

~~148~~
~~2~~
13

~~12.~~
~~12~~
13

~~VI L. 18~~

XXXXX

No.

11-11-11

ספר הרקדוק והכל התיבות ש

שנמצא בלשון הקדש

IOANNIS REVCHLI

NI PHORCENSIS PRIMI GRABCAE ET SACRAE HE-
braicz linguz adeoxq melioram literarum omnium in Germania autoris, in
Gallijs uerò & Italia uindictis LEXICO N Hebraicum, & in Hebrzorum
GRAMMATICEN commentarij, quibus ea que requiri utiliterq addi posse ui-
debantur, ex Eliz longe utilissimis Institutionibus accreuerunt. LEXICO
quoq, prxter complures scripturx locos, qui citantur, hebraicos factos,
ingens accessit dictionum numerus. Ita Lucubrationes à Capnio
ne felicissime ceptx, non minus feliciter Dei Opt,

Max. ope, ~~et~~ opera
& non leuibus uigilijs ab-
solutx sunt,

טובים השנים מן האתר אשר יש בהם ספר טוב בעמלים :

BASILEAE APVD HENRICVM
PETRVM.

~~XXXXXXXXXX~~ STUDIOJO

lectori, S. D.

TRadimus tibi denuo post primam euulgationem librum Rudimento-
rum Hebraicorum Reuchlini, amice lector, sed non sine foenore, si eum
cum priori conseras exemplari. Nam preter id quod plurima loca, quæ ex scri-
ptura citantur, fecimus hebraica, suppleuimus quoque in grammatica ex Eliaz
optimis institutionibus, quæ deesse uidebantur. In Lexico denique nudis radici-
bus adiecimus deriuata & hæmanthica quæque, & quæ interdum depræ-
hendimus omissa, diligenter subnotauius, ne optimo exempla-
ri quicquam deesset, unde studiosi iustas contra nos
mouere possent querelas. Vale.

~~XXXXXXXXXX~~

IOANNIS REVCH-

LIN PHORCENSIS LL. DOC. AD DIONY-

SIVM FRATREM SVVM GERMA-

NVM, DE RVDIMENTIS

HEBRAICIS LIBER

PRIMVS.

ERS AE PE mihi cogitanti de communi sacra-
rum literarum iactura, Dionysi frater, quæ cum
multitudine sophismatum annis superioribus,
tum maxime nunc propter eloquentiæ studium
& poetarum amoenitatem non modo negligun-
tur, verumetiam à quàm plurimis contemptul
habentur, in mentem uenit tandem oportuni
cuiusdam remedij, ne sancta bibliæ scriptura uel
aliquando tota pereat, & simul animarum no-
strarum progressus cum suauis cantu Sirenum,
quas he Vlysses quidem audiret, ad inferos abeat. Ad istum autem modum ei
periculo succurrendum putauì. Primum omnium, cum sit in animis nostris
(nescio unde) insitum multæ uarietatis desyderium, quo fit ut uersetur in ore
illud adagium, uilescit quotidianum, erit necesse ueterem sanctarum litera-
rum dignitatem in nouam faciem latinis hominibus hæc uenit incognitam re-
uerit: ut nimia familiaritate quotidianæ lectionis explosa, nouum & natiuum
in diuina scriptura dicendi genus, quale os dei locutum est, nosmetipsi non si-
ne quadam inauditi ac recentis nuper studij admiratione apprehendamus.
Tunc enim tollitur omnium interpretationum commune fastidium, cum illa
ipsa ueteris testamenti biblia in sua primordiali, hoc est, hebraica lingua, & le-
gi à nostris & intelligi possit: haud secus neq; alio more atq; primaria eius insti-
tutio à summo rerum conditore inchoata desyderat. Quod planè fieri nequit,
si non prius hebraicorum uocabulorum proprietatem & ueram conditionem
fermonis, à quo fonte omnis theologia scaturit, auido conatu libenter asse-
quamur. Cuius doctrina quamuis sit puerilis, tamen quia subtilior quædam
cognitio quam ea literarum ratio alit, consuetudo hebraicæ loquelæ ac uetu-
stissimorum librorum lectio crebra confirmat: ex ea præceptione oritur, non
tantum non uenit contemnenda, uerum etiam tanquam omnium præstantis-
sima, non aliter quàm liberi nostri infantes exosculanda, & totis brachijs am-
plexanda. Cum igitur hebraicæ bibliæ passim in Italia imprimantur, quas sibi
quisq; paucò ære mercari facile queat, neq; tamen ex omni literatissimorum
hominum numero in hunc usq; diem inuentus sit unus uel item alter, qui pro
sanctissima theologia linguam hebraicam grammaticorum more Christianis
demonstraret, fortasse quod uel tantum laborem maiores nostri fugerunt, qui
propè (mea sententia) est infinitus. uel suæ dignitati putauere impar, quod sum-
mis diuinarum humanarumq; rerum disciplinis relictis, quasi ludj magistri ad
puerilia clementia se conuerterent: Ego miseratus tam sanctas literas, indolui

EPISTOLA CAPNIONIS

mea ætate studiosos diutius hebraicæ linguæ scientia carere: quapropter illorum ingenio fauens, ausus sum, licet supra modum forsan temere, primus omnium, & tam graue pondus meis humeris imponere, & simul offerre me latratibus mordacibus: utinam Iudaicis solum. Neque à dignitate uiri docti reputaui alienum, ad elementaria consortia declinare, Aurelij Opilij exemplo, qui non est designatus post philosophiam primo, deinde artem rhetoricam, nouissime grāmatica sectari. Nihil aliter de Ateio Prætextato philologo Suetonius Tranquillus testatur. Simile quoque de Valerio Catone, qui dictus est Latina Syren. Fateor itaque circa literarum rationem, puerorum esse studia, & esse me etiam ed nunc prouectum, ut partim me philosophum, partim iurisperitum arbitrentur: his de causis maxime, tum quod ex Capnione nostro, quem ædidi mus de uerbo mirifico, non nihil quod ueræ philosophiæ accedat, sibi persuadeant posse exanclari: tum quod iam annos complures super fortissimis ueruis confederatos principes dignitatem triumuiratus, non ambitione sed electione mera sim cōsecutus, eumque honorem usque in hunc diem seruare me sentiant in concussum atque sanctum: attamen nihil me huius elementariæ artis dispudet: quoniam ab ineunte protinus adulescentia illud ipsum ex usu mihi fuit, estque in more semper, contemplationibus magnis ludicras disciplinas adiungere: semper discendo docere si non summos uiros, at infimareis. Postea enim quàm anno ætatis meæ duodeuigesimo Prisciani Cæsariensis literaria studia in schola Parisiorum aggressus sum, biennio post apud Rauracos dictionarium collegi, quem appellauit Breuiloquum: eo tempore atque eodē Basileæ cis Rhenum in loco sub Andronico Contoblaca, natione Græco, linguam græcam didici: quam elapsis inde quatuor annis inter Gallos primo apud Genabum, quas nunc Aurelianas uocant, seminauit: ubi tempore protrahito & Iuri Ciuili dedi operam, & fui à doctoribus honore Papinianistarum decoratus: Anno scilicet Domini M. cccc. lxxxix. Vide mi frater quanta circumspectione uitam duxi. Nam uniuersam stipem quam discendo impendi, docendo acquisiui: simul enim & didici latinorum iura & docui Græcorum præcepta: de quibus tunc artem grammaticam Græce conscripsi, cui titulus extabat *μικρολογία*. Atque, Micropædia: eam anno post Pictionibus Gallix Aquitanis publice legi, atque illic in Iure Ciuili Cathedram merui. Regressus inde in Sueulam, uxore mihi ducta, sumpsi Doctoris insignia, populares causas apud tribunalia & iudices exercens. Cumque me secum recepiisset ad Serenissimum Imperatorem Fridericum tertium inclutus princeps Eberhardus Probus, is qui postea in splendidissimis Vangionum Comitibus à Max. Aemiliano Romanorum rege, uno imperij consensu Dux primus Vuirtenbergenisium auctoratus est, de cuius patricijs ego quoque Consul eram: Tum reperi ea in legatione Iudæum doctum simul atque literatum, nomine Iacobum Iehiel Loans, imperiali munificentia & doctorē Medicinæ & Equitem auratū. Is me supra quam dici queat, fideliter literas hebraicas primus edocuit. Post uero legatus Rhomam ad Alexandrum sextum, qui reliqui fuerant ea in lingua canones, eos à Cesinatensi Iudæo scilicet Abdia filio Iacobi Sphurno petui, qui me quotidie toto legationis tempore perquam humaniter in hebraicis erudiuit, non sine insignis mercedis impendio. Quod iccirco germane frater ad te scribo, ut animaduertas, & scripius

sapius cum tua mente reuoluas, quantis laboribus, temporibus & impensis
 hebraicæ linguæ sola iuitia fortitus sim, quæ tibi nunc longe uberiora trado,
 quàm acceperim. Dictionarium enim hebraicū multo & acri studio solus con-
 feci, & exercitamenta cætera quæ tibi & oculis & animo uidere licebit. Sanè
 recordatus miseros nostræ xtate ludæorū casus, qui nō tam ex Hispaniæ quàm
 etiam Germaniæ nostræ sinibus pulsī, coguntur alias sibi sedes quærere atq; ad
 Agarenos diuertere, quo futurū est, ut tandem hebraicā lingua cum sacrarum
 literarum magna perniciē, penes nos posset desinere atq; euanescere: mecum
 ipse constitui, ad tradendum Christianis hebraici sermonis peritiā, hoc libro
 prima fundamenta iacere, pro Clementis papæ quinti sacra constitutione de
 magistris lata. Quod cum ante me inter latinos nemo fecisse appareat: spero
 inde gratiam haud mediocrem & apud posteros laudem absq; inuidia non in-
 termorituram consequi. Tribus itaq; uoluminibus totum negotium adiuuan-
 te do conficiam. Primum erit de literis, syllabis, & dictionibus usq; ad ea uo-
 cabula quæ à K incipiunt. Secundum de dictionibus inchoantibus ab L, usq;
 ad finem uocabularij. Tertium de arte grammatica & eius exercitatione. In-
 scriptio huius libri est, de rudimentis hebraicis, eò quod non iam de cæcis sed ru-
 dibus ac erudiendis ea uolumina composuerim, deinceps aliora deo annuen-
 te daturus, quæ ad arcanam Pythagoræ disciplinam & artem Cabalisticam de-
 seruiunt, à nemine prorsus intellecta nisi hebraice prædocto. Recte uero spera-
 uerim quoslibet religionis christianæ studiosos, nō tam libenter à ludæis quàm
 abs te sacerdotē, & à inemetipso, quamquam uxorio, ista suscipere Rudimen-
 ta hebraica, quippe utrisq; Christianis, & ex parentibus Christianis Georgio
 & Elissa Phorcenſis municipij ciuibus prognatis. Hortor ergo te mi Diony-
 si, ut ad laudem & gloriam dei optimi maximi, atq; utilitatem sacræ scripturæ,
 simul etiam ad præparationem abstrusissimarum artium, & antiquissimæ præ-
 sceptorum philosophiæ hunc librum pluribus idoneis industrijsq; hominibus im-
 pertiaris, quatenus auxiliare nomen dei summi conspicue agnoscat, diligen-
 ter ametur, & feruentissime laudetur: quod est benedictum in secula. Nunc in
 calce præfationis hoc unum admonuisse te uelim, quod hic liber contrario la-
 tinis more legēdus est. Qui enim primus putatur quinternio, is ultimus extat,
 Transuersandus igitur liber est, & secundum singula eius folia à dextera legen-
 dus ad sinistram. Eodem modo quæcumq; sunt hebraicæ scripta, suum à
 dextera ad sinistram sumunt tramitem. In ipsis autem folijs quæ
 cumq; latina scribuntur, ea more latinorum à sinistram
 leguntur ad dexteram. Hæc tu notabis
 quam diligentissime. Nos iam
 ad elementa ipsarū
 literarum pergi-
 mus.

MVNST.
 Nos ordine il-
 lo relicto, tres
 libros conmo-
 diori ordine
 in duos di-
 gesimus.

Nos & hunc
 ordinem in
 grāmatica con-
 sulto immuta-
 uimus.

Received of the Hon. Secy of the Navy
the sum of \$1000.00 for the
purchase of the ship "Albatross"
for the service of the Navy
at the rate of \$1000.00 per month
for the term of 12 months
and for the purchase of the ship "Albatross"
for the service of the Navy
at the rate of \$1000.00 per month
for the term of 12 months

Received of the Hon. Secy of the Navy
the sum of \$1000.00 for the
purchase of the ship "Albatross"
for the service of the Navy
at the rate of \$1000.00 per month
for the term of 12 months
and for the purchase of the ship "Albatross"
for the service of the Navy
at the rate of \$1000.00 per month
for the term of 12 months

Received of the Hon. Secy of the Navy
the sum of \$1000.00 for the
purchase of the ship "Albatross"
for the service of the Navy
at the rate of \$1000.00 per month
for the term of 12 months

*E 599 2 f° 2 mm [0] E 6 2 u d 9 6 a
v p 5 j b n o s m l o v n 5, 7 7 5 n*

三

RVDIMENTORVM HE

BRAICORTM IOANNIS REVCH
LIN, LIBER PRIMVS.

VAS & uiginti hebreorum literas esse, quas scribitur omne quod hebraice loquimur, non solum

enim literæ sola dictionibus inseritur, uox autem ipsius de foris subiungitur: nam aliud nihil Beth, Vau, Mem, & Pe expriment, nisi labiorum gesticulationem. sicut Daleth, Teth, Lamed, Nun, Thau, lingue impulsus: et Zain, Samech, Sin, Res, Zade, dentium exhibentem crepitum. Similiter Gimel, Caph, Kaph, & Iod consonans, palati & quæque commotionem. Hæc illarum est uirtus literarum atque potestas, non ut totæ secundum non ingrediuntur dictionem, sed quod

*Que literæ eo
iisdem prolationis.*

Iudæorum dogmata, quæ Christi-
tiano-
rorum quædam
tore Hieronymo, approbat.
mentorum hoc modo notantur figuræ
nominaque.

uau	he	daleth	gimel	beth	aleph
u	h	l	e	d	g
ו	ה	ד	ג	ב	א
lamed	caph	iod	teth	heth	zain
ל	כ	י	ת	ה	ז
zadee	pe	ain	samech	nun	mem
ז	פ	א	ס	נ	מ
thau	sin	res	Kuph		
ת	ס	ר	ק		
ש	ר	ק			

Quod autem Socrates in Cratilo Platonis cum Hermogene loquitur: Quod elementorum nomina proferimus, ipsa uero elementa nequaquam, id perquam maxime in Hebraicis locum habet: uis

apud uerba sua præbeant applicationem uocis ad uocalia instrumenta. Iam uerum esse conspicias, quod Stagirus philosophus in libri de celo uolumine tertio scripsit: elementum esse in quod alia corpora diuiduntur, cum insit uel potentia uel actu. Inde literas iuxta Priscianis sententiam elementorum uocabulo nuncupauerunt: quia coniunctæ literalem uocem quasi corpus aliquod componunt, & ingrediuntur quidem syllabas cunctæ alphabeti literæ potentia tantum, uoces autem actu ipso atque endelechia: sicut si essent literæ colores, & puncta lumen. Ne igitur à consuetudine latinis semita omnino aberrem, quo nostri facilius aliena discant, libuit elementa hebraica in duas partes diuidere. Nam alia uocabimus literas, alia uoces. Literæ sunt alphabeti signa. Voces sunt addita puncta. Nec mireris peregrina hæc & inaudita: oportet enim te in hebraicis aliter institui quam uel in græcis uel in latinis: quoniam ab

A illis

illis diuersa est hebræorū loquela. Atq; ex Ammonij Peripatetici sententia, in suo de interpretatione Aristotelis commento: Cum gens quælibet proprijs utatur uocibus, peculiare etiam literarū notas asciscit, non naturales sed positas: quæ pro modo suæ linguæ consueti loco habeantur. Idq; cernitur ea in natione potissimum, quæ, ut Cicero uoluit in oratione Pro. L. Flacco, semper Romanis moribus fuit aduersa: quo fit, ut etiā contrario Romanis more scribere uideantur. Latini enim à sinistra scribunt ad dexteram: ludæi uero à dextera ad sinistram. Et sicut Ægyptij dexterius se Græcis scribere iactant, Herodoto autore in libro, cui titulus est, Euterpe: ita ludgi sese dextrorsum, Latinos autē sinistrorsumducere calamus arbitrantur: quod putant lapidum & seminum iactu patere. Accedit etiam cōmodum, quod Beth, Caph, Lamed, Phe, & Kuph, hoc est, B, C, L, P, & Q, conuersis inter se figuris pingunt Latini atq; ludæi, ut facile credas in hoc Rudimentorū libro sepe alienis & insuetis præceptiōibus opus fore.

De literis.

Vdiuisti elementorū diuortia, bifariam separata. Primæ partes, literarum sunt. Vocum puncta, secūdas obtingunt. De primis est priore loco dicendum. Literarum quædam sunt uocales, quæ hiatu solo exintimis pulmonibus apte sunt depromi, potissimum animi ad miniculo fretæ. Dicuntur autem uocales ad uocem exprimendam aptiores, nullo extraneo utentes instrumento, nisi tantū spiritus uarietate; ut אהיה Domiciliū

tamen possident He & Heth in præcordijs, Ain in gutture, Aleph & Iod in oris concauo, Vau in ridu. Ex his bine prædeunt aspirationes: lenis ut he, fortis ut Heth: sicut apud Græcos dasia & psile. Oriuntur quoq; diphthongi quædā, Nā Aleph & Vau, similiter Ain & Vau faciunt o uel u: aleph & iod, significant i uel e. Vau in fine sine holem uel sureck significat digāma golicum, & facit diphthongum af uel ef: sicut apud Græcos ου & ω. Similiter iod in fine non punctatū, facit diphthongum, commiscēdo uocē i cum præcedente puncto: ut hæc infra latius patebunt. Et sicut apud latinos i & u quandoq; sunt uocales quandoq; consonantes, ita uau & iod in hebræorum sermone. Consonantes sunt cum palati & labiorum ministerio utuntur. Vocales sunt cum solo exprimuntur oris hiatu. Quando autem consonantium numero habetur, tunc uel pro simplice assumuntur consonante uel pro duplici, omnino secundum doctrinam Prisciani Cæsariensis, grammaticę artis libro primo. Cōsonantes sunt literę quæ uocibus adiunctę, instrumentorum adminicula in pronuntiando requirunt. Instrumenta sunt labia, lingua, dentes, & palatum. Consonantium uero alię sunt bifformes, alię unifformes. Bifformes dicuntur, quæ sub uno nomine duplices characteres possident, & sunt numero quinq;: Caph, Mem, Nun, Phe, Zade. Earum autem figuræ quas in alphabeti uersu positas cernimus, principales nominat istæ א ב ג ד ה ו ז ח ט י ק ל מ נ ס ע פ צ קו ר ש ת שׁ שׂ ש׃ quæ in principio dictionū siue etiam in medio tantum locari debent, & nunquā in fine. Terminales autem figurę dicuntur istę: ך ם ן ף ץ quæ solum in fine dictionum

tionum

Etinum inueniuntur posite, uno tantum uersiculo excepto: Iſaie nono, מְרַבֵּץ מְרַבֵּץ Multiplicabit eius imperium: ubi Mem terminalis dictionē inchoat: quod mysterium altiore requirit indaginē, quam quę ad grāmaticum spectet. Reliquę sunt uniformes cū ׀, qđ ubiq; locorū una & sola characteris specie scribātur. Est & alia 22. literarū particio. Ex eis enim 11. sunt substantiales tantum, & reliquę 11. simul etiam accidentales.

Litterę substantiales & minifteriales.

Substantiales sunt quę solum primitiua dictionū denotant, ut פָּרָע פָּרָע חֶסֶד חֶסֶד Accidētales autē quę simul etiam grāmaticas passionē atq; inflexiones deriuatiuorumq; formationes indicant, & secundum Rabi Mose Kimhi sunt iste מֵ מֵ אֶ אֶ אֶ Sed Rabi Mose bē Gebirol sic eas colligit, אֶ אֶ מֵ מֵ אֶ אֶ Accidētalium alię solēt capitibus dictio num præponi tantum, ut אֶ אֶ אֶ alię uero tam in principio quā in fine reperiuntur, ut אֶ אֶ אֶ Consonantium item aliquę solent duplicem pronūciationis modum suscipere: possunt enim uel leniter uel fortiter pronūciari, & sunt lex בַּ בַּ בַּ בַּ Quando enim quadam mollicie ac leni spiritu proferuntur, tunc aut supra capita earum ponitur uirgula iacens quę nominatur raphe sic — aut certe si non superponatur nihilominus tamen superposita intelligitur. Sic Beth, loco u consonantis enūciatur. Caph, loco chi gręcę literę: quę apud nos ualet ch. Item pe, loco phi quę ualet, f, uel ph. Similiter thau, loco thita, quę latinis ualet th, efficit q; in pronūciando hebraice linguam blesam. Si enim supra thau lineam raphe iacentem n̄ conspexeris, oportebis te in sibilando linguam inter

superiores & inferiores dentes collocare, & sonitum emittere, qualem anseres solent, cum ira cundia mouentur ad uindictam. Contra uero, enumeratę literę si puncto in uentre posito notentur, qui punctus dages nominatur, tunc fortius ac duriuscule, nec ultra liquide pronūciantur. Solet enim punctus dages ita literas fortificare, ut sepe unica litera pro geminis habeatur. Dug uero sunt quę neq; dages neq; raphe suscipiunt, scilicet teth & kaph.

Dages.

Munſt. Secus omnes Hebrei scribunt, nempe quod quatuor litterę gutturales & res littera non suscipiunt dages aut raphe.

Penultima autem sin, dupliciter quoque enūciatur. Si enim in sinistro latere supraponatur ei punctus ׀ exprimet uocem sigma uel s acuto sibilō. Quod si idem punctus in latere dextro supraponatur ׀ tunc emittet sonitum aquę uel hementis, ex altis rupibus impetu labentis & spumantis: unde illud posthac breuitatis causa Sin dexterum uel s spumosum siue spumans appellabo, ad significandum spumantis aquę sonitum, quem & imitabimur, cum superiores & inferiores dentes directe cōnectimus, linguā à dentibus retrahēdo. Eum sonum Germani per sch, Itali per sci, Galli per x uel ch significare conantur. Vnde litteram sin Italia scribit scin, Gallia etiam Celtica xin uel chin, & Sueuia schin. Quoquo modo scripseris, intelligito pingue spumosum & latī linguem sibilum sicut

& quibsdam gentibus consuetudo est, litteram s, ore rustico & spumante proferre.

B 2 De uoci

Raphe.

De uocibus.

Vnc ad secundā partem elementorum, quas esse uoces diximus, manum apponamus. Est autē uox secundū Aristotelem in libro de anima secundo, aëris respirati ab anima in partibus uocalibus percussio ad arteriā. Ea sit apud Latinos quinq; apud Hebręos autem decem modis. Latini enim uocū notas cū ceteris literis insertas habent. Hebręi autem solūmodo habitu uocales literas in alphabeto, uoces autē actuales extra uersum alphabeti posuerunt. Quapropter aliud est apud eosdem uocalis, & aliud uox. Vocalis est litera quamprimū apta in uocem arterialem prodire, adhibitis domiciliorum suorum uarietatibus. Sed uoces sunt puncta literis cohærentia, quæ rictum oris pro literarū diuersitate aperiuunt. Vt autem uoces hebręorum clarius intelligas, procedam secundum uocales latinas, a, e, i, o, u, quarū singulę una dempta, bifariam diuiduntur, scilicet in uocem subtilem siue rectam, & uocem grossam siue obliquam: & sic erunt uoces decem ut experiemur. A rectū hæc li nea notatur — soletq; proferri more Italoꝝ a, sicut in appello & affectus & pærospide, diciturq; patha. A obliquum signatur hoc lineamento ~ sitq; clausiore oris rictus, & à superiore declinat sono paululū, ad o Germanis certe crebrū in loquēdo. Vnde quā illi syluā uocant Orcyniā. Aristoteles eam in meteorologicis scribit Arcyniā, & uerius tanquā ab Harce, id est pice cognominatā. Et quod Græcis marmaros, à nobis marmor dicitur. Mediū est igitur per participationē inter a Italicū & o, id quod uocamus ca

mez. Sequitur uocalis secundā latinorum e, cuius instar hebręi duo puncta tenent sic .. & uocant zere, proferiturq; subtiliter ut in epigramate, Eregione, Emāci pare, Enim, Ennula. Contra uero, grossum imitantes Sueuorū e, scribūt tribus punctis sic .. & nominat segol, declinat aut in pronunciando ab e ad a, ut si cupias inter e & a Italicū aliquod per participationē inuenire mediū, quasi earū uocaliū cōmixtione, apte proferas Sægol, dum tamē ab e incipias & in a desinas uo no hiatu: sic Sueui e pronunciant in error, ergo, extra, esse, tessera. Tertiā latinorū uocalē imitatur punctus unus subiectus sic .. & uocatur Hirik: quę cum sit uox purę latinitatis more semper proferenda, non habet obliquiorē se; produci tur autē cum iod superadditur. Accedit quarta uocalis o, simpliciter ore rotūdo enuncianda, cuius loco Hebręi unū punctum superponunt, & uocatur Holē; de betq; recte proferri atq; subtiliter, ut in addo, beneuolus, subdolos. E regione solet inueniri uox aliqua, quę ab o ad a declinet, sitq; mediā inter o & a, sed plus accedat sono ad o quām camez suprà memoratū, ideoq; uocat Hatephcamez. Cōsueuit autē ab indistincte proferentibus, semper loco ipsius o pronūciari: ut Codorlaomer rex Elamitarū, & subscriptur lineamēto ipsius camez, præpositis duobus punctis alternatiue inuicē cōstantibus, sic ~. Quinta Romanorū uocalis est u, ad quam uocem effingēdam solet uau accipi cum puncto in uentre eius incluso ~ uocaturq; Surek. Collateralis eius est collectio labiorū, & scribitur tribus punctis scalariter seu gradualiter sibi inuicē subiūctis sic ~ & nominat kybuzz habetq;

Ac diphthongus.

Hebręi uocū
has uoces, longas
& breues.

habetq; eum sonum quem apud Gallos u scilicet commixtione i uocalis. Est autem uox media inter u & i qualem olim Greci sup̄ literę hypsilō dedere. Vnde solebant in uentre ipsius u notam uocalis i ponere sic ὕ, quam postea eximētes subter, adnexuerunt sic υ ut in harpyia. Descripsimus Hebræorum uoces claras nouem numero, Restat alia uox hebes, obtusa, & t̄ exilis, ut uel uix uel nunquam audiatur, & uocatur seuā: scribiturq; ad similitudinem hateph sup̄ra ostēsi, duobus punctis alternatue inuicem subiunctis sic: Vnde solet quodq; et uocabulo hateph nuncupari: ut in hac dictiōe comprimo, seu amraphel: si per m labia claudas, non poteris ad ulteriore syllabam procedere, nisi os rursus aperueris, eaq; uocula que tūc apertione labiorum exoritur, quantula cumque & quantumuis sit breuiuscula, dicitur seuā quasi proferas commoprimo amraphel. Est enim indiscretus sonus, qui propter sui tenuitatē uix queat sensu apprehendi. Preponitur autem hateph sup̄ra memoratum, tribus uocibus, Patha, camez, & segol, & dicitur hateph patha, hateph camez, & hateph segol. id est, rapidum atq; uelox, indicatq; uocem correptam. Reponitur quandoque in he finali punctus, qui relationem pronominale significat, & uocat Mappik, sed nihil ad pronunciationem pertinet.

Epilogus de elementis.

Completamur itaque breuius, quæ hucusque docuimus, ut cito dicta percipiant animi dociles, teneantq; fideles.

Alphabetum 22. literarum.

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

Vocales sex א ב ח י ע ה Reliquæ sunt consonantes. Aspiratio lenis ה Aspirationis fortis ח Vocales simul & consonantes, iod & uau. Consonantes principales simul & mediae ling. sunt, א ב ג ד ה ו ז ט י ק ר ש ת Consonantes terminales tantum י ק ר ש ת Consonantes substantiales ח ט ס פ צ ק ר ש ת Consonantes accidentales, א ה ב ג ד ה ו אהבנה משלי בו Consonantes aspirandæ uel roborandæ קריבם קריבם Sibilus Samech & Sin sinistri, pronunciat ut sigma, seu s Romanorū subtili & acuto sono. Sibilus sin dextri, sit denti bus directe coniunctis, & ab eis lingua retracta instar sonitus impetuosa rum a quarum. Sibilus z ad sicut ts, scaber, durus & asper. Sibilus z ain sicut id tenuis & blandus. Sibilus ch au lingua inter superiores & inferiores dentes inserta & ore blefo. Sibilus caph aspirati hoc est, raphe sup̄posito, sit applicati oneradicum ling. ad uulam faucis, asthma exprimendo sicut Greci solent in litera chi. Pronunciatio literę ain oritur in rumine gutturis, sicut aleph in oris concauo. Puncta uocum sunt decem. Apatha— & camez— Ezere— & Ihirik. subter. O holē. supra, & hateph camez—, V surek & kybuz. Vox autē exilis et obtusa, seuā, Puncta composita hateph patha—, hateph camez—, & hateph segol—. Dages. in uentre literę fortis, in media dictiōe geminat literam. Rāphe—sup̄ra literam leni flatu aspirās. Punctus unus. quādoq; ponit in he finali, & significat relationē rei ad rem, uocaturq; mappik,

A 3 Desylla

MVNSTERS.

Ex vocibus he quing; vocantur magne, camez, zeu
re, uau furec, uau holem. Et hirc precedent iud. Vo
cantur magna, quod post eas non sequatur dages, facio
untq; non sequens schena moueri. Voces parue sunt.
pathah, segol, Kibuz, hircet absq; iud et hatephcamez;
et post illas habet dages locum, quiescuntq; schena.
Item duplex est dages, leue et forte. Leue solum habet
locum in his sex literis כ פ צ ב ג ד quando scilicet po
nuntur à principio dictionis absolute posite, aut post
schena quiescens indicatq; literam non aspirate profe
rendam. Dages uero forte duplicat literam et habet
locum post uoces magnas, idq; in omnibus literis exce
ptis quatuor gutturalibus atq; res litera, et raro est si
ne peculiari significatione.

De Syllabis.

Abes materiam literarum
& formam pñctorum, qui
bus inter se applicatis com
ponitur syllaba, de qua nūc
à diffinitione incipientes differemus.

Syllaba est applicatio literæ uel literarū
ad uocum puncta. Nam si beth cum pa
tha sociabitur fit ba, eodem modo quo
apud latinos, si b & a iungantur. Simili
ter si post beth sequatur lamed cum pa
tha sociatum, fit bla. Si uero antelamed
inueniatur beth cum patha iunctum, fit
bal. Hic te mihi puerum præbeas & fe
rulæ asuefcas uelim. Nam de singulisti
teris atq; punctis experiemur, monstra
to ad oculum exemplo: quapropter arri
ge aures & intende oculos.

A Rectum.

א a, ב ba, ג ga, ד da, ה ha, ו ua, ז za,
ח hha, ט ta, י ia, כ cha, ל la, מ ma,
נ na, ס sa, ע a, פ pa, צ za, ק ka, ר ra,
ש sa, ת tha.

A obliquum.

א a, ב ba, ג ga, ד da, ה ha, ו ua, ז za,
ח hha, ט ta, י ia, כ cha, ל la, מ ma,
נ na, ס sa, ע a, פ pha, צ za, ק ka, ר ra,
ש sa, ת tha.

B rectum.

ב e, ב be, ג ge, ד de, ה he, ו ue, ז ze,
ח hhe, ט te, י ie, כ che, ל le, מ me,
נ ne, ס se, ע e, פ phe, צ ze, ק ke, ר re
ש se, ת the.

B obliquum.

ב e, ב be, ג ge, ד de, ה he, ו ue, ז ze,
ח hha, ט te, י ia, כ cha, ל le, מ ma.
נ ne, ס se, ע a, פ pe, צ ze, ק ke, ר re,
ש se, ת the.

א i, ב bi, ג gi, ד di, ה hi, ו ui, ז zi
ח hhi, ט ti, י ii, כ chi, ל li, מ mi,
נ ni, ס si, ע i, פ phi, צ zi, ק ki, ר ri,
ש schi, ת thi.

O rectum.

א o, ב bo, ג go, ד do, ה ho, ו uo, ז zo,
ח hho, ט to, י io, כ cho, ל lo, מ mo,
נ no, ס so, ע o, פ po, צ zo, ק ko, ר ro,
ש scho, ת tho.

O obliquum.

א o, ב bo, ג go, ד do, ה ho, ו uo, ז zo,
ח hho, ט to, י io, כ cho, ל lo, מ mo,
נ no, ס so, ע o, פ po, צ zo, ק ko, ר ro,
ש scho, ת tho.

א y, ב by, ג gy, ד dy, ה hy, ו uy, ז zy,
ח hhy, ט ty, י iy, כ chy, ל ly, מ my,
נ ny, ס sy, ע y, פ py, צ zy, ק Ky, ר ry,
ש schy, ת thy.

De seuā.

א ab, ב gad, ה hez, ו hhet, י ieh,
כ lām, נ nis, פ iph, צ poz,
ק Kyr, ש schyth,

Ex quibus alphabetis & punctis syllabas
confice: aleph patha a: beth patha ba: gi
mel patha ga: daleth camez do: he ca
mez ho: uau zere ue: zain zere ze:
heth segol ha: teth segol ta: iud segol
ia: caph holem cho: lamed holem lo,
mē holē mo: nun hatephcamez no: sa
mech hatephcamez so: aleph et uau su
recu: ain & uau surec u: ain Kybuz y:

pe Kybuz py:zade Kybuz zy: Kuph Kybuz Ky: sin scheua seh: thau scheua th. Vt autem ad ulteriora facilius tibi pateat aditus, oportebit primo tentare uires, præparare os & calamus, iugiter instare ut possit agnitionem elementorum & syllabarum scientiam, ad dictionum possis prolationem peruenire: id si et si tepius in multarum syllabarum conjunctione diligenter exerceas, quomodo Demosthenem aiunt lapillis in os proiectis litteram rho græcam, quam uicio linguæ diu proferre non poterat, studio indefesso ac immenso labore multum & sepe repetiisse: quatenus ex longo saltem usu nihil obstarat, quin rho ipsum eloqueretur, quod cum ita contigisset, fertur dixisse uerbis græcis *ῥωμα τοῦ σίγην* *ῥωμα τοῦ σίγην*, ut ostenderet quod labor improbus omnia uincit. Reuertamur igitur ad syllabas, & experiamur quid sibi coherentes efficiant: ut si dicas aleph patha beth, iam exoritur *בֶּת* ab: beth patha gimel *בֶּת גִּמֶּל*: gimel patha daleth *בֶּת דָּל* gad: he patha sdain *בֶּת דָּל שָׁדַי*: quod iccirco sic noto, ut accurate memoria teneas quod in epologo elementorum audieris duplex esse z: unum ualde lenē quod uocat zain: & ut ea lenitas prolationis molliciaq; pateat, ego tibi pro zain ascripsi sdain, quale & Hieronymus prior me fecit: nam cum debuisset scribere librum *בְּזַיִן* Ezrę per zain, scripsit *בְּדַיִן*, scilicet pro zain, sd. Aliud est z asperum & uocatur zade, quod pronuntiatur sicut ts, ut *בְּזַיִן* ezem quasi etsem, sic *בְּזַיִן* quasi etts: memento igitur te habere duo z scilicet zain & zade: unū lenē, alterū durum, duo s scilicet samech & sin, duo s thau & thet, & adhuc ambobus his

mollius est d, id est, daleth: quā litterā daleth ea de causa multi etiam aliquantulū sibilant, & quod nos iod ipsi ius dicunt. Itē kuph & caph atq; ambobus his mollius gimel: duas aspirationes, he & heth, quarū prima leniter efflat, secunda fortiter anhelat: duo a, scilicet aleph & ain, quorū primum in ore, secundū in gula, Horum omnium sic sepe meminerim, ut ea ipse fidelius memoria teneas: multū enim ualebit ad syllabas pronūciandas. Accedit ad hoc etiam noticia diphthongorū, quarum expeditionē usq; huc reseruauimus. Nam absq; his nec syllabas nec dictiones recte leges. Est autē diphthongus duarū uocū sub unico puncto cōmixtarum monosyllabica eloquutio. Diphthongorū alię dicunt proprię, alię uero improprię. Diphthōgi proprię sunt *ae, ef, if, ai, ei, oi*, prima diphthōgus est *af*: ut *thaf* sic *חַף* Ezch. 9. Signa thau super frontes uiroꝝ. Similiter *ay* & *esaf* Gen. 25. Et uocatū est nomen eius *Esau*. Secunda *ef*, ut *kisef*, id est, nouember sic *חֹדֶשׁ זַכַּי* Zach. 7. In quarta mēsis noni qui est *Casteu*. Tertia *if*, ut *zif*, id est, aprilis, sic *חֹדֶשׁ רֵעִי* Re. 5. In anno quarto, mēse ziu, Et licet Romani pro ijs dicant *au, ei, ius* Greci tamē in hoc imitantē Hebręos, ut cū dicūt *αὐτοκράτωρ* pro autocrator, id est, imperator. *εὐαγγέλιον* pro euangelion, id est, Euangeliū. *εὐγενής* pro Eugenios, id est, barbatus: debet tamē hoc loco leniter & non fortiter sonare, sicut digāma golicū quōdā: pro quo modo latini inueniūt u cōsonantē, teste Prisciano in lib. 1. quod adhuc hodie nominari potest digāma golicū. Quarta diphthongus propria est *ai*, sicut apud Latinos: Virgilius. Aulai in medio libabant pocula bachi.

Ita quoque hebraice hai sic הי id est, uiuus. Psalm. 42. Sitiuit anima mea ad deum fortem uiuum uel ai per camez, ut ויחי lifai. Quinta diphthongus est ei, ut heil sic הי id est, diuitia seu abundantia, Iob 20. Iuxta multitudinem adinuentionum suarum: quomodo etiam latini, Terentius in Andria: Hei metui à Chrifide. Sexta diphthongus est oi, ut hoi sic הוי id est, uir. Ierem. 22. Vx frater & uxor soror, quod latini in e finiunt ut hoe. Orationis in odis. Heu hoe parce liber. Ceterum alij dicuntur diphthongi improprie: quauis enim duabus sub una syllaba uocalibus scribantur, tamen in ipsa prolatione non est plurium uocum comixtio, sed una tantum uox sonat. Sunt autem improprie diphthongi numero tres. I ut אוי uel עוי Out אוי uel עוי V ut אוי uel עוי Hec itaque de diphthongis pauca sufficiant rudibus.

MUNSTERVS.

Doliores Hebraei non ponunt diphthongos, nisi quæ do ultima est iod præcedente una barum quatuor uocum, camez, pata, holem & surec. Iod uero post zere aut segol in fine dictionis aut intra dictionem nunquam constituit diphthongum, ut בית bet non beil, בית beucha non beneucha.

DE PROFERENDO VEL NON
proferendo

Non faciendis autem syllabis uocales quedam proferuntur, quedam uero non proferuntur. Nam quæcunque habent unum de punctis uocalibus illæ proferuntur secundum uocem puncti sibi adnexi. Excipiuntur ambæ aspirationes in fine syllabæ, cum sub eis notæ seu exemplum de he. 4. Regum 10. והוא ירד id est, & interfeci eum, exemplum de beth, Iſaï 53. והוא ירד id est,

& desiderauimus eum. quia non pronunciantur nisi sequatur uocalis altera. Quæ autem nullum punctum habent, tamen si scriptæ sint, tamen non proferuntur, sed accipit ipsa syllaba uocem suam à puncto in eadem syllaba literam uocalem præcedente: excipitur iod finalis in tribus speciebus. prima quando per digresim soluitur diphthongus ut אוי tunc digresis facit dissyllabum oi. Secunda species quando præcedit u surec ut עוי trissyllabum, id est, suspensus. Tertia species, Quando iod pronominaliter adijcitur quatenus per se significet ut אוי trissyllabum, id est, facies mea. Istis tribus speciebus uocalis iod finalis quamuis non punctetur, tamen nihilominus proferitur naturali suo sono scilicet i. in alijs autem manet regula: pro qua clarius explicanda, liceat exempli causa primam biblie dictionem in manus sumere, quæ est בראשית bresich: in qua dictione uidetur duas uocales literas scilicet aleph & iod. Quod si aleph è dictione tollas, nihilominus leges bresich: quia sub res consonante punctus sedet qui zere uocatur. Ergo cum res & zere faciât rez uidemus aleph ad uocem re non necessario accedere: eodem modo de iod litera uocali iudicandum est, quæ si non esset scripta, non minus consonans sin & punctus hirk facerent si, coniunctioq; thau fieret sich, & sic bresich, quod non solum in medio dictionum diligenter, uerum etiam in fine ualidius est considerandum. Nam secunda diction biblie בָּרָא bara, id est, creauit, constituitur ex beth & camez, id est, ba. & res camez, id est, ra ubi aleph qui escit & silet tamen scriptum. Est quando duæ literæ uocales in fine dictionis silent quantumuis scribantur ut היה hi, id est, hæc

hæc; nam he litera & punctus hirik faciunt hi, cætera sileat. Illud quoque in primis notandum est, uocalem he aspirationis notam in fine dictionum nunquam pronuciari, tametsi scripta; similiter heth. Officium enim illarum literarum in fine dictionum est puncto cuius spiritum postergare, accommodareque uel asperum, uel lenem quauis in scribendo he & heth differant. Nam he terminalis nunquam punctatur, sed heth terminalis quoadque punctum subiectum habet, ut רַחַק quod pronuncatur Ruah & non ruha.

Munfi. Imò he relatiuū punctatur: cum camez, מַלְכֵי, מַלְכֵי reges eius: item מַלְכֵי alius etc.

Dignum nota profecto, nec obliuioni dandū, quod dixi cum fuerit heth terminalis: nam si alia litera sequatur, ipsa quasi aliam simul syllabā, incipiens flatū suum priore ordine accommodat: ut רַחֵם id est, ruhi, & רַחֵם id est, ruho. Sed quando ipsum sibi ipsi finalē syllabam efficit, tunc uox puncti subiecti præcedit flatū, et status fortis ipsam prolationem uocis consequitur.

Munfi. Hebrei quinq; conditionib; absoluunt sebeua quando est legendum, nempe à principio dictionis, post uocem magnam, ante literam gutturalem, sub litera dagessata, & sub litera que mox duplicatur. Itē quando bis ponitur consequenter in eadem dictione. exempla sunt שְׁמִי שְׁמִי וְשְׁמִי בְּרַחֵם בְּרַחֵם שְׁמִי שְׁמִי Capnion uero in hunc modum scribit de sebeua.

Cæterum nec id te lateat qualis usus in puncto seu a cōsueuit obseruari. Solet em ea quoadque pferri quoadque nō. In cōsonantibus namq; cōnexilibus alio ultra alpes alio citra more utunt. Sunt aut cōnexiles binarię secundum Prisciani doctrinam in fine libri primi artis grāmaticæ, bd, gd, & pt, mn, sb, lc, sl, sm, sp, st. Et a

pud Hebręos sicut de s ita de z iudicandum est. Omnes quoque mutę præcedunt tres liquidas singulariter singulas, scilicet l, n, r, sed huic m solum præponi possunt, c, d, g, t. In fine uero dictionis omnes liquide inueniuntur ante s, sed tres tantum præcedūt x, uel cs, scilicet l, n, r. Ternarię item capitales poterunt cohærere, scr, str, spr: similiter, scl, stl, spl. Finales autem cum sunt liquida primū, deinde muta, tertio s. Illo accurate cōsiderato, animaduertendū est quod seu punctus quoties cōsonantibus subscrībatur connexilibus, apud Germanos solet quiescere atque silere: apud Italos uero & Hispanos paululū moueri ac mullitare, ceu si quoddam e ualde exle subaudias, quod experimur in supraposito biblię initio בְּרַחֵם ubi muta & liquida sunt unā connexiles, ideo seu sub beth à Germanis non profertur, dicunt enim bresigh sicut latini breuis. Capiamus secūdi libri biblię initū, & inuenitur secunda dictione בְּרַחֵם ubi connexiles sunt sm: ergo seu punctus quiescit & silet citra montes, id est, in Germania, mullat autem ultra montes. Dicunt enim Germani smoth, Itali & Hispani, semoth. Iam bice prima scilicet ualde correpta, similiter בְּרַחֵם id est, Hispanus, & בְּרַחֵם propheta. Sic obseruandum est in ternis cōnexilibus si qua inueniantur: sola enim tertia punctabitur uoce quam imitetur: duarū autem præcedentiū quęlibet punctū seu subiectum habet qui silet & quiescit, ut stran & strepan. In ahastran & ahasrepan Ester 8. & Ezre 3, atque 8. In alijs uero non connexilibus tam in primis quam in medijs syllabis seu non silet sed mullat, ut יְמִין lemin dextera, & דְּבָרִים debarim

debarim uerba, & לשׁונוֹת lefchoth. linguae. Similiter דּוֹעֲבִיב docebūt, ubi m & d non sunt connexiles. In fine autem tam syllabarum quam dictionū siue plures sint cōsonantes seu una sola, semper seu a silet: ut בַּלְשַׁזַּר id est, baltscazar, Dan. 4. Daniel cuius nomen Baltasar, habet quippe tres syllabas, & prima desinit in duas consonantes, l, & t, quarum quilibet scribitur per seua, attamen non legitur uox sed uirtus ambarū consonantium deseruit puncto patha quod sub beth signatū est, quapropter ita legitur balt. Exemplum regulę in fine dictionis ubi similiter puncta seu a silet: ut in nomine Artaxerxis Ezrę. 7. quod scribitur אֲרַתַּחֲשַׁשֵּׁת & legiē Artahschassē. Non ab similiter putabis fore iudicandū de unica cōsonāte quę uel syllabam finit uel dictionem: quia seu a punctus sub illa notatus non profertur sed silet, ut לְבָנָה nomē arboris quod profertur libne. Item בְּקָרָה sic castror, id est, scyphus. Itē רִשְׁשָׁכָר isaschar quod nos legimus Isachar. Hęc autem regula de medio dictionis duas habet exceptiones maxime quidem memorabiles, quas optimum est non ignorare. Prima exceptio. Cum in medio dictionis duę consequenter posite uidentur consonantes, quarum prima in se continet punctū dages subscrībaturq; seu a, eo casu profert cōsonans fortiter ac si esset gemina propter dages, ut supra patuit: & seu a profertur suo more breuiter admodū, ut סִסְרָא quod legitur Sissera trissyllabū. ludicum 4.

Munf. Propter uocem magnam iod birec, si seua mobile si b samech, nec est capax puncti dages in hac forma.

Non autem sic in עֶזְרָא id est, Ezra illo scriba, nam dissyllabum est, eo quod zain non continet punctum dages. Secunda exceptio est. Quando una eademq; consonans in medio dictionis geminatur, id est, consequēter bis ponitur, tunc si prima consonans per seua notat, regulariter seu a pronunciat, ut הַלְלִיָּהּ Halleluia, nam si seu a non pronuncietur, tunc contextū halluia diceretur trissyllabum, nunc uero tetrasyllabum est, id est, laudate deum. Hęc de seu a consonantium dicta sint. Quando autem post cōsonantem sub qua scribitur seu a sequitur uocalis, tunc seu a semper pronuncietur, ut תֵּינָה theena ficus, & שְׁמִירָה audient, trissyllabum quę ambo leguntur Gen. 3. מֵעָרָה meara trissyllabum spelū ca eiusdem 23. Item שְׁמִירָה Sumite, eiusdē 43. quod est dissyllabum, & sic de alijs similibus. Illud quoq; de camez etiā huc afferre per placet, quod usus nos habet: nus magis quam ars docuit. Nam quoties duo sese camez consequuntur, posterius ad pronunciationem ipsius uocalis declinat, seu quod pluribus est in more, primum o rectum, secundum a obliquum sonat: quod & in monosyllabis quę accidit, præsertim in lamed desinentibus, & in ijs dictionibus quarum antecedens litera per camez & sequens per seu a scribitur. Obseruatur id etiā a qui busdam in polysyllabis dictionibus cum ultima per camez scribitur & sequitur dictio monosyllaba, quę omnīa continetur his exemplis.

חֹכְמָה Hochma, בֶּל Chol, אָדָם Adō, אֶתְמוֹךְ Ethmoch, בּוֹ Bo, quod ad ultimum interpretatur, suscipiam eum. Isaix 42. At uero in primis quicq; ad monendus

Seua à principio
pro semper &
regulariter legendum.

Exemplaria
biblica habent
רִשְׁשָׁכָר

nendus est me non iam doctis scribere sed rudibus, quibus laetè opus sit non solo cibo. Quapropter de legendo tantum præcepta polliceor non de scribendo. In hoc enim rudimentorum libro saltem hoc unum te docebo, ut scripta legas, non ut legenda scribas, nam sin aliter, ego certe multa conficerem ingenij & raris indicia, quæ tamē adnuente deo non omitam posteaquam te sensero elementarios limites egressum, altiora desyderare.

De doctrina Emperica.

Post tot et tam uarias elementorum & syllabarum regulas, opinor apprime quam utilissimum fore, imò ad artificium legendi ferme necessarium, electa quædam uocabula in medium afferre, quæ non sint auribus tuis omnino peregrina ne tamen non difficilia comprehensione simul atque prolatione, ut illis os & spiritum conformes. Solent enim quæ aliena penitus existunt, iuxtaque huius lingue idioma de trito loquendi calle aberrant, sepe animum Neophyti terrore aut desperatione principio auertere, præsertim in eo studio quod adhuc nostra lingua illustratum non est. Econtrario accidit, ut is qui operam & impendium ad initia quædam artis applicat, maxime quidem nolit circa uulgaria & omnino trita sudare propter laudem uirtutis adipiscendam, quæ semper circa ardua uersatur. Vnde conueniens esse duxi præclaræ Mariæ uirginis profapiam erudientis proponere, quam sæpe in ecclesia licet indocte pronuntiata fæstis exercere diebus audierunt, ne tamen sic uulgo decantatam, ut non totis oporteat uiri-

bus ad syllabas colligendas intendere. Quare sensibus hæc imis res est non parua reponas.

INCIPIT GENEALOGIA MARIAE VIRGINIS ex qua homo natus est Rex regum
Iesus Deus Opt. Max.

אדם Adam, שת Seth, אנוש Enos,
קין Cainan, מוחלאל Mahalaleel,
לרר Jared, חנוך Hanooh, מתושלח Methuselach,
למך Lamech, נח Noa,
שם Sem, ארפכשך Arfachsachad, ש
שלח Sala, עבר Euer, פלג Paelag,
רעו Reu, שרג Serug, נחור Nahor,
תרה Tharah, אברהם Afrahā, לזרז Lizhak,
יעקב Iacob, יהודה Iehuda, ב
פerez Perez, חזרון Hezron, רם Ram,
עמינאדב Amminadab, נחשון Nahschō,
שלמה Salma, בועז Boaz, עבד Obed,
לשכאי lischai, דוד David, שלמה Schlo-
מו, רחבעם Rehabeam, אביה Abija,
אסא Asa, יהושפט Iehoschaphat, י
יורם Ioram, אחازיה Ahaziah, י
יוחם Iotham, אהא Ahaz, חישון Hiskijahu,
מנשה Mnasse, אמן Amon, יוסף Ioschijahu,
יכניה Iechonia, שאלתיאל Schealthiel,
זרובבל Zerubabel, רשע Resa, יוחנן Iohanan,
יהודה Iehuda, יוסף Ioseph, שמעי Semai, ס
מאתניה Mathathia, מאתח Maoth,
נאגיד Nagid, חסלי Hesli, נחום Nahum,
עמוס Amos, מათתיה Mathathi, יוסף Ioseph,
לנענה lane, מלכי Malki, לוי Levi,
מאתח Mathath, יחויקים Iehoiakim,
מירימ Miriam.

אדם duas habet syllabas: aleph camez facit a obliquum, est igitur ea syllaba inter a & o uoce media proferenda: secunda syllaba daleth camez similiter da, & iuncto mem dam ea fit Adam, quia uero duo camez sese consequuntur posterius

rius ad uocem o declinat, ideo dicūt A-
dom; clauditur autem mem nec est simi-
lis ei literę quę in uersu alphabeti notat,
quia ex quinque terminalibus una est solū
in fine locanda. א monasyllabum no-
men est, cuius prima cōsonans uocatur
sin dextrum, id est, schin spumosum, se-
cunda uero cōsonans est thau raphatū,
id est, thau blesum & sibilans, dic ergo
sic, schin zere seche, iunge thau sibilās fit
scheth. Hunc sibilum exprimere nō pos-
sum per scripturam nostram nisi supra-
ponendo iacentem lineam. שׂא du-
as habet syllabas: prima aleph hatephise
gol facitę obliquum & breue propter
hateph. Ea syllaba generat ronchum en
corruptum: secunda nun uau holem &
fit no, iunge sin dextrum & spumosum
sic oritur nōsch, comprehendē singula,
& fit Aenoseh. נא Duas habet syllab-
as: prima kuph zere facit ke, cui iungi-
tur iod per diphthōgum quę est quinta
numero, & fit kai, secūda nū camez fa-
cit na obliquū, cui addendo aliud nun, id
est n fit nan: comprehendē singula & fit
keinan. Habet autem nun finale aliam
figuram quam antecedens, quia est una
de quinque terminalibus consonantibus su-
pra notatis. מלל quinque habet syl-
labas: prima mem patha facit ma rectū:
secūda he hatephpatha facit ha leniter
corruptum propter hateph: tertia la-
med patha la: quarta lamed seu a mustat
subitaneum e. Pronunciatur autem &
non tacet, quia cum sequitur uocalis pū-
ctata semper pronunciatur seu a, ut in su-
periore capitulo patuit. Quinta aleph
zere facit e rectum, cui subiungendo la-
med, id est, lerit el: comprehendē singu-
la & fit Mahalaleel. נא Duas habet

syllabas: prima iod camez facit ia obli-
quum, est autem iod consonans. Quam-
uis enim sit litera uocalis scilicet aptitudi-
ne, tamen usus hic eius est consonās, &
regulariter semper iod in principio syl-
la-
be est consonans actū, quod memēto di-
scipule. Secunda res sagol facit re gros-
sum siue obliquum, cui subiungendo da-
leth, id est, derit red: comprehendē singu-
la & fit sared. נא Duas habet syl-
labas: prima heth cum hatephpatha facit
ha rectum & breue, rectum propter pa-
tha, breue propter hateph: & forti anhe-
lōq; flatu est pronuntiāda, quia est dasia
& aspiratio fortis, quę cum ad latinitatē
trāsferatur debet à nobis per h scribi. נא
altera scilicet psile aspiratio apud lati-
nos non scribitur sed uocalis sola quam
aspirat. Secūda nun uau holem facit no,
cui subiuncto caph raphato, id est, ch e-
rit noch: comprehendē singula & fit Ha-
noch. Caph autem oblonga non habet
figuram ei similem quę in uersu alphabe-
ti ponitur, quia est una de quinque termi-
nalibus. Et nota quod ea in fine semper
aspiratur, pronunciaturq; sicut chi grę-
ca uel ch, חלשן Quatuor habet syl-
labas: prima mem seu a mustat uocē subi-
taneam & exilem, siue tu e intelligas si-
ue a, nihil curo dummodo sit uix com-
prehensibilis sonus: quapropter quidā
loquūtur me, quidam ma: & hic memo-
rię tuę ponas uelim insignē notā, ut post
hac recorderis me hoc in loco tibi dixi-
se, quod propter insitaneam & tam exi-
guā soni apprehensionē, seu a diuersis
diuersimode pronuntiatur secundū diuer-
sas uocalium uoces. Ego uero iuxta mo-
res ludæorum Alemanię semper ex se-
ua ronchum, id est, sonitū narium concipi-
o an

pio en breuissimū & obtusum. Notato hæc, quia non omnibus in locis omnia præcipimus. Secūda syllaba thau uau su reK facit thu sibilans propter raphē; tercia sin dextrum & sægol faciunt sche obliquū & spumās: obliquū propter sægol, spumans propter punctū ad dexterā ipsius sin consonantis suprapositū, quem solent aliqui in ipsius literæ humeris ponere sic & similiter de sinistro intellige; aliter autē de dages iudicandū est, qui punctus omnino in uentre locatur. Quarta syllaba lamed patha facit la, cui subiūcto heth forti aspirationi oritur lah anhelū: cōprehende singula & fit Methuschalah. מֶשֶׁחֶלָה duas habet syllabas: prima lamed camez facit la obliquum; secunda mem sægol facit mæ obliquū, cui si iungatur caph finale raphatū, id est, ch fit la mæch. מֶשֶׁחֶלָה duas habet syllabas: prima nun holē fit no, secūda heth patha facit ah & non ha: cōprehende singula & fit Noah iuxta regulā in superiore cap. datam. נֹחַ monosyllabū constituitur ex sin dextro cum zere quod facit sche, cui si iungatur mem, id est, m fit schem. נֹחַ tres habet syllabas: prima a patha facit a rectū, cui si cōsonet res, id est, r, fit ar. Secūda pe raphatū cum patha facit pha, cui si cōsonet caph raphatū fit phach. Nam seua subscriptū non legit, iuxta regulā in superiore cap. datam, qd in fine tam syllabarū quā dictionum siue plures sint cōsonātes seu una sola semper seua silet. Habet igitur arphach. Tertia sin dextrū patha facit scha spumās, cui si cōsonet daleth, id est, d, erit schad: cōprehende singula et fit Arphachschad, quod in nostra biblia Arfaxad legimus. אֲרַפַּחַד duas habet syllabas: prima sin dextrum cum camez facit scha obliquū &

spumans: secunda lamed patha facit la rectū, cui si adiungat heth fortis aspiratio erit lah anhelū: cōprehende singula & fit schalah. אֲרַפַּחַד duas habet syllabas: prima ain cū zere facit e rectū in rumagutturis, quia ain est litera gutturalis: secunda beth raphatū cum sægol facit digāma golicū et e obliquū, id est, uē, cui si cōsonet res erit uer: cōprehende singula & fit Euær. אֲרַפַּחַד duas habet syllabas: prima pe sægol pæ obliquū, & profertur pæ & non phe seu fe: quia litera pe habet punctū dages in uentre. Secūda lamed sægol facit le, cui si cōsonet gimel erit læg: cōprehende singula & fit peleg. אֲרַפַּחַד duas habet syllabas: prima res seua musat re, breuissimo rôcho: secūda ain uau sureK facit in propriā diphthongū u ut supra cap. quinto: quia uero quādo post cōsonantē sub qua scribit seua sequit uocalis, tunc seua semper pronunciat, iccirco seua uocē licet exigua habet: cōprehende singula & fit leu, quod nostra biblia legit Kagau: consuevit namq; Hieronymus sæpe ante literā ain quæ est gutturalis g ponere, ut oscedat motū gutturis siue ruminis debere uocalē ain præcedere. Sic fecit in Gomorra, Gen. 19. qd hebraice scribit גִּמְרָה Et in Gomor mēsurā, Exodi 16, quod scribit גִּמְרָה & sic de alijs. Optimū factū facies discipule, si huius non obliuiscaris. אֲרַפַּחַד duas habet syllabas: prima sin sinistrū, id est, sibilus acutus cū seua facit se subitanēū. Nā seua nō silet, sed pronunciat ex regula superioris capituli, quæ dicit sic: In alijs uero non cōnexilibus tam in primis quā in medijs syllabis seua non silet sed mussat. Secunda res uau cum surek facit ru, cui si cōsonet gimel, id est, g erit rug: cōprehende singula & fit Serug. אֲרַפַּחַד duas habet syllabas: prima sin dextrum cum zere facit sche, cui si iungatur mem, id est, m fit schem. נֹחַ tres habet syllabas: prima a patha facit a rectū, cui si cōsonet res, id est, r, fit ar. Secūda pe raphatū cum patha facit pha, cui si cōsonet caph raphatū fit phach. Nam seua subscriptū non legit, iuxta regulā in superiore cap. datam, qd in fine tam syllabarū quā dictionum siue plures sint cōsonātes seu una sola semper seua silet. Habet igitur arphach. Tertia sin dextrū patha facit scha spumās, cui si cōsonet daleth, id est, d, erit schad: cōprehende singula et fit Arphachschad, quod in nostra biblia Arfaxad legimus. אֲרַפַּחַד duas habet syllabas: prima sin dextrum cum camez facit scha obliquū &

as habet syllabas: prima nū camez facit na obliquū: secūda heth & uau cū holē, qui punctus signat sup occipitiū ipsius uau & facit ho cū anhelō spiritū, cui si cōsonet res, id est, r erit hor; cōprehēde singula & fit Nahor. נחור duas habet syllabas: prima thau per dages, ergo nō sibilat; sic thau camez facit tha obliquū; secūda res patha facit ra, cui si subiungat heth, id est, flatus fortis erit rah, comprehendē singula & fit tharah. נחורא tres syllabas habet: prima aleph patha facit a rectū, cui si cōsonet beth raphatū, id est, digāma æolicū fit ab, id est, af, & eius seua nō legif, quia b r sunt literę cōnexiles, uel uerius qā beth terminat syllabā. Secūda res camez facit ra obliquū; tertia he camez facit ha obliquū cum minimo statu, quia he est p̄sile, id est, aspiratio lenis, cui si cōsonet mē terminalis, id est, m erit ham; cōnēde singula & fit Abraham seu Abrahā per digāma æolicum, אברהם duas habet syllabas: prima iod hi rik facit ij, ubi prior est cōsonans & posterior uocalis; cui si consonet zade fit ijz. Secūda heth camez facit ha obliquū & anhelū, cui si consonet kuph erit hak; cōprehēde singula & fit lizhak.

אברהםא tres habet syllabas: prima iod cōsonans cum patha facit ia rectū; secūda ain seu a mussat uocē in gutture, & facit exiguū e uel a nō curo utrū, tertia kuph hōle facit ko, cui si cōsonet beth raphatū, id est, digāma æolicū erit kof siue cob; cōprehēde singula & fit laacob uel laecof. אברהםא tres habet syllabas: prima iod seu a facit ie, & pronunciat qā sequit uocalis: secūda he uau surek facit hu leniter; tertia daleth camez facit da obliquū, cui si addat lenis aspiratio erit dah minime aspiratū; cōprehēde singula &

fit lehudah. אברהםא duas habet syllabas: prima pe per dages cum seggol facit p̄e obliquū; secūda res s̄agol facit r̄e obliquū, cui si cōsonet zade, id est, z erit r̄ez; cōprehēde & fit P̄rez. אברהםא duas habet syllabas: prima heth s̄agol h̄e obliquū & anhelum, cui si cōsonet zade fit h̄ez, & seua silet quia finit syllabā; secūda res uau holē facit ro, cui si cōsonet nū finalis, id est, n erit ron; comprehendē omnia et fit h̄ezron. אברהםא monosyllabū: res camez facit ra obliquū, cui si consonet mem terminalis, id est, m fit h̄am.

אברהםא quatuor habet syllabas: prima ain patha facit a rectū & gutturale; quia uero sequēs mem in medio dicit̄ ois positū in uentre suo cōtinet punctū dages, ideo tanquā litera gemina est pronuncianda; quāpropter tam priori syllabæ cōsonat quā posteriori. In eo autem quod primę syllabæ consonat facit am, Secūda mem hink facit mi, cui subiungitur iod uocalis quæ cum non punctat etiam non pronunciat, iuxta regulā superiore capitulo datā circa eius principium. Tertia nun camez facit na obliquū; quarta daleth camez facit da obliquum dedinando ad o, cui si consonet beth raphatum, id est, digāma æolicū erit das siue dab; cōprehēde singula & fit Ammī nadab, rectius Amminadab. אברהםא tres habet syllabas: prima nun patha facit na rectū; secūda heth seu a mussat uocē cū exp̄sso anhelitu & facit a uel e obtusum; tertia sin dexterum & uau cum hōlem faciunt seho, cui si consonet nun finale, id est, n erit xon siue schon; comprehendē singula & fit Nahaschō seu Naheschon. אברהםא duas habet syllabas: prima sin sinistrū patha facit sa rectū & acutū, cui si cōsonet lamed, id est, l fit sal, nā seua non

seua non pronnuciatur propter finalitatis rationē. Secunda mē camez facit ma obliquum, cui adiungitur aleph & nō legitur quia non punctatur: cōprehende totum & fit Salma. מלפ duas habet syllabas, prima beth cum dages & holē faciunt bo solidū & non aspiratū: secunda ain patha facit a rectū & gutturale, cui consonat zain tenuis sibilus & est az: cōprehende singula & fit Boaz. עבז duas habet syllabas: prima ain holē facit o gutturale: secūda beth raphatū cum zere facit ue rectum, cui cōsonat daleth & fit ued: collige & erit Oued uel Obed per digāma, ופז duas habet syllabas: prima iod consonans cum hirik facit ij, secūda sin dexterū camez facit scha obliquum, cui iungitur iod sine pūcto & facit diphthongū ai: cōprehende & fit lifai. ופזי duas habet syllabas: prima daleth camez facit da obliquū: secūda uau consonans hirik facit ui, cui si consonet daleth finale, id est, d erit uid: cōprehende singula & fit David. ופזיפ duas habet syllabas: prima sin dexterū cum seua tacet spumando quia cum initio dicti onis dug cōnexiles ponuntur, & sub prima scribitur seua, tunc citra mōtes seua nō legitur: ergo dic ita, sin dexterū cum lamed holē facit slo spumādo ut fit schlo, secūda mem holē facit mo, cui superadditur lenis aspiratio quę non pronnuciatur: cōprehēde singula & fit schlomoh. ופזיפזי quatuor syllabas habet: prima res seua mussat uocē & non silet quia sequitur uocalis: fit ergo re subitaneū. Secūda heth patha facit ha rectū & anhelum: tertia beth digāma æolicū cum seua quod pronnuciatur, quia sequitur uocalis quapropter mussat uocem & fit fe;

quarta ain camez facit a obliquū gutturale, cui consonat mem finale, id est, m, & dicitur am: cōprehende singula & fit Rehaseam uel Rohoboā. רחבזז tres syllabas habet: prima aleph hateph patha facit a breue & rectū: secūda beth digāma cū hirik facit ui, cui subiungitur iod partim uocalis quę non pronnuciatur, & ideo ponitur in uentre iod dages quasi sit iod geminatū: tertia iod consonans cum camez facit ia obliquum, cui superadditur he aspiratio lenis, quę non pronnuciatur quia non punctatur: collige totum & fit Auijah. רחבזז duas habet syllabas: prima aleph patha facit a rectū: secūda samech camez facit sa obliquū cū sibilato a cuto, cui subiungit aleph quod nō pronnuciatur, quia nō punctatur, & fit Ala. רחבזזי quatuor habet syllabas: prima iod seua mussat uocē & profertur, quia sequit uocalis: secūda he holē uau facit ho: tertia sin dexterū camez facit sa obliquum et spumofum: quarta phe raphatū camez facit pha obliquū, cui consonat teth, id est, t & sic erit phat: cōprehēde singula & fit lehoschaphat.

רחבזזי duas habet syllabas: prima iod cōsonans cum uau holē facit io: secūda res camez facit ra obliquū, cui cōsonat mē finalis, id est, m, sic erit ram: cōprehende & fit loram. רחבזזי quatuor habet syllabas: prima aleph patha facit a rectū, & quia præponitur hateph ideo correptā syllabā intelligas: secūda heth patha facit ha rectū & anhelū, cui consonat zain tenuis sibilus & fit haz, & seua non legitur, quia finit syllabā: tertia iod camez facit ia obliquū: quarta he uau surek facit hu cum aspiratione leni: cōprehende singula & fit Ahaziah. רחבזזי duas

habet syllabas: prima ioduauhole facit io: secunda thau raphatum camez facit cha obliquum sibilans, cui consonat memfinalis, id est, m, & erit tham: comprehendē singula & fit lotham. וּשְׁמַנִּים duas habet syllabas: prima aleph camez facit a obliquum: secunda heth camez facit ha obliquum & anhelum propter flatū fortem ipsius heth, cui cum zain consonat sibilus tenuis erit haz: comprehendē singula & fit Ahaz. אֶחָדָהּ quatuor habet syllabas: prima heth hirik facit hi anhelum; cui consonat zain tenuis sibilus sub quo seua non profertur, quia finit syllabam, & sic fit hiz: secunda Kaph hirik facit ki: tertia iod camez facit ia obliquum: & quia continet dages in uentre ideo quasi geminata profertur: quarta heuau surek facit hu leni flatu: cōnectē singula & fit Hizkijahu. וְשֵׁשׁ duas habet syllabas secundum Citeramontanos: prima mem nun patha facit mna: quia seua tacet & non legitur, eo quod consonantes in principio dictionis sunt connexiles iuxta regulam superius datam. Secunda sin dexterum cum segol facit sse obliquum & spumans ac geminandum propter dages in uentre, cui subiungitur he tenuis quæ non pronunciatur quia non punctatur: comprehendē singula & fit Mnasse. שְׁשִׁים duas habet syllabas: prima aleph camez facit a obliquum: secunda mem uau holem facit mo, cui si consonet nun, id est, n, erit mon: collige totum & fit Amon. אֶחָדָהּ quatuor habet syllabas: prima iod aleph holem facit io: secunda sin dexterum hirik facit si spumans: quia uero iod continet dages, ideo quasi geminata utrinque seruit: tertia iod consonans &

camez faciūt ia obliquū: quarta he uau surek facit hu tenui flatu: cōprehēde & fit loschijahu. וְשֵׁשׁ tres habet syllabas: prima iod seua facit e mussans, id est, uocem subitanēam & obtusam: pronunciatū autem, quia iod & eaph non sunt connexiles: secūda eaph raphatum cum hatephcamez facit cho cui cōsonat nū, & seua non legitur propter finē syllabæ: sic fit chon. Tertia iod camez facit ia obliquū, cui subiungit in fine he flatu lenis & inperceptibilis qui non legitur: cōprehēdemodo & fit lechoniah, ille uinctus in Babylone, q cognominat lehoiachin filius lehoiakim filij Iosif. וְשֵׁשׁ quatuor habet syllabas: prima sin dexterum seua mussat uocem spumantē, pronunciatū autē seua quia sequitur uocalis: Secunda aleph patha facit a rectum, cui sonat lamed cum seua quod non profertur & sic fit al: tertia thau dages hirik fit thi durum ac solidum: quarta aleph se, re facit e rectum cui consonat lamed, id est, l, & erit el: comprehendē & fit Schealchiel, pater ipsius Phadaia & auus ipsius Zorobabel. וְשֵׁשׁ quatuor habet syllabas: prima zain seua facit uocē subitanēam tenui sibili, & profertur quia zain & res non sunt connexiles: secunda res Kibuz facit ru: tertia beth dagesatum & camez faciunt ba solidum & obliquum: quarta beth raphatum, hoc est, digāma æolicū & segol faciunt ua, cui cū addit lamed, id est, l, erit uel, cōprehēde singula & fit zerubaue, ille filius phadaia & nepos ipsius Salathiel. וְשֵׁשׁ duas habet syllabas: prima res segol facit re obliquū: secūda sin dexterū et camez faciūt scha obliquū et spumās, cui subiungit ain gutturalis, q nō indicat aliud nisi mōtum

motum gulæ: aliter non profertur quia, non punctatur: comprehendere & fit Resa, qui cognominatur Mesolam. רסא tres syllabas habet: prima iod uau holē io: secunda heth camez ha obliquum et anhelum: tertia cum nun camez na obliquum, cui additur finale & erit non: comprehendere singula & fit Iohanon. יוהנון tres habet syllabas: prima iod seua mussat uocem & profertur cum ronocho breuissimo, nec silet, sequitur enim uocalis: secunda he uau surek facit huaspiratione leni: tertia daleth camez facit da obliquum, cui additur hetam exillis flatus ut percipi nequeat, unde non pronuntiatur quia non punctatur: collige totum & fit lehuda, dictus Hircanus primus. להודא duas syllabas habet: prima iod uau holem facit io: secunda samech zere facit se rectum, cui subiungitur phe finale, id est, s & erit seph: nam caph & phe semper in fine aspirantur, quamuis raphe eis non superponatur, hoc ualde notato: comprehendere singula & fit losseph, qui dicitur primus. לוסף

Munfi. Imò caph finale cum camez & scheua sape iuxta uerba habet dages, ut יסף ostendamus bi, dages sato caph finali.

ספא duas habet syllabas: prima dexteriorum sin & mem camez faciunt schma obliquum & spumans: nam seua sub sin non legitur, quia sin & mem sunt cōnexiles: secunda ain hirik facit i cui additur iod uocalis ut sit diphthongus impropria: collige totum & fit schmai, quod Ultramontani dicunt Semai. שמאי tres habet syllabas: prima mem patha facit ma: quia uero sequens thau dages in uentre continet, ideo quasi geminata partem priori syllabæ cōsonat et fit math;

secunda thau solidum & patha faciunt tha, cui consonat alterum thau raphatū & fit thath cum sibilo finali: nam seua non profunditur eo quod finalis sit sequente consonante: tertia iod camez facit ia obliquum, cui subiungitur hetenu is spiritus sed non pronuntiatur quia nō punctatur: comprehendere singula & fit Matthathiah. מתיחיה duas habet syllabas: prima mē camez facit ma obliquū: secunda aleph uau holem facit o diphthongum impropria, cui si consonet thau raphatum fit oth cum sibilo finali: connecte & fit Maath. מאח duas habet syllabas: prima nun patha facit na rectum: secunda gimel hirik facit gi, & additur iod uocalis quæ eo non pronuntiatur quod non punctatur, cui cōsonat daleth, id est, d & erit gid: collige & fit Nagid. נגיד duas habet syllabas: prima heth segol facit he obliquum & anhelū, cui consonat samech, id est, s & fit hes: nam seua non pronuntiatur quia finit syllabam sequente consonante: secunda lammed hirik facit li, cui additur iod uocalis que non pronuntiatur quia non punctatur: collige singula & fit Hesli. חסלי duas habet syllabas: prima nun camez facit na obliquum: secunda heth uau surek facit hu anhelum: iunge mem finale, id est, m & erit hum: collige totum & fit Nahum. נחם duas habet syllabas: prima ain facit a obliquum & gutturale: secunda mem uau holem facit mo, cui consonat samech, id est, s & sic est mos: collige & fit Amos. אמוס tres habet syllabas: prima mē patha facit ma: quia uero thau recipit dages iccirco quasi gemina partim priori consonat syllabæ & fit mat: secunda thau camez facit tha ob-

B 3 liquum;

obliquum : tertia thau hirik cum sibilo raphe facit thi, cui subiungitur iod uocalis sine puncto, & ideo non legitur: colligetur totum & fit Matthathi. מַתְּתִי duas habet syllabas: prima iod uau holē facit io: secūda samech zere facit se, cui cōsonat phe finale sic erit seph: collige & fit Ioseph, qui dicitur iunior & cognominatur Arses. אַרְסֵס tres habet syllabas: prima iod patha facit ia: secūda ain seua mullat uocem a uel e incertam in gutturo: tertia nun zere facit ne, cui subiungitur he aspiratio tenuis quę non pronūciatur: cōprehēde singula & fit laaneh, qui dictus est Hircanus secūdus. לְאָנֵה duas habet syllabas: prima mem patha facit ma, cui cōsonat lamed, id est, l & sic fit mal, quia seua finalitatis ratione nō legitur: tertia caph hirik per dages facit ki cui additur iod uocalis scripta sed non legitur quia non punctatur: cōprehende singula & fit Malki. מַלְכִי duas habet syllabas: prima lamed zere facit le: secūda uau digāma æolicum & hirik faciūt ui, cui superadditur iod sed non legitur: cōprehende singula & fit Leui. לְוִי duas habet syllabas: prima mem patha facit ma, & communicato thau ppter dages fit mat: secūda thau patha per dages fit tha solidū quidem, cui consonat thau raphatū & sibilans, & sic erit thath: colligetur totum & fit Matthath. מַתְּתִי quatuor syllabas habet: prima iod seua mullat uocem uix sensibilem & non silet, quia sequitur uocalis: secūda he uau holem facit ho: tertia iod camez facit ia obliquū: quarta kuph hirik facit ki, cui additur iod uocalis quę nō pronūciatur quia non punctatur, ad hoc consonat mē, id est, m & fit kim: cōprehende omnes syl-

labas & fit lehoiakim nomē apud Syros idem & unū cum Eli & Eliakim ut scribit Philo Iudeus. Vnde lehoiakim pater Marię uirginis cognominatur Eli. Tria enim ut dixi hæc nomina Ægyptijs & Syrijs sunt synonyma, Eli, Eliakim, & lehoiakim. מַלְכִי duas habet syllabas: prima mem hirik facit mi, cui consonat res, id est, r & fit mir: seua namq; finalitatis ratione non pronūciatur: secūda iod camez facit ia obliquum, cui consonat mem finale clausum, id est, m, & sic est iam, comprehendē singula & fit Miriam, illibata uirgo, nata hucusq; de sanguine regali Dauid, quā nos uocamus Mariam theotocon. מַרְיָם duas habet syllabas: prima iod zere facit ie, cui ascribitur he lenis aspiratio cū subnotatione seua, quę non legitur, ut patet supra de proferēdo & nō pferendo in principio: secūda dexterū sin cū uau surek facit si spumās, cui rursus ascribitur he tenuis flatus & non legitur, quia non punctatur: comprehendē singula & fit lhesuh, nomen illud pentagrammaton super omnia excelsum, de quo aliqua in Capitulo nostro edidimus, plura posthac faciente deo scripturi, cum sermo hebraicus nostris hominibus me docēte factus erit notior.

Munſt. Ex primo capite euangelij secundū Mattheum patet nomen ſaluatoris noſtri non מַשִּׁיחַ ſcribendum ſed מָשִׁיחַ quod ſaluare ſignificat.

Habes Dionyſi frater, quæ de literis atq; ſyllabis ad tui doctrinam colligere potuimus, uberiora præcepta, in quibus ante omnia teiſum exerceas, ut quamprimum in legendo promptus ſias.

Ioannes

IOANNES REVCHLIN

PHORCENSIS LL. DOC. AD DIONY

SVM FRATREM SVM GERMANVM.

CTA quæ sunt huc usq; de literis & syllabis hebraicis uidisti amātiss. frater, tibi ut spero dulcia, sed alijs forsitan melle & lacte nutritis, propter inculcū dicēdi genus, amara, q̄ secū si cogitēt omnē auditoribus orationē esse cōmodandā, nō mihi uitio dabūt q̄ uernis uernacule loquar. Nam qui fieri potest, ut per inſuetum loquendi morē & domi paratā, adq; lucernas elaboratā dictiōne rudes facile doceantur, quibus tum esset opus ad præceptoris eloquentiā plus animū aduertere quasi ad sphingis enigmata, quā ad eius illa ipsa præcepta? Longe rectius me iudice sensit Aristoteles, in disciplinis doctorem oportere per usitatissimā sermonis cōsuetudinē & nobis notiora quæq; procedere. Dedit igitur opera solæco sepe & barbaro sum usus ad quorundā uocabulorū proprietatē explicandā. Huc accedit tamen, quod & senectā, & barbarorū quotidiana cōuersatio nō solū linguā hebetat sed & stilum obtundit, pro illius Tyndarei aduersus Menelāū, quin potius Euripidis tragici sententia qui ait *Βαλκυσφωριζι χαρμης ἀπὸν Βαλκυσπος*. Solus ergo quom in hoc Diogenis dolio totos dies delitescā, nec mecū uiuat ullus hominū cui uerborū elegantia & eloquētiæ studium sit in precio: sed agricolæ tantū & sacrificuli, aut si qui accedant, ut sit quoti-

die, qui me nō de murilegulis nec auro coronario, sed de cloacis, paludibus, tigno, itinere, alijs uel popularibus iurgijs tam pretorijis quā ciuilibus cōsulant, quibus de iure pro mea p̄fessiōe respondere debeat, nō Latinorū sed Sueuorū obseruato dicēdi usu, nihil ultra mireris mi frater, me post uirentia prata iam scabros calles ambulare. Et hæc erat una ex causis non parui momēti, ut putarē mea singula uiris politionibus literis p̄ditis explosa fore, quod cernerēt in eis nullū florem, nullā comitatē, sed omnia triuialia & urbana quæq;. Quando autē uetera memoria repeto, multum inuenio maiores nostros etiā barbarico dicēdi modo delictatos, Aristophanes namq; grecus in comœdia, quæ inscribit̄ a charnes, persice loquitur sic, laetarmā exarxan apissono satra: quæ barbaries sæpe multis gaudio fuit & risum mouit. Apud Romanos uero quis unquā. M. Catonē priscū contēpsit, qđ in suis scriptis de re rustica barbarice loquitur hoc modo: Haut haut ista pista sista, ardannabō damiabo damaustra: Quis pœnulū Plauti ppter linguā Punicā abiiecit: Cōsolabor & ego me quoq; illorū exēplo, ut sperē inuenire quos admiratio ducat ad inauditi prius negocij lectiōne. Hoc unū tamen esse futurū arbitror, ne desit Agamēnoni suus Tersites, Homero Zoilus, Nephelæ Socrati, quod etiā contra me quoq; debeant aliquādo phanatici quidā susurro-

nes, quos cum iam apprehēderit studen-
di uetus ac longa segnicies, gloriosius sibi
ducant multa reprehendere quā pau-
ca discere, sperantes hominum studio-
rū cōtēptu atq; cōtumelijs fore illustres.
Dicent enim non me potuisse in senili-
bus annis absq; p̄ceptore, etiam quali-
cūq; conatu ad tantum hebraicæ lecti-
onis fastigium ascendere, ut studia mea
cæteris prosint: quibus statim Origenē
obtriciam, sanctumq; Hieronymum, &
illum de Lyra Nicolaum: qui omnes ap-
propinquante senio primum hebraicis
studuisse probantur, quin potius nemo
sermē omnium post apostolos, orthodo-
xam ecclesiam hebraicis literis illustra-
uit, qui non eas in ætate prouecta discere
cōperit, p̄ter insignem magistrum
illum Paulum episcopum Burgensem
Iudæorum olim doctissimum, cuius ad
nos sera conuersio plurimis fuit homini-
bus salutē, & cui me post habitis reliquis
herbā dare nihil pudet. Expergiscimini
igitur adulescentes, & tu germane fra-
ter excute ab animo hebetudinem, tan-
torum uirorum imitatione. Nam si tam
excellentes homines annosa in ætate in-
tellectus summe ac iocundissime con-
templatiōis nobilissimam sibi occasiōē
desuisse, tantum & tam uehemens studi-
um sero tandem hebraicis impenderūt,
quatenus labor eorum in nos usq; redun-
daret, cur non tu ipse ac per te ceteri ma-
gnis ingenijs p̄diti adulescentes, spera-
tis ad talem perfectionem ex indefessa
legendi fatigatione & quotidiano exer-
cicio sine ullo doctore nihilominus pos-
se peruenire? De p̄ceptoribus autem
meis (ne mihi oblatrantes insultent) hāc

rationem affero: non me piguisse ullo
tempore abs quolibet Iudæo semper ali-
quantula corradere quæ ad doctrinam a-
liquam librorum hebraicorum cōduce-
rent. Sicut enim non apud Ionas neq; ul-
la in Græcia, sed Basileæ primum ab An-
dronico contoblaca, deinde Parisij à Ge-
orgio heronymo Spartiate, pōst Ro-
mæ ab Argyropylo Byzantio publicē in
uaticano Thurydidem legente Xisto 4.
pont. ad extremum Florentiæ Mediola-
niq; à Demetrio Chalcondyle, Græco-
rum linguam frustillatim & quasimicas
de mensa domini cadentes accepi: cōnu-
merarem illis Hermolaum Barbarū In-
nocencio 8. insignem & mei amantissi-
mū, nisi plus ex eo Romæ latinitatis quā
græcitatē hauissem: ita hebraicam ego
quoq; ac sanctam linguam non Hiero-
lymis neq; in publicis Iudæorum synago-
gis, sed à literatissimis Hebræis penes
Cecios quidem Iacobum lehiel Ioans, in La-
tio autem Abdia Cesinate atq; alijs à sin-
gulis singula expiscatus sum. At graui-
us insurgent (credo) inuidi contra didi-
cinarium nostrum, in quo multorum fre-
quēter interpretationes taxantur. Proh
scelus exclamabunt, nihil indignius pa-
trum memoria, nihil admissum crudeli-
us, cum ille homo audacissimus tot &
tam sanctos uiros diuino spiritu afflatos
labefactare contendat. Hieronymi bea-
tissimi scriptura Gelasio papa teste rece-
pta est in ecclesia, uenerabilis pater Ni-
colaus de Lyra ordinarius expositor bi-
bliæ, omnibus Christi fidelibus uir inter-
gerimus probatur. Iam iam exortus est
aliquis fumulus, qui plurimis in locis il-
los imperite transtulisse notet. Quorum
immi

imminentibus clamoribus hæc pauca respondere: mihi licere quod eisdem illustris luminibus licuit, Hierony. uir sanctus 70. carpit interpretes, non semel bis ter uel, sed sepiissime numero. Nunc illos errasse dicit errore perspicuo, nunc deceptos ignorantia, tum discordare à ueritate hebraica, tum falsatos similitudine literarum, tum consulto aliqua cecidisse aut omisisse, ne sacra panderet mysteria, quos tamen Ptolemæus Alexandri rex diuina credidit uirtute transulisse; & ut Iustinus philosophus atque martyr in suo de illis parænetico scribit *ὅς θεοῦ χάριτι ἀγῶνι δ' ἔχον*. Nicolaus item de Lyra diuum Hieronymum in translatione sua ostendit reprehensibilem, cum alias multis in locis, tum in psalmo secundum ecclesiæ nostræ supputationem 47. qui incipit Magnus dominus, ubi eius in fine sic ait: Hieronymus tamen minus bene uidetur dicere: qui a in omnibus biblijs hebraicis quas uidi, alimur hic est una dictio & non duæ. Vide quomodo accusat beatissimū uirum erroris atque negligentie. Ipsemet uero Nicolaus ut equalem mensuram pateretur, simile à reuerendo Burgenſi episcopo frequentibus cum notis, inuito etiam nescio quo fratre Doringo, ferre coactus est. Sed quid pluribus erit opus? Ille idem diuus Hieronymus in translatione sua seipsum errasse fatetur in commentarijs super Isaiam capite undeuigesimo, ubi sic ait: Melius reor proprium errorem reprehendere, quam dum erubescō imperitiā cōfiteri, in errore persistere, in eo quod trāstulī: Eterit terra Iudæ Ægypto in festiuitatem. Possem alioquin plures proferre

uersiculos, & quod cuiusdam uocabulifignificatum usque hodie se ignorare non uerecundia duxerit in Ieremia capite sexto: & quod apostolum notauerit imperitum artis grammaticæ in epistola ad Hedibiam quaestione antepenultima; & quod scripserit eundem apostolum psalmodum uersibus aliter esse usum quam in hebræo habeantur, ut in commentarijs suis super psalmo 13. Cur igitur in istis quæ ad interpretandi modum artemque grammaticam & ad ueritatem idiomatis spectant, me quoque non deceret in luce producere, quid tum doctissimis Hebræorum sentirem, quippe ad quos etiam eodem Hieron. teste confugiendum est quoties in uetere testamento controuersia mouetur. Quanquā enim Hieronymum sanctum ueneror ut angelum, & Lyrā colo ut magistrum, tamen adoro ueritatem ut deum. Ac nos plane non usquequaque illud nostrum dictionarium ab omni exceptione defendimus alienum. Primo, quia non singula completur (neque enim numero comprehendere refert, nec est ullum in omni hominum uita quantumuis immensæ magnitudinis uocabularium factum aut fictū, quod omnes cuiusque linguæ dictiones complecteretur.) Deinde quia in exponendis uocabulis crebro uariat, tametsi hoc contingat prouius cuiusque interpretis sententia. Nihil enim uel parum arbitrio nostro reliquimus, sed cuiuslibet translatoris iudicium monstrauimus. Restat modo ut memineris, in dictionario Hebraica me primitiua solum collegisse, non autem Thalmudica neque Chaldaica. Psalmos denique secundum

secundum Hebræorum numerum & non iuxta ecclésię nostrę adnotationem citasse, propter eos qui de biblia hebraica conabuntur doctrinam nostram prudenter uenari. Nunc in hoc libro ad artem grammaticam properamus, ut qui ex anterioribus legendi modum & ex lexico uocabulorum hebraicorum significata recte iam tenent, à consequentibus

discant orationem ex partibus suis constructam artificialiter explanare. In tenui labor, at tenuis non gloria. Quare uehementer curabis si me amas, ut tua intelligētia sis adiutrix nostrę industrię. Breuia & leuia tibi præcepta dabo & simul clara, quod alius ante me fecit nemus. Tu modo caue ne te laboris periculis inueniam,

Finis Epistolę:

IOANNES REVCHLIN

PHORCENSIS LL. DOC. DE ORA

tione & eius partibus.

Ratio est dictionum hebraicarū distincta cōplexio, mentis sententiā proferens: cōplexio ea quandoq; in longū protendit,

quandoq; breuibus coartatur: quapropter distinctionibus opus est. Solent autē distinctiones secundū perfectionē & imperfectionē sententiæ certis punctis de notari. Fit illud quatuor modis. Subdistinctione, distinctione, mēbro, & termino: quod prius monstrabo latine sic. In primo æneidos canitur: Postquā prima quies epulis: ecce minuta sententiæ suspensio, quæ nominatur subdistinctio, sequitur: Mēlq; remotq; absolutius id quidem, quare distinctio est. Adhuc pendet. Ergo accedit etiā hoc: Crateras magnos statuunt. Iam debita pars sententiæ residet, ac membrum appellatur: postea: Et uita coronant: totius oratiōis terminus est, & inde nomen accipit. Simile apud Hebræos in usu frequēti comperimus, qui subdistinctionē notant per punctum unicum supra dictionē prius suspensio nis figuratū, ita tamen ut nemo suspicet hōlem esse. Nominatur autem רביע Distinctio pariter duobus punctis subal ternis supra secundæ suspensionis dictionem positus uocatur מכתב Membrum, semicirculo in morē iridis infra dictionē tertię suspensionis locato agnoscitur, diciturq; אגודתא Terminus uero per uirgulā rectam sub dictione post membrum positā indicat sententiā totū

us orationis perfectā: & uocatur חסד quod omne tibi hoc exemplo erit manifestius, primo Reg. 18.

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שָׂאֻל בְּרִי אֲנִי רַבִּי הָיִי בְּשִׂמְחָתָא אֲנִי בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אֲחִיתָ חֶזֶק לְפָדְלָךְ

Latine sic: Et ait David ad Saul: ecce Rebia, quis ego sum & quæ est uita mea: ecce Zakefaton: cognatio patris mei in Israël: ecce Athnahra: ut siam gener regis: ecce pasek. Hæc igitur in oratione lex prima esto, ut qui antehac tātum legerenoris, nunc etiam distincte legere queas. Altera erit in legendo cura, ne syllabas duriores leniter, ne uel leniores duriter proferas, idq; obseruabis facilius si naturam literarum sex de quibus supra in hoc lib. si mentio בְּתָה & earum conditionem diligenter intuearis. Quando namq; aliqua dictio antecedit & in unam harum uocalium אָתָה terminata regit post se alteram dictionē, ab una superiorum sex consonantium incipientem, tunc regulariter iam dicta consonans raphatur, & leniter ea syllaba atque blande siue blase pronūciatur: exemplum de psal. primo עַל כֵּן ad sic, hoc est, ideo: ubi caph profertur duriuscule, sed mox in eodem psalmo לַא כֵּן id est, non sic, pronūciatur caph leniter, quia præcedit aleph una de uocalibus supra notatis. Et psal. ב. תְּרִיעִים בְּשִׁבְטֵי בָרָק בְּבִלְי יִירָד תִּנְפָצִים

Reges eos in uirga ferrea & tūquam uas figuli confringes eos: ubi omnia dāgessantur. sed contra raphatur psalmo 5.

Omne

ultiplex sententia distincta

בְּלִי חֶסֶד כִּי Omnesq̄ sperant in te. Itē
אָתָּה הַבֵּר בְּרָכָה Tu benedices iusto.
Item perdes qui loquuntur mēdacium.
Et ita regulariter quando post uocales
אָתָּה sequuntur consonātes בְּרָכָה
pronunciatur raphē; excipiuntur inde,
post relationem literæ relatiuæ he fina-
lis: item post membrum aut terminum
sententiæ: item si sequens dictio contine-
at in se unam de lex cōsonantibus gemi-
natam, tunc prima dagessatur & secūda
raphatur. Hęc omnia cum sint rudibus
ual de difficultia, requirunt olim singulare
uolumen, cum post istos rudimētorum
libros, & de punctis & de prosodia & de
breuibz atq̄ longis deo uolente ad con-
summatos eruditione discipulos scribe-
mus: sic satis modo rudibus, ut sciant le-
gere quæ scripta sunt punctis notata &
intelligere quoq̄. Nam scribere suo pte
ingenio quæ ueniunt legenda & sine uo-
cibus, hoc est, punctis annexis, hebraica
legere, non puerorum sed uirorum est
& quidem eruditissimorum. Habes de
oratione quam pluralit̄ dictiōnū con-
stituit, nūc ad eius partes stilū uertamus.

De partibus orationis.

Artes orationis sunt tres ו
שֵׁם פֶּעַל בְּלָה id est, no-
men, uerbum, & consignifi-
catium. Nomen compre-
hendit pronomina & participia. Con-
significatium quatuor hęc continet,
aduerbium, coniunctionem, præpositi-
onem, & interiectionem: de quibus ap-
prime commodum putamus quam bre-
uissime disserere, ne incipientes nimis
onerentur præceptis. Singulorum enim
accidentium quæ in qualibet orationis

parte tam græcorum quam Latinorum
tractauit exquisita doctrinā, tu ne ullam
in hoc libro quaesieris rationem, sed eo-
rum tantum quæ ad hebraicæ linguæ
cognitionē sunt admodum necessaria.
Omnis namq̄, ut ait Sulpitius, puerorū
difficultas in declinatione, genere, præ-
teritis, supinis, & constructione consi-
stet: quæ si hoc uolumine clara tibi fece-
ro, non nihil fecisse uidebor.

De nomine & eius generibus.

Mnia nomina hebraica si-
ue sint propria seu appella-
tiua, substantiua, adiectiua,
uerbalia, denominatiua, ab-
stracta, concreta, simplicia uel compo-
sita, aut cuiusmodi cætera, masculini ge-
neris inueniuntur uel fœminini, uel utri-
usq̄. Nam duplicem eis sexum Hebræi
attribuunt secundum naturam, uocantq̄
זָכָר וּנְקֵבָה Gen. 5. Masculum & fœ-
minam creauit eos. Cognoscuntur autē
genera nominum singularis numeri nō
semper sed frequēter aut ex litera termi-
nali, aut ex appositione nominum adiec-
tiuorum, aut ex appositione uerborum,
quibus secundum Hebræos etiam gene-
ra accidunt, aut inflexione numerali.
Fœminina sæpe in aleph uel he uel thau
desinūt: adiectiua tamen fœminina non
in aleph sed in he uel thau finiunt, quæ si
addantur nominibus aliarum termina-
tionū, ostendunt eorū genus ut Gen. 3.
אִשָּׁה הִיא בָּתְּחָה לִי Mulier ipsa dedit
mihī. Nam si loquendum esset in genere
masculino, sic diceret, הָאִישׁ תָּתַן לִי
Vir ipse dedit mihī. Vide quid opere-
tur he litera terminalis in supposito &
apposito; maxime uero declinatio de nu-
mero singulari in numerum pluralē indi-
cabit

erabit tibi genus. Omne enim nomen cuius plurale terminatur in im arbitramur esse generis masculini: et omne nomē cuius plurale terminat in oth iudicamus esse generis fœminini. exemplū primi דְּבָרִים res uel uerbū, cognoscitur esse generis masculini, quia in numero plurali habet דְּבָרִים Deuter. 1. Hæc sunt uerba. Errauit igitur Alexander de uilla dei plurimosq; secum errare fecit in prima parte, cum præciperet sic: Dicitur neutra: Plurali numero Cherubim Sera phimq; beata: etiā si promem finali nun proferas ut solent aliqui. Sicut enim Priscianus grammaticus de Punica lingua scribit, quod non habeat neutrum genus, ita ego affirmare ausim, quod nullū nomen hebraicū sit neutri generis. Sequitur exemplū secundi דָּבָר id est, exercitus, estq; generis fœminini, qđ inde cognoscitur, quia habet oth in numero plurali: ut דְּבָרִים quod nos sabaoth legere consueuimus. Isaia 6. קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ. Sanctus sanctus sanctus dominus deus zebaoth. Iste sunt duæ inflexiones ex quibus genera cognoscimus: sed fallit quandoq; nos regula. Nō enim semper et usquequaq; uerū est, cuius pluralis in im definit ipsum esse generis masculini: nam יָדַי terminat pluraliter in im: Cantic. 1. עֵינַי וְיָדַי Oculi tui columbarum, & tamē eius singulare est generis fœminini: ut Gen. 8. יְרֵשָׁלָה אֵת. Emisit columbā quæ nō est reuersa: ubi uerbū appositū est generis fœminini. Similiter terminatio uocabuli יָרַח indicat fœmininū genus: & sic multa alia reperies pluraliter in im terminata, quorū singulares nominatiui excipiuntur à regula: ut sunt

hecque sequuntur: שָׁנָה annus, שָׁנִים anni, שְׂעֵרָה tritica, תְּרִיעֻן tritici, שְׂעֵרִים hordeū, לָבֶנָה later, לָבֵנִים lateres, מֶסֶל mēsurā, מֶסֶלֶת angularis, זָנָב angularis, מִלָּה dictio, מִלִּים dictiōes, שְׂבִלָה spica, שְׂבִלִים spicæ, אֶלְמָחָה manipulus, אֶלְמָחִים manipuli, אֵימָה terror, אֵימִים terrores, אֵלָה arbor, אֵלִים arboreæ, גְּמִלָּה formica, גְּמִלִּים formicæ, רְבוּחָה struthio, רְבוּרִים apes, רְבוּרִים struthiones, רֶבֶל carica, רֶבֶלִים caricae, בְּכֵמָה spelta, בְּכֵמִים speltæ, אִשָּׁה fœmina, נְשִׁים fœminæ, צִי capra, צִיִּים capræ. Forsitan alia cuius legē de biblia inuenies ab hoc canone excipienda: sed fallit etiam quandoq; secunda regula. Non enim necessario singula nomina quę pluralē numerū in oth finiunt fœminini sunt generis: reperiuntur namq; masculina quę pluralia terminant in oth, & ideo excipiuntur à regula: ut מָטָר id est, pluuia, generis est masculini: Exo. 9. וְיִפְּטָר לֹא יָפָר. Nec ultra stillauit pluuia: ubi uerbum appositū generis est masculini, sicut post hac docebimus, & tamen pluraliter legitur מִטְרָה lob 37.

וְגֶשֶׁם מִטְרָה Et hyemis pluuis. Vis aliud exemplum נָקָר id est, punctus, & est generis masculini, sicut enim utuntur Hebræi ut rabi Ioseph Catō in libro qui dicitur hortus nucum uolumine tertio de punctis, ubi ponitur נָקָר שְׁלִישִׁי pūctus tertius: nam adiectiuum illic est generis masculini, & tamen Canticorū 1. legimus נָקָרִים aureas faciemus tibi uermiculatas argento: uerius sic: עִם נָקָרִים תִּכְסֶה Cum punctis argenti. Hoc modo excipiuntur.

אֵת אֲבוֹת מִכֶּנֶם בְּמִכְתָּר מִשְׁפָּחָה מִשְׁבֹּת

בְּשִׁבְנוֹתָ סָרָה כְּבוֹר כְּבוֹרָה מְבֻרָה
 בְּקִרְבָּהּ & cætera his similia.
 Diximus supra quod genera cognoscantur
 etiam ex appositione adiectiuorum aut
 uerborum, ut cum masculina masculinis
 & feminina femininis iungunt: sed
 etiam hoc te in quibusdam frustrabitur.
 Inueniuntur enim tam uerba quæ adiectiua
 relatiua seu demonstratiua feminini
 generis nominibus masculinis addita.
 Nam יָרְדָּה id est, hortus, est generis masculini.
 Canticorū 4. יָרְדָּה יָרְדָּה Hortus
 conclusus: nihilominus tamē additur ei
 adiectiuum seu relatiuum feminini generis.
 Genes 2. Tulit ergo deus hominē
 & posuit eum in paradysum uoluptatis
 ut operaretur & custodiret illā, וַיִּשְׁכְּנֶהָ
 ubi ponitur תְּאֵסִיר aspiratio in fine relatiua
 cum puncto mappik, quæ significat genus
 femininum. Legitur quoque de uiris
 qui erant filij Rimmon in feminino genere,
 2. Regum 4. sic: Et ille ueniebat intra
 domum, ponitur enim הָיָה quod
 significat & illæ in genere feminino &
 numero plurali: quamuis indocti quidā
 impressores posuerint in quibusdam libris
 impressis הָיָה id est, & ecce, per
 ignorantiam uolentes solæcum uitare,
 cum nesciant priscos talibus figuris data
 opera esse ufos. Legant Dionysium
 Halicarnassæa de Thucydidis idiomate
 ubi reperiunt ea quæ eisdem uiderentur
 incongrua, plane suo tempore fuisse ornatissima:
 sic & ueteribus latinis fuit in more.
 Inde Terentius eunuchum suam dixit non suam.
 Et Salustius præter rerū capitalium condemnatis,
 nō cōdemnatos: & sic de alijs. Quod autē feminina
 docuimus à finalibus literis cognosci, regulariter
 uerum est tam in nominibus

quam in uerbis: exemplum de he: ut בְּרִיחָה
 uirgo: Genesis 24. & בְּרִיחָה fecit
 scilicet femina in præterito & non uir,
 ut infra de uerbis patebit. Exemplū
 de thau, ut עֲקָרָה mulier sterilis: Psal.
 105. Sterilem in domo. Sic בְּרִיחָה id est,
 facit, scilicet femina in presenti. Exemplum
 de aleph, ut צָמָא Sitis. Iudicum 15.
 וְעַתָּה צָמָא אֶמְצֵא En siti moriar.
 Omnes autem hæ formę patiuntur fallentiam.
 De he, ut מִשֶּׁה id est, Moyses.
 De thau, ut כְּחָלָה id est, Ecclesiastes.
 De aleph, ut עֲרָא id est, Eldras,
 & sic de similibus, quę omnia sunt generis
 masculini & aduersantur regulę. Cognoscuntur
 etiam genera quando mouentur nomina
 de genere in genus: ut גְּבִיר uir uel dominus,
 גְּבִירָה uel etiam גְּבִירָתָה matrona uel domina.
 Et licet significata quorundam nominum moueantur
 de masculino in femininum, tamē nomina ipsa
 non mouentur plerumque: ut quamuis dicamus
 אֲרִי domus nō ideo dicimus אֲרִיָּה quod tamē
 latine dominā possemus interpretari. Si
 mihi modo cum nos latini habeamus famulū
 & famulā, Hebræi pro famulo ac seruo dicūt עֶבֶר & famula seu ancilla dicunt
 שִׁפְחָה quare non semper analogia sequēda est:
 & hoc in primis memorabilimēte reponas,
 recorderisq; metibi diligēter præcepisse, ne absq; sacrarū literarū
 auctoritate expressa, in quibuscunq; orationibus
 hebraice dictādis analogiā pro tua inuentione imiteris,
 nisi in actiuis & passiuis uerbis aut aliquali perfunctoria
 cōstructione: aliter em facile cōtra linguę
 proprietatē peccabis & errata tua patebunt
 uniuersis. Postremo utriusq; generis inueniuntur
 nomina uidelicet tam masculina quam

lini quam fœminini, sunt autem ea maxime quę genera specierum siue animalium species significant; sicut auis, uolucris, camelus, & omne coruini generis, et cetera bipeda aut quadrupeda, quorū multa leguntur Leuitici 11. Miluū ac uulturem iuxta genus suum, & omne coruini generis in similitudinem suam. Similiter Deuter. 14. Camelum, leporem, chærogylum, quia ruminant & non diuidunt ungulam immūda erunt uobis; & in eodem: כל צפר כתרך האכלי Omnem uolucrem mundam comedite: ubi uolucris habet formam generis masculini & adiectiuum munda est generis fœminini. Ceterum reperitur ea dictio in Thalmud etiam in forma & terminatione generis fœminini per thau finale צפרית sic de alijs speciebus animalium: ut Gen. 32. גבולים מניסות Camelos fœtas cum pullis suis triginta. Item יד id est, manus reperitur masculinę, Exodi 17. ידיו משה Manus enim Moyse erant graues. Fœmininę uero Ezechielis 2. יד ימיני עמך Et ecce manus misa ad me. Sic כוס id est, calix. In masculino psal. 75. כוס קר ייחזק Calix in manu domini; & in fœminino psalmo 23. כוס ייחזק Calix meus inebrians; & alia plura quę de nostro dictionario cognoscere poteris si diligenter aduertas animum, & lecta memorię cōmendes.

De declinatione.

Mnis Iudaicorū nominū in flectio p̄ solos numeros fit singularē & pluralem, non autē per casus. Nullū igit obliquū uideris, nisi quem uel articulus demonstrat, uel ex uirtute sermonis oratio lecta requirit. Et quamuis de articulis

plene tractabimus infra de pronomine, tamen quantū ad ostendendā declinationē necesse fuerit, eos hic solū obiter enumeramus. Sunt autē isti uidelicet ה הָ Nominatiuo articulus nō est opus. Sequuntur genitiuus datiuus accusatiuus & ablatiuus. Nam uocatiuus imitatur nominatiuū. Hęc tam in singulari quam in plurali numero locum habent. Declinant ergo singula nomina per inflexionē terminationis à numero singulari ad numerū plurālē cuiuscūq; sint generis. Ex quo intelligis duas tantum Hębreis esse declinationes. Prima est secundum formā masculinorū, quę à nominatiuo singulari flectit in nominatiuū pluralem simpliciter addendo im: ut דָּבָר דְּבָרִים Secunda declinatio est secundū formā fœmininorū, quę à nominatiuo singulari in he uel thau cū patha uel cametz desinente, uel alias undecunq; fœminini generis, flectit in nominatiuum pluralem, solum mutando he uel thau in oth, ut הָיָה הָיוּ De prima declinatioē prius est docendū, quod cōpendiosius fieri nequit quam per exempla.

In numero singulari.

Nominatiuo אִישׁ uir; lob primo: אִישׁ הָיָה בָּאָרֶץ uir erat in terra. Genitiuo הָאִישׁ uiri. Ruth secundo: וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ & dixit nomen uiri. Datiuo לְאִישׁ uiro. Ester sexto: אִישׁ כַּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ sic fiet uiro. Accusatiuo אִישׁ אִישׁ uirū. 4. Reg. 7. אִישׁ אִישׁ הָאֱלֹחִים uirum dñi. Ablatiuo מֵאִישׁ à uiro. Psal 18. מֵאִישׁ חָמוֹס à uiro iniquo.

In numero plurali.

uiri, uel אֲנָשִׁים uiri, הָאֲנָשִׁים uiri, אָנָּה אֲנָשִׁים uiros, מֵאֲנָשִׁים à uiris,

א ala, כנח קצפים talentum, ככרים
 mamma, שר שרים, latus צר צרים
 crux, שוק שוקים, umbra על עללים
 Quae autem variant, adimunt uel addunt
 in plurali talia sunt:
 גרי dama, צרי צבאים, os oris פה פי
 callidus, ערים ערמיים, haedus גריים
 ארם ארמיים, populus לאום לאומים
 ille, הוא, iste, הם, illic, הוא
 domus, בית בתים, illuc, הן

De secunda declinatione quæ sit in forma fœmininorū hanc tibi normam præscribimus: Quod omnia nomina fœminina suo nominatiuo singulari simpliciter addunt oth: ut זָכָר וּזְכָרֹתָּהּ historia, historiæ. עֶבֶר וְעִבְרֵיתָּהּ exercitus exercituum. Si tamen aliqua illorū in he uel thau desinerent, mutabunt eadem literas terminales in oth ut אִמְרָה אִמְרֹתָּהּ sermo sermones. Psal. 12. Eloquia domini eloquia casta. Item de thau לֶהֱבֵהּ id est, flāma: et pluraliter לֶהֱבִיִּים flammæ. Psal. 105. Ignem comburētem in terra ipsorum, id est, ignem flammarū. Sicut autē apud Græcos atq; Latinos nomina declinantur ἰσοσυλλαβῆς uel ἰσοσυσυλλαβῆς hoc est, sine excreſcētia uel cum excreſcentia, ita declinatio ista fœminina in quibusdam non excreſcit, & in quibusdam excreſcit. Quæ uero excreſcunt duplici modo sunt: nam aut simpliciter excreſcunt, id est, una syllaba singulare uincunt, aut dupliciter excreſcunt, id est, duabus syllabis exuperant: exemplum non excreſcentium.

In numero singulari.
 Nominatioוְצִדִּיקָא iusticia, Isaix 59.
 Genitiuoוְצִדִּיקָא iusticię Amos 6. (bat
 וְצִדִּיקָא fructum iusticię.

uulcus אֵפֶס, oculus עֵינַיִם
 uia, רֶכֶּבִּים רֶכֶב, pes רֶגֶל רֶגְלִים
 lumbus, הַלְּמָעִים הַלֵּץ, uola, plāta
 בַּת בָּמִים
 ianua דֶּלֶת דְּלָתִים
 auris אוֹז, crus כְּרֹעַיִם,

C : Date:

Datiuo לַצִּדִּיק iusticiæ. Iobelis 2.

Accusatiuo הַמִּוִּיחַ Doctorem iusticiæ.

Accusatiuo אֶת צִדִּיק iusticiâ. Psal. 106.

Factores iusticię. עֲשֵׂי צִדִּיק

Ablatiuo מִצִּדִּיק iusticia. Isaïæ 46.

Elongantes à iusticia. מִצִּדִּיק

In numero plurali.

iusticiæ, תְּצַדִּיק iusticiarum,

iusticijs, אֶת צִדִּיק iusticias,

מִצִּדִּיק iusticijs.

Cæterum id perbellum est ut recorderis casus non semper ab articulis cognosci, sed sæpius sententiâ oratiōis, quia non in omnium nominum casibus facile articulos inuenies, ut hic uidiisti in genitiuo & accusatiuo. Sequitur exemplū excrefcentium una syllaba singulariter.

אָחָי soror, אָחָיָה sororis, לְאָחָי forori, אָחָיָה אַתְּ sororem, בְּאָחָיָה à sorore: Et pluraliter אָחָיוֹת sorores, הָאָחָיוֹת sororum, לְאָחָיוֹת sororibus, אָחָיוֹת אַתְּ sorores, בְּאָחָיוֹת à sororibus.

Solent autem sæpe illa fœminina in plurali pronunciationem uocum mutare, secundum quod ponuntur in statu absolutio uel in statu regiminis. Si enim non regant post se casus, tunc frequenter in penultima per camez proferuntur & in prima per seua: ut תְּצַרְצְרִים turbines, אֲגָנָה agnæ, שְׂמֹרֶת uestes, שְׂפָחוֹת ancillæ, כְּלָיִת renes, בְּעִרְיָה iuuenicula.

In statu uero regiminis quando post se genitiuum regunt, abbreviant camez transmutando uel in seua uel in hateph patha, & primâ syllabam per hirek pronunciant; ut Genesis 21. בְּכִשְׁוֹת הַצֹּאן agnas gregis: Similiter etiam Deuteronomij 32. עֵם הַלֵּב בְּלִיַּת הַשֵּׁחַ Cum adipe renunculorum tridici: Et Ester quarto, בְּצִרְיָה אֶסְתֵּר Puellæ Ester;

quod ipsum in prima seruat punctum patha. Reperitur quandoque nomen duabus syllabis excrefcere: ut אָחָי quando literam significat, non autem quando signum denotat, nam pro signo una syllaba excrefcit; ut singulariter Genesis quarto, וַיִּשֶׁם יְהוָה לְקַיִן אָחָי

Posuit dominus signum in Cain: & pluraliter Psalmo 135. שְׁלַח אֱמוּנָתוֹ

Et misit signa & prodigia: sed pro litera duabus syllabis excrefcit, אֱמוּנָתוֹ unde dicitur colendissimū illud nomen tetragrammaton שְׁמֵי אֱרֶצְךָ id est, nomen quatuor literarum. Ab hac forma excipiuntur heteroclitæ: quæ quamuis in he uel than desinant in nominatiuo singulari, tamen literam finalem non mutant in oth sed in im: de quibus suprà scripsimus cum de generibus nominum tractaremus. Reputatur etiam heteroclitæ, quæ plus una syllaba excrefcunt, ut supra citatum uocabulum & ei similia. Adhuc quadrat quod heteroclitæ sunt quæ contra figuram præscriptam sibi pluralem numerum usurpant. Cum enim ad nominatiuum singularem deberent coniungere oth, talia quæ dicimus heteroclitæ uel omnino nihil cum nominatiuo in literis habent commune, ut אִשָּׁה נָשִׁים mulier mulieres. Similiter בַּת בָּנוֹת filia filiæ; uel si communicant in literis cum nominatiuo singulari, tamen non simpliciter addunt oth sed aliqua transmutant exemplum, מִלְּכָה מַלְכֹת מַלְכִּיּוֹת & מַלְכִּיּוֹת Et hoc modo sunt omnia nomina abstracta quæ in יָה desinunt;

quæ uia mutât in iod præcedente uoce kibuz trium punctorum subalternantiū, & literam terminalem mutant in

oth

oth:ut תליות, clatio, partus,
uiduitas, מלכות, regimen,
uitalitas, סבלות, stulticia, ש
humilitas, שחרות, nigredo,
fortitudo, בקיאות, stulticia,
confusio, קוממויות, forti-
tudo, תכליות, coloratio,
אשפות, stercus.

Vbi ultimum scribitur per holem, & duo antepenultima nomina duplicatur. Eiuscemodi nomina singularis numeri cupientia pluralem habere numerum, mutant uau in iod præcedente uoce kibuz & interponunt alterum uau: ut מַלְכֵי מַלְכֵי מַלְכֵי id est, regimen regimina, uel dominatio dominationes: sic אֲבֵלֵי אֲבֵלֵי אֲבֵלֵי &c. Et quia in terminationes nominum incidimus, placet hoc addere, quod nomina in æth terminata quæ à nominibus in he finientibus deriuantur, & alia quæ etiam non deriuantur, solent secundum formam primitiuorum uerorum uel apparentium pluralem numerum constitueret: exemplum

עֲקָרָה corona, עֲקָרָה sterilis, quorum primitiva sunt עֲקָרָה declinantur in plurali numero עֲקָרוֹת & in statu regiminis genitivi עֲקָרוֹת & cum pronomibus subiunctivis, ut עֲקָרוֹתַי עֲקָרוֹתֶיךָ id est, coronæ tuæ & steriles tuæ. Sunt & alia fœminina quæ terminantur in ich, ut צַפְרִית sulfur, אֶזְרֵית extremitas, רֵאשִׁית reliquie, תַּחֲתִית infimum, חֲמִישִׁית quinta, יְהוּדִית Iudea.

Quę declinantur hoc modo: ecce in
ter iōd & thau finales, inferunt uau cum
holem, ut pluraliter גפריות אחריות
שאריות תהי שיהיה uel שירות

Et ea sunt nomina
rectilinia atq; regularia sicut etiam que
dam que in on terminantur, ut
היסטוריה, יתרון, abundantiā, תסרון, defectus, עליון, summitas, אכיון, inopia,
ראשון, prioritas, רמון, malogranatū,
חלון, fenestra, חרבון, siccitas, ארמון, palatium.

Quæ simpliciter addentia plurali numero foemininorum terminatione oth declinantur, ut Eſſer ſexto. **הַיְּסֻרִיּוֹת** hiſtorias & annales. Vnum hoc nomen **אֲרָמָה** mutat holem in ſeuā & facit **אֲרָמָה** Amos primo. Et deſuabit domos Ben Adad. Quædam ſunt quæ terminantur in an & addunt oth in plurali: ut

קרבן stimulus, שֶׁלֶטוֹ mensa קרבן
donarium, קרבנות שֶׁלֶטוֹת קרבנות
Cave autem quia sunt multa in an
terminantia masculina quæ pluralem
non in oth sed in finit, ut מִנְיָן בְּנִינִים
Huius autem declinationis sola in he de
sinentia, cum sunt in statu regiminis seu
affixorum, mutæ he in thau: שֶׁשֶׁנָּה
in statu absoluto. Canticorum secun
do, בְּשֶׁנָּה בֵּין תְּהָאִים. Sicut lilium
inter spinas. In statu regiminis, ut
paulo superius in eodem loco, שֶׁשֶׁנָּה
תְּהָאִים id est, lilium conuallium, hæc
tamen promiscue usurpat consuetudo.

De NUMMIS.

Diximus de genere & declinatione
nominum, & quæ aliquando à commu-
ni regularum tramite secedunt, in quo-
rum collegio reperiuntur etiam numera-
lia nomina, iccirco de illis nunc pauca
tractabimus. Numeri cardinales mascu-
lini generis hi sunt: אחד *ahad* unus, שנים *shanim*
duo, שלשה *shalshah* tres, ארבעה *arבעה* quatuor,
C 4 חמשה *chamשה*

חמש quinq, שש sex, שבע septem, שמונה octo, תשע novem, עשר decem, אחד undecim, שתי duodecim, שלש tredecim, ארבע quatuordecim, חמש quindecim, שש sedecim, שבע decem & septem, שמונה decem & octo, תשע decem & novem.

Vides numerum decem & similes masculini generis in statu absoluto habere he aspirationem finalem: ut Gen. 18. ותהו שלשה אנשים Apparuerunt ei tres uiri: sed quando alijs numeris coniunguntur tunc carent he litera, sicut in exemplis demonstratur. Si autē idem numerus ponitur in statu regiminis, ita quod post se regat casum, tū che litera finalis mutatur in thau: exemplū Exodi 34. עשרת החרבים decem uerba, quasi diceret, decem scilicet uerborum: sicut in alijs desinentibus in he: ut Iosue 17. Et tertia pars urbis Naphet, Sequuntur numeri cardinales fœminini generis. אחת una. שתי duæ, שלש tres, ארבע quatuor, חמש quinque, שש sex, שבע septem, שמונה octo, תשע novem, עשר decem, אחת undecim, שתי duodecim, שלש tredecim, ארבע quatuordecim, חמש quindecim, שש sedecim, שבע decem & septem, שמונה decem & octo, תשע decem & novem.

Nota quod dictio עשר numeris iuncta signat unus uel una. Item hæc nomina in masculino desinunt in he & in fœminino carent he, præter fœmininum octo. Item omnes cardinales à uiginti

ad centum & ultra sunt generis utriusq, ארבעים uiginti, אחד ורבעים uiginti & unus, אחת ורבעים uiginti & una, ארבעים triginta, אחד ורבעים triginta & unus, uel עשרים ושלשים triginta & unus: ארבעים quadraginta, חמשים quinquaginta, שששים sexaginta, שבעים septuaginta, שמונים octoginta, תשעים nonaginta, מאה & מאה Ambo uocabula significat centum, & ambo iunguntur tam masculino quam fœminino generi. De primo Leuitici 26. ובראית מכם רבעה Et centum de uobis decem millia: & 3. Regum 7. וכן את בית נער הלבנוני בראה Et centum cubitorum: sed in statu regiminis sicut alia nomina in he terminata mutat he in thau, ut Genesis 21.

ואברהם בן מאה שנה Abrahā cum esset centum annorum, uel pro eo ponitur בראה ut ludicum 3. Percussit de Philistinim secentos uiros uomere: Et Ezechielis 45. Quingentos per quingentos. Multam autem noticiam numerandi hebraice idem tibi præstabit propheta Ezechiel à cap. 40. usq; ad finem libri. מאת id est, ducenti, מלש מאת trecenti, ארבע מאות quadringenti, חמש מאות quingenti.

אלף אלפים Mille, duomilia, & in statu regiminis אלפי decem milia, רבבה centum milia. Vide de hoc Nehemix 7. in fine: & quandoq; deponit unum beth & loco eius alterum patitur dages, & dicitur רבוי uel רבוי & plurificatur numerus רבוייהו significatq; ducenta milia: uide Danielis 7. de eiuscemodi numeris: Milia milium ministrabant ei & decies centena milia assidebant

stebant ei. Consueuerunt autem Iudæi כספירות id est, numerationes, quas nos siphras ad imitationem illorum uel cifras uocamus, per notas alphabeti signare: quos Græci sunt sequuti, maxime uero uetustissimi Græcorū, ut in numero librorum Homeri patet. Iuniores ut cum Hebræis conuenirent loco senarij addiderunt epifimon, & aliud loco nonaginta per quę signa supputatoribus latinis anam præbuerunt ad imitandas numerorum notulas quas appellant cifras. Sunt autem Iudæorum computationes per literas alphabeti hoc modo

א 1, ב 2, ג 3, ד 4, ה 5, ו 6, ז 7, ח 8, ט 9, י 10, כ 20, ל 30, מ 40, נ 50, ס 60, ע 70, פ 80, צ 90, ק 100, ר 200, ש 300, ה 400. Cum autem literæ alphabeti non nisi ad quadringenta procedantur, oportebit post quadringenta numeros ex duabus literis cōponere uel quantum duobus tribus sic, קח 500, רח 600, קק 700, תח 800, קת 900, א 1000, קב 1020, קא 101, קג 103, קד 104, קה 105, קו 106, קז 107, קח 108, קט 109, קי 110, קכ 111, קק 112, קל 113, קמ 114, קנ 115, קס 116, קז 117, קח 118, קט 119, קי 120.

Et sciendum quod ualde cauere debemus utinum nomen יח quotidianis numerationibus inferatur, quod signare posset quindecim, sed eius numeri loco ponunt טו id est, nouem & sex, quod etiam ualet quindecim. Ceteras combinationes numerales tu ipse considera. Numeri ordinales generis masculini primæ declinationis hi sunt:

א' שלישי primus, ב' שני secundus, ג' שלישי tertius, ד' רביעי quartus, ה' חמישי quintus, ו' ששי sextus, ז' שביעי septimus, ח' שמיני octauus, ט' תשיעי nonus, י' עשירי decimus.

Numeri ordinales generis feminini secundæ declinationis sunt hi:

א' ראשונה prima, ב' שנייה secunda, ג' שלישית tertia, ד' רביעית quarta, ה' חמישית quinta, ו' ששית sexta, ז' שביעית septima, ח' שמינית octaua, ט' תשיעית nona, י' עשירית decima.

Declinantur autem sicut gentilia nomina scilicet masculina in i terminata, ut עברי Hebræus; & feminina in ich, ut יהודייה Iudæa, de quibus supra.

Nam masculina declinantur per duo iod in plurali, ut אנשים שלישיים & sicut gentilia feminina in ich, quandoque desinunt in ia, ut קנח Ruth secundo. רמת המואבית id est, Ruth Moabithis, ita dicitur עשירית uel עשירייה & per consequens pluraliter עשירייה.

De nominibus plur. tantum.

Ost regularem nominum declinationem & heteroclitia quædam ostendimus in declinabilia, ut sunt numeri ordinales à tribus usque ad decem; numeri enim denarij non sunt pluralia illorum: sequuntur nunc alia defectiua quę singularem numerum non habent.

Et in statu regiminis ב' רח שמיני Et duplicatum ב' רח שמיני quę in dictionario nostro querere potes. Non enim omnium rursus in illo libro repositio habenda est: tantum hoc plus ceteris memorię mandabis, quod nomina plurale suum in aim terminantia mutant in statu regiminis aim in e, ut hic uides. Nominū autem exorbitantium quędam patiuntur abundantiam & quędā defectum. Abundant uero quędam in punctis & quędam in literis.

Nam

hem. Macca מַכָּה quoq; pari laborat
 aphæresi: significat enim percussionem
 uel plagam: eius primum est מַכָּה
 quod quære in dictionario ubi uidebis
 quâtum descēdat inde deriuata. Sume
 alterius literæ nomen defectiui תולדה
 id est, generatio: cuius primum est י
 ילד id est, genuit, ut in dictionario, Iod
 itaq; in hoc loco deficit, & sic de multis
 alijs, quæ legendo bibliam hebraicam
 tuiple inuenies. Facillime enim dictio
 abijcit principalem literam, quando su-
 mit appensilem. In fine dictionis patiun-
 tur uocabula defectum, ut in numerali-
 bus ordinalibus, de quibus supra. Cum
 enim regulariter deberem dicere שני
 quod ex suo plurali probatur, dico שנים
 similiter pro שלש consuevit legi atq;
 scribi שלשה & sic de alijs, ubi Iod fina-
 le cata apocopen deficit sicut in nomini-
 bus gētilibus masculini generis: ut עברי
 id est, Hebræus, quod nomen pronun-
 ciari deberet per duo Iod in fine, ut plura-
 le indicat. Nam Exoditertioponitur ע
 עברי & primum Iod notatur per da-
 ges ad significandum geminationem:
 ubi legit. אלהי העבריים נקרא עלינו
 Deus hebræorum uocauit nos, quâuis
 illud idem uocabulū postea legatur per
 defectum, ut Exodi 9. בא אברהם
 תעברו. Hæc dicit dominus deus He-
 bræorum: & noli curare quod aliqui li-
 bri impressi non habent duo Iod, non est
 enim ignorantia scriptoris, sed negligē-
 tia impressoris. Nihil autem mea senten-
 tia plus deficit in fine quâ uaua, quia pun-
 ctus holem subscriptus solet eum defe-
 ctum supplere: ut Leuitici 26. הוזהר
 בראייתך quamuis aliæ quoq; multæ lite-
 ræ crebro inueniuntur deesse, ut ללב id

est, cor. Iosue quinto. רחם ללבם
 Dissolutum est cor eorum, & Psal. 73.

ללב qui recto sunt corde,
 Quod sæpe reperitur לב ut Deutero-
 nomi quarto ubi nos legimus: Qui ar-
 debat usq; ad cælum: hebraica ueritas
 habet sic. ער לב השמים usq; ad cor
 cælorum. Similiter deficit res litera in
 הר id est, mōs, cuius integrum est הרר
 sicut hæc & alia his similia uidere pote-
 ris in dictionario nostro. Patiuntur etiam
 nomina defectū in medijs: ut צי quod
 scribi debet in medio period: Exodi 28.

פְּסִי צִי צִי צִי פְּסִי Facies & la-
 minam de auro purissimo. Sed conside-
 ra quod deficit Iod in numero plurali.
 3. Regum 6. Et affixit דָּים laminas da-
 uis aureis, ubi hirek supplet locum Iod.

בית & pluraliter בתים ubi simili-
 ter deest Iod & non suppletur, nisi dica-
 mus quod dages ipsius thau indicet de-
 fectum. Simile uidebis in dictionario in
 uerbo נבול & in uerbo נשא De uau
 in media dictione pari iudicio idem sen-
 tiendum est, cuius locum sæpe supplet
 holem uel kybuz.

De Heemanthiis.

Eus tu Dionysi germa-
 ne mi, defectiuorum quo-
 rūdam formas uidisti, nūc
 audias q̄modo aliqua no-
 mina patiuntur abundantiam aut in pri-
 mis aut in medijs aut in ultimis. Dico
 autem omne id abundare, quod in pri-
 mitiuo non continetur: eiuscemodi sunt
 omnes literæ accidentales, quarum su-
 pra memineris me tibi fecisse mentio-
 nem: præcipue uero in capite uocabulo
 rum præponuntur literæ in hac dictiōe
 scilicet האבנה comprehendē: cum qui-
 bus

bus crebræ deriuationes nominum tam uerbalium quam denominatiuorum re æ fabricantur. Exemplum de he; ut חשן Oseas propheta, qui nominatur à saluando secundum Hieronymum, eiusdem capite primo; cuius primitiuum scribit initio per iod, ergo he erit appen silis. Exemplum de aleph אביר dicunt cōmentatores Hebræorum quod fuerit ciuitas Iudææ, ut testatur rabi Dauid Kimhi in cōmentarijs super Mich. quāuis translatio nostra exponat aliter מִי־חֶזֶק 1. Domos mendaci, & 70. domos uanas; eius primitiuū legitur sine aleph. אביר Genesis 38, ubi nescio quid nostra translatio somniauit dicens: Quo nato parere ultra cessauit, super quo rabi Salomon scripsit, quod sit proprium nomen urbis, ut ster lectio de uerbo ad uerbum sit: Et fuit in Chesb (scilicet illa urbe) quando peperit eum. De mem ut מלחמה bellum uel pugna; primitiuum eius est להם pugnauit, sic מלאך nuncius siue angelus; primitiuum eius est ללאך nunciauit, & sic de multis alijs. De nun גשבר contritum; Psalmo 51. לב גשבר Cor contritum, eius primitiuum est שבר De thau ut תלמוד doctrinale, cuius primitiuum est למר id est, docuit. De iod ut יעקב Iacob, cuius primitiuum est עקב calcaneus seu planta, uel עקב supplantauit, & sic de alijs quam plurimis quæ potes ex dictionario nostro clarius deprehendere. In medijs est quando additur iod uel uau, ut חתח recuruus; Psal. 145. יקח חתח Etenigit omnes elisos, nam eius primitiuum est חתח Similiter in iod, ut על uel אל id est, super uel ad; & in compositione asciscunt iod עליהם אליהם In fine abū

dātuariæ literæ, ut iod in יהוי Psalmo 114. A facie domini mota est terra; ubi scripsit rabi Salomon quod iod abundat sicut in dictione יהויגדיה Psalmo 113.

Qui in altis habitat; & ita in sequēte uocabulo יהושפט & in pluribus alijs quæ in eodē psalmo reperies. Sic aleph in nomine centum milia רמא nam & sine aleph idem significat. Multa similia legendo bibliam inuenies; sufficiat horum tibi sola commemoratio ad incunabula rudimentorum.

De transpositione litterarum.

Atterum postquam in materia exorbitantæ incidimus, nō pretermittā etiā de hoc te facere certiorē, qd̄ sæpe transpositis tam literis quā syllabis idem significatur; ut קבש קשב Similiter שחיש כחיש שלמה ש אבא אבם שחיש כחיש שלמה ש Sūt alia nomina quę una uoce diuersis generibus diuersa significant; ut חלה in fœminino idem est quod concio; et in masculino est ecclesiastes seu concionator. Sic & בקה quādo significat conuentionē populi uel cōcilium legitur masculinē; quādo autē signat coaceruationē seu collectionē, tū legitur fœmininē. Quid de eo quod res una nominatur diuersis nominibus diuersorum generum; ut uestis & uestimētum, sic hebraice שמלה בקר Quoniā autem defectiua pauca tetigimus, illud nequaquam omiserimus, hebraicā linguam in comparatiuo & superlatiuo ita deficere, ut eos uno uocabulo exprimere non ualeant; comparatiuū sic parant; nomini adiectiuo coniungunt aduerbiū יותר quod significat plus uel magis; ut si dicere cuperem, loānes est iustior pro-

ximo suo: accipito adiectiuū iustus צדיק & subiunge ei aduerbium יתיר qd' post se regit ablatiuū articulatu sic loquendo יתיר צדיק יתיר ברכה Ioannes iustus plus suo proximo Vbi deest uerbum substantiuum scilicet est: & hoc habet linguae hebraicae proprietas in frequenti usu, quod uerbu substantiuū deficiat, sicut etiam apud nos genus, unde latinum subaudi est. Caue ne obliuiscaris: tibi etiam in præceptis dedisse uolo ut perpetuo memineris, & habeas in ore hunc uersum Alexandri. Verbum multoties substantiuū petis extra. Nam conuenit plurimū in isto idiomate. Superlatiuus cōstruitur duobus modis, primo ad nomen adiectiuū addit ualde uel nimis scilicet מרר Si uolo dicere plurimus, ita loquor: רב מרר ut Iosue 11. Multus nimis, sic optimus טוב מרר Gen. 1. Et hoc approbat Hieronymus cum Numeri 12. צני מרר recte translulit mitissimus. Sicq; regit post se pariter ablatiuum articulatu ut iā citato in loco. Secūdo ubi sancta scriptura idem nomē adiectiuum geminat ibi uult notare excellentiā superlatiuū: ut Ierem. 24. חסידים טובים מרר ויתרעית נעית מרר Bonas, bonas ualde: & malas, malas ualde: quasi diceret, optimissimas, si nobis ut Græcis à superlatiuo aliū superlatiuū formare liceret. Geminatio autem nominis substantiuī significat per singula singularia seu singula specierum seu unum quenque: ut מרר מרר Numeri decimo septimo, Virgas singulas, & Leuitici decimo septimo, אש אש ubi translatio nostra traduxit homo, rectius sic, unusquisq;. Nam paulo inferius uertit homo quilibet. Geminatio quippe

uerborum significat uehementiam actus, ut patet legēti bibliam hebraicam. Cæterum quædam non sunt geminata sed composita, ut ככר סאסא quorum simplicia sunt כרר & סר Quoniam uero participium apud Hebræos ut suprā diximus in nomine quasi nulla pars orationis separata includitur, quid enim est participium nisi nomen uerbalē? damus tibi de participio hanc regulam: quod omnia quæ de nomine traduntur pari modo de participio tradita intelligentur. Posses tu quidem eam partem orationis sub uerbo comprehendere secundum sententiam Cæsariensis grammatici. Quid enim est participium (inquit Priscianus in libro quintodecimo) nisi uerbum casuale: unde cum illuc uenerimus, de eo etiam quæ necessaria erunt suppetat memoria docebimus. Interea tibi satis erit participium secundum genera & declinationes non aliter tractari quam nomina. Restat nunc ut de pro nomine quam partem orationis una sub ipso nomine comprehendere uoluimus, pauca breuiter interponere non recusemus.

De Pronominibus.

Vntitaq; pronominū quædam demonstratiua & quædam relatiua. Nec te in stuporem ducat nostra huius primæ diuisionis traditio. Non enim semper Latinos imitari possumus sicut neque Latini Græcos. Cum igitur de hac materia neq; ipsos Hebræos inuenio tractauisse, oportebit nihilominus rudibus ostendere modum quo possint eiusce modi dictiones constructionesq; in sermone iudaico intelligere. Nunc ad rem

D redeo

redeo. Demonstratiuorū alia sunt demonstratiua & articuli simul, ut quæ casus tantum uocabulorū demonstrant; alia demonstratiua solum; ut quæ ipsam rerum personam ostendunt. Deprioribus prior loco scribendum est. Articuli quos & suprà partim cōmemorauī Hebræis sunt quinq; **נ ש ל א ב מ**. Quidam putauerunt etiā articulos esse, præpositiuos **ב ב ר** sed eadem literæ dicuntur potius præpositiones, ut infra patebit. Hoc tamen scitu dignū est, quod ex iam ostensis literis **ד ג ב ב** simul pariter cū istis primis quatuor superioribus articulis **ב ש ל נ** hanc habet consuetudinē, scilicet ut consonantē se consequentē fortificent per punctum dages. Solent autē Hebræi eas literas quæ talia faciunt unā memoriæ cōmendare duobus istis uocabulis **בם השכל** id est, intellectus in eis: expli gratia **השכל בברך לברך** id est, **השכל בברך** lam primum articulū aggreddimur, scilicet **נ** & scias quod nominatiuo solius appellatiui nominis apponi solet non autē proprii: & in hoc sequor magistrum Paulū episcopū Burgensem in additione psalmi 8, iuxta cuius sententiam dico, quod hic articulus præponit licenter omnibus casibus. Nominatiuo Gen. 1. **הארץ תהיה** id est, terra fuit. Genitiuo, ut in eodem **מקנה חיים** id est, cōgregationes aquarū. Datiuo, Genes. 2. **על האדם** id est, ipsi Adā, Accusatiuo eiusdē primo, In principio creauit deus cœlū & terram: ubi **את הארץ** ponitur & **את הארץ** Vocatiuo, Deuteron. 32. **האזינו השמים** id est, audite cœli. Ablatiuo, ut Gen. 2. **ביום השביעי** id est, In die septimo. Crebrius autē hoc articulo ad explicandum

genitiuū utimur, quia nominatiuus articulo sæpe caret. Secundus articulus est **ש** Cantic. 1. **שִׁיר אֶחָד בְּשֵׁם יְהוָה**

Indica mihi dilectionis anima mea, id est, robur & nerui mei amoris: trāslatio nostra sic legit: Indica mihi quem diligit anima mea. Sed quandoq; est articulus, quandoq; pronomen relatiuum significans qui quæ quod, ut infra. Tertius articulus est lamed, & seruit datiuo: Ecclesiastis 3. **נָתַן אֱלֹהִים לְבִי תְהָרָם**

Dedit deus filiis hominum. Quia uero etiam apud Latinos datiuus sæpe significat locum ad quem uel in quem aliquid destinatur: Virgilius in æneide: Volathasta tago per tempus utrunque: quod Priscianus in libro decimo octauo exponit, tago, pro ad uel in tagum: Idcirco etiam quandoque significat ad: ut cum legimus Psalmo 54. **שׁוּבוּ רַחֵם לְשׁוֹנֵי רִירִי**

Auerte mala inimicis meis: ubi ante uocabulum inimicis ponitur articulus lamed, & rectius legetur sic: Verbe mala ad inimicos meos: quia sequitur, & in ueritate tua disperde illos. Hebræi eo utuntur in superscriptionibus, titulis, epichaphijs & supputatione annorum mundi, loco genitiui: ut **מִזְמֹר לְדָוִד** Psalmus ipsi David.

Quartus articulus est **את** satis ut mihi uidetur declaratus in dictionario nostro. Quintus articulus est memlitera, & ablatiuo coniungitur, tantum ualens quantum a uel ab: quanquam autem uideatur præpositio esse, tamen utimur eo articuli loco, sicut & **ב** quod quandoque est præpositio in loco: ut Genesis tertio.

מִתְהַלֵּךְ בְּצֵלְ Deambulantis in paradyso: quandoque demonstrat tantummodo

tamodo leptimū casum & nihil aliud: ut
Exodii 13. כִּי בָרַךְ הוֹצֵאת ה' מִצְרָיִם In ma-
nu enim forti eduxit te: pro quo rectius
diceret: Manu enim forti eduxit te. De
quo casu aduersantur inter se Seruius et
Priscianus: quicquid sis, rectius dixeris
baculo percussiste, quam, in baculo per-
cussiste. Scribitur autem illud mem quā-
doq; per zere: ut Ecclesiasti 3. בְּרָאשׁ
id est, à capite: quod nos legimus, ab ini-
tio usq; ad finem: aliquando autē scribi-
tur per hirek & tunc uidetur esse deriua-
tum à בָּרָא quod idem significat, effectq;
sic apocope: quæ in dictionario. Post
articulos qui demonstrant casus nomi-
nū, ossēdam tibi pronomina quæ demō-
strant personas rerum. Sequuntur ergo
demonstratiua primæ personæ numeri
singularis utriusq; generis hoc modo.
אֲנִי Ego, מִי מִי, mihi, מֵאֵי me,
אֵי me. Inuenitur autem sæpe in
scriptura אֲנִי id est, ego, scilicet quasi
per epenthesein pro אֲנִי & pluraliter
אֲנֵנוּ nos, שְׁלָנוּ nostrum, לָנוּ nobis,
אֵנוּ nos, מֵבֵרֵנוּ à nobis. Secundæ
personæ generis masculini, numeri singu-
laris. אַתָּה tu, שֶׁלךָ tui, לְךָ tui,
אַתָּה te, מֵבֵרְךָ à te. Et pluraliter אַתֶּם
uos, שְׁלֵכֶם uestrum, לָכֶם uobis, אֵלֵיכֶם
uos, מֵבֵרֵכֶם à uobis, uel מֵבֵרֶם à uobis.
Secundæ personæ generis fœminini, nu-
meri singularis. אַתְּ tu, שֶׁלךָ tui, לְךָ
tui, אַתָּה te, מֵבֵרָה à te. Et pluraliter
אַתְּ uos, שְׁלֵכֶן uestrum, לָכֶן uobis,
אַתֶּן uos, מֵבֵרֶן à uobis. Tertiæ per-
sonæ generis masc. numeri singularis.
הוּא ille, שֶׁלִּי illius, לִי illi, אֵילָּי illi,
מֵבֵרֵי ab illis. Et pluraliter הֵם
illi, uel הֵם illi, שְׁלֵהֶם illorum, לָהֶם
illis, אֵילָּהֶם illis, מֵבֵרֵם ab illis, uel מֵבֵרֵי

מִתְּחִלָּה ab illis. Tertiæ personæ generis fœminini numeri singularis: הִיא illa uel illa, הוּא illud, הֵם illi, הֵי illam, מִתְּחִלָּה ab illa. Et pluraliter הֵם illi, uel הֵן illas, הֵם illis, uel הֵן ab illis, uel מִתְּחִלָּה ab illis.

Accipiuntur autem tertiæ personæ pronomina loco illæ, ipse, ille, hic, is, in quantum demonstrant. Absolutis igitur demonstratiuis, tempus inlat quo ad relatiua procedamus. Sunt itaq; illa in multiplici differentia. Nam relatiuorum quedam sunt simul & relatiua & demonstratiua, ut apud nos ille, is, quedam aut relatiua tantum. Deprimis sunt quæ sequuntur, quæ & assumunt articulos prepositiuos, & seruant eorū regulas: ut

Masculini generis.

חו is, חו ille, אל ה, אל ille, חו is ille,
 חו ille idem, אל ה אל ה idem, חו
 is ille, חו ה ille.

Formicini generis.

ה eailla, הווא epille, הא eailla, ח
החיא eadem, חלוי חאלה epdem,
eailla, חתן epille, ערס met.

Que uero sunt relatiua tantū, sic diui
dunt. Nam quedā sunt separata quedā
affixa. Separata autē appello, quoniā nō
faciunt unā dictionē cum eo cui subiun
gunt: ut Psal. 1. **וְאֵשׁ אֶפְרַיִם לֹא תִלֵּךְ**
Vir qui non abiit. Affixa autē uoco,
quia unam dictionē faciunt cum eo cui
subiungunt, à quo si auelleretur nihil e
iusmodi significarent: ut in eodem Psal.
1. **וְהָיָה** Volūtas eius: ubi uau signi
ficat eius: & si ab illa dictione separaret
iam ultra non significaret eius uel illius:
uau enim per se solitarie positū, quid si
gnificet habes in dictionario: sic de alijs

quę uidebis modo. Sunt igitur separata
 וְאֵשֶׁר & significat qui quę uel qđ, rela-
 tiua, etiā si cōiunctio sit: et sępe (ut suprà
 dictū est) articuli relatiui loco fungit
 sicut apud Gręcos & in oratione domini
 ca *καὶ ὁ πατήρ ὁ υἱὸς ὁ ἁγίος* Hebraice
 sic אֱלֹהִים שְׁבַע מֵיִם. Et iungitur utriq;
 numero tam singulari quā plurali. Can-
 tic. 4. כָּל הַיָּמִים בְּרַחֲמֶיךָ. Omnes ge-
 mellis fecibus: & eiusdem 5. וְאֵשֶׁר
 טֵל בְּרֵאשִׁית. Caput meū repletū est rore.
 Item præponitur & postponit articulis.
 Cantic. 1. בְּרַחֲמֵי שְׁלִי לֹא בָטַחְתִּי. Vine-
 am meā non custodiui: ubi præponit da-
 tiuo: Similiter eiusdē 3. חֲזַר בְּטַרְדִּי. En le-
 galul Salomonis, postpo-
 nitur in eodem. אֲבָקְשָׁה אֶת שְׁחָחֶכָּה
 וְנִשְׁכִּי. Queram quem diligit anima
 mea. Sicut autē apud Gręcos & *ἐν* &
 apud latinos quod equiparatur in signi-
 ficatione, ita וְ aliquando significat qđ,
 quia, quoniā, cum, quādo, quo: Cantic. 3.
 בְּמַרְצֵי שְׁעַבְרָתִי מָחָּם. Paululū cum
 pertrāsissem: eiusdē 1. שְׁאֵרֵי שְׁחָחֶכָּה.
 Quod fusca sim: & ibidē. שְׁשׂוּחָתִי
 חֲשָׁמֶשׁ. Quia decolorauit me sol: &
 ualde cōuenit cum אֲשֶׁר ut Cantic. 4.
 כְּעָרֹךְ חֲצִיבוֹת שְׁעָלֵי מֶן תִּרְחֹץ.
 Sicur greges tonfarū quę ascenderūt
 de lauacro, iungit etiam consignificati-
 uis alijs ante & post: eiusdē 5. שְׁכַבְכָּה
 חֲשִׁבְקָתִי. Quia sic adiurasti nos, & e-
 iusdē 3. עַד שְׁחָחֶכָּה. Donec ipsa
 uelit, pro usq; quo: & recipit cata prothe-
 sin ברָא sed & אֲשֶׁר eodē modo una cū
 eiusdē tribus literis subiūgit omnibus etiā
 articulis quorū nō opus est exēplis, quia
 in sacra scriptura hoc tritū & uulgare est.

De affixorum subinfectione.

Vincat affixa trāseamus: quę quā

uis sint relatiua, tamen quandam quā-
 si possessionem uidentur significare. Re-
 ferūt etiā eius memoriā de quo paulo an-
 te loquuti sumus: et nihilominus indicāt
 ad eundē de quo loquuti sumus aliquid
 pertinere: ut cū loquitur dñs deus ad populū
 Leuit. 18. אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְרָתֶם. Ego dñs deus uester, custo-
 dite leges meas. Tu recordare cuius me-
 as: certe leges eius qui loquutus est ego
 dñs. Sic Psal. 2. יְהוָה אָמַר אֵלַי בְּנִי.
 Dñs dixit ad me filius meus es tu:
 id est, filius illius qđ hoc ad te dixit. Si etiā
 simpliciter qs scribat in pariete, Audite
 uerba mea: uel sic, Hęc terra erit mea: uel
 qđ suū fuit amisit, quali pro non scripto
 habet: quia nemo intelligit de quo scriba-
 tur, eo quod desit psona cuius memoriā
 hęc pnomina meus tuus suus referant.
 Ne igitur plura mēbra partitionū facerē
 quā oporteret, cōprehendi ea quę latinī
 possessiua nomināt sub relatiuis & affixa
 nominauī. Utq; in exēplo tibi consue-
 to inaneamus, lumen רָאָה p̄ oculis, memi-
 neris qđ ludęos aduersa nobis uia, primo
 tertią personā, secūdo secundā, & tertio
 primā, enumerare, tam in pnominebus
 quā in uerbis. רָאָה uerbū eius: ecce
 quomodo uau affixum subiunctiuū ter-
 tiā personā de qua loqmur significat, sci-
 licet suū, eius, illius, ipsius. Et in hoc gene-
 re loquēdi cōtingit quādoq; ipsum uau
 mutari in he. Ezech. 12. Et omnes qđ cir-
 ca eū sunt p̄cediū eius et agmina eius,
 ubi pro פְּרָרָה positi inueniūt פְּרָרָה id est,
 auxiliū & p̄cediū eius. In tali etiā locuti-
 one solet ipsi uau preponi he, & idem si-
 gnificari, Iob 25. Et super quem non sur-
 get lumen illius: ubi pro אֱלֹהִים lumen
 illius ponitur אֱלֹהִים

דברך Verbum tuum; uide quod caph finale cum camez significat secundam personam ad quam loquimur, & cōmuniter quando in fine orationis est ponendū, tūc scribitur segolin penultima דברך.

Munst. *In cursu orationis scribitur seu, in pau-
sa segol.*

Attamen id aliquando non obseruatur: ut Psalmo 119. טוב עשית עם עבדך Bonitatē fecisti cum seruo tuo. Solet quandoq; post caph in fine apponi he aspiratio. Exodi 13. Et erit quasi signum in manu tua, ubi ponitur תרבה.

דברך Verbū meum. Cōsidera quod iod finale significat primā personam illam scilicet quæ loquitur; & solet quandoq; ipsi iod finali preponi nun litera: ut 2. Regum 22. In curuasti resistētes mihi subtus me, ubi ponitur תהקרי quod in Psalmo 18. legitur תהקרי sine nun. Expediuius affixa generis masculini singularis numeri: accedant modo affixa generis masculini pluralis numeri.

דברכם Verbum eorum; ubi mem finale significat plures de quibus loquimur, licet uerbum sit unum atq; singulari re de quoloquimur.

Munst. *ubi camez precedit subditur memma-
dum, alias דה*

Solet etiam quandoq; ante mem finale precedere he aspiratio & eodem modo significare: ut Ierem. 12. פיהם Prope est uori eorum; sed & omīssa aspiratione inuenimus sæpius finaliter post mē sequi uau: Exemplum de eodem uocabulo oris: Psalmo 59. השאף פיהו דבר שפתיהם Delictum oris eorum sermo nem labiorum ipsorum; & Psal. 17. Os eorum locutum est superbiam, ubi ponitur פיהו דברכם Verbū uestrū;

hoc enim modo caph & mem dictionibus subnexa secundas personas ad quas loquimur pluralis uidelicet numeri & masculini generis significat. Patitur autē דם etiam articulos ut אהבם Cantic. 8. אהבתי אהבם בגויה ירושלם Adiu-
ro uos filia Ierusalem.

דברנו Verbum nostrum: ubi nun significat primas personas masculini generis pluralis numeri quæ loquunt, licet res sit una quā loquūtur. Hactenus pronomina subiunctiua quæ appellātur affixa masculina tam singularis quam pluralis numeri percepisti, audinunc generis foemini quæ sint: iterumq; à singulari numero more superiore incipiam.

דברך Verbum eius, scilicet mulieris: et scribitur finale per mappik relatiuū, significatq; tertiam personam singularis numeri foemini generis: cuius etiam meminimus suprā in elementari nostra institutione. דברך Verbum tuum, o foemina. Inuenitur autem in eodem significato cata paragogen in fine ipsi caph subiuncta iod litera: Psalmo 103.

שאניקי Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis. De prima persona hanc tibi regulam trado: quod eadem uoce & paribus punctis pronūciatur tam in masculino quam in foeminino genere, tam in singulari quam in plurali: quare non est hic ampliore de eis tractatu opus. Post affixa masculina pluralis numeri iure optimo ueniūt affixa foemina eiusdem numeri, & sunt hæc: דברך Verbum earum; cernis quod nū finale significat genus foemininū, & hic in materia affixorū tertiam personam de qua loquimur. Cōsuevit aliquando he ipsum nun finale sequi & tamen nihil aliter significare: ut

Exodi 35. לְבָן אִיִּמָּה & omnes mulieres quibus eleuatum est cor earum in sapientia, filauerunt pilos caprarum, quod in nostra translatione asterisco addendum esset. דְּבָרָךְ Verbum uestrum, o mulieres: & coniungit quoque hic quod aliquando he subiungitur ipsi nun, ut Ezech. 23. וְלֹא תַעֲשֶׂינָה בְּזִמְתָּהֶן Ne faciant se cundum scelus uestrum. Exempla tibi ostendi quibus cognoscas quomodo nominibus singularis numeri & generis masculini, affixa utriusque numeri subiungantur, sequuntur exempla quomodo eiusdem generis nominibus sed pluralis numeri, addatur affixa utriusque numeri. דְּבָרָי Verba eius: diphthongus in fine, uel potius digamma solitum. Ecce iterum uau finale ut supra denotat tertiam personam singularis numeri masculini generis, quia uero regis precedenti nomine, scilicet uerba, quod est pluralis numeri, iccirco secundum regulam superius positam ablatum est me finale & mansit iod non punctatum quod non impedit diphthongum sicut neque in eu impediret, quod a nobis supra in elementari institutione cap. 5. explanatum est. Sepe autem in hac forma deficit iod & loco eius ponuntur he & uau in pari significatione: ut Nahū secundo בָּרָךְ גְּבוּרָתִי quod legitur clypeus fortium eius, pro גְּבוּרָי דְּבָרָי uerba tua. Constructionem & eius ualorem ex anterioribus intelliges, & notabis penultimam per se golo.

Munf. Nota omnia affixa herent ad hanc formam plur. דְּבָרָי praeter דְּבָרָי quae exagunt plur. constructum דְּבָרָי

דְּבָרָי uerba mea, tam in masculino quam in feminino quo ad affixa: sed quantum ad nomen ipsum pertinet, alia ratio erit.

Nunc ad pluralem numerum accingimur דְּבָרָי uerba eorum. Solet autem post mem finale quandoque sequi aspiratio he: Ezech. 40. In thalamis & in fronsibus eorum: ubi ponitur אֱלִיָּהוּ loco eius quod regulariter dici deberet אֱלִיָּהוּ

דְּבָרָי uerba uestra, ut in anterioribus cernere potuisti. דְּבָרָי Verba nostra: cui etiam consonat foemininum. In foeminino autem genere affixorum quando ipsa sunt singularia & anteceditur est plurale, sic concipe tibi exemplum דְּבָרָי Verba eius, scilicet mulieris: & inuenies iod quandoque mutatum in nun, ut Gen. 2. תָּמַלְתָּ pro תָּמַלְתָּ Et repleuit eam nem pro ea. דְּבָרָי Verba tua, & quandoque assumit iod in fine & pronuntiatur hirik sicut multipliciter legitur Psal. 103. & 116. ubi pro דְּבָרָי דְּבָרָי scribitur atque legitur דְּבָרָי דְּבָרָי & sic de alijs. Sequitur foemininum affixum & anteceditur masculinum, utraque pluralia דְּבָרָי Verba earum. Coniungit etiam quod he finalis succedit ipsi nun, ut Ezech. 1. Corpora earum, אֲרֵי־הֶחָמָה דְּבָרָי Verba uestra, o foeminae.

Et similiter recipit aliquando aspirationem post nun finale sicut supra. Absoluimus hoc nomen דְּבָרָי cum omnibus suis affixis utriusque generis, cum tamen ipsum sit generis tantum masculini. Summe tibi nunc aliud nomen quod sit generis foeminini, & uideamus quomodo ei affixa cohaereant. Recordare igitur ante omnia in praecedentibus me tibi multuariam multisque modis precepisse omnem dictionem foemininam in he finale desinentem, in statu regiminis & affixorum he finale mutare

tare in thau. Sicut igitur hactenus nomi-
ne בָּרַי usi sumus quod est masculini
generis, ita deinceps uocabulo תַּרְנָח id
est, lex exempli gratia utemur: ubi uides
cum se ad regimē uel affixa destinat quo-
nam modo he in thau transmutet.

תַּרְנָח lex eius, תַּרְנָחַךְ lex tua, תַּרְנָחִי
lex mea, תַּרְנָחָם lex eorum, תַּרְנָחֵינוּ
lex uestra, תַּרְנָחְךָ lex nostra, תַּרְנָחֵינוּ
leges eius, תַּרְנָחֵינוּ leges tuæ, תַּרְנָחֵינוּ
leges meæ, תַּרְנָחֵינוּ leges eorum,
תַּרְנָחֵינוּ leges uestræ, תַּרְנָחֵינוּ le-
ges nostræ, תַּרְנָחֵינוּ leges eius, תַּרְנָחֵינוּ
leges tuæ, תַּרְנָחֵינוּ leges meæ,
תַּרְנָחֵינוּ leges earum, תַּרְנָחֵינוּ le-
ges uestræ.

Quomodo erudendum thema.

LHis omnibus per nos hacte-
nus expositis facilius scies id,
quod in lingua hebraica ma-
ximè dicitur artis esse, ac inge-
nū singularis laudatissimum indicium,
cum omnis dictio aut primitiua sit aut
deriuatiua, exuere nomen deriuatiuum
singulis uestibus ad nuditatem quous-
que appareat primitiuum: latine prius
tecum agam. Exempli gratia si hoc no-
men pluralis numeri, הָיָה in honorificabi-
litudines, uel is ad primitiuum statum re-
digere, quid facies: decorticabis illud o-
mnibus tunicis quousque absolutum ap-
pendicijs appareat primitiuum, sic:
Reijce primo articulum הָיָה: secūdo com-
positionem primam qua ligatur cum
præpositione in: tertio compositionem
qua ligatur cum ifica, אֵיִן facio: quarto ter-
minationem uerbalem aptitudinis quæ
est bilis: quinto terminationem abstracti-
onis quæ est tudo: sexto casualem in fle-

xionem genitiui, quæ est din: septimo
numeralem terminationem es. Separa-
tis igitur הָיָה, in, ifica, bili, tudin, es, quid
remanet: certe nudum illud quod nomi-
namus honor: ecce primitiuum. Nunc
pariter operare in hebraicis. Ad cuius
faciliorem aditum scire te iubeo, quod
apud Hebræos secundum communem
& uulgarium morem plerumque omnia
primitiua tres habent literas, quibus su-
um cuique corpus constituitur. Quanquā
autem inueniantur dictiones etiam pri-
mitiua quæ uel duabus uel quatuor aut
forte quinq; literis scribantur, tamē pro-
pter earum paucitatem non abrogabūt
hoc meum decretum. Vix enim regula
datur ulla sine exceptione. Si ergo me-
mineris in prioribus capite secundo mihi
me præcepisse totum alphabetum, id
est, unum omnium literarum uersum in
duas æquales partes esse diuisum, quæ-
rum in ordine primo קָרָא קָרָא קָרָא
sunt literæ de substantia dictionis, quæ
reijci nequeunt, & in ordine secundo
sunt literæ בָּרַי בָּרַי בָּרַי quæ ali-
quando sunt accidentales & reijci pos-
sunt, aliquando autem substantiales quæ
reijci non possunt: erit prima consyde-
ratio tua in quolibet deriuatiuo, sit ne ali-
qua primi ordinis litera in eo, & illam
reponito mihi saluam: secunda consy-
deratio tua erit, ut recorderis acciden-
taliū capitaliū אֵיִן אֵיִן אֵיִן quæ ueni-
ent in principio dictionum, reijciendæ
si fuerint accidentaliter separabiles: si-
militer תַּרְנָח תַּרְנָח תַּרְנָח quæ ueniunt in
fine dictionum reijciendæ si fuerint ac-
cidentales. Adhuc tertiam consyde-
rationem habebis in uerbo תַּרְנָח תַּרְנָח
quod continet literas per quas fiunt no-

mina uerbalia & denominatiua, de quibus paulo superius in hoc libro mentionem fecimus, cum de abundantia litterarum scriberemus. Istis omnibus complexis sic accedentes abijce: primo compositionem, secundo articulum, tertio appensilem derivationis, quarto genus, quinto declinationem, sexto epethesin & paragonem. Fac periculum & sume aliquod nomen: si uis, esto prima dictio biblie in principio וְהָיָה quæ habet sex litteras, de quibus tantum tres sunt quæ corpus primitiuum constituunt: primo beth quod ualet in præpositionem consignificatiuam, est reijciendum, ex regula de articulis in quinto posita: res autem littera substantialis est, & ideo reijci non potest, ut paulo superius patuit, iod & thau faciunt terminationem generis fœminini numeri ordinalis quorū masculina in iod desinunt, ut supra de nominibus ordinalibus secundæ declinationis: quare terminatio וְ reijcienda est. Quia uero ad litteram substantialem quæ ante omnia mansit salua, egebimus adhuc duabus litteris ut ternarius primitiuus compleatur, relinquemus aleph & sin usquequaq; intacta, & supererit וְ reijciendum huic uocabuli bresith, quod in nostro dictionario secundum ordinem alphabeti quære diligenter & inuenies significatum eius. Rursus elige tibi aliam dictionem: uis unam de Psal. וְהָיָה id est, & in lege eius, primo uau, id est, &, est significatiua particula, ergo reijcienda: secundo beth, id est, in, pari modo: tertio thau, primum facit nomen uerale quia legere deberemus, & in institutione eius, pro eo quod dicimus & in lege eius: quia uero sic erit littera hæemanti,

idcirco reijcienda est. Quarto thau secundum pro he commutatum est, propter statum regiminis, ut supra docuimus: quinto uau finale est affixum ergo reijciendum. Res uero littera una de substantiabilibus est, & ergo mansua. Quod si optamus nobis referuare tres litteras, nihil superest amplius quam uau, res, he. Constat autem ex dictionario de uau littera, quoties possit fieri principium dictionis, & quod omnino hic esse non possit. Quid ergo? memineris iam quod ipsius thau & he facilis & symbolicus est transitus: pone ergo וְ (quatenus holem suppleat uau) primitiuum eius, cuius significatum tunc quære in dictionario. Similiter age in ceteris, & uehementer exerce industriam tuam: hoc enim tibi proderit ad intelligentiam pene uniuersorum hebraicæ biblie nominum. Nec te reiterati laboris tædeat, si primo frustra quodlibet nomen discerperis, nec primitiuum multicoloribus uestitum recte denudaueris. Sic enim te continua inquisitione in dictionario nostro fatigabis, quousque tandem cum insigni triumpho uictor eua-des. Sed iam ad secundam partem orationis transeamus.

Munf. Secernuntur hebraica uerba in octo ordines. Primus habet uerba perfecta, quæ scilicet nullam amittunt radicalem litteram ob quancumque inflexionem. Secundus habet uerba defectiua: hoc est, quæ primam radicalem habent nun, quæ in imperat. infini. futuro & hiphil plerumque abijciuntur ex loco eius degressum secundam radicalem. Tertius complectitur uerba quiescentia in prima radicali iod, & ea sepe faciunt iod quiescentem in uoce magna. Quartus habet uerba quiescentia in media radicali uau, in quibus scilicet loco uau sub prima radicali ponitur uox magna, idque in præterito et in participio. Quintus ordo habet uerba quiescentia in tertia radicali he uel aleph. Quæ in he desinunt, mutant certis modis he in iod. Sextus ordo habet uerba descendente ex duplicantiibus secundam radicalem, abijciuntur

nam radicalem & loco illius altera dagesatur. Septimus habet uerba quiescentia in prima iod uel aleph & quiescentia in tertia be, aut deficientia in prima nun & quiescentia in tertia be. Octauus habet uerba quae quatuor aut quinque constanti radicalibus literis.

De Verbo.

Ebraicorum uerborū, alia sunt perfecta & alia imperfecta. Perfecta dicuntur quae tres continent substantiales li-

teras, ut **עָלָה**. Imperfecta sunt, quae aut aliqua substantialium carent aut abundant. Quae uero abundant appellamus grauiā, aut à numero literarum quadrata, ut **רָחַם**. Quae autē carent, uocantur defectiua. Imperfectorum item, quaedam sunt compositorū, quaedā simplicia. Composita sunt quorū partes uerba fuerunt, ut **בָּלַל בְּכֶכֶךְ**. Simplicia denique alia sunt defectiua literarum, ut **אָטַח**. Alia defectiua uocum, ut **יָשִׁיא יָרִיא**. Accidētia uerborum sunt plurima, tam à Graecis quam à latinis artificiose tractata, quorū magnam partē hoc in librorū dimentoū ex nulla desidia omittimus, tantum necessaria sermoni hebraico cōplexi, erudiendis in hac subministrantes. Verbo itaque accidunt personae tres, quas more Hebraeorum enumerabimus. Sūt autē hae: Tertia, de qua loquimur. Secundā, ad quam loquimur: & prima, quae loquitur. Numeri contra usum Graecorū duo tantum. Singularis & pluralis. Genera naturalia duo, masculinum & foemininum. Tempora tria: Praesens, praeteritum, & futurum. Modi sunt tres. Indicatiuus, Imperatiuus, & Infinitiuus. Si gnificationes sunt, quas Graeci *ῥησιμότητες* id est, dispositiones nomināt tres. Actio, passio, medietas. Ex his oriuntur duo status uerborum, Absolutus & transitiuus.

Absolutus ut sto, sedeo. Transitiuus diuiditur in tria. Primo enim inuenitur uerbum quod de sui natura esset transitiuum, sed oratione nostra stare cogitur. Virgilius 4. *Æneidos*: dixerat, ille louis monitis immota tenebat lumina, id est, Dido erat loquens: ultra non transiit, quasi hoc inueniret interloquendum ille non mouebatur. Sic in *Ægloga* tertia. Alternis dicetis, amant alterna camoenae: id est, esto te cantantes. nec longius progreditur. Secundo datur aliquod uerbum quod transfert actionem suam in alterum tantum, & ibi sistit, ut Virgilius in 4. *Æneidos*: Dixitque nouissima uerba. Tercio se offert quandoque uerbum, quod non solum transit in alterum uerum etiam illud ad alterum cogit operationem suam ultra transferre in tertium, ut si dicerem: Scriptifico te literas. Detur mihi uenia etiam ex Lucretij autoritate, ut ipse ait, propterea gestatem linguae & rerum nouitatem. Ecce quomodo facio scribere transire in te, & tamen in te non quiesceret sed ultra transiret in aliquod tertium, scilicet in literas scribendas: & hoc uocatur transitiuum tertij. Vnde poteris discere tria officia uerbi transitiuui, quod tibi maxime peruenit in coniugationibus & earum significatis.

De coniugationibus.

Coniugationes uerborū sunt quatuor, prima **עָלָה** secunda **עָלָה** tertia **עָלָה** quarta **עָלָה**. De prima coniugatione generaliter primo dicemus. Habet autē ea tres terminationes, scilicet a, e, o, semper remanēte camez in prima syllaba, ut **עָלָה** **עָלָה** **עָלָה**. Quas si uelis memoriae commendare, poteris plane hoc uno uersu qui legitur Exo, quadragesimo:

עָלָה

וְלֹא יָבֵל בִּשְׁמֵהּ לֵבָא אֶל אֶחָד מִקְדָּרִים
שָׁבוּ עֲלֵיוּ וְקִבְרוּ וְהָיָה כֵּלָא אֶחָ
הַמִּשְׁכָּן Nec poterat Moses ingredi
tectum fœderis nube operiente omnia,
& maiestate domini coruscante quę cun-
cta impleuerat; ubi hebraice insunt scri-
pta hæc tria exempla. Nominatur sane
coniugatio ista leuis, quia nullo luxu au-
getur, nulla literarum copia gaudet, ni-
hil accipit extraneum primitiuo, sed tan-
tum eas coniungi patiuntur literas, quę ne-
cessario ad cognoscendum personas ge-
nera & numeros adducuntur; quę sunt
fundamenta coniugationis, & ideo illa
nos utemur in præfenti opere pro fun-
damento omnium uerborū hoc modo.

Præteriti temporis generis masculini.

פָּעַל Fecit, פָּעַלְתָּ fecisti, פָּעַלְתִּי feci,
פָּעַלְתָּ fecerunt, פָּעַלְתֶּם fecistis, פָּעַלְנוּ
fecimus.

Generis feminini.

פָּעַלְתָּ fecit, פָּעַלְתְּ fecisti, פָּעַלְתְּוּ fec-
cistis.

Regula. In omni coniugatione præ-
teriti temporis prima persona & tertia
utriusque numeri sunt generis cōmunis,
ut hic cernis: quia apponuntur tam uiro
quam mulieri. Altera: In distinctione,
membro, uel termino, patha huius con-
iugationis mutatur in camez: Gen. 21.

וַיִּתֵּן אֶת שָׂרָה בְּאִשְׁרֵי אַמְרִי

Visitauit autem dominus Saram sic ut
promiserat: sic Psalmo primo.

וְהִכָּרְתִּי חֲסִידִים לֹא עָמַר וְכַמִּשְׁבֹּ לְיָדִים
Et in cathedra pestilentię non
sedit. Similiter quando uerbum est in sta-
tu regiminis seu perpetuę constructio-
nis & habet accentum in penultima uel
etiam quandoque in ultima tunc iterū mu-
tat patha in camez. Exemplum primi

Genesis 1. וְלַחֲשָׁךְ עָמַד לַיְלָה. Et
tenebras appellauit noctem. Exemplum
secundi. 3. Regum decimoseptimo. Nō
enim pluerat, Hebraice sic, Non fuit
pluuia: ubi hoc uerbum נָחַץ fuit est præ-
sentis coniugationis & tamen scribitur
per duo camez: sed & hoc ipsum uerbū
substantiuum alias quoque consuevit
exorbitare.

Munſt. Hæc negligenda sunt, quia omnia uerba
quinti ordinis desinunt in camez.

Tertia regula. Terminatio prima hu-
ius coniugationis seruat patha secundę
personę ac deinceps in secunda syllaba,
& accentus cadit in eandē & signat thāu-
dageſſatum puncto camez. Idque non so-
lum in primitiuis suis, uerū etiam in con-
iugationibus ſequentibus à se deriuatis,
Excipiuntur aliqua per iod aucta, quę pa-
tha in hîrek tranſmutât, quorum pauca
exempli gratia hic pono.

עָשָׂה עֲשִׂים בָּיִת עֲשִׂים רָאִים עָשִׂים
הָיִים

Munſt. Omnia uerba quinti ordinis mutant be
in iod, in prima & ſecunda perſona præteriti.

Tamen iod quandoque deficit ut 3. Regū
oſtauo. הָבֵית אֲשֶׁר בָּנֵיתִי לְשִׁמְרִי

Domū quam ædificauit nomini tuo,
Vbi maſſora ſeu ſcholion ſuper uerbo
ædificauit adnotatur ſcilicet, In alijs libris
cum iod, hæc in defectiujs infra tractan-
da eſſent. Accentum autem non ſemper
ſeruant in penultima ſed quandoque in ul-
tima, præſertim quando eis præponitur
uau. Sed iam oblitus promiſſi auſus ſum
te ſolidiore cibo paſcere quam ab ineu-
nabilis ferre poſſis. Quare ad rudimenta
redeamus. Secunda terminatio mutat
zere in patha, הָסַד Voluit, cupiuit,
placuit. Genesis 34. Amabat enim puel-
lam

lā ualde; hebraice sic. תָּפַח בְּכַף יַעֲקֹב

Complacētiam habuit in filia iacob.

Coniugatur in secunda persona תָּפַחְתָּ

Psalmo 51. הוֹ אֱמֶת תָּפַחְתָּ Ecce

enim ueritatem dilexisti. Tertia terminatio seruauit holem, ut Deuteron. 28.

אֲשֶׁר יִגְרַם id est, quas timuisti. Et etiam transfert accentum de penultima in ultimam quādo ei uerbo preponit uau.

Tertia persona pluralis numeri seruauit camez in prima & patha in penultima, præterquam in distinctione, mēbro & termino, ubi mutat patha in camez. Patifetia in multis casibus alijs *אֲמִירָא* ut in figuris constructionis. Numeri 20.

יָבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן Ingressusque est Moses & Aaron & corruerūt, & sic de alijs, & accipit paragonem nun.

Secunda persona pluralis numeri notat primam puncto, seu a & mediam per patha & ultimā, hoc est, ipsum thau per segol: inuenitur tamen hirek quandoque loco patha & aliquando segol uel zere, sed non est regulare: Semper autem & indistincte accentus in ultima, siue uau preponatur seu non preponatur.

Presentis temporis generis masculini.

פָּעַל facio, פָּעִילִים faciunt. Et affilantur nominibus eorumque regulas sequuntur.

Presentis temporis generis feminini.

פָּעִלָּה facit mulier, uel פָּעִלָּה facit mulier.

Non tamen semper penultima sic per segol scribitur, sed quandoque in termino per camez ut Ecclesiastis primo.

וְתָאֵרָץ לְעֵלָם עֲבֹרָה Terra autē in æternum stat: & pluraliter פָּעִלָּה faciant mulieres: & per omnia imitatur nomina secundę declinationis. Et habet

hec forma tres literas fundamentales. Nam uau tantum loco holem interijciť. Sepe enim sacra scriptura uicitur hac forma sine uau: ut Ezechielis 22.

אִישׁ גָּרָר גָּרָר Virum qui interponeret sepem. Sequitur forma uerbi cuius actio iam perficitur in presenti, per camez & surek.

Generis Masculini.

פָּעֵלִי sit, פָּעִילִים fiunt.

Generis Feminini.

פָּעִלָּה sit, פָּעִלָּהּ fiunt.

Sic Zacharię. וַיִּהְיֶה עִמָּה לְבוּשׁ בְּגָדִים זָרוִים Et Iesus erat indutus uestibus sordidis. Quod uerbum si secundum proprietatem lingue hebraicę exponeretur, deberet dici: Iesus erat iam fiens indui, uestibus. Sed latinitas respuit hunc morem: estimatur uero quasi adiectiuum. Transeo ad tempus futurum indicatiui modi quod personas conuertit propter quoddam memoriale nomē quod in se continet quatuor literas, & dicitur Aleph preponitur primę persone numeri singularis, iod tertię, thau secundę, nun primę numeri pluralis. Et rursus iod & thau reliquis. Coniugatur autem sic: In masculino genere, & numero singulari.

אֶפְעֵל faciam, uel אֶפְעִיל faciam, אֶפְעֵלָּה faciet, uel אֶפְעִילָּה faciet, תֶּפְעֵל facies, uel תֶּפְעִיל facies, uel תֶּפְעִילָּה Ge-
neris feminini, תֶּפְעִילָּה uel תֶּפְעִילָּה

In numero plurali generis masculini.

נֶפְעֵל faciemus, uel נֶפְעִיל faciemus, נֶפְעֵלָּה facient, uel נֶפְעִילָּה facient, תֶּנְפְעֵל facietis, uel תֶּנְפְעִיל facietis, תֶּנְפְעֵלָּה Et pluraliter generis feminini תֶּנְפְעִילָּה facietis facient,

In hoc

In hoc modo futuri temporis istud uelim discas, primam personam utriusque numeri communem esse tam uiris quam mulieribus. Est itaque omnis prima persona utriusque generis. Secundo considera bis in hac forma coniugandi idem esse uerbum secundae personae masculinorum & tertiae personae femininorum. Quasi diceret legislator aliquis ad uirum, omne quod tibi iubeo audire, audiat mulier. Et quod tu uir facies, faciet mulier. Tercio mandabis memoriae in hac tota huius futuri temporis coniugatione, solum aleph praepositivum scribi per sargol, caetera per hirek. Quarto nota, quod licet penultima substantialis scribenda esset regulariter per patha, quia tamen inuenio multa uerba loco patha habere camez uel propter facilem transitum in symbolis loco camez habere holem, ideo geminaui tibi uerba, & ea partim cum patha & partim cum holem ascripsi. Quinto non te fugiat, quod in genere femini no & numero plurali secunda persona & tertia eodem uerbo enunciantur: ut si dicant uiri ad mulieres, facietis & facient. Ultimo nota quod secunda & tertia pluralis masculina suscipit in fine quatuorquidam, ut *יִפְקְדוּ וְיִסְמְרוּ וְיִסְמְרוּ וְיִסְמְרוּ*. Absoluto iam modo indicatio cum suis terminibus, generibus, atque numeris, conuertamus calamus ad secundum qui dicitur Imperatiuus. Est autem in quintuplici differentia: aut enim prima scribitur per patha & secunda per holem, aut prima per camez & secunda per holem, aut prima per seua & secunda per holem, aut prima per seua & secunda per patha, aut prima per seua & secunda per camez, ut,

פַּעַל fac, פַּעַל fac, פַּעַל fac, uel פַּעַל fac, פַּעַל fac.

Exemplum primi. Ieremiae 7.

עֲבֹר בַּשַּׁעַר Sta in porta. Exemplum secundi. Exodi 20. *זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ* Memento ut diem sabbati sanctifices. Exemplum tertij. Psalmi 132. *זָכוֹר יְהוָה לְדָוִד* Memento domine David. Exemplum quarti. Deuteronomij 4. *שְׁאֵל עַל יְמֵי חָקִים*

Interroga de diebus antiquis. Exemplum quinti. Threnorum 3. *זָכֹר עֲוֹנִי*

Recordare paupertatis meae. Coniugatur autem sic.

Generis masculini.

פַּעַל fac, aut פַּעַל fac. פַּעַל facite.

Generis feminini.

פַּעַל fac, פַּעַל facite, aut פַּעַל facite.

Verbum gerundium quo fit infinitiuis.

Multiplex est eius uarietas: aut enim ultima holem & prima camez uel seua, aut prima seua & ultima patha uel camez. Gerundium est si quando, ei praeponebatur una de literis *בִּקְלָם* *בִּפְעַל* in faciendo, *בִּפְעַל* iuxta faciendum, *בִּפְעַל* ad faciendum, *בִּפְעַל* a faciendo.

Quae quidem litterae singulae singulis istis terminationibus praeponi possunt. Gerundia uero sunt, quando absoluebatur ab eisdem: ut Threnorum 3.

זָכוֹר תִּזְכֹּר Memoria memor ero: uerius sic: Recordando recordaberis. Quia uero gerundia dicuntur participialia uerba, ideo saepe exponuntur participialiter, ut Psalmi 118. *כֹּר וְיִסְמְרוּ*

Castigans castigauit me dominus: quod uerti potuit, castigando. Et pro infinitiuis saepe capiuntur, ut Michae 6.

עֲשֵׂה

עשית משפט ללכת עם אלהיך Fa
cere iudiciū & ambulare cum deo tuo.
sed frequentius ad usum infinitiui præ
ponitur el lamed supra notatum in Ba
chlam quamuis aliæ quoq; literæ etiam
infinitiuum notent atq; supinum: ut Ec
cles. 1. לא תשבע עין לראות ולא
הפילא אין משביע Non saturatur o
culus visu nec auris auditu impletur: id
est, non saturatur oculus uidere nec au
ris audire. Et de eadem dictione ambula
re, quam supra sine lamed allegaui, poni
tur exemplum in eodem capitulo, Eccle
sias. 1. plained sic אל בוקרם שתבהלים
ללכת חלבים שם הם שבים ללכת Ad locum
unde exeunt flumina reuertuntur ut ite
rum fluant: rectius, reuertuntur fluen
do. Et ita hebraica locutio promiscue u
titur gerundijs participialibus, infiniti
uis atq; supinis. Venio nunc ad passiuū
in quo considerandum tibi est, uerbum
neutrum siue absolutum passiuam de se
coniugationē non formare, præcipue in
hac coniugatione uerborū leuium. Ter
minatur autē uel in patha uel in camez
uel in holem, & regulatur secundū for
mam actiuā unde deriuatur: & si non sit
in termino seruat patha in fine. Et si uer
bum incipiat ab una de uocalibus ו א ע
tūc præposita litera nun dilatat os & per
sægol notatur uel quandoq; per patha,
eo quod primitiua uocalis corripitur, &
uel per seua uel per hateph subsignatur.
quod si eadem uocalis omnino obmute
scat, tunc potest primæ syllabæ nun inue
niri per holem punctatū. Multa autem
occurrunt quæ tibi uidebuntur anomala,
sed ea non regulantur secundum hanc
coniugationē quæ dicitur leuis, sed secū
dum dageffatas uel alias coniugationes

ordinantur. Cum uero ad huc sis paruu
lus, discē ut paruulus. In reliquis eiusdē
inflexionibus, ut in futuro, imperatiuo
& in gerundijs, quando he uel aleph re
pellūt non passiuę significationis, dagef
satur prima ut ostēdatur defectus literæ
nun. Hactenus de generali forma coniu
gandi quod ferre potes diximus, nunc
specialiter ad singulas quasq; coniugatio
nes ordine pergemus.

פרק Verbum perfectū, tertię perso
næ, numeri singularis, generis masculini
preteriti tēporis, indicatiui modi, signifi
cationis actiuę, transitiuū primū, coniu
gationis primę, quod coniugabitur sic.
פרק uisitauit, פרק uisitasti, פרק
uisitauit, פרק uisitauerunt, פרק ui
sitastis, פרק uisitauimus, פרק ui
sitauit mulier, פרק uisitasti, פרק
uisitastis.

Præsentis temporis.

פרק uisitat, פרק uisitant, פרק
uisitat mulier, פרק uisitant.

Regulatur autem hæc forma uerbo
rum secundum nomina quę mouentur
de genere in genus, & ergo pluralis nu
merus masculini generis in statu regimi
nis deponit mem: similiter singulare fe
mininum mutat he in thau: ut פרק

Inuenitur & quandoque ultima per
hirek. Nec id omittēdum est, quod uer
ba incipientia ab una harum literarum
& solent sæpe primam per holem
& secundam per patha enunciare.

פרק siens uisitatus, פרק sientes ui
sitati, פרק siens uisitata, פרק si
entes uisitate. Sed qualiter in istis per
sonę dinoscunt? Certe ex additiōe pro
nominū ego, tu, iste, nos, uos, illi, quod li
bet secundum genus suum.

E indicati,

Indicativus futuri temporis.

אִתְּךָ uiscabo, **יִסְכַּבְתָּ** uiscabis,
יִסְכַּבוּ uiscabitis, **יִסְכַּבְתֶּם** uiscabimini,
יִסְכַּבוּ uiscabunt, **יִסְכַּבוּ** uiscabitis,
יִסְכַּבְתִּי uiscabam, **יִסְכַּבְתְּ** uiscaberis,
יִסְכַּבוּ uiscabunt, **יִסְכַּבוּ** uiscabitis,
יִסְכַּבְתִּי uiscabam, **יִסְכַּבְתְּ** uiscaberis,
יִסְכַּבוּ uiscabunt, **יִסְכַּבוּ** uiscabitis,
יִסְכַּבְתִּי uiscabam, **יִסְכַּבְתְּ** uiscaberis,
יִסְכַּבוּ uiscabunt, **יִסְכַּבוּ** uiscabitis,

Imperatious

mulier, מְקוֹרֵנָה uisitate.

Terminantur autem ultima quādoq;
in patha, & cata paragogen additur et
am he, tunc prima sonat camez uel se
gol & ultima camez: & si prima sic ser
uaret seu tamē media recipiet camez:
quod si ei uerbo cuius est uox ultima pa
tha, subiungatur pariter he, tunc prima
pronunciatur per hirek. De secunda au
tē persona plurali masculini generis hoc
scias uelim, quod si media fuerit una de
vixis tunc prima profertur per patha,
& media per hateph.

Munſt. *Litera gutturalis haterphalba punctat ſe & precedentem literam.*

De plurali autē ſceminino ſcias quod
he finale quandoq; deponit & aliquādo
mutat hōem in patha, quando ſingular
remasculinum habet patha.

Infirmitas.

וּמִלִּיתָר, וּמִלִּיתָר, וּמִלִּיתָר.

Gerundium. בכלל

בְּמִסְקוֹר in uisitando, בְּמִסְקוֹר iuxta uisitanda, בְּמִסְקוֹר ad uisitandum, בְּמִסְקוֹר a uisitando.

Passium

١٧٧١ Verbum perfectum tertie per
 sonę numeri singularis, generis masculi
 ni, preteriti tēporis, indicatiui modi, si
 gnificationis passiue, coniugationis pri

mæ, quod coniugatur sic,

unificatus est uel fuit, unifica
tus es uel fuisti, unificari sum uel fui,
unificati sunt, unificari estis uel fu
istis, unificari sumus uel fuimus, unifica
ta est uel fuit, unificata es uel fuisti,
unificari estis uel fuistis.

Tertia persona pluralis numeri tenet
quandocumq; camez in penultima ut Psal-
mo 37. לעולם גשמי In eternū
conseruabuntur. Similiter tertia etiam
persona singularis numeri foemini ge-
neris inuenitur habere camez in penul-
tima & accentum in eadem, ut Psalmo 34.
אֶתֶּה בְּרַחֲמֶיךָ לֹא יִשְׁכַּח Vnum
ex his non coneretur.

Præsentis temporis.

unificati sunt, unificatus est, unificatus est, unificatus est,
unificata sunt, unificata est, unificata est, unificata est.

Scripturę singularis numerus masculini generis in ultima per camez nisi fuerit in statu regiminis. Et singularis numeri feminini generis ultima et penultima per camez quando litera he loco thau finit dictionem. Et tunc accentus cadit in ultimam; ut Psal. 51. רִחֵם יְהוָה נַפְשִׁי
Spiritus contribulatus.

Futurum indicativum.

הַפֶּקֶד, uisitabor, וְיִפְקֹד, uisitabit,
וְיִפְקֹדוּ, uisitantur, וְיִפְקֹדוּ, uisitantur,
וְיִפְקֹדוּ, uisitantur, וְיִפְקֹדוּ, uisitantur,
mulier uisitantur, וְיִפְקֹדוּ, uisitantur,
וְיִפְקֹדוּ, uisitantur & uisitantur.

Nota quādo in fine additur he, tunc
ultima & penultima proferunt per ca-
mez אָפֶקֶה וְאֶפֶקֶה Item secūda & ter-
tia plur. numeri masculini generis in ter-
mino seu pafek mutāt seu in zere, & in
fine

mez præter admodum pauca. Sequitur **איתן** Futurum indicatiui **אֶפְקֹר אֶפְקֹר אֶפְקֹר** נֶפְקֹר נֶפְקֹר נֶפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר Cum literis איתן inueniatur kybuz mutatu in holem uel surek, & secunda masculini pluralis quandoq; pronunciatur loco kybuz camez. Imperatiuum non habet. Infinitiuus **אֶפְקֹר** uel **אֶפְקֹר**

Tertia Coniugatio.

אֶפְקֹר Verbum graue tertie personę numeri singularis generis masculini, tēporis præteriti, indicatiui modi, significationis actiue, transitiuum tertiu coniugationis tertie, quod coniugabitur sic. **הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר** הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר **הֶפְקִיר** Ideo dicitur graue, quia addit aliquid extraneu supra inflexionem, scilicet he in prima & iod in ultima: sic & adhuc in sequentibus quoq; mem: & diligenter hoc discas uelim, quando post he sequitur litera uocalis tantum, ut sunt **אֶהָע** tunc in hac coniugatione he notatur per **סֶגוֹל**; ut **הֶפְקִיר** Presentis tēporis **הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר** Et sequente post mem **אֶהָע** illa notatur per hatephpatha **הֶפְקִיר** Adiectiuu uerbum **הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר** Et cū literis **אֶהָע** prima camez, secunda hatephcamez **אֶפְקֹר** Futurū indicatiui **אֶפְקֹר אֶפְקֹר אֶפְקֹר** תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר תֶּפְקֹר

Et cum literis **אֶהָע** sic **אֶפְקֹר**

scilicet aīn uel beth. & si ultima substantialis fuerit gutturalis, pronunciabitur ultima per patha **אֶפְקֹר**

Alias sæpe reperitur prolatio zere in ultima, secundum Rabi Mo-

sen filiū Ioseph Kimhi in introductorio, Imperatiuus

הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר הֶפְקִיר Enunciatur etiam masculinum singulari & per zere & per patha; & in distinctione, loco patha camez.

Infinitiuus **אֶפְקֹר** & cetera prothesi **אֶפְקֹר** iod cum hirek in ultima.

In hac coniugatione notabis & obliuioni non trades huius uerbi tres esse conditiones: potest enim quandoq; inueniri neutrale intransitiuum ac absolutu, ut quando nullum habet uerbum leue primæ coniugationis: ut **הֶפְקִיר** tacuit. Quarto Regum decimo octauo,

וְהֶפְקִיר הֶפְקִיר Tacuit itaq; populus. Potest & inueniri transitiuum in secundum, ut quando habet uerbum primitiuum leue quod est neutrale uel absolutum, ut **הֶפְקִיר** erexit scilicet aliquid uenit enim à prima coniugatione uerbi absoluti **עָם** quod significat surgere. Potest ultimo esse transitiuu in tertium: ut quando deriuatur à uerbo leui quod ipsum **מֶז** sit transitiuum in secundum: ut **הֶפְקִיר** meminisse fecit. Exodi 20.

בְּכָל תְּשׁוּבָה אֲשֶׁר אָבִיר אֶת שְׁמִי אֲבִיר **אֵלַי וְכִרְבִּיתִי** In omni loco in quo memoria fuerit nominis mei ueniam ad te & benedicam tibi: quod non est secundum linguæ hebraicæ proprietatē translatum. Esset enim contra id quod Christus noster in Enangelio locutus est Matthæi septimo cum ait: Non omnis qui dicit mihi domine & cetera, sed sic debet interpretari: In omni loco quo faciam meminisse nominis mei ueniam ad te. Et hic est tractus patris de quo dicit: **וְאִם הִיא הִיא** pater meus traxerit eum. Ponitur

nitur enim in textu **אָפִיר** id est faciam meminisse, uel faciam recordari.

Passuum Hipbil.

הַפֶּסֶק Verbum passiuæ uocis deponentale cuius agens nō exprimitur conjugatur sic.

הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק
הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק

Præsentis temporis.

הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק

Futurum indicatiui.

הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק

הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק

Si prima litera substantialis fuerit gutturalis notatur aleph per camez, uel holem, & substantialis litera per hatephca mez. Imperatiuus deest in omnibus huius formæ uerbis. Infinitiuus **הַפֶּסֶק** uel per zere, ut **הַפֶּסֶק** Et secundū rabi Moysen Kimhi in introductorio **הַפֶּסֶק**

Quarta coniugatio.

הַפֶּסֶק Verbum graue, tertiæ personæ, numeri singularis, generis masculini, temporis præteriti, indicatiui modi, significationis communis, reflexiuum actionis & coniugationis quartæ, quod coniugabitur sic:

הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק
הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק הַפֶּסֶק
הַפֶּסֶק

Actio siue passio huius uerbi non est ab alio sed à semetipso: quare differt à superioribus coniugationibus. Cum enim cetera uerba aut sunt absoluta aut transitiva, hoc inuenitur esse retransitiuum tanquam inter actiuū & passiuum quodammodo medium. Quando enim dicit dominus ad Iacob Genesis 28.

הַפֶּסֶק אשר אתה שוכב עליה לך אתנה
הַפֶּסֶק ויברכהו בן בל בשפתותיו

הַפֶּסֶק Terram in qua dormis tibi dabo & semini tuo, & benedicetur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ. Dat intelligere quod à deo benedicente benedicentur, quia illic passiuū est & præsupponit actiuum suum, & nihil ad hunc locum. Quando autem loquitur ad Ishaac Genesis 26.

הַפֶּסֶק ויברכהו בן בל בשפתותיו

Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Hoc innuit quod reflectet super se benedictionem. Tūc enim hoc uerbum benedicentur est istius coniugationis, & significat quod dominus benedicit actiue & semen Ishaac benedicetur passiuæ. Sed omnes gentes conuertent eam benedictionem quæ actiue & passiuæ facta est, super se. Ut autem intelligas quomodo significatio huius uerbi à se incipiat & retransleat in se, uide Deuteronomij 29
הַפֶּסֶק בן בל בשפתותיו
הַפֶּסֶק שְׁלֹמֹה יְהוֹיָדָה
de suo dicens, pax erit mihi, ubi paulo superius iam citatum uerbum ponitur, & cognosces quod pro comoditate orationis nunc actiue nunc passiuæ exponitur. Accipit autem hoc uerbum omnia accidentia præcedentium uerborum & dagessatur sicut secunda coniugatio, & augmentum patitur non solum in he, sicuti tertia, uerum etiam in thau quod sibi est propriū: ultima syllaba quædoque enuntiatur per zere secundū Rabi Moysen Zeiag in libro intellectus boni, quædoque etiam per segol secundū Rabi Moysen Kimhi in suo introductorio. Media syllaba seu media litera substantialis si fuerit **הַפֶּסֶק** tunc prima litera substantialis recipit camez, ut **הַפֶּסֶק** fallit hoc aliquando in he & heth dum patiuntur

patha ante se. Item manet he ante thau in præterito indicatiui & in imperatiuo sed in præfenti & futuro deficit he & re manet thau, eo quod præfens superaddit sibi mem & futurum superaddit sibi מֵמ Et scripsit literatissimus Rabi David Kimhi in arte grammatica titulo de ordine octauo, id quod tu mayime omni um (si me amas) perpetue comendabis memoriæ, quod in hac coniugatione thau semper præcedat literam primam substantialem, exceptis פֶּשַׁע quæ trans uertunt & se promouent ante thau: ut cum regulariter dicendum esset הִתְשַׁמֵּר quia tamen schin substantialis litera est una de iam dictis, ideo præponendum est schin & postponendum thau cata hysteron proteron figuram si ue per metathelin, id est, transpositionem literarum. Micheæ. 6. וְיִשְׁתַּמְרֵר Et custodi precepta Amri, qd in tertia persona sic ponit וְיִשְׁתַּמְרֵר Sic Ecclesiasticis 12. וְיִסְתַּבֵּל הַתֵּבַת Et impinguabitur locustæ, id est, onus susci piet: quod scribis sic וְיִסְתַּבֵּל cuius primum est כָּבַל baiulauit. Sic de zede Genesis 44. מִתְנַצֵּרֶת Quid iusse poterimus obtendere, ubi ponitur מִתְנַצֵּרֶת cuius primum est צִרְס Ponitur autem hic teth pro thau propter faciliorem modum loquendi, sicut etiam in lingua Chaldaica, quæ plurimum hebraicæ consonat, daleth loco thau post zain in ea forma solet poni. Ab huiusmodi transpositione literarum excipit unum in Ieremia uerbum וְהִתְחַצְצַתְּ ne multa teth coinciderent ad uitandum cacophaton. Nunc ad præfens tempus transeamus. Præfens temporis.

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר uel

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

אִתְּנָה Futurum indicatiui

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

Imperatiuus מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

Ecce in hoc non uides differentiam

præterito nisi in significatione modi: &

inuenitur ultima per patha cum literis

gutturalibus.

Infinitiuus מִתְשַׁקֵּר uel etiam ultima

per zere.

Sequitur forma prolationis passiuæ uocis.

Munst. Hec forma non inuenitur nisi forte

in uno aut altero uerbo anomalo.

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

Præfens מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

Futurum indicatiui מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר מִתְשַׁקֵּר

Imperatiuo caret. Infinitiuus מִתְשַׁקֵּר

Quadrata.

De uerbo cui ascribitur uau in prin

cipio scias quod illud sit propter coniu

gationem perfectorum quæ geminant

litteras, uel eorum quæ mediam substan

tialem absorbent. Et propter quatuor

litteras dicitur coniugatio quadrata.

Cuius inter uerba perfecta hoc tibi da

bimus exemplum, siue ultima per zere

seu patha.

Munst. Hec coniugatio locum habet in uerbis

habentibus mediam radicalem uau quiescentem, quæ

loco doges in piel duplicant tertiâ radicalem ut אֶדְוֹ

surrexit אֶדְוֹ אֶדְוֹ אֶדְוֹ In perfectis præter unum

aut alterum exemplum non inuenies.

Præte

Præteritum indicatiui

שְׁפַטְתָּ שְׁפַטְתָּ שְׁפַטְתָּ שְׁפַטְתָּ
שְׁפַטְתָּ שְׁפַטְתָּ שְׁפַטְתָּ שְׁפַטְתָּ
שְׁפַטְתָּ

Præsens

מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט
מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט

Adiectiuum uerbum

מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט
מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט מְשַׁפֵּט

Futurum

אֲשַׁפֵּט אֲשַׁפֵּט אֲשַׁפֵּט אֲשַׁפֵּט
אֲשַׁפֵּט אֲשַׁפֵּט אֲשַׁפֵּט אֲשַׁפֵּט

Imperatiuus

שַׁפֵּט שַׁפֵּט שַׁפֵּט שַׁפֵּט שַׁפֵּט
שַׁפֵּט שַׁפֵּט שַׁפֵּט שַׁפֵּט שַׁפֵּט

Infinitiuus שַׁפֵּט

*Primis uerborum gradum sequuntur
defectiua.*

Vemadmodum perfectio-
rum coniugationes Dio-
nyſi frater intelligeres, quā-
tum ad rudes & uix dum
initiatos pertinet, à me ſatis explicatum
arbitror tractatu ſuperiore; ſequitur ut
defectiuorum quoque genera perſequar,
quæ à perfectis ducunt originem. Scri-
pli autem in uerborū capite quod quæ-
dam deficerent literis, quædam uoci-
bus. Adhuc tibi addo & illud, quod
quædam deficiunt in primis, quædam in
medijs, & quædam in ultimis. Quæ igit
in primis deficiūt literis, ſunt uerba quo-
rum primitiua uel à nun uel à lamed in-
cipiunt. Nun ut שָׁפַט lamed ut שָׁפַט

Munſt. Inuenitur autem tantum unum cum
lamed, quod ſcilicet hic deſcriptum uider.

Experiamur quomodo nun uel la-
med deficiat in primis. Verbū leue, præ-
teritum שָׁפַט Præſens שָׁפַט

Futurum abſorbet nun litera שָׁפַט
Et quandoque ultima per holem & uertu-
tur communiter ſeu in camez in termi-
no ſcilicet paſek. Deberet autem regu-
lariter dici שָׁפַט ſed quia deficit nun,
ideo additur literæ ſequenti, ſcilicet gi-
mel punctus dages, ad denotandum il-
lum defectum. Imperatiuus שָׁפַט ſed de-
fectiue שָׁפַט & quandoque per zere:
& additur aliquando in fine he tunc e-
nunciatur per camez. Paſſiuum præteri-
tum שָׁפַט uide quomodo unum
nun repellit alterum. Sicut enim dico
שָׁפַט in paſſiuo, ita deberem dicere שָׁפַט
ergo cum unum nun deficit, poni-
tur dages ad eēnotandum defectum; &
ſic in omnibus ſequentibus, ne ſit mul-
tis uerbis opus. Præſens שָׁפַט Futurum
שָׁפַט Ecce alterum nun repellit
alterum. Imperatiuus שָׁפַט Infinitiuus
שָׁפַט Forma תָּשַׁפַּט quod regulariter proferretur
dicitur defectiue תָּשַׁפַּט Præſens
שָׁפַט Adiectiuum uerbum שָׁפַט
Futurum שָׁפַט Imperatiuus שָׁפַט
uel תָּשַׁפַּט Infinitiuus תָּשַׁפַּט
Deponentale præteritum תָּשַׁפַּט
Futurum שָׁפַט Infinitiuus תָּשַׁפַּט Et
ſicut de nun ita de lamed.

Quomodo iod uel aleph deficit in primis.

Primæ coniugationis coniu-
gatur יָרַע Præſens יָרַע
uel יָרַע יָרַע uel pro ſecmini
no ſingulari יָרַע & ſi non ſint יָרַע
tunc tam ultima quam penulti-
ma proferuntur per ſargol. Adiecti-
uum uerbum יָרַע Futurum defe-
ctiue יָרַע & quandoque per
hirek. Imperatiuus יָרַע & defe-
ctiue יָרַע Infinitiuus יָרַע

Infinitiuus בִּינָן

Quartæ coniugationis præteritum

בְּהִינָן Præsens הִבְיָנָה

בְּהִינָה Futurum אֶבְיָנָה

caetera per hirek. Imperatiuus הִבְיָנִי

הִבְיָנִי Infinitiuus הִבְיָנָה

Vbiq; autem geminatur nun sequente he finali, sibi potest unum nun tolli & alterum per dages signari. Inuenitur & hæc coniugatio & prior quadrata in patha desinere: ut חִלַּל חִלְּלָה

Quando aleph deficit in fine.

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Dico autem deficere uocalem non solum quando non scribitur, sed etiam si scripta non pronunciatur: quod Hebrei quiescere uocant, nos obmutescere.

Præteritum

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Præsens

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Et quandoq; in masculino plurali abijciatur aleph & dicitur פָּלְלִים

Adiectiuum

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Futurum

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Imperatiuus

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Et quandoq; in fœminino plurali deficit he finale, & tamen nun tamen desinens, nihilominus punctatur eo in locum per camez: Ruth primo,

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Vocate me Mara: & sic scribitur res litera per zere. Rabi Moyses Kimhi in suo introductorio scribit allegatum locum per defectum aleph, sed frater suus Rabi Dauid in libro de arte grammatica scribit per aleph, &

dicit ipsum obmutescere. Infinitiuus

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Passiuum præteritum פָּלַל

cuius prima & secunda perso-

na pluralis masculini & secunda pluralis

fœminini seruant camez. Præsens

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Futurum פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Imperatiuus פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

penultima fœminini pluralis per segol, sed

in futuro per zere. Infinitiuus פָּלַל

Quando he deficit in fine.

Præteritum actiuum פָּלַל

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Præsens פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Adiectiuum uerbū פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Futurum indicatiui &c. פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Et per defectum he

finalis dicitur per hirek פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

ut Deuter. 9. פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

וְאֵת הַמֶּלֶךְ הַזֶּה פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Cumq; de monte ardente descende-

rem: quod hebraice sic legitur: Et resper-

xi & descendi de monte & mons ardebat

igne. Et si scribatur per segol dicit Rabi

Moyes Kimhi quod sit de tertia coniu-

gatione. Imperatiuus פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Infinitiuus פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

uel פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

sic legitur פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Præteritum passiuum פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

& prima secundaq; persona u-

triusq; generis numeri pluralis cum secū-

da singulari fœminini generis recipiant

hirek pro zere. Præsens פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Futurum פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Et defectiue פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Et in פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה prima per zere

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה Imperatiuus פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Infinitiuus פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

uel פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Secundæ coniugationis præteritum

פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Præsens פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Adiectiuum פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Futurum פָּלַל פָּלְלָה פָּלְלָה פָּלְלָה

Et etiam deficit he ut supra,

Impe

Imperatiuus גלה גלי גלח
 Infinitiuus גלות Preteritum passi-
 ue uocis גלה גלית גלי גליתם
 גלינו גלתם גלות גליתו
 Futurum גלה Infinitiuus גלות
 uel גלות

Tertie coniugationis preteritum
 גלית גלח. Sicut supra mutatis muta-
 dis; & recipit prima uel hirek uel segol,
 aut plane patha. Presens גלח
 Adiectiuum גלח Futurum גלה
 גלח Imperatiuus גלח Infini-
 tiuus גלח uel גלית Passiue uo-
 cis preteritum גלית גליתם
 Et in mutatur seu in camez.
 Futurum גלה Infinitiuus ג
 גלח uel גלח

Quarte coniugationis preteritum
 גלית גלח uel ultima
 per zere. Presens גלח Futu-
 rum גלח Imperatiuus
 גלח & per defectum he גלח Inf-
 nitiuus גלח uel גלית

Quando principium deficit & finis
 obmutescit.

Prime coniugationis preteritum גט
 גטית secunda persona utriusque
 numeri mutat camez in seu. Sicut etiam
 coniugatur גט גטית Presens גט
 Adiectiuum גט Futurum גט
 גט Imperatiuus גט Inf-
 nitiuus גט uel גט Preteritum
 passiuum גטית גטיתם

Iterum prima & secunda pluralis ma-
 sculini & secunda foemini utriusque nu-
 meri per hirek in penultima seu ultima
 ut supra & sic deinceps.

Presens גט Futurum גט
 & defectiue גט Imperatiuus
 גט Infinitiuus גט uel גט

Tertie coniugationis preteritum,
 גט גטית Presens
 גט Adiectiuum גט Futurum
 גט Imperatiuus גט Inf-
 nitiuus גט uel גט Passiue
 uocis preteritum גטית גטיתם
 Futurum גט Infinitiuus
 גט Et nota ab aleph inchoantia,
 ut גט Futurum eius גט
 גט Et in defectu גט

Quando extrema obmutescunt, uidelicet cum
 incipit iod & terminat aleph.

Secunde coniugationis preteritum גר
 גרית Adiectiuum loco pre-
 sentis temporis גר Futurum
 גר Imperatiuus גר Infinitiuus
 גר Et transfertur camez in hirek
 per בבלם scilicet גר Passi-
 uum preteritum גרית Presens
 גר Futurum גר
 גר

Et nunquam ab hoc futuro facimus
 defectum aleph: Imperatiuus גר
 Infinitiuus גר

Cum incipit iod & terminat he.

Præteritum גר secunda plu-
 ralis utriusque numeri mutat camez in se-
 u. Presens גר Adiecti-
 uum גר Futurum גר
 גר & per defectum he גר Infinitiuus
 גר Imperatiuus גר Passiuum
 preteritum גרית Presens
 גר Futurum גר & per
 defectum he גר Impera-
 tiuus גר Infinitiuus גר
 uel גר

Tertie

Tertix coniugationis præteritum מורח הורח הורח הורח
Præfens מורח מורח מורח
Adiectiuum מורח מורח מורח
Futurum מורח מורח מורח & per de-
fectum he finalis sic מורח מורח מורח
Imperatiuus מורח מורח & per defe-
ctum he finalis מורח Infinitiuus מורח
Passiue uocis præteritum מורח מורח
הורח Futurum מורח מורח מורח
הורח Infinitiuus מורח

Quando extrema deficiunt.

*Inuenitur autē
tantū hoc unū.*

Primæ coniugationis præteritum
נָתַן נָתַן נָתַן Sic per defectum le-
gitur תַּתַּח 2. Regum 20. וְאֶתְּכִי
Inimicos meos dedisti
mihi dorsum. Præfens נָתַן נָתַן נָתַן
Adiectiuum נָתַן
Futurum נָתַן נָתַן Imperatiuus
נָתַן quod reperitur quandoq; per segol.
Genesis 14. תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ Da mihi
animas tuas uel תֵּן תֵּן תֵּן Passi-
ui præteritum נָתַן נָתַן נָתַן Præfens
נָתַן Futurum נָתַן נָתַן
Imperatiuus נָתַן Infinitiuus
נָתַן נָתַן uel נָתַן

Quando duplicata deficiunt.

Duplicata dicuntur quorū una substā-
tialis bis ponit, semel in ultima & semel
in penultima: ut נָתַן נָתַן נָתַן

Quæ quandoq; leguntur perfecta: ut
Ecclesiasticus 1. כָּבַד כָּבַד הַלֵּךְ הוֹרֵחַ

In circuitu pergit spiritus. Quandoq;
defectiua: ut secundo Regum decimo
quarto: וְכָבַד אֶל בֵּיתוֹ Et reuertatur
in domum suam. Hanc autem tibi do re-
gulam, quod ea uerba quorum mediæ
substantiales obmutescunt præterita sua
notant per camez; & ea quorum defici-
unt duplicatæ notantur per patha, ut
Primæ coniugationis præteritum נָתַן

תָּם תָּם תָּם Præfens תָּם
Singulari masculino habet
camez ad differentiam præteriti. Adie-
ctiuo caret secundū Rabi Mosē Zeiag
in libro intellectus boni, quia deriuatur
à uerbis absolutis siue neutralibus: sed se-
cundum Rabi Mosē Kimhi in introdu-
ctorio formatur תָּם תָּם תָּם Futurū
תָּם תָּם תָּם Impera-
tiuus תָּם תָּם תָּם Infinitiuus תָּם
Passiuum præteritū תָּם תָּם תָּם
תָּם תָּם תָּם Reperitur & prima
per camez & secūda per zere: sicut iam
prima per hirek & secūda per patha:
& prima per camez & secūda per ho-
lem. Præfens תָּם תָּם תָּם uel in ul-
tima per zere. Futurum תָּם תָּם תָּם
תָּם תָּם תָּם Imperatiuus תָּם תָּם תָּם
תָּם תָּם תָּם Infinitiuus תָּם תָּם תָּם

Tertix coniugationis præteritum
תָּם תָּם תָּם תָּם תָּם תָּם
תָּם תָּם תָּם תָּם תָּם תָּם

Reperitur & tertia persona singula-
ris in prima syllaba per zere.

Præfens תָּם תָּם תָּם Quandoq;
prima per hirek. Adiectiuum תָּם
תָּם תָּם תָּם Futurum תָּם תָּם תָּם
תָּם תָּם תָּם Imperatiuus תָּם תָּם תָּם
תָּם Et uide quod secūda pluralis for-
minini imperatiui regulatur secundum
tertiam atq; secundam pluralem femi-
nini generis futuri temporis indicatiui
seu econuerso. Infinitiuus תָּם תָּם תָּם
תָּם תָּם תָּם Passiue uocis præteritum תָּם
תָּם תָּם תָּם Futurum תָּם תָּם תָּם
תָּם תָּם תָּם Imperatiuus תָּם תָּם תָּם
תָּם תָּם תָּם Infinitiuus תָּם תָּם תָּם

Verbum graue plurium litterarum.

Sunt uerba quæ non solum tribus cō-
stant litteris ut perfecta, nec geminatis
ut proxime

ut proxime superiora, sed quatuor, ut
 בְּרַבֵּל בְּרַסֵּם רַטְפֵּשׁ פִּרְשׁוֹ אֲמִלֵּל תַּחְנֶה
 שְׁמִרָה טַחְנֶה בְּרַבֵּל בְּרַסֵּם קִרְסֶה
 שִׁגְשֵׁג תַּעֲפֶעַת טֹאטִיָּה שִׁעֲשֵׁעַ
 Sunt etiam alia quæ quinq; literis con-
 stant, ut

לְחִרְחַר חֲכַמְכֶּם חֲמִרְמִיר חֲחִרְחִיר
 Alia quæ sex, ut תַּחְבֹּחְכֶּם Capiamus
 ex his unum exemplum: Secundæ cō-
 iugationis præteritū שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ
 שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ
 שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ
 שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ
 Præfens בִּשְׁעֲשֵׁעַ בִּשְׁעֲשֵׁעַ &c.
 Adiectiuum uerbum בִּשְׁעֲשֵׁעַ
 בִּשְׁעֲשֵׁעַ &c.
 Futurum אֲשַׁעֲשֵׁעַ אֲשַׁעֲשֵׁעַ אֲשַׁעֲשֵׁעַ
 אֲשַׁעֲשֵׁעַ אֲשַׁעֲשֵׁעַ אֲשַׁעֲשֵׁעַ
 Imperatiuus שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ שִׁעֲשֵׁעַ
 Infinitiuus שִׁעֲשֵׁעַ

De constructione uerborum.

Constructiones nominum,
 quantum hoc tempore no-
 uitijs late est, cum de prono-
 mine sermo esset aperui-
 mus: nunc quemadmodum appendices
 uerborum cognoscas & breuiter & cla-
 re demonstrabimus. Vtq; uariationes
 earum facile sentias, ex citatione uni-
 uersam ad omnium uerborum genera-
 lem formam quæ est uel referemus.
 פַּעַל habet undecim uariationes.
 פַּעַל fecit eum, פַּעַל fecit eum,
 פַּעַל fecit te, פַּעַל fecit me, פַּעַל fecit eos,
 פַּעַל fecit uos, פַּעַל fecit nos, פַּעַל fecit
 te foemina, פַּעַל fecit eas, פַּעַל fecit uos,

פַּעַל habet septem uariationes
 פַּעַל eum fecisti, פַּעַל eum,
 פַּעַל me, פַּעַל eos, פַּעַל uos,

nos, פַּעַל ipsam, פַּעַל eas.
 פַּעַל habet octo uariationes.

פַּעַל feci eum, פַּעַל eum, פַּעַל me,
 פַּעַל te, פַּעַל nos, פַּעַל uos, פַּעַל eas,
 פַּעַל uos.

פַּעַל habet 10 uariationes.
 פַּעַל fecerunt eum, פַּעַל te, פַּעַל me,
 פַּעַל eos, פַּעַל uos, פַּעַל nos, פַּעַל te,
 פַּעַל uos.

פַּעַל habet sex uariationes.
 פַּעַל fecisti eum, פַּעַל me, פַּעַל nos,
 פַּעַל eos, פַּעַל uos, פַּעַל eas.

פַּעַל habet octo uariationes.
 פַּעַל fecimus eum, פַּעַל te, פַּעַל me,
 פַּעַל eos, פַּעַל uos, פַּעַל nos, פַּעַל te,
 פַּעַל uos.

פַּעַל habet 12 uariationes.
 פַּעַל foemina fecit eum, פַּעַל eum,
 פַּעַל te, פַּעַל me, פַּעַל eos, פַּעַל uos,
 פַּעַל nos, פַּעַל te, פַּעַל eas, פַּעַל uos.

פַּעַל habet septem uariationes.
 פַּעַל foemina fecisti eum, פַּעַל me,
 פַּעַל nos, פַּעַל uos, פַּעַל te, פַּעַל eas, פַּעַל uos.
 פַּעַל formatur sicut פַּעַל

Hactenus characteres maiusculos i-
 mitatus à minimis semper ad maiora te-
 duxi, sed quoniam non solum quadratas
 & illas magnas literum figuras usurpare
 te decet, uerum etiam minutulam illam
 & currentem ut aiunt notulam cogno-
 scere, operæ precium erit ut quando ean-
 dem rem sæpius repetere audis & sermo
 ipse Iudaicus à tibi in auribus resonare
 consue

Gentes, Leuite. Repenitur quandoq; lite-
ra nun supplere uicem mem finalis & lo-
co eius poni. Ezechielis quarto: Sume
tibi frumentum & hordeum, תריט tritici
cum pro תריס &c. Deinde neq; hoc
in superioribus neglexi, quod nomen
fœmininū in he delinens regendo post
se, mutat he in thau & camez in patha:
ut Ezechielis tricesimo tertio,

צֶרֶת צְדִיקָה יִשְׁלִיכָהּ Iusticia iusti. Nosti
præterea in quibus adiectiuum & sub-
stantium conuenire debeant, quanquā
figurate sæpius aliter eueniat: ut Home-
rus græce *τιμωσύνη* id est, natū dilectæ;
uult dicere, fili dilectæ. Sic tertio Regum
decimonono. Et spiritus grandis & for-
tis, subuertens montes: hebraice sic,
גִּרְתָּה גְּדוֹלָה וְחֹזֶק בְּרַחֲמָיו id est, & uen-
tus magnus & fortis diuidens, ubi uen-
tus est generis fœminini, similiter adie-
ctiuum primum magnus: sed adiectiuū
secundum & participium sunt generis
masculini, haud aliter in participio. Ho-
merus ἄλβη δὲ λυγὰ βάλανον σίγειαια ἀνέ-
στρεψε. id est, Accessit aut anima The-
bani Tiresis sceptrum habēs; ubi anima
est generis fœminini, & participium ha-
bens, est generis masculini: & ita Virgi-
lius in octauo. Præneste sub ipsa: & lere-
mix octauo, בְּרַחֲמֵי שֶׁבֶכָה חֶסֶד וְחַיִּים

Quare auersus est populus iste: ubi
populus est generis masculini, & auer-
sus generis fœminini. Hoc modo conce-
ptionem masculini & fœminini intelli-
gas: Genesis primo. וְבָרָא אֱלֹהִים אֶת-
הָאָדָם מִצִּלְבָּתָא מִשְׁכָּבָא מִלְּבָבָא Masculum & fœminam crea-
uit eos. Deinde nō ignoras suppositum
& appositum in quibus conuenire debe-
ant, sed figurate contra euenit: ut Deute-

ronomij tricesimo secundo. Hęcine
reddis domino popule stulte, uera lectio
hebraica sic sonat: חֵלְיָהוּהָ הַגְּבֹולָה Aut domino redditis hec
popule stulte. Sic Psalmo 42. בְּקִשְׁתִּי
בְּרֵךְ עַתִּידָהּ Sperate in eo omnis
congregatio populi &c. & Virgilius in
primo æneidos: Pars in frustra secant.
Sed hec communia sunt multis, hoc au-
tem huic lingue proprium est ut in rela-
tiuis separatis וְאִשְׁרָא primo pona-
tur antecedens, secundo relatiuum sepa-
ratum, tertio uerbum cum supposito uel
ei æquiualens. & quarto relatiuum cum
articulo is, ea, id, secundum oportunita-
tem casuum. Exempli causa: Psal. 146.
Psalmista uolens dicere, In filio hominis
in quo non est salus, ita dicit hebraice:
בְּבֶן אָדָם שָׁמַיִן לֹא תִשְׁעָה quod sic so-
nat: In filio hominis quod non ei salus.
Sic Isaie tricesimo septimo. In uia qua ue-
nit בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר בָּאתָ בָּהּ quod sic so-
nat: In uia quod uenit in ea. Alię cōstru-
ctiones per articulos & signa patent: ut
cum uerbum post se regit casum addit
articulus, præsertim cum dubitari pos-
set quid agens & quid patiens. Nam si
dico ferrum amat sulphur, ignoras quid
quod amet, unde amphihologia hec na-
scitur: Aio te acida Romanos uincere
posse Sin autem dico quod sulphur ama-
tur à ferro, iam articulus constructionē
declarauit, nisi aperte natura demonstret
agens & patiens: ut Deuteronomij 4.
וְנֹכַח אֱלֹהִים בְּרָא אֶת-הָאָדָם Vnde abundat
articuli Genesis primo, בְּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם In prin-
cipio creauit deus cœlum & terram. Sci-
tur enim absq; articulis quod deus est
creator

creator, & cœlum creatura. Sane materia constructiuorum uniuersa literatissimi Prisciani auctoritate silectur, qui in libro decimo septimo sic ait. Omnis constructio quam Græci *σύνταξις* uocant, ad intellectum sermonis est reddenda; nec aliter eam discernes nisi ex cōsequētia ordinationis, id est, casus casibus & genera generibus, et numeros numeris, & personas personis, & tempora temporibus congrue disponendo, hæc ille. Cui rei cum plurimum adminiculetur tertia pars orationis, deinceps ad eandem uia nostra destinamus.

De significatio.

Onsignificatiuum est pars orationis indeclinabilis, certitudinem sue significatiōis à constructione nominis & uerbi accipiēs: et duas habet species. Nā quoddam est substantiale, quoddam accidentale. Sunt enim aliqua quæ per se omnino nihil significant nisi uel nomini uel uerbo adhereant; de quibus si memoria cuncta nostrā imprelleris, à nobis super præ eruditus es scilicet quædam esse literas accidentales, & eas rabi Marinus inter ludæos grammaticus ualde doctus, his uerbis comprehendit *שלושה מיני מלת* Et peritissimus rabi Abrahā Ezraides sic *הנהיגה שיהיה לך אם הרבון* Ex eisdem igitur accidentalibus quædam sunt consignificatiua uerborum & quædam consignificatiua nominum. Verborum consignificatiua uerbis adminiculantur quatuor modis, uidelicet bis in fine & bis in principio. Quæ enim in extremis præteritorum adhærent hoc memoriali conti-

nentur *בגוף* Quæ uero extrema uerborum presentis & imperatiui sequuntur, isto uocabulo recordantur *בזכרון* Quæ autem principium obtinent in futuro appellamus *איתא* Sunt alia quæ deseruiunt gerundijs in principio, quæ à quibusdam uocantur *בבבב* nos consuetudinem imitantes communem, *בבבב* nominamus. Multi addunt uau quod ipsum etiam gerundijs ab initio ancille: quare suum memoriale proferūt *בבבב* Earum literarum significationes uidisti tam in temporibus modisq; uerborum, quam in gerundijs, quæ significant in, & secundum, ad, ab. Solent etiam uau & iod tam præteritis quam futuris succurrere. Taceo he thau & nun in principio & iod in medio uerborum quæ coniugationes demonstrant: non autem ut partes sed ut signa, sicut in duabus coniugationibus ultimis & in passiuis cernere datum est. Conuertamur iam ad nomina, & sicut uerba deriuantur à nomine uocanturq; uerba denominatiua, ut Priscianus Cæsariensis scribit in libro de duodecim carminibus uersu primo, ita nomina deriuantur à uerbis uocanturq; nomina uerbalia. Eorum autem principia sunt *האבות* ut supra de nomine ostēdimus, & simul addidimus eas quæ literas quibus nomina dagebantur *האבות* quas ego ita soleo memoriarum causa comprehendere: sed rabi Dauid Kimhi collegit sic *בשם הבבב*

In hac disciplina optimum factum fuerit, ne illud de he finali accidente præteream. Nam cum dictionem aliquam localem sequitur, tunc significat dispositionem aut motum ad locum, sicut apud

Græcosterminatiōes ζ et A ut *ἀθῆναι*
id est, ad Athenas: & *οἰκὸς* ad domū.
Sic חֲרֵבָה ad Horeb: Exodi tertio:

וַיָּבֹא אֶל חַר הַהָאֱלֹהִים חֲרֵבָה Ve
nit ad montem dei ad Horeb, est enim
in eo nomine he accidentale: ut Deute
ronomij primo: וַיֵּצֵא מִחֲרֵבָה Pro
fecti autem de Horeb, ubi non aspiratur
in fine, sed prima eius syllaba semper est
aspiranda quia heth est substantialis lite
ra: & omnia quę ab heth incipiunt apud
Latinos sunt aspiranda & scribenda per
h, ut docet sanctus Hieronymus in libro
hebraicarum quaestionum, cuius uerba
sunt hæc: Frequenter septuaginta inter
pretes non ualentes heth literam quę du
plicem aspirationem sonat in græcum
sermonem uertere, chi græcam literam
addiderunt, ut nos docerent istiusmodi
uocabula aspirare debere, hæc ille. Re
deo ad regulā de he locali: ut מִצְרַיִם
Genesis tricesimonono: Ioseph ductus
est in Ægyptum, sic אֶרֶצָה Genesis
duodecimo: In terram Chanaan. Quan
doq; tamen localibus neq; he subiungi
tur neq; præpositio additur, sicut latine
dicimus, uado domum, id est, ad domū:
ita Deuteronomij primo, בָּאֵי חֲרֵבָה
וְהָאֱמֹרִי Venite ad montem Amorre
orum, ubi deficit ad in hebraico. Postre
mo tuum officium erit ut & alteram spe
ciem significatiuorum diligēter per
cipias quę substantialium extat, & in du
as partes diuiditur. Nam alia sunt, quę
tamen si non declinentur, tamen articu
los patiuntur: alia uero per se stant & non
patiuntur: de primis priore loco disse
remus.

אֶל ad, אֶצֶל apud, אִתָּא cum, אַחֲרָא post,

in, לְפָנֶיךָ per propter, לְפָנֶיךָ ob,
חֲרֵבָה extra, לְפָנֶיךָ secundum, לְפָנֶיךָ coram
ante, לְפָנֶיךָ præter, מִלְּפָנֶיךָ secus, מִן de, e,
ex, אֲבָחוּ, אֲבָחוּ, אֲבָחוּ supra, מִלְּפָנֶיךָ
desuper, נֶגֶד, אֲדֻרְסֻם, נֶגֶד contra,
עִם circum, עֵבֶר, עֵבֶר trans, עֵבֶר super, עִם
cum, אֶחָד, אֶחָד, אֶחָד pro, אֶחָד
intra, תַּחַת sub.

Quę autem articulos non recipiunt
tam simplicia quam composita, hoc mo
do sunt.

Temporis.

אֲנִי tunc, עַתָּה nunc, מָחָר cras, אֲנִי
nudius, אֲנִי triduo, אֲנִי heri, בּוֹ
iam, עַתָּה uesper, מָחָר mane, מָחָר
proxime, אֲנִי aliquando.

Loci.

חֲרֵבָה extra, חֲרֵבָה intra, שָׁמָּה illic, שָׁמָּה
ibi, מִשָּׁמָּה hinc, הֵנָּה hic, מִשָּׁמָּה
undiq; מִתַּחַת inferne, מִלְּפָנֶיךָ
superne.

Interrogatiua loci.

אֶיךָ quo uel qua, מֵאֵי unde.

Negandi.

אֶיךָ minime, אֶיךָ non, לא non, אֶיךָ
non, מִלְּפָנֶיךָ non, מִלְּפָנֶיךָ ne, אֶיךָ non,
וְלֹא nisi.

Affirmandi.

אֶיךָ sic, אֶיךָ ita.

Demonstrandi.

אֶיךָ en, הֵנָּה ecce.

Optandi.

אֶיךָ utinam, מִי יִתֵּן quis dabit.

Interrogandi.

אֶיךָ quid, אֶיךָ quomodo, מִי quā
do, אֶיךָ quo, אֶיךָ ad quid, אֶיךָ
quare.

Similitudinis.

אֶיךָ ut, אֶיךָ sicut, אֶיךָ sic, אֶיךָ ut.

Qualitatis

Qualitatis generaliter omnia nomi-
na adiectiua sine casu, ut

בטוב bene, ישר recte, male, א
אמת uere, גמול aequē.

Quantitatis

בכמה quantum, זעיר minimum, רב
multum, מעט parum.

Dubitandi

יפהי fortassis, מ forsitā, ש
forte, פן ne.

Vocandi

הוה heus uel o.

Respondendi

מה quid.

Congregandi

יחד יחדו בחד

Iurandi

הי גמלי הי באלהים באיני באמת

Eligendi

מגוט מ quin potius.

Prohibendi

אל ne, פן ne, השמר caue.

Euentus

מקרה פגע עת

Remittendi

מקט paulatim, מו sensim, מ
מקט מקט pedetentim.

Intendendi

מא nimis, יחד יחדו ualde & ualde.

Comparandi

יחד magis.

Dolendi

הי ug, אי ug, אבי ug.

Gaudendi

הא הא euge.

Execrandi

הא uah

Illudendi

הא hui

Laudandi

אשר beate.

Copulandi

מ quod, & , ו .

Contiuandi

אם seu, לטי quia, והא quoniam,
מ quia.

Coniungendi

ש quod, ש secundum quod, מ qua
tenus, מ ut, מ si, מ cum.

Approbandi

וכן & quidem, מ certe.

Disiungendi

ה uel, אי uel, in principio dictionis.

Disiungendi

א uel, ה uel, in principio dictionis.

Aduersandi

אך ueruntamen, אבל tamen.

אם tamen, אצלטי quamuis.

Abnegandi

אם nisi, אם etiam, אם et si.

Rationalis

לכן אם מן

Interrogandi

א an, אם ne.

אם utrum, הל nunquid, ה num.

Diminuendi

לפחות saltem.

Plura si uoles de nostro dictionario ue-
naberis: nam breuis esse laboro. Quan-
quam ne hoc quidem omiserim, quod
mihi de uau praepositiua particula hu-
manissimus praeceptor meus ille Iaco-
bus sehjel Ioans doctor excellens (mise-
ricordia dei ueniat super eum) apud Ce-
cios discenti monstrauit. Cum enim
uau per se uau notatum praeponitur uer-
bo praeteriti temporis, quod transfert
accentum suum in ultimam, tunc idem

F 3 uerbum

uerbum mutatur in tempus futurum: ut **אָרְבֵּיתִי** locutus sum, uerbum est præteriti temporis, & habet accentum in penultima, iuxta regulam tertiam suprà de prima coniugatione. Si ergo præposuerō ei uau cum seua puncto, & proferam accentum in ultima, profecto non iam præteriti temporis erit sed futuri. ut **אָרְבֵּיתִי** id est, & loquar. Sin autem manserit accentus in penultima, tunc uerbū etiam remanebit in suo statu temporis præteriti. Similiter quando præponitur uau cum patha uerbo futuri temporis, tunc futurum conuertit in præteritum: ut **אָרְבֵּיתִי** loquetur: uerbum est futuri temporis, sicut suprà in secunda coniugatione: cui si præponatur uau cum patha, interpretabitur, locutus est. Numeri primo, **אָרְבֵּיתִי יְהוָה** Locutus est dominus. Sin autem uau punctabitur non per patha sed per seua uel per uniuocum sequentis uocalis sonum, tunc manebit in suo statu temporis futuri: ut **אָרְבֵּיתִי** id est, & loquetur.

Inem docendi faciam, tu uero discēdi nunquā, si modo sapias: cū enim nulla sit possessio doctrina honestior, tum ea uideri debet honestissima, quæ circa res summas & admirabiles uersatur, ut sunt hæc rudimenta, quæ tibi & per te omnibus arcane philosophiæ cupidis puerili licet artificio præbebūt iter ad perquisitionem profundissimarum scientiarum: cui grauissimus astipulatur testis ille imperij Romani nobilis & generosus comes, Iōannes Picus Mirandulanus philosophus in suis cōclusionibus cū ait: Qui ordinē hebraicę linguę pfun-

de & radicaliter tenuerit atq; illum proportionabiliter in scientiis seruare nouerit, cuiuscunq; scibilis perfecte inueniēdi normā & regulā habebit. Et sanctus uir Hieronymus ad Paulā Vrbicā de alphabeto Hebræorū, quid hoc inquit sacratius sacramēto: quid hac sacramenti uoluptate iucundius: qui cibi, quę mella sunt dulciora: quā dei scire prudentiā & in abdita eius intrare. Vnde rabi Moses filius Naheman Gerundēsis in exordio commentariorū Geneseos, longo sermone probare conatur Salomonē regē omnes sapientię suę influxus de pentateuchi literis hauissse. Quo tandē motus ego, Dionysiā amantissime, postquā ad percipiendā Græcorū linguā annis superioribus te puerū adiuncto pædagogō Florentiam tunc optimarū literarū alticē, non sine meo magno impēdio transalpes è Sueuia misī, quatenus biennium penes egregia sanctitate uirum illum Georgiū Vespuciū, assiduus mēse suę ac hospitij socius, Angelū Politianū, Marsiliū Ficinum, & Demetriū Chalcondylen, ceterosq; peritissimos homines quotidie audires, nolui etiam huic decori tuo deesse quin hebraica nūc sacerdos addisceres, præsertim cū nostrates Iudæi uel inuidia uel imperitia ducti Christianū neminē in eorū lingua erudire uelint, idq; reculant cuiusdam rabi Amī autoritate qui in Thalmūd במסכת הגיטא ita dixit.

אין מוכרים דברי תורה לגוי שנ' מוגר
דבריו ליעקב חסיד ומשפטי לישׂראל
לא עשה כן לכל גוי

Verbum ē uerbo sic: Non explanantur uerba legis cuiquam gētili, eo quod scriptum est: Qui adnunciat uerba sua Iacobo

Iacob, præcepta sua & iudicia sua Israël:
non fecit similiter omni genti. Nobis
autem in statu gratiæ aliter mandatur
Matthæi decimo: Quod in aurem audi
tis prædicate super tecta, quod & ego fa
cio. Teq̃ imitari iubeo, & pro hoc ergo
memento mei deus & parce mihi secun

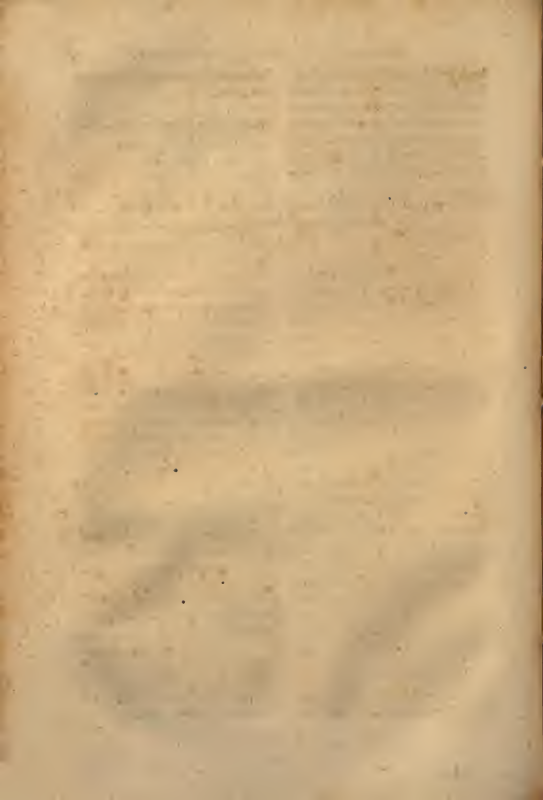
dum multitudinem miserationum tua
rum, amen.

Exegi monumentum ære perennius
Nonis Martijs, Anno
M. D. VI.

RVDIMENTORVM HEBRAICORVM

rum libri primi, qui est de Grammatica insti
tutione, finis,

LIBER RVDIMENTO

RVM HEB. REVCHLINI POSTERI

or, qui est de uocum expositionibus, cum quibus
dam Sebast. Munsteri additionibus.

בשם ארבע אותיות

אב

PATER atque
te honore & cura
diuissim scribitur
cōto camez Ezech
ielis uicesimosecū

do, אב ראם חסלה בך Patrem &
matrem contumelijs affecterunt in te;
Coniunctim uero puncto patha ut Ge
nefis decimoseptimo, אב המון Pa
ter multarum gentium. Et recipit in fine
paragogen iod, & dicitur אבא Gene
fis decimo. Pater omnium filiorum He
ber. Declinatur in plurali sicut nomina
fœminina אבות ut Numeri 38. Accep
serūt principes patrum per familias Ga
laad. Significatur etiam eo nomine &
maior & dominus, & autor, & magister.
Inuenitur & in Daniele אבאך id est, pa
ter tuus. Vide magistrum Paulum Epi
scopum Burgensem in additione psal
mi secundi.

אב Virgultum siue lignum uire
scens, palmes aut surculus; inuenitur per
apocopen ultimi b geminati etiam for
tificatum puncto dages in numero plu
rali Canticorum sexto: Descendi in hor
tum nucum ut uiderem אבא id est, amœ
na uirgulta seu ligna uiridia atq; fructife
ra, quod Hieronymus poma transtulit.

אבא Spica cum nouis frugibus triti
ci seu hordei, correfecta igne, uocabulū
alludēs ad superiorem palmierem, surcu
lum siue uirgultū, cuius instar spica fru

ges gerit. Vnde mensis nouarum frugū
qui a nobis Iulius ab hebræis mensis א
אבא siue אב nominatur.

Munst. Imo אבא significat spica ma
turefcentē & in Exodo capitur pro Mar
tio, sed אב est Iulius.

אבא Perijt. Isaia 57. Iustus perijt,
Et psalmo 1. Via peccatorum peribit.

Munst. Hinc אבא & אבא perditio,
exitium. Idem אבא & אבא Elther 9.

אבא Voluit. Deuteronomij 32.
& non uoluit dominus deus tuus audire
Balaam, inde deriuatur uocabulum se
quens.

אבא Voluptas; & per apocopen
ultime litterę, eo quod qui caret sine uo
luptatis dicitur pauper; Ecclesiastis 12.

אבא Pauper, inops, ut Psalmo 70.
Ego uero egenus & pauper.

אבא Mucro, gladius, inde uenit
אבא distictio seu frendor gladij, in E
zechiele cap. 21. ut אבא חרב Distri
ctio, pauor, frendor, sonitus, fremitus,
stridor gladij uel mucronis,

אבא Fortis, strenuus, primas, an
gelus, cœlum, saginatus; Psalmo 78,
Panem angelorum manducauit homo.
Item deus, ut sæpe in Psalmo 132. Taber
naculum deo Iacob; & iterum: אבא

אבא Votum nouit deo Iacob.

אבא Oberrauit, impexit, cōuolu
tus est, perplexus & implicatus est. Isaia
9. & cōuoluet in superbia fumi, ubi scri
bitur in Iuthpael.)

* **אבל** Luxit: sic Oseæ decimo quia luxit super eum populus eius. Similiter Iob decimoquarto. Vnde ducitur nomē uerbale **אבל** id est, luctus uel planctus. Genesis ultimo. Quod cum uidissent habitatores terræ Canaan dixerunt **אבל** planctus magnus, aliās luctus grauis, est iste Aegyptijs. **אבל** Sed, profecto, utiq; sed & atqui. Genesis decimo septimo. Sed & Sara uxor tua pariet tibi filium. **אבל** Planities: quod Hieronymus non transtulit iudicium undecimo. Percussitq; **אב** Aroër usq; dum uenias in Minniath uiginti quitates, & usq; ad Abel quæ est uineis confita, id est, ad planiciem uinearum. Similiter primo Regum sexto, usq; ad Abel magnam, id est, ad planiciem. **אבל** Ruus seu fluuius: sed Symmachus transtulit paulatim, & Septuaginta atq; Hieronymus portā. Danielis 8. Vidi autē in uisione esse me super portam Vlai: ubi ponit Vbal. Est autē secundū hebræorum grammaticos Vbal propriū nomen fluminis, & Vlai nomē fontis unde oritur Vbal ut infra: Kimhi sic dicit **אבל שם הנחל ואלי שם המקום** **אבן** Lapis sub uoce masculina est generis feminini: ut Genesis 29. & os eius **אבן** גדולה grandis lapide claudebatur. Et in plurali **אבנים** Iosue 10. Et dominus misit super eos lapides magnos de celo. Sic etiam coniunctim proferendo, hoc est, in constructione, **אבני** Exodi 36. Et parauerunt **אבני שוהם** lapides onychinos astrictos et inclusos auro. **אבן** idem quod **אור** Baltheus sacerdotalis: Exo. 29. Cingesq; baltheo. **אבנים** Cathedra ubi paries sedet tempore partus, uel ubi figulus sedet labo-

rando: Exodi 1. Quando obstericabitis Hebræas.

* **אבים** Præsepe. idē qd **אביל** **אבים** Prouer. 14. Vbi nō sunt boues præsepe uacuum est.

* **אבק** Puluis: ut Nahū 1. Et nebulæ puluis pedū eius, & Cant. 3. & uniuersi pulueris pigmētarij ubi ponit **אבקה** Et uerbaliter pro puluere conspergi in luctu: Genesis 32.

* **אבר** Præualuit. Inde **אבר** ualidus, id est, potens & robustus. Gen. 49. Per manus potētis iacob: de quo uocabulo supra diximus. **אבר** Ala uolucrū & pennæ & mēbrum, ut Psal. 14. Quis dabit mihi pēnas sicut colūbæ, uerius alas: unde deriuatur **אברה** quæ dictio parte significat circa posteriora uolucrū, uel etiam **אבר** alam ut Iob 39. Penna struthionis similis est pennis herodij.

* **אברת** Fasciculus: ut Exodi 12. Accipietisq; fasciculum hyssopi & ungetis in sanguine. Munst. Capit etia pro **אברת** id est, qualibet cōgregatione: 2. Sam. 2. **אג** Nux: ut Canticorum 6: In hortum nucum descendi.

* **אגל** Gutta, stilla uel emanatio. Iob tricesimo octauo: Vel quis genuit stillas roris: inde **אגלים** nomen proprium loci in Isaiā nominati.

* **אגס** Stagnum, fossa, lacus: ut Psal. mo 106. Posuit desertum in stagnum aquarum: & in plurali fortificat in primitiuum per dages dicendo **אגמים** Exodi octauo. **אגבן** Ferreus circulus uel hamus quo pisces capiuntur: ut Iob 40. Nāquid pisces capiuntur in naribus eius.

* **אגבון** Cacabus siue ahenum quod supra focum pendet, quod nos caldare nominamus: alij **אגבון** ollam interpretantur

cantur: ut Iob 41. Sicut olle succensę atq; feruentis: hoc ita esset dicendum: de naribus eius uel meis exibat fumus sicut olle feruentis & caldaris. אֶבְיָר lun cus ab eo deriuatum quod אָבַר apud Isaiam 35. dicitur: ut uiror calami & iunci: quod Hebręorū doctores uocāt אָבַר ut David Kimhi in radicibus dicit.

* אָרַס Crater, ut Exodi 24. Tulit itaq; Moses dimidiam partem sanguinis & misit in crateras: & habet אָרַס in plurali, & in numero singulari אָרַס ut Canticorum septimo. Umbilicus tuus crater tornatilis.

* אָלָא Alia exercitus, & ab Hieronymo traducitur agmen: ut Ezechielis decimoseptimo. Et omnes profugi eius cum uniuerso agmine suo gladio cadēt, & dicitur אָלָא quasi אָלָא id est, ala.

* אֶבְיָרָא Pelues quo manus lauantur. Hieronymus traduxit phialas: Ezre primo: Phialę aureę triginta.

* אָבַר Collegit: ut Deuteronomij uicesimo octauo. Et uinum non bibes nec colliges ex ea. אָבַר Epistola: ut Neemię sexto. Et epistolam habebat in manu sua, fortasse à superiori uerbo deriuatum & à colligendo dictum, eo quod in epistola multorum negocia & uerba plura colligantur: & habet in plurali אָבַר Secundo Paralipomenon tricestino. Scripsitq; epistolas ad Ephraim & Manassen. אָבַר Nummus: ut primo Regum secundo: Et offerat nummum argenteum & tortam panis.

* אָבַר Męstus est, afflictus, infirmatus, tristis & męrore cōsumptus est: & in hiphil אָבַר contristauit primo Regum secundo, per conuersionem uerbi אָבַר quod idem significat: ut Psalmo

88. ubi dicitur oculi mei languerunt pę inopia: ueritas habet: עֵינַי רָצַח מֵי עֵינַי oculus meus infirmatus est ab afflictione uel męrore consumptus est.

* אָרַס Rutilauit, rubuit: ut Threnorum quarto. Rubicundiores ebore antiquo: quod uerius traducitur, אָרַס rubuerunt splendore seu aspectu plus quā aurum uel corallius siue margarita: unde nomen uerbale rutilus uelut ignis אָרַס ut Nahum secundo. Clypeus fortium eius ignitus. Quod alio in loco Hieronymus transfert rubricatum. Et pluraliter אָרַס Exodi uicesimo quinto: & pelles arietum rubricatas, at potius rutilantium. A quo nomen qualitatis אָרַס rubicundus, ruber: ut Canticorum quinto. Dilectus meus candidus & rubicundus: unde אָרַס Esau dicitur Genesis uicesimo quinto, quam ob causam uocatum est nomen eius Edom. Sepe geminatur, ut אָרַס rufum uel rubeum, ut Leuitici tredecimo. Vestis lanea siue linea quę lepram habuerit in flamine atq; subtegmine aut certe pellis uel quicquid ex pelle confectum est si alba uel rufa macula fuerit: cuius fęmini אָרַס in eodem capitulo ponitur אָרַס & in loco ulceris cicatrix alba apparuerit siue subrufa. A colore hoc uenit uocabulum lapidis אָרַס id est, sardius Exodi uicesimo octauo, alij uocant rubinum lapidem. אָרַס Solum, terra subrufa, ut Genesis sexto: Cumq; cępissent homines multiplicari super terram, unde homo dictus est אָרַס Homo primus, Genesis secundo: Erant autem uterque nudus, Adam & uxor eius: sic nominatus ab אָרַס id est, terra, de qua sumptus est: Genesis tertio capitu-

lo, Vt operaretur terram de qua sumptus est. Item significat totam humanā naturam; ut Numeri tertio. Ab homine usque ad pecus; & Genesis primo: Creauit deus hominem, masculum & feminam creauit eos.

* דְּיָי Dominus: ut Isaie primo: Propter hoc ait dominus: dominus exercituum, & habet in plurali דְּיָי cōiunctim legendo, uel דְּיָי diuim, id est, domini, & pluraliter sic saepe de deo dicitur qui est super omnia unus. De primo ut Psalmo 135. דְּיָי לְדְּיָי דְּיָי Cōfitemini dominis dominorum: ubi nostra translatio habet domino, ueritas autem dominis. De secundo sic scribitur Malachie primo: Et si dominus ego sum ubi est timor meus? quo in loco hebraice ponitur pluraliter דְּיָי domini. Dicunt Hebraei hoc fieri ob diuinam maiestatis reuerentiam. Quia distinguunt nomen hoc prophanum à sacro per puncta camez & patha. Hoc sciendum est quod דְּיָי tetrasyllabum adonai semper sacrum & nunquam prophanum est. דְּיָי Penitillium, columna auxiliaris uel basis: ut Exodi tricesimo octauo. Centum bases factae sunt de centum talentis, talentum ad basem in plurali דְּיָי uel דְּיָי ut eodem capite paulo superius. Inde דְּיָי id est, fundatio uel fulcimentum.

* דְּיָי Magnificum, forte, excel lens, admirabile, honoratum, Psalmo octauo. Domine dominus noster, quam admirabile est nomen tuum. Et significat magnum, Ezechielis decimo septimo, & erit in cedrum magnam. Item in feminino sine iod דְּיָי & significat grande, ut eodem cap. ut sit in uineam

grandem: cuius passium Exodi decimo quinto ponitur; dextera tua magnificata est דְּיָי pro דְּיָי

דְּיָי Lodix hirsuta: ut Genesis uicesimo quinto. In morem pellis hispida: uocatur etiam uestis quaedam pilosa Babylonica hoc nomine: ut Iosue septimo, uidi enim inter spolia דְּיָי pallium coccineum. דְּיָי Mensis Februarius, ut Ester nono. Igitur duodecimi mensis quem adam uocari iam diximus. דְּיָי Solidus, Ester octauo. Et crateras aureos uiginti, quae habebant solidos milenos.

* דְּיָי Dilexit, ut Genesis tricesimo septimo. Israhel autem diligebat Ioseph. Inde nomen uerbaliter דְּיָי amor uel amicitia, Canticorum tertio. Ascensum purpureum media charitate construit. Significat etiam dilectam: ut eodem capitulo: Adiuro uos filiae Ierusalem per capreas ceruosque camporum, ne suscitatis neque euigilare faciatis דְּיָי dilectam. Cetera huiusmodi quære in eodem libro.

* דְּיָי Vox clamantis cum dolore: Iosue primo: Aha diei quia prope est dies domini. Et Ieremie primo, Aa domine nescio loqui. דְּיָי Idem quod דְּיָי id est, Vbi: ut Osee tredecimo. Vbi est rex tuus?

* דְּיָי Tetendit tentoria: quod Hieronymus exposuit habitauit, ut Genesis tredecimo. Loc uero moratus est in op pidis quae erant circa Iordanem & habitauit in Sodomis. Et nomen uerbaliter ab eo deriuatum דְּיָי id est, tentorium, tabernaculum: ut Psalmo centesimo trigesimo primo. Si introiero in tabernaculum domus meae. Sic Iosue septimo. Et abscon

abscondi in terra contra medium tabernaculi mei. Et inuenitur per ablationem aleph Isaia. 13. Nec ponet tibi tentoria Arabs: sic וְיִצְחָק & יִצְחָק pro יִצְחָק Isaie eodem cap. Stellæ cœli & splendor earum non expandent lumen suum: Ab eius transitio secundo quod ponitur Iob 25. יִצְחָק id est, faciet extendere siue spargere seu expādere, quod noster trās-lator per incuriam traduxit sic: Ecce luna etiam non splendet: quod si latine possemus, magis proprie extēdificabit uel sparsificabit diceremus. Et caue ne putēs idem esse uerbum quod scribitur Iob 41. Sternutatio eius splendor ignis: ubi ponitur וְיִצְחָק & 29. eiusdem libri: Quando splendebat lucerna eius super caput meum: ubi ponitur וְיִצְחָק Quando enim splendorem significat in primiuo suo nullū habet aleph naturaliter.

וְיִצְחָק Aloës: ut Canticorum 4. Myrrha & aloës cum omnibus primis ungentis. Alij dicunt genus esse aromaticis quod medici Sandalū & Arabes zandel uocant: ponitur & וְיִצְחָק in eodem significato Prouerbiorum septimo, Myrrha & aloë.

וְיִצְחָק Vel, aut, si: ut Leuitici primo. Si autem de auiibus holocausti oblatio fuerit domino, de turturibus uel pullis columbæ: ubi nostra impressio habet & prouel, sed male.

וְיִצְחָק Python, demon, & ars pytho niland: ut Leuitici 20. Vir siue mulier in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus.

וְיִצְחָק Torris uel ticio: ut Zachariæ tertio. Nūquid non iste torris est erutus de igne: cuius plurale וְיִצְחָק ponitur in Isaia septimo, Cor tuum ne formidet à

duabus caudis ticionum fumigantium istorum.

וְיִצְחָק Propter, causa, gratia, uel sue 14. Nosti quid locutus sit dominus ad Moſen, hominem dei de me & te in Cadesbarne: ubi magis proprie debuit trāsferri וְיִצְחָק propter me & וְיִצְחָק propter te, uel gratia mei & gratia tui, uel mei causa & tui causa, uel denique super causa mea & super causa tua: hoc ultimum est propriissimum, nam communiter ponitur præponendo וְיִצְחָק id est, super. Numeri 12. propter uxorem eius.

וְיִצְחָק Desyderauit: ut Isaia 26. Anima mea desyderauit te in nocte: ubi anima est septimi casus, nam desyderauit est primæ personæ præteriti perfecti indicatiui modi.

וְיִצְחָק Desyderium nomen uerba-le ab וְיִצְחָק uerbo superiori: ut Deutero nomij 12. ubi textus in nostra translatione est obscuratus cum legitur: Si autem comedere uoueris & te esus carniū delectauerit, occide & comede iuxta benedictionem domini dei tui quam dedit tibi in urbibus tuis: nam de uerbo ad uerbum textus ita legitur: Veruntamen in omni desyderio animę tue occides & comedes carnes iuxta benedictionem domini dei tui in omnibus portis tuis: ubi ponitur וְיִצְחָק pro desyderio & uoluptate. Inde וְיִצְחָק id est, desyderata uel desyderabilis, uel placens: quod nostra translatio habet formosa: Canticorū primo: Nigra sum sed formosa. Aliud nomen uerbale וְיִצְחָק idem quod desyderium Psal. 112. Desyderium peccatorum peribit. Dicitur etiam finis, terminus, uel limites. Genesis 49. Donec ueniret desyderium collium æternorum: quod Hebræi

exponūt finis uel terminus, & à passiuo uenit **אִלֵּל**, id est, desyderabiles facti sunt: pro eo quod Canticorum primo capitulo legitur: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturum. Ponitur etiam hoc uerbum **אִלֵּל** sæpe pro placet, item pro decet: ut Prouerbiorum 26, Quomodo nix in estate & pluuie in messe, sic indecens est stulto gloria: quod uerbum è uerbo dicitur sic: non decet stulto gloria, uel nō placet, uel nō est pulchrū seu decorum stulto. Deriuata & denominata ab illo sæpe per defectum aleph aut uau reperiūtur, quod ex arte grammatica discere licet.

* **אִלֵּל** Bestiam quandam monstruosi generis significat: sed quo apud Latinos appelletur nomine uel cuius sit nature nihil certi potuerunt interpretes inuenire Isaie tredecimo ubi scribitur: Sed requiescent ibi bestię & replebuntur domus eorum **אִלֵּל** quod Hieronymus translulit, draconibus, Aquila typhonibus, Symmachus dimisit uerbum absq; interpretatione ohim sicut & Ionathan Chaldeus, qui more Chaldeorum mutauit in in n̄ dicens ohin, Septuaginta & Theodotion traduxerunt clamores uel sonitus: alij Martichoras & Barbari uocāt Mardera Multi Hebræorum dicunt esse feles marinos: præceptor meus exposuit cercopes. Nicolaus de Lyra putat aues esse magnas solitudinem amantes. Tanta diuersitas ignorantiam eius nominis **אִלֵּל** profitetur, cum quibus transeo.

* **אִלֵּל** Vg, ut Numeri 21, uē tibi Moab, peristi popule Camos.

* **אִלֵּל** Stultus: ut Osee nono: Sci tote Israhel stultum prophetam. Vnde nomen **אִלֵּל** sine iod, stulticia: Prouer-

biorum quinto. & in multitudine stulticiæ suæ decipietur. —

* **אִלֵּל** Si quæstiuum, si forte, nōne si, nunquid si: Genesis decimo octauo. Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, & sic consequenter, & significat quandoq; absq; si tantummodo, forte seu forsitan: ut Iosue nono. Forte in terra quæ nobis forte debetur habitatis.

* **אִלֵּל** & **אִלֵּל** Verum, profecto, uere, certe, ueruntamen, alioquin: ut Iob secundo, alioquin mitte manum tuam: quamuis Hieronymus exponat quādoq; pro utinam: ut Iob undecimo, Atq; utinam deus loqueretur tecum: sed tamē proprie significat uerū, quod translatio Chaldaica ostendit traducens **אִלֵּל** pro **אִלֵּל** ut Numeri decimo quarto, ubi legitur: Viuo ego & implebitur gloria domini uniuersa terra: hebraica ueritas habet & uere uiuo ego. **אִלֵּל** Palatium, uestibulū, porticus, ut tertio Regum sexto. Et porticus erat ante templū uiginti cubitorum.

* **אִלֵּל** & **אִלֵּל** Virtus, fortitudo, iniusticia, dolor, luctus, tristis, murmurans: ut Iob decimo octauo. Artabuntur gressus uirtutis eius, & eiusdem 20. Filij eius atterentur egestate & manus illius reddebat ei dolorem suum, sic infra 21. Deus seruabit filijs illius dolorem patris. Hæc omnia simul uoluit complecti Hieronymus cum Numeri 11. pro **אִלֵּל** traduxit murmur populi dolentium pre labore: & pro murmure specialiter ponitur Threnorum tertio. Quid **אִלֵּל** murmurauit homo uiuens. **אִלֵּל** Iniquitas, uanitas: Isaie tricesimo secundo. Et cor eius faciet iniquitatem, pro quo Septuaginta, uana intelligit.

ⲕⲓⲓⲁ Inflāter hortatus est & coēgit, ut Exodi 5. Prefecti quoq; operum instabant, id est, festinanter cogebant, ubi ponitur ⲕⲓⲓⲁ & significat ⲕⲓⲓⲁ festinauit: ut Iosue 10. Stetit itaq; sol in medio cœli & non festinauit: omnia eiuscemodi significata ad festinationē, impulsione, oppressionē, tribulationem pertinent.

ⲕⲓⲓⲁ Luxit à luceo: ut Genesis 44. Pro eo quod apud nos legitur: Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis, hebraica ueritas habet: Mane lucefcebat, et uiri dimissi sunt ipsi & asini eorum, & Psal. 139. Et dixi forsitan tenebrę conculcabūt me & nox illuminatio mea: quod hebraica ueritas sic habet: Et dixi forsitan tenebrę operient me et nox luxit coram me, ubi ponitur ⲕⲓⲓⲁ id est, luxit: quod uolēs Symmachus imitari traduxit: & nox lux circum me sedit, potest et rectius exponi: & nox illuminauit circa me. Ponitur item in imperatuo apud Isaiā 60. ⲕⲓⲓⲁ surge illuminare Ierusalem, quod magis grāmatice diceretur surge lucefce, atqui dictio Ierusalem nō ponitur in hebraico sed in interpretatiōe Chaldaica Ionathę inuenitur, deinde in iam dicto uersu ponitur & ⲕⲓⲓⲁ id est, lux uel lumen. Et à superiori uerbo, transitiuum secundum deriuamus ⲕⲓⲓⲁ id est, fecit lucere, hoc est, apparere: Psal 96. Alluxerūt fulgura eius orbī terrę, secundū grāmaticam, id est, fecerūt lucere fulgurā orbē: nam terrę non ponitur, quod si possemus latine, utiq; exponeremus lucificauerūt magis proprie, quod salē illuminauerunt dicamus: unde ⲕⲓⲓⲁ id est, faciat lucere, hoc est, illuminet Psal. 67. Illuminet uultū suū super nos. Inde ⲕⲓⲓⲁ luminare, & pluraliter fœminine ⲕⲓⲓⲁ ut Gen. 1.

Fecitq; deus duo luminaria magna, sed ⲕⲓⲓⲁ dedinat masculine ⲕⲓⲓⲁ Inueniē etiam ⲕⲓⲓⲁ ut Ester 8. Iudę autē noua lux oriri uisa est. ⲕⲓⲓⲁ Chaldaeorū est uallis, uel loci propriū nomen: multi uē cōueniāt supiori uocabulo dixerunt esse lustrationē Chaldaeorū quā dñs suis p̄r̄r̄gebāt: nam lustrare illuminare dicimus, ut Virgilius. Postera phœbea lustrabat lāpade terras. Et potest utrunq; significare idē uocabulū, tam locū uallis in Chaldaea in quo Arā natus est, ut scribit Gen. 11. Et mortuus est Aran ante Tharah patre suū in terra natiuitatis suę in Vr Chaldaeorū, quā etiam lustrationē ignis Chaldaeorū idolis solennē, à quo idolatrię crimine deus Abrahā p̄r̄seruauit, ut Gen. 15. Ego dñs qui eduxi te de Vr Chaldaeorū, multa de hoc finguntur in libro de agricultura Ægyptiorū, testetur rabi Mose Ægyptio in perplexorū libro 3. cap. 30.

ⲕⲓⲓⲁ Cauernula in quā uoluit se aspis: ut Isaiā 11. Et delectabit infans ab ubere super foramine aspidis & in cauerna reguli &c. scribitur autē in plerisq; cōdicibus per iodo loco uas sic ⲕⲓⲓⲁ sup plente kybuz literam ⲕⲓⲓⲁ. ⲕⲓⲓⲁ Herbae uirides ad uescendum aptæ & uisum aspectu illustrantes, ab illustratiōe sic dictæ secundum magistros Hebręorum: ut quarto Regum quarto: Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas.

ⲕⲓⲓⲁ Pluuia: ut Iob tricesimo septimo. Frumentum desiderat nubem & nubes spargit lumen suum: pro quo melius hebraica ueritas habet, nubes spargit pluuiam suam.

ⲕⲓⲓⲁ Fulgur: ut Iob tricesimo septimo ubi legit in trāslatione nostra: & lumen

illius super terminos terre: exponitur ab Hebræis & fulgur illius super alas terre.

* **אֶרֶב** Signum: ut Deuteronomij 13. Et produxerit signum aut portentum, & euenerit signum & portentum: in plurali **אֶרֶבִּים** signa: similiter **אֶרֶב** significat litteram, ut supra in grammatica.

* **אֶרֶב** Tunc: ut Exodi 15. Tūc cecinit Moses & filij Israël, & quādoq; scribitur in fine iod: ut **אֶרֶב** Psal. 124. Forſitan uos deglutissent nos: quod Hebræi exponunt certe, utiq; tum.

* **אֶרֶב** Hyssopus herba: ut Exodi 12. Fasciculumq; hyssopi tingite in sanguine.

* **אֶרֶב** Abijt, recessit, defecit: ut Deuteronomij 32. Videbit quod infirmata sit manus: quod Hebræi exponunt, uidebit **אֶרֶב** quod abijt robur, & Iob 14. Quomodo si recedant aquæ de mari. Est etiam nomen lapidis monstrantis uiam transeuntibus secundum Ionathan Chaldeum.

* **אֶרֶב** Præceptor & scientiarum inuestigator: Ecclesiastis 12. & inuestigans composuit parabolas multas. Munſt. Quidā exponunt ibi pro **אֶרֶב** ponderare, alij pro facere & auscultare.

* **אֶרֶב** Auris: ut Exodi 29. & pones super extremum auriculæ dexteræ Aaron & filiorū eius: & habet in plurali **אֶרֶבִּים** ut Psalmo 40. aures autem perfecisti mihi: unde uenit **אֶרֶב** id est, obedit: ut Pro uerbiorum 17. Malus obedit linguæ iniquæ. Munſt. à præterito **אֶרֶב** quod frequens est, uenit.

* **אֶרֶב** Ferramenta quibus manus ligantur, id est, manice seu catene siue cōpedes, in plurali **אֶרֶבִּים** ut Ieremiæ 40. Quando tulit eum uinctum catenis

in medio omnium: & quādoq; scribitur sine aleph **אֶרֶב** ut circa finem libri psal morum, Ad alligandos reges eorum in compedibus.

* **אֶרֶב** Cinxit, accinxit: 1. Regum 2. Et infirmi accincti sunt robore: ubi hebraica ueritas habet: Infirmi **אֶרֶב** accinxerūt robur, unde nomen uerale **אֶרֶב** id est, cingulum: Iſaię quinto, Cingulum renū eius.

* **אֶרֶב** Pyra, roguſ, caminus: quod Hieronymus traduxit arulam Hierem. 36. & posita erat arula coram eo plena prunis: quod secundum Hebræos exponi posset: & roguſ ante eum ardens, uel potius profoco **אֶרֶב** ponitur ut dum sequitur & proiecit in ignem qui erat super arulam, id est, focum donec cōsumere retur omne uolumen igne qui erat in arula, id est, super focum.

* **אֶרֶב** Est **אֶרֶב** Heu dolentis & luctus uox: ut Ezechielis 6. & dic heu ad omnes abominatiōes malorum domus Israël. Munſt. Inde **אֶרֶב** euge.

* **אֶרֶב** Frater: ut Psal. 49. Frater non redemit, redimat homo: quod secundum aliquos hebræos transfertur, unus non redimit, redimant singuli uel redimat quisq;: ut sit **אֶרֶב** pro **אֶרֶב** sicut alias **אֶרֶב** & **אֶרֶב** nēpe Ezech. 18. ponitur pro **אֶרֶב** Inde **אֶרֶב** simul, in unum. Et assumit **אֶרֶב** quādoq; iod in fine sicut **אֶרֶב** ut Genesis 14. Fratris Elcol & fratris Aner: Munſt. ubi est **אֶרֶב** in plurali **אֶרֶבִּים** fratres: & in fœminino,

* **אֶרֶב** Soror: ut Canticorum 8. Soror nostra parua & ubera non habet. In plurali **אֶרֶבִּים** sorores ut in grammatica. Munſt. Hinc est etiam **אֶרֶבִּים** fraternitas: Zachariæ 11.

* **אחד** Vnus, quidam; ut Ezechielis tricesimo septimo, & rex unus erit omnibus imperas, & seruus meus David rex super eos & pastor unus erit omnium eorum. In plurali **אחרים** Pauci: ut Genesis 29. Et uidebantur illi pauci dies præ amoris magnitudine: In fœminino **אחת** pro **אחת** una, quædam.

* **אחזק** Carecsum, pratum fœni, seu ulua, ut Iob 8. Nunquid uirere potest scirpus absq; humore aut crescere carecū sine aqua. In plur. **אחזקים** pro **אחזק**

* **אחזק** Apprehendit, tenuit: ut Exodus decimo quinto. Dolores, alias tremores, tenuerunt habitatores Philistinum: unde participialiter Canticorum tertio. Omnes tenentes gladios: & eodem cap. tenui eum, id est, apprehendi eum, sicut eiusdem cap. 2, capite nobis uulpes.

Inde uenit **אחזק** Id est, apprehensio, possessio, ius utendi fruendi, hæreditas: ut Genesis 23. Date mihi ius sepulchri uobiscum: Et eiusdem 47. Ioseph uero patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto.

* **אחזק** Potentia, facultas: Hieronymus traduxit utinam in Psalmo 119. Utinam dirigantur uis meæ: quidam, optatio mea: alij, oratio mea. Septuaginta græce traduxerunt **εὐλαβ** quod ab utili utinā dicimus, quasi utile nam. Et quarto Regum quinto. Utinā fuisset dominus meus: ubi ponitur **אחזק** & est obsecrans per præpositionem aleph: nam absq; eo rogare & orare & obsecrare significat: ut Exodus tricesimo secundo. Moses autē orabat dominū deū suū: ubi ponitur **אחזק** & exponit Ionathas Chaldaus domine mi.

* **אחזק** Amethystus: ut Exodus 28.

tertio ligurius, achates & amethystus: alij exponunt pro crystallo.

* **אחזק** Alius uel alter: ut Psalm. 109. Et episcopatum eius accipiet alter. In fœmin. **אחזק** alia: in plur. **אחזקים** alij.

* **אחזק** & **אחזק** Post: primo. Esther septimo. Post hæc autem uerba, unde multa deriuantur: ut **אחזק** ultimum, nouissimum, postremum, finis: Deuteronomij 32. Utinam saperent & intelligerent & nouissima eorum prouiderent: **אחזק** Retrorsum uel posterius: ut Genesis nono. Et incedentes retrorsum operuerunt uerenda patris sui.

* **אחזק** Ultimi: Genesis tricesimo tertio: Lyam uero & filios eius in secundoloco, Rachel autem & Ioseph in nouissimo. Munst. cuius singulare mascul. est **אחזק** & fœm. **אחזקה** ultimum.

* **אחזק** Tardauit: ut Deut. 23. cū uotū uoueris dñō deo tuo, nō tardabis redere. **אחזק** Dux: ut Esther 8. (dere. Satrapis qui erat in conspectu regis & duobus: similiter & Esther 3.

* **אחזק** Mulæ ex equa & onagris mansuefactis secundum Plinium libro octauo, capite 44. ueloces in cursu, pro quo Hieronymus traduxit ueredarios celeres: ut Esther octauo. Egredisq; sunt ueredarij celeres nuncios perferentes.

* **אחזק** Declinauit, uestigauit: ut Osee undecimo. Et declinaui ad eum ut uesceretur: quasi diceret, uestigia duxi sequi per eum. Vnde Gen. 33. scribis: & ego sequar paulatim uestigia eius: ubi ponitur **אחזק** id est, uestigia sequēdo per paragogē iod: & eius natura est significare pedetentim, plane paulatim saltem.

* **אחזק** Tribulus seu genus spinarum

rum, quod aliqui carduum uocant: Genesim ultimo. Quod cum uidissent habitatores terræ Canaan dixerunt: ubi uerba sunt diminuta in nostra translatione. Nam sic legi deberet: Et uidit habitator terræ Cananæ luctum in area Atad, quod paulo superius posuit cum diceret: ueneruntq; ad aream Atad quæ sita est trans Iordanem. Et secundum Hebræos teste Nicolao de Lyra, Atad non est nomen proprium hoc loco, sed area hæc septa fuit spinis unde area (spinarum) dicta est. Ego inuenio Genesim tertio in translatione Chaldaica Onkelū hoc esse uocabulum usum, cum litera hebraica habet: Spinas & tribulos germinabit tibi, traduxit Onkelus Chaldaeus pro tribulis atadin pluraliter: alias translatio nostra uertit rhamnum: Psalmo 58. Priusquam intelligerent spinae uestre rhamnum.

* אֵינִי Occuluit, clausit, obstruxit, obturauit: ut Isaiæ 33. Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, אֵינִי occulit, clausum: Ezechielis 40. חֲלֹמֵי חַיִּים Et fenestras obliquas in thalamis, quod Ionathas Chaldaice traduxit fenestras occultas, & translatio Septuaginta, habet fenestras absconditas.

* אֶרֶב Funis, insula. Hieronymus traduxit tapete, Prouerbiorū septimo. Intexui suisibus lectulum meum stravi tapetibus pictis ex Ægypto: & proprie est tendiculum uel zona. Kimhi exponit מִיָּרֵךְ funem.

* אָרַב Strinxit, urgebat, clausit, obturauit: ut Psalmo 69. Neq; absorbeat me profundū neq; urgeat super me puteus os suum. Male namq; traduxit qui ait: & ne coronet super me puteus os suum, hoc enim (nempe אָרַב) per aleph

scribitur, illud autem אָרַב per ain litteram.

* אָרַב Vbi: ut Genesim quarto: Vbi est Abel frater tuus: & est quæstiuum loci: recipit in fine quandoq; he, ut אָרַב Vbi: Genesim decimo octauo. Vbi est Sara uxor tua: & ab eodem uocabulo אָרַב deriuantur אֵיבָהּ ubi & אֵיבָהּ ubi.

* אִסְלָא Insula: ut Isaiæ uicesimo. Et dicit habitator insule huius: & pluraliter אִסְלָא ut Hieremiæ secundo. Transite ad insulas Cethim, uel אִסְלָא Ezechielis uicesimo quinto. Et turbabuntur insule in mari. Et ponitur אִסְלָא sæpe pro non per apocopen nun litteræ, ut Prouerbiorum tricesimo primo, post uersiculum, noli regibus o Lamuel noli regibus dare uinum: & sequitur, quod translatio nostra non habet: & principibus non sit siccra seu ebrietas. אִסְלָא Vt: ut Ecclesiastis decimo. Vt tibi terra cuius rex est puer.

* אִסְלָא Vt: ut Ecclesiastis quarto: Vt soli qui ceciderit: compositum ab אִסְלָא id est, uæ, & אִסְלָא id est, ei.

* אִסְלָא Vultur: ut Leuitici undecimo. Miluum ac uulturem iuxta genus suum.

* אִסְלָא Inimicus est: ut Exodi uicesimo tertio. Inimicus ero inimicis tuis. Inde אִסְלָא inimicus, primo Regum decimo octauo, & factus est Saul inimicus Dauid: & אִסְלָא inimicitia: ut Genesim tertio, & inimicitiam ponam inter te & mulierem.

* אִסְלָא Afflictio, perniciēs, calamitas, interitus: Prouerbiorū primo. Ego quoq; in interitu uestro ridebo: & Psalmo decimo septimo, præueniant me in die afflictionis me.

* אִסְלָא Vapor: quod translatio nostra

ſtra fontem nominat: Genetiſ ſecundo. Sed fons aſcendebat à terra: ſed aliq̃ nūbem interpretatur, ſicut Onkeluſ Chaldaeuſ traduxit. **אֵל** Quomodo: ut Genetiſ 39. Quomodo ergo poſſum hoc malum facere: quod per paragoge dicitur quandoq; **אֵלֶיךָ** Threnorum 1. Quomodo ſedet ſola ciuitas: quod aliter quando per geminatum caph ſcribitur **אֵלֶיךָ** ut Canticorum 5. Expoliazui me tunica mea, quomodo induar illa: laui pedes meos, quomodo inquinabo illos: **אֵלֶיךָ** Vbi: deriuatum ab **אֵל** ut Canticorum 1. Vbi paſcas, ubi cubes in meri die.

אֵל Dominuſ, auxiliator, fortis, potens, robuſtuſ. Ezechieluſ 7. Sed & **אֵלִים** fortes terræ tollet. **אֵלִיתוֹ** Fortitudo, robur, uirtuſ, auxiliuſ, poteſtaſ: ut Pſalmo 22. Tu autem domine ne elōgaueriſ auxiliuſ tuuſ à me. Inde **אֵל** fortis, ut Exodi 15. **אֵלֵינוּ** Quis ſimiliſ tui in fortibuſ dñe: & pro deo fortiſſimo ponitur, ut Genetiſ 33. Inuocauit ſuper illud fortiſſimuſ deum **אֵלֵינוּ** uel **אֵלֵינוּ** Arbor, quæcui: ut Iudicum 9. Et conſtituerunt regē Abimelech iuxta quercuſ quæ ſtabat in Sichē: & ubi habetur in hebraico pro arbore in genere **אֵלֵינוּ** ibi Chaldaeuſ exponit **אֵלֵינוּ** arbor uel lignuſ.

אֵלִים Ariet: Gen. 22. Viditq; poſt tergū arietē, & plural. **אֵלִים** Pſalmo 29. Afferte domino filioſ arietuſ. **אֵלִים** Ceruus, ut Pſalmo 42. Quemadmodū ceruſ deſyderat, ſimiliter etiam **אֵלִים** Genetiſ 49. Nepthaliſ ceruſ emiſſuſ: & pluraliter ponitur Canticorum 2.

אֵלִים Adiuro uoſ filiæ Ieruſalem per capreaſ ceruoſq; camporū: & eſt cōmu-

niſ generiſ. Nam in ſceminino Hierem. 14. ponitur cerua in agro peperit, ſcilicet **אֵלִים** cum thau. **אֵלִים** Limen, frons ædificii, frontiſpicium uel circumſtantiā liminuſ uel margo ſenelſtrarum, de cuiuſ uocabuli uaria interpretatione uide Hieronymuſ in commentarijſ ſuper Ezechielem 40. ubi reperieſ **אֵלִים** **אֵלִים** pro fronte, ſuperliminari, poſſibuſ, limine. Hinc **אֵלִים** Margineſ ſenelſtrarum, **אֵלִים** Si: ut Eſter 7. Atq; utinam in ſeruoſ & famulaſ uenderemur, pro, atq; ſi in ſeruoſ &c.

אֵלִים Horribiliſ & terribiliſ: ut **אֵלִים** **אֵלִים** horribiliſ & terribiliſ eſt, cuiuſ ſcemininuſ eſt **אֵלִים** Canticorum 6. terribiliſ ut caſtroruſ acieſ. **אֵלִים** Terror, horror, nomen: ut Genetiſ 15. Et horror magnuſ & tenebroſuſ inuaſit eum. Hinc **אֵלִים** Populi ſunt Giganſi Deuteronomi 2. Deniq; Moabitę appellanteſ eoſ **אֵלִים**, & dicuntur ſic à terrore, quoniaſ uiuſ ſunt horribileſ & timendi.

אֵלִים deriuatum ab **אֵלִים** queſitiuſ eſt loci: ut **אֵלִים** id eſt, unde Genetiſ 29. Fratres unde eſtiſ: **אֵלִים** & in pauſa **אֵלִים** Non: ut Genetiſ 28. Non eſt hic aliud niſi domuſ dei: cuiuſ etiam compoſituſ inuenitur **אֵלִים** id eſt, non, nec, neque: ut Hieremię 30. Væ quia magna diſeſ illa nec eſt ſimiliſ eiꝯ. Et ſimiliter **אֵלִים** qualiſ, penē: ut Pſalm 73. Penē effuſi ſunt grefſuſ mei.

אֵלִים Modiuſ: ut Leuitici 19. & quuſq; ſextariuſ, ſcribitur etiam abſque iod: ut Leuitici 5. Simileſ partem ephi decimant: ubi **אֵלִים** habetur. **אֵלִים** Vbi: ut Iob 18. Vbi eras quando ponebā ſundamenta

damenta terræ: אִשָּׁא Vbi: Genesis 27. quis & ubi ille est qui dudum captam uenationem attulit mihi: & est artculus sine coniunctione media quis, ubi, simile Habacuc 3. Sol luna steterunt: non sol & luna. אִשָּׁא Nunc, uel hic: Hieronymus exposuit posthac Genesis 27. Et tibi posthac fili mi ultra quid faciam: Inuenies etiam per uau solam scriptum in Iob אִשָּׁא אִשָּׁא 17. ubi nunc ergo est præsolatio mea:

אִשָּׁא Vir: ut Beatus uir qui non abiit. Et, Beatus uir qui timet dominum. & pluraliter אִשָּׁא Isaiæ 53. nouissimum uirorum, Eius sceminum scribitur sine iud & in fine cum he, in hunc modum:

אִשָּׁא Mulier: ut Genesis secundo: Hæc uocabitur uirago, quoniam de uiro sumpta est. Voluit enim interpres deriuatiuū latine à uiro quærere quod mulieri cōueniret, sicut nos in lingua hebraica facere consueuimus. Dicitur etiam אִשָּׁא pouissimum in regimine, & pluraliter אִשָּׁא nam quod iuuenitur אִשָּׁא id est, mulieres, ab אִשָּׁא deriuatur. Item אִשָּׁא Vnusquisq; uel quilibet, uel quisq;: ut Exo. 25. ubi nos legimus expandentes alas & operientes oraculū, respiciantq; se mutuo uersis uulubus: ibi hebraica ueritas habet: Et erūt expādentes alas supne uicissim pleñdentes alas eorū super propiciatorium, et aspectus eorum quisq; ad fratrem suum. In eodem significatio etiam in sceminino genere dicitur אִשָּׁא ut eiuisdē 26. pro eo quod nos legimus, quinque cortinæ sibi iungentur mutuo: illic hebraica ueritas habet, quinque cortinæ erunt iunctæ unaqueq; ad sororem suā.

אִשָּׁא Heros, uir magnus & caput atq; præcipuus: ut Iudicum 7. nō est hoc

aliud nisi gladius Gedeonis filij Ioas uiri Israhel: mendose enim legitur Israhelitæ sed potius uiri Israhel, id est, capitis Israhel. Et primo Regum 26. Nunquid non uirtues? אִשָּׁא Homo patricius & nobilis: Adam uero homo plebeius è uulgo, ut Psalmo 49. ubi nos legimus: Quiq; ter rigenæ & filij hominum: Hebraica ueritas habet, tam filij plebei, quam filij patricij, hoc est, filij אִשָּׁא Hinc quoq; אִשָּׁא Imago nigra in pupilla oculi, & caput pro pupilla, ut Psalmo 17. Custodi me ut pupillam oculi. Et uolūt quidam dicere quod hæc sit forma diminutiui orū apud Hebræos scilicet אִשָּׁא

אִשָּׁא Durus, fortis, robustus, ut Numeri 24. Robustum quidem est habitaculum tuum, & Deuteronomij 21. circumlocutus est interpres eam dictior nem dicens: & ducent eam ad uallem asperam atq; saxosam: pro forti & dura. In plurali אִשָּׁא Iob 12. Item אִשָּׁא Nomen aluei fluuiialis: ut Psalmo 74. Tuscicali fluuius ethan. Hieronymus iuxta priorem significationem traduxit flumina fortia. Nicolaus de Lyra dicit quod sit nomē proprium deserti: sed negligēter & incaute asperxit orthographiam. Nam quando mansionem Israheliticam deserti significat, scribit in fine per mem: ut Numeri 33. De Sochoth uenerunt in אִשָּׁא ethan quæ est in extremis finibus solitudinis. Cum uero propriū est aluei Iordanis ut hic, scribitur per nū in fine. Et Exodi 14. notatur etiam alueus maris eodem uocabulo cum legitur: Cumq; extendisset Moses manum contra mare reuersum est primo diluculo ad priorē locū, id est, ad alueū consuetū.

אִשָּׁא Sed, at, ueruntamen, autem, quidem

quidē, certe, etiā, saltem: ut Exodi 10. Sed nūc dimitte peccatū mihi אַךְ תַּסַּחֵם etia hac uice: Et Genesis 29. אַךְ עַצְמִי Os quidem meum es & caro mea. Significat etiā quam, ut Psalmo 73. Quā bonus Israël deus. Componitur & cum קָךְ id est, ueruntamen ut sit אַךְ קָךְ tantummodo: ut Numeri 12. Num tantūmodo per Mosen locutus est dñs: ubi habet אַךְ קָךְ cū duabus dictionibus.

אָכַל Comedit: ut Deut. 8. Vt cum comederis & saturatus fueris. אָכַל Esca uel uictus: ut Genesis 42. De terra Canaan ut emamus uictuinecessaria.

אָכַל Deuorauit, cōsumpsit, cōbulsit: ut 4. Regum 1. Descēdat ignis de celo & deuoret te. Et Exodi 3. Et uidebat quod rubus arderet & non cōbureret, et Deut. 4. Dominus deus tuus ignis cōsumens est. אָכַל Acies gladij: ut Hieremie 46. Deuorabit gladius & saturabitur: aliās acies gladij saturabitur. Hinc אָכַל Culter ad imolandum propter acuitatem sic dictus: In plurali אָכַל Prouerbiorum 30.

אָכַל Siquidem, certe, itaq; autem, uero: ut Psal. 82. אָכַל בְּאֲנָשׁ תִּמְוִתוּ Vos autem sicut homines moriemini.

אָכַל Inclinauit, flexit, curuauit, diuertit, compulit: ut Prouerbiorum 16. Anima laborantis laborat sibi quia compulit ad illud os suum: & significat idem quod אָכַל ut Psalmo 146. Dominus erigit elisos: pro quo Hebræi exponunt inclinatos recuruos.

אָכַר Arator, agricola: ut Hieremie 51. Et collidam in te agricolā & iugales eius. In plur. אָכַר cultores agrorū.

אֵל Non: ut Psalmo 121. Nō det in cōmotionem pedem tuum: & significat

idem quod unde. Similia sunt אֵל לא אֵל quę negationē significānt. Item אֵל cum s̄agol, super, supra: & secundum aliquos ponitur אֵל pro על id est, supra uel contra: ut 1. Regum 27. Contra meridiem Iudæ. Veruntamen אֵל per s̄agol pro ad traducimus: ut, Et dixit dominus ad Mosen Exodi 10. & sic de alijs locis. Significat etiā אֵל per p̄tha nō ne uel num: ut 1. Regum 27. In quem irruisti hodie: pro quo scribitur אֵל nō ne irruisti hodie, scilicet interrogatiue. אֵל Deus: ut Psalmo 50. אֵל אֱלֹהִים Deus deorum dominus locutus est: & fortis, Exodi 15. Quis similis tui in fortibus domine. Et Psal. 42. Ad fortē uiuū: Heb. לֵאלֹהִי qđ nos male legimus ad fontē. Nā etiā Septua. traduxerūt ischyro, id est, fortē.

אֵלָא Tamē, sed, tantū, nisi, solū, pręter: apud magistros Hebręorum tritū.

אֵלִיל Nihil, res nullius momenti idolum uanum, dæmoniū: Hieron. traduxit peruersum dogma: ut Iob 3. Prius uos ostendens fabricatores mendacię, et cultores peruerforū dogmatū. Et pluraliter אֱלִילִים idola, dæmonia: ut Leuit. 19. Nolite cōuerti ad idola nec deos cōstatiles facietis uobis. Forſitan ab אֵל id est, non, deriuatum, quia nihil sit boni.

אֵלֶּכֶּשׁ Grādo: ut Ezech. 13. Et dabo lapides pgrādes: p, lapides grādinis.

אֵלֶּלֶי Vā dolentis ululantis & eiulantis est: ut Micheę 7. Vā mihi. Et ab eiulatu sic dicitur: ut Ieremie 48. ululate & clamate: & paulo post, Ideo super Moab eiulabo: ubi ponitur in prima persona futuri tēporis אֵלֶּלֶי Radix uerbi est לָל de quo infra.

אֵלִי Fortiter. Hieronymus tradu-

אלי Fortiter, Hieronymus traduxit uehementer: ut Iob 3. Gaudentque uehementer cum inuenerint sepulchrum.

אלה Iurauit: ut Iudicum 7. Mille & centum argenteos quos separaueris & super quibus me audiente iuraueras. Hinc nomen **אלה** Execratio, iuramentum: ut Genesis 26. Sic iuramentum inter nos, & ineamus fœdus: & pluraliter **אלות** execrationes, maledictiones: ut Deut. 30. Omnes autem maledictiones has conuertet super inimicos tuos. Inde **תעלה** id est labor, fatigatio: ut Thren. 3. Dabis eis cutem cordis laborem tuum. Kimhi exponit **שבעה** iuramentum.

אלי Plange, querulare: ut Iob 1. Plange quasi uirgo accincta sacco, sicut nim lonathas Chaldeus planctum traduxit pro eo ponens **אליא** Ezechielis 19. Et tu assume planctum super principes Israël. **אליה** Cauda: ut Leuitici 3. Adipem & caudam totam cum renibus.

אלי Arbor. Hieronymus traduxit terebinthum: ut Genesis 25. At ille infodit eas subter terebinthum quæ est post urbem Sichem. Eandem dictionem postea traduxit pro quercu, Iosue ultimo: Et tulit lapidem pergrandem posuitque eum subter quercum quæ erat in sanctuario domini: quod alij exponunt de tilia, alij uero exponunt limen secundum Ionathan Chaldeum, qui interpretatur **אליא** quod est ianuæ limen, ut supra de **איל** diximus. **אליים** Idola, id gentium, pluraliter ab **אל** ut Iſaia 1. Confundentur enim ab idolis quibus sacrificauerunt.

אלי Nomen fontis unde oritur fluuius Vbal, ut supra in ea dictione ostendimus & melius uidet Danielis 8.

אלי Pars indeclinabilis de qua su-

pra uidimus. Significat autem quâdoque nisi: ut Numeri 22. Et nisi alina declinet de uia: & sic in pluribus alijs locis. Nam paulo superius affirmatiuam conditionem significat in eodẽ capitulo. Si quomodo possim pugnans abigere eum.

אל Heus uocandi, composita dictio ab **אל** id est, ad & **iod** quod significat me: significat enim huc ad me: ut Exodi 32. **מי ליהוה אל** Si quis est domini iungatur mihi, quasi diceret: Quis est domini heus huc: & sic proprie legendum esset.

אל Ad: de quo supra: ut, Dixit dominus ad Moſen. **אל** Significat quandoque de uel ab: ut Genesis 41. Omnesque prouinciæ ueniebant in Ægyptum ut emerent escas **אל יוסף** à Ioseph. Significat contra, erga, aduersum: ut 1. Regum 26. Quis es tu qui clamas **אל המלך** erga uel aduersus regem. Nam non ad regem sed ad Abner David clamabat. Sæpe etiam significat in, designans non tantum ad locum sed etiam quandoque in loco: ut 1. Regum 17. Et misit David manum suam in peram: ecce ad locum: & percussit Philistæum in fronte: ecce in loco: uel secundum Hebræos, percussit eum super frontem. Nam & aliàs significat super, ut dicit Rabi Kimhi in comentijs super quatuor 1. Reg. 3. Omnia quæ locutus sum super domum eius. Significat & coram. Sic uarie presentie commoditate poteris interpretari: ut sepelire me cum patribus meis in spelunca duplici, ubi Gen. 49. bis ponit **אל** primo pro cum, secundo pro in.

אלהים Deus: ut Habac. 3. Deus ab austro ueniet. Itẽ **אלהי** Deus: ut Exodi tertio. Deus Hebræorum uocauit nos. Et **אלהים** Deus: ut Genesis 1. In principio creauit deus cælum & terram: & secun-

& secundum Hieronymum ad Marcellam cōmunis numeri est, quod & unus deus sic uocetur & plures, ut **שמים** id est, cœlum & cœli: ut apud nos Athenę, Thebę. Et secundum Mosen Ægyptiũ in libro perplexorum primo, hoc nomē conuenit deo, angelis, & hominibus admiratione dignis. Inuenitur & pro idolis & iudicibus. Vbi em̄ nos legimus Exodi 21. Offerat eum dominus dñs & applicabitur ad ossim, exponunt Hebræi iudicibus. Sic etiam Chaldaica translatio habet: adducate eũ magister suus ad iudicē.

* **נאל** & **אל** Fœtuit, corruptus & inutilis factus est: ut Iob 15. Quanto magis abominabilis & inutilis homo: & Psalmo 14. omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt.

* **אלם** Manipulauit, uel collegit fasciculos. Inde **אלם** fasciculus, manipulus: ut Genesis 37. Et ecce nos **מאלמים** manipulātes manipulos, quod magis latine Hieronymus sic, Putabam nos ligare manipulos in agro. Idem etiā in fœminino eadem significatione profertur eodem quo supra loco **מלמל** & in plurali **מלמל** ut illic. **אלם** Vtiq; certe, expletiuā particula: ut Psalmo 58. Si uere utiq; iusticiam loquimini. Idem **אלם** Iob 13. **אלם** & **אלם** Mutus: ut in titulo Psalmi 56. Ad uictoriā super columba muta, quod Dauid Kimhi exponit columba palatij. Et Exodi 4. aut quis fabricatus est mutum?

* **אלמן** Viduatus: ut Hieremię 9. Quoniam non fuit uiduatus Israël & Iuda à domino deo suo. **אלמנה** Vidua, ut Genesis 38. Esto uidua in domo patris tui donec crescat Sela. **אלמנה** Viduitas: ut Isaię 54. Et opprobrij uiduitatis

tus non recordaberis amplius.

* **אלון** Arboris genus quod quercū interpretantur: ut Osee 4. Subtus quercum & populum & terebinthum, ubi & **אלון** reperies quid sit, ut supra monstratum est. Inde pluraliter **אלונים** Ezechielis 27. Quercus de Basan. Et **אלון** qd' etiam querceta significat & planicies arboribus ordine cōsitas: unde Hieron. cōuallem transtulit. Genesis 18. Apparuit autē ei dominus in cōualle Mamre, quasi diceret, in campo, in planicie: ubi arbuta siue querceta Mamre sita fuerunt.

* **אלף** Mille: ut Numeri 31. mille uiri de singulis tribubus eligantur. Et pluraliter **אלפים** ut Exodi 18, ubi nos legimus constitue ex eis tribunos & centuriones: ibi hebraica ueritas habet: & pone super eos **אלפים** **שרי** principes millium & principes centenorum. **אלפים** uel **אלים** Armenta, boues: Deuteronomij 7. Oleo & armentis, gregibus ouium tuarū: & Deuteronomij 28. & greges armentorum tuorum. Inde **מאלפים** id est, robusto fœtu plenus: ut Psalmo 144. Oues eorum fœtose, Kimhi exponit: mille producentes. **אל** Docuit: ut Iob tricesimo tertio. Tace docebo te sapientiam. **אלף** Præceptor, magister, dux, doctor: ut Psalmo 55. Tu uero homo unanimis dux meus & notus meus.

אלף Bos: & scribitur per l fortificatum: ut Psalmo centesimo quadragesimo quarto. Boues eorum crasse.

* **אלץ** Molestauit, coërcuit, angariāuit, oppressit: ut Iudicum decimo sexto, ubi hoc uerbum Hieronymus per multa circumlocutus est dicens: Iugiter adhereret, spacium quieti non tribuens: pro affligeret eum,

* **סח** Si: ut Exodi primo: Si masculus fuerit interficite eum: si femina reuerate. Ponitur autem quandoq; pro antecedente questiuo **נ** ut Exodi decimo septimo. Est ne deus in nobis an non. Item pro siue: ut Ecclesiasti ultimo. Siue bonū siue malum. Et cum predicto questiuo **נ** significat num: ut Numeri decimo septimo. Num usq; ad internicionem cuncti delēdi sumus: Et cū **נ** significat sed: ut Psalmo primo. Sed in lege domini uoluntas eius. Exponunt etiam pro uere, cum in multis alijs tū in hoc loco Numeri decimo sexto. Sin autem nouā rem fecerit dominus, ut sit, uere nouam rem faciet dominus. Accipitur aliquando pro itaq; uel quod si: ut Exodi uicesimo. Quod si altare lapideum feceris mihi: & designare uidetur negationem scilicet non: ut Psalmo 89. Semel iuravi in sancto meo si Dauid mentiar. Et Psalmo 95. ut iuravi in ira mea si introibunt in requiem meam. **מ** Mater: ut Genesis 3. Mater cunctorum uiuentiū, & plural. **מטות** Matres: ut Thren. 2. matribus suis dixerunt.

* **עמ** uel **עמ** Populus, tribus, pro sapia: ut Numeri 25. pro eo quod translatio nostra dicit principis nobilissimi Madianitarum, hebraica lectio habet, capitulis populorum familiæ Madianitarum: & Genesis 25. Duodecim principes tribuum suarum: ubi pluralis ponitur numerus ab **עמ** sed plurale alterius est **עמים** ut Psal. 117. Laudate eum omnes populi. **עמ** Cubitus, mēsurā, ut Genesis 6. Et cubito cōsummabis summitem eius. **עמ** Frons, postis siue superliminare: ut Isaiæ sexto. Et commota sunt superliminaria cardinum. **עמ**

Ancilla: Genesis 21. Et sic ancillam hanc & filium eius.

* **סב** Saccus: ut Genesis 43. Imple saccos eorum frumento quantum possunt capere, & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

* **נא** Fiat uerum: deriuatum à superiori scilicet uero: ut Deuteronomij 27. Et dicit omnis populus amen: & Hieremij 11. Et respōdi & dixi amen domine. Munst. **נא** pro **נא** Est enim imperatius passiuę uocis. **נא** Verus, uerū, seu ueritas: ut Hieremij decimo. Dominus autem deus uerus est ipse deus uiuens: & Psalmo 51. Ecce enim ueritatem dilexisti.

* **מל** Defecit, imbecillis, infirmus fuit: & sæpe geminatio profertur **מלל** ut Nehemij quarto. Quid Iudei faciunt imbecilles: Et **מלל** Isaiæ 16. traduxit Hieronymus desertū esse quoniam suburbana Hessebon deserta sunt, id est, defecerunt: nam aliter idem uerbum traducitur Psalmo sexto. Miserere mei domine quoniam infirmus sum. Eius fœmininum ponitur Ieremij 15. Infir mata est quę peperit septem.

* **אמ** Vere: ut Genesis 18. Num uere paritura sum anus: **אמ** Pro uero credidit: ut Genes. decimo quinto. Credidit Abraham deo, & Psalmo 116. Credidi propter quod locutus sum: ubi ponitur **אמ** **אמ** uel **אמ** Fides, creditum: ut Deuter. 22. Generatio enim peruersa est, et infideles filij: ubi in hebreo habet, & filij in quibus non est fides: exponūt Hebrę, id est, ueritas. Significat etiam adiectiue fidelē: ut Pro uerbiorum 20. Multi homines misericordes uocant, uirū autē fidelē q; inueniet: quasi

quasi exponeret: uirum credentiarum, si grammatice liceret: nam est tibi **איש אמוני**. Inde **אמוני** fidelis: Numeri 12. Seruus meus Moyses qui in omni domo mea fidelis est. Significat & firmum. In sceminio **אמונה** Isaia 1. **אמונה** Veritas: ut Psalmo 36. Et ueritas tua usq; ad nubes. **אמן** Artifex seu opifex: ut Canticorum 7. Quae fabricata sunt manu artificis. **אמן** uel **אמן** Alūnus, nutricius: ut Ester 2. Qui fuit nutricius filiae fratris sui Edissae.

* **אמן** Praualuit, confortatus & fortificatus est: ut Psalmo 142. Libera me à persequentibus me, quia confortati sunt super me: & solus primo. Confortare & esse robustus, pro **אמן** in imperatio kal. **אמן** Subrubicundus seu uulpecularis color: ut Zachariae sexto. Et in quadriga quarta equi uarij & fortes: pro quo ultimo Hebraei exponunt, lucide rubescences, ut sit **אמן** idem quod **אמן** id est, rubicundus.

* **אמן** Dixit: ut Isaia 66. Haec dixit dominus deus: & multa deriuantur ab eo, **אמרה** Verbum, sermo, eloquiū: ut Psalmo duodecimo. Eloquia domini eloquia casta, id est, sermones dei sermones puri. Similiter **אמן** ut Psalmo 138. Quoniam audiuerunt uerba oris tui. Munft. In plurali **אמרים** & **אמרות** & in regimine **אמרי** atq; **אמרות** eloqa.

* **אמן** Extremum rami, palmes in summitate arboris quod proprie uerber dicitur, ut Isaia decimo septimo. Et sic excussio oleae duarum uel trium oliuarum in summitate rami, **אמן** Magnificauit, exaltauit, elegit, praemaui, laudauit: ut Deuteronomij uicesimo sexto. Dominus elegit te hodie, Et paulo supe-

rius: Dominum elegisti hodie. Inde quidam exponunt illud Isaia tertio. **אמן** **אמן** **אמן** Eligite, laudate, amate iustum, quia bonum: ab **אמן** id est, laus uel amor: ubi nos habemus; dicite iusto quoniam bene, melius nos, ut patet per translationem Chaldaicam.

* **אמן** Heri, nocte praeterita: ut Genesis tricesimo primo. Sed deus patris tui heri dixit ad me. Secundum Kimhi, nox praeterita sic uocatur.

* **אמן** & **אמן** Quo: ut Psalmo 139. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam: & Canticorum quinto. Quo abiit dilectus tuus: **אמן** O, obsecrantis particula: ut Psalmo 118. O domine saluum me fac, o domine bene prospera re. Hinc **אמן** more Chaldaeorum salua nos. **אמן** Hec dictio etiam significat o sicut superior, quamuis illa scribitur in fine per aleph, & haec per he: ut Psalmo 116. O domine libera animam meam: & inferius: O domine quia ego seruus tuus: interpretantur quadoq; obsecro: ut Exodi tricesimo secundo. Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum. **אמן** Luxit à lugeo, contristatus & mortuus est: ut Isaia tertio. Et moriebunt atq; lugebunt portae eius. Hinc **אמן** luctus: Threnorum secundo.

* **אמן** Fatauit, fortuito permisit incidere, sorte tradidit: ut Exodi 21. Qui autem non est insidiatus, sed deus illum tradidit in manus eius. **אמן** Ego, ut Genesis decimo quinto. Ego dominus qui eduxi te de Vr Chaldaeorum. **אמן** Nauis, ut Isaia tricesimo tertio, Non transibit super eum nauis remigum. Dicitur etiam classis: ut tertio Regum nono. Classem quoq; fecit rex Salomon. **אמן** Signi

ficat etiam nauem: ut long 1. Et inuenit nauem euntem in Tharsis.

* נָחַם Suspirauit, gemit: loēis primo. Quid ingemuit animal: נָחַם Gemitus: ut Isaiæ 35. Fugient dolor & gemitus: & dicitur secundum David Kimhi נָחַם suspirium. נָחַם Nos, ut Psalmo 20. Ipſi obligati sunt & ceciderunt nos autem surreximus & erecti sumus, & quandoq; deponit aleph in principio & dicitur נָחַם ut Genesis 42. Omnes filij unius uiri sumus, & apud Rabinos נָחַם sine heth.

* נָחַם Linea, perpendiculum, amulsis, regula latomi: quod Hieronymus trullam interpretatur Amos 7. Quid tu uidēs Amos: & dixi trullam: fortasse à terendo dictam, quod ea murus terendo leuigetur. Sed maiores nostri non pro tali instrumento sed pro poculo trullam posuerunt, ut est apud Horatium secundo sermonum: Qui uentianum festis potare diebus Campana solitus trulla. Melius igitur Jonathan Chaldeus נָחַם id est, iustificatorium uocat, quo fabri utuntur appenso plumbo.

* נָחַם Ego: ut Genesis 15. Noli time re Abram, ego protector tuus. Munſt. Inuenit etiam saepe sine epenthesi caph, ut נָחַם & in pausa orationis נָחַם cum camez.

* נָחַם Coēgit, compulſit, uim fecit: inde nomen נָחַם uiolentia: ut Ester primo: Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum: ubi scribitur in participio kal.

* נָחַם Iratus est, succensuit: ut Psalmo secundo: Ne quando irascatur dominus & pereatis de uia. Hinc נָחַם cum syn copā nun. נָחַם Auis in lege prohi

bita: Leuitici undecimo, quam interpretes tam uarie transferunt ut nesciam quid cui credam. Alij enim palumbem syluestrem, alijs picum, alijs miluum, alijs graculum: Hieronymus appellat caradryon, ab eo fortasse quod cristam in uertice gestare uideatur: cuius instar inuenio quosdam Hebræos uocabulum hoc uoluisse upupā significare. Sed David Kimhi scribit magistros suos præcipere, quoddam milui genus esse.

* נָחַם Clamauit, stridit præ dolore, singultiuit uel gemit: ut Ezechielis uice simo quarto. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies: inde, נָחַם Vociferatio, gemitus, stridor, idē quod נָחַם ut Psalmo 102. Ut audiret gemitus compeditorum & solueret filios interemptorum: nomen uerale. נָחַם Animal quadrupes unum ex prohibitis, Leuitici undecimo, quod aliqui ericiū appellant, Hieronymus Mygalen.

* נָחַם Homo: ut Psal. 103. homo sicut scœnum dies eius: & plural. נָחַם & fœmininum sine aleph נָחַם id est, mulieres. Et apud magistros נָחַם humanitas. נָחַם Doluit, ægre tulit, desperauit, secundo Regum duodecimo. Percussitq; dominus paruulū quē peperit uxor Uriæ David & desperatus est. inde נָחַם flagellū, dolor, desperatio. Multi uolunt hominem ab afflictione sic dici, ut sciant gentes quoniam homines sunt: Psalmo nono.

* נָחַם Penus, repositorium annonæ, cella frumentaria: ut Deuteronomij uicesimo octauo, emittet dominus benedictionem super אֶמְבִּירֶיךָ cellaria tua.

* נָחַם Mors, idem quod מָוֶת ut Exodi uicesimo primo, Si autē mos fueris subsecuta

subsecuta, reddet animam pro anima.

* **קָסַח** Recollegit, retraxit, congregauit; ut Genesis tricesimo. Abstulit deus opprobrium meum, id est, retraxit, et Hieremie 10. Congrega de terra confusionem tuam. Futurum eius habetur Michee secundo. Congregatione congregabo Iacob totum te, ubi ponitur **קָסַח** **קָסַח** **קָסַח** Item consummauit, finiuit, terminaui, inde **קָסַח** finis; ut Ecclesiastis ultimo. Finē loquendi pariter omnes audiamus; sed uidetur aliam radicem habere, ut infra patet in litera samech.

Munſt. Ab hac radice ueniunt omnia ista nomina, **קָסַח** **קָסַח** **קָסַח** **קָסַח** **קָסַח** Item **קָסַח** **קָסַח** quæ omnia collectionē significant.

* **קָסַח** Vinciuit, ligauit; ut quarto Regum uicesimotertio. Vinciuitque eum Pharaon Necho in Ribla. Inde **קָסַח** uinctus; ut Genesis tricesimonono, tradiditque Ioseph in carcerem ubi uincti regis custodiebantur; pro **קָסַח** uinctiūtur, & quandoque deponit aleph ab initio: ut Ecclesiastis quarto. Quod & de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum, ubi ponitur **קָסַח** pro **קָסַח** **קָסַח** Munſt. Pro eodem ponitur sæpe **קָסַח** & **קָסַח** in plurali, id est, uincti. Similiter **קָסַח** dages locu uocis magnæ.

* **קָסַח** Etiam, quoque; ut Levitici uicesimosexto. Ego quoque hæc faciam uobis. Etenim, adhuc, insuper, & Psalmi nonagesimosexto. Etenim correxisti orbem terræ qui non commouebitur. Et quodcumque additur ei **קָסַח** significat omnino, itaque, uel quantomagis; ut tertio Regum octauo. Quantomagis domus hæc quam ædificauit tibi; & Gene-

sis tertio. Cur præcepit uobis deus ut nō comederetis de omni ligno; id est, est ne omnino ita quod præcepit uobis deus; Onkelus exponit uere quæsiuere, quæsi diceret, est ne uerum. **קָסַח** Ira, à radice **קָסַח** ut Psalmo 138. & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam; licet quidam textus hebraici pro eo quod nos legimus **קָסַח** **קָסַח** conuerso modo habeant **קָסַח** **קָסַח** id est, & super inimicos meos mittes manum tuam. Cæterū Psalmo 95. Quod iurauit ira mea si introibunt in requiem meam, ubi est **קָסַח** nominaliter. **קָסַח** Naris; ut Psalmo ceteresimo decimoquinto. Nares habens & nō odorabūt. **קָסַח** Facies; ut Genesis 2. Et spirauit in faciem eius spiraculum uitæ.

* **קָסַח** Circumdedit, circumplexus est, idem quod **קָסַח** ut Psal. 40. Circumderunt me mala quorum non est numerus.

* **קָסַח** Constrinxit, cinxit; Exodi 29. Quod constringes balthæo & pones tiam in capite eius. Inde nomen **קָסַח** Superindumentum quo caput cingimus ad humeros usque, quod nos superhumeralē appellamus; ut 28. & 29. Exodi; & est instar pepli quod à flamine flamminum Romani dixerūt; quo apud nos Sue uos nostræ mulieres caput uelant. Et Iosue Chaldaeus super illud secundo Regum sexto, Porro Dauid erat accinctus ephod lineo, transfert, peplum de lino. Accipit etiam in fine he ut significet similiter in feminino genere capitis tegumentum, ut **קָסַח** Exodi 28. Ipsa quoque textura & cuncta operis uarietas &c.

* **קָסַח** & **קָסַח** De his dictionibus uidimus supra in aleph iod.

פִּינְסִי Pinfuit, coxit: ut Genesis decimonono, Et coxit azima & comederūt. Inde nomen uerbale פִּסְטִי Pistor, ut Genesis 40. Pincerna regis Aegypti & pistor domino suo.

פִּלְגָל Caligauit. Inde פִּלְגָלִים Caligo: Prouerborum septimo. In noctis te nebris & caligine. Similiter & פִּלְגָל ut Iob decimo in fine. In plurali פִּלְגָלִים caligines.

פִּרְאָה uel פִּרְאָה Rota: ut Ezechielis primo. Apparuit rota una. In plurali פִּרְאָהִים Ezechielis decimo.

פִּסְתָּה Desijt, defecit, consummatū est, idem quod פִּלְגָל ut Genesis 47. Quare morimur coram te deficiente pecunia: inde nomen uerbale פִּסְתָּה defectus, ut Prouerborum uicesimo sexto. Cū defecerint ligna extinguetur ignis. Vbi scribitur פִּסְתָּה & Kimhi exponit בְּלֹא absq; lignis extinguitur ignis.

פִּסְתָּה Nisi quod, ueruntamen, sed: ut Numeri tredecimo. Sed cultores fortissimos habet & urbes grandes. Ponitur quādoq; pro non, uel nullus: ut Isaie 45. Quoniam absq; me non est deus: hoc dicit scriptura, quia non est, uel quia nullus est absq; me. Significat & finem alicuius rei, quādo ultra nihil eius est: ut Psalmo 67. Benedicat nos deus deus noster, benedicat nos deus & metuant eū omnes fines terræ.

פִּסְתָּה Id quod non est, & nihil: ut Isaie 41. Ecce uos estis ex nihilo, & opus uestrum ex eo quod non est. פִּסְתָּה Vipera: ut Isaie tricesimo. Vipera & regulus uolans: & est species serpentis.

פִּסְתָּה Continuit se, dissimulauit, mutauit faciem, simulauit uultum: ut Genesis 43. Rursumq; lota facie egressus con-

tinuit se. Et Ester quinto. Et dissimulata ira reuersus in domum suam. Significat etiam fortificari & fortiter se habere. Inuenitur autem plerumq; in coniugatione hithpael. פִּסְתָּה Inundatio, fluctus, fortis decursus, torrens: Septuaginta traduxerunt πῦρ hoc est, fons: ut Psalmo decimooctauo. Et apparuerunt fontes aquarum, quod Hieronymus in hebraica ueritate interpretatus est: Et apparuerunt effusiones aquarum. Et Iob sextor: Sicut torrens qui raptim transit in cōualibus. Significat etiam fortem: ut supra uisum est: Iob duodecimo, ubi nos habemus, & eos qui oppressi sunt releuat, ibi Hebrei legunt: & ligamina fortium dissoluit. Sunt qui exponunt cincturas uinculorum: nam significat etiam פִּסְתָּה uinculum.

פִּסְתָּה Cinis: Genesis decimooctauo. Cum sum puluis & cinis: qui alio nomine uocatur פִּסְתָּה Leuitici sexto. Tolleq; cineres quos uorax ignis exussit.

פִּסְתָּה Velamen, tegumentum: tertio Regum uicesimo. Et mutauit aspersione pulueris, pro, & mutabatur uelamine super oculos eius: per metathesin פִּסְתָּה id est, uitta, Ezechielis 44. Vittæ lineę. Inde uenit פִּסְתָּה thalamus: ut Canticorum tertio. Tabernaculum cortinis uelacum.

פִּסְתָּה Filius fuit leſtan de stirpe Sem, cuius cognatio in oriente habitauit: ut Genesis decimo. Quando diuise sunt terrę & insule secundum familias filiorum Noë. Vnde leſtan cum liberis suis fertilissimū Indię fluuium Gangem & proximam illi terram omnium ditissimā possedit: eius duo filij Ophir & Henilah largissimas aurisodinas fortisunt, quapropter regiones illę nomina sumpserunt

sumpserūt à duobus illis dominis & pos-
sessoribus suis Ophir & Heuilah; ut Ge-
nesis 2. Nomen uni Phison, ipse est qui
circuit omnē terram Heuilah ubi nascit̃
aurum; & aurum terrę illius optimū est.
De altero scribitur 3. Regum 9. Misitq̃
Hirā in classe illa seruos suos viros nauti-
cos & gnaros maris cum seruis Salomo-
nis, qui cum uenissent in Ophir, sum-
ptum inde aurum quadringentorum ui-
ginti talentorū detulerūt ad regem Salo-
monem. Illud aurum ex Ophir nos ob-
rizum nominamus, teste Hieronymo
super Hieremiam 10. quasi ophirizum.

ⲙⲁⲩⲓ Velox; de quo supra in ⲙⲁⲩⲓ
mentionem fecimus.

ⲙⲁⲩⲓ Reliquit, destinauit; Hieron.
expoluit, reseruauit; Genesis 27. Nun-
quid non reseruasti ait & mihi benedicti-
onē; quasi diceret; nō ne reseruasti apud
te mihi benedictionē; ita exponunt He-
brei. Item Eccles. 2. Et omnia quę desyde-
rauerunt oculi mei non negaui eis; ubi
ueritas habet nō dimisi uel reliqui ab eis.
Multi transferunt separaui, diuisi; ut Nu-
meri 11. Et auferā de spiritu tuo tradamq̃
eis. Et infra; auferens de spiritu &c.

ⲙⲁⲩⲓ Apud, iuxta; ut Leuitici 6. Et po-
nens iuxta altare spoliabis prioribus ue-
stimētis; & in sceminino ⲙⲁⲩⲓ Genesis
39. ubi nos legimus, & ille recusabat stu-
prum, ueritas habet; & non exaudiebat
eam ut concumberet apud eam cum es-
set secum. ⲙⲁⲩⲓ Aliquis ex primori-
bus & magnatibus, honoratus, magistra-
tus; ut Exodi 24. Nec super eos qui pro-
cul recesserant de filiis Israhel misit manū
suam; pro quo legunt Hebrei; & ad ma-
gnates seu honoratos filiorum Israhel nō
misit manum suam. Cui concordat tras-

latio Chaldaica Onkeli qui traduxit ⲙⲁⲩⲓ
id est, magistratus, dominos, ma-
gnos, honoratos. Munst. Est & ⲙⲁⲩⲓ
Idem quod ⲙⲁⲩⲓ id est, axilla, locus
sub iunctura brachij, Ieremię 38. & Eze-
chielis 13. Et inuenitur in plurali habere
utramq̃ terminationē masc. & fæmin.

ⲙⲁⲩⲓ Recondit, reposuit; ut 3. Ro-
gum 20. Auferentur omnia quę sunt in
domo tua & quę condiderūt patres tui;
& Isaię 23. Non condentur neq̃ reponē-
tur. ⲙⲁⲩⲓ Thesaurus; Nehemię 10.
Ad gazophylacium in domo thesauri-
& in plur. inuenitur in fæmin. ⲙⲁⲩⲓ
ut Psal. 135. Qui producit uentos de the-
sauris suis.

ⲙⲁⲩⲓ Hircus syluestris; nostra trans-
latio uult esse tragelaphum, ut Deuter.
14. Buhalum, tragelaphum, pigargum.

ⲙⲁⲩⲓ Maledixit, execrauit; ut Deu-
teronomij 28. Maledictus eris in ciuita-
te & maledictus in agro; & inuenitur cū
simplici ⲙⲁⲩⲓ ut 12. Numeri. Veni igitur &
ⲙⲁⲩⲓ maledic populo huic; ubi ponit̃
he in fine. Et sine he ut infra eodem; No-
ui enim quod benedictus sit cui benedi-
xeris, & maledictus in quem maledictū
congesseris; ubi ponitur ⲙⲁⲩⲓ id
est, maledicens maledicetur.

ⲙⲁⲩⲓ Insidiatus est; ut Deute. 19. Si
quis autē odio habens proximū insidia-
tus fuerit uitę eius. Inde nomen uerbale
ⲙⲁⲩⲓ insidig; ut Psal. 10. Sedet in insi-
dijs cum diuitibus. Inde etiam ⲙⲁⲩⲓ insi-
diabit, paulo inferius in eodē cap. Nomē
rei est ⲙⲁⲩⲓ & plur. ⲙⲁⲩⲓ specula ex
qua prospicientes insidiamur. Et ponitur
simile pro fenestra uel cataraeta cœli; ut
Genesis septimo. Et cataraetę cœli aper-
tę sunt, & Isaię 60. Et quasi columbę
ad fenē

ad fenestras suas: quod Hieronymus fumarium traduxit Osee tredecimo. Et sicut fumus de fumario, uult dicere, de foramine uel fenestra fumarij.

* **אָרָג** Texuit, intrichauit, plexit: ut Iudicum decimo sexto. Si inquit septem crines capitis mei cum licio plexeris.

Inde **אָרָג** Tela, tricha, complexio: ut Iudicum eodē capitulo quo supra. Item

אָרָג Textor: ut primo Regum decimo septimo. Hastile autem hastæ eius erat quasi liciatorium textentium: multa inde deriuantur.

* **אַרְבַּנּוֹן** Purpura: ut Exodi uicesimo quinto. Hyacinthum & purpuram coccumq̃.

* **אָרָג** Arcula, capsella: ut primo Regum sexto. Ponetis in capsellam ad latus eius.

* **אָרָג** Collegit, decerpfit: Canticum quinto. Messui myrrham meam cum aromatibus meis: pro quo Hebræi legunt **לְקַטְתִּי** decerpfi uel collegi myrrham meam. Similiter Psalmo 80. Vindeciant eam omnes qui prætergrediuntur uiam: pro, colligunt uel decerpunt.

אָרָג & **אָרָג** Stabula, præsepia: ut secundo Paralipomenon tricesimo secundo. Et præsepia omnium iumentorum. Similiter tertio Regum quarto. Et habebat Salomō quadraginta millia præsepia equorum. **אָרָג** Leo: ut Amos tertio. Nūquid rugiet leo in saltu: & pluraliter **אָרָג** ut tertio Regum decimo. Et duo leones stabant iuxta manus singulas. Inuenitur etiam sine aspiratione he in fine **אָרָג** id est, leo: ut Numeri uicesimo tertio. Ecce populus ut leena consurgit & quasi leo erigetur. Et pluraliter **אָרָג** ut tertio Regum decimo & duobus

decimo: Leunculi stantes. Hinc **אָרָג** Altare holocaustorū: ut Ezechielis 43. Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine: & per similitudinem transfertur ad Hierusalem quæ uocatur **אָרָג** ut Isaiæ uicesimonono. Væ Ariel Ariel ciuitas quæ expugnauit Dauid. **אָרָג** Fortis, strenuus, magnus, robustus quasi leo: ut secundo Regum uicesimo tertio. Ipse percussit duos leones Moab: quod Hebræi exponunt, duos fortissimos Moab, uel duos magnos & superiores secundum expositionem Chaldaicam: & componitur à leone & fortitudine.

Itē **אָרָג** Angelus magnus: ut Isaiæ tricesimo tertio, pro eo quod legimus, Ecce uidentes clamabunt foras, Hebræi exponunt, ecce angeli eorū clamabunt: ut in commentarijs Dauid Kimhi super Isaiam prophetam.

* **אָרָג** Cedrus: ut Ezechielis duodecimo. Et tulit medullā cedri: & infrā: Et sumam ego de medulla cedri sublimis: & pluraliter **אָרָג** Canticorum quinto, Electus ut cedri. **אָרָג** Summum domorum tignum seu culmē, quod Hieronymus attenuare & Septuaginta cedrum exposuerunt: Idem sentit Kimhi Numeri uicesimo quarto. **אָרָג** pro **אָרָג** Monilia, ut infrā in licera heth.

* **אָרָג** Semita: ut Iob decimo sexto. Et semitam per quam non reuertar ambulō: à uerbo **אָרָג** id est, cepit iter. Inde **אָרָג** aduena, uiator: inde **אָרָג** comitatus, turma: ut Genesis tricesimo septimo. **אָרָג** Portio, prandium, refectio: Prover. 15.

* **אָרָג** & **אָרָג** Prolongauit: ut Deuteronomij sexto. Vt prolongentur dies

dies tui. Hinc אַרְר Tardus, longus: ut Psalmo 103. Misericors & miserator dñs, אַרְר אַפִּים tardus ira siue longanimitas & multū misericors. אַרְרִיחַ Sannatio, reparatio, idem quod רְמוּחַ ut Nehe. 4. Quod obducta esset cicatrix muri Ierusalē, qđ hebrei legūt, quod accesserit sanatio seu reparatio muris Ierusalē. Item אַרְרִי לֹגִיתוֹ lōgītudo: Genesis 6.

* אֲרָם Syrus: ut 2. Regum 10. Cōduxerunt mercede Syrum Rehob. Significat & Syriam, quæ cum sit duplex secundum Strabonē libro 16. nominat Cælosyria fluminū, græce Mesopotamia, qđ sit media inter duo flumina sita Euphratem & Tigrim, ut sentit Plinius libro 5. Altera uero Syrophœnicia, quæ mercatoribus plena est. Nā Mesopotamia agricolis & pecoribus gaudet. Vnde scriptura duas Syrias cōmemorat 1. Paralip. 19. Mierunt mille talenta argenti ut conducerent sibi de אֲרָם בְּתָרוֹת id est, Syria Mesopotamia, & de אֲרָם בְּרַעְבָּה id est, Syrophœnicia. אֲרָמוֹ Domus, palatium, lar, penates, penetræle: ut 3. Regum 16. Ingressus est palatium & succendit se cum domo regia: & plur. אֲרָמוֹת ut Hieremię 6. Surgite & ascēdamus in nocte & dissipemus domos eius: ubi cessat holem propter coniunctam lēctionē. Inuenitur etiam in hac dictione he aspi ratio pro aleph: ut Amos 4. Et projiciēmini הֶהָרְמוֹת in harmonia dicit dominus: quod Symmachus traduxit in Armenia: & Septuag. montem remmon. Aquila, montem Armona. Theodotio, montem Mona: quinta editio, montem Excelsū. Lyra dicit quod est nomen regionis longinquæ ultra terram Assyriorum.

* אֲרֹז Arboris genus, quod aliqui cedrum, aliqui pinum nominant: Isaię quā dragesimo quarto. Plantauit pinum quā pluuia nutriuit. אֲרוֹן Arca, idem quod תִּבְנָה ut Exodi 25. Arcam delugnis Setim compingite.

* אֲרֵבָה Lepus: ut Leuit. 1. Lepus, quocq, nam & ipse ruminat.

* אֲרֶץ Terra: ut Gen. 2. In die quo fecit dñs deus terram et cælum: tam pro elemento quā etiam pro patria. In plur. אֲרָצוֹת sēminini generis.

* אֲרֻשָּׁה Eloquium, sermo: quod nostra translatio uoluntatem traduxit, Psalmo uicesimo primo. Et uoluntate laborum eius non fraudasti eum. Kūr. hī exponit מַבְטָא prolationem.

* אֲרָס Desponsauit: ut Deuteronomij uicesimo: Quis est homo qui desponsauit uxorem & non accepit eam. Hinc אֲרָסוֹת desponsata: Deut. 22.

* אֵש Ignis: ut Leuitici nono: Et ecce egressus est ignis à domino & deuorauit holocaustum. Hinc אֵשׁ ignitū sacrificium: Leuitici 8.

* אֲשֵׁי יְסוֹד Fundamenta: ut Isaię decimo sexto. הֲאֵשׁ יְסוֹד תִּרְשָׁה Hī qui lætantur super muros cōstiti lateris loquimini plagas suas: quod Hebrei exponunt & David Kimhi in comentarijs suis super Isaiam hoc loco traducit, id est, fundamentis, hoc est, uiris fortibus atq, primarijs, super quibus fundabant regnum Moab & maximæ ciuitatis Kir hareseth: quod Heronymus traduxit Hieremię quadagesimo octauo, muri fistilis. Idem אֲשֵׁי Ezræ quarto & quinto. Item אֲשֵׁי Dolia, ciphī, secundum Lyram: uel uinacia secundum Hieronymum Osee tertio.

tertio. Et ipsi respectant ad deos alienos & diligunt uinacia uuarum: Hebræi transferunt לַגֵּנָה lagenas.

רָעִמָּה Racemi, palmites, quæq; uirentia: translatio communis habet flores: ut Canticorum secundo. Fulcite me floribus: quod Hieronymus in eius libri omilijs de Origene translatis omilia tertio sic exposuit: Confirmate me in unguentis. Hebræi accipiunt pro priori significato. רָעִמָּה Puls, offa, frixa oleo simila: ut primo Paralippomenon decimosexto. Et frixam oleo simitam.

רִמָּה Fundamentum: ut Hieremie 50. Ceciderunt fundamenta eius: ubi scribitur in plurali רִמָּה Idem רִמָּה in Ezra.

רִמָּה Radix, scaturigo, ostium, effusio, fluxus, riuus, torrens, decursus aquarum: ut Numeri uicesimo primo. Scopuli torrentum inclinati sunt: quod Onkelus Chaldeus effusione traduxit. In plurali רִמָּה Isaïæ decimo.

רִמָּה Coleus, testis, seu testiculus: ut Leuitici uicesimo primo, ubi ponitur herniosus, ibi hebraica ueritas habet, cōpresso uel attrito testiculo: quem Vlpianus de uerborum significatione uocat *θλαστήριον*.

רִמָּה Arbor: & est nomen generalis ad omnes arbores & omnia ligna syluarū: ut Genesis uicesimo primo. Abraham uero plantauit nemus.

רִמָּה & רָעִמָּה Peccauit: & nomen רָעִמָּה delictum, multa: ut Leuitici quinto, quia per errorem deliquit in dominum. Item oblatio pro delicto Leuitici quarto & quinto. Item רָעִמָּה est locus immundus & desolatus: Isaïæ 50.

רָעִמָּה & רָעִמָּה Magus, ut nostra

translatio habet Danielis secundo: uerbum huiusmodi suscitatur ab omni ariolo & mago & Chaldeo: & paulo antea, ut cōuocarentur arioli & magi & malefici & Chaldæi. Sed hebræorum magistri dicunt esse רָעִמָּה בְּרִבְרִימָה astrologum. Abraham Ezraides exponit prædictum locum de רָעִמָּה medicis.

רָעִמָּה Stercus: ut Psalmo centesimo decimo tertio: Et de stercore erigēs pauperem. Et Nehemiæ secundo: Et ad portam stercoreis: & pluraliter רָעִמָּה ut Threnorum quarto. Amplexati sunt stercorea. Inuenitur etiam Nehemiæ tertio heponi loco aleph. רָעִמָּה Pharetra: ut lob tricesimo nono. Super ipsum sonabit pharetra: & Threnorum tertio. Misit in renibus meis filios pharetræ, id est, sagittas.

רָעִמָּה Relatiuum omnis generis & utriusq; numeri, quis, quæ, quod, qui, quæ, qua Numeri tredecimo. Hæc sunt nomina uirorum quos misit Moses. Significat etiam coniunctionem quodd, quia, quoniam, imò: ut primo Regum decimo quinto. Et ait Saul ad Samuelem: Imò audiui uocem domini. Item quandoq; ponitur loco רָעִמָּה id est, ut, quatenus: Ruth tertio. Et prouidebo ut bene sit tibi: ubi ponitur רָעִמָּה nam in ceteris similibus locutionibus inuenies priorem dictionem nempe רָעִמָּה ut Deuteronomij duodecimo, ut bene sit tibi: similiter Genesis duodecimo, ut bene sit mihi propterea. רָעִמָּה Lucus: ut Deuteronomij decimosexto. Non plantabis tibi lucum omnis arboris iuxta altare. Et habet pluralem numerum masculini generis רָעִמָּה ut Exodi tricesimo quarto, lucosq; succide. רָעִמָּה Bene

Bene uel beatus: ut Psalmo primo: Beatus uir qui non abiit: quod hebrei quidā exponunt, Bene uiro qui non abiit. Et inuenitur tantum in forma pluralis constructiui. אשר Beatitudo, ut Genesis 30. Dixitq; Lia, hoc p. beatitudine mea, inde uerbum אשר beatifico: ut eodem loco pro beatificabūt, legimus אשררתי beatam quippe meditent omnes mulieres, propterea appellauit eum Aser.

אשר Gressus, uelligium, incessus: ut Psalmo 73. Pene effusi sunt gressus mei: & ponitur aliquādo sine uau per ky buz & per dages אשר ut lob 31. Sidelinauit gressus meus de uia: omnia hęc & eis similia significāt semitā, uiam, uelligiū: inde uenit uerbum אשר Ambulauit: ut Prouerbiorum 9. Et ambulat per uias prudentiæ. Sic Isaię 1. & 9. exponitur pro אשרך direxit, fecit incedere. אשר Est genus arboris, quā alij cedrū, alij lignū quod Barbarice prīsilū uocāt: multi multis modis: Isa. 41.

אָר Articulus obliquorum casuū: ut Genesis 1. In principio creauit deus אָר אֶת שָׁמַיִם cælū & terram, ubi ante cælum ponitur אָר & ante terram etiam ponitur אָר ubiq; cum quodam alio ap proprio articulo הָא. Reperiē & quādoq; articulus esse recti seu nominatiui, sed raro: ut Exodi 10. ubi uos legimus: Reuocaueruntq; Moſen & Aaron, ibi hebraica scriptura secundum accomodata puncta sic habet: וַיִּשָּׁב אָר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן & reuocatus est ipse Moſes & ipse Aaron, scilicet collectiue duo tanquā unus. Expono iam articulū per ipse: habet enim talem sæpe significantiam se gregatę substantiæ quāsi sup̄plius, quod ex deriuatus eius cognoscitur אָר. ut

Deuter. ultimo: וַיִּקְבֹּר אָר Et sepe liuit eū in ualle terrę Moab: qđ Hebrei exponūt. Et sepeliuit sc̄ipsum in ualle: ponē em̄ illic אָר Sic אָר id est, ego ipse, אָר illip̄si, uariādo secundū casus. Aliquādo addita met particula. Significat etiā in q̄busdā locis de uel ab uel ex: ut Genesis quadragesimonono: ubi nos legimus: Deus patris tui erit adiutor tuus & omnipotens benedicet tibi: In eo loco textus hebraicus habet: à deo patris tui & à Sadai, hoc est, ab omnipotēte: ubi ponitur אָר Similiter Genesis 41. ubi nos legimus: nec erat qui interpretaretur: ueritas habet: אָר אֶת פַּרְעֹה Et nō erat interpres ex eis Pharaoni. Significat etiā præpositionē cum: ut Genesis 43. Quos cum ille uidisset & Benjamin simul אָר cum eis. Item paulo post: quoniā hodie אָר me cū sunt comesturi meridie. Capitur aliquando pro lamed articulo datiuo: ut Leuitici 16. Cumq; mactauerit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra uelum sicut præceptū est de sanguine uiculi: ubi hebraice sic legiē: Inferet sanguinē eius intra uelum, & faci et אָר ipsi sanguini eius sicut fecit sanguini uiculi. Significat etiā in uel ad: ut Psalmo 78. Et non est creditus cū deo spiritus eius: quod exponunt in deo: ubi ponitur אָר Et cum iod finali prima fortificata syllaba per dages inuenitur hortandi pro heus ueni אָר mecum: ut Canticorū quarto: Veni de libano sponſa, ueni de libano. אָר & in plurali אָר אֶת וְאֶת Vomeris uel ferramenta quibus proſcinditur terra: Hieronymus traduxit aratra loēlis tertio. Conci dicit aratra uestra in gladios. Quidā putant ligones esse quibus fodimus terram

siue bidentes.

* **תו** Tu, pronomen secundæ personæ singularis numeri, foemini generis & aliquando masc. ut Deuteronomij 5. Loquerisq; ad nos & nos audientes faciemus: & pluraliter **אתם** & **אתם** ut Genesis 42. Exploratores uos estis: Et assumit hoc pronomen in singulari quando que he in fine **הוא** ut Psalmos. Et tu domine usq; quo: quod tamen foemini nūcuius nunquā facit, sed semper sine he reperitur contrario aliorum nominum more.

* **הנה** Venit: ut Isaiæ 21. Venit mane & nox: & Iob 3. Quia timor quē timebam euenit mihi. Et reperies illud quandoq; per defectū aleph in principio, & cōmutata he in aleph in fine: ut Deuter. 23. **הנה ראשי עם** qui uenit cū principibus populi & fecit iusticias dñi. Et mutat aliquādo he finalis in iod, ut Isaiæ 55. omnes bellig agri **הנה** uenite ad de uorandum. Similiter mutat aliquando aleph principalis in he, ut Isaiæ 21. Occurrentes sitiēti **הנה** afferte aquam, pro facite uenire aquam.

* **אש** Asina: Numeri 22. Et strata asina profectus est: scribitur etiam cū uau post thau, ut eodem cap. reperies sepius, **תאשר** Cūq; uidisset asina angelum,

בעורת המלצר אדם רשע

In uel cum: & præponitur uel nomini uel gerundiuis: Genesis primo. **בראשית** In principio creauit: & eodē tricesimo tertio. Et prosequeretur te cum gaudio & cum canticis & cum tympanis & cum citharis.

* **בבה** Pupilla: ut Zachariæ secundo. Qui enim tetigerit uos, tangit pupillam oculi mei. Inuenitur autē per aphæresin, ut Threnorum secundo. Neq; taceat **בה עינך** pupilla oculi tui.

* **באר** Declarauit, enunciauit, enarrauit, explanauit: ut Deuteronomij primo: Cœpit Moses explanare legem & dicere. **באר** Puteus, cisterna, fons: Genesis 26, ubi nos legimus, Foderūtq; in torrētem & repperūt aquam uiuam: ibi hebraica ueritas habet, Et foderunt serui Isahac in torrentem & inuenerunt illic fontem aquæ uiuæ. Ponitur autem hæc dictio sepe pro puteo in eodem capitulo. In plurali **בארות** & **בארות** fontes.

* **באש** Putruit, fœtuit, pessime oluit: ut Exodi septimo. Pisces quoq; in fluuiio moriuntur, & putrescet aqua: pro, fœtebit aqua. Inde nomen uerbale fœtorem significans **לשון** 2. Et ascendet **באש** fœtor eius: & uerbum transitiuū secundi ponitur Ecclesiastis decimo. Muscæ morientes **הבאש** perdunt suauitatem ungenti, id est, fœtere faciunt. Simile uerbū reperies Exo. 5. Videat dñs & iudicet, quoniā fœtore fecisti odorem nostrū. Omnia huiusmodi significāt **באש** id est, fœtorē. Significant etiā odiosum esse & nauseabile: ut Gen. 34. Odiosum fecisti me Cananensis: ubi est **לְהַבְאִישִׁי** in hiphil. **באשים** Vug odibiles & mali saporis, quas uocamus labruscas: ut Isaiæ quinto. An quod expectaui quod faceret uas & fecit labruscas.

* **בג** Esca, ferculum, cibus: ut Danielis primo: Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis.

* **בצר** Spreuit, fefellit, præuaticatus est:

est. Threnorum primo. Omnes amici eius spreuerunt eam: & Hieremiæ 12. Bene est omnibus prauaricatoribus qui prauaricantur. Hinc בָּצָר prauaricatio, ibidem. בָּצָר Vestis uel uestimentū: ut Exodi 28. Faciesq; uestem sanctā Aaron fratri tuo: & infra: Hæcerunt בָּצָר uestimenta, בגלל Nomine, gratia, propter: Genes 12. Et uiuet anima mea ob gratiam tui.

בָּרָא Linum uellinteum: ut Leuitici decimosexto. Tunica linea uestietur, formalibus lineis uerenda calabit: accingetur zona linea: cidarim lineam imponat capiti. בָּרָא Mendax, diuinus siue diuiuator: ut Ieremię 50. Gladius ad בָּרָא diuinos eius qui stultierūt. Sic Ioseph Kimhi in cōmentarijs Hieremię allegans thargum Ionathę: nam alij interpretantur mendaces. בָּרָא Fulcimentū, baculus, hastile, uectis: ut Exodi 25. Fāciēs q; uectes de lignis Setim. מֵבְרָא מֵבְרָא, fulcra, fortes, solitarij, profunda: ut Iob 17. In profundissimum infernum descendunt omnia mea. בָּרָא Podus, ut Exodi 30. equalis ponderis erunt omnia, pro quo hebraica scriptura habet בָּרָא bad cum bad: quod Onkelus Chaldeus interpretatur pōdus cum pōdere: alij, unumquodq; seorsum, quod medi ci dicunt ana.

בָּרָא Solus, solitarius, generis omnis utriusq; numeri: Threnorum primo. Quomodo sedet sola ciuitas: & Deuteronomij 33. Habitabit Iſraēl confidenter & solus: quod Onkelus Chaldeus traduxit in unione. Nicolaus de Lyra recipiens uerba Salomonis commentatoris Vangionis, exponit pro singulariter & non gregatim. Item pluraliter

eodem ut supra modo receptis articulis: ut Michę 7. Habitantes solos in saltu. Inde componitur בָּרָא id est, dēpro solo seu præter: ut Leuitici 23. Exceptis sabbatis domini. Frequenter enim reperitur per apocopam alterius daleth.

בָּרָא Solitarius, per epentheseſim uau: ut Oſeę 8. Onager solitarius sibi Effraim: & Psalmo 102. Sicut passer solitarius in teſto.

בָּרָא Excogitauit, finxit, mentitus est: ut tertio Regum duodecimo. Quintadecima die mensis octauum quem finxerat de corde suo.

בָּרָא Diuisit, separauit, ut Gen. primo: Et diuisit lucem à tenebris. Alia deriuata multa reperies ab eo: ut Numeri decimosexto. Nunquid parum uobis est quod separauit uos deus: ut infra. רָרָא Separamini de medio congregationis huius. בָּרָא Cartilago siue extremum auris: ut Amos tertio. Sicut pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculæ. Munſt. Quidam putant in hoc nomine beth initialem litteram esse seruilem, ut sit hæc interpretatio eius, in tenuitate auriculæ. Est enim רָר idem quod רָר teneritas.

בָּרָא Stannum uel lithargyrium Zacharię tertio. Et uidebunt lapidem stanneum in manu Zorobabel.

בָּרָא Bdelium: quod secundum Priscianum in primo est genus lapidis: ut Gen. secundo. Ibiq; inuenitur bdeliū & lapis onychinus. Sunt qui pro bdelio transferunt carbūculum: teste Hieronymo de hebraicis quæſtionibus.

בָּרָא Rimatus est, fariuit, rimas & fissuras restaurauit: ut secundo Paralipomenon triceſimo quarto. Ut instaurauit

rent templum & infirma quæq; farti-
rent. Inde רִיק rima, fissura, ruina, &
omne quod uenit restaurandum: ut quar-
to Regum duodecimo. Et instaurant sar-
tatecta, domus si quid necessarium uide-
rint instauratione.

* בָּהָר Priuatio materiæ seu uacui:
ut Genesis 1. Terra autem erat inanis &
uacua: sic etiam Onkelus Chaldaice tra-
duxit. Sed scribunt præstantiores Hebræ-
orum magistri quod בָּהָר sit res omni
forma carens, ut est materia prima: & בָּ
בָּהָר aptitudo habendi siue desyderium
quod mouet materiã primam ad omnẽ
formam naturalem, ut in primo phisici
auditis libro determinauit Aristoteles.
Radice[m] pro hac dictione Kimhi בָּהָר
assignat.

* בִּתְרִי Smaragdus, uel alius quidam
lapis ex gemmis enumeratis Ester 1. Su-
per pavementum smaragdino & pario
stratum lapide. Quidam Hebræi genus
quoddam in marmoris dicunt esse.

* בָּהָל Turbauit, terruit, horruit, stu-
puit: Hieronymus traduxit cõturbatus
est: primo Regum 28. Ingressa est itaq;
mulier illa ad Saul, cõturbatus enim e-
rat ualde, ubi hebræi legunt. Et uidit ipsa
בָּהָל quod ille tremuit uel stu-
puit, seu uerius, quod attonitus erat ual-
de. Similiter Psalmo 6. Et anima mea
turbata est ualde: & in fine: Erubescat &
cõturbentur uehementer, id est, terre-
ant. בָּהָל in piel, & הִבְהִיל in hiphil,
Nimium uelociter accelerauit, temere
festinauit, irruit concitus, & obruit incõ-
sulto: Ecclesiã. 4. Ne temere quid loqua-
ris, & eiusdẽ 7. Ne sis uelox ad irascen-
dũ. Hester 6. Et cito eum ad conuiuium
quod regina parauerat בָּהָל perge,

re compulerunt. בָּהָל Terror, tur-
batio. Hieronymus traduxit uelociter;
Leuitici uicesimo sexto. Visitatione uos ue-
lociter in egestate &c. quasi diceretur:
Constituam super uos terrore[m]: utrunq;
igitur significabit.

* בְּהֵמָה Bestia, animal: ut Deutero
nomini decimo quarto. Hoc est animal
quod comedere debetis. In regimine
בְּהֵמָה in plurali בְּהֵמֹת iumenta.

* בֶּתֶן Pollex seu pedica magna: ut
Leuitici decimo quarto: Et super polli-
ces manus eius ac pedis dexteri: & plura
liter declinatur in fœminino addito uau
בֶּתֶן Iudicum primo.

* בֶּתֶן Lentigo, albedo maligna cus-
tis. Hieronymus traduxit maculam co-
loris candidi Leuitici tredecimo. Sciat
non esse lepram sed maculam coloris cã-
didi & hominem mundum: quod alijs lē-
tiginem exponunt.

* בָּהָר Canduit: Leuitici tredecimo.
Vir siue mulier in cuius cute can-
dor apparuerit: inde בָּהָר lucidum,
candidum, ut nix. Item בָּהָר macula
alba.

* בָּא Venit: ut Psalmo tricésimo
sexto. Non ueniet mihi pes superbiæ:
quod per defectum uau sæpius reperi-
tur בָּא ut primo Regum quarto. Timu-
eruntq; Philistin dicentes: uenit deus in
castra. Inde בָּא id est, prouentus,
redditus: quarto Regum octauo. Resti-
tue ei omnia quæ sua sunt & uniuersos
redditus agrorum. Variantur eius deri-
uata & cõposita mirum in modum per
multas regulas grammaticę, tam abundan-
tia quam defectu.

* **בז** Approbavit, despexit, contempsit: ut Prouerbiorum uicesimo tertio. In auribus insipientium ne loquaris, quia despiciunt doctrinam eloquij tui: quod sæpius per synocopam uau reperitur **בז** ut Prouerbiorum primo. Sapientiam atq; doctrinam stulti despiciunt: & apertius scribitur Zachariæ quarto. Quis enim despexit dies paruos, & Malachiae secundo, Propter quod & ego dedi uos contemptibiles: ubi ponitur **בז** cum nun passiuæ litera.

* **בז** Irrexit, inde uenit perplexus est, oberrauit, confusus & dubius fuit: Hester 3, pro eo quod interpret traduxit. Et cunctis Iudæis qui in urbe erant flentibus, hebraica ueritas habet: & ciuitas Susa perplexa fuit. Inuenitur etiam per defectum uau cuius locosurek punctus pronūciatur Exodi decimo quarto, ubi nos legimus coartati sunt in terra, ubi ponitur **בז** id est, oberrantes, irreti, dubij, confusi.

* **בז** Truncus, palus ligneus: Isaia 44. Ante truncum ligni procidam: est autem species ligni ut sit appositua constructio secundum magistram Ionam, palus lignum, quasi diceret lignum palum adorabo, sicut terram puluerem & imbrem pluuiam. **בז** Frutex: quod Hieronymus traduxit herbam, Iob 40. Hinc montes herbas ferunt. Significat autem omne quod terra producit, ut sunt fructus & frutices, & palmites, & sic de quibuscumq; alijs quæ media sunt inter herbam & lignum. Simile est **בז** ut Psalmo 67. terra dedit fructū suum.

* **בז** October mensis: ut tertio Regum sexto. Et in anno undecimo mense bul ipse est mensis octauus perfecta est

domus. Dicunt quidam Hebræorum mensē eum uocari **בז** id est, diluuium Genesis sexto. Ecce ego adducam aquas diluuij super terram: eo quod ille mensis abundet imbribus,

* **בז** Pessundedit, conculcauit, inquinauit, ad nihilum deduxit: ut Psalmo 60. Et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos. Hieronymus in translatione hebraica interpretatur conculcabit. Inde nomen uerale Zachariæ decimo. Et erunt quasi sortes **בז** conculcantes lutum in medio uiarum in prelio. Incipit sin literam: ut Amos quinto. Icirco pro eo quod **בז** diripiebatis pauperem.

* **בז** Linum: quod Hieronymus byssum interpretatur: Hester 1. Sustenta funibus byssinis atque purpureis.

* **בז** Euacuauit, dissipauit: ut Nahum secundo: Dissipata est & scissa & dilacerata, & geminata ultima litera **בז** deuastauit, uacuauit, dissipauit. Isaia uicesimo quarto. Ecce dominus dissipauit terram. Et paulo inferius: **בז** Dissipatione dissipabitur terra.

* **בז** Vastauit, nudauit: ut loco quo supra, Isaia uicesimo quarto. Et nudabit eam.

* **בז** Puteus, cisterna: ut Genesis tricesimo septimo. Miserū ē eum in cisternam ueterem quæ nō habebat aquam: & differt **בז** quod illud manu artificis, hoc duce natura constat. Item significat carcerem: ut Genesis 41. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt. Item significat sepulchrum uel foueam, quod Hieronymus traduxit lacū: ut Psalmo uicesimo octauo. Et assimulabor descendētib; in

lacum: id est, sepulchrum secundum Hebræos. Significat etiam terram incultam & in solitudinem redactam & locum desertum.

כִּשְׁׁ Confusus est, erubuit, ut Psalm. 71. Cum confusi fuerint & reueriti qui querunt mala mihi: & supra Psalm. 70. Confundantur & reuerentur qui querunt animam meam. Inde כִּשְׁׁ Opprobrium, uerecundia, confusio: ut Psalm. 80. Persudisti eum confusione: & per ep̄thesim quandoq; recipit nun literam, & dicitur כִּשְׁׁ Verecundia, confusio: ut Osee decimo. Confusio Ephraim capiet & confundetur. Inde transitium hiphil כִּשְׁׁ ut Psalm. 53. Confusi sunt quoniam deus spreuit eos. Inde כִּשְׁׁ id est, confusionem faciens.

Prouerbiorum decimo. Et putredo in ossibus eius, quæ confusione res dignas gerit, id est, confusionem facit.

כִּשְׁׁ Rapuit, prædatus est: ut Isaie 24. Dissipatione dissipabitur terra, & de prædatione prædabitur. Et geminata ultima litera inuenitur per defectum uau כִּשְׁׁ de prædatus est, diripuit: ut Ezechielis tricesimonono: Et de prædabuntur eos quibus præde fuerant. Et pronuntiatur quandoq; per apocopen unica zain litera. Inde nomen uenit uerale כִּשְׁׁ præda: ut Ester nono. Prædas de substantijs, eorum agere noluerunt.

כִּשְׁׁ Contempsit, uilefecit, spreuit: ut Numeri decimoquinto. Verbum, enim domini contempsit. Munst. Hinc uenit כִּשְׁׁ contemptus, Ester 1. & כִּשְׁׁ contemptus in Psalm. decimoquinto.

כִּשְׁׁ Diripuit, de prædatus est, rapuit: ut Isaie decimo octauo. Diripuerunt,

flumina terræ eius. Nam supra ostendimus quod כִּשְׁׁ inuenitur per apocopen, sed & tunc addit he literam, & dicitur כִּשְׁׁ in eodem prædationis significato: quæ quidē aspiratio sepe mutat in aleph, ut hic. Munst. Kimhi dicit he hic ponit loco aleph.

כִּשְׁׁ Scintillatio, coruscatio, fulgur: ut Ezechielis 1. Et animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis: dictum quasi כִּשְׁׁ quod idem significat. Est etiam כִּשְׁׁ nomen loci: ludicum primo: Et inuenerunt Adonibezek in Bezek.

כִּשְׁׁ Dispersit quasi כִּשְׁׁ sparsit: ut Psalm. 147. Nebulam sicut cinerem sparget. Et Isaiæ tertio: quos disperserunt in nationibus. Munst. Scribitur in hoc loco beth pro pe, quia sunt literæ eiusdem prolatis, quæ facile ad inuicem permutantur.

כִּשְׁׁ Horrui, abominatus est, tædedit: ut Zachariæ undecimo, pro eo quod nos legimus: siquidem & anima eorum uariavit in me: Hebræi exponunt, nausauit, abhorruit.

כִּשְׁׁ Probauit, tentauit: Zachariæ tredecimo. Et probabo eos sicut probatur aurum: & Ezechielis uicesimo primo. Plaudite super scemur quia probatum est. כִּשְׁׁ Arx, fortalicium, turris, propugnaculum, & robustissimus quisq; translatiue loquendo: ut Isaie 23. In captiuitatem traduxerunt robustos eius. כִּשְׁׁ Elegit: ut Psalm. 135. Quoniam Iacob elegit sibi dominus: & ludicum quinto, Noua eligit dominus. Inde כִּשְׁׁ Adolescens, iuuenis bellicosus, uir electus, puer ualidus: secundo Regum sexto: Congregauit autē rursus Dauid omnes electos

electos ex Israël. In plurali בְּחֵירִים Inde nomen בְּחִירָה adulescentia & iuuetus: ut Ecclesiastis 11. Letare ergo iuuenis in adulescentia tua & in diebus iuuentutis tuæ. בְּחִירִי Electus: ut Psalmo 89. Disposui testamentum לְבְּחִירִי electis meis.

* בִּטָּא Lubrice oblocutus est uel protulit: ut Levitici quinto. Anima quæ iurauerit & protulerit labijs suis, & in nomine uerbaliter mutata leph in he literā, ut בִּטָּה Prouerb. 12. Item מִבִּטָּא prolatio: Numeri 30.

* בִּטָּה Sperauit, ut Psalmo 28. In ipso sperauit cor meum. Multas & diuersissimas habet deriuatorum uariationes, quas ex arte grammatica querere oportet, & usu librorū. Munst. מִבִּטָּה בִּטָּה בִּטָּחָן Omnes istæ formæ significant spem, fiduciam & securitatē. In hiphil utuntur rabini pro promittere.

* בִּטָּל Vacauit, ociosus fuit: ut Ecclesiastis duodecimo. Et ociosi erunt molētes in minuto numero. Munst. Apud magistros in piel significat cassare, enervare & annihilare.

* בִּטָּן Venter: ut Prouerbiorum tredecimo. Venter autem impiorum infaturabilis. בִּטְנִים Pineæ: Hieronymus traduxit Terebinthi fructus, ut Genesis quadragesimo tertio. Stactes & terebinthi & amygdalorum: & in thargū Ierolymitano sumitur pro oleo aromatico. Munst. Habet thargum מִשְׁחַת רִלְוִיִּים oleum auellanicum.

* כִּיב Concauum, uacuum, inane: Exodi 27. Non solidum sed inane & cauatum intrinsecus facies illud. Munst. Scribitur ibi sicut & Iob undecimo נָכִיב in passiva uoce.

* כִּיץ Intellexit. Danielis ultimo. Et ego audiui & non intellexi. Hinc כִּיָּץ Intelligentia: quamuis Hieronymus uarie in diuersis locis transferat. Nam I ro uerb 4. interpretatus est prudentiam. Audite fili discipulinam patris, & attendite ut sciatis prudentiam: & eiusdem 30. traduxit sapientiam. Stultissimus sum uirorum, & sapientia hominū non est mecum. Inde כִּיָּץ id est, intelligere: ut I ro uerb. 14. Sapientia callidi est intelligere uiam suam. Inde כִּיָּץ ut eodem, Et doctrina prudentum facilis. Inde כִּיָּץ id est, intelligentia: quod etiam quandoque prudentiam & aliquando sapientiam traduxerunt: ut Psalmo 147. Et sapientiae eius non est numerus, & sic de alijs deriuatis, in quorum omnium expositione magis proprie loquuntur Cabalists, cum de quinquaginta portis intelligentie scribunt. Non prudentie neque sapientie, nec cognitionis siue scientie: ostenduntque multas inter sapientiam & intelligentiam esse differētiās, quod altera est iudicii, altera gratie in: arbore decem numerationum clarius tractantur, & Iob 28. in fine eius.

* כִּי Inter: ut Genesis primo, ubi legimus, Diuisitque aquas quæ erant sub firmamento &c. ibi habet hebraica scriptura: Et fecit differentiam inter aquas quæ sunt sub firmamento, & inter aquas quæ sunt super firmamentum, similiter ubi sequitur, Et diuidant diem ac noctem, ibi hebraice legitur, ad faciendum differentiam inter diem & inter noctem. Inuenitur etiam כִּיָּץ ut Ezechielis 10. Et imple manum tuam prunis ignis, quæ sunt inter Cherubim. Et accipit præpositiones quandoque, & nonnumquam articulos, sed inuenitur quoque

declinari per numeros. Hinc אִשׁ חַיִּים וִירְמְיָהּ uir intermedius 1. Regum 17.

* בִּיצִים Oua: ut Deuteronomij uicelimo secundo. Et matrem pullis uel ouis desuper incubantem: eius singulare in sacris literis raro legitur, in alijs tamē libris בִּיצָה heterochite inuenimus, quo etiam nomine singularis quidam liber inscriptus est. Apud magistros significat quoque testiculum.

* בֵּיר Fovea, cisterna, puteus, qualis בְּאֵר Hieremix sexto. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam. Item בֵּית Palatium, regia residentia: quod Hieronymus regni exordium traduxit, Ester primo: Sulan ciuitas regni eius exordiū fuit, id est, palatium & residentia: & habet pluralem numerum בֵּיתֵי בְּרִיָּה secundo Paralippomenon decimo septimo.

* בֵּית Domus: ut Exodi duodecimo. Neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus. Significat etiam prospiciam seu stirpem: ut Deuteronomij uicelimo nono. Sic fiet homini qui non aedificat domum fratris sui. Item nidum & quodcumque habitaculum: ut Psalmo 84. Etenim passer inuenit sibi domum. In plurali בֵּיתִים latente iod in thau dagellato. בֵּית Intus uel intrinsecus: ut Genesis sexto. Et bitumine linies intrinsecus & extrinsecus: & Ezech. primo. Velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum eius. בֵּיתֵי Palatium, aula, ut Ester septimo, pro eo quod nos legimus, Qui cum reuersus esset de horto nemonibus confiso, & intrasset conuiuij locum, Hebræi legunt: Et rex reuertebatur de horto palatii ad domum conuiuij.

* אֵבָר Arboris genus, quam aliqui

morum, Hieronymus pyrum appellauit: secundo Regum quinto: Et uenies ad eos ex aduerso pyrorum, & cum audieris sonitum gradientis, in cacumine pyrorum.

* בָּכָה Fleuit: ut Osee duodecimo: Fleuit & rogauit eum. Et quandoque ponitur absque helitera finali: ut Genesis quinquagesimo, Ruit super faciem patris, & fleuit super eum, & osculatus est eum. In de nomen uerbale בָּכִי id est, fletus: ut Psalmo tricesimo: Ad uesperum demorabitur fletus: quod & בָּכָה & quandoque etiam בָּכִיתָ nominatur: ut Genesis tricesimo quinto. Vocatumque est nomen loci illius quercus fletus. Inde quoque riuorum sinus deriuatur, ad similitudinem lachrymarum abundantium.

* בְּבִיר Primogenitus: Psalmo octogesimo nono: At ego primogenitum ponam illum. Declinatur heterochite pluraliter בְּבִירִים uel בְּבִירָה significat etiam בְּרִית angelum, mammona praefectum morti, quem Hieronymus appellauit primogenita mors: ut Iob decimo octauo: Et consumat brachia illius primogenita mors. Eam Rabi Ioseph putasse morbum letalem, quem sequitur mors. Lyra intelligit mortem anticipatam, quae preuenit mortem naturalem.

* בְּבִירָה Primitiae: ut Exodi tricesimo quarto. Primitias frugum terrae tuae offeres in domo domini dei tui. Munus. בְּבִירָה Isaiæ 60. sunt gameli iuuenes, aut primogeniti eorum.

* בֵּל Non uel ne: ut Psalmo decimo sexto: Quoniam à dextris est mihi ne commouear. Assumit in fine iod, ut בֵּלִי id est, non: secundo Regum primo. Clypeus Saul quasi non esset unctus oleo.

Rursus

Rurfus idē affumit in principio mem, ut בְּבִלִי id est, non uel sine: lob quarto. Tigris perijt, eo quod non haberet prædā. Inde לְבִלִי tantummodo, ut non, præter: ut Leuitici uicesimo, & בְּבִלְיָ & בְּבִלְעָרָ & cætera quæ negationem nisi, præter, sine, significant: ut Psalmo decimo octauo. Quoniam quis deus præter dñm, aut quis deus præter deū nostrū:

* בְּלִיעַל. Malum, iniquum: ut Psalmo 41. Verbum iniquum constituerūt aduersum me. Inde nomē dæmonis qui est pater omnis mali: ut Nahum primo. Et non adijciet ultra ut pertranseat in te Belial. Vnde qui ex patre diabolo sunt, dicūtur filij Belial: ut ludicum 19. Venerūt uiri ciuitatis illius filij Belial. Chaldaica translatio exponit filios malicię. Qui dam Hebræorū cōpositū arbitrantur בְּלִיָּה & בְּלִיָּה id est, absq; ascensu, qđ mētem nostrā non patitur ferri sursum.

* בְּלִל. Permiscuit, confudit: ut Genesis 11. Quia ibi confusum est labiū uniuersę terrę: quod hebraice legiē בְּלִלִי בְּלִלִי Quia ibi permiscuit seu cōfudit dominus labiū uniuersę terrę, & cōuersione ultimę literę in he aspirationē, ponitur in eodē cap. paulo superius בְּלִל id est, cōfundamus ibi linguā eorum. Inde uolunt deriuare בְּלִלִי id est, permixta: quod Hieronymus conspersum traduxit Leuitici 2. Similę cōspersę oleo & absq; fermento. Verbū hoc tinctores inficere dicunt: inde בְּלִל id est, confusio, scelus: ut Leuitici 20. Si quis dormierit cum nuru sua, uterq; moriatur, quia scelus operati sunt. Inde בְּלִלִי id est, macula oculi, quam Hieronymus albuginē nominauit, Leuitici 21. Si albuginem habens in oculo: dictū sic בְּלִל id est, cō-

fusio pupillę in oculo, à qđ etiā בְּבִלִי Baby lonia dicta est, quasi balbel, inde בְּבִלִי Stramentū iumētorū ex diuersis mixtū feno & palea & quisquilis, à cōfusione siue mixtiōe diuersorū sic dictū: qđ Hieron. migma gręce, non inueniēs latinū, à mixtura uocauit. Isaie 30. Cōmixtū migma comedēt sicut in area uentilatū est.

* בְּלָג. Contentus est, persiliit firme, ualuit, roboratus est, confortatus: quam Hieronymus tormenta doloris esse uoluit, lob nono. Cū dixerō nequam ita loquar, commuto faciem meā, & dolore torqueor: ubi ponitur בְּלָג quod Hebræi exponunt, Si dixerō obliuiscar querelę meę, dimittam iram meam & confortabor.

* בְּלִח. Inueterauit, detritum est, cōpuitruit: ut Deuteronomij 29. Non sunt attrita uestimenta uestra, nec calciamenta pedum uestrorum uetustate consumpta sunt. Inde בְּלִח id est, uetula, Munst. Hinc בְּלִח uetustus, Iosue 9, בְּלִח absumptio: Isaie 10. & בְּלִחִי corruptiones. Ierem. 38.

* בְּלִחָה. Terror, stupor, turbatio subita: ut Isaie decimo septimo. In tempore uesperę & ecce turbatio uel stupefactio, sicut בְּלִחָה de quo superius dictum est.

* בְּלִט. Paulatim, clam, ut primo Regum 18. Loquimini ad Dauid clam. Munst. Est dictio composita ex בֵּט & præpositione beth.

* בְּלִם. Coartauit, clausit, obturauit, constrinxit, refrenauit: ut Psalmo tricimo secundo. In camo & freno maxillas eorum constringe: id est, ad constringēdum seu coartandū: sic enim legitur בְּלִם in infinitiuo.

* בָּלַט Scrutatus est, quæ fuit: Hieronymus traduxit in propheta Amos, uellicauit: ut Amos septimo: Sed armenarius ego sum uellicans Sycomoros. Idem postea exposuit in commentarijs Amos, strinxit: sed apud Hebræos hoc uerbum significat legere, hoc est, colligere fructus siue bacas, testante Dauid Kimhi in suis commentarijs Hebraicis super Amos prophetam.

* בָּלַע Ingurgitauit, deglutit, deuorauit: ut Exodi septimo: Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. Inde nomen uerbale בָּלַע quod Hieronymus in quotidianæ lectionis nostræ Psalterio traduxit præcipitatio, licet Septuaginta melius catapontismos, hoc est, demersio seu proprie ingurgitatio siue absorptio: Psalmo quinquagesimo secundo. Dilexisti omnia uerba præcipitationis lingua dolosa: Græci autem, Dilexisti omnia uerba absorptionis linguam dolosam. Quod idem sanctus Hieronymus eundem uersum iulius de hebraica ueritate transferens sic interpretatur: Dilexisti omnia uerba ad deuorandum linguam dolosam. Munst. Forma huius nominis non est בָּלַע sed בָּלַע mutaturque in paula sagol in camez Psalmo 52.

בָּלַע Fortificatum per dages significat destruxit, perdidit, corruptit, oppressit: quem punctum multi non considerantes exponunt superius uerbum pro isto, ut & Septuaginta quoque fecerunt, Haba cuk primo: Quare non aspicias super contemptores, tacebis cum deuorauerit impius iustiores se: Et nos legimus, Quare non respicias super inique agentes & taces deuorante impio iustiores se: ubi ambæ translationes non considerauerunt

punctum dages. Sed Hieronymus grauius in commentarijs hoc uerbum exponit dicens: Cur pateris ab impio Nabuchodonosor iustum opprimi Israël. Clarius intelliges Threnorum secundo significatum eius: Præcipitauit dominus nec pepercit: pro destruxit & perdidit.

* בָּלַעַי Nisi, absque, præter, excepto: ut Genesim decimo quarto, Exceptis istis quæ comederunt iuuenes. Et assumit in principio mem, ut Psalmo decimo octauo. Quis deus præter dominum. De quo supra in בָּל quoque diximus.

* בָּלַעַי Deuastauit, destruxit, lacerauit: ut Nahum secundo, Dissipata est & scissa & dilacerata.

* בָּלַעַי Nisi, præter: ut Numeri undecimo, Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi man uel præter man. Aliquando ultimum iod non est de substantia dictio nis, sed pronomen primæ personæ significat: ut Osee decimo tertio, Et deum absque me nescies, & saluator non est præter me. Vbi etiam hæc dictio בָּלַעַי synonyma ponitur, de qua par erit iudicium: & pene in omnibus בָּלַעַי significat præter, exceptis admodum paucis locis ubi pro non uel ne accipitur: ut Isaia 14. Ceden-tem populos in indignatione plaga infamabili, id est, pro non cessante. Et Isaia decimo: Ne incurramini sub uinculo: & tunc recipit in principio mem uel lamed sicut supra ostendimus.

* בָּמָה Locus eminens, aliquid excelsum: ut Psalmo decimo octauo, Et super excelsa statuens me. Inde ab altitudine altare dicitur בָּמָה ut tertio Regum tertio, Illud quippe erat excelsum maximum. Mille hostias holocaustorum obtulit Salomon super altare illud.

* **בָּנָה** *Ædificauit*: ut Psalmo 102. Quia ædificauit dominus Sion, & coniugatur **בָּנִיתָ** defectiue: ut 3. Regū 8. *Ædificans ædificauit domum habitaculum tuum.* De hoc faciunt Hebræorum grammatici mentionem in capitulo de **בְּנָיָה** quæ in fine deficiunt. Hinc **בְּנָיָה** Structura, ædificium: ut Ezechielis 40. Et mensus est latitudinem edificiij calamo uno, altitudinē quoque calamo uno: & capitur in grammatica Hebræorum pro coniugatione.

* **בָּרָא** *Filius*: ut Exodi secundo, Quæ concepit & peperit filium. Et pluraliter **בָּרִים** ut Iob primo. Natiq; sunt ei septē filij. Inde **בָּת** filia, ut Psalmo 137. Filia Babylonis misera: & pluraliter **בָּתִּים** ut Iob superiori loco, Et tres filias. Dicitur etiā **בָּת** pupilla oculi: ut Psalmo decimo sexto. Custodime ut pupillam oculi. Quomodo autem hoc uocabulum significans filios uel filias reperiatur diuersis in locis, legere posthac poteris in amplioribus grammaticis.

* **בָּקַר** *Vua acerba*: ut Hieron. tricesimo primo. Patres comederunt uiam acerbam & dentes filiorum obstupuerunt. Potest etiā significare quemlibet fructum immaturum.

* **בָּעָה** *Petiit, quesituit, rogauit*: ut Isaiæ 21. Si queritis quærere, conuertimini & uenite. Et Isaiæ 30. Et requisita in muro excelso. **בָּעָה** Fecit proijcere ampullas, à seruendo dictum secundum Dauid Kimhi in cōmentarijs, Isaiæ eo quod aqua seruēs tales fungos seu uescas proijciat. Vnde Hieron. ardere interpretatus est Isaiæ 64. Sicut exustio igni tabescerent, aque arderent igni. Inde uenit **בָּעִירָה** id est, ampullæ uel inflatio.

nes, pulsulæ, uescicæ: ut Exodi nono. Erūt enim in hominibus & iumentis ulcera & uescicæ.

* **בָּעֵשׂ** *Recalcitrauit*, ut Deutorono mī tricesimo tertio. Incrassatus est dilectus & recalcitrauit.

* **בָּעַל** *Rem cum muliere habuit, coiuit, subagitaui, maritauit, subiugauit, dominatus est, subiugauit.* Hieronymus honeste traduxit, habuit mulierem: ut Deutorono. 24. Si acceperit homo uxorem & habuerit eam, & eiusdem libri cap. 21. uariando traduxit pro dormire cum ea. Et postea intrabis ad eam dormiesq; cum illa. Et hoc modo omne qd̄ prægeminet & ante stat seu subiectum aliud quid habet dicē **בָּעַל** autor, magister, dominus, maritus. Exodi 21. Si habens uxorem & uxor egredietur simul: pro quo Hebræi legunt: Si maritus uxoris est & exibat uxor eius secum. Significat magistrum: ut Genesis 49. Inuideruntq; ei habentes iacula, id est, periti sagittarij, hoc est, magistri balistarum. Significat dominum seu principem, Leuit. 21. Sed ne in principe populi sui cōtaminabīs. Deriuata lectione cognosces, ut est **בָּעִילִי** &c. Deut. 22. Si dormierit uir cū uxore alterius, pro maritata marito. Munst. De **בָּעִילִי** habes infra in radice **עָלָל** Ab hac radice uenit quoq; idolum Baal, quod ceu dominum suum cultores eius uenerati sunt.

* **בָּעָרָה** *Cōbustus est, arsit*: Num. 21. Vocauitq; nomē loci illius **בְּעֵרָה** incensio, eo qd̄ succēsus fuisset cōtra eos ignis dñi. Et Psal. 118. Et carbones succensī sunt ab eo: & Exodi 3. Et uidebat quod rubus arderet, & sequit̄ infra: Quare non cōburaui rubus. Isa. 1. Et succēdet utrūq; simul.

בָּעַר Tulit, ut Deuteronomij uicesimo secundo. Et auferes malū de medio tui, & eiusdem uicesimo sexto. Attuli quod sanctificatum est de domo mea, & sequitur, Nec separaui ea in qualibet inmundicia: ecce idem uerbum translulit separaui. **בָּעַר** Ardor, succensio: **לְסַיֵּף** quarto. In spiritu iudicii & spiritu ardoris. Hebręi exponunt destructionem, de uastationem, & exterminationem.

בָּעַר Consumpsit, molestauit, læsit, depastus est, eruit: ut Exodi uicesimo secundo. Si læserit quispiam agrum uel uineam. **בָּעַר** lumentū, ut loco supra citato: Exodi uicesimo secundo. Et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena. Duo uocabula discēs hac allegatione, scilicet **בָּעַר** iumentū & **בָּעַר** depascatur in coniugatione hiphil.

בָּעַר Desipuit, insaniuit, infatuatus est: ut Ieremię decimo. Pariter insipientes & stulti probantur: fortasse à iumē seu bruto superiori dictum, quia stultus bruto similis est. Inde **בָּעַר** stultus, insipiens, fatuus: **פְּסַלְמוֹ** nonagesimo quarto. Intelligite insipientes in populo: & **פְּסַלְמוֹ** nonagesimo secundo. Vir insipiens non cognoscet: ubi scribitur **בָּעַר** cum duplici patha.

בָּעַר Terruit, stupefecit: **לְסַיֵּף** uicesimo primo. Emarcuit cor meum, tenebrę stupefecerunt me. Munst. Inuenitur etiam in kal: Daniel octauo. Hinc nomen **בָּעַר** terror, Ieremię octauo. & **בָּעַר** Iob sexto.

בָּעַר Lutum, argilla: ut Ieremię tricesimo octauo. Demerserunt te in ceno, & in lubrico pedes tuos: lubricum pro luto ponitur.

בָּעַר Cepe: ut Numeri 11, Por-

rię & cepe & allia, ubi **בָּעַר** in plurali scribitur.

בָּעַר Profuit: ut Genesis tricesimo septimo. Quid prodest si occiderimus fratrem nostrum: id est, quæ cupiditas si uel licentia in malum. Nota quod significat hec & inde deriuata iniuriam, fraudem, calumniam, & auariciam: ut Exodi decimo octauo. Et qui oderint auariciā, ubi est **בָּעַר** nomen. **בָּעַר** Compleuit, perfecit, ut Threnorum secundo.

Compleuit sermonem suum quem preceperat à diebus antiquis. Idem **לְסַיֵּף** decimo. **בָּעַר** Percussit, uulnerauit, incidit, fidit à findo: ut Amos nono. pro eo quod nos legimus, Auaricia enim in capite omnium: Hebręi legunt, Et uulnerabiteos in capite omnes: uel secundum David Kimhi in commentarijs hebraicis super duodecim minores: Et incidit seu percussit caput omnium: quod Septuaginta melius expresserunt, sic scribentes: ut dissecaret in capitibus omnium.

בָּעַר Pasta, massa parata ad coquendum panem: ut Exodi duodecimo: Tu litigitor populus conspersam farinam.

בָּעַר Tumuit. Hieronymus traduxit subtritus est, Deuteronomij octauo, Et pes tuus non est subtritus. Hebraice: pes tuus nunquam tumuit.

בָּעַר Incidit arbores, uindemiauit: ut Deuteronomij uicesimo quarto. Si uindemiaueris uineam tuam.

Munst. Hinc **בָּעַר** uindemia: Leuitici uicesimo sexto.

בָּעַר Muniiuit: ut Numeri tricesimo secundo. Paruuli nostri & quicquid habere possumus erunt in urbibus munitis.

בָּעַר Firmus, fortis, munitus: ut Numeri tredecimo. Sed cultores fortissimi.

fortissimos habet, & urbes grandes atq; muratas. Munſt. Hebraiſmus habet hic בצריות ciuitates munitas, ſcribiturq; in ſæminino paul.

בצר Munitio, fortificatio muro- rum: Zachariæ nono. Conuertimini ad munitiõnem. Idem בצר Iofuæ decimo. בצר Deſtitit, uitauit, prohibitus eſt: ut Genetiſ undecimo. Nec deſiſtent à cogitationibus ſuis donec eas opere compleant. Munſt. Hinc deriuatur בצרה caritiſta, ſterilitaſtera; ſeu retentio pluuię: Ieremiæ decimo quarto, & decimo ſeptimo.

בצר Aurum: Iob uiceſimo ſecundo, pro eo quod nos legimus, Dabit pro terra ſilicem &c. Hebræorum magiſtri traducunt ſic: Et reponet pro puluere aurũ, & in petra fluuiorum ophir, hoc eſt, aurum obrizũ: & plur. בצרים ibidem.

בקק Vacauit, deſtruxit, ualſtauit: Nahum 2. Quia ualſtatores diſſipauerũt eos: Hinc בקק uicis inanis: Hoſeæ 10. בקק Vas teſtaceum quali gutturnum, à ſono nomen accipiens cũ in aquam mergitur, quod Hieronymus lagunculam traduxit. Ieremiæ 19. Vade & accipe lagunculam.

בקע Fudit, rupit, ſcidiſt, diuiſiſt, diſſecuit: ut Amos 1. Eo quod diſſecuerit prægnantes Galaad. Iſaiæ 58. Tunc erumpet quali mane lumen tuum. בקעה Planities, uallis, campus: Genetiſ 11. Inuenerunt campũ in terra Senaar: & Deuteronomij 8. In cuius campis & montibus erumpunt fluuiorum abyſſi. בקע Semiſſis uel dimidium pondus: ut Exodi triceſimo octauo, ubi nos legimus: oblatum eſt autem ab ijs qui tranſierunt: ibi ueritas hebraica teſtante Nicolao de Ly

ra ſic habet, Dimidiuſ ſicluſ per ſingula capita.

בקר Quæſiuit, explorauit: ut Leuitici decimo tertio. Sin autem poſt emũdationem ruruſ creuerit macula in cute, non queret ampliuſ. בקר Mane: ut Genetiſ 1. Et factum eſt uespere & mane dieſ unus, & pluraliter בקרים ut Iſaię triceſimo tertio. Eſto brachiuſ noſtrum in mane: dictum fortalle à quærendo, nam incipimus reſ quære cum mane luceſcit. בקר Vacca ſiue boſ: ut Genetiſ 12. Fueruntq; ei oueſ & boueſ: & pluraliter בקרים uacę, quod Hieronymuſ traduxit bubali: Amos ſexto. Aut arari poteſt in bubaliſ. Inde בקר armentariuſ, ut Amos ſeptimo, Sed armentariuſ ego ſum.

בקש Quæſiuit, ut Canticorum 5. Quæſiui & non inueni illum. Munſt. Hinc deriuatur בקשה petitio, poſtulatıo: Eſther 5.

בר Munduſ, puruſ: ut Pſalmo 23. Innocenſ manibuſ & mundo corde. Inde puritaſ בר Pſalmo 18. Et ſecunduſ puritatem manuum mearum, aliaſ mūdiciem. Significat etiam בר electuſ: ut eodem Pſalmo. Et cum electo electuſ eris. Item ſignificat foriſ: ut Iob 39. ſecundum Hebræoſ, ubi noſ legimus: & pergunt ad paſtum, ibi Iudæorum magiſtri interpretantur ſic: & pergunt foras, uel cornupetũt foriſ. Item בר filiũ: ut Pro uertiorum 31. ubi noſ legimus. Quid eſt leſtẽ mi quid electe uteri mei, quid electe uotorum meorum: ibi hebræi legũt, quid fili mi: quid fili uteri mei: quid fili uotorũ meorum. Item ſignificat triticũ: ut Gen. 45. Et totidẽ aliſnaſ triticũ in itinere, paneſq; portateſ: cuiuſ inſtar ſic

K expone

exponetur uersus Psalmi 72. ubi pro eo quod legimus, Erit firmamentum in terra, legunt Hebrei frumentum. Nam teste Burgenſe, translatio secundū hebraicam ueritatem talis est: Erit placenta frumenti in terra: ergo conſuſione huius uocabuli cum ſententia S. Hieronymi faciamus, qui in apologetico cōtra Kufinū Pammachio ſic ſcribit, Bar apud Hebreos diuerſa ſignificat: dicit enim & filius ut eſt iſtud: Bar lona filius colūbe, & Bar tolemęus filius Ptolemęi, & Barchinęus, & Barchiſeus, & Barrabas. Triticum quoq; & ſpinarum faſciculus, & electus, ac purus. Hęc idem Hieronymus.

* בָּרָר Secreuit, elegit, clarificauit: inde dicitur id quod ſcribitur 1. Paralip. 16. Et poſt eum Heman & Idithun & reliquos electos, hoc eſt, preclaros: & uidetur multis uerbum primitiuum eſſe præcedentis.

* בָּרָא Finxit, creauit: Genetiſ 1. In principio creauit deus cœlū & terram. Hinc בָּרָא creator. בָּרָא Succidit uel excidit, eruit, ut Ioſuf 17. Aſcende in ſyluam & ſuccide tibi ſpacia, & paulo inferius. Succides tibi atq; purgabis ad habitandum ſpacia. בָּרָא Res noua quę prius non fuit, quam nos creaturam uocamus: ut Numeri 16. Sin autem nouam rem fecerit dominus. בָּרָא Firmus, ſanus, pinguis, craſſus: ut ludicum tertio. Erat autē Eglon uir craſſus nimis. Deriuata legendo inuenies: & ſæpe per defectum aleph in fine inuenies בָּרָא ut Ezechielis triceſimo quarto. Ecce ego ipſe iudico inter pecus pingue & macilentum.

* בָּרְבִּיר Gallinaceus, uel auis altilis: ut 3. Regum 4. Excepta uenatione ceruorum,

rum caprearum atq; bubalorum, & auium altiliū, ubi ponit בָּרְבִּיר אֲבִירִים id eſt, altilium ſaginatorum in ſtabulis, hoc eſt, ſtabulantium.

* בָּרַר Grando: ut Exodi nono. Ecce pluam cras hac ipſa hora grandinē multam nimis. Inde uerbum בָּרַר prima camez, ſecunda patha. בָּרַר Reſperſi punctis ſeu maculis: ut Genetiſ 31. Varios maculoſos atq; reſperſos.

* בָּרַח Elegit: ut primo Regum decimo ſeptimo. Eligite ex uobis uirum.

בָּרַח Præſus eſt, comedit 2. Regum 13. Comedam de manu eius. Inde deriuata nomina uerbalia Psalmi 69. Et dederunt in eſcam meam fel: & ſecundo Regum tredecimo. Inſer cibum in conclauis, & uelcar de manu tua: putant ex hoc intelligi uerſiculum Genetiſ quadregeſi mooctauo. Eratq; uernum tempus: ubi ſecundum hebraicam ueritatem legendum eſt (cum iam eſſet quali paſcuus ager) quam certe parentheſim circumloquendo alijs uerbis expreſſit interpres dicens: Erat enim uernum tempus.

* בָּרַח Ferrum: Psalmi 105. Ferrū pertransiit animam eius.

* בָּרַח Fugit, ut ſecundo Regum tredecimo. Porro Abſolom fugiens abiit. Item contignauit, clauſit, ut infra.

בָּרִית Repagulum, haſtile, tignum, uectis: ut Exodi uiceſimo ſexto, pro eo quod nos legimus: & eiufdē numeri ad occidentalem plagam: ſequitur: Qui mitentur per medias tabulas, hebraica ueritas ſic habet: Et tignum tranſiens in medio tabularum contignans à termino ad terminum. Significat & ſeram uel repagulum: ut Iob triceſimo octauo. Et poſui uedem, id eſt, repagulum & oſtia,

* בִּרְךָ Benedixit: ut Psalmo 118. Benedictus qui uenit in nomine domini. Benediximus uobis de domo domini. Item salutauit: ut Genesis 47. Qui benedicens illi: pro quo hebraica ueritas habet: Et salutauit Iacob Pharaonem. Item flexit genua: ut Psalmo 95. secundum hebraicam ueritatem: uenite adoremus, curuemur, flectamus genua: & Genesis 24. Cum camelos fecisset accumbere. Item בִּרְךָ Blasphemaui, increpauit, reprehendit, maledixit: ut 3. Regum 21. pro eo quod nos legimus: Benedixit Naboth deum & regem, quamobrem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. Hebræi transferunt sic: blasphemaui: & Chaldaica translatio Ionathæ habet בִּרְךָ id est, contempsit: unde Lyra exponit benedixit, id est, maledixit. Sic Iob 2. Benedic deo, & morere. Hebræi exponunt, increpa & reprehende deum. בִּרְכָה Munus, donū: Genesis 33. Et suscipe benedictionem quā attuli tibi: id est, suscipe munus quod allatum est tibi. בִּרְכָה uel בִּרְכָה Ge-
nua: ut Deuteronomij 28. Percutiat te dominus ulcere pessimo in genibus & in suris. בִּרְכָה Fons, uiuarium, stagnū, piscina: ut Canticorum septimo. Oculi tui sicut piscine in Hesebon.

* בִּרְם Vestis cuiusdam preciosissimæ genus. Alij putant esse scriniorum preciosorum iocalum. Hieronymus traduxit gazam preciosam, Ezechielis 27. Ipsi negotiatores tui multipharum in uolucris hiacynthi & polymitorum gazarumque preciosarum. ubi Septuaginta interpretati sunt, thesauros electos.

* בִּרְם Resplendentia, fulgur, coruscatio, scintillatio, secundo Regum uice-

simosecundo. Misit sagittas suas & dissipauit eos, fulgur & consumpsit eos. Significat & lapidem eiuscemodi.

* בִּרְכָה Spinarum quædam species, quas translatio nostra tribulos uocauit, Iudicum 8. Et cum reuersus fuero uictor in pace, conteram carnes uestras cum spinis tribulisque deserti.

* בִּרְם Arbor quædam ex qua fiunt iacula. Hieronymus traduxit, abietem, alij cedrum: Isaia 55. pro saluicula ascendet abies: & eiusdem 60. abies & buxus & pinus simul. בִּרְם Missilia, lanceæ, tela, iacula, sagittæ: quoniam ex hæc ex arbore prius nominata, propter ipsius proceritatem fiunt. Hieronymus autem agitadores traduxit: & translatio Septuag. exposuit equites. Nahum 2. Et agitadores consopiti sunt Septuag. sic: & equites timuerunt in exercitiis. Voluerunt enim pro uirili sua imitari Chaldaicam translationem Ionathæ, qui excelsos & magnates exponit, & exercituum magistros. Et Ioseph Kimhi putauit ita eos appellari à proceritate arboris siue cedri seu abietis, teste filio suo in commentarijs super duodecim. Ego lanceatos seu balistarios dicerem.

* בִּרְם Cypressus: Canticorum primo. Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra בִּרְם cupressina. בִּרְם Fœdus, pactum: ut Ieremig. tricesimo primo. Ecce dies uenient dicit dominus. Et seriam domui Israël & domui Iuda fœdus nouum, non secundum pactum. Ecce idem uocabulum dupliciter traduxit. Munus. Quidam putant hoc nomen esse à uerbo בִּרְם quod in una significatione idem ualeat quod בִּרְם succidit.

בָּשֵׁל Maturauit; ut Isai 3. Mitte falces quoniam maturauit messis. בָּשֵׁל Coxit; ut Exodi 12. Non comedetis ex eo crudum quid nec coctum aqua: & Ezechielis 24. & discosta sunt ossa illius in medio eius. Munst. Kimhi exponit בָּשֵׁל adiectiue pro coctus, Exodi 12.

בִּשְׁמָה Suauis odor, aroma; ut Isai 3. Et erit pro suauis odore fœtor; & cum sex punctis בִּשְׁמָה aromaticū: ut Exodi 30. Sume tibi aromata prime myrrhæ, & cinnamomi aromatici. Item & calami aromatici, ita enim legendū est: & Cant. 5. Messui myrrhā meā cū aromate meo.

בָּשָׂם Onerauit, oppressit, grauauit: Hieronymus interpretatus est diripuit: Amos 5. scilicet pro eo quod diripiebatis pauperē ubi ponitur בִּשְׁבָבָם quod exponunt hebræi עֲבָרָבָם id est, onerauit uos, intelligentes de principibus & iudicibus, auctoritatem allegatā. Rabi Ioseph Kimhi putat sin literam pro samech positam, ut alias sepe; uide supra in בִּישׁ

בִּשָּׂר Caro: Psalmo 145. Et benediciat omnis caro nomini sancto eius.

בְּשֹׁרָה Annunciauit, euangelisauit; ut Isai 52. Quam pulchri super montes pedes annunciantis & prædicantis pacem, annunciantis bonum; ubi ponitur nomen eius בְּבִשְׁרָה euangelista, nunciatus: qui barbarice ambassator dicitur. Inde בְּשֹׁרָה Præmium uel merces pronuncio relato; ut secundo Regum quarto. Cui oportebat me mercedem dare pronuncio.

בְּהָה Inanis, deserta, uastata: ut Isai 5. Et ponam eam desertam,

בַּת Est mensura liquidorum, quam Hieronymus alludens uocabulo bathū traduxit Ezechielis quadragesimo quinto. Statera iusta, & ephiiustum, & bathus iustus erit uobis.

Munst. Est bath mensura liquidorum sicut epha siccorum, nec est una maior altera. Est etiam בַּת filia de quo supra in בַּת dictum est.

בְּתוּלָה Virgo; ut Genesis uicesimo quarto, uirgoq; pulcherrima in cognita uiro, & pluraliter בְּתוּלוֹת ut Amos octauo. In die illa deficient uirgines pulchræ: nā pluralia mase. generis בְּתוּלִים & בְּתוּלִי significant integritates seu signa uirginitatis: ut Deuteronomio uicesimo secundo, non inueni filiam tuam uirginem, pro eo quod legere deberemus: Non inueni in filia tua in corruptiones siue integritates: & hæc sunt signa uirginitatis filie meæ.

בִּתְּחָה Perfodit, interfecit, trucidauit: Ezechielis decimo sexto. Et trucidabunt te gladijs suis.

בְּתָר Separauit, partitus est, diuisit: ut Genesis decimo quinto, aues autē non diuisit. בְּתָר Pars, diuisio, separatio, portio siue partitio: ut Genesis decimo quinto, ubi supra; & utraq; partes contra se alterius posuit. Et Canticorum secundo. Similis esto dilectæ mi capræ hinnuloq; ceruorum super montes Bæther: ubi quidam ignari scriptores posuerunt l, pro r, Bæthel, sed Hebræi legunt super montes partitionis seu separationis.

בִּשְׁמָה

בָּסֵם אֲרִי עֵלִי

 Tectum, ut Psalmo 102. Et factus sum sicut passer solitarius in tecto: & dedinatur heteroclitice secundum genus femininum pluraliter אֲרִי ut Sophonis primo: & eos qui adorant super tecta militiam coeli.

 Elatus est, eleuatus est & exaltatus, dominatus est, & gloriose magnificatus est, neutraliter: ut Exodi decimo quinto. Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est: quod uerbum uerbo legitur: אֲרִי אֲרִי Superbiendo superbiuit, seu dominando dominatus est: & Isaiæ decimo sexto, אֲרִי significat arrogantiam & superbiam: ut, Audiui mus superbiam Moab, superbus est ualde, superbia eius & arrogantia eius &c. inde אֲרִי superbia, אֲרִי & אֲרִי superbus. אֲרִי Eo uocabulo Hieronymus in commentarijs super duodecim dicit significari fremitum & sonitum aquarum decurrentis: Zachariæ undecimo, ubi translatio Septuag. dicit: Vox rugientium leonum quia afflictus fremitus Iordanis: sed rectius in nostra sic legitur: uox rugitus leonum quia uastata est superbia Iordanis: quod etiam testatur Chaldaica translatio Ionathæ, qui exponit, altitudo Iordanis.

 Luit, redemit: ut Isaiæ quadragesimo octauo. Dicite redemit dominus seruum suum Iacob. Inde אֲרִי & אֲרִי & multa alia deriuata inuenies Leuitici uicesimo quinto, luitionem & redemptionem & liberationem significantia. Item significat foedare, inquinare, deturpare, obscurare: ut Iob tertio. Obscureum tenebræ & umbra mortis, Ite etiam

polluere: ut Danielis primo: Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueret.

 Cacumen, dorsum, altitudo, summitas: ut Psalmo 129. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Item significat אֲרִי supercilium: Leuitici decimo quarto, & die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia. Et quandoque additur nun litera, ut Psalmo 68. מִן הַר צִיּוֹן ubi nos legimus: Mons coagulatus, ibi Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate rectius traduxit, mons excelsus. Quidam e contra exponunt humilis mons & colliculus, id est, gibberosus, & sic deriuatur à sequenti.

 Gibbus seu gibberosus, tractum fortassis à dorsi altitudine, sicut enim Hieronymus traduxit Leuit. uicesimo primo. Si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus: quanquam chargum Hierosolymitanum intelligat hoc uocabulum de his quibus in utroque oculorum sinu superciliorum pili excresecunt, quod nunc communiter sequuntur Iudæi exponentes eandem dictionem de homine cuius oculos supercilia obnubunt atque condensant, quem ego dicerem superciliosum.

 Fovea, cisterna, palus, & omnis aquarum cōseruatio: ut Isaiæ tricesimo. Aut hauriatur parum aquæ de fovea. Sic enim Onkelus Chaldaicus in sua translatione pro אֲרִי hebraico uocabulo ponit אֲרִי nomen Chaldaicum, Genesim tricesimo septimo. אֲרִי Superbiuit, exaltatus est, tumuit: Psalmo 131. Domine non est exaltatum cor meum neque elati sunt oculi mei: ubi quandoque he aspiratio mutatur in aleph ut אֲרִי. Inde אֲרִי superbus, Psalmo 107, Superbo oculo &

insatiabili. In alia etiam coniugatione & forma inuenies hoc uerbū in Abdia. Si exaltatus fueris ut aquila: quod exponūt quidam magistri Iudaeorum transitiue: si exaltaueris supple nidum tuum. Alij neutraliter seu intransitiue, ut hic: & in alia quoq; forma Psalmo 113. Qui in altis habitat: ubi iod finale superfluum est, ut sepe alias. Munst. Hec est una ex quatuor radicibus quæ habet tertiam radicalem he literam nunquam mutabilē, ideo plerunq; signatur puncto mappic. Inde גבה Altitudo. Psalmo centesimo tertio. Quoniam secundum altitudinem cæli à terra.

גבה Caluus, depilatus: ut Levitici tredecimo. Vir de cuius capite capilli fluunt, caluus & mundus est. Inde גבה id est, caluities seu alopecia, ut eo dem loco.

גבול Limes, terminus, finis, regio: Deuteronomij decimono. Non assumes seu transeres terminos proximi tui: & sequitur uerbum inde derivatum: גבל Limitauit, terminauit, definiuit regionem agrorum: ut eodem loco supra citato, Quos fixerunt priores.

גבש Caseus: ut Job decimo. Nōne sicut lac mulisti me, & sicut caseum me coagulasti.

גבע Collis: ut Zachariæ decimo quarto. De colle Remmon ad austrum Ierusalem, & quandoq; cataparagogen assumit in fine he aspirationem, ut lere miæ quinquagesimo, גבעה Demon te in collem transierunt. גבעה Pileus, galerus, tiara: Exodi uicesimo octauo. Et baltheos ac tiaras in gloriam & decorem.

גבעל Folliculus lini: Exodi nono,

Et linum iam folliculos germinaret, ponitur enim illic uerbale גבעל Munst. Kimhi exponit simpliciter pro גבעל folliculo seu canna lini.

גבעל Calix, poculum, scyphus: ut Genesis 44. Scyphum autem meum scyphum argenteum pone in ore faciei uioris. Nam ueru, id est, obelisco debet confodi, quod nos legimus: & precium quod dedit tritici: & Exodi 25. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos.

גבר Præualuit, uiguit, robustus fuit, uires cepit, nos legimus, corroborauit: Psalmo 103. Corroborauit misericordiam suam super timentes: sed Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate melius translulit, Confortata est misericordia eius super timentes eum: id est, conualuit, ita enim traduxit Genesis 49. Benedictiones patris tui confortate sunt. Item Genesis 7. Et aquæ præualuerunt nimis super terram. Inde nomen substantiuum גבורה quod robur, fortitudinem, uirtutem, uires, potētiam interpretantur: ut 2. Paralipomenon 22. In manu tua est fortitudo & potentia, & Psalmo 89. Si autem in potentatibus. In alia coniugationis forma reperimus גביר Psalmo 12. Linguam nostram magnificabimus, quod Hieronymus traduxit in Psalterio de hebraica ueritate: linguam nostram roboremus. גביר Potens, fortis, robustus: ut Genesis 10. Ipse cepit esse potens in terra: sequiturq; & erat robustus uenator. ubi unum & idem uocabulum mox aliter traduxit interpret: & Canticorum 3. En lectulū Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël. גביר Dominus, caput, superi or: ut

or: ut Genesis 27. En dominum tuum il-
lum conlitiui. *Fœmininum eius* גְּבִירָה
Imperatrix, domina, regina: ut Hiero-
mie 13. Dic regi & dominatrici. גְּבִירָה
Vir, à mascula uirtute & potestate supra
mulierem: ut Prouerbiorum tricesimo:
Viam uiri in adulescētula. In alia forma
ponitur Psalmo decimo octauo גְּבִירָה Et
cum uiro innocente innocens eris. Cū
tamen in eodem cantico quod scribitur
secundo Regum 22. ponatur גְּבִירָה &
eum robusto perfectus. גְּבִירָה gallus
gallinaceus: Isaiæ 22. Sicut asportatur
gallus gallinaceus, ita enim se didicisse
affirmat à suo præceptore Iudæo Hiero-
nymus in cōmentarijs.

* גְּבִירָה Lapis preciosus: Iob uicesi-
mo octauo, ubi translatio nostra habet.
Excelsa & eminentia non commemora-
buntur: ibi hebraica ueritas hos duos la-
pides preciosissimos notat, qui in raro
sunt usu, dicens: Ramoth & Gabis non
cōmemorabuntur. Nam comparatione
eius hoc totum obelisco auferēdum est.
Error autem interpreti accidit hic, pro-
pter incuriam & negligētiā orthogra-
phiæ, quæ multos sæpe decepit, ut patet
in uarijs locis.

* גְּבִירָה Coriandrum: ut Numeri un-
decimo. Erata uem man quasi semen
coriandri, גְּבִירָה Fortuna dea: ut Isaiæ
sexagesimo quinto. Qui disponitis
fortunæ mensam. Rabi Moyses cohen
dicit, quod sit stella Iouis, & quod Iupi-
ter in lingua Cedar, id est, Arabica sic uo-
cetur: & Rabi Dauid Kimhi in cōmenta-
rijs Isaiæ exponit pro sydere.

גְּבִירָה Collegit exercitum, accinxit
se ad prælium, expeditu se: ut Genesis
quadragesimo nono. Gad accinctus

præliabitur ante eum, & ipse accinge-
tur retrorsum: quem uersiculum Hiero-
nymus in libro hebraicarum questionū
sic transfert: Gad latrunculus latrocina-
bitur eum, & ipse latrocina bitur plantā,
& tamen ibi Gedud exponit accinctus
& expeditus: ego supplerem cohortē, ut
secundo Regum uicesimo secundo. In eo
enim curram accinctus: quod similiter
Rabi Salomon Gallus, in superiori loco
exponit גְּבִירָה id est, expeditus: non le-
gimus eiusmodi milites latrunculos:
ut quarto Regum uicesimo quarto, Im-
mitit; ei dominus latrunculos Chaldeo-
rum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos
Moab, & latrunculos filiorum Ammon;
ubi semper ponitur גְּבִירָה & Ionathas
Chaldeus גְּבִירָה exponit, tanquam
expeditionem bellicam. גְּבִירָה Dila-
niuit, dilacerauit, excoriauit, scalpsit:
Ieremiæ quadragesimo septimo. Usq;
quo concideris, ubi in hiithpaël scribitur
גְּבִירָה in fœminino.

* גְּבִירָה Hædus: ut Genesis tricesimo
octauo. Misit autem Iudas hædum ca-
parum per pastorem suum: & ludicum
decimo quinto. Er attulit ei hædum de
capris: & pluraliter declinatur utroq; ge-
nere, in masculino גְּבִירָה ut Genesis
uicesimo septimo. Affer mihi duos hæ-
do optimos: in fœminino גְּבִירָה ut Cā-
ticorum primo. Et pasce hædos tuos iux-
ta tabernacula pastorum. גְּבִירָה Li-
tora, ripæ: ut Iosue 3. Iordanis autē ripas
aluei sui tempore messis impleuerat.

* גְּבִירָה Magnificauit, magnus fuit,
magnificatus est: ut Psalmo centesimo
quarto. Domine deus meus magnifica-
tus es uehementer: primo Paralippome-
non 29. Magnificauit ergo dominus

Salomonem; & Genesis 41. pro eo quod legimus, uno tantum regni solio præcedam te, uerbum è uerbo sic legitur: tan- cum modo sedem magnificabo supra tuam uel supra te: sed potius quæ à facio latine componuntur, ea ueniunt hebraice à coniugatione graui לָגַל quod ponitur Ester tertio. Post hæc rex Asuerus exaltauit Aman, pro magnificauit, & Genesis uicesimo quinto, pro eo quod nostra trãslatio legit, quibus adultis, hebraica ueritas habet, Et magnificati sunt pueri, id est, creuerunt: in eo & similibus semper seruatur punctus dages.

Inde לָגַל magnus: Exodi undecimo. Fuitq; Moses uir magnus ualde: omnia eiuscemodi significant magnificentiã, honorem, pulchritudinẽ, staturam, fortitudinem & robur: Ezechielis decimo sexto. Et fornicata est cum filiis Aegypti uicinis tuis magnarum carnum, ubi ponitur לָגַל in plurali constructiuo.

לָגַל Magnitudo uel magnum, substantiuum nomen: ut Deuteronomij 5. Ecce ostendit nobis dominus deus noster maiestatem & magnitudinẽ suam: & quandoq; scribitur prima cum pũcto surek, ut Psalmo ultimo: Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius: & quandoq; accipit he in fine cum pũcto surek in penultima: ut Psalmo 145. Et magnitudinis eius non est finis. Inuenies omnia inde deriuata supereminentiã significare qualitatis aut quantitatis.

לָגַל Turris: Canticorum quarto. Sicut turris Dauid collum tuum, & hęc rodite declinatur pluraliter masculinẽ & fœmininẽ. לָגַל Phylacteria uestium, seu funiculi in fimbrijs: Deuteronomij tricesimo secundo, Funiculos

in fimbrijs facies.

* לָגַל Fregit, abscedit: Psalmo 75. Et omnia cornua peccatorum cõfringam: & Ieremiæ quadragesimo octauo: abscedum est cornu Moab.

* לָגַל Contempsit, opprobrauit, blasphemauit: Sophoniæ secundo. Audiui opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon. Hinc nomen לָגַל blasphemia.

* לָגַל Circumscripsit, sepiauit, cõclausit, circumædificauit, muro cinxit: Threnorum tertio. Circumædificauit aduersum me: item conclusit uias meas lapidibus. Inde nomen לָגַל Sepes, caula, maceria uel murus: ut Numeri uicesimo secundo, pro eo quod nos habemus, in angustijs duarum maceriarum, quibus uirnae cingebantur, Hebræi legunt sepes hinc, & sepes inde: & reperitur tã in masculino genere quam in fœminino: primum Psalmo 80, ut quid destruxisti maceriam eius: secundum Psalmo 89, destruxisti omnes לָגַל sepes eius. Significatur hoc uocabulo apud logicos definitio, eo quod terminet & circumscribat rem definitam.

* לָגַל Aceruus manipulorum siue frugum in aristis: ut Exodi uicesimo secundo. Si egressus ignis inuenerit spicas & comprehenderit aceruos frugum.

* לָגַל Hic: ut Ezechielis 47. Hic est terminus in quo possidebitis terram: & dicitur loco לָגַל secundum Rabi Kimhi in cõmentarijs super Ezechielem, mutatione zain in gimel iuxta morem קָדַשׁ de cuius alphabeti arcana & eleganti præctica plene tractatur in libro Ioseph Catonis qui inscribitur hortus nucum.

* לָגַל Medicatus est, sanauit, cessare fecit

re fecit, deposuit, soluit: ut Osee 5. Nec soluere poterit à vobis uinculum: quod Septuaginta translulerūt, cessare faciet: & Ionathas Chaldeus exponit, non faciet quiescere à vobis flagellum. **רָחַץ** Prostravit, inclinat us ad terram, pronus super uentre: ut 3. Regum 12. Et pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua.

רָחַץ Intus seu medium: ut Iob 30. pro eo quod nos habemus, qui de cōualibus ista rapientes, Hebræi legunt, ab intra uel de intus expellent: & assumit he in fine, ut Iob 20. Eductus & egrediens de uagina sua, pro eo quod transferri debuit de interiori siue de intus seu de medio. Nā ubi in hebraico ponitur **רָחַץ** id est, de medio: ibi translator Chaldeus posuit **רָחַץ** Numeri 16. Separamini de medio congregationis: uide in eo loco Onkelum. **רָחַץ** Tergum, corpus: ut Isaiæ 50. Corpus meum dedi percutientibus: & transfertur dorsum Prouerbi 10. Et uirga in dorso eius qui indiget corde: propter similitudinem pronunciationis uau & beth, ut supra. Sic Nehemiæ nono. Et proiecerunt legem tuam post terga sua: & pluraliter habet **רָחַץ** generis fœminini, ut eodem cap. in fine. Et corporibus nostris dominatur: quod rectius à **רָחַץ** descendit, ut infra.

רָחַץ Cauea, congregatio: ut Nahum tertio, pro congregare, siue cōgregatio locustarum. **רָחַץ** Locusta: Amos septimo. Et ecce fitor locustarum: secundū Septuag. bruchus.

רָחַץ Latrocinatus est: Genesis 49. Gad accinctus latrocinabitur eū. Idem quod **רָחַץ** de quo supra tractauimus.

רָחַץ Cadauer, corpus: ut Iudicū decimo quarto. Nec tamen uoluit indicare quod mel de corpore leonis assumptus erat: forte à **רָחַץ** tractum quod assumpta he aspiratione à uocabulo **רָחַץ** deducitur. Similiter Danielis decimo. Et corpus eius quasi Chrysolitus, dictū quasi **רָחַץ** quod etiam corpus significat.

רָחַץ Volauit: Numeri undecimo. pro eo quod nostra translatio habet, uetus autem egrediens à domino arreptas trans mare coturnices dedit: Hebræi legunt, Et spiritus profectus est à domino, et fecit uolare coturnices de mari. Et quam sine uau in eo loco scribat, tamen in supplementū eius ponit camez. **רָחַץ** Educator, qui educit aliquid de potentia ad actum. Item protector: Psalmo 71. Tu es protector meus.

רָחַץ Trulit, eduxit, extraxit: Psalmo 22. quoniam tu es qui extraxisti me de uentre: & uerbū transitiuū secundū, ut Iob 40. quod influat Iordanis in os eius: id est, quod faciat extrahi Iordanē in os eius: ubi ponitur **רָחַץ** Quidā dicunt inde nomen accepisse flumiū paradisi **רָחַץ** gehon, quod educitur ad irrigandū hortū: quo nomine lacus etiā Hierosolymitanus uocabatur, qui Siloah dicitur. Significat etiā gemere & anxari: Michæe 4. Dole & satage, pro ingemisce: ab eo forasse quod etiam educit lachrymas.

רָחַץ Gens, natio: nam utrunq; sup eodem uerbo ponitur Deuter. 4. nec est alia natio tam grandis. Itē, quę enim est alia gens sic indyta: Hebræi nūc uocant eos qui nō sunt Israhēlites **רָחַץ** gois, id est, ethnicos & gentiles: secundū qđ loēlis 1. dicitur: Gens em ascendit sup terrā meā: qđ tamē Ionat. Chal. traduxit populus.

* **לָאֵא** Exultauit: **לְאֵא** 65. Et exultabo in Ierusalē, & gaudebo in populo meo: & apertius Prouerbiorum uicesimotertio. Exultat gaudio pater iusti: quamuis habeat translatio cōmunis Psalmo uicesimosecundo, Sperauit in domino eripiat eum, & Hieronymus, cōfugit ad dominum: sed rectius, Exultauit super dominum. Inde transitium alterum: ut **לְאֵא** prädicto capite. Sed gaudebitis & exultabitis. Inde **לָאֵא** exultatio, paulo post. Ecce ego creō Ierusalem exultationem: & reperitur per apocopen finalis aspirationis, **וְאֵא** nono. Noli letari **לְאֵא** ad exultationem sicut populi.

Munſt. Hebræi hūc locum **לָאֵא** Psalmo uicesimosecundo, non aiunt deriuari ab ista radice sed à **לָאֵא** ut sit sensus: deuolutus est ad dominum, eripiat eum nunc si uult.

* **וְאֵא** Consumptus est, expirauit, interijt, obiit: Genesis 49. Et obiit appositus est ad populum suum: & Numeri decimoſeptimo. Ecce cōsumpti sumus, omnes perimus. Inde nomen **וְאֵא** laborans in extremis. ut Psalmo 88. Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute. Quod Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate transfert, ærumnosus à iuuentute: hoc nos fatiscens, expirans, defessus, dehiscēs exponere possumus.

* **וְאֵא** Corpus, cadauer, & illa persona materialis quæ singularem quēq; hominem circumdat: Exodi uicesimo primo, pro eo quod translatio nostra habet, Cū quali ueste intrauerit cū tali exeat: Hebræi legūt: Si cū corpore suo intrauit, cū corpore suo exiit: & exponūt sic, Si in persona sua & nō cū altera persona intrauit. Qd̄ Onkelus Chaldeus magis sen-

sum quam uerbum exprimens sic transfert: Si intrauit solus, etiam solus exeat. Nicolaus de Lyra putat hoc nomen pan nū significare: nihil uero pro se allegat. Sed translatio Chaldaica Ionathæ proprietatem huius uocabuli nobis certe ostendit. Pro cadauere namq; seu corpore **וְאֵא** ponit, ut primo Regum uicesimo primo. Et tulerunt cadauer Saul & cadauer filiorum eius. Et Hebræorum magistri præsentem dictionem usurpant cōmuniter pro corpore in genere substantie: ut Rabi Moses Ægyptius in libro primo perplexorum in capitulo quadagesimo nono, ubi docet quod multa uerba dicuntur de creatore, ex quibus si uocabula nude intelligerentur, aliquis posset opinari quod creator esset **וְאֵא** id est, corpus uiuum.

* **וְאֵא** Habitauit, tanquam aduena seu inquilinus: Psalmo decimoquinto. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo: & **וְאֵא** decimoſexto. Habitabunt apud te profugimei. Significat etiam peregrinatus est, Genesis uicesimosexto, & peregrinare in ea. Vnde, **וְאֵא** Peregrinus, aduena, inquilinus: Leuitici decimoſeptimo. Et de aduenis qui peregrinantur apud uos: & pluraliter **וְאֵא** & **וְאֵא** **וְאֵא** quinto. Aduens comedent. Inde alia deriuantur quæ habitatio nem, conuenticulum & habitaculum significant: Psalmo quinquagesimoquinto. Quoniam nequicię in habitaculis eorum: quod exponunt in conuenticulis eorum: ubi scribitur **וְאֵא** Idem **וְאֵא** Iob decimo octauo. Item **וְאֵא** Timuit, expauit, ueritus est: Iob tertio. Et quod uerebar accidit mihi. Inde **וְאֵא** timor seu pauor: ut Ieremię 6. Quoniā
dius

gladius inimici pauor in circuitu. Sic legunt uersiculum hunc Deuteronomij 32. Nisi iram inimicorū timerē, pro quo nos legimus: Sed propter irā inimicorū distuli. Alij uero ab נָחַם id est, collectione sic legunt. Si non ira inimicorum collecta & aucta fuisset. Diximus supra in aleph de hoc uocabulo. נָחַם Au xit, adduxit, congregauit: Habacuk primo. Traxit illud in sagena sua & congregauit in rete suam; quicquid nostra trāslatio dicat uel etiam Septuaginta. Ita namq; Dauid Kimhi maximus apud Hebræos uerborum criticus in suis cōmentarijs super duodecim exponit. Ad hūc modum quidam intelligunt Oseam decimo. Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ: pro quo legunt, timuerunt, alij congregauerunt, alij adduxerunt. Ionathas Chaldeus, ascendere fecerunt: Septuaginta, morabantur; ego dicerem, adduxerunt; quod conuenit & historię & idiomatici. נָחַם Pullus animalis seu catulus: ut Genesis quadragesimonono, Catulus leonis Iuda. נָחַם Horreum, & quilibet locus quo fruges reponuntur. Hieronymus proprietatem eius uocabuli sagacius & rationabilius inuestigauit, dicens significare folliculū & thecam frumenti, in cōmentarijs super duodecim, ubi legitur Haggei secundo: Nunquid iam semen in germine est: Septuaginta uero transtulerunt aream. * נָחַם Gleba & luti portiuncula. Hieronymus traduxit sordes: Iob septimo. Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris.

* נָחַם Totondit: Genesis tricesimo primo. Eo tempore ierat Laban ad tendendas oues suas. Et primo Regum uice

simo quinto, Audiui quod tonderent pastores tui greges tuos: & per apocopen ultimæ literæ reperitur monasyllabum, Iob primo, ubi legimus: & tonso capite, ueritas habet: & נָחַם totondit caput suum. Item Amos septimo: Post tonsionem regis.

* נָחַם Thesaurarius seu custos arcæ publicæ: Ezræ septimo. Omnibus custodibus arcæ publicæ.

* נָחַם & נָחַם Vellus: Psalmos septuagesimo secundo. Descēdit sicut pluuia in uellus: & Iudicum sexto: Ponam hoc uellus lanæ in area.

* נָחַם Leuigatum, cæsum, rasum & politum: & dicitur de lapidibus: primo Paralip. uicesimo secundo. Ad cædēdos lapides & poliendos. Hieronymus traduxit lapides quadros: Threnorum tertio. Concluserunt uias meas lapidibus quadris.

* נָחַם Rapuit, ui extorsit, prædatus est: ut Leuitici sexto, uel ui aliquid extorsit: & sequitur, reddet omnia quæ per fraudem uoluit obtinere: ubi ueritas hebraica habet: reddet prædam quam prædatus est, aut quod per calūniam obtinuit, &c. Nominaliter sic scribitur נָחַם rapina. Item נָחַם Pullus: quod Hieronymus traduxit columbam Genesis 25. Turturē quoq; & columbam; sed est etiam alterius speciei: ut Deuteronomij tricesimo secundo. Sicut aquila prouocās ad uolandum pullos suos.

* נָחַם Eruca, uermis nascens in hoieribus: Iosēis primo. Residuum erucæ comedit locusta.

* נָחַם Radix, stirps, germen, propago:

go: Isaiæ undecimo. Et egredietur uir,
ga de radice Jesse.

* **וַיֵּצֵא** Excidit, abscidit, incidit, ordinauit, disposuit, statuit: Habacuk tertio. Abscidit de ouili pecus. Psalmo octogesimo octauo. Quotidiana lectio habet: & ipsi de manu tua repulsi sunt, sed rectius Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate: qui de manu tua abscissi sunt: & tertio Regum sexto, Cum uenissent ad Iordanem caedebant ligna. Inde nomen uerbale **וַיֵּצֵא** ut Genesis decimo quinto. Et lampas ignis transiens inter diuisiones illas. Vocabulum istud aliter transfertur Threnorum tertio. Inunda uerunt aquae super caput meum, dixi perijt: quod Hebraei exponunt praedestinatus & ad id ordinatus sum. Est enim passiuu in hoc loco: & eiusdem quarto. Dispositionem ad pulchritudinem retulit traslator cum dixit, sapphiro pulchriores: quod rectius interpretatur, Sapphirus dispositio eorum. Sic Ester secundo, pro eo quod legimus: & quae passura esset, hebraica ueritas habet: & quid dispositum seu ordinatum erat super eam. Similiter Leuitici decimo sexto, translator interpretatus est: Cumq; portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terrā solitariam, Hebraei exponūt **וַיֵּצֵא אֶל** in terram destinatam: scilicet ut fuerit a pontifice ordinatum, uel uerius in terram extra omnem hominum habitationem tanquā abscissam & despectam. **מַטְרֵי**
Cunei, clauī, seu instrumenta quibus fiuntur ligna aut aliud robur. Hieronymus traduxit cultros: secundo Regum duodecimo, diuiscq; cultris: quod Iudaei dicunt, pugionibus seu cuneis ferreis: alij uocant ferras.

* חבל Carbo, pruna: Prouerbiorū
uicesimoquinto, prunas enim congre-
gabis super caput eius: gimel scribitur
per sēgol diuim legendo, secundo Re-
gum uicesimosecundo. חבל Car-
bones succensi sunt ab eo, sed cōiunctim
scribitur per patha, ut eodem. חבל car-
bones ignis. Assumit quandoq; in fine
thau feminum חבל חבלa 47.

* *Venter*, nos legimus *pectus*
Leuitici undecimo, quicquid super *pe-*
ctus graditur: & Genesii tertio. *Super*
pectus tuū gradieris: sed Onkelus Chal-
deus *uentrem* magis proprie traduxit,
cui assentimur.

* כִּנִּי Vallis, ut Isaie quadragesimo: omnis uallis exaltabitur: & inuenit quoque in fœminino genere Zachariæ decimo quarto, uallis magna ualde: pro quo nos legimus prærupta grandi ualle. Repertur etiam sine aleph, ut Iosue octauo. Inter quam & eos uallis erat media, & habet pluralem numerum more fœminino, ut Ezechielis sexto, montibus & collibus, rupibus & uallibus, & eiusdem tricesimo quinto. In collibus tuis & in uallibus tuis כִּנִּי & in hoc fit sæpius uariatio ipsius iod, modo ante aleph modo post: succedit namq; loco he aspiratiōis quā uocabulū hoc sibi quandoq; assumit de quo in arte grammatica tractant autores.

* ५५ Nervus: ut Genesis tricesimo
 secundo. Quam ob causam non comen-
 dunt filij Israhel nervum qui emarcuit: &
 pluraliter lob decimo, & nervis compe-
 gisti me. ५५ Baculus, funis, nervus,
 lorum: ut Isaię quadragesimo octavo.
 Nec ferrea est cervix tua.

✠ Par, coctaneus, coquus: Dani-
elis pri

elis 1. Præ cæteris adulescentibus coaruis
uestris.

* כִּנְיָ Clausit: ut Nehemijæ 7. Cūq;
adhuc assisterent, clausę portę sunt & op
pilatę: pro quo ueritas, claudant portas.

* כִּנְיָ Crusta ex tunlis in puluerem
lapidibus parieti pauimēto ue apta. Qui
dam uolunt significare cemētum ex cal
ce quo parietes leuigantur. De ijs minu
tulis & in puluere redactis lapillis legitur
Isaie 27. & ille omnis fructus ut auferat
peccatū eius, cū posuerit omnes lapides
altaris sicut lapides cineris allisos. Septu
ginta sic transfulerūt, quādo posuerit o
mnes lapides ararum contritos quasi ci
nerem comminutum.

* לָבָא Girauit, mouit, uoluit, rota
uit: Genesis 29. & amouemus lapidem
de ore putei: & Genesis 23. ut deuoluat
in nos calumniam. Et Psalmo 37. reuela
dño uiam tuam: pro uolue aut promo
ue ad dñm uiam tuam: & exponūt reue
la uel aperi, propter aliquas autoridades
ubi ea significatio bene quadrat: sed ea
deriuatur à לָבָא ut infra patebit: ut Psal
mo 119. reuela oculos meos: & Num. 22.
protinus aperuit dñs oculos Balaam.

Tamen oculis etiā potest cōuenire ut mo
ueant & girētur, propter eorū rotundita
tē & uolubile motū. Vnde לָבָא rotæ
uolubiles dicunt, quod Hieron. à rotūdi
tate tornatiles traduxit. Cant. 5. manus
meę tornatiles: alij dicūt rotę aureę, alio
in loco interpretant circuli, Esther 1. Qui
eburneis circulis inserti erāt: alij sphaeras
transferunt, & quodlibet rotundū. Vn
de לָבָא Sphæra, circulus, rota: quo no
mine cælū uocat: ut Psalmo 77. Vox to
nitru tui in rota. Vnde nomē proprium
Galgale, Iosue 10. & inuenit uerbū hoc

quandoq; per simplex l, ut eodē 10. Iosue
uoluite saxa ingentia ad os putei. Et à uol
uendo לָבָא Volumē, libellus, episto
la, scriptura, schedula: eo modo quo sole
bant antiqui chartas uoluere nō plicare,
qui mos adhuc apud oriētales cernit. In
de illud Zach. 5. Et ecce uolumē uolans.

* לָבָא Palea siue stercus: ut Ezechie
lis 4. Et stercore quod egreditur de ho
mine operies illud. Et Sophonię primo
pluraliter sic לָבָא Et corpora eorum
sicut stercora. Hinc לָבָא Idolum, di
cū sic à scetore & abominationē: ut Deu
teronomij 29. Abominaciones & for
des, id est, idola, uel dicitur à marmore ni
tido tāquam ebore, qđ eo nomine uoca
tur unde fabricant idola. לָבָא Cra
niū, testa capitis, caluaria, caput: ut Exo
di 16. Gomor per singula capita: cuius lo
cum corrupto uocabulo pronunciamus
golgatha, uolentes dicere craniarium
seu caluarię locum: quod rectius legerē
mus gulgatha Matthei 27. Et uenerunt
in locum qui dicitur gulgatha, hebraice
gulgoeth, sed Syriace gulgatha.

* לָבָא Aceruus lapidum: Genesis 31.
Afferte lapides, qui congregantes fece
rūt tumulum, & pluraliter לָבָא Osæ
12. Altaria eorum quasi acerui. לָבָא
Vortex, scaturigo seu eruptio fontis,
propter circuitum quem quasi ebullien
do facit in gyrum: Canticorū 4. Fons
signatus: & pluraliter לָבָא fontes uel
uortices, à uertendo gyRANDO & mouen
do: quę transferuntur à Hieronymo ir
rigationes seu irrigua, Iosue 15. & ludicū
primo. Dedit itaq; Caleb irriguum su
perius & irriguum inferius. Vnde scri
bitur Amos quinto. Et reuelabitur qua
si aqua iudicium, quod Hebrei exponūt:

L & abibit

& abibit, mouebitur, deuoluetur sicut aqua: à uerbo חָלַל quod punctus patha indicat. חָלַל procellæ, fluctus & uoragines, à circulis & globulis quibus se garrant: ut Ionæ 2. Omnes gurgites tui & fluctus tui super me transierunt.

* חָלַל uel חָלַל Lenticula, uas rotundum sicut peluis: Hieronymus traduxit lampas: Zachariæ 4. una à dextris lampadis & una à sinistris.

* חָלַל Limes, terminus, regio, finis seu confinium: translatio nostra habet similiter & Septuaginta interpretati sunt Galilæa: Isaïæ nono. Via maris trās Iordanem Galilææ gentium, quibus etiā Mattheus euangelista cōsentit: fortasse quia Græci iam translationem Septuag. assumpserant: sed Hebræi & simul cum ijs Symmachus traducunt terminū seu confinium: & Ionathas Chaldeus exponit urbes propinquas gentiū, quod idem est sicut cōfinium gentium: & pluraliter Iosue 13. Omnis uidelicet Galilæa Philistinim: quod exponunt Hebræi, omnes fines Palestinarū, seu uniuersi limites Philistinorum: & uenit à חָלַל quod Hieronymus Aquilam imitatus traduxit tumulum harenarum siue sabuli, quasi deriuatum esset à חָלַל Ezechielis quadagesimo septimo. Aquæ illæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli oriētalis, Sed mea sententia multo melius traduxit Symmachus etiam in hoc loco pro confinio, iuxta Hebræorū interpretationem, quam alij dicant quod sit nomen proprium loci. חָלַל Gratia, contemplatione, ob, propter: Genesis 12. & uiuat anima mea ob gratiam tuam.

* חָלַל Tonfor, coriator, membrana riuus: Ezechielis quinto. Sume tibi gladi-

um acutum radentium pilos. Dicuntur etiam chartularij, librarij, scribæ, & senatores חָלַל ut sit idē quod סופרים

* חָלַל Cutis: ut Iob 16. Saccum consui super cutem meam.

* חָלַל Solitarius, orbus, derelictus: Iob 3. Sit nox illa solitaria.

* חָלַל Transmigravit, abiit, exulauit. Hieronymus traduxit translatum est, primo Regum quarto. Translata est gloria domini de Israhel. Transitiuū eius ponitur primo Paralip. nono. Translati sunt in Babylonem: & Isaïæ quinto. Propterea captiuus ductus est populus meus. Sic חָלַל peregrinauit, seu exulauit: ut Amos quinto. Quia Galgala captiua ducetur. Hebræi exponunt, expellendo repelletur. Quod Hieronymus interpretatus est, abstulit, Iosue quinto. Hodie abstuli opprobrium Ægypti à uobis: hoc est, transmigrare feci. Vnde חָלַל transmigratio traducitur, Abdiæ ultimo. Et transmigratio exercitus huius filiorum Israhel, id est, expulsio. Idem חָלַל Et si uocant Iudæi nostro tempore exalium cui subiiciuntur, חָלַל Aperuit, reuelauit, detexit, discooperuit: Amos tertio. Quia non faciet dominus deus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. Et sine he cum dages & prima hirek, Ezechielis uicesimo tertio. Ipsi חָלַל discooperuerunt ignominiam eius. Et iterum: Denudauit quoque fornicationes suas. Passiuum eius paulo infra inuenies: Et חָלַל reuelabitur ignominia fornicationum tuarum. Inde nomen חָלַל apertus, ut Ieremiæ tricesimo secundo. Librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est.

לְבִיָּא Libellus, charta siue membrana: Isaie octauo. Sume tibi librum grandem. מִרְיָא Specula, à corporis reuelatione dicta: Isaie tertio. Et specula, & sindones, & uittas.

* לֶרֶס Rasis, Deuteronomij uicesimo primo. Quæ radet cesariem, & circumcidet ungues: & ludicum decimosexto. Si rasum fuerit caput meum: & infra, uocauitq; tonsorem & rasis.

* לִבְלָא Glomerauit, inuoluit, compegit, ut quarto Regum secundo. Tullitq; Elias pallium suum & inuoluit illud, & percussit aquas. Hinc, לֶבֶלָא Corpus imperfectum in quantum corpus, in quo nulla cõsideratur forma, quasi esset materia formis priuata: Psalmo 139. Imperfectum meum uiderunt oculi tui. Taliter enim nominatur homo in quo nulla est sapientia, secundum magistros Hebræorum.

* לֶבֶלָא Confudit, miscuit, cuius hichil pael legitur Prouerbiõrũ 17. Qui dimittit aquam caput est iurgiorũ, & antequam calumnia patiat iudiciũ deserit: pro eo quod legendũ esset: aperiens aquã, priuscipliũ est litis, & antequam cõminiscetur seu confunditur lis, desistit. Et uide quomodo paulo post idem uocabulũ traducitur eiusdẽ 18. Omni tẽpore erit exprobrabilis: quidem miror hanc translationem, sicut & multas alias.

* לֶבֶלָא Depilauit: Canticorum quarto, pro eo quod nos legimus: quæ ascenderunt de monte Galaad: Hebræi exponunt, capilli tui sicut gregis caprarũ quæ depilate sunt. Vnde quod raso capite seu caluum est, לֶבֶלָא dicitur.

* לֶבֶלָא Etiam, quoq; & q; Genesis 31. Et uendit comeditiq; precium nostrũ;

hebraica ueritas habet: & comedit etiã precium nostrum. Et sæpius ponitur in oratione Pharaonis, quando post mortem primogenitorum dimisit filios Israel, dicẽs Exodi duodecimo. Surgite egre dimini à populo meo & uos & filij israel, Et infra: & oues uestras & armenta assumite ut petieratis, & abeuntes benedicite etiam mihi. Sed translatio ubiq; traduxit &. Significat autem, &, quotiens à principio orationis deinceps multiplicatur: ut, & pius & prudens.

* לֶבֶלָא Celeriter imbibit, uelociter ingurgitauit: Genesis uicesimo quarto. pauxillum aquę mihi ad bibendum prebe: id est, fac me ingurgitare seu inguttare paululum aquę de hydria. Scribitur autẽ tibi in hiphil: & Iob 39. scribit in piel.

* לֶבֶלָא Scirpus, iuncus, arundo, papyrus ex qua cauantur lintres, lignum leuissimum: Exodi secundo: Sumpsit hincellã scirpeam, idem quod cõmuni magistrorum sermone dicitur לֶבֶלָא

* לֶבֶלָא Mensura palmę manus, seu pugnus: alij exponunt cubitum siue ulnam. Primum traducitur ludicum tertio: qui fecit sibi gladium ancipitem habentem in medio capulum longitudinis palmę manus: quo nomine pygmę dicuntur à tantilla statura, Ezechielis 27. Sed & לֶבֶלָא pygmæi qui erant in turribus tuis.

* לֶבֶלָא Aduersum, contra, quod ponitur Habacuk 1. sed nostra translatio quam legimus, eadẽ dictionẽ obmisit dicens: facies eorum uentus urens, cum legi deberet, ex aduersum faciebus eorũ. Vnde Septuaginta rectius interpretati sunt, consummatio in impios ueniet resiliẽtes faciebus eorũ ex aduerso: & Iona

thas Chaldaeus tranſtulit מִקְרִיב id eſt, רִבֵּי quod ſignificat contra: hoc ideo cōmemini, quia ſunt aliqui putātes aſpectum uultuum ſeu formam ſignificare.

* מָבֵל Retribuit, perſoluit, repēdit, reddidit, ut Pſalmo 116. Conuertere anima mea in requiem tuam quia dominus benefecit tibi; pro quo Hebraica ueritas habet teſte Hieronymo: quia dominus reddidit tibi; & Pſalmo 119. Retribue ſeruo tuo. Inde uicem dicunt מָבֵל retributio. מָבֵל Ablatauit: ut Gen. 27. Creuit igiṯ puer & ablatus eſt: & Oſeę 7. Et ablatauit eam quę erat abſq; miſericordia. מָבֵל Camelus: ut Deuteronomij 14. Camelum leporē חֲמֹרִימִלְכִּי chærogylum. In plurali מִבְּלִים muta ta uoce magna in patha & dages.

* מָבֵל Fouea: Ezechielis 10. Qui ſouet foueam incidet in eam. Scribitur etiam per uau & dages puncto.

* מָבֵר Finiuit, defecit, cōſummatus eſt: ut Pſalmo 12. Saluum me fac domine quoniam defecit ſanctus. Munſt. Hinc pro, & cætera, Hebræi extra bibliam dicunt מָבֵר.

* מָבֵר Hortus: ut Genetiſ 2. Planta uerat autē dominus deus paradifum uoluptatis à principio: & Canticorum 4. hortus cōcluſus ſoror mea: & pluraliter מָבֵר ut eodem, ſons hortorum. Inueniſ etiam in fœminino genere ſingulariter & pluraliter מָבֵר מָבֵר ut Iſaę 1. uelut hortus abſq; aqua. Et paulo ſuperius. Erubefcetis ſuper hortis quos elegeratis: & per kirek Cant. 6. In hortum nucum deſcendi, ubi ponitur מָבֵר Munſt. Putant radicē eſſe ex duplicatis, id quod arguunt ex punctulo dages.

* מָבֵר Protegit: ut Iſaę triceſimo ſepti

mo. Et protegam ciuitatem iſtam ut ſaluem eam: ubi loco ablata nūn literę ponitur dages. Nam integrum legitur eiufdē 31. protegens & liberans, tranſiens & ſaluans: ubi etiam ponitur uerbū graue & defectiuum מָבֵר ſic proteget dominus exercituū Ieruſalem. Vnde nomē מָבֵר protectio, ſcutū, pelta, clypeus: Cantic. 4. Mille clypei pēdent ex ea: declinatur tam in maſc. quam in fœmin. ut מָבֵר & מָבֵר 2. Paralip. 9. & 22. מָבֵר Tegumentū, alij dicunt fragmentū ſeu detrimentū, alij ſcutū ſeu protectionē: Threnorum 4. Dabis eiſ ſcutum cordis laborem tuum. Inde uerbum nominale Oſeę 11. Protegam te Iſraēl.

* מָבֵר Furatus eſt, ſurripuit: Genetiſ 31. Cur furatus es deos meos. Munſt. Hinc מָבֵר fur, מָבֵר furtum: Exodi uiceſimo ſecundo.

* מָבֵר Id eſt, recondit. Inde מָבֵר Gaza, theſaurus, uel locus quo reponit aurum, argentum ſeu uestes precioſę: Eſſet tertio. Et decem millia talētorum appendam arcarijs gazę tuę. Singulare eiuf eſt מָבֵר.

* מָבֵר Cellarium, reſpoſitoriū 1. Paralipponenon 28. Descriptionem portus & templi & cellariorum.

* מָבֵר Mugiuit: ut Iob 6. aut mugiet boſ cum ante preſepe plenū ſteterit.

* מָבֵר Abominatus eſt, reſpuit: Leuitici 26. Et abominabitur uos anima mea. Hinc nomen מָבֵר abominatio, Ezechielis 16.

* מָבֵר Inſonuit, increpauit, ut Zacharię 3. Increpet dñs in te Satā. Hinc מָבֵר increpatio: Prouerb. 13. Idem מָבֵר Deuteronomij 28.

* מָבֵר Impetum fecit, cōmouit, diſcurſa

scursauit, tremuit: ut Psalmo decimo octauo. Commota est & contremuit terra. Ieremiæ uicesimo quinto, & quadragesimo sexto, inuenitur in hispael.

* ארץ Arx, ala, pinnaculum: Prouerbiorum nono, ut uocarent ad arcem & ad mœnia ciuitatis: cui addit aleph per prothesin, & dicitur ארץ de quo supra tractauimus.

* נץ Vitis: ut Genesis quadragesimo. Videbam coram me uitem: in pluri ארץ

* ארץ Lignum stillans picem seu resinam: uolunt quidam cedri genus esse, quod Onkelus Chaldaeus sensit cum exposuit שררץ Vnde quidam errantes, lignum quadrum, hoc est, quadratum exposuerunt: ut Genesis sexto. Facti tibi arcam de lignis quadratis, pro quo nos habemus, de lignis leuigatis. Hieron. in libro de hebraicis questionibus exponit, bituminatis. Communiter Iudæi hoc lignum nominant abietē uel pinum. Posset quidam opinari lignum esse de cuius cortice fiūt hypodemata: nam aliqui exponunt lignum leue, nihil uero cortice hoc leuius. ארץ Sulphur: Genesis decimonono. Igitur dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem à domino de cœlo.

* ארץ Serrauit. Inde ארץ Serra, tertio Regum septimo, pro eo quod legitur, omnia lapidibus præciolis qui ad normam quandam atq; mensuram tam intrinsecus quā extrinsecus serrati erāt, Hebræi sic habent: omnia hæc lapidibus præciolis admodum politorum serratis serra intrinsecus & extrinsecus. Vnde uersiculum hunc Prouerbiorum uicesimo primo, Rapinæ impiorum detrahēt

eos, exponunt, dæmon impiorum disseccabit seu serrabit eos: fortasse quia attrahitur & detrahitur serra, ideo exponi possit distrahet. Et Ieremiæ tricesimo, procella ruēs in capite impiorum quiescet: dicunt hebræi distrahens, & Ioseph Kimhi interimens seu detruens.

* ארץ Guttur: Hieronymus traduxit collum, Prouerbiorum primo. Et torquens collo tuo: sed eiusdem tertio, Circunda eas gutturi tuo.

* ארץ Scalpsit, ut Iob secundo. Qui testa saniem radabat: Hebræi legunt, & tulit testam ad scalpendum se ea.

* ארץ Scabies: ut Deuteronomij uicesimo octauo. Scabie quoq; & prurigne ita quod curari nequeas.

* ארץ Granum uel semen arboris. Hieronymus traduxit oliuam: Isaiæ decimo septimo. Duarum uel trium oliuarū in summitate rami.

* ארץ Incitauit, irritauit, prouocauit: Prouerbiorum decimo quinto. Vir iracundus prouocat rixas: & Deuteronomij secundo. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos, id est, ne irritetis eos: hæc omnia & similia significāt mouere litem. ארץ Ruminauit, ut

Leuitici undecimo. Et sus qui cum ungulam diuidat non ruminat. ארץ Obolus seu alia moneta modica, ut Exodi tricesimo. Siclus uiginti obolos habet, & cum litera hæmanthica ארץ de quo supra. ארץ Guttur, Psalmo centesimo decimo quinto. Non clamabunt in gutturi suo.

* ארץ Excidit, ut Psalmo tricesimo primo, pro eo quod nos legitimus, Ego autem dixi in excessu mentis meę, proiectus sum à facie oculorum tuorum. He-

bræilegunt, excisus sum ab oculis tuis. Hinc **וַיִּצָּר** Securis, à superiori uerbo excisionis sic dicta, ut Deuteronomij decimonono. Et in succisione lignorum securis fugerit manu.

* **וַיִּצָּר** Sors, Numeri 33. Singulis ut sors ceciderit ita tribuetur hæreditas.

* **וַיִּצָּר** Os ossis, Prouerbiorum 17. Spiritus tristis exiccat ossa. Inde dicitur osseus, fortis & ualidus: Genesis 49. **וַיִּצָּר** asinus fortis. **וַיִּצָּר** Fastigium seu gradus ascensionis: uarie namq; transfertur 4. Regum 9. Et unusquisq; tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis: hebraice sic legitur, Et tulerūt unusquisq; uestimentum suum, & posuerunt subter eum ad gradum ascensionis: significat enim gradū solis in horologio, qđ latine solarium dicimus. Est autem lapis in foro publico sublimatus signis horarū insculptus, de quo protenditur hasta quā gnomionem græce, stilum latine uocamus: usq; ad eam sublimitatē promouerunt Galaaditæ regem suum Iehu, suppositis uestibus suis, quibus ascenderat usq; ad lapidē solarij: unde David Kimpi in cōmentarijs suis super quatuor, exponit gradum ascensionis ad ascensionē supremam graduum illius lapidis, instar translationis chaldaicæ. Ionathas enim Chaldaeus transtulit **וַיִּצָּר** id est, ad gradum horologiū seu clauum in pariete umbram linearem demonstrantem: alij aliter exponunt. Vide cōmentarios super uersiculum hunc Canticorū 2. Columba mea in foraminibus petrae in cauerna macerie. **וַיִּצָּר** Dislocauit, confregit: ut Numeri 24. Ossa eorum confringent,

* **וַיִּצָּר** Horreum, sed rectius area, 2. Regum 24. Cui David ait ut emam à te aream. Et primo Regum uicisimotertio. Et diripuit areas. In areis enim habent orientales horrea sua, quare alterū sepe accipitur pro altero.

* **וַיִּצָּר** Obruīt, confregit, fregit, contudit: ut Psalmo 119. in gimel. Cōcupiuit anima mea desiderare, pro eo quod Hebræi legunt, fracta est anima mea ad uoluptatem, siue contrita, seu potius obruita multitudine uoluptatū: uerbum eius graue ponitur Threnorū 3. Confregit ad calculum dentes meos: quod non solum per samech, sed quandoq; per sin litteram scriptum inuenies: ut Levitici 2. Et cōfringes in modum farri: quod scribitur sex punctis **וַיִּצָּר** Inde **וַיִּצָּר** far, hoc est, demolitum, tusum, detritū quasi ador.

* **וַיִּצָּר** Diminuit: ut Deuteronomij 4. Nō addetis ad uerbum, nec auferetis ex eo, id est, diminuetis: passiui eius Numeri 9. Quare fraudamur ut non ualeamus oblationem offerre, pro eo quod legendum est, quare minui mur, id est, detiores sumus.

* **וַיִּצָּר** Detrusit, distraxit, deuoluit: Iudicum 5. Torrens Cison traxit cadauera eorum. **וַיִּצָּר** Pugnus: Exodi 21. Et percusserit alter proximū suum lapide uel pugno, per prothesin ipsius aleph literę. **וַיִּצָּר** Stercora praeceptorū, ut loēlis 1. Computruerunt iumenta in stercore eorū: translatio Septuag. habet in praeceptis suis. Quidam ex hebraeis ad uasa transferunt, quod mucore putrescant. Sed Rabi David Kimhi super duodecim dicit uocabulum hoc significare atomos pulueris,

Munst.

Munſt. In radicibus exponit תחת עפר portionem pulueris, id eſt, glebā.

* וָרָץ Abiecit, expulſit, reiecit; Geneliſ 4. Ecce eieciſ me hodie à facie terræ; & longo 2. Et ego dixi abiectus ſum à conſpectu oculorum tuorum. Hinc מְרִירָא mulier repudiata. וָרָץ Matutitas, fructatio, propagines fructifera rum arborum, excreſcentia fructuum; ab expellendo fructus ex arboribus de menſe ad meſem. Sic Deuteronomij 33. De pomis fructuum ſolis aclunæ.

וָרָץ Suburbium, locus extra urbē: ut Numeri tricelimo quinto. Et ſuburbana ſint pecoribus: ſic Ezechielis quadrageſimo octauo. וָרָץ & וָרָץ cum ſinol: De his uocabulis ſupra locuti ſumus in uerbo וָרָץ

* וָרָץ Palpauit, attrectauit: ut Iſaiæ 52. Palpauimus ſicut cæci parietem, & quaſi abſque oculis attrectauimus, idem quod וָרָץ

* וָרָץ Pluuia, imber, ut Iſaiæ 55. Quomodo deſcēdit imber & nix de cælo: à quo וָרָץ uerbum, & participiū Ieremiæ 24. Nūquid ſunt in ſculptilibus gentiū qui pluunt. Vtūtur etiam eo ipſo uocabulo Syri, ſimulq; cum illis magiſtri Hebræorum pro corpore: ut Rabi Moſes Aegyptius libro 1. perplexorum cap. 49. tractans de angelis, dicit quod non ſint וָרָץ id eſt, corpora. Vtuntur autem maxime illo uocabulo in genere quantitatis continug: unde dicunt quod וָרָץ eſt res quæ habet longum ſatū & profundum, ut legimus in arte logica ſapientis philoſophi Abenruſt, qui apud nos propter ignorantiam græcarum litterarum dictus eſt Auerrois, ob quandā charaſterum ny & rho ſimilitudinem &

intrichationem ſigma cum taf. Ita enim græce ſcribit ἀβερρός id eſt, Abenruſt, quod maiores noſtri linguarū imperiti legerūt Auerroys, ſicut in multis quoq; alijs paralogizantur. Habeo ego eiudem philoſophi logicen, opus propriū hebraicis literis conſcriptum.

* מֶלֶךְ Mola tunſilis, torcular: ludicū ſexto. Cumq; Gedeon filius eius excuteret atq; purgaret frumenta in torculari. Et Ioël tertio: Venite & deſcendite, quia plenum eſt torcular: & pluraliter מֶלֶךְ Nehemiæ tredecimo. In diebus illis uidi in Iuda calcantes torcularia in ſabbato. Alludit ſuperſcriptio Pſalmi octauī: Ad uictoriam ſuper Githith. Dicunt enim preſtantes Hebræorum præceptores, quod eum Pſalmum Dauid composuerit cum eſſet in torcularibus Philiſtæorum, quantumuis repugnet Aben Azra.

בשר חם

* בָּרָר Mamilla, uber, Canticorum primo, quia meliora ſunt ubera tua uino. In plurali בָּרָר Prouerb. 5.

* בָּרָר Anhelauit, doluit, languit, in firmatus eſt: Pſal. octogeſimo octauo. Oculi mei languerunt præ inopia. Hieronymus in hebraica ueritate, oculus meus infirmatus eſt ab afflictione: cuius uerbum graue notatur Leuitici 26. Et cōſumat animas ueſtras, id eſt, dolere & in firmare faciat animas ueſtras: ſcribiturq; illic kata ſyncopen ipſius aleph, בָּרָר Inde nomen Iob 41. Et faciem eius præcedit egeſtas בָּרָר id eſt, aſthma uel difficilis anhelitus.

* אָגָר Formidauit, timuit, sollicitus fuit: Ieremie quadagesimosecundo. Et fames pro qua estis solliciti adhaerebit uobis, & Iſaie quinquagesimoseptimo, pro quo sollicita timuisti. Munſt. Hinc nomen אָגָר sollicitudo: Iſaie 22.

* אָרָא Volauit: ut Deuteronomij uicesimooctauo. In similitudinem aquile uolantis, pro quo hebrei legunt, Sicut uolabit aquila: & inuenitur per defectū cata apocope hefinalis, Psalmo decimo octauo. Et secundo Regum uicesimosecundo. Volauit super pēnas uentorum, ubi est אָרָא Item אָרָא Avis immunda, quam Hieronymus Ixon nominauit. Deuteronomij decimoquarto, Ixon & uulturem ac miluum.

* אָרָאִים Fimus uel stercorea columbarum, quarto Regum sexto. Et quarta pars cabi stercorea columbarū quinq; argenteis. Munſt. Quidam putant hoc stercorea usurpatum loco ligni, Alij intelligunt per ipsum semina quę in uesicula columbarum inueniebantur, quę homines fame laborantes comedebant.

* אָרָא Denunciavit, famam concitauit, diffamauit, rumigerauit, fecit loqui: Canticorum septimo, pro eo quod translatio nostra habet, Labijsq; & dentibus illius ad ruminandum; hebraica ueritas sic legit: Faciens loqui uetera, scilicet scriptor errauit, ruminandum scribens pro rumigerandum, id est, famandum: & capitur in partem iustam & iniustā. Nam primo uere famauit Ioseph fratres suos, Genesis tricesimoseptimo. Accusauitq; fratres suos apud patrem crimine pessimo; ubi hebraica ueritas sic legit: & fecit uenire Ioseph אָרָא famae eorum malam ad patrem suum, Secūdo

autem false diffamabant terram Chanana qui cum Caleb erant, Numeri tredecimo. Detraxeruntq; terrę quam alpexerant; ubi scriptura hebraica legit sic: Fecerunt exire infamiam terrę quam uiderant: sic fama siue uera seu falsa, dicitur אָרָא quod inuenio quandoq; Septuag. plogon transulisse, id est, uituperium, Psalmo tricesimo primo. Quoniam autem diui אָרָא uituperationem multorum. Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate interpretatur uituperium.

* אָרָא Seneſta, secundum translationem nostram Deuteronomij tricesimo tertio. Ferrum & æs calciamentum tuum, sicut dies iuuentutis tuę ita & senectus tua. Hebrei legunt. Et sicut dies tui, אָרָא ualiditas tua. Onkelus Chaldeus ita transulit: Robustus sicut ferrum & æs, & sicut dies iuuentutis robur tuum; quare sic exponunt hebrei hanc benedictionem. Eris fortis & robustus in diebus senectę, sicut in diebus iuuentę.

* אָרָא Carica, id est, massa ficuum; ut Iſaie tricesimooctauo. Et iussit Iſaia ut tollerent massam de ficis.

* אָרָא Adhesit, ut Genesis secundo. Quam obrem relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhaerebit uxori suę. Inuenitur etiam ultima per zere, ut quarto Regum tertio. Veruntamen in peccatis Hieroboam filij Nabat qui peccare fecit Iſrael אָרָא adhesit: & uerbum transitium Ezechielis uicesimono, אָרָא Et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis, pro faciam adherere. Significat quandoq; persequi, ut Ieremie quadagesimosecundo. Et fames pro qua estis solliciti adhaerebit nobis, id est, persequetur uel comprehendet

hendet uos. Munſt. Hinc nomen
קֶדֶשׁ glutinum, Iſaie 41.

* קֶדֶשׁ Res, ut 4. Regum 5. Et ſi rem
grandem dixiſſet tibi propheta. Item ſi
gnificat uerbum: ut Eſther 7. nec dum
uerbum de ore regis exierat. Inde קֶדֶשׁ
actiuum quod ſignificat loqui, ut Amos

3. Audite uerbum quod locutus eſt do-
minus. Exponit קֶדֶשׁ על קֶדֶשׁ uel על קֶדֶשׁ
loco propter uel gratia alicuius, uel ſu-
per aut de aliquo: ut Eccleſiaſtiſ 3. Dixi
in corde meo de filiis hominum, & tranſ-

fertur ſecundū ordinem: ut Pſalmo 110.
Secundum ordinē Melchizedek, Et Exo-
di 3 pro reſponſione ranarū: & circuitus
uerborū dicit inſiſtiſtiō in criminalibus,
ut Deuteron. 22. Imponite ei nomē peſſi-

mū, id eſt, opprobriū inſiſtiſtiōis. קֶדֶשׁ
Peſtis, peſtilētia, uel ues: ut Exodi 5. Ne
forte accidat nobis peſtis aut gladius.
Vnde deriuat uerbū tranſitiuū quod ſi-

gnificat interimere, ut Pſal. 18. קֶדֶשׁ
& ſubdis populos ſub me: quod Hebræi
exponunt, Et occidis ſeu interimis popu-
los ſub me. קֶדֶשׁ Deſertum, ſolitu-

do, ualſitas, locus incultus: ut Exo. 19. In
die hac uenerunt in ſolitudinem Sinai.

קֶדֶשׁ Inſinctus, inclinatio, ductus, cō-
ſuetudo, mos: ut Micheæ ſecundo. Qua-
ſi pecus in medio caularū. Quod Septu-

ag. traduxerūt, quaſi gregem in medio
cubili eorum: ſed Hebræi exponūt, ſicut
grex in ſuo ductu ſeu more: nam Chalda-

ica tranſlatio exponit uerbum duxit per
hoc uerbum קֶדֶשׁ Geneſis 31. Tulitq;
omnem ſubſtātiā ſuā & greges, ubi
pro hebraico קֶדֶשׁ ponit Onkelus

קֶדֶשׁ unde proprietatem propoſiti uo-

dam ortum eſſe, quod eo pecora ducan-
tur paſcendicauſa. קֶדֶשׁ Rates,
ut 3. Regum 5. Et ego componam ea in
ratibus. קֶדֶשׁ Apis, ut Iſaie 7. Et

api quæ eſt in terra Aſſur: & pluraliter
קֶדֶשׁ masculine: ut Iudicum 14. Et ec-
ce examen apum in ore leonis. קֶדֶשׁ

Adytum, hoc eſt, locus ſecretior templi
unde promuntur oracula: & capitur eti-
am pro oraculo, ut 3. Regum 6. Oracu-
lum autem in medio domus: & paulo ſu-

perius, per circuitum templi & oraculi.
* קֶדֶשׁ Mel, ut Exodi 3. Ad terram
fluentem lacte & melle.

* קֶדֶשׁ Gibbus camelorum, in
quo tanquam in ſella ſedetur: Iſaie trice-
ſimo. Et ſuper gibbum camelorum the-
ſauros ſuos.

* קֶדֶשׁ Multiplicatum eſt, creuit:
Geneſis quadrageſimo octauo. Et cre-
ſcant in multitudine ſuper terram.

קֶדֶשׁ Piſcis: ut Iſaie quinquageſimo.
Compuſcit piſcis eorum ſine aqua:
& monosyllabum maſculini generis קֶדֶשׁ
etiam ſignificat piſcem: ut Ionæ ſecūdo.
Et præparauit dominus piſcem grandē.
Inde piſcari & קֶדֶשׁ piſcator per paren-
theſin iod. Ieremię 6. Ecce ego mittā pi-
ſcatores multos dicit dominus. קֶדֶשׁ
& piſcabuntur eos.

* קֶדֶשׁ Signum exercitus, uexillum
ſeu quodlibet inſigne: ut Numeri ſecun-
do. Singuli per turmas ſigna atque vexil-
la & domos cognitionū ſuarum caſtra
metabuntur. Inde uerbum inſignire ſin-
gulari nota tanquā uexillo: ut Cantico-
rum quinto, dilectus meus candidus &
rubicundus electus ex millibus, pro quo
hebraica ueritas habet קֶדֶשׁ Inſi-
gnis præ decem millibus, uel ſingulariter
notatus

notatus ex multis millibus Sic P salmo uicesimo. Et in nomine dei nostri מלך magnificabimur; sic enim græca trāslatio habet, sed errauit in orthographia putans uerbum ipsum מלך deriuatum, cum sit ortum מלך. Vnde Hieronymus in P salterio de hebraica ueritate conatus est rectius traducere dicens: Et in nomine dei nostri ducemus choros.

Quod ego magis proprie dici putaue-
rim. In nomine dei nostri insignes & notabiles siue nobiles erimus.

* מלך Frumentum, ut secūdo Paralipomenon tricesimosecundo. Apothecas quoque frumenti, uini & olei.

* מלך Incubuit seu fouit, ut solent aues super oua residere: Ieremix 17. Perdidit fouit, quæ non peperit.

* מלך Perrexit, paululum & leniter mouit: item molliter incedendo ambulauit seu progressus est. Hierony. traduxit uarie. Nā Isaiæ tricesimooctauo, pro recognitione ipsum accepit. Recogitabotibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, id est, secundum Hebræos, מלך Faciam progredi seu cōmouebo omnes annos meos ad amaritudinem. Est enim transitium ad tertium: unde daleth pūcto dages notatur perdesectum thau. Septuaginta græcè translulerūt ut nos legimus admirabile, P salmo quadragessimosecundo. In locum tabernaculi admirabilis. Sed credo quod similitudo literarū res & daleth uarietatem hanc effecerit, sicut sæpe alias. Nam Hieronymus in P salterio de hebraica ueritate interpretatur aliter: tacebo usque ad domum dei. Iudei exponunt ambulationem cum eis, uel pergere eos faciam usque ad domum dei: & Isaiæ decimo. Migra-

uit Medemna. Multam autem habet collusionem cum מלך id est, mouit: Isaiæ decimo, & non fuit qui moueret pennā.

* מלך Aurum, per cognationem daleth cū zain quasi מלך nam aurū Chaldaice מלך nominatur. Vide Onkelum Genesis secundo, ubi nascitur aurū, & aurum terræ illius optimum. Dicitur autem ab hoc uocabulo מלך aurū tributarium quo recognoscimus dominium, secundum translationem quam legimus Isaiæ decimo quarto, quomodo cessauit exactor: quieuit tributum?

* מלך Stupefecit, obruit curis: Inde est quod reperimus apud Ieremiam decimo quarto, מלך id est, consternatus mente. Hieronymus traduxit agor: quare futurus es sicut uir uagus. Hebræi uero exponūt attonitus, stupidus, & quasi syncopizans.

* מלך Concussit, fremuit in morem equi irascentis: item clamauit, Nahum tertio. Vox impetus rotæ, & equi fremētis. מלך Sapinus, arbor picea, seu alia cedri species. Hieronymus traduxit ulmum, Isaiæ quadragesimo primo. Ponam in deserto abietem ulmum & buxū simul: nostri Hebræi sagum exponunt.

* מלך Vrsus, ut Threnorum tertio. Vrsus insidians factus est mihi. Plural. מלך 4. Regum 2.

* מלך Piscator, mutatiōe iōd in uau: Ezechielis quadragesimo septimo. Et stabunt super illam piscatores. Inde מלך instrumentum piscatorium quo pisces capiuntur: translatio nostra quam nos legimus, nescio quem seruiorem significari eo uocabulo uoluit, Amos quarto. Et reliquias uestras in ollis feruentibus. Sed Aquila melius, & ad proprietatē linguæ aptius

apertius interpretatus est, in lebetibus piscatorum; chaldaica translatio piscatoriam uenationem intelligit.

* אָר Patruus, hoc est, patris frater: ut Leuitici uicesimo quinto. Qui uoluerit ex fratribus suis redimet eum aut patruus aut patruelis. Item אָר Amatus, dilectus: ut Canticorum secundo. Dilectus meus mihi & ego illi. אָר Māma, uber, secundum uulgatam translationem Canticorum primo. Qui meliora sunt ubera tua uino. Sed Hebrei nostri exponunt, Meliores sunt dilectiones & amores tui quam uinum. Nos autem ubera interpretamur Canticorum septimo. Ibi dabo tibi ubera mea, & Prouerbiolorum septimo. Veni inebriemur uerbis. Sed istius uarietatis causa est orthographiæ uarietas. Nam pro amicitia uel dilectione scribitur cum uau, sed pro uerbis sine uau. אָר Athenum, siue caldarium seu magna olla: ut primo Regum secundo. Et mittebat eam in lebetē uel in caldarium. Hieronymus & Septuaginta transtulerunt cophinū: ut Psalmos octogesimo primo. Manus eius in cophino seruiuerunt: rectius ab olla transtulerunt: quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit, Manus eius à cophino recesserunt. Varietas hæc propter similitudinem accidit literarum res & dalet, ut sæpe alias. אָר אָר Viola, mandragoræ: ut Canticorum septimo. Mandragoræ dederunt odorem. Et Genesis tricesimo. Reperit mandragoras quas matri Lix dedit: & postea, nisi etiam mādragoras filij mei tuleris. אָר Patiens, dolens, mœrens: ut Threnorum primo. Tota die mœfore confectam, maxime autem dicitur de patiente flu-

xum, quasi אָר ut Leuitici decimo quinto. Ista est lex eius qui patitur fluxum seminis &c. & quæ menstruis temporibus separatur. Et quandoque mutatur hebraica in iod, ut Threnorum primo. Et cor meum אָר mœrens. Inde nomen אָר dolor, mœror, passio, angustia: ut Iob 6. Nunc præ angustia cibi mei sunt. Assumit etiam quandoque in principio mem, ut אָר id est, infirmitas seu passio: ut Deuteronomio 7. auferet dominus à te omnem languorē & infirmitates Ægypti. Significat etiam אָר uestimentum, ut 2. Regum 10. Et præcidit uestes eorum medias: uidebimus in dictione mad.

* אָר Eiecit, impulit, euertit, supplantauit, detrusit: ut Psalmo tricesimo quinto. pro eo quod legimus, & angelus dñi coartans eos, Hieron. rectius in Psalterio de hebraica ueritate traduxit: Et angelus domini impellat. Et Psalmo 118. Impulsus euersus sum ut caderem. Hieronymus sic: Impulsus pellebar ut cadere. Et Psalmo 140. qui cogitauerunt supplantare gressus meos: & Psalmo 147. pro eo quod legimus, dispersiones Israël congregabit, Hieronymus traduxit melius de hebraica ueritate: Eiectos Israël congregabit. Item mutatione uau in iod אָר Lauit, ut Isaiæ quarto. Et sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius.

אָר Truiuit, concussit seu quassauit. Inde אָר mortarium Numeri un decimo. Frangebat mola siue terebat in mortario. אָר Tacuit, siluit: ut Leuitici decimo. Quod audiens tacuit Aaron. Inde אָר Cauerna, sepulchrum, infernus: ut Psalmo 94.

Paulo

Paulo minus habitasset in inferno anima mea: fortasse à fictione silētij, ut Virgilius in sexto. Dij quibus imperium est animarum umbraeque silentes: & chaos & phlegethon loca nocte silentia late. Item Ieremiæ 47. Refrigerare & sile.

Munſt. Inuenitur etiam hinc nomen hee manthicum מנחם silentium, sicut à מנחם dies sit מנחם dierum cōtinuatio: Iſaïæ 47.

מנחם Certauit, disceptauit, litigauit, iudicio contendit, iudicauit: ut Genesis sexto, pro eo quod nos legimus, Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, hebraica ueritas habet secundum Rabi Salomonē & Lyrā, non disceptabit spiritus meus in æternū: quod ex Chaldaica expositione licet intelligere; non erigetur generatio putrida contendere coram me in æternum. Sed Rabi Iuda putat hoc ipsum uerbum à מנחם esse deriuatū hoc loco, quod significat uaginam; ut primo Paralippomenon uicesimo primo. Præcepit dominus angelo & conuertit gladium suum in uaginam, & aphæresilocum esse, quasi dicat dominus: non uaginabitur spiritus meus in homine: quem imitatur Burgensis in additionibus: quamuis eum quidā frater audaculus non intelligens neque hebraicum neque græcum, sicut sæpe alias, ita in hac quoque expositione multum temere reprehendat. Sed ego non de sententia ut theologus, sed de uoculis ut grammaticus disputo. Item contentionem & iudicalem quandam argumentationem significant deriuata eius: ut secundum Regum decimonono. Omnisque populus מנחם certabat in cunctis tribubus Iſraël; id est, quibusdam contentiosis me-

dijs argumentabatur: quod uidetur Ionathas Chaldaeus probare, cum exponit; certabat, id est, liquidabat seu iustificabat. Inde cata syncope מנחם filius Iacob & Balæ ancillæ. Vnde cognominata est una de duodecim tribubus, Genesis tricesimo, iudicauit mihi dominus &c. & iccirco appellauit nomen eius Dan. Et quadragesimo nono: Dan iudicabit populum suum. Et secundum quotidianam consuetudinem mutatione uau in iod מנחם id est, iudex, ut Psalmo 68. Patris orphanorum & iudicis uiduarum, à uerbo מנחם id est, iudicauit: ut Psalmo 72. Iudicabit populum tuum in iusticia. Similiter Ecclesiastis sexto. Et non possit cōtra fortiorem se iudicio contendere. Inde,

מנחם Contentio, lis, rixa: ut Prouerbiorum decimoquinto. Vir iracundus prouocat rixam. Item eiusdem libri decimo sexto. Homo peruersus suscitabit מנחם lites. Et uicesimo primo quā cum muliere litigiosa. Item eodem: quā cum מנחם muliere rixosa, id est, litium siue rixarum, מנחם Pro uincia, præsidatus: ut Esther primo. Super centum uiginti septem prouincias & sic dicitur à potestate iudicandi, eo quod præses sit iudex iudicum. מנחם Rigor, iudicium: nomen à superiori uerbo deriuatum: ut Iob tricesimo quinto, pro eo quod legimus. Iudicare coram illo & expecta eum. Multi hebræorum exponunt, iudiciū coram illo, uel ultio, uel rigor; & in illo significato frequēs est eius uocabuli usus apud magistros Hebræorum, maxime autem cabalisticos. Vnde est illud de angelorum locis, ultionum & misericordiarum, ut uidere licet in scholijs circa arborem decem numerationum

rationum, ex qua illustris Ioannes Picus Mirādulanus comes, etate nostra omnium nobilissimus philosophus, transtulit proprietatē clemētię & iudiciij in suis cōclusionibus cabalisticis. Hieronymus etiā hoc nomen traduxit causam, scilicet quę agitur in iudicio; ut Iob 36. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudicijque recipiens; pro quo Hebręi legunt, iudicium iniqui compleuisti &c.

* **רָרָר** Latatus est; ut Iob quadragesimo primo, pro eo quod legimus. Et faciem eius præcedit egestas, Hebręi exponunt: Et coram eo latabitur mœror, uel ante ipsum gaudebit dolor. Et profecto non tantum miror translationē quārum cōmentatorem nostrum de Lyra, qui penē semper transit perfunctorie, fortasse quod tantum honoris detulit sanctis doctoribus. Sed laudo Aristotelis sententiā, Amicus Plato, maior amica ueritas.

* **רָרָר** Durauit, habitauit, incoluit; ut Psalmo octogesimo quarto, quā hābitare in tabernaculis peccatorum, pro habitare enim chaldaica expositio hoc uocabulum traducit. **רָרָר** Strues: Ezechielis uicesimo quarto. Compone quoque struem ossium sub ea. Inde **רָרָר** id est, pyra, roguis; ut eodem, Vā ciuitati sanguinum cuius ego granum faciam pyram. **רָרָר** Aetas, duratio, generatio; ut Ecclesiastis primo. Generatio præterit, & generatio aduenit; & pluraliter declinatur tam in masculino quam foeminino genere, deriuatum fortasse à priori uerbo, quasi quanto tempore homo in hoc seculo habitat uel durat, ipsa sit generatio uel ætas sua.

* **רָרָר** Triturauit; Michę quarto,

Surge & tritura filia Sion; & Isaię uicesimo quinto. Et triturbabitur Moab sub eo sicut teruntur paleę in plaustro. Inde

רָרָר Tritura, Leuitici uicesimo sexto. Apprehendet messium tritura uindemiam. **רָרָר** Pygargus, animal; Deuteronomij decimo quarto, Pygargum, orygem; alij nomināt unicornem, eo quod Onkelus Chaldaeus transtulerit **רָרָר**

* **רָרָר** Pepulit, uertit, peruertit, errare uel labi fecit, ad mala induxit, decepit, supplantauit; & est idem cum superiori uerbo **רָרָר** ut Psalmo tricesimo sexto. Expulsi sunt nec potuerunt stare. Et Psalmo centesimo quadragesimo. Qui cogitauerunt supplantare gressus meos. Inde nomen uerbale, Psalmo 56. & pedes meos de lapsu. Munst. Hinc nomen **רָרָר** impulsio, Psalmo 116. Idem **רָרָר** Prouerbijs 26.

* **רָרָר** Milium; ut Ezechielis 4. Et tui sume tibi frumentum & hordeum & fabam, & lentem, & milium, & uiciam.

* **רָרָר** Impetu festinauit, impulit; Esther 3. Festinabant cursores qui missi erant; & eiusdem 6. Et Aman festinauit.

* **רָרָר** Oppressit, coartauit, coëgit ui; ut Ioel 1. secundo, unusquisque fratrem suum non coartabit.

* **רָרָר** & **רָרָר** Sufficientia, abundantia; Malachie 3. Et effudero uobis benedictionē usque ad abundantiam; & Exodi 36. Eo quod oblata sufficerent & abundarent; & Leuitici 5. Sin autem non poterit offerre pecus, id est, non sit sufficientia pecudis. Significat etiā satis; ut Isaię 40. Et libanus nō sufficeret ad succendendū, & animalia eius non sufficerent ad holocaustum, id est, non erūt satis. Item cum

M affixo

affixio mem מִמַּם Exodi 36. מִמַּם Trásl
migratio temporis, & cōmuniter sic re-
peritur cum mem מִמַּם id est, de tem-
pore in tempus: ut Isaię ultimo, Et erit
mensis ex mense, & sabbatum ex sabbat-
to. מִמַּם Syllabica quædam adiectio
est, & præsertim cum iungitur beth li-
teræ uel caph: ut Ieremię quinquagesi-
moprimo, & labores populorum ad ni-
hilum & gentium in ignem erunt: quasi
diceret, in מִמַּם nihilum, & in מִמַּם ignē.

* מִמַּם Miluus, ut Deuteronomij de-
cimoquarto. Vulturem ac miluum iu-
xta genus suum: & pluraliter etiam fœ-
minine: ut Isaię tricesimoquarto. Illic cō-
gregati sunt מִמַּם milui alter ad alte-
rum. מִמַּם Atramentū, ut Ieremię 36.
& ego scribebā in uolumine atramēto.

* מִמַּם Antemurale, propugnacu-
lum, munitio: ut Ezechielis 4. Et edifica
bis munionem.

* מִמַּם Contriuit, confregit, contu-
dit, suppressit, humiliauit: Psalmo 143.
Humiliauit in terra uitam meā: pro quo
Hieronymus in hebraica ueritate, Con-
fregit in terra uitam meam, id est, contri-
uit: & Psalmo 34. Et humiles spiritu salua-
bis: rectius Hieronymus מִמַּם Et
contrafactos spiritu saluabis, & quandoq;
inuenitur positum uau pro aleph, ut מִמַּם
Iob 5. Et adiectiuum מִמַּם contritus.

* מִמַּם Contriuit, quassauit, humilia-
uit: ut Psalmo 51. Cor contritum & hu-
miliatum deus non despiciet: & in eodē.
Et exultabunt ossa humiliata: & signifi-
catidem cum uerbo superiore. Hinc no-
men מִמַּם contritio: Psalmo nonagesi-
motertio.

* מִמַּם Egenus, inops, pauper: Psal-
mo 9. Et factus est dominus refugium pau-

peri. Cuius synonyma sunt מִמַּם & מִמַּם

* מִמַּם Gallus syluestris, uel se-
cundum nostram translationem upu-
pa: ut Leuitici undecimo. Vpupā quoq;
& uespertilionem.

* מִמַּם Exhaustit, attenuauit, exicca-
uit: Isaię decimonono, Attenuabuntur
& siccabuntur riuus fluminum. מִמַּם Mi-
ser, pauper, inops, ut supra: & Leuitici
decimoquarto. Quod si pauper est & nō
potest manus eius inuenire quæ dicta
sunt. Declinatur masculinē & fœmininē
additis terminationibus. Inde מִמַּם no-
men collectiuum paupertas, sicut iueni-
tus apud latinos: quarto Regum ultimo.
Et de pauperibus terræ reliquit uinito-
res & agricolas: ubi hebraice collectiuo
ponitur: & de paupertate terrę, id est, de
congregatione pauperum. מִמַּם Ca-
saries, coma: ut Canticorum septimo.
Et comę capitis tui sicut purpura regis.

* מִמַּם Transiliuit: Canticorum se-
cundo. Ecce iste uenit saliens in monti-
bus, transiliens colles, & Isaię tricesimo
quinto. Tunc saliet sicut ceruus clau-
dus.

* מִמַּם Haulit aquam: Exodi secun-
do. Insuper & haulit aquam nobiscum:
& paulo ante: Quæ uenerant ad hauri-
endam aquam Hinc מִמַּם Situla,
ut Isaię quadagesimo. Ecce gentes
quasi stilla situlæ. Sic quoq; magistri
Hebræorum uocāt signū zodiaci, quod
nos uocamus aquarium.

מִמַּם Eleuauit, sustulit: Isaię tricesi-
mo octauo. Attenuati sunt oculi mei:
pro quo Hebræi exponunt: Eleuati sunt
oculi mei, secundū David Kimhi in cō-

mentarijs super Iſaiam. Ionathas Chal-
deus interpretatur erectionem. חָלָה
Falligium, culmen, ſecundum aliquos
ſaię triceſimo octauo. Dum adhuc
ordirer ſuccidit me, pro, à ſummitate:
לִי לַלְּגוֹנוֹ & miſeria. חָלָה Erex-
it, eleuauit: ut Pſalmo 30. Exaltabo te dñe
quoniā ſuſcepisti me: pro quo Hebręi ex-
ponunt: quoniā eleuaſti me: quod puta-
rent aliqui cōcordare dicendo, ſuſcipere
eſt ſurſum capere, hoc eſt, eleuare, niſi Se-
ptuag. traduxiſſent elabes ſimpliciter, id
eſt, coepiſti. Hieron. traduxit, quoniā ſal-
uaſti me. Rabi Iacob filius Eleazar ſcri-
bit per patha ſub daleth, Prouerb. 26. u-
bi nos habemus: quomodo pulchras fru-
ſtra habet claudus tibias, ſic indecens eſt
in ore ſultorū parabola, Hebręi legunt,
erigite crura à claudo & parabola in ore
ſultorum. רָמִי Rami, palmites,
frondes: Ezechielis decimo ſeptimo. Re-
ſpicientibus ramis eius ad eam: & infra,
palmites ſuos extendit ad illam.

* חָלָה Turbauit: Ezechielis triceſi-
mo ſecundo, & non conturbabit eas pes
hominis ultra, neque ungula iumentor-
um turbabit eas.

* חָלָה Stillauit: ut Iob 16. Ad deum
ſtillat oculus meus: & Pſalmo 119. pro eo
quod translatio Septuaginta habet, Dor-
mitauit anima mea præ tēdio, Hierony-
mus de hebraica ueritate rectius tradu-
xit ſic: deſtillauit anima mea præ ſtulticia.

* חָלָה Perſecutus eſt, ſuccendit: Ab-
dias, & erit domus Iacob ignis, & do-
mus Ioseph flamma, & domus Eſau ſti-
pula, & ſuccendent in eis: & Prouerbio-
rum 26. pro eo quod habemus ſic, labia
rum eadē cum peſſimo corde ſociata, He-
bręi legunt: labia ardentia uel perſequē-

tia. Inde nomen uerale חָלָה ardor:
Deuteron. 28. Percutiet te dominus e-
geſtate, febre, frigore, & ardore. Signifi-
cat etiam perſequi, ut Genetiſ 31. & ob
quod peccatū meū ſic exaſiſti poſt me:
pro quo Hebręi legūt, quod peccatum
meū quod inſequutus es poſt me: & hec
equiuocatio diuerſitatem facit in transla-
tionibus: Pſalmo 10. Dum ſuperbit impi-
us incenditur pauper: uel ſecundū Hie-
ron. de hebraica ueritate, In ſuperbia im-
pij ardet pauper: quod Hebręi ſic legūt:
In ſuperbia nocentium perſecutionem
patitur pauper ſeu fugatur.

* חָלָה Oſtium, ianua, ut Exodi 21. &
applicabitur ad oſtiū & poſtes, & Gene-
ſis 19. Egreſſus ad eos Lot ac poſt tergū
claudens oſtium: & pluraliter חָלָה &
חָלָה declinatur cum maſc. & ſœmin.
terminatione. Et inuenitur per apocopē
חָלָה Pſalmo 141. Et oſtium circūſtanſ gla-
bijs meis, quod Hieron. traduxit, Serua
paupertatem labiorum meorum.

* חָלָה Sanguis: ut Gen. 9. Quicunq;
effuderit humanū ſanguinē fundet ſan-
guis illius: & plur. חָלָה ſecundū He-
breos, Genetiſ. 4. pro eo quod habemus:
uox ſanguinis fratris tui clamat ad me, il-
li legunt, uox ſanguinum fratris tui cla-
māt ad me, in plurali numero, quamuis
Onkelus Chaldeus etiā nobiſcū ſingula-
riter traduxerit: ſic cōmuniter apud nos
in ſingulari transfertur, ubi apud Hebre-
os in plurali ponitur, ut Zacharię 9. Et
auferam ſanguinem eius de ore eius, niſi
quando crimen capitale & penā ultimi
ſupplicij ſignificat: ut Pſalmo 51. Libera
me de ſanguinibus, id eſt, à pena ſangu-
inis: & etiam ſingulariter, quod Hierony-
mus noxam interpretatus eſt, Numeri

35. Absq; noxa erit qui eum occiderit: sic & pluraliter, Deuteronomij decimono. Ne sis sanguinis reus, quod de uerbo ad uerbum hebraice legitur: eritq; super te sanguines, id est, ultimum supplicium seu poena sanguinis. Significat etiam וַיַּיִן uinum rubeum, ut Deuteronomij 32. Et sanguinem uue biberent meracissimum.

* שָׁמַט Quiuit, siluit, expectauit: Threnorū 3. Bonum est prestolari cum silentio salutare domini: & Psalmo 107. Et statuit procellam eius שָׁמַט in auram, quod Hieron. traduxit. Statuet turbidē in tranquillitatē, id est, silentium uel quietē: sic Iosue 10. pro eo quod nos habemus, Sol cōtra Gabaon ne mouearis. Hebręi legunt, Sol contra Gabaon quiesce uel sile uel expecta: tunc sequitur, & stetit, id est, quieuit. Inde id quod in Psalmo 62. legimus, Non ne deo subiecta erit anima mea, Hieron. de hebraica ueritate transtulit: Attamen ad deum silentium anima mea: & infra, Veruntamen deo subiecta esto anima mea; uerius multo Hieronymus, Veruntamen deo tace anima mea.

* שָׁמַט & שָׁמַט Assimilauit, similis factus est: ut Psalmo 144. homo uanitati similis factus est: & Ezechielis 31. Cui similis factus es in magnitudine tua. Inde שָׁמַט similitudo, Genes 1. Faciamus hominē ad imaginem nostram secundū similitudinem nostram: cuius proprietatem Moyses Ægyptius libro perplexorū primo explicauit. Significat etiam excidit, proiecit, uastauit, compescuit, consumpsit, finiuit: Osee 10. Transire fecit Samaria regem suum, ubi translatio Se-

ptuaginta melius, scilicet: Proiecit Samaria regē suum: & eiusdem 11. ubi nos legimus, Sicut mane trāsiit pertrāsit rex. Septuaginta habēt, Mane proiectus est rex. Quod uarie quidem in multis locis transferunt multi: ut Osee 4. Nocte tacere feci matrem tuam, pro quo Septuaginta, Nocti assimilaui matrē tuam. Hebręi exponunt, Compescui congregationem tuam. Sic Sophonię primo. Conticuit omnis populus Canaan. Septuaginta, Assimilatus est omnis populus Canaan: Hebręi exponūt, Excisus, perditus, et deuastatus est, ut dicit David Kimhi in cōmentarijs super duodecim. Solēt itaq; promiscue interpretari tam à superiori illo quam ab illo uerbo deriuata: ut Isaie 6. Vx mihi quia tacui: secundū Hebræos, Fœdatus & deuastatus sum. Aliiter significat etiam expectare uel sustinere aut suscipere: ut Psalmo 48. Suscepimus deus misericordiam tuam. Significat etiam cogitare, ut Psalmo 50. Existimasti inique quod ero tui similis: & Hieronymus sic, Existimasti me futurū similem tui. Hinc nomen, שָׁמַט Similitudo, ut Psalmo 17. pro eo quod nos legimus, Susceperunt me sicut leo paratus ad prædā, hebraica ueritas habet teste Hieronymo: Similitudo eius quasi leonis desyderantis prædā.

* שָׁמַט Sterquilinium, ut Ieremie octauo. In sterquilinium super faciem terrę erunt. Idem שָׁמַט Isaie uice limo quinto.

* שָׁמַט Plorauit, lachrymatus est: ut Ieremie tredecimo. Plorans plorabit & deducet oculus meus שָׁמַט lachrymam; ubi & uerbum & deriuatum
men

nomen inuenies. Significat etiam **דבש** liquorem, Exodi uicesimosecundo, pro eo quod nos habemus, Decimas & primitias tuas non tardabis offerre: exponunt Hebrei, plenitudinē tuam, scilicet, frugum, & liquorem tuum, scilicet, uini uel olei ne differas.

* **דמשק** Damascus: Amostertio. In plaga lectuli & in Damasci grabato: ubi plures Hebræorum magistri uolunt dalet h abundare quasi syllabicā adiectionem, ut alias sæpe inuenitur quod supra docuimus, ut sitensus: super cruribus seu sustentaculo grabati: & Genesis decimoquinto. Et filius procuratoris domus mee iste Damascus Eliezer.

* **דג** Cera, ut Micheæ primo. Sicut cera à facie ignis.

* **דבר** Contriuit, extinxit, consumpsit: Prouerborum uicesimo. Qui maledixit patri suo & matri extinguetur lumen eius in medijs tenebris: & Isaiæ 43. Contriti sunt, quasi linum extincti sunt. Et pro eo quod habetur Psalmo centesimo decimo octauo, Circumdederūt me sicut apes, exarserūt sicut ignis in spinis: quodq; Hieronymus traduxit, Extincti sunt quasi ignis spinarum, Hebrei legūt, consumpti sunt & dissipati.

* **דבר** Opprobrium, uitium, calumnia, scandalum: ut Psalmo 50. Et aduersus filium matris tue ponebas scandalū: Hieronymus traduxit opprobrium.

* **דפ** Pulsauit: Canticorum quinto. Vox dilecti mei pulsantis: & Genesis tricesimotertio. Quas si plus in ambulando fecero laborare morientur uno die: uerius sic, Et pulsæ uno die morientur.

* **דק** Attenuauit, subtiliauit, cōminuit, contriuit: ut Exodi tricesimosecun-

do. Combussit & contriuit: & Isaiæ uicesimonono. Eterit sicut puluis tenuis: & Psalmo decimo octauo. Vt lutum platearum delebo eos. Hieronymus, proijciā eos: Hebræi, attenuabo uel conterā eos. Aliqui Hebræorum errore similitudinis uau & res dicunt, euacuabo eos. **דק** Tenuem habens pellem super pupilla oculi, quod Hieronymus lippus translulit: Leuitici uicesimo primo. Si gibbus si lippus. **דק** Pellis, membrana, cutis, tela araneorum. Hieronymus traduxit nihil: Isaiæ quadagesimo, q extendit uelut nihil cælos. Lyra exponit telam, Hebræi cortinam seu pelles. **דק** Exiguus, tenuis, puluis, propter subtilitatem: ut Isaiæ 40. Ecce infusæ quasi puluis exiguus. Munst. Hinc à subtili consideratione uocant grammaticam **דקדק** duplicatis duabus primis literis.

* **דק** Tormentum bellicum, quod bombardam uocant, eo quod conterat & cōminuat muros: quod Hieronymus munitionem translulit, Ez echielis uicesimo sexto. Et circumdabit te munitionibus.

* **דק** Perfodit, transfixit, confixit: Zachariæ duodecimo, & aspiciet ad me quem confixerunt. Et Numeri uicesimo quinto. Et perfodit ambos simul uirum scilicet & mulierē. Hinc nomen **דקדק** perfossio, Prouerb. 12.

* **דק** Lapis preciosus: ut Esther primo: Super pauimentum smaragdino & pario stratum lapide, & dicunt eum lucere sicut meridiem, unde nomen accepit. Nam **דק** significat meridiē, ut paulo post suo loco dicetur.

* **דק** Libertas, remissio: Leuitici uicesimo quinto, Et uocabis remissionem

cunctis habitatoribus terre tue. Inde quod est liberum uocatur **רָרָר** ut Exodi 30. Sume tibi aromata prima myrrhæ electæ, id est eius quæ libere fluit atque sua sponte, non demum inciso cortice. Inde quædam avis dicta est **רָרָר** quam quidam irundinem uocant, quia apud homines etiā in domibus libere nidificat absque ullo timore, sicut Burgen. in additiōe Psalmi octogesimo quarti sentit: Translatio Septuagintæ interpretatur trygona, id est, turturem, sed Hieronymus auem, genus pro specie.

* **רָרָר** Opprobrium: Danielis 12. Alij ignominiam & opprobriū semper: quod Septuagintæ orthographia decepti transtulerunt, ut uideant semper.

* **רָרָר** Stimulus, primo Regum duodecimo. Usque ad stimulum corrigendum. **רָרָר** & **רָרָר** Gradus super muros seu in turribus, ut supra diximus in uerbo **רָרָר** Inde Hieronymus maceriam traduxit Canticorum 2. Incaueris macerix: & Ezechielis tricessimooctauo transtulit sepes. Et cadent sepes & omnis murus. Sed postea in commentarijs se corrigens, exponit munitiōes, quod rectius idiomati consonat: & Lyra dicit fortalicia, quæ Ionathas Chaldeus appellauit magdalaia. Sunt autem secundum Rabbi Salomonem petrx erectæ & impendentes quasi casuræ uideantur. Onkelus Chaldeus nominat gradus **רָרָר** Exodi 20. Non ascendes per gradus.

* **רָרָר** Sentis, spina, carduus: Genesis tertio. Spinæ & tribulos germinabit tibi.

* **רָרָר** Incessit, iuit, calcauit, ambulauit: Deuteronomij primo, & ipsi dabo terram quam calcauit; & Numeri uicesi-

mo quarto. Orietur stella ex Iacob, quod Hebrei legunt. Incessit stella de Iacob: sed Onkelus exponit chaldaice, quod eleuabitur rex de domo Iacob. Item **רָרָר** in hiphil significat direxit, hoc est, recte fecit incedere, ut Psalmo 25. Diriget me in iudicio: & in eodem, dirige me in ueritate tua. **רָרָר** Via, ut Numeri 21. Via regia gradiemur: & Psalmo primo. Via peccatorum peribit: & Ezechielis 19. Vnumquemque iuxta uias suas iudicabo. Inde uerbum Abacuk 3. **רָרָר** Viam fecisti equis tuis in mari. **רָרָר** Vestigium, ut Deuteronomij 2. Quantum potest unius pedis calcare uestigiū.

* **רָרָר** Traxit, tetendit: ut Threnorum secundo. Tetendit arcum suum quasi inimicus: & Psalmo sexagesimo quarto. Intenderunt arcum rem amarā: Hieronymus, Tetenderunt sagittas.

* **רָרָר** Drachma uel solidus: ut Esræ secundo. Auri solidos quadraginta millia & mille. Munst. Aliquādo habet superadditum aleph ut **רָרָר** de quo supra in aleph.

* **רָרָר** Meridies, ut Deuteronomij 33. Mare & meridiē possidebit, & idem est quod **רָרָר** uel **רָרָר**.

* **רָרָר** Quæsiuit, ut Leuit. decimo. Cum quæreret Moyses, exultum reperit. Hinc nomen **רָרָר** indagatio 2. Paralipomenon 13.

* **רָרָר** Pullulauit, germinauit, herbam fecit: Ioëlis secundo. Quia germinauerunt speciosa deserti. Inde **רָרָר** herba tenera & recens orta. Genesis primo, Germinet terra herbam uirentem: ea enim herba quando tractu temporis consolidata fuerit dicitur **רָרָר**.

* **רָרָר** Pinguescebat seu pinguescit

ctus est, ut Deuteronomij 31. Cumq; comederint & saturati crassiq; fuerint. Inde פֶּשֶׁת pinguedo per sex puncta: Psalmos 63. Sicut adipe & pinguedine.

פֶּשֶׁת Cinis: ut Leuitici primo, In loco in quo cineres effundi solent: Hebraice, In locum cineris. Vnde uersum hunc Psalmi uigesimali, Et holocaustum tuum pingue fiat, exponunt Hebræi quidam, & holocaustū tuū incineretur semper.

Munfi. Numeri quarto, inuenitur uerbum graue פֶּשֶׁת pro, repurgauit cineres. Sic Exodi 27.

פֶּשֶׁת Lex, constitutio seu ius. Esther primo, Scientium leges ac iura maiorum.

runt locum hunc Ezechielis uicesimoseptimo: Dentes eburneos & hebeninos cōmutauerunt in precio tuo. Septuaginta: Dentes elephantinos & ijs qui introducebantur reddebas merces tuas. Hieronymus in commentarijs exponit: Dentes eburneos eloquentiæ candorē pollicentes, ueruntamen hebenini sunt, id est, nigri coloris.

פֶּשֶׁת Astrōlogus. Quod Hieronymus iuxta Symmachum & Theodotionem augurem interpretatur: alij aruspiciem: Isaie quadragesimoseptimo, Saluente augures cœli qui contemplantur sydera. Rectius Septuaginta sic traduxerunt: Saluante faciant astrologi cœli.

פֶּשֶׁת Oblatio, donum, munus: Osee octauo, Hostias offerent: quod Septuaginta sic, Simulant hostias: & secundum David Kimhi in commentarijs super duodecim putatur ortum esse uocabulum אֶבְרָהָם id est, obtulit, adduxit, attulit, per geminationem sic dictum.

פֶּשֶׁת Dissertauit, meditatus est, disputauit, ratiocinatus est, locutus est, sonos seu uerba composuit: ut Psalm. septuagesimoseptimo: Et meditabor in omnibus operibus tuis. Et Psalmo centesimo decimo quinto. Et non clamabunt in gutture suo: quod non est recte translatum de Septuaginta qui græce traduxerūt φωνήεντες debebat igitur iuxta proprietatem græcitatē dicere, non uociferabunt uel loquentur, uel modulabuntur: sed Hieronymus de hebraica ueritate cōmodius interpretatur: Non sonabunt in gutture suo. Nos exponere possumus, non dissertabunt. Vnde logicā, rhetoricā, & poëticā, Hebræi sub uno artis

פֶּשֶׁת Ah dolentis interiectio, cui sepe additur in principio aleph, ut Ioclis primo. אֶהְיֶה Aa diei. Et Ieremix primo: Aa domine nescio loqui.

פֶּשֶׁת Ecce, ut Genesis quadragesimoseptimo, pro eo quod legimus, Accipite semina & serite agros: Hebraica ueritas sic habet: Ecce uobis semen, serite terram.

פֶּשֶׁת Vacauit, euauit uel uanius factus est. Inde הָבֵל uanitas uel uacuum: quæ dictiones ambæ in una sententia inueniuntur, Ieremix secundo. Et ambulauerunt post uanitatem, & uani facti sunt. Sic Ecclesiastis primo capitulo. הָבֵל הָבֵל Vanitas uanitatum & omnia uanitas, id est, adnihilatio quedam.

פֶּשֶׁת & in plurali הָבֵלִים Alij Elephantem, alij pauonem, alij arborem uocant hebenum; & ideo uariet transfer

uocabulo comprehendentes וְאֵין no-
minant, quasi (ut Cicero ait in topicis) ra-
tionem differendi, seu etiam modulus si-
ue sonos effingendi, quod Hieronymus
meditationem traduxit: Psalmo decimo
nono. Et meditatio cordis mei in conspe-
ctu tuo semper. Isaia 59. Locuti sumus
de corde uerba mendacij. Et in eodem
capit. Quasi columbæ meditantes gemit-
mus: nam columbarū & turturum uox
dicitur gemitus. Inuenitur etiā גָּגַן ge-
minato gimmel Psalmo tricesimonono.
In meditatione mea exardescet ignis.
Munfi. Hinc deriuantur uariæ formæ
nominum, ut גָּגַן גָּגַן גָּגַן גָּגַן;
quæ omnia meditationē & submissam
locutionem significant.

גָּגַן Abstulit, amouit, ut Isaia uic-
cesimo septimo, pro eo quod nos legi-
mus, medicatus est in spiritu suo duro
per diem æstus, docti Hebræorum magi-
stri legunt, abstulit scilicet fructus in uen-
to suo duro per dies orientales. Vnde
est illud Prouerbiorum 25. גָּגַן Aufer
rubiginem de argento, & aufer impieta-
tem de uultu regis.

גָּגַן Directum, paratum, secundum
Rabim Ionam: ut Ezechielis 42. pro eo quod
nos legimus, Quæ uia erat ante uestibu-
lum separatum per uiam orientalem in-
gredientibus: magistri Hebræorum sic
legunt: Ostium in capite uie, eregione
antemuralis recta, hoc est, directa uer-
sus pomerium siue peribolum uia subfor-
lana ingredientibus. Noster Lyra cum
multis alijs interpretibus hoc loco pro-
prietatem uocabuli non accurate aspe-
xit: exponit enim clausuram organizati-
onis, putans hic גָּגַן גָּגַן idem esse quod
גָּגַן instrumentum musicum, quod

ipse appellat organum in titulo Psalmi
quarti, Ad uictoriā in organis Psalmus
David. Et uisur longa periphrasi ad uni-
us tantum uocabuli errorem coloran-
dum, quanquam & Hieronymus quoque
illud capitulū se nescire fatetur, propter
interpretationum obscuritatem, allegās
illud Socratis: Hoc scio quod nescio.

גָּגַן Sonitus seu strepitus, & uerius
resonantia siue echo; unde illud Ezechi-
elis septimo, Prope est dies occisiōis &
non גָּגַן gloriæ mōtium: quod Symma-
chus traduxit, Prope est dies festinatiōis
& non retractationis: & Septuaginta
sic: appropinquauit dies nō cum pertur-
batione neque cum doloribus. Theodoti-
on autem, Prope est dies famis non glo-
riæ montium. Sed huius idiomatis periti
sic interpretantur: prope est dies clamo-
ris, eiulatus, seu luctus, & non echo uel
sonitus montium. Talis enim fictus &
non uerus est hominum sonus, qui inter
altissimos montes uocem nostram imi-
tari conatur. Vnde גָּגַן id est, clamor
seu strepitus: quod Hieronymus celeu-
ma translulit, Ieremie uicesimo quinto.
Celeuma quasi calcantium concinetur:
ita enim uulgo dicitur, quāuis apud græ-
cos mediante s regulariter celeusma scri-
bendum sit. Est autem celeusma clamor
nautarum & mutua cohortatio, apud
Martialem: Lentos tingitis ad celeusma
remos. Traduxit etiam Hieronymus ali-
as idem uocabulum pro uoce calcantiū:
ut Isaia decimosexto. Vox calcantium
irruit, uocem calcantium abstuli.

גָּגַן Posuit, extendit, porrexit, mi-
sit: ut Isaia undecimo. Et in cauernam re-
guli qui ablatatus fuerit manum suam
mittet. Et inuenitur quandoque prima
syllabe

syllabæ mutari in iod secundum doctrinam Rabi ludæ qui exponit dictam sententiam sic: Et in cauernam reguli ablactatus mittendo mittet, aut ponens ponet: sicut Threnorum tertio. Et posuerunt lapidem super me. De hoc infra dicemus in litera iod.

* חָרַר Conculcavit, cōtrivit: ut Iob 40. Et contere impios in loco suo.

* חָרַר Scabellum: Isaïæ 66. Terra autem scabellum pedū meorum, & Psalm 110. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

* חָרַר Myrtus: ut Nehemiæ octauo. Frondes myrti & ramos palmarum, & Isaïæ 55. pro urtica crescet myrtus.

* חָרַר Pulsauit, propulsi seu impulsi: Numeri 35. Si per odium quis hominem impulerit: & alibi Hieronymus de leuit interpretatus est, magis sensum de sensu, quam uerbum è uerbo, Deuteronomij sexto. Ut deleret omnes inimicos tuos coram te,

* חָרַר Decorauit, glorificauit, honorauit: Leuitici decimonono. Et honorauit personam senis: & Danielis quinto, Deum qui habet statum tuum in manu sua non glorificasti. Inde nomen חָרַר id est, magnificentia, gloria, decor, siue honor: ut Psalm 145. Magnificentiam glorię sanctitatis tuę loquētur, quod aliquāto cōmodius traduxit Hieronymus: De corem glorię magnitudinis tuę & uerba mirabilium tuorum loquar: nisi quod חָרַר laudem & confessionem significat, non magnitudinē. Item Danielis quarto. Et in gloria decoris mei.

* חָרַר Decor, & scribitur sex punctis: ut Danielis undecimo. Et indignus decore regio, Septuaginta traduxerunt

lamprotis, id est, claritudo seu splendor: Psalm 100. In splendoribus sanctorū, quod Rabi Salomon Galus exponit sic: Hoc tibi contigit in puritate claritudinis sanctę, quę fuerat in te ab utero matris tuę. Hieronymus in Psalterio hebraicę ueritatis intellexit res literam pro daleth: quia similitudine abductus, interpretatus est: In mōtibz sanctis: & assumit in fine he aspirationem, siue coniunctim thau, fitq; sēminini generis: ut Prouerbiorum decimoquarto, ubi transfertur pro dignitate, in multitudine populi dignitas regis. חָרַר Anfractus & abrupta uiarum, & circuitus & ambages: quod Hieronymus traduxit gloriosos, Isaïæ quadragesimo quinto. Et gloriosos terrę humiliabo: sed Ionathas Chaldeus בְּיָשָׁר Vnde ilud exponunt Hebræi sic. Et abrupta uiarum æquabo,

* חָרַר Vē, heu: Amos 5. Et in cunctis quę foris sunt dicetur uē uā.

* חָרַר Hic: idem, uel ipse: ut Genesis quadragesimoquarto. Qui furatus est scyphū ipse sit seruus meus, uos autem abite. Munī. Usurpat quoq; sēpe pro uerbo substantiuo est.

* חָרַר Laus, confessio: ut 1. Paralipomenon 29. Tua est domine magnificentia & potentia, et gloria atq; uictoria, & laus: & Psalm 104. Confessionem & decorem induisti. Omnia ab eo deriuata significant uirtutem & magni decentiam & confessionem. Inde חָרַר scilicet à confessione laudis ac laudatione: Genesis 49. Iuda te laudabunt fratres tui. חָרַר Erat, fuit: ut Ecclesiasticis secundo, pro eo quod translatio nostra habet, Quid enim proderit homini de uniuer-

uniuerso labore suo: Hebraei legunt: **נָא** **נָא** quid est homini de uniuerso labore. Et Ezrę quinto: Templum quod erat extructum. Et eiusdem quarto. Nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalem: & sæpe mutatur uau in iod & e converso, ut infra dicitur in **רָחֵן** quæ proprie est radix. **רָחֵן** Corruptela, peruersitas, quod Hieronymus desiderium transiit, fortasse putās esse ab **רָחֵן** de quo superius tractauimus: ut Michę septimo. Et magnus locutus est desiderium anime sue. Nam aliter traduxit in Psalmo tricessimooctauo, de hebraica ueritate. Et inuestigantes mala mihi, loquebantur insidias: sed commodius ante eum Septuaginta matronitas, id est, uanitates interpretati sunt. Et Isaię quadagesimo septimo, putauerunt recte dici foueam in quā quis incidit: quod esse potest descriptio peruersitatis. Veruntamen illic Hieronymus aliquanto melius sic enunciauit: Irruet super te calamitas, Hebrę autem hoc modo: Et cadet in te peruersitas quam non poteris expiare. In plurali **רָחֵן** Psalmo 52.

* **וָאֵ** **וָאֵ** ut Ieremię uicesimosecundo. **וָאֵ** frater & uxor soror, non plangēt eum, uxor domine & uxor inclyte. Et inuenitur per defectum literę iod, ut supra. Hieronymus super Isaiam uicesimono, scribit eam interiectionem quādoque uocatio casu dicit.

* **וָאֵ** **וָאֵ** Copia diuitiarū: Prouerb. 13. Est quasi pauper cum in multis diuitijs sit, quod paulo inferius substantia transfertur: ut substantia festinata minuetur. Significat etiam satis uel sufficiētia, Prouerb. 30. quartū quod nunquā dicit sufficit, & ignis uero nunquā dicit sufficit.

* **וָאֵ** **וָאֵ** Dormitauit, quod uocabulū circumlocutus est Hieronymus Isaię 50. Videntes uana, dormientes, & amantes somnia. Et Septuaginta sic: Somniantes, lectulum amantes, dormitantes.

* **וָאֵ** **וָאֵ** **וָאֵ** Vā, hei, uox doloris: ut Ezechielis 2. Et scriptę erant in eo lamentationes & carmen & uxor.

* **וָאֵ** **וָאֵ** Hęc, illa, ipsa: & sæpe capitur pro participio seu uerbo substantiuo: ut Genesis duodecimo. Quare non indicasti mihi quod uxor tua esset. Mutat etiam sæpe iod in uau: ut **וָאֵ** **וָאֵ**

* **וָאֵ** **וָאֵ** Fuit, erat, Genesis decimo, hic erat robustus coram domino: uerbum substantiuum. **וָאֵ** **וָאֵ** Corruptit, destruxit, ad nihilauit, & in passiuo euauit: perijt, fugit: Danielis secundo. Et somnus eius **וָאֵ** **וָאֵ** fugit ab eo.

* **וָאֵ** **וָאֵ** Quomodo: primo Paralipomenon tredecimo. Quomodo possum ad me introducere arcam dei. Et conuertit he in aleph, de quo uocabulo dixi superius in prima litera. Interponitur etiam apud magistros litera aleph ut **וָאֵ** **וָאֵ**

* **וָאֵ** **וָאֵ** Perdidi, interfecit, & inuenitur per syncopam iod literę: Deuteronomij septimo, **וָאֵ** **וָאֵ** Et interficiet illos donec penitus deleatur: ubi ultimū mem non de substantia uerbi, sed pronomen relatiuum pluralis numeri est, & in sententia prædicta inuenies eius nomen uerbale, **וָאֵ** **וָאֵ** **וָאֵ** Clamauit, fremuit, conturbauit, commouit, tumultuauit, rumores fecit, impetuose rumigerauit: ut Psalmo 55. pro eo quod nos legimus, Contristatus sum in exercitatioe mea & conturbatus sum: hebraica ueritas habet, Lamentabor in sermone meo & tumultu

& tumultuabor. Quod Hieronymus futurum mutās in pręteritum traduxit sic: Humiliatus sum in meditatione mea & cōturbatus: & Ruth primo, ubi hoc uerbum periphrasticos circūlocutus est interpretres dicēs: Quibus urbem ingressis, uelox apud cunctos fama percrebuit: cum hebraice legatur: Et factū est cum uenirent in Bethlehem rumigerauit tota ciuitas super eis, & dixerunt: Num hec est Noamit:

¶ **נָחַם** Voluit, paratus fuit: ut Deuteronomij primo. Cumq; instructi armis pergeretis in montem: pro quo Hebræi legunt, **נָחַם** Voluistis ascendere montem, uel parati eratis ascendere.

¶ **נֶחֱם** Mensura liquorum: ut Exodi 29. Et quartam partem hin.

¶ **בֵּית** Regia, palatiū, domus domini: quā Gręci kyriakin, Germani kyrchen, Latini templum uocant 3. Regum 6. Et porticus erat ante templum, & cætera illis similia. Addit autē sepe iod post he per prothesin, & fit quatuor literarū, sed nunquā est nisi dictio dissyllaba: declinat autē in plurali tam masc. quam fœminine. Et nota dominū per Ieremiā ter hoc nomen protulisse, Ieremiæ 7. Nolite confidere in uerbis mendacij dicentes: Templum domini, templum domini, templum domini est. Nihil enim spiritus sanctus frustra loquitur.

¶ **חָבַר** Obruuit, stupefecit, adduxit in admirationem uel in alienationem mentis, attonitum fecit: Quod Hieronymus oppressit interpretatur, Iob 19. Et nō erubescitis opprimentes me.

¶ **הָלַל** Laudauit, laudē dixit: ut Psalm 119. Septies in die laudem dixi tibi: & Psalm 150. Omnis spiritus laudet domi-

num: ubi ponitur **הָלַל** inde **הָלְלָהּ** alleluia, duæ sunt dictiones **הָלַל** uerbum imperatiui modi pluralis numeri, **הָלַל** uero est unum de diuinis nominibus, & significat deum siue dominum. Et ut recte docet beatissimus Dionysius de ecclesiastica hierarchia cap. de sacra unctio ne, Alleluia significat laudate dominū. Consueuerunt autem uerbū hoc & gręci & latini sine aspiratione tam in principio quam in fine scribere, eo quod tantummodo hebraica penes nos aspirant ea, quę per heth, id est, dāsiā, hoc est forti aspiratione scribunt: cętera quę psilen habent, id est, quę per he scribunt, apud nos carent aspiratione. Vnde cū Heb. dicant halleluiā, nos scribimus alleluia.

¶ **הָלַל** Insaniuit, inique egit: Psalm 75. Dixi **הָלַל** iniquis nolite inique agere, qđ Hieron. traduxit: Dixi inique agentibus, nolite inique agere. Alij exponūt: stolidis stolide agere siue stulte, iuxta paradoxū Ciceronis. Omnes stultos insanire. Inde insania & stulticia & error **הָלַל** ut Eccl. 7. Ecce cognoscerē impietate stulti, & errore imprudentiū: & eiusden 10. Initium uerborum eius stulticia, & nouissimū oris illius error pessimus. Ex deriuatis huius & superioris uerbi ppter literarū utriusq; similitudinē sepe cōtingit interpretatiōnū uarietas, ut Psal. 102. Et qui laudabāt me aduersum me iurabant. Hieron. sic. Exultātes per me iurabāt. Heb. nostri sic. **הָלַל** Insultātes mihi uel insatuentes me, cōtra me iurabant. Inde illud Nahū 2. In itineribus **הָלַל** cōturbatę sunt quadrigę: pro quo Septuaginta interpretes traduxerūt, confundetur curtus, pro, inique agent, id est, ducenē curtus.

הָלַל Splenduit, luxit: Iob uicesimo nono. **הָלַל** Quando splendebat lumen eius super caput meum; ubi solum ponitur unum l, fortificatum per dages & hirek in prima, est enim officium dages ut compleat defectus: de quo plenius in arte grammatica. Et Isaiæ tredecimo, Quoniam stellæ cœli & splendor earum non expandēt lumen suum, de quo superius uide in **הָלַל** docimus.

* **הָלַח** Trans, ultra: Amos quinto, Et migrare uos faciam trans Damascū: & ab eo fit etiam uerbum, ut si dicerem ab ultra ultrare, sicut ab intra intrare: Michæ quarto, pro eo quod nos legimus, Et eāque laborauerat in gentem robustam, hebraica ueritas habet, si latine dicere liceret, **וְהָלַח** Et ulterio ratam in gentem robustam: quod Septuaginta uolentes exprimere traduxerūt, Et repulsam, hoc est, procul pulsam in gentem fortē. Significat igitur remote tam à loco quam à tempore.

* **הָלַח** Inique egit, praeue gessit: idem cum superiori uerbo **הָלַל** in secundo eius significato, Iob quarto. Et in angelis suis reperit **הָלַח** prauitatem.

* **הָלַח** Transiuit, iuit, ambulauit, abiit: Psalmo primo, Beatus uir qui nō abiit. Et Psalmo centesimo decimo nono, Beati immaculati in uia qui ambulant in lege domini: & Psalmo septuagesimo tertio, Et lingua eorum transiuit in terra. Inde nomen uerbalē **הָלַח** & in plurali **הָלַחוּ** Iter, ambulatio, Habacuk tertio, Ab itinēribus æternitatis eius. Idem **הָלַח** longē tertio, & **הָלַךְ** 2. Regum 12.

* **הָלַח** Quassauit, concussit: Hieronymus interpretatur cecidit, penultima

producta, ludicum quinto. Ungulæ eorum ceciderunt, id est, percusserūt. Sed secundum magistros Hebræorum de equo qui quatit ungulam uelociter currēdo dicitur **הָלַח** Sed cum quatit non currēdo dicitur **הָלַךְ** ut supra in daleth. Item significat pessundare, concucare: Isaiæ decimo sexto, Domini gentium exciderunt, pro, concucauerunt.

* **הָלַח** Percutiens siue percussor, à superiori uerbo deriuatum nomen uel **הָלַיַג** quadagesimo primo, Percuties malleo eum qui cudebat tunc temporis: ab **הָלַח** ludicum quinto. Percussitq; Si saram. **הָלַח** Malleus: ut uersu super praedicto ludicum quinto: Et dexteram ad fabrorum malleos. **הָלַח** Lapis preciosus, quem nominauit translatio nostra laspidem, Exodi uicesimo octauo. In secundo carbunculus sapphirus & iaspis: ubi legitur hæc dictio **הָלַח** per prothesim iod: sed scribit doctissimus Abraham filius Ezræ, quod Hispanus quidam in literis excellentissimus dixerit hūc lapidem esse adamantā, sic nominatum quod frangat & diuidat robustissimas gemmas. **הָלַח** Huc, illuc: ut primo Regum decimo. Vtrum nam uenturus esset illuc. Inde nostra translatio uersum hunc primo Regum decimo quarto, sic habet: Et ecce multitudo prostrata & huc illucq; fugiens: quod Hebræi dicunt **הָלַח** expectauit, fregit, dissipauit, diuisit: non enim hoc loco aduerbiū esse potest, sed uel uerbū uel participiū.

* **הָלַח** Pronomen masculini generis, tertie personæ, pluralis numeri: Psalmo nonagesimo quinto, Et isti non cognouerunt uias meas: Psalmo tricesimo octauo, Et lumen oculorū meorum & ipsum non est

non est meū: & ponitur quandoq; pro uerbo substantiuo: ut Genes. 48. Et respondit הֵם בְּנֵי filij mei sunt: & per paragogen recipit he aspirationem הֵמָּה Psalmo 20. Ipsi obligati sunt & ceciderunt. Et accipit per prothelin mem, ut הֵמָּה & significat illi: quod trāslatio nostra diuinit dicens, ex eis Ezech. 7. Nō ex eis & non ex populo, neq; ex sonitu eorum: hoc sic exponūt Hebrei: nō illi, nō diuites, nō illi illi: ubi sit geminatio secū dum eorum doctrinam pro filiis filiorū suorum, quod etiam translatio chaldaica Ionathę probat.

* הָרָם Fremuit, personuit, uociferauit. Hieronymus traduxit uexauit: Isaię 29. Neq; uexabit eum rota plaustrī, quod Hebrei sic: Et personabit rota plaustrī eius siue fremet. Significat etiā perdidit, consumpsit, interfecit, conturbauit: Id quod supra in uocabulo הָרָם ostensum est in primo eius significato: secundo Regum uicesimosecūdo. Fulgura & consumpsit eos. Similiter Psalmo decimo octauo. Fulgura multiplicauit & conturbauit eos.

* הָמָה Conturbatus est, fremuit, tumultuauit, rumores fecit, clamauit, stridit. Hieronymus transtulit sonuit, Isaię 16. Super hoc uenter meus ad Moab quasi cithara sonabit: & eiusdem 17. ut multitudo maris sonantis, sed postea capite uicesimosecundo, traduxit frequentiam, urbs frequēs, ubi Hebrei exponūt הָמָה הָמָה urbs clamoris siue rumoris. Inde הָמָה sonitus, fremitus, clamor: & ex eo translatio nostra legit populū, hoc est, uulgum & plebē tumultuantē: Isaię ubi supra cap. 16. Auferet gloria Moab super omni populo multo, ut inferius pa-

tebit. Et in hac significatiōe traduxit Hieronymus Amos quinto, Aufer à me uulcum carminum tuorum.

* הִמְחָה Vociferatio, collatio, conuersatio, dissertatio: ut Ezech. primo, Quasi sonus erat multitudinis: quod opinantur uenire à הִמְחָה id est, loquela seu uox, per prothelin he.

* הָמוֹן Multitudo, populus, excellentia, altitudo, copia, diuinit, uulgus: Ezech. 32. Fili hominis cane carnē lugubre super multitudinē Ægypti. Item sequitur infri à: Et attraxerunt eā & omnes populos eius: & superius, In gladijs fortis deiciā multitudinē tuam: & eiusdem 39. Et uocabit uallis multitudinis Gog. & Gen. 17. Quia הָמוֹן גֵּרִים paucē multarū gentiū constitui te: & Eccles. 5. Qui amat diuitias. Vnde uolunt הָמוֹן mamon dici, id est, pluto, quasi הָמוֹן id est, plurimū seu copia: quod trāslatio nostra infania traduxit, Amos 3. Et uidete infanias multas, quod alij exponunt copiā seu diuitias multas. Significat etiā fremitus & tumultus uulgi: ut 1. Regum 4. Quis est hic sonitus tumultus huius.

* הָמוֹן Proprium nomen ciuitatis ubi sepulchrum erit ipsius Gog apud Ezechielem 39.

* הָרָם Extorruit, arefecit: quod trāslatio nostra exposuit tabuit, Isaię 64. Sicut exustio ignis tabesceret: quod Hebræi exponunt, Sicut ardore ignis extorret. Nam omnis ignis excellens, fortis, & magnus dicit הָרָם id est, exurens, desiccans, & extorrens: ut scribit David Kimhi in cōmentarijs super Isaiā. Dicūt autē hoc uerbum à הָרָם uenire per prothelin he aspirationis, & apocopen geminationis, ita quod in proximo uoca-

N bulo

bulo iod & mem notæ sint plural. numeri, Et Psalmo 68. tranſtulit Hieronymus in hebraica ueritate, Sicut tabeſcit cera à facie ignis; ubi cõmuni translatione legimus, Sicut fluit cera.

* מַחְסֵה Fovea, decipula, pedicula, plaga uenatorum: noſtra translatio legitur miſeria: Psalmo 140. In miſerijs non ſubiſtente. Sed Hieronymus in hebraica ueritate traduxit ſic: Deſicies eos in foueas ut non reſurgant.

* הֵן En, ecce: ut Genetiſis 30. pro eo quod nos habemus, Gratũ habeo quod petis, Hebræi legunt: Ecce tantum fiat ſecundum uerbum tuum, & Psalmo 51. Ecce enim ueritatẽ dilexiſti: & accipit heaſpirationem in fine הֵן ut Iſaiæ 23. Ecce dies ueniunt dicit dominus: & ſeruit pronomiſibus ſicut eccũ & ellum apud latinos. Munſt. Cum affixis mutare in hirek ſequente dage: ut הֵן ecce ipſi.

* הֵנָּה Modo uel huc: præſens uel loci uel tẽporis, quod utroq; modo ſimul inuenitur in noſtra translatione, Genetiſis decimoquinto. Generatione autem quarta reuertentur huc, nec dam enim completæ ſunt iniquitates Amorreorũ uſq; ad præſens tempus.

* הֵן Pronomen ſceminini generis, pluralis numeri, tertij ſpõg: ut Numeri 27. pro eo quod legimus, Et ei in hæreditate ſuccedant, hebraica ueritas habet: Et tranſire facias hæreditatem patris earum ad eas: & per paragogen recipit etiam he in fine הֵן id eſt, ipſe uel ille: ut Exodi primo: Ipſe enim obſtricandi habent ſcientiam.

* הָחֵת Tacuit, ſiluit: Amos ſexto. Tace & non recorderis nominis domi-

ni, & ab eo tranſitiuum Numeri decimotertio: Inter hæc Caleb compeſcens murmur, hoc eſt, ſilere fecit, הָחֵת pro הָחֵת

* הָפֵךְ Subuertit, uertit, conuertit: Thren. 3. Tantum in me uertit & cõuertit manum ſuam. Tranſfertur quandoq; pro mutauit: ut Leuitici 13. Et pilos in album mutatos colorẽ: id eſt, uerſos. Unde deriuatur מִתְהַפֵּךְ id eſt, uerſatilis, Genetiſis 3. Et flãm eum gladium atq; uerſatilẽ, & ſic de ceteris deriuatis, ut הָפֵךְ & הָפֵךְ & הָפֵכָה quæ omnia ſignificant ſubuerſionem. מִתְהַפֵּכָה Coniſpedes, uincula, neruus, carcer, domus captiuorum: Ieremiæ 29. Ut mittas eũ in neruum & in carcerem.

* רֶחֶן Rheda uel quadriga: eſt autẽ inſtructio uecturæ, Ezechielis uiceſimotertio. Et uenient ſuper te inſtructi curru & rota, uel ſecundum quosdam inſtructio exercitus.

* הָרִי Mons, ut Genetiſis 14. In montibus Seir uſq; ad campeſtria, & Psalmo 50. Iumenta in mõtibus & boues. Et per apocopen inuenitur ſæpius הָרִי ut Psalmo 24. Quis aſcendet in mõtẽ domini. Et inuenitur in maſculino & in ſceminino genere: Amos 1. Eo quod diſſecuerit prægnantes Galaad, quod Hebræorũ quidam interpretantur. Eo quod diſſecuerint montes Galaad, ſicut cõſequenter declarat ſcilicet ad dilatandũ terminũ ſuum, hoc eſt, latiores facerẽt limites regionis ſug, exciderunt & abſulerunt montes Galaad. Reperitur & quandoq; tranſlatiue pro ciuitate munita & forti quali cincta montibus: ut quarto Regum decimoquinto, pro eo quod nos habemus, Et interfecit oẽs p̃gnatẽs eius ſcidit eas, Heb,

Hebræorum magistri legūt. Et percussit
omnes urbes eius diruens. Munst.
Kimhi in radicibus dicit singulare huius
nominis esse de forma קִרְיָא hoc est, qđ
constet duplici sagol.

* חָרַג Occidit, interfecit: ut Genes.

4. Confurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel & interfecit eum: & infra, Omnis qui occiderit Cain, Et Eccl. 3. Tēpus occidendi & tempus sanandi. Inde nomen חריגה occisio, ut Ieremij 12. Et sanctifica eos in die occisionis, & reperit aliquando sine he finali, ut חרג Isai 30.

* חָרָה Cōcepit: lob 15. Concepit do
lorem & peperit iniquitatem, & inueni
tur per holem loco camez: ut Iſaie 59.

הרר Conceperunt dolorē & pepererūt
iniquitatē. Inde nomen הרר id est, pres-
gnans uel que cōcepit, Genesis 38. De ui-
ro cuius hęc sunt concepi, pro, ego sum
cōcipiens: ita enim habet scriptura. Inde
הרר conceptio, Genesis tertio. Multi-
plicabo grumnas tuas & cōceptustuos:
& inuenitur mediante iod הרר Ruth

4. Et dedit illi dominus ut conciperet,
pro, dedit conceptum.

* הָרַס Excussit, contriuit, deposuit,
evertit, destruxit: ut Exodi 15. Deposuit
a duersarios meos, & Psalmo 58. Deus
conteret dentes eorum, pro quo Hiero-
nymus, Deus excute dentes eorum. In-
de הָרַס destructio. נִסְתָּר Insidiatus
est, prorupit in uerba maligna, irruit: ut
Psalmo 62. Quousque irruitis in hominē,
Quod Hieron. in Psalterio de hebrai-
ca ueritate traduxit, Usque quo insidia-
mini contra uirum. הָלַל Delusit, fe-
sellit, derisit, circumuenit: ut Genesis 31.
Sed & pater ueller circumuenit me. Et
Iud. 16. Per tres uices mentitus es mihi.

Inde nomen מְהַלָּה mendacium, illusio, Isaig tricesmo.

ἢ ὁνομαστὴ τὰ τετραγράμματα.

Vau litera alphabeti: est etiam con-
iunctio copulatiua significans &: ut
Genesis primo. In principio creauit de-
us cælum & terram. Quandoq; uero nõ
est coniunctio, quia non copulat aliquid
ad aliquid: ut Genesis 22. pro eo quod
nos legimus, Die aut̃ tertio eleuatis ocu-
lis uidit locum procul, hebraica ueritas
habet: In die tertio & leuauit Abraham
oculos suos. Sed hoc modo conuertit fu-
turum in præteritum & econuerso: ut in
principijs librorũ scilicet Leuitici, Et uo-
cauit Moſen: Numeri, Et locutus est do-
minus ad Moſen: Iosue, Et factũ est post
mortem Moſi. Iudicum, Et factum est
post mortem Iosue: Ruth, Et factum est
in diebus iudicis Iudicum. Item Samue-
lis, Et fuit uir unus: Item Regum, Et rex
Dauid ſenuerat. Itẽ Ezre, Et in anno pri-
mo Cyri. Item in principio Eſther. Et fa-
ctum est in diebus Ahaſueri. Item Eze-
chielis, Et factum est in triceſimo anno.
Item Iong, Et factũ est uerbum domini.
In omnibus iſtis uau litera ponit ab ini-
tio librorum quando nihil copulat. Sed
uerbum quod alias de ſui coniugatione
futuri erat temporis, facit hoc modo
temporis præteriti, ſimiliter econuerſo,
uau præpoſitum uerbo præteriti, facit
ipſum temporis futuri, ut Exodi uiceſi-
mo quinto. Facientq; mihi ſanctuarium,
& in conſequenter capitulis uiceſimo ſe-
xto, & uiceſimo ſeptimo. In uerbo facies
& facietis: & per ſcripturam ſacram in

plurimis locis, ut uidere licet in arte grammatica.

Munst. Mutatuau scheua præteritum in futurum & rursum uau patha mutaturum in præteritum, præsertim accentu millel.

* וי Caput alicuius rei retortum in star literæ uau: ut Exodi uicesimosexto. Quorum erunt capita aurea & bases æneæ: & eiusdem uicesimoseptimo. Et capita earum cum celaturis suis argentea. In plurali וי Exodi 38.

* מול Moles, Numeri uicesimo primo, pro eo quod legimus, Sicut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon: Hebræi transferunt uerbum de uerbo sic: A mole in mari usque ad torrentes Arnon. Quæ translatio placet magistro Salomoni Gallo in commentarijs super pentateuchum. Qui putat hoc uocabulum sic dici, quasi מול id est, moles: ut Psalmo quinquagesimo quinto. Iacta super dominum curam tuam: rectius, molem tuam.

* רשתה Reginæ proprium nomen. Esther primo. Vasthi quoque regina fecit conuiuium.

אחדל וין בשורת העליון

* לוב Lupus: ut Isaiæ undecimo. Et habitabit lupus cum agno.

* זבוב Musca: Isaiæ septimo. Sibilabit dominus muscæ quæ est in extremo fluminum Aegypti.

* דב Dos, donatio, portio legitima: Genesis tricesimo. Dotauit me deus dote bona. Inde uerbum ut in eodem uersiculo.

* זבח Imolauit, sacrificauit, occidit:

Psalmo quinquagesimo. Imola deo sacrificium laudis. Et primo Regum primo. Et imolauit Elcana, inde nomē זבח sacrificium per segol. Item & alia deriuata quæ legendo bibliam inuenies. Inde locus super quo sacrificatur dictus est זבחה id est, altare siue ara, Genesis octauo. Aedificauit autem Noah altare domino.

* זבול Cohabitauit: ut Genesis 30. pro eo quod nos legimus, Etiam hac uice mecum erit uir meus: ueritas habet: hac uice cohabitabit mihi uir meus. Inde זבול id est, habitaculum: ut 3. Regum 8. Aedificans aedificaui domum: habitaculum tuum: & recipit quandoque in fine he aspirationē: ut Habacuk 3. Sol & luna steterunt in habitaculo suo.

* יל Folliculus siue cortex uuarū exterior: Numeri sexto. Quicquid ex uinea esse potest ab uua passa ad acinum non comedet: pro quo Hebræi sic legunt: De omni quod factum erit ex uite uini ab acinis ad folliculum seu corium uuae non comedat.

* יל Is, ille, hic, iste: ut Psalmo 24. iuxta translationem Hieronymi de hebraica ueritate: Quis iste rex gloriæ: & infra: quis ipse iste rex gloriæ: & in masculino scribitur per segol ut supra, in feminino autem per holē: ut Ecclesiastis 2. pro eo quod nos legimus, & gaudio dixi, quid frustra deciperis: hebraica ueritas habet: & leticiæ, quid ipsa facis: & scribitur quādoque per uau finale loco he יל ut Psal. 132. Et testimonia mea hæc quæ docebo eos: quod est utriusque numeri & omnis generis, ut Exodi 15. populo quem redemisti. Et illud quidē in mas. hoc autē in fem. in Psal. cētesimo quadragesimo secundo.

In uia

In uia hac qua ambulabam; nunc in numero plurali. Psalmo sexagesimo secundo. Duo hæc audiui. Item mutatur uau in aleph, & adiungitur thau terminatio foemina, & dicitur תָּוֹת ut Psal. 132. Hæc requies mea.

ⲙⲁⲩ Aurum: quarto Regum septimo. Tuleruntq; inde argētum & aurū. Et quia nihil in rebus nostris purius est auro, iccirco puritatem & serenitatem quoque significat: ut Iob tricesimo septimo. Ab aquilone aurum uenit: id est, serenitas seu puritas aeris. Sic enim transfertur ab Hebræis. Ab aquilone serenitas adducetur, coram deo reuerendo de cor. Et Abraham Aben Ezra hoc in loco intelligit splendorem cæli, quoniam specie assimilatur auro: & à regiōe aquilonis splendor cæli aperitur: cui assipulatur Aristoteles in libro meteorologicō secundo, ubi dicit ab arcto flare *πρὸς μέσην* id est, uentum splendidum. Constat autem apud eum, etefias aquilones esse, qui à nautis uocantur delicati. Vnde etiam scribit ipse in eodē libro, serenitatem euenire quam *πρὸς μέσην* appellat quasi carentem uento ac turbine.

ⲙⲁⲩ Inquinauit, abominabile fecit & nauseabile: Iob 33. Abominabilis ei fit in uita panis.

ⲙⲁⲩ Premonuit, admonuit, cauit, docuit seu instituit, ostendit: Exodi decimo octauo. Ostendasq; populo ceremonias et ritus colēdi: et Ecclesiastis quarto. Qui nescit prouidere in posterum. Inde, ⲙⲁⲩ cautus & circumspēctus, & prouidus, & præmonitus. ⲙⲁⲩ Splendor: Ezechielis octauo. Quasi a spectus splendoris & uisio electri.

ⲙⲁⲩ Is, hic, ille; Rabi Ionas intelligit

relatiue, qui quæ quod; & rectius, is qui: ea quæ, id quod: Psalmo tricesimo secundo. Et instrua me in uia hac qua gradieris: & Psalmo centesimo quadragésimo secundo. In uia hac qua ambulabam: pleriq; arbitrantur he in uau esse mutatum, ut supra ostendimus.

ⲙⲁⲩ Fluxit: Ieremiæ quadragésimo nono. Quid gloriaris in uallibus tuis: fluxit uallis tua; exponunt Hebræi scilicet sanguine interfectorum.

ⲙⲁⲩ Temerauit, licenter patrauit, superbe egit: Exodi decimo octauo, eo quod superbe egerint contra eos. Inde ⲙⲁⲩ superbus, petulans, temerarius: Psalmo centesimo decimonono. Superbi inique agebant usq; quæ: Et, increpasti superbos. Inde ⲙⲁⲩ petulātia, temeritas, superbia: Prouerbiorum uicesimo primo. Superbus & arrogans uocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

ⲙⲁⲩ Acies, angulus, quod Hieronymus cornu trāstulit: Zachariæ nono. Et quasi cornua altaris: & Psalmo centesimo quadragésimo quarto, ubi nos legimus, Filii eorum cōposuit: rectius Hieronymus in Psalterio suo de hebraica ueritate interpretatur, Filii nostræ quasi anguli ornati.

ⲙⲁⲩ Inde ⲙⲁⲩ Superliminare, postlimen, addito mem in principio et he in fine. Deuteron. sexto. Scribesq; eam in limine & ostijs domus tuæ: & dicitur sic à sublimando.

ⲙⲁⲩ Vilipendit, spreuit, ut Threnorum primo, Omnes qui glorificabāt eam spreuerunt eam, & inuenitur geminato lamed in fine: ut Ieremiæ decimo quinto. Et separaueris preciosum à uili, ubi ponitur *לְלִי*

* יי Genus farris. Inde יי elca uel alimentum: ut Genesis 45. Et totidē asinas triticum in itinere panesq; portantes. Vbi deest, & farinam uel escam uel pulmentarium portantes, ut sit textus: asinas portantes triticum & panem & escam patri suo ad iter: sic enim hebraice ponitur. יי Formę genus uel species: ita em exponit Rabi Ionas hunc uersum Psalmi 144. ubi nos legimus, Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in ilud. Ipse legit, Anguli nostri pleni ex promētes de genere in genus: probat expositionē suā per translationē chaldaicam. Nam ubicunq; Genesis primo, legimus יי id est, forma, genus uel species, ibi Onkelustraduxit יי Alij exponunt animum dicentes: Emittentes de anno in annum, quasi esset corruptum à יי

* יי Meretrix: ut Iosue secundo. Ingressi sunt domum mulieris meretricis. Alij interpretantur laxa, quę discurret hinc inde ut conferat escam. Sic Iona thas Chaldeus transfert cauponam. Vnde Rabi Ionas similiter hūc locum Iosue tertio, Et posuerunt puerum in prostibulo, exposuit sic: Et tradiderunt puerum in tabernam cauponariā: ubi ponit יי

* יי Arma, quod inuenitur per prothesin aleph יי & significat instrumentum fodiendi & humandi, quod pala dicitur: & à Hieronymo diminutiue profertur Deuteronomij uicesimo tertio. Habebis locum extra castra ad quē egrediaris ad requisita naturę, gerens paxillā scilicet in feminino à pala, non autem in masculino à palo, ut quidam mendose habent: quod tertio Regum uicesimo secundo, transfertur à Hieronymo habena. Et יי habenas lauerunt iuxta

uerbum domini. Sed rectius secundum Nicolaum de Lyra: Et armaturas seu instrumenta lauerūt. Nam arma non tantum artificum & pugilum, sed etiam rusticorum & fossorum instrumenta sunt, teste Prisciano in libro de duodecim carnibus: ut Virgilius in primo georgicon, Dicendum & duris quę sint agrestibus arma.

* יי Commouit: ut Ecclesiasticus 12. Quādo commouebunt custodes domus: & Esaias 5. Et nō solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidē de loco sessio nis suę: quod hebraice sine ambagibus sic legitur: & non surrexit & non mouit ab eo. Et reperitur יי geminatis syllabis prolatum Habacuk secundo. Et suscitabuntur lacerantes te. Septuaginta Insidiantes tibi: Hebręi, commouentes te seu commotores tui.

* יי Fregit, infirmauit, conculcauit: Iob 39. Obliuiscitur quod pes conculceta, id est, franget. Inde יי conculcatio, prostratio, cōcussio. Hieronymus tamē & Septuaginta interpretati sunt insidias in Abdia. Ponēt insidias subter te: quod Dauid Kimhi Iudeus languorem, percussione, & humiliationē exposuit in cōmentarijs super duodecim, & alij aliter traduxerunt Osee 5. Hieronymus & Aquila sic: Et Iudas uinculū suum. Septuaginta uero sic: Et Iudas dolorē suū. Dicitur etiam cataplasma uel emplastrū quod uulneri apponitur medicinę loco: unde Isaias primo dicitur, uulnus & liuor & plaga tumēs non est circumligata nec curata medicamine, id est, cataplasmata: ubi ponitur יי in plurali piel secundum quosdam.

* יי Oscitauit, ut 4. Regum 4. Et oscita

oscitauit puer septies: Hebræi transferūt sternutauit, ut Rabi Kimhi in cōmentarijs sup̄ quatuor allegans pro se illud Iob quadragessimoprimo. Sternutatio eius splendor ignis: quod Syriace exponitur **חורררר**

לָהִי Leuauit, separauit, deposuit: ut Exodi uicesimooctauo. Et a se inuicem rationale & super humerale nequeant separari: quod Hebræi sic legunt. Et non **לָהִי** leuabitur seu separabitur rationale de Ephod.

לָהִי Expauit: quod Hieronymus circumloquendo sic traduxit: Iccirco de misso capite uertus sum; ubi Hebræi legunt, Expauit & timui, & Rabi Ionas exposuit, Subliti seu retrocessi. **לָהִי** Serpsit, reptit: quæ simul Hieronymus comprehendens transtulit Deuteronomij uicesimo secundo. Cum furore trahentium super terram atq; serpentium, & Micheæ 7. Velut reptilia terræ.

לָהִי Aprilis mensis: ut tertio Regum sexto. In anno quarto mense zio ipse est mensis secundus regni Salomōis: & sic dicitur ab apparitione florum. Vnde Ionathas Chaldaus locum supra citatum interpretatur mense zif gemmante seu florescente, quia scilicet in secundo mensium gemmant, reflorescunt, & germinant uniuersa plantarum genera.

לָהִי Amoenitas secundum Ionathā Chaldaem, pro quo Septuaginta introitum, Symmachus pinguedinem, Theodotio multitudinem, Aquila & Hieronymus omnimodum transtulerūt, Isaiæ sexagesimosexto. Et delitijs affluatis ab omnimoda gloria eius. Alio in loco licet Aquila omnimodum traduxerit, tamen Hieronymus speciem interpreta-

tus est, ubi translatio nostra legit pulchritudinem. Psalmo quinquagesimo. Et pulchritudo agri mecū est: quia Septuaginta oreotis, id est, speciositas traduxerunt, quod tamen Hieronymus in Psalterio suo de hebraica ueritate uniuersitatem transtulit. Sed eandem dictionem Septuaginta. Psalmo 80. monios interpretati sunt, id est, singularis, hoc est, aper. Et singularis serus depastus est eam: quod Hieron. in Psalterio de hebraica ueritate, omnes bestię agri uerticet iccirco scribunt Hebræorū magistri, qđ hęc dicitio **לָהִי** sit genus omnia animalia fera & agrestia.

לָהִי Flamma, scintillatio: ut Isaiæ 50. Ecce omnes uos accendentes ignem ac cinēti flāmis, ambulate in lumine ignis uestri, & in flāmis quas succēdistis de manu mea. Munst. In plurali **לָהִי** & **לָהִי** Isaiæ 50.

לָהִי Oliua, Ieremiæ uodecimo. Oliuam uberem pulchram, & Leuitici uicesimoquarto. Ut afferant tibi oleum de oliuis purissimum.

לָהִי Mundatus est, purus fuit: Iob 15. Cœli non sunt mundi in conspectu eius. Inde nomen **לָהִי** id est, purus seu mundus: Leuitici 24. Ut afferant tibi oleum de oliuis purissimū: & Iob 8. Si mundus & rectus incesseris.

לָהִי Virū crystallinū: ut Iob 28. Non adequabitur ei aurum uel uitrum. Dicitur autem sic propter puritatem & transparentiam.

לָהִי Apparuit mundus, emendauit, purificauit, corripit: Psalmo centesimo deimonono. In quo corrigit adolescentior uia sua. Et Iob 15. Quid est homo ut immaculatus & ut iustus appareat

N 4 Similitēs

Similiter eiusdem uicesimoquinto. Ap-
parere mundus, natus de muliere.

זָכַר Meminit, recordatus est: long
secundo. Domini recordatus sum. Et
Threnorum quinto, Recordare domi-
ne. Inde זָכַר monumentum, memo-
riale, memoria, annales siue historia: Exo-
di tricesimonono. In monumentum fili-
orum Israël, & Hester sexto. Iussitq; sibi
afferri historias & annales priorum tem-
porum, Ecclesiastis 1. Non est priorū me-
moriam. Inuenitur etiam absq; nun finali
זָכַר in eodem significato, Exodi tertio.
Et hoc memoriale meum in generatio-
ne & generationem. Reperitur & cum
mem in principio זָכַר commonefa-
ctio: ut Num. quinto, pro eo quod nos
legimus: & oblatio inuestigans adulteri-
um. hebraica ueritas habet, & memoria
le commonefaciens crimen. זָכַר ma-
sculus seu uirilis sexus: Genesis primo.
Masculum & feminam creauit eos.

זָכַר Memoria uel monumentū:
Leuitici uicesimoquarto. Ut sit panis in
monumentum oblationis domini: He-
braei exponunt, ut sit in odorem oblatio-
nis domini. Alij, ut sit representatio ob-
lationis domini. Vnde illud quod scribi-
tur Isaie sexagesimosexto, Qui recorda-
tur thuris, uertit sic, qui odorificat thus.
Idcirco Rabi David Kimhi in cōmenta-
rijs hoc uerbum זָכַר exponit זָכַר
זָכַר id est, suffumigat, cui assentitur
translatio chaldaica Ionathae quia dictio
nem hanc interpretatur qui offert uel of-
ferens. Simile contingit Canticorum pri-
mo, nam ubi nos legimus: memores u-
berum tuorum super uinum: ibi docti
Hebræorum exponunt: odorificatus est
amor tuus plus quam uinum.

זָכַר Liguriuit, deuorauit, exedit,
cōmessauit: Deuteronomij uicesimopri-
mo. Cōmessationibus uacat & luxuriæ
atq; conuiuijs. Sicepulones dicuntur זָכַר
זָכַר Sed combibones & potatores
זָכַר à qua leuitate quidam dictum
putabant זָכַר ignominiosum, uile, ab-
iectum, leue: Thren. primo, uide domi-
ne & considera quoniā facta sum uilia.

זָכַר Reperitur per prothesin mem-
זָכַר fuscinula seu tridens: primo Re-
gum secundo. Et habebat fuscinulam tri-
dentem: & tale instrumentum uocant
harpicellum. Et pluraliter declinatur in
fæminino, ut Exodi uicesimoseptimo. Et
forcipes atq; fuscinulas.

זָכַר Absq; præter, nisi, excepto:
ut quarto Regum uicesimoquarto. Ni-
hilq; relictum est exceptis pauperibus
populi terre. Inuenit & perparagogen
iod. זָכַר Deuteronomij primo. Præ-
ter Caleb filium Iephone: sed idem iod
quandoq; capitur in hac dictione prono-
minaliter, ut Osee 13. Deum זָכַר
absq; me nescies.

זָכַר Surculus, frutex, propago,
ramusculus: Isaie decimo octauo. Et præ-
cidentur ramusculi.

זָכַר Intemperies, procella, im-
petus, tempestas: ut Psalmo undecimo.
Spiritus procellarum pars calicis eorū:
pro quo Hieronymus de hebraica ueri-
tate traduxit, Spiritus tempestatum: ut
Psalmo centesimo decimonono. Dese-
ctio tenuit me: pro quo Hieronymus:
horror obtinuit me; alij intem-
peries.

זָכַר Presumpsit, statuit, cogitauit:
Threnorum tertio. Fecit dominus quæ
cogitauit, & Deuteronomij 19. Sicut fra-
tri suo

tri suo facere cogitauit. Inde nomen uerbale זָמַח & pluraliter זְמוּחַ Job 17. Cogitationes meę dissipatę sunt: & per prophetin accipit in principio mem זְמוּחַ Prouerbiorum quinto. Ut custodias cogitationes.

* זִמְרוֹ Scelus, nephas, capitale crimen: Leuit. 20. qui supra uxore filia duxerit quoq; matre eius, scelus operatus est. Et in hac significatione recipit etiam mem in principio sicut p̄cedens uocabulū: ut Ieremię 11, quid est qđ dilectus meus in domo mea facit scelera multa. Dicūt quidā qđ hec significatio deriuē ab illa sup̄iori, q̄a est peccatū ex p̄posito.

* זֶמַן Tempus limitatū & determinatū: ut Eccl̄. 3. Omnia tempus habēt. Inde quasi à uerbo s̄isto seu determino inuenitur זְמַנִּים uel זְמַנִּיהָ id est, stata, limitata, constituta, determinata: ut Nehemię 10. Per tēpora à tēporibus anni ad annū: ubi Hebręi sic legunt. Ad tēpora stata de anno in annum. Et eiusdē ultimo; In temporibus constitutis & in primitiis; alij exponunt temporibus paratis.

* זָמַר Cantauit, psallit: Psalmo 47. Psallite deo nostro psallite, psallite regi nostro psallite. Inde זְמַמְרוֹ id est, Psallmus: ut in titulo eiusdem. Inde זְמַר id est, cātus scilicet auium circa uer, uel putatio arborum: Canticorum 2. Tempus putationis aduenit. Et זְמַרְתִּי cantio, carmen: Psalmo 119. pro eo quod nos legimus, Cantabiles mihi erant iustificatiōes tuę: Hieronymus de hebraica ueritate rectius interpretat, Carmina mihi erant. Item in Psalmo 118. Fortitudo mea & laus dominus; Deficit enim hic iud pronomen, non laus mea, quod ta-

men subintelligitur secundum Dauid Kimhi in libro de radicibus. זְמוּחַ Fœditas, fœtor, odor malus: nostra translatio ad imitationem Theodotionis habet ramus à putatione arboris. Ezechielis octauo. Et ecce applicant ramum ad nares suas, Symmachi autem translatio, fœdum raucumq; sonitum de naribus procedentem in dei contemptum, significat, teste Hieronymo in commentarijs. זְמוּרָה Germen, propago: Isaię decimosextimo. Et germen alienum seres. זְמוּרָה Surculus, propago: ut Isaię uicesimo quinto. Quasi calore sub nube torrente propaginē fortium marcescere facies. זְמוּרָה Genus delicatissimi & optimi fructus: Genesim quadagesimo tertio. Sumite de optimis terrę fructibus. זְמוּרָה Secuit, putauit, incidit: Isaię quinto. Non putabitur & non fodietur. Inde זְמוּרָה falsaputatoria: ut Isaię decimo octauo. Et præcedunt ramusculi eius falcesibus. זְמוּרָה Camelopardalis in translatione nostra, Deuteronomij decimo quarto. Orygē camelopardalim. Alij uocant hoc nomine capras rupicolas.

* זָנַב Cauda: ut Deuteronomij 28. Constituet te dominus in caput & non in caudam: & plur. זְנָבוֹ declinatur in feminino: ut Isaię 7. A duabus caudis titionum. זָנַב Caudam abscidit, extrema percussit, p̄cedit, p̄secuit: Iosue 10. Et extremos quosq; fugientium cēdite.

* זָנָה Fornicatus, illicito amoritentus est, Deuteronomij tricesimo primo. Populus iste confurgens fornicabitur post deos alienos. Inde putant aliqui deriuari זָנָה id est, meretrix, de quo supra locuti sumus. Inde זָנָה fornicator, &

& זִמְזִמָּה atq; זִמְזִמָּה fornicatio nomina uerbalia, & זִמְזִמָּה fornicari uerbū, quæ omnia legimus Osee quarto, ubi uariæ formæ & multiplex orthographia eius uerbi reperitur.

* זִמְזִמָּה Repulit, dereliquit: Threnorū secundo. Repulit dominus altare suum.

זִמְזִמָּה Fluxit: ut Deuteronomij tricesimo tertio. Dan catulus leonis fluit largiter de Basan: ubi largiter nō est de textu: & uerificata est hæc benedictio ipsi Dan propter Læsem, quam regionem uicerunt & obtinuerunt Danitæ, unde fluit Iordanis, ut notat Rabi Salomon Gallus & allegat uictoriā de Læsem, quod mutato nomine Dan uocauerunt, Iosue decimonono, qđ est Lais, secundum Dauid Kimhi in commentarijs super quatuor, ad quod allegat id quod scribitur Iudicū decimo octauo, uocato nomine ciuitatis Dan iuxta uocabulum patris sui quem genuerat Israël, quæ prius Lais dicebatur. Cum igitur fluuius ille descenderet ab eo loco qui Dan nominabatur, & nomen suum inde acciperet quasi זִמְזִמָּה id est, descendens à Dan, merito iam benedictio illa putabatur cōpleta, quod Dan flueret de Basan. Inde putant aliqui non recte dici Iordan à duobus fontibus, uno Ior & altero Dan, ut Lyra scribit Hieron. sequens, in libro hebraicarum quæstionum: unum enim fontē esse Iordanis dicunt, qui à Plinio in libro naturalis historiæ quinto, pameas uocatur, & à Iudæis Læsem, sicut ait Rabi Ishac: & ideo dicitur Iordan secundum Rabi Iohanan quasi זִמְזִמָּה id est, descendens à זִמְזִמָּה hoc est, à pameade.

* זִמְזִמָּה Dispersit: & mutæ he in uau, ut Deuteronomij uicesimo octauo. Ut

dispergaris per omnia regna terræ: ubi ponitur זִמְזִמָּה cuius dictionis ultimum he genus connotat.

* זִמְזִמָּה Mutauit, concidit, constrinxit, breuiauit: ut Iob decimo septimo. Dies mei breuiabuntur: quod Hebræi legunt, Dies mei concisi seu multiplicati sunt.

* זִמְזִמָּה Indignatus est, succensuit, iratus fuit, detestatus est, fremuit: Numeri uicesimo tertio. Qua ratione detestetur quem dominus non detestatur.

Munfi. Hinc זִמְזִמָּה ira, fremitus, cum duplici patha loco duplicis sægol, id qđ propter mediam gutturalem cōtingit.

זִמְזִמָּה Succensuit, impatiens & iratus contristatus est: ut Genesis quadragesimo. Ad quos cum introisset Ioseph marie & uidisset eos tristes, & inde nomen uerbale זִמְזִמָּה Michæ septimo. Iram domini portabo: & tertio Regū uicesimo. Furibundus uenit in Samariam.

* זִמְזִמָּה Clamauit: ut Psalmo uicesimo secundo. Ad te clamauerunt & salui facti sunt. Inde nomen זִמְזִמָּה clamor. Nehemiæ quinto. Et factus est clamor populi. זִמְזִמָּה Accersit, congregauit, cōuocauit: ut Iudicū quarto. Qui accersitis Zabulon & Naphthali.

* זִמְזִמָּה Modicum: ut Isaia uicesimo octauo. Modicum ibi modicum ibi, & accipit quandoq; per prothesin in principio mem, ut זִמְזִמָּה Isaia 29.

* זִמְזִמָּה Pix: ut Isaia tricesimo quarto. Et conuertentur torrentes eius in picem, & erit terra eius in picem ardentē.

* זִמְזִמָּה Purgauit, distillauit, sublimauit, conflauit: Iob uicesimo octauo. Habebat argentum uenarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur.

Inde

Inde **שָׁרָף** id est, sublimatum, purgatum, Psalmo duodecimo. Purgatum septuplum. **קָדַם** Compedes; Psalmo 149. Ad alligandos reges eorum in compedibus.

* **זָקֵן** Senuit; Genesis 27. Senuit autem Israhel. Inde nomen **זָקֵן** id est, senex; Genesis 24. Erat autem Abraham senex; à quo deriuatur nomen pluralis numeri tantum, quod ætatem senectam significat **זָקֵי** ut Genesis 37. Eo quod in senectute genuisset eum; pro quo Hebræi legunt, quia filius senectæ fuit sibi. Talia enim nomina conditionē ætatis significatiua, pluralia sunt tantū, ut est, **זָקֵי** ætas puellaris & adolescentiæ ac cetera. Itē alia orthographia Gen. 47. Oculi enim Israël caligabant **זָקֵי** pro nimia senectute. **זָקֵן** Barba; ut Psal. 133. Quod descendit in barbam, barbam Aaron.

* **קָם** Leuauit, erexit; ut Psal. 145. Et erigit omnes elisos; sic Onkelus Chaldeeus Exodi decimoquarto, Leuantes filij Israël oculos uiderunt, pro hebraico **קָם** traducendo posuit hoc præsens uerbum.

* **רָבַב** Dissipauit, secundum nostram translationem; Iob 6. Tempore quo fuerint dissipati peribunt, & ut incaluerint soluentur de loco suo. Quia uero non reperio uerbum hoc alibi in usu sacre scripture, ideo facilius patior quod multi Hebræorum magistri ipsum multiphariam interpretati sunt. Nam Rabi Sadia exponit pro frigore, Moses Gactilides pro calore; alij transferunt rugauit, & illa corrugatio potest ob utramque intemperiem tam frigoris quā caloris contingere. Putant alij sic dictū quasi **רָבַב** alij quasi **רָבַב** ab æstu & calore.

* **נָחַל** Alienatū est, horruit, eguit, fraudatum uel elongatū est; Psalmo 78. Nō sunt fraudati à desiderio suo, & 58. Psal. Alienati sunt peccatores à uulua. Iob 19. Halitum meum exhorruit uxor mea. Et quandoque mutat he in aleph & dicitur **נָחַל** alienatio; quod Hieron. traduxit nauſea. Num. 11. Donec exeat per nares uestras & uertatur in nauſeā. Alij exponūt longinquū uel procul. Rabi Salomon Gallus in cōmentarijs super penateuchū dicit se uidisse in libris cuiusdā Moſi, quod is audiuerit linguā in qua gladius eo nomine uocatur. Inde **נָחַל** alienus, extraneus; ut Psalmo 69. Extraneus factus sum fratribus meis. Inde uenit **נָחַל** alienus uel alienigena. Leuit. 22. Omnis alienigena nō comedet de sanctificatione; & Isaiæ quadragesimotertio. Et non fuit in uobis alienus.

Munſt. Kimhi ponit radicem omnium ferē istarum dictionum **נָחַל** ut sint ex quiescentibus in media uau.

* **קָרַן** Corona, peripheria, margo, cōplexus, bractea; Exodi uicesimoquinto. Faciesque supra coronam auream per circuitum. **נָחַל** Dispersit; Numeri 16. Et ignem huc illucque dispergat. & Ierem. quadragesimonono. Dispergam eos in omnem uentum. Sunt qui putant **נָחַל** alienum seu alienigenam inde nominari, de quo supra dictum est. Inde **נָחַל** id est, dispersgens, ut Ieremiæ tricesimo primo. Qui dispersit Israël congregabit eum.

Munſt. Hinc nomen **נָחַל** uentilabrum, Ieremiæ decimoquinto, & in participio præterito **נָחַל** (parſus, & sic est de coniug. piel, in qua sepe inuenitur.

* **נָחַל** Circumligauit, circumdedit, cinxit;

cinxit: ut secūdo Regum uicesimosecundo. Accinxisti me fortitudine ad praelium. Vnde quidam Hebræi exponunt hunc uersiculum Psalmo centesimo tricesimonono. Semitam meam & funiculum meum inuestigasti, sic circumdedisti, ut rabi Iuda, uel circumligasti ut Rabi Ioseph: quod Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate traduxit euenti lathi: forte secundum superiorem significationem dispersionis, quasi semitam disperferit secundum longitudinem in ante & retro: & funiculum, hoc est, latitudinem in sursum, deorsum, dextrorsum & sinistrorsum, secundum Dauid Kimhi in libro de radicibus.

* חֶסֶד Roscidus humor, guttulario, seu pluuiolatio: quod Septuaginta stagon, id est, gutta, stilla uel stillicidium translulerūt: nos legimus Psalmo septuagesimosecundo. Stillicidia stillantia super terram, Hieronymus sic translulit: Ut stillex irrorantes terram.

* חֶסֶד Canis uenaticus mire uelocitatis, qui ab Ouidio libro tertio metamorphoseos uocatur lælaps à uenti uelocitate, iuxta quem morem Germani eū quoque canem uentum appellant, & Galli à leporibus insectandis leporarium nominant. Alij putant esse auem sturnum. Hieronymus gallum interpretatur, Pro uerbiorum tricesimo. Gallus succinctus lumbos suos. Sed Lyra dicit quod non significet gallum, quid autem sic non dicit. Alij scribūt quod sit pardus, quia gracilis circa lumbos & tamen fortis. Quia uero hæc est prophetia Salomonis de futuris nos admonens, uerba iccirco prophetanis sunt incerta quibus mysteria proponuntur.

* חֶסֶד Ortus est, ut Isaiæ sexagesimo. Et gloria domini super te orta est. Inde nomen uerbale חֶסֶד ortus, quod recipit mem in principio, & Psalmo centesimo decimotertio. A solis ortu usque ad occasum: & accipit quandoque aleph in principio, חֶסֶד sicque indigenam & omnē originarium significat, quasi inde ortum: ut Leuitici decimonono. Sed sit quasi indigena inter uos, aduena qui habitauerit in uobis. חֶסֶד Lignum uiride semper recens, quod putant esse laurum. Psalmo tricesimoseptimo. Vidi impium super exaltatum & eleuatum sicut cedros libani: rectius, sicut laurum.

חֶסֶד Impetus, fluctus, tempestas, imber ualidis: Isaiæ tricesimosecundo. Erit uir sicut qui absconditur à uento & celat se à tempestate: & Iob uicesimoquarto. Quos imbres motuum riganet: quod Hebræi legunt, Ariuis seu fluctibus montium humectabuntur. Sed Ionathas chaldaus imbrem ualidum ex nubibus prolapsum putauit: ubi nos legimus Habacuk tertio, gurges aquarum transiit. Alio in loco tetrum fœtorē sceminini profluuij pro isto nomine intelligit, scilicet Ezechielis uicesimotertio. Sicut fluxus equorum fluxus eorum.

Munsi. Ibi sub alia inuenitur forma scilicet חֶסֶד in constructione tamen à חֶסֶד Isem Psalmo 77. & 90. inuenitur uerbaliter.

חֶסֶד Plantauit, seruit, seminauit: Iudicum sexto. Cumque seuisset Israhel. Inde nomen participiale חֶסֶד seminatum, plantatum: Psalmo nonagesimo septimo, pro eo quod nos legimus, Lux orta est iusto: Hebræi habent, lux seminata est iusto. Inde semen, Genesis primo

mo מוריע נרע id est, seminificatē semen: pro quo legimus afferentē semen: & Numeri 24. Et semen illius erit in a quas multas: quod pro liberis scilicet filiis atq; nepotibus hic accipitur, quibus multiplicabunt regnā secundum multitudinem populorum, iuxta translationē chaldaicā Onkeli. Hoc igitur uocabulū & de herbis & de plantis & hominibus dicit: sicut & de fructu legimus, fructus arboris & fructus uentris.

Munfi. Est & aliud deriuatum מוריע quod in plurali inuenitur cum holem, ut מוריעים legumina: idem מוריעים utrūque Danielis primo.

מוריע Brachiū: Psalmo 135. In manu potenti & brachio excelso: & declinatur pluraliter in utroq; genere. In masculino מוריעים Genesi 49. Et dissoluta sunt uincula brachiorū manuum illius. In fœminino מוריעות Danielis decimo. Brachia eius & quæ deorsum usq; ad pedes. Recipit quādoq; aleph in principio: ut מוריע Iob 31. Et brachiū meum cum suis ossibus confringatur.

* מוריע Sparfit, disperfit, proiecit: Exo di nono. Et spargat illū Moses in cœlū: & Exodi 24. Partem autem residuam fudit super altare, id est, spargendo proiecit. Nam mox eandem dictionem rectius interpretatus est, Ille uero sumptum sanguinem resparsit in populum.

מוריע Peluis, gutturmum: Ieremix quinquagesimo secūdo. Et urceos & pelues & candelabra, & plur. מוריעים declinatur in masculino & fœminino.

* מורה Palmus: Isaiæ quadragesimo. Et cœlos palmo ponderauit, de quo supra. מורה Mensura palmi, Exodi

28. Mensuram palmi habebit.

Munfi. Infra in teth ostenditur etiā מורה significare mensuram palmi, sed hoc interest, quod מורה significat palmum extensum, hoc est, dimidium cubitum, siue maximam extensionem quæ fieri potest inter pollicem & auricularē, sed מורה significat palmum geometricum, id est, mensuram quatuor transuersorum digitorum, quæ mensura ter replicata constituit unum מורה id est, palmam maiorem.

בשם בורה העלם

חח Hamus fibula, armilla: ut Exo di tricesimo quinto. Armillas & in aures: & dicitur fibula sic à spina, quia per annulum seu circulum transeunt spinæ quibus uestes subnectuntur: spina uero nominatur חח Canticorū secundo. Sicut lilium inter spinas. Vnde hic circulus intra se gerens spinam nomen accepit: quia propter ipsum sæpe pro circulo transferunt: ut Isaiæ uicesimo septimo. Ponam ego circulum in naribus tuis, ubi per paragogen assumit iod in fine sicut alia pleraq; Et pluraliter legitur Ezechielis uicesimo nono, חח ubi nos habemus, Et ponam frenum in maxillas tuis: ibi Hebrei legunt, Et ponam fibulas seu hamos in maxillis tuis. Accipit etiam per epenthesis uau quod & spinam & fibulam significat, ut supra dicitur, & Iob quadragesimo: Aut armilla perforabis maxillam eius: quod Hebrei rectius, & spina perforabis.

* חבב Diluxit uehementer: Deuteronomij tricesimo tertio. Diluxit populos

pulos. Scribitur tamen illic in prima conjugatione kal.

אָבסכּוּד אבסcondit, ut lob uicesimo quarto, pro eo quod nos legimus, Op-
presserunt pariter mansuetos terræ: He-
brei habent, Simul absconditi sunt: sicut
recte ponitur eiusdem quinto. A flagel-
lo linguae abscondideris: & quarto Regum
sexto. Quæ abscondit filium suum. Mu-
tat autem quandoq; aleph in he, & econ-
uerso he in aleph: de quo uide David
Kimhi in libro primo artis grāmaticæ,
ubi de hoc uerbo & eius accidētibus sin-
gulare capitulum posuit. Inde nomen
absconsio אָבסכּוּד Habacuk tertio, pro
eo quod habemus nos, Ibi abscondita est
fortitudo eius: Hebrei legunt, Et ibi ab-
sconsio fortitudinis eius.

מִשְׁכּוּד Alia forma nominis, אָבסכּוּד
primo Regū uicesimo quinto, & אָבסכּוּד
Isaïæ tricesimosecundo.

פַּטֵּל Patella in qua frixatur pa-
sta: & secundum Rabi Salomonem fuit
tale instrumentum in sanctuario in quo
pinsebantur oblata azyma in oleo: Leui-
tici secūdo, ubi nos legimus craticulam,
Si autem in craticula fuerit sacrificium:
ibi Hebræi legunt patellam. Hierony-
mus transtulit sartaginem: Ezechielis
quarto. Et tu sume tibi sartaginem ferre-
am: ubi capitur pro leuigali instrumen-
to simili patellæ quo parietes leuigan-
tur. Ad hoc Chaldaica translatio tam
Ionathæ quam Onkeli concordat. Inue-
nitur & sine mem in libro Paralippo-
nenon. אָבסכּוּד Excussit, purgauit: lu-
dicum sexto. Cumq; Gedeon filius eius
excuteret & repurgaret frumēta: quod
tamen Hieronymus aliter traduxit,
Deuteronomij uicesimo quarto, Si fru-

ges collegeris oliuarum, pro excusseris.
Sic Ruth secundo: Virga cedens & ex-
cutiens.

אָבסכּוּד Excussit debitorem, pignoris
loco accepit, pignoraui: Deuterono-
mij uicesimo quarto. Non accipies loco
pignoris inferiorem & superiorem mo-
lam. Et significantius transfertur ab-
stulit pro pignore, lob uicesimo quarto.
Abstulerunt pignore bouem uiduæ. In-
de אָבסכּוּד pignus: Ezechielis tricesimo
tertio. Et pignus restituerit ille impius.
Idē אָבסכּוּד Ezechielis decimo octauo.

אָבסכּוּד Corrupt, deuastauit, demolitus
est, dissipauit, disperdidit, putrefecit: Ec-
clesiastis 4. Dissipet cuncta opera ma-
nuum tuarum. Isaïæ decimo tertio. Ut
disperdat omnē terram. Et Canticorum
2. Quæ demoliuntur uineas: Translatio
nostra in Nehemia similitudine uocis se-
ducta, traduxit à uanitate, quod tamen
per he scribit & nō per heth. Pro eo em̄
quod dicere deberet, peccauimus scdita-
te scdati sumus seu putrefacti uel corru-
pti sumus tibi: quo significato ipsum in
Isaia quoq; reperies cap. 10. Et compute-
scet iugum à facie olei, tamen sic posuit
Nehemiæ 1. Peccauimus uanitate sedu-
cti sumus: & melius omnibus reperire li-
cet Michæ 2. Propter immundiciem
eius corrumpetur putredine pessima,
ubi ponitur & uerbū & nomen. אָבסכּוּד
Mensus uel partitus est, obligauit, irreti-
uit, illaqueauit: Prouerbiorum tredecim-
mo. Ipse se in futurum obligat. Inde אָבסכּוּד
funiculus, regula, pertica, funis, laqueus,
Zachariæ 2. Funiculus mensuræ, & A-
mos 7. Et humus tua funiculo metietur:
& Isaïæ 33. Et omnes funiculi eius non
rumpentur: & Ezech. uicesimo septimo.

Quæ

Quæ obvolutæ & astrictæ erant funibus.

הָבֵל Parturiuit, seu peperit: Psalmo septimo. Ecce parturit iniusticiam, Inde partus הָבֵל Isaïæ 66. Antequam ueniret partus eius: & Canticorum octauo, pro eo quod nos habemus, Ibi corrupta est mater tua: ibi violata est genitrix tua, Hebræi legunt, Ibi parturire iussa est. Inde nomen scilicet הָבֵל Dolor, fortasse à pariendo dictus: Isaïæ 13. Torsio nes & dolores tenebunt, הָבֵל Nauis seu patronus nauis, qui gubernator dicitur: Ezechielis 27. Sapientes tui Tyre fuerunt in te, qui sunt gubernatores tui: dictus fortasse à funibus regendis in nauis: à quibus & arbor nauis quam malum dicunt ita nominatur. הָבֵל Versutia, consilium, astutia, malum ingenium: ut Prouerbiorum 12. Consilia impiorum est fraudulentia. הָבֵל Cuneus, societas, congregatio, conuentus, grex: primo Regum decimo. Obuium habebis gregē prophetarum. Et eodē: Et ecce cuneus prophetarum: & pro eo quod nos legimus Psalmo 119. Funes peccatorum circumplexi sunt, uerius exponunt, cateruæ peccatorum. הָבֵל Præsidens & caput alicuius conuentus seu congregationis, sed translatio Septuaginta sicut & translatio nostra legit funiculos, Zachariæ undecimo. Et alterā uocaui funiculos: quod exponunt uel à dolore, uel à malo ingenio, uel à deuastatione, scilicet regem malum. Exponunt autem Zachariam sic: unam uocaui Noam, id est, dulcorem non decorem, intellige sacerdotē, & aliam uocaui hoblim, id est, regem: sic Dauid Kimhi in libro de radicibus.

הָבֵל Rosa, flos, Canticorum

secundo. Ego flos campi.

אֶמְצֵל Amplexus est: Ecclesiastis tertio. Tempus amplexandi & tempus longè fieri ab amplexibus. Significat & complicare, eiusdem quarto. Stultus complicat manus.

Munfi. Hinc nomen אֶמְצֵל complexus.

אֶמְצֵל Coëgit, congregauit, coaceruauit, collegit, coniunxit, sociauit: Genesim 14. Omnes hi conuenerunt in uallem syluestrem, pro congregauerunt: & Exodi 28. Duas oras iunctas habebit. Inde אֶמְצֵל Socius, particeps: Psalmo 119. Particeps ego sum omnium timentium te. Et in seminino genere אֶמְצֵל socia & particeps. Malach. 2. Et hoc particeps tua. אֶמְצֵל Incantauit. Deuteronomij 18. Ne sit maleficus nec incantator, & Psalmo 58. Et uenefici incantantis sapienter: pro quo Hieronymus, Nec incantatoris. incantationes callentis: & Isaïæ 47. Sta cum incantatoribus tuis. Item in eodem: propter duriciam incantatorum tuorum uehementem.

הָבֵל Tumor uel liuor carnis, Exodi 21. Liuorem pro liuore: quod alio in loco translatio nostra cicatricem uertit, Psalmista. Putruerunt corruptæ sunt cicatrices meæ. Dicit autem sic secundum magistros Hebræorum, quod in tali percussione cōgregetur sanguis, & talis cōiunctio sanguinis postquam diu perstat, apparet diuersis maculis. הָבֵל Macula, uarietas, & uidetur à superiori deriuatum geminato medio. Ieremiæ 13. Aut pardus uarietates suas,

אֶמְצֵל Vinciuit, ligauit, translatio nostra habet imposuit: Exodi uicesimo nono. Et impones eis mitras, sed rectius

Isaie 30. In die qua alligauerit dominus uulnus populi sui.

* **הבת** Patina siue patella: quod assu-
mit quandoq; mem in principio **הבת**
de quo supra. **הבת** Frixorium, farta
go, ubi carnes friguntur, 1. Paralippame
non 9. Prefectus erat eorum que in sar-
tagine frigebantur.

* **הגג** Tripudiauit, festiuaui, cele-
brauit, feriauit: Leuitici uicesimotertio.
Celebrabitis ferias domini septem die-
bus: & infra. Celebrabitisq; solennitate
eius. Item & mense septimo festa cele-
brabitis: ubi **הג** significat ferias, solenni-
tatem & festa. In plurali **הגג**

* **הגה** Pauor, tremor, Isaie deci-
monono. Et erit terra Iuda Aegyptijs in
pauorem.

* **הגב** Bruchus, alij dicunt locusta:
translatio nostra uarie traducit, scilicet
pro locusta bruchum & econuerso: Le-
uitici undecimo, atq; locusta, singula se-
cundum genus suum: ubi paulo ante pro
הגב posuit bruchum, ut est bruchus
in genere suo: quod tamen frequentissi-
me locustam uertit. Exodi decimo. Et di-
uersa esse indicat animalia: loëlis primo.
Residuum locustę comedit bruchus: sed
Rabi David Kimhi in libro de radicibus
determinat quod locusta sit genus, &
bruchus species eius. Aliqui dicunt hoc
uocabulum etiam significare lûbos, dor-
sum, seu posteriora hominis, Ecclesiastis
duodecimo. Impinguabitur locusta: qđ
ipsi exponunt, onerabitur dorsum. 14

* **הגה** Scissura, rima, forame, cauer-
na: Canticorum secundo. Columba **הגה**
in foraminibus petrae: & in Abdia: habi-
tantem in scissuris petrarum, ubi in nu-
mero plurali mutatur he finale in uau n

הגה quod est notandum, & Ionathan
Chaldeus in sua translatione Chaldaica
uertit, inter duas petras.

* **הגג** Circumdedit, cinxit, circum-
ligauit: Exodi uicesimonono. Cingesq;
eos baltheo, Aaron scilicet & liberos e-
ius. Et eiusdem duodecimo. Renes ue-
stros accingetis: & Ezechielis septimo,
accingent se cilicijs: pro quo Hebrei, In-
duent cilicia siue saccos. Significat & cō-
trahi & constringi: ut secundo Regum
uicesimosecundo. Et cōtrahentur in an-
gustijs suis: pro quo Hebrei, & clauden-
tur in uinculis suis: hoc idem ponitur in
libro Psalmorum per metathesin litera-
rum Psalmo decimo octauo. Et claudica-
uerunt à semitis suis, pro quo Hebrei: &
formidabunt à claustris suis. Sed recte
Claudicauerunt secundum linguā Chal-
daicam cata metathesin.

Munſt. Hinc **הגג** & **הג**
הגג cingulum, cinctorium.

* **הגר** Acuit, agilitauit, uelocita-
uit, Habacuk primo. Et uelociores lû-
pis uespertinis. Prouerbiorum uicesimo
septimo. Ferrum ferro acuitur, & homo
acuit faciem amici sui. Inde nomen uer-
bale Isaie quadragesimonono. Et posuit
os meum quasi **הגר** gladiū acutū.

* **הגר** Gaius seu lætatus est, Exo-
di decimo octauo. Lætatusq; est Iethro
super omnibus bonis: & Psalmo uicesi-
moprimo. Lætificabis eum in gaudio:
ubi quidam libri hebraice impressi uitio
librariorum habēt, uiuificabis eum, sed
male, hoc etiā modo exponunt magistri
Hebręorū uersiculū Iob 3. Non cōputeſ
in diebus anni, sic. Non gaudeat diebus
anni. Hinc nomen **הגר** gaudium
Nehemię octauo.

* **חל** Desijt, cessauit, dereliquit, dimisit, Genesis quadragesimoprimo, p eo quod Hieronymus rhetorice circumloquendo traduxit, Et copia mensuram excederet: hebraica ueritas legit sic. Vtique ad id quod desijt numerari, quoniā non erat numerus. Iob tertio, Ibi impj cessauerūt à tumultu, Inde nomen **חל** terminus: finis, nouissimus: ut Isaię quinquagesimotertio, despectum & nouissimum uiroꝝ. Inde **חל** nomen substantiuū cessatio, pro quo Hieronymus quietem translulit, Isaię tricesimooctauo. Non aspiciam hominem ultra & habitatorem quietis, sed Septuaginta uerbali ter traduxerunt sic: non uidebo hominem adhuc cum habitantibus: cessauit generatio mea: ut sit punctus post habitantes, quod est contra linguę hebraicę proprietatem: ubi ipsa orthographia requirit post se genitiuum.

* **רר** Sping genus, quod translatio nostra paliorum nominat. Michę septimo. Qui optimus in eis est, quasi paliorus.

* **רר** Cubiculum: tertio Regū uicelimo. In cubiculum quod erat intra cubiculum: & reperitur positum more aduerbiū ad locum, quod denotat ultimum he quo scribitur, Genesis quadragesimotertio. Et introiens cubiculum fleuit. Ponitur quandoq; pro penetralibus & partibus interioribus, ut Iob nono. Et interiora aultri. Scribit namq; Rabbi Abraham Ezraides, quod sunt quedā stellę in parte meridionali, quę cū non uideantur ab aquilonariis, nominātur penetralia seu interiora aultri, ut sunt stellę antarctice, de quibus hoc loco Iob mentionem facit.

* **חח** & **חח** Renouauit, inflauit, Isaię sexagesimoprimo. Et inflauit ciuitates desertas: & Psalmo centesimo tertio, Renouabitur ut aquilę iuentus tua. Inde **חח** nomen deriuat Ecclesiastis primo. Nihil nouum sub sole, & dicitur sic mensis propter nouam lunam quę facit initium mensis cuiuslibet apud Hebręos, sicut & latini mensem à gręco mene, id est, luna dixerunt: & singuli triginta dies dicuntur **חח** & potissimum primus dies mensis eodem uocatur nomine, quem nos kalendas appellamus: ut Ezechielis quadragesimosexto. Et adorabit populus terrę ad ostiū portę illius in sabbatis & in kalendis coram domino, ubi presens nomen ponitur de quo agimus.

* **חח** Debitor: Ezech, 18. Pignus debitori reddiderit.

* **חח** Circuiuit, gyrauit, circinauit. Inde **חח** sphaera, circulus, gyrum, circinus. Isaię quadragesimoquarto. Et in circino tornauit illud: & eiusdem quadragesimo. Qui sedet super girum terrę: & Prouerbiorum octauo: quando certa lege & gyro uallabat abyssos.

* **חח** Proposuit ænigma, problema, exemplum, in quo aliquid arcanum latet quod difficile explicatur: ut Iudicū decimoquarto. Proponam uobis problema: & infra, Propone problema tuū. Inde **חח** ænigma, siue arcanum problema, ut in loco prenominato.

* **חח** Ostendit, explanauit, enunciauit, ut Iob decimoquinto. Ostendam tibi audi me: quod aliter paulo ante interpretatur Hieronymus eiusdem decimotertio. Et ænigmata percipite auribus uestris, pro **חחחח** enunciationes

meas, aleph enim hoc loco in principio assumptum facit nomen uerale, in superiori autem primę personę futuri temporis est indicium.

* וְהָיָה inde וְהָיָה assumit in principio mem, & significat, regio, finis, ductus, portus. Psalmo centesimo septimo. Et deduxit eos in portum uoluntatis eorum, id est, ad finem uel locum.

* וְהָיָה Spina, de quo supra: ut Canticorum secundo. Sicut lilium inter spinas. In plurali וְהָיָה 1. Regum 13.

* וְהָיָה filium. Hieronymus traduxit uitta. Canticorum quarto. Sicut uitta coe cinea labia tua: sed Genesis decimo quarto, interpretatus est, à filo subtegminis usque ad corrigiam.

* וְהָיָה Anxiatus est, contremuit, parturiuit, doluit: Isaię 23. Non parturiui et non peperui, Isaię 54. hinni quę non pariebas. Et Michęę 4. Dole & satage filia Sion: & Psalmo 114. pro eo quod legimus, A facie domini mota est terra, Hieron. de hebraica ueritate sic: A facie domini contremiscit terra: Hebręi sic, A facie domini parturita est terra: cui non absumile legitur Psalmo 97. Vidit & commota est terra: & transfertur pro cruciatu instar dolorum parturientis, Ioelis 2. A facie eius cruciabuntur populi. Inde uerbum transitiuum secundum, contremiscere fecit: ut Psalmo uicesimo nono, Vox domini concutientis desertum & commouebit dominus desertum Cades & geminat lamed. וְהָיָה Obstetricauit, pręparauit partum: Psalmo 29. Vox domini pręparatis ceruus: pro quo Hieronymus de hebraica ueritate, Vox domini obstetricans ceruus. Inde legif Job 39. parturientes ceruas obseruasti.

וְהָיָה Dolor, Psalmo 48. Ibi dolor sicut parturientis. Inde uerbum Isaię 23. Dolebunt cum audierint.

* וְהָיָה Doluit, consternatus & dolore commotus est: ut Esther 4. Quod audiens consternata est, geminatio scilicet uerbo. Inde וְהָיָה nomen angustia, dolor, Isaię uicesimo primo. Et angustia possedit me.

* וְהָיָה Detraxit, infirmauit, trūcauit, interemit: ut Isaię uicesimo tertio. Ut detraheret superbiam omnis glorię. Inde nomē uerale וְהָיָה & וְהָיָה truncatus, uulneratus, interfectus: ut Threnorum secundo. Quasi uulneratus in plateis: & eiusdem 4. Melius fuit occisus gladio.

וְהָיָה Violauit, contaminauit, polluit, profanauit: ut Threnorum 2. Polluit regnum & principes eius, Malachię 2. Violans pactum patrum nostrorum: & infra eodem. Contaminauit ludas sanctificationem. Inde וְהָיָה id est, absit tanquam pollutum atque profanum. Genesis 18. Absit à te. Significat etiam face re aliquid comune & publicare: ut Deuteronomij uicesimo. Plantauit uineam & necdum fecit eam comunem, id est, publicauit. Inde וְהָיָה dicitur Leuitici 22. Meretrix, uile prostibulum, id est, publica.

* וְהָיָה Cecidit, conqueiuit, metatus est, uenit, moratus est: secundo Regum tertio. Et ueniat super caput ioab: & lere mię 30. In capite impiorum cōquiescet. In alio loco traduxit ueniet, ut eiusdem 23. Et tempestas erumpens super caput impiorum ueniet: & Threnorum quarto. Et non acceperūt in ea manus: quod Hebręi exponunt, Et non metata sunt in ea castra, uel non quieuerunt seu morabantur

bantur in ea loca, quia in momento & absq; mora subuersa est Sodoma, ut in eodem uersu patet, & secundum hanc interpretationē exponit Rabi Ionas hūc uersum Ecclesiastis quinto, Est & alia infirmitas pessima sic, Est & malum ueniens uel cadens scilicet in hominem.

Munfi. Kimhi huius radicem ponit לָהֵן sine he, sicut & sequentis dictionis.

לָהֵן Expectauit, sperauit. Michea primo, pro eo quod nos legimus. Quia infirmata est in bonum. Rabi Ioseph, pater Dauidis Kimhi, & multi Iudæorum traduxerunt. Quia expectauit uel sperauit ad bonum, & Genesis octauo. Expectaui autem ultra septem diebus, quod per prophetiam iod & apocopen he læpius inuenitur.

לָהֵן Fecit, formauit, creauit, Psalmo nonagesimo. Aut formaretur terra & orbis. Inde nomen לָהֵן uerbale. Deuteronomij tricesimo secundo. Oblitus es domini creatoris tui: & Psalmo 51. Ecce enim iniquitatibus conceptus, pro factus seu formatus sum.

לָהֵן Arena, Iob sexto. Quasi arena maris hæc grauior appareret, & primo Regum tredecimo. Sicut arena quæ est in litore maris. לָהֵן Profanum, laicum; primo Regum uicesimo primo. Non habeo laicos panes ad manum.

לָהֵן Assumit mem in principio & quandoq; he in fine לָהֵן & significat chorū. Exodi decimo quinto. Egredietur sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris: & Canticorum septimo. Quid uidebitis in Sulamite nisi choros castrorum: quod quidam ab instructo musico deriuari putant, ut infra.

לָהֵן Rufum, fuscum; ut Genesis

tricesimo. Et quodcumq; rufum & maculosum, de quo plenius infra.

לָהֵן Misertus est, pepercit, curauit, pro quo Hieronymus doluit interpretatus est, Ionæ quarto. Tu doles super hederam: quod Septuaginta uertunt sic, Tu pepercisti super cucurbitas sed melius sequitur. Et ego non parcam Niniue: & Psalmo septuagesimo secundo. Parcet pauperi & inopi, ubi Hebræi exponunt sic, Miserebitur super pauperem & inopem.

לָהֵן Extra, præter: Genesis decimonono. Eduxerunt eum & posuerunt extra ciuitatem: & Ecclesiastis secundo, pro eo quod legimus, Quis ita deuorabit & dilitijs affluet ut ego: hebraica ueritas habet, plus præter me. לָהֵן Platea, Ieremiæ septimo. Et in plateis Ierusalem. Inde לָהֵן atrium exterius quam nos curiam uocamus. Ezechielis quadragésimo quarto. Cum egredientur atrium exterius, quod assumit he in fine. & quandoq; ponitur sine he.

לָהֵן Album seu candidum: quod Hieronymus traduxit hyacinthinum, Esther octauo. Fulgebat uelut hyacinthinis uidelicet & aërijs: & eiusdē primo. Aërij coloris & earbasini. Alio loco transtulit farinam, fortasse propter eius albedinem. Genesis quadragésimo. Quod tria canistra farinæ haberem, quod tamen quidam Iudæorum ita transferunt, Tria canistra alba, hoc est, ex uirgultis & uiminibus decorticatis & albis facta; de quorum numero est Dauid Kimhi in libro de radicibus. Partim uero putant ea sic dici à foraminibus, eo quod tales corbes uirgultis con-

texti sint foraminosi; & hos sequitur Nicolaus de Lyra, eo quod פורא etiam foramen significat, ut patebit. פורא Optimus quisque, & liberalissimus. Significatur enim principes capitanei & magnates hoc nomine: ut Ieremiae uicesimoseptimo. Et omnes optimates Iuda & Ierusalem, qui apud Arabes loben quasi candidati dicuntur. פורא Spelunca, foramen; Canticorum quinto. Dilectus meus misit manum suam per foramen. Et Nahum secundo. Et impleuit praeda speluncas suas.

* פורא Festinauit. Deuteronomij tricesimosecundo. Et adesse festinat tempore; & Psalmo septuagesimo. Domine ad adiuvandum me festina. & Psalmo centesimo decimonono. Paratus sum et non sum turbatus: quod Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate melius traduxit. Festinaui & non neglexi. Inde nomen פורא uerbale festinantes: pro quo translatio nostra habet accincti. Numeri tricesimosecundo. Nos autem ipsi armati & accincti. Et Ecclesiastis secundo, pro eo quod nos legimus. Quis ita deorabit & delicijs affluet ut ego: Hebraei exponunt, quis comedet & quis agilior festinantior aut promptior est plus quam ego: Hinc nomen פורא festinatio, Psalmononagesimo.

* פורא Apparētia macularum in uarietate nubium tempore pluuiae, quam Septuaginta interpretati sunt phantasia. Zachariae decimo. Dominus fecit phantasias & pluiam hiemale dabit eis: pro quo translatio nostra legit, Et dominus faciet nubes et pluiam imbris dabit eis: ubi Hieronymus ait. Nescio quid uolentes Septuaginta phantasias interpretati

sunt: sed Dauid Kimhi in cōmentarijs suis per duodecim causam qua moueri poterunt assignat, quod à uisione talis dicta est apparitio in nubibus. Nam פורא uisionis uerbum est, ut infra sequitur, sicut & apud Graecos à phanizo, id est, appareo, uenit deriuatiuū uerbum à quo phantasia & phantasma, id est, apparitio.

* פורא Speculatus est, uidit, contemplatus est: Psalmo quinquagesimo octauo. Laetabitur iustus cum uiderit uindictam. Munst. Hinc olim propheta פורא uidentes uocati sunt, Hinc etiam פורא פורא פורא uisio.

פורא Pectus: ut Exodi uicesimonono. Sumesque pectusculum de ariete: & pluraliter פורא Leuitici nono. Pectora eorum & armos.

* פורא Confortauit, consolidauit, fortitudinem adiecit, uim intulit, oppressit. Psalmo centesimo quadragesimo septimo. Quoniam confortauit seras portarum tuarum: & Isaiae quinquagesimo quarto. Et clauos tuos consolida: & Exodi duodecimo, urgebantque Aegyptij populum, & Genesis quadragesimo primo. Nam & illos oppresserat fames: quod Hebraei legunt. Et inualuit fames in terra Aegypti. Inde fortis & fortitudo & egestas secundum artem grammaticam. Munst. Est praesens uocabulum ualde latum. Nam פורא in kal significat inuallescere, praeualere: & in piel פורא fortificare, roborare, & פורא in hiphil fortiter tenere seu apprehendere: Hinc פורא fortis, uirilis, פורא פורא & פורא robur, fortitudo.

* פורא Sus. Leuitici ii. Et sus quae cum ungulam diuidat non ruminat.

* פורא Peccauit: ut Iosuae septimo. Pecca-

Peccauit Iſraël. Inde monosyllabice חַטָּא peccatum. Threnorum 1. Peccatū peccauit Ierusalem; ubi caret aleph, sicut alias sæpe; & recipit terminationes ut in arte. Inde significatur etiam expiatio & sacrificium expiationis seu purgationis. Numeri 31. Et aliquid in utēſilia præparatum de caprarum pellibus & pilis & ligno expiabitur.

Munſi. Nomina hinc deriuata sunt, חַטָּא peccator, חַטָּא & חַטָּא peccatum, חַטָּא oblatio pro peccato; & uerbaliter חַטָּא expiauit à peccato; Ezechielis 43.

* חַטָּא Secuit, excidit, scidit, cædebat; Deuteron. 29. Exceptis lignorū cæforibus. A quo nomen חַטָּא cæfor.

* חִטָּא Frumentum, triticū; Iſaie 28. Et ponet triticum per ordinem. Et loēlis primo. Vlulauerunt uinitores super frumento.

* חֲסִים Obstruxit, oclulit, obturauit, quod Hieron. interpretatur frenauit; Iſaie 48. Et laude mea infrenabote; sed Hebręi exponunt hoc de furore, ira, & magnanimitate, quam flatus narium indicat. ut de equis scribit Virgilius 3. georgicon. Collectumq; premens uoluit sub naribus ignem. Vno enim uocabulo Hebręi & nares & furoris fremitū significari uolunt, scilicet חֲסִים similiter autē & חֲסִים nares quoq; & furorem significat, ut docet Rabi David Kimhi in commentarijs super Iſaiam & in libro deradicibus. Vnde magistri Hebręorum sic traducunt prædictū uersiculū. Et propter laudē meā obturabo nares tibi, id est, cōtinebo tibi furorē meum ad laudē meā.

* חֲסִים Rapuit cum uelocitate motus; Psalmo 10. Insidiatur ut rapiat pau-

perē rapere pauperem dū attrahit eum.

* חֲסִים Virga; Iſaie 11. Egre diet uirga de radice leſſe; & Prouerb. 14. In ore stulti uirga superbiæ; quod Rabi Ionas exponit, propter uerba quę loquitur stultus, ueniet super eū uirga superba; hoc est, procera, qua dabuntur in eum grandes percussiones.

* חַיִּים Vita; Genesis 23. Vixit autē Sara, quod Hebręi legūt, Erant uirgē ipsius Sarę 127. anni, Inde חַי uerbū, id est, uiuit, Genesis 11. Porro Arphachſad uiuit trigintaquinq; annos. Inde חַי aduerbium iurandi, Numeri decimoquarto. Viuo ego & implebit gloria dñi uniuersa terra. Et eodē modo 1. Regum 25. Viuit dñs & uiuit anima tua. Significat etiam uiuus uel uiuēs; ut Iſaie 38. uiuens uiuens ipse cōſitebitur tibi; & Psalmo 55. descendant in infernū uiuentes. Et ut ait Rabi Iuda, omnium illorum primitiuū est חַי ut Genesis 12. Et uiuat anima mea. Inde חַי animans, fera, bestia, animal, Genesis 37. Fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph; ubi hebraica ueritas habet, Bestia mala comedit eum, rapiens rapuit Ioseph. Et per continuitatem lectionis mutat he in thau, ut חַי Ge-
nesis 1. Ut sint uobis in escam & cunctis animantibus terrę, pro, omni animaliterę, & plural. חַי Ezechielis 1. Et animalia ibant & reuertebantur. Inde nomen propriū חַי Hauah, quod nos dicimus Eua secundū Gręcos, qui suas aspirations non pronūciant fortiter. Sic autē dicit, eo quod sit mater omnium uiuentium, ut dicit scriptura, in quo uocabulo mutatur iod in uau, ut sepe alias,

* חַי Robur, uirtus, fortitudo, exercitus; Ezech. tricesimoſeptimo. Exercitus grandis

grandis nimis ualde; & Psalmo 22. Fiat pax in uirtute tua. Et Isaiæ 60. Fortitudo gentium ueniet tibi; & Ioëlis secundo. Ficus & uinea dederunt uirtutem suam, quod Septuaginta translulerunt fortitudinem suam. לִי Substantia, diuitiæ, mammon: Isaiæ tricesimo. Portantes super humeros iumentorum diuitias suas. Munst. Hæc forma solū inuenitur in regimine & plurali, absolute autem scribitur hāi ut prius.

לִי Reperitur sine iod quandoq; & significat etiam cōgregationē siue exercitum, sicut superius positum cum iod: ut Abdiæ ultimo. Et transmigratione exercitus huius filiorum Israhel. לִי Paruus murus, uel antemurale: Threnorū secundo, Luxi; antemurale, & murus pariter dissipatus est.

* לִי Gratia; oratio, deprecatio: ut Iob quadragesimo primo. Et ad deprecandum compositis. Rabi Iona scripsit hoc uocabulum inter primitiua, & interpretatur firmitatem seu ualiditatem, quasi diceret dominus ipsi Iob: non obmutescam mendacijs suis & uerbis potētib; & ualida compositione sua: sic enim hebraice legitur. Alij uero grammatici Iudæorum deriuatum putant ab לִי ut infra patebit per interpositionem iod, ut in alijs pluribus fieri solet.

* לִי Sepes, murulus, paries: ut Ezechielis tredecimo, & ipse ædificabat parietem.

* לִי Medietas, sinus: ut Isaiæ sexagesimo quinto. Retribuam in sinu eorū, & tertio Regum uicesimo secundo. Fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus: quod Hebræi exponunt, In mediū seu concauitatem siue profundū currus;

cui applaudit translatio Chaldaica לִי nathæ.

* לִי Palatum, guttur: Canticorum septimo. Guttur tuum sicut uinum optimum. & Osee octauo. In gutture tuo sit tuba; & Threnorum quarto. Adhesit lingua lactentis ad palatum eius. לִי Hamus Isaiæ decimonono. Et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum; & Iob quadragesimo. Leuiathan hamo.

לִי Expectauit: ut Isaiæ tricesimo. Beati omnes qui expectant eum, & Habacuc secundo. Si moram fecerit expecta illum. Frequentius autem inuenitur in piel.

* לִי Candidauit, sucauit, colorauit, ornauit, illustrauit. Hinc לִי לִי ad iectiuum, ut Genesis quadragesimonono. Pulchriores sunt oculi eius uino, id est, colore illustriori: & scribit Moyses Nehemanides Gerundensis clarissimus Hebræorum autor in pentateucho suo de hac dictiōe, quod per metathesin primarum literarum & geminato לָ uerbo לִי oriatur, quod significet rubescere oculos ex potu uini, licet aliter translatus sit Ezechielis uicesimo tertio. Circumlinisti sibi oculos tuos.

* לִי Sapuit, uel sapiens fuit: ut Proverbiorum nono. Si sapiens fueris, tibi metipsum eris, pro eo quod hebraice legitur. Si sapias, sapias tibi ipsi. Inde sapiens & sapientia, ut in arte grammatica, לִי sapiens, לִי sapientia.

* לִי Placenta, panis, torta, assumptio in fine, uel per continuitatem lectionis thau pro he לִי & לִי quod Hieronymus collyrida interpretatur, secundo Regum sexto. Singulis collyrida panis unam, Sunt autem לִי לִי placētē, lagana

lagana, collyridę, diuerſę ſpecies panum apud Hebręos, ut ſcribit Rabi Salomon Leuitici ſeptimo. Et collyridas olei admiſtione conſperſas panes quoq; fermentatos.

* הל Assumptio he in principio הלל coepit, incoepit, ut 1. Regum 3. Incipiam & complebo: & paulo ſuperius. Et oculi eius caligauerant: pro quo Hebręi legunt, coeperunt caligare leu tenebreſcere. Et Genesis 4. Ille coepit inuocare nomen domini: pro quo legunt Hebręi: tunc coeptu eſt aduocandū nomen domini, & 1. Regum 22. Num hodie coepi pro eo cōſulere dñm. Inde nomē uerbale הלל id eſt, exordium, principiū, initium: ut Prouerbiorum 9. Principiū ſapientię timor domini.

* הלל Infirmatum eſt, languit, conturbatus, uulneratus, interfectus, occiſus eſt: Pſalmo 109. Cor meum conturbatum eſt intra me: quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit, Cor meū uulneratū eſt intrinſecus: & Ezech. 21. Ut daretis ſuper colla הלל uulneratorum: & Threnorum 4. Melius fuit occiſis gladio quam interfectis fame.

הלל Inſtrumētum muſicum, quod translatio noſtra tibiam nominat, Iſaię 30. Et lætitia cordis ſicut qui pergit cum tibia. Inde הלל buccinator ſeu tibicen, ut tertio Regum primo. Canentiū tibij & letantium.

* הלל Fenestra: ut Genesis 26. Proſpiciens Abimelech rex Paleſtinarū per fenestram: & pluraliter declinatur הלל masculine ac ſœminine. Nam in masculino genere ponitur: 3. Regum 6. Fecitq; in templo fenestras obliquas, ac uero in ſœminino Ezechie-

lis 40. Et fenestras obliquas in thalamis.

* הלל Rubigo aeris ſecundum translationem Septuaginta & noſtram. Sed quidam Hebręi putant eſſe ſpumā. Ezechielis uiceſimoquarto. Olę cuius rubigo in ea eſt.

* הלל Lac: ut Iſaię quinquageſimo quinto. Emite abſq; argento & abſq; ulla commutatione uinum & lac. הלל Adeps, ſcribitur quinq; punctis. Leuitici ſeptimo. Qui obtulerit ſanguinem & adipem, & pluraliter masculine הלל ut eiſdem octauo. Poſuit ſuper adipem. Significat autem pingue animalis, quod Onkelus in translatione Chaldaica indicat. Genesis quarto. Abel quoq; obtulit de primogenitis gregis ſui & de adipibus eorum: pro quo Chaldeus: et de pinguedine eorum. הלל Galbane, aroma: Exodi tricēſimo. Sume tibi aromata, ſtaeten & & onycham, galbanen boni odoris.

* הלל Subſtantia, uita: ut Pſalmo 39. Et ſubſtātia mea tanquam nihilum ante te: quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit. Et uita mea quaſi non ſit in conſpectu tuo. Sed Hebręi tradunt ſignificari hoc uocabulo quandam durationem certi temporis. הלל Muſtella. Leuitici undecimo. De ijs quę mouetur in terra muſtella & muſ.

* הלל Languit: agrotauit. Iſaię 39. Audierat enim quod egrotaret & cōualuiſſet: & Canticorum 2. Quia amore langueo. Inde nomen geminatum הלל defeſtio, egrotatio, anxietas. Nahum ſecundo. Et defeſtio in cunctis renibus.

Munſt. Hinc nomina, הלל & הלל infirmitas, הלל infirmus, agrotus.

הלל

הלל Orauit, Exodi 32. Moſes autē orabat dominum deum ſuum. הלל Monile, & accipit terminationem he uel thau. Oſeæ ſecundo. Et ornabatur in aure ſua & monili ſuo: & mutat iod in aleph, ut Canticorum ſeptimo. Iuncturę ſceminium tuorum ſicut monilia, ubi ſcribitur הלל

* הלל Uſurpauit, appropriauit, rapuit, tertio Regum uiceſimo, Rapuerūt uerbum ex ore eius.

* הלל Pauper; ut Pſalmo decimo. Oculi eius in pauperem reſpiciūt. Item in eodem. Tibi dereliſtus eſt pauper; & ſcribitur in fine per paragonem he, ut הלל Nam quod præcedit, ſcilicet cadet cum dominatus fuerit pauperum, non uidetur eſſe recta trãſlatio; eſt enim illuc הלל dictio cõpoſita, quali congregatio dolentium & oppreſſorum, ſecundum Dauid Kimhi in libro de radicibus.

* הלל Somniauit: Gen. quadrageſi moprimo. Vidi ſomnia nec eſt qui ediſſerāt, pro quo Hebręi legūt. Somnians ſomniauit, & interpres nō eſt illius. Hinc הלל ſomnium. הלל Saginauit, impinguauit, augmentauit, roborauit, confirmauit: lob triceſimonono, pro eo quod ibi legimus, Separantur filij earũ: Hebręi habent, Roborantur filij earum, id eſt, creſcunt & augentur. הלל Vitellum oui, ſcilicet piſula rubea quę in ouo extat. Nam album id clarum; quo uitellum circumdatur ויי nomināt. Iob ſexto, ubi neſcio quonam motus trãſlator noſter ſic uertit, aut poteſt aliquis guſtare quod guſtatum aſſert mortem, cum nihil horum in hebræo ponatur, Nec etiam ſequens uerſiculus, ſed loco

eius ueritas ſic habet: An extat ſapor in albo uitelli, quod quidem album excelſus medicus Rabi Iſhac exponit ſputamen craſſum ſeu phlegma oui, quod in ſulſum nauſeamus. Magiſtri namq; ludęorum de ouo ſic dicere conſueuerunt Extra הלל intra הלל id eſt, extra albugo, intra uitellum. Vnde quidam putant nominari lapidem הלל de quo in litera aleph, qui lapis eſt tertius tertij uerſus ſiue ordinis rationalis iudicij, ut Exodi uiceſimo octauo. In tertio ligurius, achates, & amethyſtus.

* הלל Silix, petra, ſaxum forte, durum; Deuteronomij octauo. Qui eduxit riuos de petra duriffima, ubi per endyadis figurā duobus uocabulis idem dicitur, quali diceret petra ſilex, quod uero uerbo cõplectitur Iſaias capite quinquageſimo. Ideo poſui faciem meam ut petram duriffimam.

* הלל Fenestra, Ieremię uiceſimo ſecundo. Qui aperit ſibi fenestras: de quo ſupra in הלל

* הלל Præteriuit, trãſijt, mutauit. Canticorum ſecundo. Himber abiit & reſceſſit: & lob nono. Pertranſierūt quali naues: & Pſalmo nonageſimo. Mane ſicut herba tranſeat, mane floreat & tranſeat, inde uerbum tranſitiuum ſecũdum הלל Genetiſ triceſimo ſecundo. Ac mutare uestimenta uestira: & Pſalmo cẽteſimo ſecundo. Et ſicut oportorium mutabis eos & mutabuntur. Inde הלל uestiſ mutatoria & innouationem ſignificant. הלל Pro, ſic dictum à commutatione unius pro altero. Numeri decimo octauo. Quia precium eſt pro miniſterio quo ſeruiſti, & eſt ſcribendum ſex punctis

punctis secundum Iudæorum grammaticos. **חָלַח** Incidit, percussit, perforauit; ludicum 5. Et tempus ualde perforans; & Iob 20. Fugiet arma ferrea & irruet in arcum æreum, pro quo ueritas habet, Et percutiet eum arcus græus.

חָלַח Culter, ut Ezræ primo. Cultri uiginti nouem, ab incidendo sic dicti ut supra. **חָלַח** Cinnamini siue crines, ludicum decimosexto. Si septem crines capitis mei cum licio plexueris.

* **חָלַח** Diuisit, partitus & distinctus est, secessit, ablatus est: Osee quinto. Et non inuenient, ablatus est ab eis. **חָלַח** Extraxit, nudauit, soluit, ostendit; Threnorum quarto. Sed & Lamiæ nudauerunt mammam. **חָלַח** Eruit, tulit, deposuit, exiit; ut Deuteronomij uicesimo quinto. Tollet calciamentum de pedibus eius; & Leuitici decimoquarto. Iubebit erui lapides in quibus lepra est. Inde **חָלַח** dictæ sunt uestes mutatoriae, quæ depositis & exutis prioribus induuntur: ut Zachariæ tertio. Et induite mutatorijs. **חָלַח** Eripuit, liberauit. Prouerbiorum undecimo. Iustus de angustia liberatus est, & Psalmo centesimo octauo. Ut liberentur dilecti tui, & Psalmo sexto. Conuertere domine & eripe animam meam. **חָלַח** Lumbus, Iob tricesimo octauo. Accinge sicut uir lumbos tuos, & Genesis tricesimo quinto. Et reges de lumbis tuis egredientur. In plurali **חָלַח** Expediuit in armatura, inde **חָלַח** armatus, quæ ambo uno uersiculo comprehenduntur, Numeri uicesimo secundo. Expediti pergite coram domino ad pugnam, & omnis uir bellator armatus &c. Inde armatura & arma bellica. **חָלַח** Impin-

guauit, quietauit, quiescere fecit, incinerauit; ut Isaiæ quinquagesimo octauo. Et ossa tua liberabit; pro quo Septuaginta traduxerunt, Et ossa tua pinguescent; secundum quod dicitur Prouerbiorum decimo quinto. Fama bona impinguat ossa. Scribit autem Rabi Dauid Kimhi libro radicum, similiter & in libro commentariorum super Isaiam, quod magistri consueuerunt hoc uerbum quatuor modis exponere, scilicet pro nudare, liberare, quietare, & armare.

* **חָלַח** Diuisit, distribuit, parauit, impartitus est: Deuteronomij quarto, pro eo quod legitur. Quæ creauit dominus deus tuus in ministerium cunctis gentibus, ueritas sic habet: quæ distribuit dominus deus, & Onkelus Chaldeus interpretatur parauit seu destinauit; & Iosue decimo octauo. Diuidite uobis terram in septem partes. **חָלַח** Pars, portio, ager, hereditas: Amos quarto. Pars una cõpluta est, & pars altera super quam non pluuit aruit; pro quo Hebræi quidam ager dicunt, sed rectius per apocopen sic diceretur. **חָלַח** Ager, campus: ut quarto Regum nono. Iesabel quoque comedent canes in agro Iezrael. **חָלַח** Mollificauit, leniuit, blanditus & adulatus est, dolo suauis, dolo se egit, ut Psalmo tricesimo sexto. Quoniam dolo se egit in conspectu eius; & Psalmo quinto. Linguis suis dolo se agebāt, pro blanditi sunt: & Psalmo quinquagesimo quinto, pro eo quod nos legimus. Diuisi sunt ab ira uultus eius, ueritas habet. Leniuerunt plusquam butyrum os suum. Inde **חָלַח** blanditiæ ac adulationes, Psalmo duodecimo. Labia dolosa: quod Hieronymus in Psalterio de hebraica P ueritate

ueritate uertit labium subdolum, sed uerius dicitur labium blandiciarum.

חֲלִיץ לֶחֶם Lubricum, lene; Psalmo tricesimo quinto. Fiant uix illorum tenebræ & lubricum. חֲלִיץ Lene & non scabrum, quod trāslatio nostra uertit limpidum; primo Regum decimo septimo. Et elegit sibi quinq; limpidissimos lapides de torrente; dictum à lenitate blandiciarum metaphoricè.

חֲלִיץ Imbecillis, debilis, oppressus, collisus, infirmatus; Exodi decimo septimo. Fugauitq; Iosue Amalech, pro debilitauit; et locis tertio, Infirmitas dicat quia ego fortis sum.

חֲמִים Calefactum est, incaluit, ferbuit, Exodi decimo sexto. Cumq; incaluisse sol; & Isaia quadragesimo septimo. Non sunt prunæ quibus calefiant. Haggaï primo, Operuistis uos & non estis calefacti. Inde putant deriuari חֲמִים rufum & fuscum, ut Genesis tricesimo, de quo supra diximus. Nam ille color denigratione caloris fieri solet, ut scripsit Aristoteles in libro de coloribus, cuius sunt uerba hæc græce: Melanapyrothenta, chroma phinicum, id est, nigra ignita color rufus. Inde hoc nomine חֲמִים dicitur æstus; ut Genesis octauo. Frigus & æstus; scribitur tamen hoc cum holem, sed illud superius cum surek.

חֲמִית Butyrum; Isaia septimo. Butyrum & lac comedit; & ab eo quod dog aufertur aleph ut lob uicesimo nono. Quando lauabā pedes meos חֲמִית butyro, & pluraliter declinatur sicut alia fœminini generis atq; formæ, ut Psalmo quinquagesimo quinto, pro eo quod nos legimus, Diuisi sunt ab ira uultus ei

ius, ueritas habet. Leniuerunt חֲמִית plusquā butyra os suum, scribitur enim per aleph.

חֲמִית Concupiuit, desyderauit; Michea secundo. Et concupierunt agros; & Exodi uicesimo. Non concupisces domum proximi tui, nec desyderabis uxorem eius; ubi utrunq; significatū legitur. Inde uenit חֲמִית desyderium, Danielis nono. Quia uir desyderiorum es; & inde deriuationum uariæ formæ, quas legendo consequeris.

Munſt. Hæ formæ sunt, חֲמִית חֲמִית חֲמִית & alię quędam.

חֲמִית Sol, ut Canticorum sexto. Electa ut sol; sic nominatus scilicet propter æstum.

Munſt. Radix huius nominis est חֲמִית & ob id dagessatur mem. Idem sentiendum de sequenti dictione.

חֲמִית Æstus, calor; Psalmo decimo nono. Nec est qui se abscondat à calore eius. חֲמִית Socer; Genesis tricesimo octauo. Nunciatum est Thamar quod socer illius ascenderet; & paulo post. Misit ad socerum suum, & reperitur generis cōmunis. Ruth primo. Orpha osculata est socrum suam. חֲמִית Ira, furor; Psalmo tricesimo octauo. Domine ne in furore tuo arguas me neq; in ira tua corripas me. חֲמִית Murus; Canticorum octauo. Si murus est; & infra, Ego murus.

חֲמִית Genus animalis immundi, quod translatio nostra lacertam nominat. Leuitici undecimo. Lacerta & talpa omnia hæc immunda sunt. David Kimhi ipsum nominat limacam, cæteri testudinem.

ⲡⲉⲣⲉⲣⲓⲥ Pepercit, gratulatus est, indulſit, miſertus eſt: Ieremię decimoquin- to. Quis enim miſerebitur tui Ieruſalē: Malachię tertio. Et parcam eis ſicut par- cit uir filio ſuo: ubi alij exponunt, Et gau- debo ſup̄ eo ſicut gaudet uir ſuper filio ſuo: & Ionathas Chaldeus indulſit inter- pretatur. Hinc ⲛⲓⲛⲉⲛ indulgētia, idem ⲉⲛⲉⲛⲉⲛ Ezechielis 24.

ⲓⲙⲁⲓⲓⲓ Imago, truncus ſacer, ſimula- crum: Leuitici uiceſimoſexto. Et ſimula- cra ueſtra confringam. In plurali ⲓⲙⲁⲓⲓⲓ ibidem.

ⲛⲓⲛⲉⲛ Diſſipauit, contempſit, exci- dit, amouit, rapuit, ſecundū uarias tranſ- lationes. Nam noſtra translatio habet contempſit, Ezechielis 22. Sacerdotes eius contempſerūt legem meam. Quod Rabi Ionas exponit exciderunt funditus & extirpauerunt, chaldaica translatio Io- nathę traduxit rapuerūt ſeu raptim amo- uerunt ſcilicet eo quod non ſtabilierunt neq; confirmarunt legem, & Threnorū ſecundo. Et diſſipauit quali hortū, quod paſſiue aliter traducitur Ieremię decimo- tertio. Pollutę ſunt plantę tuę. ⲓⲛⲓⲛⲉⲛ Iniuria, iniquitas, rapina: ſecundo Regū uiceſimoſecundo. De iniquitate libera- bis me, quod Ionathas Chaldeus tradu- xit. De manu omnium raptorum. Da- uid Kimhi in cōmentarijs ſuper quatu- or exponit. De manu hominū rapinę & iniuriarum. ⲓⲛⲓⲛⲉⲛ Auis immunde ſpecies uelci prohibita: quā noſtra tranſ- latio noctuam uocat. Sed iuxta thargū Hieroſolymitanum apparet quod eſt ge- nus accipitris ab accipiēdo & rapiēdo ſic dictum, & ne ualde à noſtra transla- tione diſcedam, ego expono accipitrem nocturnum, quem Plinius libro decimo

naturalis hiſtorię cymindin nominat. Cui ſimilem fuiſſe ſomnum poſtice ſin- gic Homerus, & eam auem lingua deo- rum Chaldaica nominari aſſerit, libro Iliados decimoquarto. Sic me interpre- te ſcribens, Chalcida quam ſuperidicūt homineſq; cymindin.

ⲉⲛⲉⲛⲉⲛ Fermentauit, ſuffluit: ut Deuteronomij duodecimo. Neq; enim poterat fermētari: & ſupra, Tulit igitur populus conſperſam farinam antequam fermentaretur. Inde ⲉⲛⲉⲛⲉⲛ nomen ut ſuperius eodem. Quicumq; comede- rit fermentatum, & omne fermētatum non comedetis. Significatur etiam eo- dem nomine ſubacidum ſiue ponticum, quam ſaporis ſpeciem Ariſtoteles in li- bro de ſenſu drimeā uocat, ſcilicet ali- quantulum guſtu aſperum, de quo Nu- meri ſexto. Acetum ex uino & ex quali- bet alia potione &c. quod ego de uerbo ad uerbum ita transferrem: Aſperum uini & aſperum ſicerę non bibet. Nam quod ſequitur, & quicquid uua exprimi- tur, non eſt de textu: uoluit autem per ſi- ceram intelligi omnem potum qui non eſt uinum, inebriare tamē poteſt: quem Vlpianus citromum ſeu ceruiſiam ap- pellauit, quo condiendo utuntur lupulo qui cauſam prebet fermentationis & a- credinis. Vnde quod in Pſalmo ſeptua- geſimotertio, dicitur, quia inſlāmatum eſt cor meum, rectius Hieronymus ſic uertiſſet: quia exacerbatum eſt cor me- um, quam ut cōtractum in ſuo Pſalterio de hebraica ueritate traduceret.

ⲉⲛⲉⲛⲉⲛ Sapidum, grati ſaporis: pro quo Hieronymus poſuit Iſaię triceſimo. Commixtum migma comedent: & Se- ptuaginta interpretes tranſtulerunt, p-

leas commixtas ordeouentilato: sed Ra-
biſonas exponit gratum guſtui delecta-
bile & amœnum: quomodo ſolet fornū
eſſe iumentis. **חור** Violentus, ini-
quus, nocens: Pſalmo ſeptuageſimo pri-
mo. De manu contra legem agentis &
iniqui: quod Hieronymus in ſuo Pſalte-
rio traduxit: De manu iniqui & nocētis.
Hoc uerbo Chaldaica translatiō uitur
pro eo quod nōs habemus confundit,
Prouerbiorum uiceſimo octauo. Qui au-
tem comēſſatores paſcit confundit pa-
trem ſuum. Vnde exponunt illud Amos
quarto, Et ſacrificate de fermentato lau-
dem, aliter ſcilicet hoc modo. Et ſuffumi-
gate de uiolentia Sic enim Ionathas chal-
daice tranſtulit, laudem, uel ſecundū A-
quilam gratiarum actionem. **חור**
Acetum: Pſalmo ſexageſimo nono. Et in
ſini mea potauerunt me aceto. **חור**
Tinctus, coloratus: Iſaia ſexageſimo
tertio. Tinctis ueſtibus de Bozra, quod
Septuaginta interpretes uerterunt, Ful-
uis ueſtibus de Boſor.

חור Vertit, declinauit: Cantico-
rum quinto. At ille declinauerat, & lere-
miæ tricēſimo primo. Vſq; quo delicijs
diſſolueris filia uaga, pro quo rectius Se-
ptuaginta, Vſq; quo conuerteris filia de-
ſpecta: & Canticorum ſeptimo. Iūcturæ
fœminum tuorum, hoc eſt, uertebra co-
xarum: quæ apud Græcos Iſchia dicun-
tur. Vnde morbus iſchiaticus quem illi
terati ſciaticum uocant.

חור Vinum merum: Pſalmo ſe-
ptuageſimo quinto. Calix in manu do-
mini uini meri, id eſt, excellētis: & Deu-
teronomij tricēſimo ſecundo. Et ſangui-
nem uuæ biberent meraciſſimū: & Iſaia
uiceſimo ſeptimo. In die illa uinea meri,

חור & **חור** Cementum ex calce
& arena comixtum, & argilla ſeu bytha-
men quo aliqua inter ſe lutantur, pican-
tur ſeu ferruminantur: Genēſis undeci-
mo. Habuerunt lateres pro ſaxis, & bi-
thumen pro cemento. Sic Genēſis deci-
mo quarto. Puteos multos bichuminis:
eſt & lutum: Exodi primo. Operibus du-
ris luti & lateris. Inde **חור** uerbum ue-
nit quod à luti ſimilitudine turbare ſigni-
ficat & intumeſcere. Pſalmo quadra-
geſimo ſexto. Sonuerunt & turbata ſunt a-
quæ eorum, quod Hieronymus de he-
braica ueritate traduxit, Sonantibus &
intumeſcentibus gurgitibus eius: & dū
plicatur hoc uerbum more ſermonis he-
braici, ut Iob 16. Facies mea intumuit à
fletu: & Threnorum 1. Conturbatus eſt
uenter meus, ſed rectius, Intumuerūt ui-
ſcera mea, **חור** Corus, modius.
Oſa tertio. Et coro hordei & dimidio
coro hordei: Ezechielis quadra-
geſimo quinto. Ut capiat decimā partē cori ba-
thus & decimam partem cori ephi.

Munſt. Eſt homer meſura quæ cōple-
ctitur decem meſuras ephi, hoc eſt, cō-
tinet ſecundū Iudeos 4300. oua.

חור Accumulatio, quia intra ſe re-
ſidunt fluctus ut ſolet in pelago cōtinge-
re, Habacuk 3. pro eo quod dicitur, In lu-
to aquarum multarum, Septuaginta uer-
terunt, Conturbando aquas multas. Sed
magiſtri Hebræorum exponunt con-
gregationem ex reſidentia intra ſe ſtu-
dium, ut aſtipuletur id quod Pſalmo tri-
ceſimo tertio, legitur. Cōgregans quaſi
in utre aquas maris, & talem intra ſe in-
cubantem aceruū Ionathas etiam in ſua
translatione chaldaica inſinuat. **חור**

Aceruus

Acerus, agger: Exodi octauo, Congregaueruntq; eas in immensos aggeres.

אֲשִׁי אsinus, à cumulis & sarcinis ferendis sic dictus: primo Regum decimo sexto. Tulit itaq; Isai asinum plenum panibus, ubi in hebraico deest plenum: & dicitur asinum panum seu sarcinam panum. Et ludicum decimo quinto. In maxilla asini in mandibula pulli asinarum delevi eos: quod Hebræorum magistri sic interpretantur: In maxilla asini accumulatis cumulos seu coaceruantis acervos in maxilla asini percussi, vel secundum alios libros necavi mille viros: & hic sensus ex chaldaica translatione patet. Et quarto Regum sexto. Caput asini 20. argenteis. Inde dici putant בִּבְרִי bubalum, Deuteronomij decimo quarto. Ceruum & capream & bubalum. Rabi Ionas scribit in lingua punica quoddam animal sic nominari quod maximis capris est simile, quare nostrates ludæi exponunt gemplen.

אֲרִי Quinq; & contra morem aliorum nominum terminationes generis transformat, in masculino assumens in fine he aspirationem, ut Genesis quadragesimo septimo. Extremos quoq; fratrum suorum quinq; viros constituit: & in feminino sine he, ut primo Regum vicesimo quinto. Et quinq; arietes coctos. אֲרִי Inguen: ut secundo Regum secundo. Percussit ergo eum Abner a versa hasta in inguine: & ut Lyra scripsit, est locus corporis humani post quintam costam, ubi vitalia membra latent: cuius expositionis auctor fuit ante Lyram Rabi Iohanan Hebræus, qui dicit eum esse locum in hominis corpore ubi pendet iecur & fel: & ad humani pectoris simili-

tudinē arma bellica sunt fabricata cum costis & iuncturis ferreis protegentia uirum usq; post inguina, quæ quidem arma Greci thoraces & armatos thorectas appellant: parimodo Hebræi armatos uocant אֲרִי Exodii tredecimo. Et armati ascenderunt filij Israël de terra Egypti. אֲרִי Quintam partem imposuit, quasi loquimur decimauit, sic diceremus quintauit, Genesis quadragesimo primo. Et quintam partem fructuum congreget in horrea: quod de uerbo ad uerbum liceat nobis sic dicere: Et quintauit terram Egypti in abundantia annorum fertilitatis: reliqua uerba non sunt de textu ueritatis hebraicæ, pars autem quinta dicitur אֲרִי Numeri 5. Quintamq; de super ei in quem peccauerit.

אֲרִי Lagenā, hydria, uter. Genesis uicesimo primo. Cumq; consumpta esset aqua in utre. Item superius, Tollens panem & utrem aquæ. Sic quidam exponunt uersum Habacuk secundo. Væ qui potum dat amico suo mittens fel suum & inebrians: aliter & hoc modo: uæ qui potum dat amico eius admouens lagenam tuam ut inebrietur, ubi dictio præsens uarias interpretationibus suffecit translationes. Nam Symmachus tradidit thymō, id est, animum siue furorem à nomine hama de quo superius tractauimus: iuxta quod & illud Deuteronomij tricesimo secundo. Fel draconum uinum eorum. Hieronymus in commentarijs Osee traduxit, Furor draconum uinum eorum: quod alij putant rectius, poculum draconum uina eorum. Theodosion uerbum Habacuk superius uertit diffusionem, quinta editio subuersionem iræ. Aquila emissionem furoris. Alia editio turbine,

alia amētiam turbidam. Sed doctissimus Rabi Abraham Ezraides exponit de eo qui calicem leuat, & proximum suum inebriat uino de uase tuo; iuxta uocabulum quod eodem modo legitur Osee septimo. Cœperunt principes furere à uino: quod ipse & David Kimhi enunciat utrem seu lagenam de uino, id est, plenā uino: & pater eius Ioseph Kimhi hunc uersiculū intelligit de prelatiis, qui cum sunt sobrii dicuntur principes: post uero quam cœperunt repleri de lagena plena uino, dicuntur delusores. Sūt etiam multi Hebræorum qui dictum uocabulum pro ira & furore traducunt instar uersiculi Iob uicesimoprimo, & de furore omnipotentis bibit.

* 125 Gratificauit & per gratiam donauit, misertus est: Exodi 33. Et miserebor cui uoluerō: rectius, miserebor cui miserebor: & ponitur per apocopam ultimę literę nun, sed integre legitur, Genes 33. Quos donauit deus seruo tuo, & Psalmo 119. Et de lege tua misere mei: pro quo Hieronym. in suo Psalterio sic. Et legem tuam dona mihi. Item Iudicū uicesimoprimo. Miseremini eorū. Hinc

126 Gratia. Exodi duodecimo. Dominus autem dedit gratiam populo: quod in Iob per epenthesin iod reperitur, sicut & in alijs quoq; dictionibus frequenter accidit. Inde uenit. 127 Misericordia, gratia, pietas: & nescio quare translatio nostra legit requiem, Ieremię decimo sexto. Seruietis ibi dijs alienis die ac nocte qui non dabunt uobis requiē: uult enim propheta dicere: qui non præstabunt uobis misericordiā: sic enim chaldaica translatio uertit rahanim, id est, clementiam. Inde multa deriuata depre-

catiua, ut 128 Clementia, gratia, misericordia: Iosue undecimo. Et non merentur ullam clementiam: quidam interpretantur etiam precem. tertio Regum octauo. Respice ad orationem serui tui & ad preces eius. Et quod sequitur,

129 Deprecatio, obsecratio, oratio, supplicatio: Prouerbiarum decimo octauo. Cum obsecrationibus loquitur pauper: sic singulariter in masculino: ut Psalmo 130. In uocē deprecationis meę. Sed pluraliter tam in masculino, ut 130 Zacharię 12. Spiritum gratię & precum, quam etiam in feminino ut 131 Psalmo 86. Et intende uoci deprecationis meę. Inde ueniunt diuersę formę uerborum deriuatiuorum, quas legendo bibliam experieris, ut est illud Deuteronomij 3. 132 Precatus sum dominum, id est, petij donum grauitum. 133 Frustra, gratis, superuacue: Psalmo 35. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, superuacue exprobrauerunt animam meam: per paragogen ab 134 quod ex gratia & sine premio sit.

* 135 Castrametatus est, supauit, expugnauit, præualuit, māsit, habitauit: ut Isaię 29. Vē Ariel, Ariel ciuitas quam expugnauit David, quod Ionathas chaldeus sic interpretat: Heu altare altare filiorū ciuitatis quā supauit uel in qua præualuit David, Symmachus castrum, & Theodotion circūuallatio uerterūt. Refert Hieronymus quendā eruditissimū Hebræorum ut ipse ait, habitaculum expoluisse: quilibet in sensu suo abūdāt, nā idem uerbum Zacharię 9. aliter transferunt: pro eo enim quod nos legimus, Ecce circūdabo domum meam ex ijs qui militant

tant mihi, translatio Septuag. sic habet. Et ponā in domo mea eleuationē. Inde derivatur מַחֲנֶה id est, circūuallatio, turma, castramansio: & est generis cōmunis tam in singulari quam in plurali, Genes 32. Alia turma quę reliqua est saluabitur. Ecce in singulari masculino. Item in eodem. Si uenerit Esau ad turmā unā. Ecce in singulari fœminino. Item in plurali masculino Genes eodē. Et appellauit nomē loci illius מַחֲנֶה id est, castra. Itē in plurali fœminino in eodē loco. Diuisit populū qui secum erat &c. in duas turmas. Est & alia eius uocabuli forma quę legitur 4. Regum 6. In loco illo ponamus insidias: rectius de uerbo aduerbum sic. In loco ignoto & abscondito mansiones meę. Inde legitur Iudicum 19. מַחֲנֶה id est, mansiones seu habitacula ad pernoctandum. מַחֲנֶה Lancea, hasta: primo Regum uicesimo sexto. Ecce hasta regis, & secūdo Regum uicesimo tertio. Ipse est qui leuauit hastam suā: & in plurali est tam masculini quam fœminini generis.

* מַחֲנֶה Gēmauit, seu fructuū grossos arbor quęlibet produxit: ut Cantico- rum 2. Ficus protulit grossos suos: & in Arabico nominante ricū מַחֲנֶה à germinando, quod hebraice hitkon dicūt. מַחֲנֶה Condiuit aromatibus, qđ nostri dicūt balsamauit: ut in corporibus mortuorum fieri solet longo tempore sine putredine duraturis: Genes 50. Vt aromatis condirent patrem suum: & sequitur, quibus iussa explentibus, quod uerius ita transferetur: Et condiderunt aromatibus me dici Israhēlem.

* מַחֲנֶה Pruina: ut Psalmo septuagesimo octauo, Et moros eorum in prui-

na, quod Hieronymus frigus uertit: sed Hebrę dicunt quod sit species grādinis.

* מַחֲנֶה Imbuit, initiauit, domestica uit, & à primis rudimentis exercuit: Pro uerbiorū uicesimo secūdo, pro eo quod legitur: prouerbiū est, adolescēs iuxta uiam suam: Hebrę habent, Exerceri puero, uel imbuiere adolescentē iuxta uiam suam: id est, prima debēt esse puerorum exercitia secundum indolem eorum scilicet parum & adhuc parum, secundum quod teneritudo eorum ferre potest. Inde dicunt uernæ & domestici alicuius מַחֲנֶה id est, a fuci & legibus domus imbuti: ut Genes decimo quarto. Nunc erauit expeditos uernaculos suos. מַחֲנֶה Initiauit, dedicauit, sacrauit: Deuteronomij uicesimo. Quis est homo qui ædificat domum & non dedicauit eam: Rabibonas dicit huius uerbi significatum ex superiori. Inde nomen מַחֲנֶה dedicatio, ut in titulo Psalmi 30. Psalmus cantici in dedicatione domus David.

* מַחֲנֶה Hypocritauit, seduxit, prauaricatus est, accepit personam, polluit: sic enim translatio legit Ieremię uicesimo tertio, Propheta namq; & sacerdos polluti sunt, ubi translatio Chaldaica lonathā habet: fecerunt furtum legis eorum: id est, uerba legis tenentes abutuntur mente legis quę propria dei est, & aliud simulant aliud agunt. Vnde nomen מַחֲנֶה translatio nostra hypocritam uertit Isaię nono. Quia omnis hypocrita est & nequam. In sequenti capitulo eiusdem transfertur fallax: Ad gentem fallacem mittam eum, hoc est, uitiolam: sic Rabi Salomon exponit id quod legimus Numeri tricesimo quinto.

Ne polluatisterram habitatiōis uestre, id est, ne uicietis terram: cui alludit translatio nostra si bene emendetur Isaie uice simo quarto. Et terra infecta est ab habitatoribus suis: id est, secundum David Kimhi in commentarijs, quasi uideatur maligna & deserta nullum proferēs fructum. Omnia huius uocabuli deriuata significanc maliciam & dolum, acceptio nemq; personarum.

* פָּנָה Strangulauit, necuit, laqueo suffocauit: Nahum secundo. Et necauit leænis suis. Item secundo Regum decimo septimo. Et disposita domo sua suspēdio interijt. Et Iob septimo. Quamobrē elegit suspendium anima mea.

* נָחַם Beneficium, gratia uel gratio sitas. Septuag. eleos interpretati sunt, unde nostra translatio ubiq; habet misericordia: Psalmo octogesimo nono. Misericordias domini in æternum cantabo. Quoniā dixi in æternum misericordia edificabitur: pro quo nos legimus: quoniā dixisti in æternum misericordia edificabitur in cælis: & Ionæ secundo. Misericordiam suam derelinquunt, id est, beneficia ingrati non recordantur. רַחֵם Virtuofus, sacer, qui est in statu gratiæ sanctus, beneficia dei cōsecutus: Psalmo decimo octauo. Cum sancto sanctus eris. רָעָה Vitiosum, sacrū, id est, execrabile, ut est apud Virgilium: auris fera fames: nepharium, damnabile: Leuitici uicesimo. Nephariam rem operati sunt, occidentur. רָעָה Ciconia: nostra translatio Porphyriōnem traduxit, Leuitici undecimo. Onocrotalum & Porphyriōnem: auis est immunda & edi prohibita.

* נָחַם Texit, protexit, sperauit, tu-

catus est: Sophoniæ tertio. Et sperabunt in nomine domini: sic etiam Chaldaica translatio habet, Prouerbiorum decimo quarto. Sperat autem iustus in morte sua: & Psalmo sexagesimo primo. Protegar in uelamento alarum tuarum: & Psalmo tricesimo sexto. In tegmine alarum tuarum sperabunt, alias tutabuntur: & Deuteronomij tricesimo secūdo. Vbi sunt dii eorum in quibus habebant fiduciam: quod alij traducunt, ubi sunt dii eorum robur in quo tutati sunt.

* נָחַם Perdidit, deuorauit, absumpsit, deuorauit: Deuteronomij uicesimo octauo. Quia locustę deuorabūt omnia: rectius sic, quia deuorabit ipsum locustas. Inde נָחַם id est, rubigo: Iobis primo. Residuum bruchi comedet rubigo: sed aliter uertit translatio nostra Isaie tricesimo tertio. Sicut colligitur bruchus: & aliter Septuaginta interpretes sic: quomodo si quis congreget locustas.

* נָחַם Os occlusit: Deuteronomij uicesimo quinto. Non ligabis os bouis. Inde nomen cuiusdā claustrī quo iumentis ora clauduntur, dictum נָחַם quod nostra translatio appellauit custodiam: ut Psalmo tricesimo nono. Posui ori meo custodiam.

* נָחַם & נָחַם Potens, fortis, Amos secundo. Et fortis ipse quasi querens. Inde נָחַם thesaurus, diuitiæ, potentia: Isaie tricesimo tertio. Diuitiæ salutis sapientia & scientia.

* נָחַם Iuncto mem in principio נָחַם minutū album gregatim sparsum: quod Hieronymus traduxit quasi pilo contusum, Exodi decimo sexto. Apparuit in solitudine minutum & quasi pilo contusum,

* **פָּחַד** Defecit, defuit: diminutum est. Regum 17. Nec lecythus olei minuetur: & infra, Et lecythus olei non est imminutus: id est, non defecit: & Genesis 18. Quod si minus quinquaginta iustis quinq; fuerint, quod uerius sic traducit: si forte deficiant quinquaginta iustorum quinq;. Et Ecclesiastis 1. Et stultorum infinitus est numerus: quod sic omnes etate nostra theologi hactenus allegauerunt, sed nusquam hæc sententia reperitur: est enim recitatus textus ita de uerbo ad uerbum in linguam latinam traducendus. Et defectus non poterit reparari: cōsiderabis aliquando circa hoc uocabulum defectus nostros in scriptura sacra, ut hyperbolice loquar, infinitos defectus, de quibus uinam nobis deus misericors largiatur tempus copiosius disserendi.

* **סָתַר** Defendit, occultauit, protegit, uelauit: Deuteronomij 33. quasi in thalamo cōta die morabitur, quod hebraica ueritas & Onkelus chaldaice de uerbo ad uerbum sic traducunt. Erit protector pro eo tota die. Inde **סִתָּה** id est, statio nauium: quia occultat & defendit naues à uentis, ut dicunt Hebræorum grammatici Genesis 49. Zabulon in litore maris habitabit & in statione nauium.

* **סָתַר** Occultauit, cooperuit, uelauit: Ieremie 14. operuerunt capita sua.

* **פָּחַד** Præcipitauit, festinauit: Regum 4. Cumq; festinaret ut fugeret: & Psalmo 116. Ego dixi in excessu meo, qđ Hieronymus traduxit in stupore meo, sed uerius in festinatione uel præcipitatione mea. Inde nomen uerbale **פָּחַד** id est, festinatio, quod cum præpositione ad uerbalius transferretur, Exodi 12. Et co-

medetis festinanter, rectius cum festinatione, passuum eius legitur: 1. Regum 23. pro eo quod nostra translatio habet. Porro Dauid desperabat se posse euadere, ueritas hebraica de uerbo ad uerbum sic legit. Et fuit Dauid festinatus ad eundem à facie Saul: & Psalmo 104. A uocet tonitru tui formidabunt, id est, cum pauore mouebuntur.

* **פָּחַד** Interior pars manus, quæ uola dicitur Ezechielis quarto. Melior est pugillus cum requie quam plena utraq; manus cum labore & afflictione. In dualinum. **פָּחַד**

* **פָּחַד** Placuit, uoluptatem, noluntatem, complacentiam, dilectionem habuit. Genesis tricesimo quarto. Amabat enim puellam ualde: quod secundum hebraicam ueritatem de uerbo ad uerbum sic transferendum esset, Quia complacentiam habuit in filia Iacob: & Canticorum octauo. Donec ipsa uelit, id est, uoluntatem habuerit: ut Psalmo centesimo quadagesimo septimo. Non in fortitudine equi uoluntatem habebit. Inde nomen **פָּחַד** uoluntas, beneplacitum: Psalmo 1. Sed in lege domini uoluntas eius.

* **פָּחַד** Fodit. Genesis 21. Quoniam ego fodi puteum istum. **פָּחַד** Explo-
rauit, & à fodiendis rimis rimatus est, cōsiderauit: Iosue 2. De filiis Israël ut explo-
rarent terram. Item paulo post: Et omnē terram considerare uenerunt. **פָּחַד**
Talpa à fodiendo dicta: Isaiæ secundo. Talpas & uespertiones, alij dicunt esse speciem auis. **פָּחַד** Confusus est, erubuit: Isaiæ uicesimo quarto. Et erubescet luna & confundetur sol: ut Michææ 3. Et confundentur qui uident uisiones & confundentur diuini.

* **וְחָן** Inuestigauit, scrutatus est: Prouerborum uicesimo. Quæ inuestigat omnia secreta uentris: & in Abdiæ principio ponit passiue: quomodo scrutati sunt Elau: & Psalmo septuagesimo septimo. Et scopebam spiritum meum, quod hebraice legitur in tertia persona transitui secundi. Et factus est inuestigare spiritus meus quasi liceret dicere: scrutificauit spiritus meus: eius & nomen & uerbum habentur Psalmo sexagesimo quarto. Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio, scribitur autem nomen cum zeri & segol, ut **וְחָן**

* **וְחָן** Mutauit habitum: tertio Regum uicesimo secundo. Porro rex Israel mutauit habitum suum & ingressus est bellum. **וְחָן** Manumisi, liberauit. Iob tertio. Et seruus liber à domino suo, ubi paragoge adijcitur iod **וְחָן** nā sine eo legitur Leuitici decimonono. Nec libertate donata. Item eodē: Quia non fuit libera, id est, liberta.

* **יָצֵן** & **יָצֵן** Sagitta, iaculum: Ieremix nono. Sagitta uulnens lingua eorum, per apocopen literæ geminatae: & Psalmo centesimo uicesimo septimo. Si cut sagittæ in manu potentis. Inde nomen balistariorum seu phalangæ armatorum & curruum. Iudicum quinto. Vbi collisi sunt currus. **יָצֵן** Dimidiauit. Iob uicesimo primo. Et si numerus mensium eius dimidiatur. **יָצֵן** Scrupulus, calculus, lapillus in formam arenæ diminutus & contusus: & sic à calculo metaphorice numerum traduxit interpret noster, Threnorum tertio. Cōfregit ad numerum dentes meos: quod Hebræi legunt, Cōtudit in modum arenæ dentes meos. Alij, confregit silice

dentes meos. Sic Prouerborum uicesimo. Implebitur os eius calculo. Significat etiam lapidem fulgureum: pro quo Hieronymus sagittas quoque transtulit: Psalmo septuagesimo septimo. Etenim sagittæ tuæ transeunt.

* **דָּוָן** Excidit, dolauit, incidit, effodit, fabrefecit. Osee sexto. Propter hoc dolauit in prophetis, & Deuteronomij sexto. Cisternas quas non fodisti. Inde nomen **דָּוָן** Psalmo uicesimonono. Vox domini intercidentis flammam ignis, pro quo Hieronymus, Vox domini diuidens flammam ignis: & Isaie quinto. Et torcular extrudit in ea.

* **רָצֵן** Separauit, partitus est, diuisit, dimidiauit: Num. tricesimo primo. Ex media parte filorum Israel quam sepe rauerat. Inde multa deriuata secundum artem. Munst. Hæc deriuata sunt **רָצֵן** **רָצֵן** **רָצֵן** quæ medietatem significant.

* **רָצֵן** Gremium, sinus, alij ulnas exponunt seu brachia, sicut nos legimus Isaie quadragesimonono. Et afferent filios suos in ulnis: quod Septuaginta traduxerunt in sinu.

* **רָצֵן** Clangit, scilicet geminato zade. primo Paralippomenon decimo quinto. Sacerdotes clangebant tubis. Inde **רָצֵן** id est, tarantara, tuba classica. Osee quinto. Clangite buccina in Gaba, tuba in Rama. **רָצֵן** Villa, atrium. Ezechielis decimo. Et atrium repletum est splendore gloriæ domini, & est generis communis tam in singulari quā in plurali, & Leuitici uicesimo quinto. Si autē in uilla fuerit domus quæ muros non habet. **רָצֵן** Herba, fenū: Isaie tricesimo septimo. Et herba tectorum

rum quę exaruit, & eiusdem quadragesimo. Omnis caro fœnum; & eiusdem decimoquinto. Quia aruit herba.

רָחַץ Porrum. Numeri 11. Porriq; & cepe & allia.

* **צָוָה** Decreuit, præcepit, statuit, tulit leges: Isaie 10. Vg qui condunt leges iniquas, & Prouerborum 8. Et legū conditores iusta decernūt. Inuenitur & per defectum alterius kuf. Prouerborū 8. Quādo certa lege & gyro uallabat abyſſos. Item quando appendebat fundamētā terrę. Inde nomē **צָוָה** id est, legislator, præceptor, & maxime in sacris canonibus quod nostra trāslatio dux tranſtulit: Gen. 49. Non auferetur sceptrum de iuda & dux de fœmore eius: & alibi princeps, lud cum 5. Cor meum diligit principes israel. Illic em legi sine mem. Reperitur iod abundans in fine. Isaie 22. memoriale diligēter in petra. **צָוָה** Præceptum, statutū, congruentia, legitimū, coſuetū. Genesis 47. Quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebātur: & accipit in fine he, fit fœminini generis, ut Numeri 9. Præceptum idem erit apud uos tam aduenæ quam indigenæ. In plur. **צָוָה** & **צָוָה** **צָוָה** Coſtitutus, conatus, pro quo translatio nostra habet magnanimus. Iudicum 5. Magnanimorum reperta est cōtentio.

* **צָוָה** Inſcripſit, depinxit, inſculpiſit: Ezechielis 23. Cumq; uidisset uiros depictos in pariete.

* **צָוָה** Probauit, expertus est, perquisiuit, inuestigauit, explorauit: Deuteronomij 13. Quere ſollicite & diligenter, & Psalmo 139. Proba me deus & ſcito cor meum, & eodem paulo ſuperius. Domine probasti me & cognouiſti, pro

quo Hieronymus tranſtulit. Domine inuestigaſti me. Inde uerbum tranſitiuū ſecundum, Eccleſiaſtiſ duodecimo; Enarrauit quę fecerat & inuestigauit. Inde nomen **צָוָה** Iudicum quinto. Magnanimorum reperta est contentio: pro quo Ionathas Chaldeus rectius ſollicitatio ſeu cogitatio cordis traduxit.

* **צָוָה** Aſtinauit, ſuccenſit, aruit: Iob 30. Et oſſa mea aruerunt præ cauma te, per apocopen res literę & aſſumptio nem he, & 2. Regum 22. Quoniam iratus eſſei: ſic etiam Ionathas Chaldaice traduxit: & Genesis 4. Quare iratus es. Paſſium eius legitur Psalmo 102. Et oſſa mea ſicut cremum aruerunt, id eſt, uſſulata ſunt: & perdit in fine he, ſic lere mię 6. Defecit ſufflatorium in igne, id eſt, combuſtum ſeu uſſulatum eſt. Inde **צָוָה** uel **צָוָה** Siccum uel ſiccitas: Ieremię 17. Sed habitabit in ſiccitate in deſerto. Et nota quod reperitur quandoq; prima duplicata, ut Deuteronomij 28. Ardore & aſtu, eſt autem **צָוָה** morbus ardens.

* **צָוָה** Exiccatum eſt. Genesis 8. Viditq; quod exiccata eſſet ſuperficies terre: quod tranſtulit Hieronymus uacuefactus. Iob 14. Et fluuius uacuefactus areſcat. Inde uerbum graue, quod noſtra translatio exponit ad deſertum deducere. Nahum 1. Et omnia flumina ad deſertum deducēs. Inde nomen **צָוָה** ſiccū. Exodi 14. Et uertit mare in ſiccum, unde eſt illud adiectionum Prouerborum 17. Melior eſt buccella ſicca, & Leuitici 7. Siue oleo conſperſa ſiue arida fuerit, & aliud nomen **צָוָה** ſiccitas. Iudicum 6. Et in omni terra ſiccitas: & Isaie 26. Quasi calore ſub nube torrente: & pluraliter declina

declinatur in genere ſœminino חֲרִירָה
ut Iſaïæ 48. Non ſitierūt in deſerto, pro
non ſitierunt in aridis ſeu ſiccitatibus,
quo motus Hieronymus in ſuo Pſalte
rio de hebraïca ueritate Pſalmo 32. pro
eo quod nos legimus, Dum configitur
ſpina, rectius ſic tranſtulit. Cum exarſe
rit eſtas. חָרַב Aëſtus; ut Deuterono
mij 28. Ardore & æſtu, & ſcribitur ſex
punctis. חָרַב Culter, gladius, & eſt
genus ad omnia ferramenta acuta qui
bus ſcindimus. Ezechielis 5. Sume tibi
gladium acutum radentem pilos, & ludi
cum 7. Gladius domini & Gedeonis.
Scribitur & ipſum quoq; ſex punctis. Itē
Exodi 20. Si enim leuaueris cultrum tuū
ſuper eo polluetur. חָרַב Deuaſtatū
& deſolatum eſt. Ieremiæ 2. Et portæ ei
us deſolamini uehementer; & Oſeę 13.
Et deſolabit fontem eius; rectius. Et ſicca
ri faciet fontem eius, & uerbum tranſiti
uum Sophonię 3. Deſertas feci uias eo
rum. חָרַב Coruus, ſecundum Se
ptuaginta & noſtram translationem So
phonię 2. Coruus in ſuperliminari, ſed
non ita Hebręi.

* חָרָגִל Species uolatilis quatuor ha
bens pedes, cuius ſuffragines retro ſunt
longiores, quod animal trāſlatio noſtra
nominat ophimachum. Leuitici 11. Et at
tacus atq; ophimachus, alij dicunt eſſe
genus locuſtę.

* חָרַב Cinxit, ligauit, contraxit, cō
ſtrinxit; 2. Regum 22. Et contrahentur
in anguſtijs ſuis; quod per metatheſin li
terarum חָרַב legitur. Pſalmo 18. Et clau
dicauerunt à ſemitis ſuis, de quo ſupra
locuti ſumus.

* חָרַב Perterritus eſt, pauit, ſtupuit,
uel horruit potius; Iſaïę 29. Et ſtupebunt

& timebunt à facie cōmotionis manus
domini. Et 1. Regum 13. Et omnis popu
lus perterritus eſt qui ſequebatur eum,
& 3. Regum 1. Territi ſunt ergo & ſurre
xerunt. חָרַב Curauit, laborauit, ſe
dule miniſtrauit; 4. Regum 4. Ecce ſedu
le in omnibus miniſtraſti nobis: quod
Hebręi & Ionathas Chaldeus ſic uertūt.
Ecce procuraſti nobis omnem procurati
onem iſtam, ubi & nomē uerbale quoq;
inuenitur additione he in ſine. חָרַב
Mouit ſe præ terrore ſubito, quod Hie
ronymus traduxit formidauit: & in alio
loco auolauit. Oſeę 11. Et formidabunt
filij maris. Item paulo inferius. Et auola
bunt quaſi auis ex Ægypto.

* חָרַב Succenſuit, iratus eſt: Zacha
riæ 10. Super paſtores iratus eſt furor me
us. Inde nomen חָרַב Pſalmo 69. Et fu
ror irę tuę comprehendet eos. Inde paſſi
uum iratus factus eſt, pro quo tranſlatio
noſtra habet pugnauit. Canticorum 1.
Filij matris mee pugnauerunt cōtra me:
& more idiomatis proferitur per apoco
pam he: Pſalmo 37. Noli emulari, & in
paſſiuo Ieremiæ 6. Deſecit ſufflatorium
in igne; id eſt, extoſtus ſeu ſuccenſus eſt
folliſ.

* חָרַב Monile, iocale, quod torquē
dicunt. Canticorum 1. Collū tuum ſicut
monilia, & eſt gēmarum ſeu precioſorū
lapillorum in unum ſilum concatenatio,
quam collo circumligant, ſecundum ma
giſtros Hebręorum. In plurali חָרָיִים
ibidem.

* חָרַבִּים Incantator, ariolus, magus:
Exodi 7. Fecerunt etiam ipſi per incanta
tiones Ægyptiacas, & Danielis 2. Ab
omni ariolo & mago: & ſcribit Rabi A
brahā Ezraides quod ſunt genethliaci
qui

qui diuinant per natiuitates.

* חרש Solus uel pugillaris: Isaiæ 7. Et scribe in eo stilo hominis, & Exodi 32. Formauitq; opere fulorio, quod alias sic exponitur. Et formauit ipsum pugillari seu stilo. חרש Acus & fibulę uesti um muliebrum: ut Isaiæ 3. Linteamina & acus.

* חרש Stigmatizauit, ambussit, assig-
nauit, hoc est, rei suę notas seu signa
inussit quo facilius eam inter alienas pos-
sit inuenire: quare utpote Hieronymus
inuenire traduxit Prouerbiorū 12. Non
inueniet fraudulentus lucrū, Hebręi ex-
ponūt sic: Non inuret dolus aucupiū su-
um: quod secundum Rabi Ioseph patrē
Dauidis Kimhi ita est intelligendū: pen-
nas uolucris capte nō incidit neq; eripit
ne turpitudine plumarū uenalis conte-
mnat, sed potius summas pinnulas am-
burit & uolulat ne manibus facile auolet.
Vir autem dolosus non in tanto prospera-
bitur, ut tam diu auis capta in suis ma-
nibus permanet quousq; illam possit inu-
rere, quinimō ante stigmatū cauteria de
manibus dolosi aucupis auolabit: hoc i-
psū parabolice insinuat. Diuitias iniu-
ria & dolo malo quesitas uix dum posses-
sas uelociter perire: hęc Rabi Ioseph.

* חרש Cancelli. Canticorū 2. Pro-
spiciens per cancellos.

* חרש Urtica. Prouerbiorum 24. Et ecce totum repleuerant urtica. Sūt eti-
am aliqui quorum opinio est cardui spe-
ciem esse, Sophonię 2. Siccitas spinarū
& acerui salis.

* חרש Occidit, desolauit, uastauit,
deleuit, perdidit: Numeri 21. Delebo ur-
bes eius, & Iosue 6. Et interfecerunt om-
nia que erant in ea; & Isaiæ 11. Et deso-

labit dominus linguam maris Ægypti.
Inde nomē חרש quod scribitur sex pun-
ctis, anathema, prohibitio, excōmunica-
tio uel excōmunicatū, perditio, deletio:
Iosue 6. Sitq; ciuitas hęc anathema; &
cap. 6. Tuleruntq; de anathemate, id est,
prohibitione cōmunionis: & postea: q̃a
pollutus est anathemate: deus enim pro-
hibuit ne cōtrectarent res Hierichontis
cum ait: uos autem caute ne de ijs quę
pręcepta sunt quippiā cōtingatis: quod
de uerbo ad uerbū sic uertit: uos autē fa-
cite pręseruari ab excōmunicato ne ex-
cōmunicemini & tollatis de excōmuni-
cato & ponatis exercitū Israhel ad excom-
municationē. Assumit quandoq; he in fi-
ne, Num. 21. & Deut. 7. Multi hoc uoca-
bulo mortē intelligunt: sicut Micheę 7.
uir fratrē suum ad mortē uenat. Sed Ser-
ptuag. sic uerterūt: unusquisq; proximū
suum tribulat tribulationē, tūc quinq; pun-
ctis scribit. Significat & חרש sagenam,
Habacuk 1. Traxit illud in sagenā suā: &
infra: propterea imolabit sagenę suę,
hoc est, idolo. Sunt autē laquei proprii
piscium, sicut & feris syluestribus sui sunt
laquei: quod utrunq; uno uersiculo com-
plexus est Eccles. 7. Quę laqueus uenato-
rum est & sagenā cor eius, ubi habetur
חורש חרש Simus na-
sum, Leuitici 21. Si torto naso.

* חרש Falx. Deuteronomij 23.
Falce autem non metes.

* חרש Sol. Iob 9. Qui pręcipit soli &
non oritur: scribitur sex punctis, & hoc
est unum ex tribus nominibus maxime
planetarū solis quibus cognoscit & mo-
tus solis & angelus siue motor eius, secū-
dum rabi Ioseph Castiliensem in libro qui
inscribit hortus nucū: & cata paragoge

Q assumit

assumit he in fine: ut Iudicum 14. Die se-
prio ante solis occubitum. חרס
Prurigo. Deuteronomij 28. Scabie
quoque & prurigne.

* חרס Conuiciatus est, ignominia
affecit, blasphemauit, exprobrauit. 1. Re-
gum 17. Ego exprobraui agminibus Isra-
el hodie: & Iudicum 8. Super quibus ex-
probastis mihi dicentes: & Psalmo 55.
pro eo quod legimus, quonia si inimicus
meus maledixisset mihi, rectius Hieron-
in suo Psalterio sic uertit: Non enim ini-
micus exprobrabit mihi: & Psalmo 69.
Et opprobria exprobrantium tibi cecide-
runt super me. Significat etiam reprehē-
dere, ut Iob 27. Neque enim reprehendit
me cor meum. Hinc nomen חרס op-
probrium, conuicium.

חרס Desponsauit: ut Levitici 19. pro eo quod le-
gimus, quæ sit ancilla etiam nobilis, He-
bræi habent: quæ sit ancilla desponsata
uiro, super quo ait Rabi Salomon simile
huic se nō reperisse in biblia, quod & or-
dinaria Hebræorum allegatio attesta-
tur. חרס Hyemauit: Isaiæ decimo
octauo. Et omnes bestiae terræ super il-
lum hyemabunt. Inde חרס id est, hy-
ems. Genesis octauo. Æstas & hyems.
Ecce Amos 5. Et percutiam domum hye-
malem cum domo æstiuæ.

* חרס Mutiuit: ut Exodi 11. Apud
omnes aut filios Israël nō mutiet canis: &
Iosue 10. Nullus contra filios Israël mu-
tire ausus est: Hebræi exponunt pro mu-
tire scilicet mouere linguam exacuere.

חרס Diligens, probus, rectus, ius-
tus, quod nostra translatio fortis inter-
pretatur. Prouerborum duodecimo.
Manus fortium dominabitur: & lequit.
Et substantia hominis erit auri precium:

Hebræi exponunt, Quod dignitas quæ
est in abundantia diuitiarum hominis
est ipsa probitas & uirtus: quare sic trans-
ferunt: Et substantia hominis digni est ius-
ta, uel sic conuerso modo: Et substantia
hominis probi est digna: translator no-
ster uariavit. Nam mox eiusdem tredecimi,
operantem uenit sic: Anima autem
operantium impinguabitur. Rabi Jonas
exponit ab auro sic. Anima thesaurario-
rum ditabitur. חרס Concisio se-
cundum Aquilam & Symmachum &
quintam editionem: unde translatio no-
stra legit loel's tertio. Populi populi in
ualle concisionis: quia iuxta est dies do-
mini in ualle concisionis, quod cum su-
periori potest conuenire. Nam uir pro-
bus rectus & iustus æquat operationem
suam ad præcisionem ne extra metas uir-
tutis uagetur, idque facit diligenti ratione
præuia quod iudicium appellamus. חרס
circo tam Hebræi quam etiam Septua-
ginta interpretes & Theodotion uerte-
runt supradictam sententiam loel's sic.
In ualle iudicii quia iuxta est dies domi-
ni in ualle iudicii seu definitionis. Vnde
legimus Isaiæ decimo. Consummatio
abbreviata, id est, decisa & definita inun-
dabit iusticiam: & illic ponitur eius passio-
num, abbreviationem dominus deus ex-
cituum faciet in medio omnis terræ:
quod eodem modo ponitur eiusdem ui-
cesimo octauo, pro quo Septuaginta ab-
breuiatas res trāstulerūt. חרס Clau-
dentata, ferra uel flagellum, uirga, tribu-
la, seu baculus quo demessa segetes ex-
cutiuntur. Isaiæ 28. Non enim in ferris
tritabitur gith: quod Septuaginta sic.
Non enim cum duricia mundabit gith:
& eiusdē 41. Ego posui te quali plaustru

tritans

trituranſ: quod Septuaginta ſic: Ecce ſeci te quaſi rotas plauſtri nouas in ſerrarū modum. Vide quibus uerbis circūlocutur huius uocabuli inſtrumentum iuxta morem excutiēdi frumenti cuiq; regioni proprium, uocaturq; à quibuſdā à terendo tribula ſerrata uel à plodendo plauſtrum: Amos 1. Eo quod tritauerūt in plauſtris ferreis Galaad. מִרְיָא מֶעֶנְיָא muri: Danielis 9. Ædificabit platea & muri, diſta ſic mœnia propter ſimilitudinem ſerræ dentatæ. אֶצֶן Acinus, lapillus uuæ, Numeri 6. Ab uuapalla ad acinum, pro quo Hebręi. Ab acinis ad folliculū, ut ſupra in litera zain legimus. מִרְיָא Caseorum formulæ: ut 1. Regum 17. Et decem formellas caſei hæſ deferes: quod Hebręi exponunt, decem caſeos lactis hos deferes. Sic Ionathas Chaldaeus traduxit. אֶרֶךְ Aurum. Iob 41. Sternet ſibi aurum quaſi lutum, & Prouerbiorum 12. Et ſubſtantia hominis erit auri precium.

מִרְיָא Innodatum, ligatū: Pſalmo 73. Quia non eſt reſpectus morti eorum, alias Hieronymus traduxit: quod non cogitauerunt de morte ſua, id eſt, non ſunt eis colligantię & innodationes ad mortem eorum.

מִרְיָא Fremuit, frēdit, ſtridit: Pſalmo 112. Dētibuſ ſuiſ fremet & tabeſcet: & Iob decimoſexto. Infremuit cōtra me dentibꝫ ſuiſ: & Threnorum 2. & fremuerunt dentibꝫ.

מִרְיָא Teſta, uas ſiſtile: & Pſalmo 22. Aruit tanquam teſta uirtuſ mea, & Leuitici 6. Vaſ autem ſiſtile in quo cocta eſt confringetur: & Iſaiæ 16. Ad murum coſtilateris, & Iob ſecundo. Qui teſta ſaniam radebat, quod in Hebręole

gitur: & ſumpſit ſibi teſtam.

מִרְיָא & in hiſphal מִרְיָא Siluit, tacuit: ut Numeri 30. Et tacueris, uoti rea erit: & Pſalmo 28. Deus meus ne ſileas à me: & Pſalmo 35. Vidisti domine ne ſileas: hoc eſt, ne faciaſ quaſi ſurdus. Inde nomen מִרְיָא ſurdus. Leuitici 19. Nō maledices ſurdo. Inde מִרְיָא tacite cogitans: 1. Regum 23. Quia præpararet ei Saul clam malum, id eſt, tacite cogitaret.

מִרְיָא Vehemens, ſortis, ualiduſ: translatio noſtra uertit urenſ. Ionæ 4. Vento calido & urenti: cui Rabi Ionas aſtipulatur qui dicit quod fuerit uentus frigiduſ & ſiccus, qui tempore arationis ingruere ſolet. מִרְיָא Arauit: Pſalmo 129. pro eo quod noſ habemus, Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores: Hebręi legunt, & Hieronym. quoq; in ſuo Pſalterio uertit. Super cernicē meam arauerūt arantes. & Deuteronomij 22. Non arabis in boue ſimul & aſino. Inde nomen מִרְיָא aratrum uel aratio. Exodi 34. Die ſeptimo ceſſabis arare & metere: pro quo Hebręi. Die ſeptimo quieſceſ in aratione & in meſſe: ſic 1. Regum 8. Et aratores agrorum ſuorum, id eſt, agricolationis ſuę. Paſſiuū huius uerbi ponitur Micheæ 3. Sion quaſi ager arabitur, unusquiſq; uomerem ſuum.

מִרְיָא & מִרְיָא Opifex, faber, ætarius, induſtriuſ artifex, Iſaiæ 41. Conſortauit faber ætarius percutiens malleo: ſimiliter Genetiſ 4. Faber in cuncta opera æriſ & ferri: & Exodi 31. Ad excogitandum quicquid fabre fieri poteſt, ubi hebraice legitur. In fabrefactione ſeu opificio lapidiſ & in opificio ligni: & 1. Regū 13. Porro faber ferrariuſ non inueniebatur in omni terra Iſraēl: & 2. Regum 5.

Q 2 Artifices

Artifices lignorum artificesq; lapidum, & Ezechielis 21. Fabricantiū intentum.

וַיִּזְרֶה Virgultum densis frondibus. Ezechielis 31. & frondibus nemorosis.

וַיִּזְרֶה Sylua: 1. Regū 23. Porro Dauid erat in deserto ziph in sylua, & paulo inferius. Mansitq; Dauid in sylua.

וַיִּזְרֶה Sol, uel potius eius resplēden tia: ut Iob 41. Sub ipso erunt radī solis, à superiori uocabulo hores, mutato samēch in schin.

* וַיִּזְרֶה Sculptit: ut Exodi 32. Scriptura quoq; dei erat sculpta in tabulis.

* וַיִּזְרֶה Calor, ardor: Iſaiæ 5. & calor flammæ exurit, & eiusdem tricesimo tertio. Concipietis ardorem & parietis stipulam, alij uolunt quiquiliās interpretari.

* וַיִּזְרֶה Cogitauit. 1. Regū 18. Porro Saul cogitabat Dauid tradere in manus Philistinorum, & Genesis 50. uos cogitastis de me malū, sed deus uertit illud in bonū, pro quo ueritas hebraica legit: Deus cogitauit ipsum ad bonum. Munst. Hinc וַיִּזְרֶה cogitatio.

וַיִּזְרֶה Polymitus, magistralis, ingeniosus: Exodi 26. Opere plumario facies: pro quo hebraice, Ingeniose facies ea, & eiusdē 28. Opere polymito, hanc artificij subtilitatem circumlocutus est cōsequenter trāslator dicens. Ipsa quoq; textura & cuncta operis uarietas, ubi ponitur וַיִּזְרֶה quinq; punctis, unde & magistralis theorica dicitur וַיִּזְרֶה apud philosophos, quam alij dicunt artē mathematicam alij supputationem. Est autem omnis ars qua aliquid ratione & demonstratione inuestigamus: ut Ecclesiastis septimo. Et quærerem sapientiam & rationem; & eiusdem nono. Quia nec o-

pus nec ratio nec sapientia nec scientia erunt apud inferos quo tu properas,

וַיִּזְרֶה Putauit, aestimauit. In precio habuit: tertio Regū decimo. Non erat argentum nec alicuius precij putabatur in diebus Salomōis: sic intelligitur illud Malachiæ tertio. Timentibus dominū & cogitantibus nomen eius: hoc est, in precio habentibus nomen eius: cui assipulatur translatio Septuaginta interpretum, qui uerterunt, & qui timent dominum & reuerētur nomen eius, hoc modo loquuntur magistri Hebræorum de honorabili aliquo uiro dicentes וַיִּזְרֶה

* וַיִּזְרֶה Tacuit. Iſaiæ sexagesimo secundo. Propter Syon tacebo, & Psalmo uicesimo octauo. Deus meus ne sileas à me: & Ecclesiastis 3. Tempus tacendi & tempus loquendi.

* וַיִּזְרֶה Obscurauit, obtenebratus est. Iſaiæ tredecimo. Obtenebratus est sol in ortu suo. Inde nomen וַיִּזְרֶה & וַיִּזְרֶה tenebræ. locis secundo. Dies tenebrarum & caliginis: & Psalmo centesimo quinto. Misit tenebras & obscurauit.

* וַיִּזְרֶה Retinuit, auertit, remouit, abstinuit, uitauit: Gen. 22. Et non peperisti filio tuo unigenito propter me: pro quo Hebrę legūt, Et non remouisti seu uitasti filiū tuum: sic enim Onkelus chaldeus uertit, & eiusdē 20. Et ideo custodiui te ne peccares in me: pro quo Hebrę sic. Et retinui etiā ego te a peccādo in me: & Genesis 39. pro eo quod nos legimus. Nec quicquā est quod non in mea sit potestate uel non tradiderit mihi, ueritas hebraica sic habet. Et non retinuit uel remouit à me quicquam.

* וַיִּזְרֶה Debilitauit, lassauit, fatigauit.

nit: Deuteron. 25. Et extremos agminis tui qui lassi residebant: per metathesin uocabuli שלל de quo supra diximus.

* עשור Electrum, & angelus uocatur eo nomine. Ezechielis 1. Et uidi quasi speciem electri.

* משה Vir magnus & excellens sicut aliquis legatus: Psalmo 68. Veniet legatus ex Aegypto.

* חזה Pectorale, rationale, Exodi 25. Ad ornandum Ephod & rationale.

* נדה Denudauit, manifestauit, discooperuit: Isaia 47. Discooperi humerum tuum, & loelis 1. Nudans spolia uiteam: quod rectius sic legitur. Nudas nudauit eam.

* נשא Desumpsit, tulit, hausit: Isaia 30. Aut hauriatur parum aquæ de fouea. Scribit Rabi Dauid Kimhi in libro de radicibus, qd de ea fouea sit hæc autoritas intelligenda: quæ paululum aquæ teneat qua sublata & desumpta denudetur & discooperiatur fundus cisterne: & sic secunda hæc significatio exprima oriatur. פרוץ Paruus grex, 3. Regum 20. Quasi duo parui greges caprarum.

* נשק Concupiuit, placuit, amanter adhesit, dilexit: Genesis 34. Sichem filij mei adhesit anima sua filiae uestre: ut Deuteronomij 7. Non quia cunctas gentes numero uincebatis iunctus est uobis dominus, hoc est, placuit in uobis seu amanter adhesit uobis. Vnde illud quod legitur Exodi 38. Et ipsas uestiuit argento: Hebræi legunt, & subiunxit, accinxit seu circūdedit ea, quasi dicens quod subiugaueritea, secundum Onkelum Chaldeum, & Isaia 38. ubi nos legimus. Tu autem eruisi animam meam ut non pe-

riret, Hebræi exponunt, Tu autem defyderasti animam meam à fossa putrefactionis, quod secundum Dauid Kimhi in commentarijs intelligitur sic. Tu autem adhesisti ad defendendum animam meam à fouea corruptionis. רדיוס Radius rotarum: 3. Regum 7. Et axes & radij earum. רחש Colligantia, densum, & per he finale desitas: ut 2. Regum 22. Cribrans aquas de nubibus: pro quo Hebræi legunt, densitas aquarum. Vnde quidam cribrum hoc uocabulo nominant. Significat etiam rotarum extremitatem circumferentiam quam canthum uocamus: 3. Regum 7. Et axes earum & radij & canthi. נהם Confregit, contriuit, terruit, formidauit, timuit, defecit: Mala chie 2. Et à facie nominis mei pauebat, quod Hebræorum doctores exponunt, à facie nominis mei fractus & humiliatus est. Nam in genere passiuo hic ponitur, quamuis Septuaginta formidaret interpretati sint: & Isaia 51. Et iusticia mea non deficiet, hoc est, secundum Dauid Kimhi non frangetur: & Iob 7. Terrebis me per somnia: & eiusdem 32. Extimuerunt nec responderunt. Inde נח nomē timor, pauor: eiusdem Iob 41. Quifatus est ut nullum timeret, id est, ut esset absq; timore, & quandoq; accipit mem in principio.

* נחש Fouis, sustentauit, congregauit: ut Prouerbiorū 25. Prunas enim congregabis super caput eius: id est, fouebis: & assumpto mem in principio נחש significat uas in quo sustentatur ignis, quod alij focum alij arulam dicūt: nostra translatio putat quoddam cinerū esse receptaculum, ubi emundati lychni extinguuntur: ut Exodi 25. Et ubi ea que

emuncta sunt extinguitur, iuxta sententiam Rabi Salomōis, licet illud uas aqua plenum Lyra sine autore certo arbitretur.

* **חָתַב** Incidit, conscripsit, determinauit, statuit, & abbreviauit, ut solent amanuenses & notarii obsignare ad futuram rei memoriam, de quo in arte poetica dicit Horatius, leges incidere ligno. Danielis 9. Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam.

* **חָתַל** Fasciuit, inuoluit, circumligauit. Ezechielis tricesimo. Veligare fannis & fasciretur linteolis. Hinc nomen **חֵתָל** fascia.

* **חָתַם** Ratificauit, obfirmauit, signauit, sigillauit. Ieremæ 32. Scripsi in libro & signaui, & Canticorum 4. Hortus conclusus fons signatus, id est, obfirmatus. Hieronymus traduxit quasi sub signaculo clausit. Iob 9. Et stellæ claudic quasi sub signaculo: & inde nomen **חָתָם** signum, signaculum uel sigillum. Canticorum 8. Pone me ut signaculum super cor tuum ut signaculum super brachium tuum, quod exponit David Kimhi sicut qui digito gestat annulum signatorium nec ullo unquam tempore dimittit eum, ita peto ut me ponas pro sigillo ad cor tuum ne unquam recedam à memoria tua.

* **חָתַן** Affinitatem contraxit, coniugia iunxit, coniugio duxit, siue nupsit. Deuteronomij 7. Nec sociabis cum eis coniugia. Inde **חָתָן** gener, socer, affinis: Exodi 18. Cognatus Moysi, pro, affinis: & eiusdem 3. Moses autem pacebat oues lethri soceri sui, & Genesis 19. Habes hic quæpiam tuorum generum, & in foemino Deuteronomij 27. Maledictus qui dormit cum socru sua. Inde **חָתָן**

nomen nuptiarum. Canticorum 3. In die desponsationis illius. Inde **חָתָן** sponsus: Psalmo 19. Sicut sponsus procedens de thalamo suo. & Exodi 4. Sponsus sanguinum tu mihi es.

* **חָתַן** Rapuit, præcipitauit, festinauit, uel aliquid repente egit. Iob 9. Si proecce, repente interrogabit, quis respondit ei. **חָתַן** Perfodit. Iob 24. Perfodit in tenebris domos: & Ezechielis 12. Et uespere perfodi mihi parietem manū. Iude **חָתָן** nomen Exodi 22. Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus. Reperitur in alio significato per translationem, sicut nos dicimus. Iste sulcat mare, uel secat fluctus, ita pro remigare ponitur longè. Et remigabant uiri ut reuerteretur ad aridam, id est, secundum Septuaginta uim afferebant, secundum magistros Hebræorum, infodiebant ancoras.

יְהִי שֵׁם יְהוָה בְּכֹכֶב

שִׁטָּה Scopauit: Isaie 14. Et scopabo eam in scopis. Qui dam putant eius primitiuum esse **שִׁטָּה** duplicatis syllabis.

* **שִׂבָּח** Beneplacuit, pro quo translatio nostra legit, uehementer gauisus est. Danielis 6. Tunc uehementer repperit gauisus est.

* **שִׁבָּח** Mactauit, occidit, laniauit, quod Hieronymus traduxit percussit, Threnorum 2. Percussisti nec misertus es, & Genesis 43. Occide uictimas, & eiusdem 39. Potifarem officialem Pharaonis qui fuit laniorum magister, nescio quare translatio nostra principem facit exercitus, pro lanijs seu mactatoribus exercitum

tum interpretata: quod alias uertit principem militiæ, Ieremiæ 52. Fortassis quia milites occidunt, quos in eo loco Ionathas chaldeus occisores uocat, quod alij de coquis exponunt: ut i. Regum 9. Leuauit autem cocus armum, apertius autem Onkelus Chaldaus in Genesi traduxit ubi supra, mactator seu macellarium carnificem seu etiam occisorem. Inde טבח nomen per segol scribendū, id est, occisio. Isaïe 53. Sicut ouis ad occisionem ducetur.

* טבל Baptizauit, tinxit: Leuitici 14. Tinet in sanguine passeris. Et Genes 37. Et in sanguinem hœdi quem occiderant tinxerūt, & quarto Regum quinto. Descendit & lauit septies in Iordane, pro baptizabatur septies. Inde passiuū Iosue tertio. Et pedibus eorum in parte aquæ tinctis. Ezechielis uicesimotertio. Et tiaras tinctas in capitibus eorum, id est, coloratas, quasi mitras in tincturam mersas.

* טבת Mensis decembris: Esther 2. Mense decimo qui uocatur tebeth.

* טבע Defixit, immerfit, demersit, submersit: Exodi decimoquinto. Submersi sunt in mari rubro; & Ieremiæ 38. Demerserunt in cœno & in lubrico pedes tuos, & Threnorum secundo. Defixæ sunt in terra portæ eius. טבעא Annulus. Genes. quadragessimoprimum. Tulitq; annulum de manu sua: & Exodi uicesimooctauo. Facies & duos annulos aureos. טבע Natura, quo uocabulo utitur magistri Hebræorum, cum de natura loquuntur, ut Moses Ægypti us in libro i. perplecorū cap. 72. alias 71. ubi per omnia uenat, quid dicant phisicnaturam; & in libro Cozar paulo post

principium quarti uoluminis. Item in libro hortus nucum, ubi de hoc inuenies propria capitula, & ita in ceteris Iudaicorum philosophorum libris.

* טבור Umbilicus, media pars uentris: unde de medio terræ sic dicitur: Iudicum nono. Ecce populus de umbilico terræ: & Ezechielis tricesimooctauo. Habitatior umbilici terræ: quod Hieronymus in commentarijs exponit, in medio terræ.

* טהר Mundus fuit, purificatus est: Leuitici decimoquinto. Lotis uestibus & toto corpore in aquis uiuentibus erit mundus: & eiusdem uicesimosecundo. Et occubuerit sol tunc mundatus uescetur. Inde nomen טהר id est, mundum, Psalmo 51. Cor mundum crea in me deus. Et טהרה mundicia: Leuit. 12.

* טוב A pulchro & bono, si uerba fieri possent, sed dicamus: bonū uel pulchrum fuit. Numeri 24. Quam pulchra sunt tabernacula tua. Inde nomen טוב bonum seu decorum, quod etiam græce una dictione comprehenditur. Genes 1. Et uidit deus quod esset bonum. Inde טובה benignitas & beneficium &c.

* טוהר Neuit, filauit: Exodi 25. Sed & mulieres doctæ &c. quod hebraice sic legitur. Et omnes mulieres prudētī corde manu sua uenerunt: & paulo post. Et omnes mulieres quibus eleuatū est cor in sapientiā filauerūt seu neuerunt capras, id est, pilos caprarum.

* טוה Oblcuit, incrustauit, cōplauit, expoliuit, ebetauit. primo Paralipomenon uicesimonono. Ad deaurandos parietes templi: hebraice sic. Ad complanandum & expoliendum seu incrustandum parietes templi, scilicet

auro & argento, sicut alias luto uel cemēto. *Leuit. 14.* Et luto alio liniri domum, quod per syncopen literæ uau scribitur, mox autem integre sequitur gerundiū passiū, quod nostra translatio circūloquitur. Significat autem in ædificijs rimas inter lapides seu totum parietem tegere, & incrustatione quadam abscondere. Vnde in *Psalmo 51.* scribit. In absconditis & arcano sapientiæ erudies me: pro quo translatio nostra legit, Incerta & oculta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Alij legunt, In ebetudinibus & obturato sapientiam doceas me.

* **טור** Acies, dispositio, ordo, uersus, progressio linearis. *Exodi 28.* Ponensq; in eo quatuor ordines lapidum: in primo uersu erit lapis sardius. Chaldaice autē significantur hoc uocabulo montes altissimi, quos propter summa cacumina tauros appellamus: ut *Danielis 2.* Factus est mons magnus & impleuit uniuersam terram.

* **טוש** Approperauit, aduolapit: *Iob 9.* Sicut aquila uolans ad escam.

* **טחה** Intendit, iecit, uerbum inusitatum: à quo secundum Rabi Ionan deriuantur coniugationes dagessate, unde illud est quod legitur *Genesis 21.* Quantum potest arcus iacere, & ponitur hic **מטחתי** nomen in numero plurali pro iactibus seu ictibus. Inde **מטחתי** intentiones.

* **טח** Moluit. *Numeri 11.* Frangebat mola: & *Iudicum 16.* Et clausum in carcere molere fecerunt: ubi ponitur **טחתי** nomen uerbale, quare ueritas hebraica sic legit. Et fuit molēs seu molitor in domo uinctorum: & *Ecclesiasticus 12.* Et ociosæ erunt molentes, quod rectius de

ipsis lapidibus sic dicitur. Et uocabūt molares: & in eodem. In humilitate uocia molē. Quia uero in pistrinum dabantur serui & ancillæ ut perpetuo molerent, & circo translatione pro seruire ac tundere ponitur: *Iob 31.* Scortum alterius sit uxor mea, quod de uerbo ad uerbum instar molē tuntilis sic uertitur: Molat seu subseruiat alteri uxor mea: passiuē tamē ponitur, quasi *Iob* dicat, tūdatur alteri, hoc est, subagitetur ab alijs.

* **טור** Infirmitas ani quam sicum dicunt, quem morbum trāslatione nostra circumloquitur: 1. *Regum 5.* Et compurescebāt prominentes extales: & infra, Percutiebantur in secretioni parte nauū.

* **טחתי** Ornamentum frontale, quod Iudæi capitis suis loco coronæ imponunt ut moneantur præceptorum dei: de huiuscemodi monilibus scribit *Deuteronomij sexto.* Eruntq; & mouebunt inter oculos tuos, & uocantur Chaldaice **מטחתי** quod nomen iam Hebreis in quotidiano est usu plusquā alterum. Habent autem nodum in occipite qui formam crucis figurat: quia omnia dei præcepta in cruce consummantur, dicente deo: qui non accipit crucem snam & sequitur me non est me dignus.

* **טח** Humus, lutum, cœnum: *Psalmo 69.* Eripe me de luto ut non infingar, & *Habacuc 2.* Et aggrauat contra se densum lutum, ubi hoc nomen est cōpositū ex duobus rectis, nempe **עקטי**

* **טיל** Proiecit, misit: longi. Domini autem misit uentum magnum: & postea. Tollite me & mittite in mare: & postea, Et tulerunt Ionan & miserunt in mare. Inde geminatum **טילטיל** id est, proiecit, asportauit: *Isaie 22.* Ecce domus

nus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinacius.

✳ טוּרָא & טוּרָא Habitatio, cōmoratio, residentia; P'salmo 69. Fiathabitatio eorū deserta, quod Hieron. traduxit cōmoratio eorū. Alio modo dicit rabi David Kimhi in libro de radicibus significari tabulata seu parietes, & allegat Cant. 8. Si murus est, edificemus in ipsum tabulata argenti; qđ nos legimus, & edificemus super eum propugnacula argētea; alij ab ordine dictū hoc uocabulū putāt quasi טוּרָא propter lapidum quadraturam & ordinem quibus tabulata lapidea edificantur.

✳ טֵלַל Textit, operuit; Nehemiæ 3. Ipse edificauit eam & textit. Inde habitantes sub umbra arboris dicuntur qui teguntur arbore, ut Dan. 4. Subter eā habitantes bestię agri, id est, sub ea tectę & optę.

✳ טַל Ros. Canticorū 5. Quia caput meum plenum est rore.

✳ טַלֵּל Maculosum. Genesis 30. Qđcūq; rufum & maculosum uariūq; fuerit tam in ouibus quam in capris erit merces mea; unde pro eo quod legitur Ezechielis 16. Fecisti tibi excelsa hinc inde cōsuta; rectius interpretatur Symmachus excelsa multicoloria, hoc est, idola, & à uarijs coloribus consuta dicuntur, ut quando uetera nouis refartuntur, sic Io. 9. Et utres uinarios scissos atq; consutos, hoc est, uersicolores.

✳ אֲגֻס Agnus; Isaïæ 65. Lupus & agnus pascuntur simul, quod Hebręi exponunt de pace, instar eius quod legitur eiusdem undecimo. Habitabit lupus cū agno; simili em uocabulo Ionathas Chaldaice ambos locos interpretatus est. Dicunt autem grammatici ultimam helice

ram non esse generis notam, sed de substantia dictionis mutatione aleph in he factam, sic primo Regum septimo. Tu litę Samuel agnum lactentem unum, & pluraliter in masculino genere אֲגֻסִּים Isaïę quadragesimo. In brachio suo congregabit agnos. Astronomi sic nomināt in celo signum arietis.

✳ טָמֵא Prophanauit, polluit, contaminauit, abominatus est. Numeri 19. Quoniam polluta est sanctificatio eius, & usum huius uocabuli inuenies sepe & multum Leuitici decimo quinto: & nomen eiusdem undecimo. Hinc טָמֵא immundicia.

✳ אֶבְרַח Obturauit, obstruxit. Leuitici 11. pro eo quod trāslatio nostra habet. Nec tangatis quicquā eorū ne immundi sitis; Hebręi legūt, Nolite abominabiles facere animas uestras in omni uegetabili quod uegetat, & ne polluamini in eis & obturamini, hoc est, abscondimini ab eis, quasi dicat obstruite corda uestra à desyderijs eorum.

✳ אֶבְרַח Abscondit: ut P'salmo 140. Absconderunt superbi laqueū mihi, & Prouerb. 19. Abscondit piger manū suā sub ascella. Inde nomen אֶבְרַח absconditū, reconditū, quod trāslatio nostra thesaurū uertit. Gen. 43. Deus patris uestri dedit uobis thesauros in saccis uestris, licet non fuerit auri & argēti absconditio: ut patet ex textu. Sic Ierem. 41. Habemus thesauros in agro, id est, absconsonē.

✳ אֶבְרַח Cartallū, corbis. Deut. 26. Scripiensq; sacerdos cartallū; & Deut. 28. Benedicta horrea tua & benedictę reliquię tuę, rectius Hebręi sic; benedicta canistra tua, uel corbestui; sic enim Onkelus Chaldeus trāslulit.

✠ **נִטַּו** Inquinavit, defœdavit: Can-
ticorum 5. Laui pedes meos, quomodo
inquinabo illos.

✠ **נָטַו** Erravit: ut in Ieremia. Erra-
re fecerunt populum meum: & idem est
cum eo uerbo quod per thau scribitur,
nam Onkelus Chaldaeus alterum inter-
pretatur per alterū, ut Genesis 21. Quæ
cum abiisset errabat in solitudine.

✠ **נִטַּו** Gustavit: 1. Regum 14. Gu-
stans gustavi in summitate uirgæ: & 2.
Regum 3. Si ante occasum solis gustau-
ero panem, & dicitur de eo quod summo
tenus ore uel lingua tangitur.

✠ **נִטַּו** Disciplina, ordinatio, præceptum, regu-
la, statutum, ritus: Ionæ 3. Et dixit in Ni-
niue ex ore regis & principum: id est, ex
præcepto uel ordinatione: sic enim Chal-
daice interpretatur Ionathas, & Psalmo
119. Bonitatem disciplinam & scientiam
doceme: & Ezræ 7. Ego Artaxerxes
rex statui atque decreui, & infra. Omne
quod ad ritum dei cœli pertinet. Et in
grammatica significat idem quod pro-
nuntiatio accentus seu significatio dicti-
onis.

✠ **נִטַּו** Sermo uel ratio, sicut
apud græcos dictio λόγος. Danielis 6.
Vt satrapæ illis redderent rationem.

✠ **נָטַו** Onerauit. Genesis 45. O-
nerantes iumenta ite in terrā Canaan.

✠ **נִטַּו** Garriuit, applausit, blandi-
tus est more infantum ogganniuit, ge-
sticulatione allexit. Isaïæ 3. Et nutibus ocu-
lorum ibant & plaudebant, hoc est, gesti-
culatione alliciebant.

✠ **נָטַו** Puerorū
& infantium cōgregatio: & ponitur sem-
per pro paruulis seu liberis. Genesis 47.
Et in cibum familijs & liberis uestris, &
eiusdem 50. Absq; paruulis & gregibus.

✠ **נִטַּו** Mensura quatuor digito-

rum, de quo supra in **נִטַּו** dictum est.
Exodi 25. Altam quatuor digitis, eam
Hieronymus noster palæsten græce no-
minari dicit, esseq; sextam partem cubiti
putat, quam alij palmam appellant. Eze-
chielis 40. Calamus mensuræ sex cubito-
rum & palmis, secundum quam mensu-
ram Dauid dixit Psalmo 39. Ecce mensu-
rabiles posuisti dies meos, quod exponit
Dauid Kimhi, secundum paruam men-
suram mensus es dies meos, quia mille
anni ante oculos tuos sicut dies hesternæ:
& Threnorum 2. Paruulos ad mensurā
palmæ. Inde uerbū mensurauit, augmē-
tauit, & educauit: Threnorum eodem
loco quo supra. Quos educaui & nutri-
ui. **נִטַּו** Vestimentum mulie-
bre, quod nos plagam uel ricam latine
dicimus, est autem linteam quo scæming
operiuntur, quod pallium tradidit Hie-
ronymus. Ruth 3. Expande inquit palliū
tuum quo operiris, sed etiam linteamen
uertit Isaïæ 3. Et linteamina & acus & spe-
cula, ad similitudinē mātis, quod mul-
ti sic exponunt: Peplum seu mantile.

✠ **נִטַּו** Composuit, iunxit, affixit,
quamuis translatio nostra cōmunis le-
gat multiplicauit: Psal. 119. Multiplicata
est super me iniquitas superborum: pro
quo rectius noster Hieronymus in Psal-
terio de hebraica ueritate sic: Applica-
bant mihi mendacium superbi, id est, cō-
posuerunt super me falsum: secundum
Rabi Salomonem sic pro cōpositoribus
fabricatores legimus. Iob 13. Fabricato-
res mendacijs, hoc est, compositores.

✠ **נִטַּו** Præses, princeps, præse-
tus: Ieremiæ 51. Numerate contra eam
Taphsar, quod Lyra noster exponit ex-
ercitum: sed Paulus Burgensis, plusquā
ille in

ille in lingua hebraica doctus, longe rectius ducem & capitaneum traduxit: sic mutato pūctio hirek in patha. Item significat Nahum 3. Et præfecti tui quasi locustæ locustarum, quod forte propter incuriam & negligentiam translator noster paruulos est interpretatus, propter similitudinem dictionis thaph de quo supra diximus.

* **שָׁפַח** Incrassauit, ebetauit, obtudit, pro quo translatio nostra communis legit coagulauit Psalmo 119. Coagulatum est sicut lacer eorum, sed Hieron. melius, Incrassatum est uelut adeps cor eorum.

* **רָחַץ** Assiduauit, continuauit, perpetuauit: Proverbiorum 27. Testa perstillat in die frigoris: pro quo Hebræi legunt, Impluuium seu stillicidium, uehementens, assiduū, continuū. In die impetuosius imbris, unde consueuerunt assiduū laboratorem uel diligentem patres familias nominare **רָחַץ** in iugi perpetuitate.

* **רָחַץ** Putruit. Inde **רָחַץ** putridum, uirulentum: & quod humi uisore tabescit. Iudicum 15. Mandibulam asini quæ iacebat arripiebat, scilicet quæ tabescebat dicere uoluit.

* **רָחַץ** Laborauit ad fatigationem. Vnde est illud quod legitur Deuteronomij primo. Negotia uestra & pondus & iurgia, quasi dicat laborem & fatigationem uestri.

* **רָחַץ** Antequam. Genesis secundo. Antequam oriretur in terra: & Isaie sexagesimo quinto. Eritque antequam clamet ego exaudiam.

* **רָחַץ** Laniauit, cepit, rapuit, prædatus est. Deuteronomij 33. Cepitque brachium & uerticem: & Psalmo 8. Ne quando rapiat ut leo animam meam: et Genesis

37. Rapiens rapuit Ioseph, pro quo nos legimus, bestia deuorauit Ioseph. Inde nomen **רָחַץ** rapina laniata, captura, præda, quod Hieronymus traduxit captum à bestia. Leuitici 22. morticinum & captum à bestia non comedent: quod alibi sine aspiratione finali reperitur sex pūctis scriptum **רָחַץ** Genesis 49. Ad prædā fili mi ascēdisti. **רָחַץ** Surculus & raptus de trunco palmes. Ezech. 17. Et siccabit omnes palmices germinis eius.

בִּי בִּיחָה אֶלְחִיָּה

יִדְּדָה Desyderauit. Psalmo 119. Quia mandata tua desyderauit.

* **יִדְּדָה** Placuit, uoluit, prætendit, coepit, ausus est: Deuteronomij primo. Coepitque Moyses explanare legem & dicere: & Genesis 18. Quia semel coepi loquar ad dominum meum: id est, quia ausus sum. **יִדְּדָה** Adiurauit, primo Regum decimo quarto. Adiurauit autem Saul populum dicens. **יִדְּדָה** Stulte patrauit. Numeri 12. Ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus.

* **יִדְּדָה** Riuis, flumen. Exodi 2. In ca recto ripæ fluminis: & ponit sepe pro Nilo fluuio Egypti, ut hic: sed etiā quādoque pro flumine Tigri. Dan. 12. Unus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis. Significat autem omnē aquam quæ agros irrigat & riuis deducit.

* **יִדְּדָה** Spem uel curam alicuius rei à corde dimouit. Ecclesi. 2. Renūciauitque cor meum ultra laborare sub sole: sic primo Regum uicesimo septimo. Et desperet Saul cessetque me querere, ubi scribitur **יִדְּדָה** in passiuo.

* **יִדְּדָה** Acquieuit, assensus est, moram

rem gessit: & secundum rabi Salomōnē, complacuit. Genesis 34. Sed in hoc uale bimus fœderari si uolueritis esse similes nostri, pro quo Hebręi, Sed in hoc complacebimus uobis si eritis sicut nos: & paulo post, Tantum in hoc acquiescamus.

יָבַב * Etulauit, lamentabiliter uociferauit, ululauit: ludicum 5. Per fenestrā respiciens ululabat mater eius.

יָבַל * Produxit, deduxit, attulit: Psalmo 60. Quis deducet me in ciuitatē munitā: cuius tamen usus est in hipul ut יָבַל attulit, יָבַל Riuus, deductio aquarū, humor: Ieremij 17. quod ad humorem mittit radices suas: & putant hanc dictionem ab ubal deriuari, mutatione aleph in iod. יָבַל Fructus, germen fruges: Leuitici 26. Et terra gignet germen suum: & Habacuk 3. Et non erit germen in uineis. Significat autem omnes prouetus quos terra producit: ut Iob 20. Apertum erit germen domus illius, reperitur & quandoq; per phæresin iod, de quo supra in beth.

יָבַל * Sonitus cornu arietini. Iosue 6. Tollant septem iobilæorum buccinas, unde quinquagesimus annus dicit hoc nomine, quia in anno iobilæi personabant eiusmodi cornibus & buccinis, ut patet Leuitici 25. Et clanges buccina, & infra. Ipse est enim iobilæus.

יָבַב * Connubia iunxit, contraxit affinitatem. Genesis 38. Sociare illi ut facites semē fratri tuo, & Deuteronomij 25. Sed accipiat eam frater eius, unde fratris uxor nominatur יָבַב & sororius dicitur יָבַב ut in eodem Deuteronomij capitulo.

יָבַשׁ * Exaruit, exccatum est. Ioëlis

primo. Omnia ligna agri aruerunt, & infra. Quoniam exccati sunt fontes aquarum. Inde יָבַשׁ transitium graue Zachariæ 10. pro eo quod translatio nostra legit, Et cōfundentur omnia profunda fluminis: rectius dicitur, & sicca buntur. Sic Ezechielis 17. Cum tetigerit eam uētus urens sicca bitur, & in arcis germenis sui arefcet. Inde nomen, ut in eodem loco. Et frondere feci lignum aridum: & Genesis 1, יָבַשׁ Et appareat arida, id est, terra habitabilis. יָבַשׁ Despectus, confusus & uerecundus est. Ieremij 17. Confundantur qui me persequuntur & non confundar ego: ut Ioëlis 1, Confusum est uinum, uinea confusa est. Sunt qui etiam uineam esse exccatā fuisse & sic desijisse, exponant à uerbo superiori.

יָבַב * Rusticus, foflor, agricola: Ieremij 52. Reliquit princeps militię uinitores & agricolas.

יָבַח * Affluxit, tristari fecit, translatio nostra exponit abiecit, Threnorum 3. Et abiecit filios hominum, & secundum aliquos pro he finali scribit aleph. Inde יָבַח ut in eodem loco. Quia si abiecit & miserebitur: & Iob 19. Usq; quo affligitis animam meam. Inde יָבַח nomen dolor, afflictio, tristitia, mœror: Psalmo 31. Quoniam defecit in dolore uita mea.

יָבַע * Laborauit. Psalmo 6. Laborauit in gemitu meo: & Isaiæ 44. Nec laborasti in me Israhel. Inde transitium alterum in eodem loco. Nec laborem tibi præbui in thure. Inde nomen יָבַע laboriosum & difficile. Ecclesiastis 1. Cunctæ res difficiles, id est, laboriosæ. Hinc יָבַע

יָבַח * Timuit, ueritus est, Iob 3. Es quod uerebar accidit, & pro eo quod legimus

gimus Psalmo 119. Amputa obprobriū meū quod suspicatus sum, rectius in suo Psalterio Hieron. Auerte opprobrium meum quod reueritus sum.

✿ יד Prophecia, consilium, uirtus, ripa, latus, locus, manus. Genesis 8. Extenditq; manum suam: & 2. Regū 18. Et appellatur manus Absalom usq; hanc diē: quod rectius uertit, Et appellatur locus Absalom. Nam יד locus est, quod translatio nostra agrum traduxit. 2. Regum 14. Scitis agrum Ioab ad agrum meum. Et paulo superius: Nunquid manus Iob ab: & Exodi 14. Et manum magnā quam exercuerat dominus contra eos: id est, uirtutem seu potentiam. Sed & incrustaturas legit translatio nostra ידו Exodi uicelimo sexto.

✿ יד Iecit, posuit, extendit, misit: secundum alios elegit: ut in Abdia. Et super Ierusalē mittebant sortem: & Threnorum 3. Et posuerunt lapidē super me.

יד Dilectus, amans seu amantissimus. Deuteron. 33. Amantissimus domini habitabit confidenter, & Psalmo 84. Quam dilecta tabernacula.

✿ יד Deiecit seu abiecit. Zach. 1. ut deiciant cornu gētium: unde potuit illud superius allegatū deriuari: Thren. 3. Et iecerunt lapidē cōtra me, pro eo quod nos dicimus: Et posuerunt lapidē super me. Et sicut scripsimus in litera he, cōmūtatione iōd cū he legit similiter יד in de putat illud ortū quod laudē & cōfessionem significat, ut Psalmo 136. Confitemini dño quoniā bonus: & Genesis 49. Iuda te laudabunt fratres tui.

✿ יד Cognouit, sciuit: 1. Regum 3. Porro Samuel nec dū sciebat dominū. & Genesis 4. Adam uero cognouit uxo

rem suā: & Psalmo 76. Notus in Iudaea deus. Inde illud quod legitur Exodi 6. nomen meum adonai non indicaui eis, exponendum sic est. Et in nomine meo te tragrammato non sum factus notus eis: est enim in eo loco passium. Multa inde uarie deriuantur: ut cum sine he scribitur aut cum he, & cetera de quibus in arte.

יד Cogitatio, sententia, iudicium, aestimatio: Ecclesiastis 10. In cogitatione tua regi non detrahas. יד Propinquus, cōsanguineus, gentilis, quasi ex eadem familia natus atq; notus. Ruth secundo. Erat autem uiro Elimelech cōsanguineus. יד Fregit, cōminuit, contriuit: Iudicum 8. Et contriuit cum eis atq; cōminuit uiros Sochoth: sic Proverbiorum 10. qui autem deprauat uias suas manifestus erit: hoc enim modo legit nostra translatio, cui & assentitur Rabi Iudas grammaticus: sed iuxta præsens uerbi significationem eundē uersum legit rabi Ionas sic: Et obliquas uias suas confringetur. יד Animalis nomen secundum rabi Salomonem, & specialiter secundum rabi David Kimhi est auis qua magici ad diuinationes & incantationes utuntur, ea fortasse quæ à latinis motacilla, & à grecis sisopygis uel sisura à caudæ frequēti motu dicūt: proprie uero synx per quā amica uirum suum apud Theocritū in pharmaceutria incātat: unde יד dicūt magus qui ossibus illius auis in ore suo cōtēntis stridēdo mirabiliter incātat: ut Isaię 8. querite à pythōnibus & diuinis qui stridūt incantationibus suis. Et Leuit. 19. Non dedinetis ad magos nec ab ariolis aliqd sciscitemini: & Deut. 18. Ne sit maleficus nec incantator neq; pythones consulat neq; diuinos.

* דָּן Dedit, attulit, presentauit, tradidit: Ezræ 5. tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylois chaldei. Inde nominaliter traduxit nostra translatio curam. Psal. 55. lacta super dñm curam tuam; uel secundū rabi Salomonem onus siue pōdus tuum. Secundū uero alios Hebræos, traditū uel datū tuum, scilicet quodcumq; deus dederit tibi usq; in presentē diem. Hieron. autē similitudine alterius dictiōis captus דָּן de qua in litera aleph mentionē fecimus, traduxit charitatē: cui non assentior. Dan. 2. Imperiū & gloriam dedit tibi, & quandoq; inueniē per aphgrefin: Psalmo 29. Afferte domino filiū dei.

* יָבִיר Arrogans, superbus. Prouerbiū 21. Superbus & arrogans uocatur indoctus, quod de uerbo ad uerbum sic Hebræi legunt, temerarius, arrogās, derisor nomen eius: & Habacuk 2. Sic erit uir superbus.

* יָמִים Dies, & quandoq; reperitur pro die artificiali quo sol lucet supra nostrum horizontē: ut Genesis 1. Et appellauit lucem diem & tenebras noctem: quādoq; pro die naturali 24. horarū, ut cum sequitur. Factumq; est uespere & mane dies unus: quandoq; duplicatur finalis littera mem, & dicitur יָמִים ut Psalmo primo. Et in lege eius meditabitur die ac nocte: & quandoq; inter duo mem ponitur iod, & dicitur יָמִים trisyllabum, sicq; significat duos dies seu biduū: quandoq; pronuntiatur pluraliter à יָמִים duabus syllabis יָמִים & significat plures dies: sepe etiam uau per syncopen aufertur, Genesis 3. Et terram comedēs cūctis diebus uitæ tuæ.

* לֶחֶם Lutum, cœnum, fex, sterco-

Psalmo 40. Et deluto fecis: quod Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate melius traduxit deluto cœni. יָיִן Columbus, cuius fœmininum est in usu יָיִן id est, columba: ut Genesis 8. Et emisit columbā quæ nō est reuersa: in plurali autem masculine declinatur, ut Canticorū 1. Oculi tui columbarum. יָיִן Græcia, sic dicta à lonibus. Isaia 66. In Italiā & Græciā ad insulas longe: quod Ionathas Chaldeus ponit pro nomine regionis. Hieronymus uero in libro hebraicarum quæstionum sic ait. Iauan Iones, qui & Græci unde & mare Ionium.

* חַשַׁב Cogitauit, considerauit: Genesis 11. Nec desissent à cogitationibus suis: quod rectius sic, & nunc non uitabitur ab eis omne qd' cogitauerūt facere: sic etiam Onkelus exponit. Est autē unū & idem cum חָשַׁב

* אָרַם Armauit, phalerauit, apparauit: Ieremiæ 5. Equi amatores in fœminas & emissarij facti sunt: pro quo Hebræi legunt: Equi armati habenis phalera ti uel apparati trahentes facti sunt. Rabi Iacob filius Eleazar deriuat hoc uocabulum à אָרַם id est, nutrimento: quasi diceret, equi saginati: alij ab habena quæ dicitur ab Hieronymo אָרַם tertio Regum uicesimosecundo. Et habenas lauerunt iuxta uerbum domini.

* זֵיעָה Sudor, metaphorice pro labore. Ezechielis quadragesimo quarto. Et non accingentur in sudore: unde per metathesin זֵיעָה sudor, quod etiam sæpe caret iod: Genesis tertio. In sudore uultus tui.

* עָנִי Simul, in unum. Psalmo 49. Simul diues & pauper: recipit quandoq; paralogon quasi indicantem pluralitatem

tem

tem יחדין Ieremię 31. Iuuenes & senes simul, uidetur multis hoc uocabulum de riuari ab יחיד id est, unus: de quo supra diximus. Inde יחיד unicus, Psalmo 25. Quia unicus & pauper sum ego.

* יחיד Expectauit, Genesis 8. Expectatis autem ultra septē diebus: & infra. Expectauitq; nihilominus septem diebus alijs. Passiuū eius suscipit uau in prima syllaba יחיד Ezechielis 19. Quæ cum uidisset quoniā infirmata est & perijt expectatio eius: pro quo Idonei legunt: Et uidit quod cum expectaretur perijt spes sui, quem locū Rabi Dauid Kim hi sic exponit: Cū iam staret diebus multis in expectatione ecce perijt spes sui: hoc est, speratio de eo habita. Inde uerbū graue יחיד Psalmo 130. pro eo quōd nos legimus. Sustinuit anima mea in uerbo eius, sperauit anima mea in domino: rectius hebraica ueritas sic habet: Sustinuit anima mea, & ad uerbum eius expectaui. Nam quod Ieremię 4. legitur, uentrem meum, uentrem meum doleo: non ab hoc sed à uocabulo יחיד deriuatur de quo supra diximus.

* יחיד Calefecit, & metaphorice cōcepit. Ecclesiastis 2. unus quomodo calefiet. Genesis 30. Et in aspectu earum conciperent. Item, ut in eorum contemplatione conciperent: & superius secundū hebraicam ueritatem, Et cōceperunt oues erga uirgas. Et Psalmo 51. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum & in peccatis concepit me mater mea, quāuis Hieronymus in suo Psalterio transferat, peperit me mater mea.

* יחיד Discalciatus. Isaia 20. Et fecit sic, uadens nudus & discalciatus.

* יחיד Insignis, nobilis, gentilis di-

ctus à profapia, gentilitate ac nobili parē tela. 1. Paralippomenon 4. Hęc est habitatio eorum et sediū distributio, pro quo hebraica ueritas legit, Hęc sunt sedes illorum & nobilitatio seu gentilitas eorum ipsis. Sic eiusdem libri cap. 5. Et non est ille reputatus in primogenitum: pro quo hebraica ueritas legit, Et non nobilitando ad primogenituram.

* יחיד Placuit, 2. Regum 3. Et placuerunt eis cūcta quę facit rex: & Iosue 22. Placuitq; sermo cunctis audientibus. Et quidam uolunt hoc uerbum à יחיד deduci, quod significat bonum: quasi placeat omne quod bonum uidetur, sed grammatici scribunt ipsum inter primitiua. In de יחיד quod nos dicimus ad beneplacitum, Deuteron. 9. Cōtinuens omnino, quod Onkelus Chaldaeus exponit: demoliens ipsum in demolitione beneplacita.

* יחיד Vinum. Numeri 15. Et uinum ad libamētum: & infra, Et uinum ad liba fundenda, & in numero plurali declinatur יחידות femine.

* יחיד Arguit, corripuit. Genesis 31. respexit dominus & arguit heri, & Psalmo 50. Arguam te & statuam cōtra faciem tuam: & Prouerbiorum 28. Qui corripit hominē, gratiam postea inueniet.

* יחיד Potuit. Genesis 45. Non se poteras ultra cohibere Ioseph: & Numeri 14. quoniam poterimus obtinere eam. Inde magistri Hebræorum nomināt de cursum à quæ in aluo festinanter labentis, quæ possit uadari יחיד nimis detorta deriuatione: non enim habet dictionē sibi similem, & ponitur 2. Regum 17. pro quo nostra translatio impropria circumlocutionē usā est dicens: transferunt

R 2 festinant

fellināter gustata paululum aqua: quod hebraica ueritas sic legit, transierunt uadum aquæ seu riuum: cui astipulatur Ionathas Chaldaus qui hunc locum exponit in lingua chaldaica simpliciter sic: et transierunt Iordanem.

* נָחַר Agitauit, concidit, demolitus est: Numeri 14. Percutiens eos atq; concidens: ad quod allegat Rabi Salomon primam eius personam, Deuteronomij nono. Et in frustra comminuens omnino quoque in puluerem redigens, cui alludit Onkelus Chaldaus qui uerbū hoc exponit chaldaice lassauit.

* נָחַר Doloris exclamatio, clamor, eiulatio, ululatus: nostra translatio traduxit horror. Deut. 32. In loco horroris & uasle solitudinis. Sophoniæ 1. uox clamoris à porta piscium & ululatus à secūda. Ab eo uerbum quoq; gerundiū reperi per aphresin iod נָחַר & per defectum unius lamed, nam ita tribus ללל scribi deberet, ex quibus unum propter euphoniā deponitur. 1. Regum 4. pregnans erat uicinaq; partui: quod multi Hebræorum magistri ut Moses frater Kimhi, ceteriq; per hanc significationē interpretantur sic: Et nurus eius uxor Phinees pregnans eiulādo, id exponit secundū eos, cum appropinquaret dies doloris ad partū. Alij uero cū quibus cōcordat nostra translatio, putāt ita poni per syncopē daleth, cui astipulat translatio Ionathæ qui ait: uxor Phinees instās ad pariendū. Zachariæ 11. Ulula abies, ululate quercus Basan, & infra: Vox ululatus pastōrū, non sicut Septuag. traduxerūt, Vox lugentiū pastorum.

* נָחַר Peperit, genuit. Psalmo 7. Cōcepit dolorē & peperit iniquitatē, & Psal

mo 2. Ego hodie genui te: non autem ut, quidam indocti Hebræorū exponunt, ego hodie nobilitaui te. Inde נָחַר obstetrix quæ curat partū: ut Exodi 1. Dixit aut rex Aegypti obstetricibus: & נָחַר natiuitas. Genesis 32. Et in terram natiuitatis tuæ, & נָחַר generatio. Ruth quarto. Hæ sunt generationes Phares: & נָחַר puer siue natus: 4. Regū 4. Cernit autem puer: & 1. Regum 1. Hannæ autem non erant liberi, id est, pueri, nati.

* נָחַר Venit, uasit, abiit, iuit, gressus est. Exodi 34. Obsecro ut gradiaris nobiscum, quod hebraice sic legitur, Vade obsecro dominus meus in medio nostrū inde per apocopen iod נָחַר Numeri 23. Veni mecum in alterū locum, quandoq; ponitur geminate causa uehementē. Genesis 12. Egredere de terra tua.

Munsi. Notādum hic, quod נָחַר & נָחַר sunt duæ radices idem significantes, sed usus נָחַר solū est in p̄terito & participio: & usus נָחַר in reliquis tribus modis.

* נָחַר Scabiosus, Leuitici 21. Si iugem scabiem.

* נָחַר Genus locustæ, quod bruchū nostra translatio uertit. Nahum ultimo. Bruchus expansus est & auolauit. Est autē iuxta Hieronymū atellibus quæ Aquila cōmessorem interpretat, parua locusta inter locustā et bruchū, & modicis pennis reptās potius quā uolās semperq; subulsiens: & ob hāc causam ubicunq; orta fuerit usq; ad puluerē cuncta cōsumit. Rectius autē bruchū uermem pilosum & stantibus comis horripilantē puto, iuxta leremiam cap. 51. Adducite equitātū quasi bruchum horripilantem.

* נָחַר Mare: Isaien. Sicut aquæ maris operientes: & quāuis quandoq; suscipiat adiectiuum

adiectiuum ſcemininum, tamen maſculi no genere declinatur, ut Genetiſ 1. Et cōgregationeſ aquarū uocauit maria: quia uero mare mediterraneum Iudeiſ eſt occidentale, ideo hæc dictio etiam occideſ gē ſignificat, ut dicit Hieron. in cōmentarijſ ſuper Pſal. 107. uerſiculū. A ſoliſ ortu & occaſu ab aquilone & mari; hiſ uerbiſ. Vbi cumq; mare auditiſ ſecundum climata, ſemper intelligitur occideſ; à ſitu enim Hieruſalem mare hoc magnum quod dicitur in occidente eſt: hæc ille. Et Deuteronomij 11. A deſerto & libano & flumine magno Euphrate uſq; ad mare occidentale erunt termini ueſtri.

* מולדתי Mulinati ex aſino & equa: Gen. 30. ubi noſ legimus, Iſte eſt Anan qui inuenit aquaſ calidaſ, ibi hebraica ueritaſ habet. Iſte eſt Anan qui inuenit muluſ; quod magiſtri Hebræorum exponunt, quia cum paſceret aſinoſ patriſ ſui in deſerto inuenit modum quo aſinuſ aſcenderet ſuper equam & inde conciperetur muluſ.

* ימינך Dextera. Genetiſ 24. Vt uadaſ ad dexteram ſiue ad ſiniſtram: Inuenitur & pro meridie; quoniam ſicut oriens eſt priuſ & occideſ poſterioriſ, ita meridieſ eſt dextera & boreaſ eſt ſiniſtra. Pſalmo 89. pro eo quod trāſlatio noſtra habet, Aquilonem & mare tu creaſti; ueritaſ hebraica legit, Aquilonem & meridiem tu creaſti eoſ; & Hieronymuſ tradidit, Aquilonem & dexterum tu creaſti. Mirādumq; eſt quod Septuaginta interpreteſ tam negligenter uerſum inſpexerunt pro iam in iam in traduceteſ: ſic enim & ipſi in linguam græcam uertunt, Boreaſ & mare tu creaſti, unde &

auleſ תימון nominatur ſola dextera litteræ præpoſitione. Muſiſt. Hinc uerbum תימון & תימון dextram tenuit: Genetiſ 13. & Ezechielſ 21. Et adiectiuum ſcēm. ימינית Leuitici 14.

* ימרו Deliciauit, ſi eſſet latine dictū & grammaticè; nam ſic Ionathaſ chaldaice interpretat Iſaie 61. ubi noſ legimus: Et in gloria eorum ſuperbieteſ, quaſi diceret blandiemiſi, & putant aliqui iodo mutari in aleph & fieri ימרו de quo ſupra in aleph diximus in uerbo ימרו quod ponitur Deuteronomij 20.

* ימרו & in hiſpil הניח Spoliauit, decepit, depopulatuſ eſt, trāſlatio noſtra interpretatur afflixiſ. Leuitici 25. Nolite affligere contribuſ uoſtroſ: ſed alio in loco rectiſ Ezechielſ 45. Et non depopulabuntur ultra principēſ populū meum.

* ינוח & in hiſpil נחה Repoſuit. 1. Regum 10. Et repoſuit coram domino, & eiſdem 2. Et poſuit eum in hortum uoluptatiſ. Inde deriuatur nomen נחה requieſ. Eccleſiaſtiſ 4. Melior eſt pugil ſuſ cum requie. Inde deriuantur quæ cōſolationem & quietem designant; uide infra in uerbo nuah.

* יצא Suxit. Iſaie 60. Et ſugeſ lac gētiū. Inde infanſ ab ubere qui adhuc lac ſugit dicitur יצא Iſaie 11. Delectabitur infanſ ab ubere. Inde lactenteſ & lactanteſ ſecundum diuerſaſ grammaticæ formaſ, & à tali teneritudine plantaſ etiam nouellaſ cognominamuſ. Job 15. Ramoſ eiſ arefaciet flamma, quod Hebrei exponunt: radicem eiſ ſugentem humoreſ, exiccabit flamma.

* יסד Fundauit. Pſalmo 104. Fundauit terram ſuper ſtabilitatem ſuam: &

R 3 infra.

infra. In locū quē fundasti eis. Inde **פִּי** nomen adiectiuū. **Isaie 28.** Ecce fundatus in Ziō lapis, lapis p̄batus angularis preciosus, fundamentū fundamentatū: nā bis ponitur **פִּי** primo nomen, secūdo participiū, nos uero legimus. Ecce ergo mitti in fundamentis &c. Inde uerbū passiuū **פִּי** fundatus uel firmatus uel stabilitus est uel fuit. **Psalmo 2.** Assiterūt reges terræ & principes firmati & fundati sunt simul: pro quo legimus, & principes conuenerunt in unum. Alij interpretantur consuluerunt a **פִּי** id est, secretum consiliū: unde Hieronymus in suo Psalterio posuit tractauerunt. Munī. Hinc **פִּי** fundamentū, item elementum apud rabinos.

* **פִּי** Fudit, linxit, unxit. **Exodi 30.** Caro hominis non ungetur ex eo.

* **פִּי** Congregauit, addidit, adiecit. **Genesis 38.** Et non addidit ultra cognoscere eam: pro quo nos legimus, at tamen ultra non cognouit eam. Recipit & uau. **Genesis 30.** addidit mihi dñs filiū alterū: & loco uau recipit etiam aleph. **Exodi 4.** Et cōgregauerunt cunctos seniores filiorum Israhel. & **Isaie 2.** Et adiecit dominus loqui ad me.

* **פִּי** Erudiuit. **Prouerb. 9.** Qui erudit derisorē. **Osee 7.** Et ego erudiui. Inde **פִּי** eruditio, disciplina, & hæc ambo patent **Prouerb. 1.** Ad sciendum sapiendiā & disciplinā, ad suscipiendū eruditionē doct̄ing. Inde pro castigationē & correptione sumitur: ut **Ieremiæ 31.** Castigasti me domine & eruditus sum.

* **פִּי** Conuenit, constituit, pactus, testificatus & pollicitus est, promisit, despondit. **Exodi 21.** Si aut̄ filio suo desponderit eam, & paulo superius, quam non

despōsauit: pro quo nos legimus, enī nō tradita fuerit: & eius passiuū ponit **Exodi 25.** ubi nos habemus, Inde præcipiā & loquar ad te: tibi Hebrej legunt: Et testificabor tibi illic & loquar tecum. Inde per derivationem **פִּי** & **פִּי** pacta, constituta, fœdera, solennia.

* **פִּי** Purgauit, depurauit, translatio nostra interpretatur subuertit, **Isaie 28.** Et subuertet grando spem mendaciū: quod Hebrej ita exponunt. Et purgabit, remouebit, auferet, grando, id est, inimicus protectionē mendaciū. Inde **פִּי** id est, scobē quibus domus mundantur & immundicię auferuntur, quę sunt quandoq; ex alis aucarū pennatis, quandoq; ex porcinis setis in unum fasciculum uinctis: translatio nostra quam legimus uertit tridentes seu uncinos. **Numeri 4.** Omnia uasa quibus in ministerio eius utitur, id est, ignium receptacula. Fuscinas ac tridentes uncinos & bastia.

* **פִּי** Barbarus, obtusus, robustus, brutus, quasi per metathesin **פִּי** ubi abūdat iod, id est, robur, fortitudo. **Isaie 12.** Quia fortitudo & laus mea dñs. Unde robustos homines & corpulentos dixerunt barbaros & imprudentes, iuxta cōmune prouerbiū. Raro breues humiles, lōgos raro sapientes. Inde **פִּי** imprudēs, barbarus. **Isaie 33.** Populū imprudentem non uidebis, id est, ineloquentē & barbarum: quod facili transitu ipsius nun in lamed & econuerso dicimus in eodem significato **פִּי** **Psalmo 114.** In exitu Israhel de Ægypto domus Iacob de populo barbaro.

* **פִּי** Inuoluit, induit, ut **Psalmo 104.** Amictus lumine sicut uestimēto, id est, induens lucē quasi uestimentum: sic

enim rectius uertitur, & Isaïæ 59. oper-
tus est quasi pallio zeli: ego legerem, o-
peruit uel induit quasi pallium zelum.

* לָוִי לuit, profuit: Habacuk secun-
do. Quid prodest sculpitile quia sculpsit
id fidor suus: & Isaïæ tricesimo, qui eis
prodesse non potuit, non fuerunt in au-
xilium.

* לוֹי Eo quod, propterea, propter
quod, pro eo, uice, ut Leuitici 26. Eo qđ
abiecerint iudicia mea: ubi textus hebra-
icus propter uehementiam cominatio-
num bis idem uocabulum posuit: quasi
diceret, uice & in uicem eius quod abie-
cerint iudicia mea.

* לוֹי & לוֹ Struthio in scæmini-
no. Leuitici 11. Struthionem & noctuam
& larum. Isaïæ tredecimo. Et habita-
bunt ibi struthiones: in masculino gene-
re, Threnorum quarto. Quasi struthio-
nes in deserto.

* לוֹ Defecit, lassatus, defessus, fa-
tigatus est. Habacuk 2. Et gentes in ua-
cuum deficient, pro defecerunt: & Isaïæ
40. Et non deficient neq; laborabunt.
Item qui dat lassio uirtutem. Item in eo-
dem. Deficient pueri & laborabunt. In-
de לוֹ nomen adiectiuum fessus, 2. Re-
gum 16. Vinum autē ut bibat si quis de-
fecerit in uia: quod de uerbo ad uerbum
sic legitur. Et uinum ut bibat fessus deser-
to. Inde putant dictum Danielis 9. Ecce
uir Gabriel quem uideram in uisione à
principio cito uolans tetigit me: ubi qui-
dam magistri לוֹ בִּינָה בִּינָה iuxta nostrā
translationem uerterunt, uolans uolatu:
quasi diceret, cito uolās, non ab hoc no-
stro præsentē uocabulo, sed ab לוֹ id
est, uolauit: de quo inferius in sua litera:
in qua opinione est Rabi Dauid Kimhi

in libro radicum sic exponens hunc lo-
cum: Gabriel quē uidi in uisione in initio
quū erat uolans desuper, tunc uidi quod
fuit appropinquans ad me. Sed Rabi Le-
ui ben Gersom, qui teste Paulo Burgen-
se in scrutinio, Magister Leo de Banolis
uulgo nominatus est, in suis cōmentarijs
super eūdem prophetam interpretatur
memorata Danielis uerba iuxta deriua-
tionem expresse à præsentī uocabulo sic:
Gabriel quem uiderā ab initio fatigatus
fatigatione applicuit ad me: qđ si utrosq;
sequamur dicendum esset, Gabriel uel
fatigatus uolando uel uolans cum fati-
gatione tetigit me.

* לוֹ Robur, fortitudo: Nume-
ri 23. Cuius fortitudo similis est rhinoc-
erotis seu unicornis.

* לוֹ Decreuit, cogitauit, consulta-
tione conclusit, statuit: Isaïæ 23. Quis co-
gitauit super Tyrum, & infra. Dominus
exercituum cogitauit hoc, & eiusdē 14.
Dominus exercituum decreuit, & ante:
hoc consiliū quod cogitauit super omnē
terram. Inde לוֹ consiliarius, qui in
consilio habet decretum & auctoritatem
interponere, sicut erant Romanorum bi-
ni consules. Isaïæ 9. Admirabilis consilia-
rius deus fortis: qui in iure dicitur silen-
tarius, cui summa secreta credunt. unde
uetusissimi Hebræorum sapientes ueta-
bant ne legis arcana traderentur nisi לוֹ
לוֹ id est, consiliario sapienti. In
de לוֹ consiliū. Psalmo 1. Beatus uir
qui nō abiit in cōsilio impiorū, per aphæ-
resin iod. לוֹ Sylua. Deuteronomij
decimonono. In syluam ad ligna cæden-
da, & Canticorum secundo. Sicut
malus inter ligna syluæ, & pluraliter de-
clinatur etiam in scæminino genere.

פפ Fauus. Canticorum 5. Comedi fauum meum cum melle meo.

* פפ Pulchre fieri uel pulchrescere significat: ut Canticorum 7. Quam pulchri sunt gressus tui: ubi si latinitas pateatur legi oportuit, quantum pulchrue runt uicissitudines tue. Item in eodem: quam pulchra es & decora. Eius passiuū ponitur Ezechielis 31. Erat pulcherrimus in magnitudine sua, pro, pulcher factus est uel fuit. Inuenitur hoc uerbum geminatum propter excellentiam pulchritudinis significandam. Psalmo 45. Speciosus forma præ filiis hominum: pro pulcher pulcher fuisti, & inuenitur per apocopen. Ezechielis 28. Super pulchritudinem sapientiæ tue. פפ Apud se meditatus est, & intra se disposuit, uel secū constituit atq; ordinauit. Nam uarias inuenio translationes. Hieronymus in Habacuk capite 2. apparuit inquit, sic enim legimus: Et apparebit in finem & non mentietur, ubi Septuaginta uerterunt, Et orietur in fine: multi traducunt, Et loquetur ad finē. Sic enim exponit ipsum doctissimus grammaticus Rabi David Kimhi in cōmentarijs super duodecim: & idem in libro radicū insinuat hoc uerbum significare aliquid intra se meditari, & mullitando seu murmurando secū parare atq; disponere: cui assentitur trāslatio Chaldaica Ionathæ. Vnde id quod legimus. Psalmo 12. Fiducialiter agam in eo. Item quod traduxerunt Prouerbijs 14. Profert mendacium dolosus testis, ubiq; ab Hebrejs exponitur, loquitur uel dixit. פפ Illustrauit, clarificauit, depurauit. Inde in fine addito he uel thau. פפ illustratio, apparitio, decor, puritas, Ezechielis 28. Et polluent deco-

rem tuam, & Deuteronomij 33. ponitur uerbum deriuatiuum פפ Apparuit de monte Pharan: quod Onkelus Chaldaice exponit, Apparuit in maiestate super monte Pharan: quod alio in loco nostra translatio nescio quare traduxit adiuues: quod Hebrei illustras dicunt.

פפ Præposito mem & holem פפ portentum alicuius futuri signū quod prodigiū dicimus. Psalmo 71. Tanquam prodigium factus sum multis, & Deuteronomij 6. Fecitq; signa & prodigia magna פפ in masculino genere.

* פפ Exiuit, egressus est. Habacuk 3. Egredietur diabolus, & paulo inferius. Egressus es in salutem populi tui: & sepe inuenitur per defectum aleph: ut Iob 1. Nudus egressus sum de utero. Item inuenitur per apherefin iod. Iſaiæ 30. Egredere dices ei. Inuenitur & hoc modo פפ geminatum pro germine quod oritur & egreditur, ut eiusdem 34. Orbis & omne germen eius. Significat etiam hoc more filios & nepotes, eiusdem 22. ubi nos legimus, uasorum diuersa genera: ubi Chaldaica translatio habet. Filios & filiorum filios: pro quo Symmachus & Aquila traduxerūt, Nepotes & commixtos, sicut idem Iſaias capite 48. scripsit. Stirps uteri tui ut lapilli eius: pro quo Ionathas Chaldeus exponit: filij tui & filij filiorum tuorum, & פפ sunt uestimenta quæ exuuntur ut sordida. Zachariæ 3. Et Iesus erat indutus uestibus sordidis. Vnde educere hoc uerbū פפ significat & extrahere: quod sit primæ syllabæ addita uaulitera cum aspiratione more coniugationis uerborū grauium

grauium. Genesis decimoquinto. Eduxit eum foras, & Exodi 20. Qui eduxit te de terra Aegypti.

* **צב** Statuit, à *stissendo*. Deuteron. 32. Constituit terminos populorum: & uerbum deriuatum. Psalmo 2. Assiterunt reges terræ. Inde **צב** statua, monumentum, titulus: Genesis 35. Ille uero erexit titulum lapideum, pro quo Hebræi legunt, Et statuit Iacob statuam in loco: & paulo inferius. Erexitq; Iacob titulum super sepulchrū eius, hic est titulus monumenti Rahel: quod sic Hebræi legunt: Et statuit Iacob statuam super sepulchrum eius, ipsa est statua sepulturæ Rahel usq; hodie. Item **צב** statio, ut statio Philistinorum.

* **צב** Locauit, posuit, statuit: Genesis 30. Posuitq; eas in canalibus. Putat autem hoc uerbum grammatici quidam è numero eorum esse quæ à nun litera ducunt initium.

Munſt. Ex grammatica Eliæ alia & recta habetur ratio, nempe quod incipientia à iod & habentia secundam zade, faciunt iod primam deficere in dages.

* **צב** Expandit, strauit, extendit, expoluit. Isaiæ quinquagesimooctauo, Et faccum & cinerem sternere, & lob decimo septimo. Et in tenebris strauilectulū meum. Hinc nomen **צב** stratum, lectus.

* **צב** Fudit: Leuitici secundo. Fuditq; super eam oleum. Item constituit, fixit, firmauit: Psalmo 41. Verbum iniquū constituerunt aduersum me. Sed rectius Hieronymus in Psalterio suo de hebraica ueritate, uerbum impietatis infundebant sibi. Omnes autem eiuscemodilocos Rabi Iuda quasi eiusdem aut similis

esse significationis autumat, si intelligentia recte ad penetrationem infusionis & firmitudinem referatur.

* **צב** Finxit, formauit, creauit, orsus est: Genesis 2. In quo posuit hominē quē formauerat, & Psalmo 33. Qui finxit sigillatim corda eorum, & Isaiæ 43. Creauit te Iacob & formans te Iſraēl. Inde **צב** figulus, Psalmo 2. tanquam uas figuli, & **צב** figmentū, Psalmo 102. Ipse cognouit figmentū nostrū. **צב** Cogitatio uel potius desyderiū atq; cupiditas. Genesis 6. Et cuncta cogitatio cordis intēta esset ad malum: & dicitur de bono & de malo. **צב** Artauit, coangustauit.

Prouerb. 4. Non artabūtur gressus tui. **צב** Trepidauit, anxius fuit, & angustatus. Genesis 32. Timuit Iacob ualde & perterritus fuit, & 1. Regum 30. Et contristatus est Dauid ualde. Habet autem si gnificationem tribulationis & angustię, quod nomen **צב** inde deriuatum ostendit Psalmo 118. De tribulatione inuocaui dominum.

* **צב** Accendit, combussit: Isaiæ 33. Spinæ congregatæ igni comburentur, & 4. Regum 22. Et succendetur indignatio mea. Et deficit plerumq; iod per dages in zade.

* **צב** Torcular. Oſeæ 9. Area & torcular non pascet eos.

* **צב** Vſit, accendit, exarsit. Deuteronomij 32. Et ardebit usq; ad inferni profundissima: & uide diligenter Isaiæ decimo, ubi nos legimus, Succensa ardebit quasi combustio ignis. Inde nomina uerbalia, **צב** ut Leuitici sexto, pro eo quod nos legimus, Cremabitur in altari tota nocte: rectius Hebræi sic, pro exultione super altari, & Psalmo cētesimo secundo.

Sicut

Sicut cretium aruerunt, id est, sicut exustum.

* **נִשְׁמָע** Auscultauit, obediuit: unde est nomen illud uerbale **נִשְׁמָע** de quo tot & tanti doctores & Iudei & Christiani tam uaria scribunt, quod ponitur in prophetia Iacob, Genesis 49. Et ipse erit expectatio gentium, id est, **נִשְׁמָע** alij namque interpretantur expectatio, ut nos legimus, alij aggregatio, ut Lyra noster post Rabi Salomonem qui eodem modo exponit. Alij ut Thalmudistae quidam sic uertunt, & ei erit deuastatio seu fractio gentium: alij à ferro obtuso simili scilicet uocabulo dicunt quod ille obtundet seu hebetabit gentes. Sed dimissis opinionibus, nos sequimur nobilissimos Hebræorum grammaticos dicentes, auscultationem & obedientiam hoc uocabulo significari, & hoc cernitur quicquid dicant alij Chaldaica translatio Onkeli sentire, cum uersiculum prædictum sic transfert. Et ei auscultabunt populi, ad quod pro simili allegant uersiculum Salomonis. Prouerbiū 30. Et qui despiciit partum matris, ubi idem uocabulum ponitur, quæ & Rabi Salomon Gallus & Rabi Moses Gerundenſis in suo pentateucho, & Rabi David Kimhi in libro de radicibus unanimiter exponunt de auditu & auscultatione sic, Oculum qui subsannat seu irridet patrem & qui despiciit auscultando matrem: quanquam nonnulli rugas trāferant, scilicet qui despiciit rugas matris, quos & Lyra probat: de hoc latius Gerundenſis scripsit in loco præallegato.

* **וָפִי** Affixit, suspendit in patibulo. Numeri 25. Et suspende eos contra solem in patibulis. Inde illud uidetur alijs quibus esse deriuatū quod scribitur Ge-

nelis 32. Tetigit neruum scemoris eius, quod de uerbo ad uerbum sic legatur. Tetigit manu neruum eius & **וָפִי** affixa est manus neruo Iacob.

* **וָפִי** Circūdedit, obsedit, Psalmo 17. Inimici mei animam meam circumdederunt, & Psalmo 22. Consilium malignantium obsedit me. In hiphil ubi solum inuenitur habet **וָפִי** Quidam tamen putant esse ex defectiuis num.

* **וָפִי** Euigilauit, expectatus est. Genesis 9. Euigilans autem Noë ex uino. Habacuk 2. Et suscitabunt lacerantes te.

* **וָפִי** Fuit in precio, preciosum & magnipensum est. Psalmo 36. pro eo quod nos legimus, Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus. Septuaginta tranſtulerunt os eplinthynas, id est, ut multiplicasti, hoc est, quantum auxisti, sensum è sensu uertentes, nam hebraica ueritas sic habet: Quam magnipensa est misericordia tua. Quod Rabi Iudas putauit uerbum esse, quia forte inueniebat ipsum in suis libris per cuph & patha scriptum, quemadmodum inuenit Psalmo 136. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius: pro magnipensa est. Cæteri uero grammatici iudicant ipsum esse nomen, eo quod in libris nostris communiter habemus per cuph & camiez scriptum: sicut 1. Regum 3. Et sermo domini erat preciosus, hoc est, honorabilis. Inde **וָפִי** honorificentia seu magnidectia & magnitudo æstimationis hoc nomine intelligitur. Esther. Ac magnitudinem atque iactantiam potentie sue.

* **וָפִי** Irretrixit, laqueauit, retia posuit, pedicas statuit, aucupatus est, cepit. Psalmo 141. Custodi me de laqueo quem

quem statuerūt mihi: hoc est, quem more uenatorum posuerunt mihi: cuius passuum ponitur Deuteronomij 12. pro eo quod legimus, Caue ne imiteris eas: re-ctius uertitur, Caue tibi ne capiaris seu illiciaris post eos. Rabi Salomon Gallus exponit: ne rapiaris post eos, ab alio uerbo primitiuo. Sed Onkelus Chaldeus interpretatur, ne scandalizeris post eos, secundum huius uerbi significationem quod illicere & irretire significat. Inde tales aucupes & uenatores qui retia & pedicas seu offendicula atq; decipulas ponunt dicti sunt וַשְׁפָּרִי ut Psalmo 124. Anima nostra sicut auis uel passer erepta est de laqueo uenantium siue uenatorum seu aucupum: & transfertur uau in ultimam וַשְׁפָּרִי & significat idem. Pro uerbiorum sexto. Et quasi auis de insidijs aucupis. Inde וַשְׁפָּרִי illex, decipula, uenatorum fouea, scandalum, ruina, offendiculum, & omne id quo incaute impingimus ad enormem lēSIONem, aut ad cuius præsentiā mutamus. Vnde nostra translatio ruinam uertit, Isaie 8. Et in laqueum & in ruinam habitantibus Ierusalem.

⌘ וַיִּמְוֶה Timuit, Exodi 2. Timuit Moses & dixit: & eiusdem primo. Et quia timuerunt oblietres deum: & pluraliter in prima persona futuri temporis, Iosue 9. Timuimus igitur ualde. Inde nomen וַיִּירָא timor uel terror. Genesis 9. Et terror uester ac tremor sit super cuncta animalia. Inuenit tamen in eiusmodi uocabulo ultimū aleph mutari in he. Itē passiue per nun וַיִּירָא timendus, terribilis, reuerendus. Genesis 28. Quā terribilis est locus iste. Inde illud Psalmo 130. Quia apud te propiciatio est & propter legem.

tuam, pro quo Hieronymus in suo Psalterio de hebraica ueritate: apud te propiciatio est quia terribilis es. Discordia autem trāslationum in eo loco accidit propter hoc uerbum וַיִּירָא quod si sine pūctis scriptum aspiciatur, legi potest thora quod significat legem. Si autem punctetur ut debet scilicet per hirek camez & zere וַיִּירָא significat hoc nostrū uerbum timearis, ut sit lectio, Quia apud te propiciatio est ut timearis. Potuerunt igitur Septuaginta interpretes in eo uerbo negligentes fuisse, ut transferrēt thora uocabulū hebraicum in linguā græcam nomon, circa quod scriptores Amnenses ultra peccauerūt reponentes loco nomon, id est, legē, hanc dictionē nomon, id est, nomē: nam enim græce passim legitur, propter nomen tuum sustinui te dñe. In quo duplex amborū error hic ostensus deprehenditur: ueritas autē sic habet: quia tecū propiciatio ut timearis, sic legunt Hebrgi omnes, testat hoc post suum rabi Salomonē Lyra noster et Paulus Burgensis: alipulā quoq; translatio Hieronymi supradicta, sic exponūt scribentes & commentatores eius loci Ioseph Kimhi & Abraham aben Ezra & Salomon Gallus.

⌘ וַיִּירָא Longinquū, Isaie 21. ubi nos habemus de terra horribili, Iudeorū magistri legunt de terra longinqua scilicet Medorum & Persarum, secundū mentem rabi long: quia solent homines peregrina & longinqua timere, cum nesciāt eorum mores & consuetudinem: quare alia translatio habet de terra hostili: quicquid enim inde solet deriuari, terrorem, trepidationem, timorem & horrorem significat.

* **נחל** Descendit: Exodi 19. Eo quod descendisset dominus super eum. Inuenitur & quandoq; per aphæresin iod, ut ludicum **נחל**: pro eo quod legimus: & dies mutabatur in noctem, hebraica ueritas habet: Et dies descenderat ualde, quod Rabi Dauid in commentarijs super quatuor exponit: descenderat uersus uesperam. Inde uerbum transitiuum secundum **נחל** quod nostri deducere uel humiliare transferunt, Threnorum 2. Deduc quasi torrentem lachrymas, id est, fac de scendere. Inde putant quidam deriuari **נחל** prominens, dependens, quasi desclinans: 3. Regum 7. Quasi losa ex ære dependentia: quod exponunt extensum uel expansum.

* **נחל** Misit, proiecit: Exodi 15. Cur rus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare, & Iosue 18. Ut coram domino deo uestro mittam uobis hic sortem. Repertum quandoq; ultimū he in aleph conuersum: ut 2. Paralippomenon 26. Ut mitterent sagittas & saxa grandia: quandoq; utrūq; aufert apocope: ut Numeri 21. ubi nos habemus: Iugum ipsorum disperisit ab Elebon: ibi legunt docti Hebræorum, projiciemus eos: & eum locum sic exponunt teste Rabi Dauid Kimhi in libro de radicibus. Projiciemus eos & pugnabimus cum eis quousq; pereat Elebon: sed eam dictionem rabi Salomon Gallus deducit à **נחל** hoc est, dominium, & exponit sic, regimē & iugum quod habebant Moabites in Elebon peribit inde usq; ad dibon: hunc imitatur Lyra noster: Accedit huc indubitatum exemplum: 2. Regum 11. Ex muro tela imitantur. Inde **נחל** uerbum graue addito uau primæ syllabæ, ut eo-

dem Regum libro 2. capite 11. Et direxerunt sacula sagittarū, ubi tam uerbū quā nomen inuenies inde deriuatum.

נחל Docuit: 4. Regum 12. Quibus docuit eum Ioiada sacerdos. Proverbiorum 4. Et docebat me atq; dicebat mihi. Inde **נחל** nomen uerale Proverbiorum 5. Nec audiui uocem docentium me siue doctorum meorum. Inde nomen substantiuum legis doctrine atq; institutionis **נחל** quod per continuatam lectionis mutat ultimum he in thau **נחל** ut Psalmo 1. Et in lege eius meditabitur. **נחל** Pluvia matutina. Deuteronomij 11. Dabit pluuiam terræ uestræ temporaneam. Vnde multa quæ nos pro doctoribus magistris seu præceptoribus traduximus, Hebræi ad huiusmodi & pluuiam referunt.

* **נחל** Luna: Psalmo 104. Fecit lunā in tempora: & quia mense quolibet luna renouatur, ideo uocabulum hoc etiam mensem significat, Iob 29. Quis mihi tribuat ut sim iuxta menses pristinos: sed quia sepe multumq; renouatur in annos, quamuis una & eadem sit atq; maneat una, tamen contra normam aliorum planetarum, declinatur pluraliter & more Germanorum in genere masculino. De pomis fructuū solis ac lunæ, pro quo hebraice **נחל** lunarum legitur.

* **נחל** Seduxit, declinauit à bono, peruertit aberrauit. Numeri 22. quia peruersa est uia tua mihiq; contraria: & ita exponit rabi Dauid: sed rabi Salomō exponit scilicet placuit, ut sit sensus: quādo placuit uia contra me.

* **נחל** Coxa, formur: Genesis 32. tetigenerunt femoris eius: & infra, qui emarcuit in femore Iacob: & eiusdē 24.

Pone

Pone manum tuam subter fœmur meum, & pluraliter secundum terminationem masculinam רַבְרַב Exodi 28. Arenibus usq; ad fœmora. רַר Pes can delabri uel hastile unde procedunt calami candelarum. Exodi 25. Hastile eius & calamos. רַר & רַבְרַב Plaga, latus, regio. Leuitici 1. Ad latus altaris quod respicit ad aquilonem: ubi ponitur in masculino. Accipit autem literam terminationem fœminini generis in eodem significato: ut Genesis 49. pertingēs usq; ad Sidonem: ubi hebraica ueritas sic habet: & **plaga**, latus seu regio eius usq; ad Sidonē.

* רַר Exasperauit, malignatus est, callide egit & odiose. Deuteronomij 15. Nec ages callide quippiam in eius necessitatibus subleuandis: Isaie 15. Super hoc expediti Moab ululabunt, anima eius ululabit sibi: ubi clamorem & eiulationē doloris imminētis homini significat sub duabus orthographiæ formis, & cum iod & sine iod: sic enim Ionathas chaldaice transtulit: armigeri Moab ululāt, pro anima sua eiulantes siue clamātes. Significamus igitur hoc uerbo aliquid fracto cōsternato subtristi & amaricato animo inuicem & suspirantem agere. רַר Velum, cortina, sagū, & quia eiulcemodi cortinę solebant quandoq; ex pellibus fieri, ideo nostra translatio sæpe pro cortina seu uelamine traduxit pelles: ut Psalmo 104. Extendens cœlum sicut pellem: ubi rectius diceretur, Expandēs cœlum sicut uelum: & similiter Canticorū 1. Sicut pelles Salomonis, id est, sicut cortinę lecti eius. Aliter enim & uerius habet nostra translatio. Exodi 26. Facies & saga cilicina undecim: ubi ueritas hebraica sic legit, Et facies cortinas siue saga ca

prarū, id est, de capris ad tentoriū super tabernaculū, undecim sagis facies ea.

* רַר Spuit, Numeri 12. Si pater eius spuisset in faciem eius: similiter Deuteronomij 25. Spuetq; in faciem eius. רַר Olus, uiridis herba aut pullulans quippiam: Genesis 9. quasi olera uirentia tradidi uobis omnia: & 4. Regum 19. Et uirēs herba testorum. Similiter Deuteronom. 11. legimus, ubi iacto semine in hortorum morem aque dicuntur irrigue: hebraica autē ueritas sic, quod seminabis semē tuum & rigabis uicissitudine tua sicut hortum oleris. Inde nomen adiectiuū רַר uiridis uel uirens. Iob 39. Et uirētia quę perquirīt. רַר Saniosum, flauū, subalbidum. Leuitici 13. Si alba uel rufa macula fuerit infecta. Quia uero illa flauedo aliquantulum ad auri colorem tendit, inde uolunt deriuari auruginem frugum uitium רַר Haggei 2. Vento urente & aurugine, similiter Amos 4. Percussi uos in uento urēte & aurugine.

* רַר Possedit, hereditauit, aut successione acquisiuit: Ieremię 49. Nūquid non filij sunt Israhēli an hæres non est eis? Cur igitur hæreditate possedit Melchō Gad: & paulo post sequitur, Et possidebit Israhēl possessores suos, & 1. Paralipomenon 28. Ut possideatis terram bonam. Numeri 13. Ascēdamus & possideamus terrā. Quandoq; uero inuenitur per defectum iod in principio kata phresin 3. Regum 21. Surge posside uineam. Naboth. Inde nomen uerbale רַר hæreditas, Psalmo 61. Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. Inde uerbum graue quod significat expellere, delere, consumere, deuastare. Deuteronomij 4. ut deleret natiōes, Iob 13. Et cōsumere

uis me peccatis adolescentię meę: & Numeri 14. Feriam igitur eum pestilentia & consumā eum. Inde שָׂרִי nomen, possessor qui possidet. Abdię in fine. Et posse debet domus Iacob eos q se possederant, id est, possessores eorum, alias hereditantes siue hæredes, quod Hieron. in libro explanationū super Abdiam indicat his uerbis. Et possidebit domus supplantatoris Iacob eos qui se hereditate possederant. Significat etiā alio modo depauperare, 1. Regū 2. Dñs pauperē facit & dirat, & Prouerb. 30. Aut egestate cōpulsus fur: pro eo quod legi debeat, Ne depauperet & fur. Inde שָׂרִי pauper & paup̄tas absq̄ iōd in principio. Psal. 82. Et humilē & pauperem iustificat.

שָׂרִי Antiquus homo multorum dierū, Iob 15. Et senes & antiqui sunt in nobis: quod in singulari numero hebraice illic ponitur. Significat autē hoc uocabulū uetus plusquā senex & minus quā priscū quasi lōguū. Et potest oriri à uerbo שָׂרִי qd̄ significat est, Psal. 7. Si est iniquitas in manib̄ meis, ceu quod diu est & longe durat.

שָׂרִי Sedit, residentia habuit, hoc est, habitauit. Genesis 13. Abram sedit seu habitauit in terra Chanaan: & Psal. 1. Et in cathedra derisorū non sedit. Inuenitur quandoq; per apheresin iōd aut metathesin. Inde transitiva secūdo שָׂרִי & uerba grauius. Psalmo 113. Qui habitare facit sterilem in domo. Ruth 2. Et nec ad momentū quidē domum reuerſa est, pro domi resedit, alij sic: Illa quę habitat domū mediocrē siue paruā, eadē em̄ dictio similiter interpretatur habitatio Ieremig. 9. Habitatio tua in medio doli, quasi di-

cat conuersatio. Sæpe autē confunditur præſens uocabulum cum שָׂרִי quod inferius ponetur, id est, uertit. Ieremię 32. Et reducam eos ad locum istum & habitare eos faciam confidenter. Inde שָׂרִי inquilius, שָׂרִי habitatio, sedes.

שָׂרִי Est, quod per apocopen inuenitur שָׂרִי 4. Regum 10. Nunquid est cor tuum rectum, & respondit est. Inde שָׂרִי quod tam uarie inuenio translationem sicut cætera quoq; ut sæpe mihi ipsi persuasum habeam multos interpretes æque atq; nos ipsos potuisse errare, nostra enim translatio legit equitas Prouerbiorum octauo. Meum est consilium & æquitas: alio in loco salus, ut eiusdem libri capite secundo. Custodiet rectorum salutem. Item alio in loco iusticia, ut Iſaie 28. Et magnificaret iusticiā, quod Septuaginta interpretes uerterunt consolatio nem. Sed ego proprie uocabulū hoc dicere significare energiam seu efficaciam, qua quis molitur opus suum ad rei existētiā, quod mihi translatio nostra uidet circumloquendo insinuare Iob 5. cum ait. Ne possint implere manus eorū qd̄ hebraice legitur. Et non facient manus eorum efficaciam: quod Ionathas chaldaice uertit sapientiam in Iſaia capite 28. quasi deliberationem animi. Sic intelligit Rabi Dauid Kimhi in commentarijs super duodecim illud Micheę sexto. Et salus erit omnibus timentibus nomen eius: quasi clamaret propheta in ciuitate, quis est uir sapientię in eis, hic solum timebit in corde suo nomen tuum: ita enim hebraice legitur. Et sapientię uel deliberationis, hoc est, uir sapientię uel deliberati animi timebit nomen tuum.

* חַשַׁב Humiliatio, recuruitas, declinatio. Michæ 6. Et humiliatio tua in medio tui, inde uerbum deriuatur humiliare ac recuruare ut Isaïa 2. Et incuruauit se homo & humiliatus est uir, & infra: Et humiliabitur altitudo uirorum. Sunt autem multi qui hoc putant à fouea humi esse ortum, quæ hoc nomine חַשַׁב dicitur: ut Psalmo 94. Donec fodeatur peccatori fouea.

* שָׂרַף & hinc שָׂרַף Extendit, emisit, porrexit: Esther quarto. Nisi forte rex auream uirgam ad eum tetenderit: & eiusdem quinto. Et extendit contra eam uirgam auream.

* שָׁמַד Decultescit, ac incultum uas statum atq; desertum est. Genesis 47. Ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem: pro quo litera hebraica sic habet, Et non moriamur & terra non fordescat seu uasletur. Rabi Salomon exponit non sit desertum. Onkelus chaldaice, non squalescat. Inde nomen Genesis 32. In loco horroris & uasle solitudinis: & Psalmo 107. Errauerunt in solitudine in deserta uia.

* שָׁנָא Dormiuit. Genesis 41. Rursum dormiuit & uidit alterum somniū: & Psalmo 3. Ego dormiui & soporatus sum: & Canticorum 5. Ego dormio & cor meum uigilat. Inde nomen uerbale per aphoresin iod, sopor, somnus, dormitio: Psalmo 127. Cum dederit dilectis suis somnū, quod rectius Hieronymus traduxit. Sic dabit diligentibus se somnū. Et ponit hic aleph in fine pro he litera, quæ per continuitatem lectionis in thau mutatur, Psalmo 132. Si dederō somnū oculis meis.

* שָׁנָא Vetus uel uetustum; ut Leui-

tici 25. Et comedetis ueteres fruges, & infra. Donec noua nascantur edetis uetera. Inde uerbum senescere, in uetera scere, durare in longum. Deuteronomij 4. pro eo quod traslatio nostra legit, Et morati fueritis in terra: Hebraica ueritas habet in genere passiuo. Et in ueterati fueritis in terra, pro quo Onkelus chaldaice sic. Et antiqui facti fueritis in terra.

* שָׁלַח Salus, ut Habacuk 3. Egressus es in salutē populi tui, & in eodem loco, In salutem cum Christo tuo: & interponitur uau cū litera finali he: Psalmo 118. Et factus est mihi in salutē. Reperitur & in eodem significato cataprophesin thau חַשַׁלְח Psal. 144. Qui das salutē regibus. Inde uerbum graue שָׁחַח 1. Regum 25. & saluauit manum tuam tibi, & Psalmo 20. Nunc cognoui quoniam saluificauit uel saluū fecit dominus Christū suum, unde in Psalmo 18. legitur. O domine salua obsecro. O domine prospera obsecro. Quod hebraice sic habetur חַשַׁח חַשַׁח hofschiana, cuius loco in sacrificijs nostris pronunciamus ofanna, propter imperitiā lingue sanctę. Inde שָׁחַח saluator. Iudicum 3. Postea clamauerunt ad dominum, qui suscitauit eis saluatōrē: & Nehemię 9. Dedisti eis saluatōres, in numero plurali, & quāuis ab hoc deriuetur nostri saluatoris sacratissimum nomen proprium, tamen cum tot assumit literarū administratiōes, merito nō grāmaticis sed contemplatissimis uiris iudicandū relinquam, de quo multa in Capitiōe nostro disseruimus. At uero poterit idē nomē à uerbo sublatiuo שָׁחַח ortū esse, eo qd' Christus Iesus dixerit, Antequam Abraham fieret ego sum.

Munfi. Ex primo capite Matthei sa-

tis claret Christum nostrum uocatum le sum à ישע & non à שי

* יספס Iaspis. Exodi 28. In quarto chrysolithus onychinus berillus, ubi pro berillo quidam uerterunt iaspidem, uox enim consonat, sed nostrę lectioni aslipu latur chaldaica trāslatio: nam pro iasep, tam Onkelus quā Ionathas ambo chal dęi יספס traduxerunt, quod nostri be rillum putant. Sic in omni lingua tantus est error in uocabulis rerum, ut in eis ex quirendis plurimi ætate mea diligentissi mi exquisitores pene frustra mihi laborasse uideantur, cum quælibet natio rebus suis nouo sæculo noua imponat nomi na, & res etiam simul cum suis nomi nibus quotidie mutantur, iuxta Horati um in arte: ita uerborum uetus interitę tas. Et multa renascuntur quę iam ceci dere cadentę. Quod nisi accideret iam totus Plinius ad unguem intelligeretur. Sed & interpretes Septuaginta & Aquila Symmachus, & Theodotion, in hoc nomine discrepant, teste Hieronymo in Ezechiele.

* ישר Placuit, rectum fuit. Regū 18. Placuit sermo in oculis Dauid. Inde nomen ישר rectum, iudicum ultimo. Vnusquisq; quod sibi rectum uidebatur hoc faciebat; & cata prothesin mem בן ישר Canticorum 1. Recti diligunt te. Hinc nomen ישר rectitudo.

* יתיר Clauus. Iudicum 4. Tulit itaq; Isach uxor Heber clauū: declinatur in fœ minino genere Exodi 27. Tam paxillos eius quam atrij, pro quo hebraice sic; Et omnes clauos eius & omnes clauos atrij æneos.

* יתום Pupillus. Psalmo 146. Pupil lum & uiduam suscipiet; & Threnorū 5,

Pupilli facti sumus absq; patre. Hoc ita exponitur: Etiam si parētes nostri uiuāt, nihilominus facti sumus sicut orphāni et pupilli, & accipiunt Hebręi hanc expo sitionem ex sequentibus ubi mox sequi tur, & matres nostrę quasi uiduę: non ue re, sed quasi.

* יתיר Excelluit, abundauit, superest, exuperauit. Prouerbiorum secundo. Et simplices permanebunt in ea: pro quo Hebræi legunt: & probi supererunt in ea; & eiusdem duodecimo, pro eo quod nos habemus, Qui negligit damnum propter amicum iustus est, hebraica ueri tas legit sic: exuperat plus quam proxi mus suus iustus, id est, excellentior & ma gis laudatus est iustus quam quisquam al ter, & posset quęri, Cur ergo nō omnes sequuntur uiam iusti: respōdet sapiens id quod sequitur, Quia iter impiorum sedu citeos. Semper autem & superius, & plus & magis significat: ut Genesis 49. Principium doloris mei prior in donis, maior in imperio: hebraice sic legitur, Principium uirtutis meę superior offer torio superior fortitudine, quod Onke lus chaldaice sensum ē sensu non uerbū uerbo exponit. Tibi inquit debebātur tres pręrogatiuę, primogenitura, sacer dotium & regnum, inde יתיר & יתיר atq; יתיר Superfluitas, nimietas, & abū dantia, uel plus, amplius, magis, Ecclesia stis tertio. Quid habet amplius homo de labore suo, & eiusdem 12. His amplius fi li mi ne requiras. Inde uerbum graue יתיר Effusus sicut aqua non cresces, id est, non amplificaberis, & multa alia di uersarum formarum deriuata, ut Leuiti ci secūdo. Quod autem reliquum fuerit, id est, quod superest,

Munfi. Ab hac radice quoque est יָהָר funis, neruus balistæ: Psalmo 11. & Exodi 35. Item יִהְרָה fibra, reticulum iecoris: Exodi 29.

ברוך אתה מלך השלם

בָּבָא Sic. Exodi 12. Sic autem comedetis illum.

* **בָּאָב** Doluit. Iob 14. Attamen caro eius dum uiuet dolebit. Inde nomen בָּאָב dolens. Psalmo 69. Ego sum pauper & dolens, & pluraliter Genesis 34. pro eo quod Hebræi legunt, cum essent dolentes, translatio nostra habet periphrasticos, quādo grauissimus uulnerū dolor est. Et in alia forma deriuatiuorū בָּאָב & בָּבָאב Threnorum 1. Si est dolor sicut dolor meus, similiter Psalmo 38. Et dolor meus in conspectu meo semper.

* **בָּיָא** Debilitas, tristitia, mæror. Ez echielis 13. pro eo quod mæreret fecistis cor iusti mendaciter: & in significato pene par est superiori, unde sequitur præcedens uocabulum. Quem ego non cōtristauit: & in passiuo Danielis 9. Et ueniunt super eam trieres Romanæ & percutietur, pro debilitabitur, iuxta sensum Rabbi Leui Ben Gersom.

* **בָּבָב** Stella. Numeri 24. orietur stella ex iacob, & pluraliter גִּבְרִים Genesis 1. & stellas.

* **בָּבָר** Grauescebat uel graue fuit. Genesis 18. & peccatum eorum aggrauatum est nimis: & Exod. 17. Manus autem Mosi erant graues: & Genes. 45. Fames omnem terram uehemēter premebat, pro quo hebraica ueritas sic, Et fames grauescebat in terra. Inde pro mul-

tiplicato, ditato, accumulato & ualido, inuenitur Genesis 12. præualuerat enim fames in terra, & eiusdē 13. Erat Abram בָּבָר diues ualde, id est, onustus, & significat magnum, latum, eminens: ut Isaię 32. Et umbra petre prominentis. Inde hoc uocabulum בָּבָר significat præminētiam honorem & gloriam: Psalmo 50. Sacrificium laudis honorificabit me. Isaię 40. Et reuelabitur gloria domini: & Leuitici 10. Et in conspectu omnis populi glorificabor. Nomē eius reperitur in masculino & fœminino. Psalmo 45. Omnis gloria filiæ regis. בָּבָר lecur. Proverbiorum 7. Donec trāsfigat sagitta iecur eius.

* **בָּבָח** Extinxit. 2. Paralippomenon 29. Et extinxerunt lucernas: & Canticorum 8. Aquæ multæ non potuerūt extinguere charitatem.

* **בָּבִל** Detentio, compes, uinculum, clausura. Psalmo 105. Humiliauerunt in compedibus pedes eius.

בָּבִיל Tenax, adhæsiuum, lutosum, clausiuum: ut 3. Regum 9. Et appellauit eas terram Cabul, id est, sterilem & incultam quasi clausam, qua nec transeant neq; morentur populi. Magister Nahaman filius Ishac exponit à profunditate arenæ qua pedes ambulantium comprehendantur & figantur, quem allegat Rabbi David Kimhi in cōmentarijs regum, & rabi Salomon teste Lyra terram sic nominatam à tenendis & uinciendis pedibus opinatur.

* **בָּבִס** Lauit, mer sit, tinxit. Genesis 49. Lauit in uino stolam suam. Sic Numeri 8. Et lauerint uestimēta sua, & Psalmo 51. Amplius laua me ab iniquitate meā & à peccato meo munda me. Inde

כִּבְרִיס fullo Isaię 7. In uia agri fullonis.

* כָּבֵד Galerus, galea, Isaię 59. Et galea salutis in capite eius: & 1. Regum 17. Et posuit galeam æream super caput eius: & declinatur in masculino genere le remię 46. Et state in galeis.

* כְּבִיר Multiplex, fortis, magnus: Iob 8. Et spiritus multiplex sermones oris tui. Inde deriuatur uerbum graue כְּבִיר ut Iob 35. Et absq̃ scientia uerba multiplicat, quasi magnificat. כְּבִיר Pellis. 1. Regum 19. Et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius. כְּבִיר Stragula, uel uestis densa uel tegmen leulorum, & fit ex pilis caprarum in modum pellium, unde nomen cepit: 3. Regum 8. Et tulit stragulum & infudit aquam. כְּבִיר Cribrum. Amos 9. Sicut concutitur triticum in cribro.

כְּבִיר Iuger, stadium, miliare, spacium. Genesis 35. Venit uerno tempore ad terram quæ ducit Ephratam, quod hebraica ueritas legit. Erat adhuc stadium terræ eundi ad Ephratam, quod Rabi Salomon exponit a superiori dictione quę multitudinem & magnitudinem signat, quasi diceret, multiplex spacium terræ fuerat ad Ephratam. כְּבִיר Iam, nunc. Ecclesiastis 3. Quod factū est ipsum permanet, quod rectius hebraica ueritas sic legit. Id quod fuit iam est, & sequitur Quæ futura sunt iam fuerunt, quod hebraice singulari numero profertur.

* כָּבַשׁ Subegit, subiecit, in ditionē redegit. Zacharię 9. Et subijcient lapidi bus fundę: quod secundum rabi Iona intelligendum est, Et subijcient inimicos suos per lapides fundę, quasi diceret, fundibularij capient inimicos eorum. Et significatio huius uerbi & suorum deri-

uatorum est ponere subter pedes iuxta mentem David Kimhi in commentarijs super duodecim, unde legitur Michę ultimo. Deponet iniquitates nostras: & 2. Regum 8. De uniuersis gentibus quas subegerat. כָּבַשׁ Primus ascensus pedalis, uel initium graduum latiori spacio, uel scabellum: 2. Paralipomenon 9. Sex quoq; gradus quibus ascēdebatur ad solium & scabellum aureū, & scribitur sex punctis. כָּבַשׁ Fornax, caminus. Exodi nono. Tollite plebas manus cineris de camino: & Genesis decimonono. Quasi fumū fornacis. כָּבַשׁ Agnus. Isaię undecimo. Et habitabit lupus cum agno: & Numeri septimo. Agnum unum anniculum in holocaustum: & mouetur de masculino in femininum iunctis terminationibus.

* כֶּבֶד Lapis preciosus, quem alij qui unionem seu margaritam dicunt, & album esse asserunt: alij crystallum, alij ut sapiens Abraham subatram seu fuscā gemmam esse aiunt, quam nostra translatio iaspidem uocat. Isaię quinquagesimo quarto. Et ponam iaspide propugnacula tua. Vide Hieronymum in eius loci commento.

* כֶּבֶד Teda, scintilla. Iob 41. Sicut teda ignis accensę. Significat etiam urceum seu ollam, ut in eodem loco. Sicut olle succensę atq; feruentis. Inde per apocopen כֶּרֶד id est, hydria uel urceus. Genesis uicesimo quarto. Habens hydriam in scapula sua: & 3. Regum 17. Hydria farine non deficiet: & Ecclesiastis 12. Et conteratur hydria super fontem.

* כֶּבֶד Globus, pila, uertebra seu uertibulum. Isaię 22. Quasi pilam mittet in terram, ubi deficit dictio similitudinē

nis quasi ad uitandam cacophoniam ne geminetur litera caph: & habetur lob decimo quinto. Sicut regem qui paratur ad prelium, pro quo dicunt alij ad globū scilicet in exercitu: sic exponit hunc locū rabi Sadia instar rotę quę se uertit circū quaq; ita globus militū in prelio circūdat regem, sicut uidemus in torneamentis, quasi dicat, tribulationes & angustię circūdabunt & circūgirabunt eum perpetuo, sicut solet sphaera perpetui motu circūmagi.

¶ **נָחַשׁ** Obscatus est, caligauit. Deuteronomi 34. Non caligauit oculus eius. Inde nomen **נָחַשׁ** obscurus, caliginosus. Leuitici 13. Et cicatrix subobscura: & 1. Regum 3. Et oculi eius caligauerant neque poterat uidere, pro infirmabatur caligando: & Nahum ultimo. Non est obscura cōtritiō tua: ambo per pūctum zere: sic Isaię 42. Et linum fumigans non extinguet: quod secundū Hieronymum in commentarijs alij obscurum & tenebrosū transulerunt & reatius.

¶ **נָחַשׁ** Presedit, presessus est, sacerdotio functus est, uel sacerdos ordinatus est. Numeri 3. Functi q; sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar, & paulo superius. Cōsecrati manibus ut sacerdotio fungerent. Inde **נָחַשׁ** praelatus, caput plebis siue plebanus, preses, magistratus, sacerdos. Ieremię ultimo. Saraia sacerdotē primum & Sophoniam sacerdotē secundum. Exodi 3. Moses autem pascabatur iethro socii sui sacerdotis Madiā, & eiusdē 2. Erant autē sacerdoti Madian septē filij: quod Onkelus chaldaice interpretatur per hoc uocabulum **נָחַשׁ** id est magistro uel præsidi seu praelato Ma-

diā erant septē filij: cōmuniter autē dicit de eo q; sacris preest & deo ministrat, ut Gen. 14. Erat autē sacerdos dei altissimi.

¶ **נָחַשׁ** Sic. Numeri 6. Sic benedicetis filijs Israhel: & ubicunq; in prophetis legimus, Hęc dicit dominus per hoc uocabulum, semper Hebręi exponunt, Sic dicit dñs, quod & Chaldei sic interpretantur. Inuenitur & caph geminātū in eadē significatione, ut Exodi 29. pro eo quod nos legimus, Omnia quę precepi tibi facies super Aaron & filijs eius. Illic hebraica ueritas habet: Et facies Aaron & filijs eius sic iuxta omnia quę precepi tibi, & magistri Hebręorum in suis libris cōmuniter utuntur hoc uocabulo per caph geminātū detracta ultima he litera sic **נָחַשׁ** ut Raban Iohannan filius Zachari auditor praeceptorum Hillel & Semei, cum dixit: Si fecisti quę sunt legis tuę diligenter noli bonum tibi ipsi ascribere, ad hoc enim formatus es: ubi ponitur **נָחַשׁ** significat autem superscriptum uocabulum **נָחַשׁ** etiam locum ad quem, scilicet huc uel illuc: ut Genesis uicesimo secundo. Ego & puer illuc usq; properantes. Significat etiam tempus ad quod scilicet ad præsens: ut Exodi septimo. Et usq; ad præsens audire noluiisti: & Rabi Ionas putat ab hoc uocabulo composita inueniri **נָחַשׁ** & **נָחַשׁ** de quibus in aleph secimus mentionem.

¶ **נָחַשׁ** Incendit, combussit. Isaię 44. Cum ambulaueris in igne non combureris. Inde nomen **נָחַשׁ** combussio, Leuitici 13.

¶ **נָחַשׁ** Virtus, robur, firmitas, potentia seu potestas, fortitudo: lob tricesimo. Quin uirtus manuum mihi eras pro nihilo: & Genesis 49. Tu fortitudo

mea & principium doloris mei: & Psalm. 22. Aruit t̃quam testa uirtus mea. Et inuenitur positum pro operatione & labore, pro quo nostra translatio fructū legit. Iob 31. Si fructus eius comedi absq; pecunia. Item alia significatione sumitur hoc uocabulum pro animali immundo in lege prohibito, quod uarie uarij transferūt: est enim limaca seu panthera, chamaeleon siue stellio. Leuitici 11. Ohameleon & stellio: quod uocabulum non solum interpretes diuersis modis transferunt, uerum etiam ipsi quoq; magistri & praeceptores Hebræorum uarie exponunt, quod testatur rabi David Kimhi in libro de radicibus.

ⲙⲓⲛ Valuit comprehendere, potuit capere uel continere, uel potuit ferre: 3. Regum 7. Duo milia batos capiebat; & 3. Regum 8. Quoniam altare æreum quod erat corā domino minus erat & capere nō poterat holocaustum: pro quo hebraica litera sic, Quia altare æreū illud ante dominum paruum ultra quā quod posset capere holocaustum. Sic per finalem terminationem iod: 2. Paralipomenon 4. Capiebatq; tria milia metretas. Solet autem hoc uerbum geminari בלבל ut 2. Paralipomenon 6. Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt. Inde nomen præposita litera mein בלבל ut Malachiæ 3. Et quis poterit cogitare diem aduentus eius, pro quo Septuaginta. Et quis sustinebit: & melius sequitur. Et quis ferre poterit. Item Prouerbiorum 18. Spiritus uiri sustinet imbecillitatem suam: deinde significat etiam hoc uocabulum pascere, cibare, alere: ut Genesis 45. Ib̃gite pascam, id est, sustentabo; & 3. Regum 18. Et parauit

eos pane & aqua. Significat etiam depro mere & dispensare seu disponere: ut Psalm. 112. Disponet sermones suos in iudicio: sed Hieronymus rectius. Dispensabit uerba sua.

ⲡⲁⲣⲁⲓ Parauit, formauit. Iob 31. Et formauit me in uulua unus, rectius hebraice sic. Et parauit nos: & in passiuo. Osee 6. Quasi diluculum præparatus est egressus eius, & Deuteronomij 17. pro eo quod nos legimus: & uerum esse reperiis, hebraica ueritas habet sic: & ecce ueritas parata uerbū, sic etiam Onkelus Chaldaeus legit. Inde legimus secundum Septuaginta Psalm. 5. Quoniam non est in ore eorum ueritas: quod alij dicunt possibilitas, uel facultas. Inde uerbum graue פָּרַח Genes. 43. Illi uero parabant munera, & eodem loco paulo ante ubi nos legimus. Et instrue cōiuiū, ibi hebraica ueritas habet & para, ex quo inuenitur uerbum impersonale per uau & p̃atha. Isaia 16. & præparabitur in misericordia solum. Aliud uerbum ultima litera nun geminata פָּרַח quod nostri dirigere transulerunt: ut Psalm. 90. Et opera manuum nostrarum dirige, super nos & opus manū nostrarū dirige, qđ alio in loco firmare uertit: ut Exodus 15. Sanctuarium domine firmauerunt manus tuæ: & Ezechielis 4. Et obfirmabis faciem tuam ad eam. Inde uenit פָּרַח rectum & bonum & uerum, 4. Regum 7. Non recte facimus: & pluraliter Genesis 42. pro eo quod translatio nostra habet, Pacifici uenimus, hebraica ueritas legit פָּרַח Veridici aut recti seu boni sumus nos: sic rabi Salomōn exponit in suis commentarijs, & allegat ad hoc Numeri 27. ubi nos legimus, iustam rem postu-

postulant filię Salphahad: ibi textus hebraicus sic habet, uerum rectum seu bonū filię Zalphahad dicūt. Significat etiam hoc uocabulum quandam similitudinem sic uel ita uel taliter. Exodi 7. Feceruntq; similiter malefici: & paulo ante. Feceruntq; Moses & Aaron sicut præceperat dñs: & Genesis 1. Et factū est ita: & accipit præpositionem ut si diceremus לִכְךָ ad sic, in sic, pro sic: primum exponit nostra translatio prepterea. Sophonię 2. Propterea uiuio ego dicit dñs exercituū: secundū לְךָ exponit tunc. Esther 4. Et tunc ingrediar ad regem: sunt etiam qui interpretātur, & in ueritate ingrediar ad regem. Tertium לְךָ exponit ideo, ut Psalmo 1. Ideo non resurgent impij. Et a superiori uerbo deriuat מְבֹרָךְ id est, habitatio, sedes, basis, locus. Exodi 15. Firmissimo habitaculo tuo quod operatus es dñe. Recipit quandoq; he aspirationē in fine מְבֹרָכָה Zacharię 5. in fine capitulo, pro quo Ionathas chaldaice traduxit uicē uel fortē. Sic in simplici primitiuo in uenimus. לְךָ Genesis 40. Et restituet te in gradū pristinū, id est, in uicē & fortem seu statū tuum, quod etiā in fine recipit aspirationē he literę מְבֹרָכָה ut Psalmo 80. ubi nos legimus, Et perforce eam quā plantauit, ibi hebraica ueritas habet. Et sedē uel habitationē quam plantauit dextera tua. Quod Dauid Kimhi in libro de radicibus exponit de terra Israhel.

* מְבֹרָכָה Idolum, quod multi putant esse Saturni, eo quod ipse Saturnus in lingua Arabica & Perfarum ita nominetur. Amos quinto. Et imaginem idolorum uestrorum.

* מְבֹרָכָה Scyphus, calix, poculum; Gen. 40. Calicemq; Pharaōis in manu-

mea. מְבֹרָכָה Genus uolucris ululātis, quā Rabi Salomon pelicanum, alij nomināt nyctioracem, ut Psalmo 102. Similis factus sum pelicano solitudinis sicut nyctiorax in domicilio. In alio loco reperi-mus translatum bubonem. Leuitici 11. Inter aues ad edendum uetitas. Sed quia Hebræis ignota est auis, iccirco uarie transferunt.

* מְבֹרָכָה Focus, fornax; Deuteronomij 4. Vos autē tulit dominus & eduxit de fornace ferrea Ægypti. Est autem instrumentum alkimicum seu aurifabrorum in quo probant aurū & argentū. מְבֹרָכָה Mensura frumenti, chorus, sextarius. 3. Regum 5. Viginti milia choros tritici in cibū domui eius. Munst. Hęc mensura eadem est cum homer, summa scilicet aridorum mensura.

מְבֹרָכָה Colonia, incolatus habitatio, secundum rabi Kimhi in commentarijs, & Ionathan Chaldaeum, quamuis nostra translatio radicem interpretatur, Ezechielis decimo sexto. Radix tua & generatio tua de terra Canaan, id est, colonia tua: & scribitur per holem.

* מְבֹרָכָה Propriū nomen filij Cham, unde dicta est Æthiopia Genesis 2. Circuit omnem terram Æthiopię. Inde deriuantur Æthiopes, ut Ierem. 38. Abed-melech Æthiops uir eunuchus מְבֹרָכָה per iod in fine; cui sæpe aliud iod adiungitur in deriuatiuis: ut Amos 9. Nunquid non ut filij Æthiopum uos estis mihi.

Quod exponit Rabi Kimhi secundum uersiculum Ieremię 13. Si mutare potest Æthiops pellē suam; quasi diceret, sicut ille pellem ita uos uicia uestra mutare nō uultis, hoc modo dictus est Saul Æthiops. Psal. 7. Super uerba Æthiops filij lemini;

mini: quia non potuit Saul mutare cor eius odiendo David regem, quamuis dixisset, 1. Regum 26. reuertere fili mi David nequaquam enim ultra tibi malefaciam. Scribit autem David Kimhi in libro de radicibus quod Aethiopes & Madianitae & Ismaelitae idem sint. Vnde quod scribitur Numeri 12. Propter uxorem eius Aethiopsam, id intelligit de uxore Madianitide: sic concordat Genesis 37. de Ioseph ubi dicitur uendiderunt eum Ismaelitis: & sequitur, Madianitae uendiderunt Ioseph in Aegypto.

* **בזב** Defecit, mentitus est: Psalmo 116. Omnis homo mendax: & in passiuo. Prouerborum 30. Et arguante inueniatis mendaces: quod hebraice dicitur, & mentiaris passiuo uel mendacium patiaris, uerbum graue **לִבְיָדָה** Iob 28. Quis me potest arguere esse mentitum: & Numeri 23. Non est deus quasi homo ut mentiatur, inde nomen uerbale **בזב** Prouerborum 30. uanitatem & uerba mendacii: & Ezechielis 13. quasi per totum, & in eodem, mentientes populo meo credenti mendacii.

* **בזב** Praepositione aleph **בזב** crudelis, immitis, immisericors, truculentus: Iob 41. Non quasi crudelis suscitabo eum, & eiusdem 30. mutatus es mihi in crudelem: & Ieremiae 6. Crudelis est & non miserebitur, & eiusdem 50. Crudeles sunt & immisericordes.

* **בזב** Occultauit, abscondit: Psalmo 139. Non est occultatum os meum a te: & Iob 15. Sapientes consentient & non abscondunt a patribus eorum. **בזב** Extirpauit, eruit, deleuit. Iob 4. Et quando recti delecti sunt.

* **בזב** Illustrauit seu colorauit, tras-

lazio nostra habet circumliniuit sibi: Ezechielis 23. Circumlinisti sibi oculos tuos.

* **בזב** Mentitus est, negauit. Leuiti ei 6. Negauerit proximo suo depositum. Vnde quod nostra translatio habet Psalmo 18. Filij alieni mentiti sunt mihi, multi exponunt. Filij alieni negauerunt mihi, & Genesis 18. Negauit Sara, & Habacuk 3. Mentietur opus oliuae. Hinc adiectiuum **בזב** mendax. Isaiae 30. **בזב** Macrescit, extenuatum est, imminutum est, Psalmo 109. Et caro mea mutata est propter oleum, quod rectius legeretur minuta est, id est, macruit ab oleo.

* **בזב** Quoniam, quia, quoniam quidem. Exodi 23. Quia non dimittet cum peccaueris. Significat & quod, ut ibi, quod si audieris uocem eius, et facile assumit sibi **בזב** & significat aduersatiuum, sed, at, ueruntamen: Psalmo 1. Sed sicut puluis quem projicit uentus: de hac particula late scripsit Rabi Iona, quod quisque crebra lectione bibliae ipsemet experiet.

* **בזב** Pernicies, afflictio, interfectio, Iob 21. Videbunt oculi eius interfectionem suam.

* **בזב** Clypeus, sic enim translatio nostra exposuit: 1. Regum 17. Et clypeus aereus tegebatur humeros eius: alij exponunt collarium, sed melius intelligitur scutum: ut Ieremie 50. Arcum & scutum apprehendent. Alio autem in loco significat lanceam uel hastam, ut Iosuae 8. quam nostra translatio teneat leua clypeum qui in manu tua est contra urbem Hai, tamen eo loci uertunt magistri Hebraeorum, extendit lanceam, sicut & Iosua chaldaice transtulit, exalta hastam.

* **בזב** Parcus, auarus, addita in fine iod

iod litera, quamuis translationes nostræ aliter exponant, Isaiæ 32. Neg fraudulē tus appellabitur maior, & infra. Fraudulenti uasa pessima: primum per hirek, secundum per zere.

* כִּיִּם Pliades, iuncta in fine he aspiratione כִּיִּיח lob 38. Nunquid cōiungere ualebis micantes stellas pliadas, & scribit rabi Iona quod sit cōgregatio stellarum quæ uocatur apud Arabes althoraiæ; & sapiens rabi Abraham abenezra dixit quod chimah sint septem stellæ in fine signi arietis, & non longe ab ijs sit lucidissima quædam stella oculus tauri dicta; hæc ille, quamuis nostra trāslatio uariet alio in loco, nam lob 9, interpretatur oriona & hyadas.

* כִּיס Loculus, marsupium: ut Prouerbiolorum primo. Marsupium sit unum omnium nostrum.

* כִּית Saxum, rupes, petra. Ieremiæ quarto. Et ascenderunt rupes. Hinc Chaldaico more כִּיתָה Cepha nomen Petri Apostoli.

* כִּיִּר Concha, labium, castellum, in quo continetur aqua. Exodi 30. Facies & labium æneum cum basi sua. Item 2. Paralippomenon 4. Fecit quoq; cōchas decem. Significat etiam clibanū uel focū uel caminum: Zachariæ 12. Sicut caminum ignis in lignis, quod Rabi Dauid Kimhi in commentarijs super duodecim exponit de carbone inter ligna in foco ignis: & Leuitici 11. legimus. Siue clibani siue chytropodes destruentur. Signant autem chytropodes græce sustentacula ollarum ad ignem in foco, est enim hic locus in foco ubi duo sustentacula titonium ponuntur, & ideo in plurali numero scribitur.

* כֶּכֶר Torta seu massa rotunda: ut Exodi 29. Tortamq; panis unius: hinc est quod etiam sphericitatem & circuitū significat: ut Genesis 13. Vidit omnem circum circa regionem Iordanis, ad cuius similitudinem significat quoq; stateram seu pondus ut puta talentū: ut Exodi 25. Habebit talentum auri purissimi: & 2. Paralippomenon 36. Et cōdemnauit terram centum talentis auri & talentis argenti. In numero aut singulari & plurali inuenitur quarto Regum quinto. Da ei talentum argenti, & infra. Melius est ut accipias duo talenta.

* כָּלִיל Cōsummatum, uniuersale, integrum, perfectum, species, corona: Threnorum 2. Hæcine est urbs quā dicunt perfecti decoris: & Ezechielis 16. Quia perfecta erat in decore in eo, & eiusdem 28. Perfectus decore: & 1. Regū 7. holocaustum integrū domino, & alia forma Esther 7. Intellexit enim à rege sibi paratum malum: & Ieremiæ 2. pro eo quod translatio nostra uertit, Et charitatem desponsationis tuæ, legi debet, amore speciei tuæ.

* כֹּל Omne, totum. Psalmo 1. Et omnia quæcumq; faciet prosperabuntur, secundum Septuaginta interpretes, sed Hieronymus rectius in suo Psalterio. Et omne quod fecerit prosperabitur. Cum affixis mutat holem in kybu z.

* כָּלִיל Holocaustū, id est, totum cōbustum sacrificiū. Psalmo 51. Oblatiōes & holocausta: quasi quod Græci *πυρρὰ* uocāt, id est, consummationē, de quodicitur Leuit. 6. Et tota cremabit in altari, omne enim sacrificiū sacerdotū igne cōsumet: qđ aut exultionē significet apparet Iudicū 20. Et flamas in sublime ferri,

pro

pro quo ueritas hebraica sic legit. Et respexit Benjamin post se & ecce ascendit exultio ciuitatis cœlum uersus.

* נָזַח Nurus: 1. Regum 4. Nurus autem eius uxor Phinees: & Ezechielis 22. & focer nurum suam polluit: quod rectius legeretur, & unusquisque nurum suam polluit, inuenitur etiam pro sponsa apud Septuaginta quam in uulgata translatione Isaiæ 49. Et circumdabisti bicos sicut sponsa.

* נָחַל Decreuit, limitauit, determinauit, calculauit seu numerauit: 3. Regum 20. Et filij Israël recensiti sunt & acceptis cibarijs profecti. Quod magistri Hebræorum exponunt, recensiti sunt & numerati seu calculati: cui etiam astipulatur Ionathas Chaldeus qui interpretatur constituti seu determinati, quauis etiam alijs in locis transferunt pascere, alere, ut Genesim 47. Et alebat eos omnemque domum patris sui præbens cibaria singulis, quod nihilominus uerbum è uerbo sic legi posset, Et constituit seu decreuit patri suo & fratribus suis & toti domui patris sui. Scam secundum pueros: sed causam eius uarietatis forsitan præbuit translatio Onkelim, qui chaldaice uertit יָי quod apud Babylonios de esca dicitur, & etiam de aliquo constituto scilicet per syncopen יָיָי sic paulo superius Genesim 45. Ibi te pascam: pro quo etiam legi posset, & constituam te illuc. Significat & sustinere uel ferre paraphrasticos Ieremiæ 20. Ferre non sustinens.

* נָחַל Vetuit, prohibuit. Haggai primo. Propter hoc super uos prohibiti sunt cœli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen suum, id est, uitauit, & Numeri 11. Domine mihi Mo-

ses prohibe eos: & Exodi 36. Sicque cessatum est à muneribus offerendis: quod uerbum è uerbo ita stat, Et prohibitus est populus ab oblatione: & Genesim 8. & prohibita sunt pluuiæ de cœlo: & Psalmo 119. Ab omni uia mala prohibui pedes meos. נָחַח Cella, caula, carcer, artum monasterium: Ieremiæ ultimo. Et eduxite eum de domo carceris: & paulo post: & mutauit uestimenta carceris eius. Inuenitur in fine aliquando mutare aleph in he, quandoque uero addere he aspirationem, ut ego in antiquissimis libris reperio חַבַּח ultimo. Abscindetur de ouili pecus, ubi etiam litera nominalitatis mem נָחַח præponitur. נָחַח Duarum specierum & mixtim uel permixta, sic quo ad ultimum Onkelus Chaldeus interpretatur Leuitici 19. ubi in uno uersu eadem dictio ponitur. Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus: agrum tuum non seres diuerso semine: uestem quæ ex duobus texta est non indueris, quod de uerbo ad uerbum ita ponitur: lumentum tuum ne facias geniculari mixtim: agrum tuum non seres mixtim, & uestis mixtim scilicet de lana & lino non ascendat super te.

* נָחַח Canis: 1. Regum 17. Nunquid ego canis sum: & Exodi 11. Apud omnes autem filios Israël non mutiet canis: & pluraliter נָחַח Isaiæ 56. Canes muti non ualentes latrare. נָחַח Cauea in qua continentur aleolia & aues quæ saginantur: quod nostra translatio decipulam uertit. Ieremiæ 5. Sicut decipula pleuina auiibus: pro quo Ionathas Chaldeus interpretatur, sicut domus saginationis. Et scribit David Kimhi in libro de radicibus quod sit receptaculum ex uirgultis
conter

contextum, in quo aues seruare cōsueuerunt; & Ioseph Hispanus pater eius in cōmentarijs super Ieremiam dicit, quod sit locus ad saginandum aleilia deputatus. Vnde est illud quod habetur Amos 8. Et ecce uncinus pomorū; quod magistri Hebræorū interpretantur canistrum seu corbis repletus fructibus; cui & astipulatur expositio Babylonica, & David prefatus in commentarijs super duodecim, eo modo exponit.

נָחַץ Cessauit, defecit, finiuit: Ieremie 8. Finita est æstas, uel finiuit æstas, & eiisdē 14. Defecerunt oculi eorum quia non erat herba. Inde nomē uerale preposito mem eodem quo supra loco. Ego cōsumam eos, pro ego deficere faciens uel finiens eos, & Psalmo 74. De medio sinu tuo in finem. Sed Hieronymus rectius in suo Psalterio, ad medium sinum tuum consumens: quod rabi Salomon exponit reiecit. Inde supinum eiisdē 43. Factum est autem cum cōpleisset Ieremias loquens ad populum, pro eo, Cum finiuiſſet Ieremias loqui, sic exponendū est illud Deuteronomi 26. Quando cōpleueris decimam cunctarum frugū, id est, quando finiueris decimare omnem decimam. Inde participiale nomen adiectiuū Deuteronomi uicesimo octauo. Et deficientibus ad conspectum eorum tota die. Item in alia forma Numeri 25. Etenim ipse deleat filios Israhel, id est, nō faciat deficere uel finire filios Israhel. Exodi 33. Ne forte disperdā te in uia, id est, faciam te finire uel deficere. Inuenitur autē hæc dictio quandoq; in fine per aleph loco he scripta; ut Danielis. Vt cōsumme tur preuaricatio, pro eo ut finiatur peccatum. Omnia talia significant cessatio-

nem, finem, deletionē, interitum, & consummationē, ut נָחַץ Isaiæ 10. Cōsummatio abbreviata inundabit iusticiam, & Sophoniæ 1. Quia consummationē cum festinatione faciet, & assumit in principio thau. Psalmo 119. Omnis cōsummationis uidi finem. Item significat נָחַץ etiam compleuit, finiuit, terminauit, perfecit: 2. Paralipomenon 7. Compleuitq; Salomon domum domini. Inuenies sæpius hoc uocabulum in Psalmo 119. in littera caph. Ponit & impersonaliter Psalmo 72. Finiunt orationes David filij Iesse, uel secundum Hieronymum, Complete sunt oratiōes David, & Genesis 2. Et perfecti sunt celi & terra & omnis ornatus eorum, compleuitq; deus die septimo &c. cæterum multi putant hoc uerbum etiam significare complacentiam seu delectationem & desyderium, unde illud Psalmo 119. quod nos legimus. Defecit in salutari tuo anima mea, alij sic interpretantur. Complacuit delectata seu iocundata est anima mea. Item נָחַץ sponsa, Isaiæ 61. רֵנִים Renes. Leuitici 3. Et duos renes. Item & reticulum iecoris cum renunculis. אֶרֶב Arma, uas, instrumentum, uestis. Psalmo 2. Sicut uas figuli confringes eos: & Esther 1. Alijs atq; alijs uasis. Genesis 27. Sume arma tua & pharetram. Isaiæ 22. Omne uas paruulum à uasis craterarum usq; ad omne uas musicorum: & 35. Si quis ferro percusserit: ubi legēdum esset, Si quis instrumento ferreo percusserit. Et infra: si ligno percussus, ubi sic stat, aut instrumento ligneo &c. In summa sicut apud Latinos arma significat omne quod hominibus ad manum usui est, ita Hebræis hoc uocabulum usurpatur: ut Leuitici

decimoquinto, ubicumq; sederit, id est, instrumentū sup quo sederit, itē sagma super quo sederit, & infra, uas fictile confringet: item uas ligneū lauabit aqua. Isaif 54. Omne uas quod fictum est.

* סֵנִיָּה Senium uel senectā. Iob 5. Ingredieris in abundantia sepulchrum: pro quo interpretari debuit, Ibis in senio ad sepulchrū. Et miror quare abundantiam traduxit, nisi forte in scholijs reperit שֵׁנָה quod per h finale senectā siue senium interpretat, Psalmo 71. per ain uero שֶׁבַע saturitatem & abundantiam intelligimus: ex glossemate igitur hęc potuit negligentia oriri. Nam hanc dictionem calah in eodem libro aliter interpretatus est. Iob 30. Et uita ipsa putabantur indigni, quod ita legendum est: Ipsis perijt senectā.

* עָרַב Erubuit, uerecundatus, confusus, & reueritus est. Numeri 12. Nōne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi: & Psalmo 40. Et reueantur qui uolunt mihi mala, inde nomen uerbale עָרַב Psalmo 69. Operuit confusio faciem meam.

* בִּינָה Bipennis, axina, securis, instrumentū dolatorium & quo lapides franguntur. Psalmo 74. In securi & ascia deiecerunt eam: pro quo Hieronymus in suo Psalterio. Bipenni & dolatorijs deraserunt.

* חָמַד Desyderauit, concupiuit: pro quo Septuaginta interpretes traduxerūt in lingua gręca ποσapos, quod nos legimus quam multipliciter. Psalmo 63. Quā multipliciter tibi caro mea: sed Hebręi rectius dicunt, Desyderauit ad te caro mea: & ita interpretatus est Hieronymus in suo Psalterio de hebraica uerita-

te. Scribit autē rabi Salomon de hoc uocabulo quod non inueniat alibi in hac significatione. חֲמַד Quot: ut Psalmo 119. Quot sunt dies serui tui: qua dictioe utuntur Hebręi in predicamētis pro quantitate, ut est apud Abenrust in logica hebraica.

* חֲמִצָּה Ornamentū scē morale scēmini subligari solitū, quasi scēminū subligaculū auro & gēmis redimitum, secundum magistros Hebręorum: translatio nostra uertit murenulas. Numeri 31. Dextralia ac murenulas.

* חֲמִצָּה Cyminum uel uicia seu huiusmodi genus leguminis: ut Isaia 28. Seret gich & cyminum sparget, item in eodem, nec rota plaustrī super cyminū circuibit. חֲמִצָּה Abstrusum, thesaurus. Danielis 11. Et dominabitur thesaurorum auri & argenti.

* חֲמִצָּה Reconditum, repositum, absconsum, arcanū. Deuteronomij 32. Non ne hęc condita sunt apud me.

* חֲמִצָּה Caluit. Genesis 43. quia cōmota sunt uiscera eius: pro quo uerbum ē uerbo sic legendum esset, quia incaluerunt miserationes eius, sic etiam rabi Salomon exponit: astipulatur illud Thronorum ultimo. Pelles nostrę sicut cibus exustę sunt. חֲמִצָּה Religiosus, monachus, nigris indutus ædituus, quē nominant capellānum. Osee decimo. Et æditui eius super eum exultauerunt, & Sophonię primo. Et nomina ædituorum cum sacerdotibus. חֲמִצָּה Rete, laqueus, retiaculum. Psalmo centesimo quadragesimo primo. Cadent in retiacula eius peccatores, & Habacuk 1. Et congregauit in rete suum.

* חֲמִצָּה Sic uel ita. Genesis primo. Et factum

Atum est ita, de qua dictione supra locuti sumus in uocabulo צִנְפִּים Cyniphes uel pedunculi, Exodi octauo. Et sint cyniphes in uniuersa terra Ægypti.

בֵּיתִי Locus residentia, basis, sedes. Exodi tricesimo. Labium æneum cum basi sua; & Psalmo 80. pro eo quod nos legimus, Et perfice eam quam plantasti, Hebræi traducunt. Et residentia quam plantasti. Rabi Salomon exponit Et habitatio tua. Hieronymus uertit radix.

* בִּנְיָמִן Cognominauit, pro quo nos legimus assimilauit. Isaïæ 45. Et uocaui te nomine tuo, assimilauit te, quod magistri Hebræorum sic exponunt: uocaui te nomine tuo scilicet proprio quia Cyrus, & cognominauit te nomine appellatio, hoc est, rex uel Christus græce, Messiahebraice, unctus latine. Vngento enim reges Iudæorum pro corona utebantur. Inde partem orationis quam nos pronomen, eam Hebræi בִּנְיָמִן uocant, ut cernere licet in arte grammatica.

* בָּבֶס Collegit, congregauit, coaceruauit. Ecclesiasticis 2. Coaceruauit mihi argentum & aurum, & eiusdem tertio. Et tempus colligendi. Inde uocant ecclesiam quæ est congregatio uniuersorum seu concilium בִּבְנֵי־הַבַּיִת synagoga.

* בִּבְנֵי־הַבַּיִת Subligacula, fœmoralia seu fœminalia, Exodi 28. Facies & fœminalia linea, & Ezechielis 44. Et fœminalia linea erunt in lumbis eorum: & est pluralis numeri tantum, quia duabus alis constat.

* בִּבְנֵי־הַבַּיִת Subiugauit, humiliauit: 3. Regum 21. Nōne uidisti humiliatū Achab coram me, quia igitur humiliatus est, & Iudicum 8. Humiliatus est autem Madian coram filiis Israël; & Nehemig nono.

Et humiliasti coram eis habitatores terræ, & Deuteronomij 9. Qui conterat eos, id est, qui subiugabit eos. צִנְפִּים

Commutator, negociator, mercator, quamuis ubiq; transferatur apud nos pro Canaan terra. Ezechielis 17. Et transtauit eam in terram Canaan, in urbe negociatorum, tamen Hieronymus in commentarijs super parabolas Salomonis capite ultimo, Chanangus inquit interpretatur commutator, hæc ille. Vnde dico ego, Hebræi uersiculum eius loci sic legunt: Et cingulum tradidit mercatori: secundum quod intelligendum est & illud Genesis 38. Filium hominis Cananæi, id est, negociatoris.

* אַלְגֻל Angulus, ala, penna. Deuteronomij 4. Vel auium sub cælo uolantū: quod uerbū ē uerbo legi, Omnis auis alata, & Zach. 5. Et spiritus in alis earū, et habebāt alas quasi alas milui: ubi cernit heteroclitia eius uocabuli declinatio communis generis, & Numeri 15. Fimbrias per angulos quatuor, & Deuteronomij 22. Per quatuor angulos pallij tui, nostra translatio uertit oram, Haggæi 2. In ora uestimenti sui. Ponitur hoc uocabulū pro terminis & particulis uestimentorum, quia disstæ uestes faciunt quasi imaginem alarum: similiter etiam pro ora terre. Item Isaïæ 10. Et nō fuit qui moueret pēnam. Inde oritur uerbum. Isaïæ 30. Et non faciet auolare a te ultra doctorem tuum.

* צִנְרָא Cithara, Genesis 4. Ipse fuit pater canentium cithara & organo, & Iob 30. uersa est in luctū cithara mea: & declinatur in communi genere. Nam in masculino habetur Ezechielis uicesimo sexto. Et sonitus cithararum tuarū non

audietur amplius: & in fœminino genere habetur: 3. Regū 10. & citharas lyrasq; cantoribus: nostra translatio uertit generaliuocabulo organa: Pſalmo 137. Suspēdimus organa nostra, quod Hieronymus in suo Pſalterio specialiter citharas traduxit.

* נִסְבָּה Numerauit, supputauit. Exodi 12. Iuxta numerum animarum quæ sufficere possint ad esum agni: quod uerbum ē uerbo sic legitur, Iuxta numerum uel supputationem animarum quemlibet numerabitis uel supputabitis secundum esum suum super agnum. Inde נִסְבָּה supputatio preposita mem & ablata finali litera. Numeri 31. Equibus in partem domini supputatæ sunt oues seſcentæ septuagintaquinque, pro quo uerbum ē uerbo sic legūt. Et erat supputatio domino de ouibus seſcentæ, quinq; & septuaginta: sapiusq; hoc ipsum uocabulū eo loci cernere licebit.

* כִּסֵּא Solium, thronus, sedes. Ieremiæ 17. Solium gloriæ altitudinis à principio: & 2. Regum 3. Et eleuetur thronus Dauid, & Iſaï 66. Cælum sedes mea, mutat autem quādoq; aleph in he, ut 3. Regum 10. qui habebat sex gradus: pro quo ueritas habet, sex gradus throno: & sequitur. Et summitas throni rotunda erat: ubi scribit rabi Dauid Kimhi in commentarijs super quatuor, quod in hoc loco thronus bis scribitur per he & spirationem loco aleph: ego uero in libris inuenio uarietatem tam scriptis quā impressis.

* כָּסַח Cælaui, abscondit, operuit, texit. Prouerbiōrū 12. Homo uersutus cælat scientiam, & Numeri 4. Et operient rursum uelamine hyacinthinarum

pellīū, pro quo hebraica ueritas habet, Et dabunt super illud cooperientem eum taxi. Inde nomen כָּסַח cooperimentum uel tegumentum, Deuteronomij 22. Pallij tui quo operiris. In alia quoq; forma כָּסַח Exodi 26. Facies & operimentū. Reperit illud uerbū in alia forma Genesis 25. At illa tollens cito palliū suum operuit se, ubi deest he finalis, quādoq; per zere & per iod, Iſaï 58. Cū uideris nudum operi eum.

* כִּסָּה Refecuit, excidit. Iſaï 33. Spinæ congregatæ igne comburentur, pro quo hebraica ueritas legit: spinæ excisæ seu exēctæ.

* כְּסִיל Inſipiens, stultus. Ecclesiastis quarto. Stultus complicat manus suas, & eiufdē 2. Stultus in tenebris ambulat. Inde uerbum neutrum. Ieremię 10. Pariter inſipientes & fatui probabunt: quod uerbum ē uerbo uertitur, Et semel infatuabuntur & stultificabuntur: & Pſalmo 49. Simul inſipiens & stultus peribunt. Et in alia forma scribitur sex pūctis כְּסִיל lo co iam allegato. Hęc uia illorum schādā, lum ipsis, quod melius traduxit Hieron. in Pſalterio suo de hebraica ueritate. Hęc uia inſipientiæ eorum. Inde כְּסִיל stulticia. כְּסִיל Fiducia, spes: Pſalmo 78. Et ponāt in deo spem suam, quod uocabulū pro robore nos uersum legimus. Iob 31. Si putauī aurū robur meum, sed multo uerius transferretur sic de uerbo ad uerbum. Si posui aurum spem meam: sicut enim legit rabi Salomon Gallus & Rabi Dauid Kimhi in libro de radicibus.

* כִּסְיָה Sydus est unum ex stellis fixis in octauo sphaera insignis: de quo uocabulo Eusebius Hieronymus super Iſaiam capite tredecimo, sic scribit Xill
septuā

Septuaginta oriona transfulerunt. Hebraeus quoque quo ego præceptore usus sum arcturum interpretatus est: nos generaliter sequentes Symmachum stellas diximus, hæc ille. Et scripsit rabi Ionas quod sit magna constellatio quæ Arabice uocatur soil scilicet fortasse quas prius fuculas quasi suillas, & Græci hyadas appellauerunt. Præceptor meus mea sententia ualde doctus homo. Iacobus lehiel Ioans Hebræus, stellas eas credidit pleiadas esse: sed ego facilius assentiar orioni quod est illustre sydus, sub signo geminorum & pene alijs splendidius. Vnde nostra translatio splendorem traduxit. Isaie 13. Stelle cæli & splendor earum: sic Amos 5. Facientem arcturum & oriona, licet translatio nostra multum uariet: nam etiam arcturum traduxit. Iob 38. Aut gyrum arcturi poteris dissipare. **חַבְלֵי** Intestina quædam proxima renibus sub lumbis: de quibus habetur Leuitici 3. Cui adipe quo teguntur ilia.

* **חַבְלֵי** Totondit. Ezechielis 44. Sed tondentes attondent capita sua.

חֲרִיִּץ Far, triticum, Exodus 9. Triticum autem & far non sunt læsa, alias uicia. Ezechielis 4. Milium & uiciam: dicitur autem uulgo spelta secundum Rabi Dauid Kimhi.

* **חַבְלֵי** Concupiuit, desiderauit. Psalmus 17. Sicut leo paratus ad prædam, quod Hieronymus in Psalterio suo traduxit rectius. Similitudo eius quasi leonis desiderantis prædam: cui etiam astipulatur expositio rabi Salomonis: & Psalmus 84. Cōcupiscit & deficit anima mea in atria domini: & Genesis 31. Et desiderio erat tibi domus patris tui: pro quo uerbum è uerbo interpretabimur, & de-

syderio desiderasti ad domum patris tui.

כֶּסֶף Argentum. Genesis 13. In possessione auri & argenti: translatio nostra sæpe pro denominatiuis interpretatur: ut Exodus 3. Vasa argentea & aurea. pro, uasa argenti & uasa auri: & pro moneta argentea siue pecunijs quandoque, ut Genesis 45. Benjamin uero dedit trecentos argenteos: & eiusdem 42. Et reponeret pecunias singulorum in sacculis suis.

* **חַבְלֵי** Puluillus. Ezechielis 13. Vg qui consuunt puluillos: & infra eodem. Ecce ego ad puluillos.

* **חַבְלֵי** Succesit, iratus est. Psalmus 112. Peccator uidebit & irascetur, & 2. Paralipomenon 16. Iratusque Asa aduersus uidentem. Inde uerbum transitium secundum **חַבְלֵי** quod est iratum facere. Deuteronomij 32. Et irritauerunt in uanitatibus suis, id est, iratum fecerunt, & in alia forma **חַבְלֵי** transitium secundum 4. Regum 16. Feceruntque uerba pessima irritantes dominum. Inde nomen **חַבְלֵי** ira Deuteronomij 32. Sed propter iram inimicorum distuli, significat etiam deridere: ut Nehemie 4. Quia irriserunt edificantes.

* **חַבְלֵי** Deflexit, incuruauit, conuertit. Michee 6. Curuabo genu deo excelso: sed in hebraico illic ponitur passiuè, testis est Dauid Kimhi, ut sic legendum sit: Curuabor deo excelsio. Nam in ueritate hebraica deest genu, unde illud Psalmus 145. Et erigit omnes elisos, quod Hieronymus uertit omnes iacentes, exponendum est omnes recuruos, scilicet in morem decrepitorum.

* **חַבְלֵי** Frondis, ramus, furculus: Isaie 9. incuruantem & deprauantem, quod secundum hebraicam ueritatē legendum

T 3 esset

esset ramum & iuncum: & iuxta Dauid Kimhi in cōmentarijs Isaię significantur fortes & imbecilles. Vnde Ionathas chaldaice papam & regē eo loci uoluit notare: & Iob 15. Et manus eius arescent: ubi debuit uerbum ē uerbo interpretari: & furculi eius non uirescēt, quod alio in loco traduxit spatulas. Leuitici 23. Spatulasq; palmarum & ramos ligni.

* **בֶּרֶךְ** Pugillus, interior pars manus aut pedis, uola. Ecclesiasti 4, melior est pugillus cū requie: quod ita ponitur, melior plena uola quietis: & Isaię 1, cum dicitur à planta pedis, legi deberet à uola pedis, hoc est, ab interiore parte pedis: & declinat heteroclitē, nam in plurali numero cum secundū aliorum regulas dissyllabū esse deberet, usu uenit trissyllabū: ut Iob 36. In manibus abscondit lucē. Solent etiam poni pro uestigio: ut 3. Regum 18, Ecce nubecula parua quasi uestigium hominis, Isaię 60. Et adorabunt uestigia pedum tuorum, & ab eius similitudine solent nubes appellari, ut Threnorum 3. Leuemus corda nostra cum manibus: quod Hebræi transferunt sic, Leuemus corda nostra uersus nubes ad deū in cœlos, teste Dauide Kimhi in libro de radicibus, sicut scribit Isaię 49. ecce in manibus meis descripsi te, quod Rabi Ioseph filius Kimhi & rabi Sadias intelligūt sic, Ecce supra nubes ordinauite: quāuis Ionathas cum nostra translatione sentiat. Significat etiam os concauum in quo formur uoluitur, quem nostra trāslatio neruum uocat. Genesis 32. Tetigit neruum formoris eius. Significat etiam cochleā uel concham uel cochleare, quod trāslatio nostra uertit mortariolum. Numeri septimo, Mortariolum aureum appen-

dens decem siclos plenum incenso: & secundo Paralipomenon uicesimo quarto. Phialę quoq; & cetera uasa, rectius dicitur scyphus uel cupa, & hoc est generis fœminini, ut patet ex sequentibus: mortariola aurea duodecim.

* **כָּבַד** Cœrcuit, extinxit seu restrinxit. Prouerbiorum 21, Munus absconditum extinguit iram: aliqui ut Rabi Iuda exponunt secundū uersiculū Micheę 6: curuabor deo excelso sic, munus in absconso flectit uel reuertit iram.

* **כָּפַל** Duplicauit. Exodi 26. ut sextum sagum in fronte tecti duplices: passuum eius ponitur Isaię uicesimo primo. Et duplicetur gladius ac triplicetur. Inde nomen duplex **כָּפַל** & **כַּפְכַּל** uel duplicatū: ut Genesis 23. Det mihi speluncam duplicem.

* **בָּצַר** Esuriit uel fame periit, quomodo quidam Hebræorum hunc uersiculū quem nos legimus Ezechielis 17, Et ecce uinea ista quasi mittens radices ad eam, uerius interpretantur, Ecce uinea ista famelica, radices eius supra eam. Inuenit enim **בָּצַר** id est, fames, Iob 5, In uallitate & fame ridebis.

* **בִּיסִי** Tignum seu laqueariū: nostra translatio interpretatur lignū quod inter iuncturas ædificiorū est, quod uulgo ligamen uocat. Habacuc 2. Et lignū quod inter iuncturas ædificiorum est respoñdebit, quod Septuaginta interpretes uerterunt scarabæus de ligno loquitur. Symmachus iūctura ædificij lignea. Theodotion laqueariū ligneū, sic teste Hieronymo quinta editio, qui etiam scribit se alias translatiōes huius uersiculi uidisse, quarū altera uermis in ligno loquens, & altera uerterit Scolix de ligno loquitur, quod

quod idem est, sed ipse idem Hieron. de terminat in cōmentariis minorū, quod עֵץ significet lignum quod ad continendos parietes in medio structuræ ponitur, cōmuniter autem Iudæi putamenrum lignorum cæforum intelligunt.

* עָפַר Bituminavit seu picauit. Genesio sexto. Et bitumine linies intrinsecus & extrinsecus, ubi tam nomen עָפַר quam uerbum inuenies. עָפַר Expiavit, placauit, propiciavit. Genesis 32. Dixit enim placabo illum muneribus. Inde עָפַר propiciatorium. Exodi 25. Facies & propiciatoriū de auro mūdissimō, & Isaie 47. Quam non poteris expiare, & Prouerbiorū 16. Vir sapiens placabit eam. Inde dicuntur dies expiationum qui hebraice nominantur יְמֵי עֲפֹרָה sicut apud nos est tēpus quadragesimalē, ut Levitici 23. Decimo die mēsis huius septimi dies expiationū erit celeberrimus affligetisq; animas uestras in eo: & sequitur, Quia dies propiciationis est ut propicietur uobis dominus deus uester.

עֵרָא Villa: primo Regum sexto. Ab urbe murata usq; ad uillam: & Canticorum 7. Commoremur in uillis.

עֵרָא Species aromatis redolentis, quod alij camphoram appellant, alij herbam cyperū, alij quodlibet florens & bene olens: ut Canticorum 1. Botrus cypri dilectus meus, quasi cypriz ufa quod græce florens dicitur: alij legunt botrus cyperi, sicut sequitur eiusdem cap. 4. Cyperi cum nardo. עֵרָא Catulus leonis. Psalmo 17. Sicut catulus leonis habitans in abditiis. & pluraliter Psalmo 104. Catuli leonum rugientes. Alio in loco translatio nostra uertit leonem, ut Ezechielis 32. Leoni gētium, assimilatus es,

quod Ionathas chaldaice sententiam ex sententia traduxit, Robustus in populo factus es. Inde robur & fortitudo.

עֵרָא Pruina. Exodi 16. Apparuit in solitudine minutum & quasi pilo tufum in similitudinem pruinæ super terram: & Psalmo 147. pro eo quod nos legimus, Nebulam sicut cinerem spargit, multo rectius Hieronymus de hebraica ueritate sic uertit, Pruinā sicut cinerem spargit. עֵרָא Peluis siue crater. Ezræ octauo. Et crateras aureas uiginti.

* עֵרָא Euertit, id est, partem summā uertit ad imum, ut caput ad loca pedum & contra, Threnorum tertio. Cibauit me cinere, quod Iudæi sic transferunt. Versauit me in cinere: & non reperitur alibi.

* עֵרָא Scyphus in modum nucis uel nodi, uel iuxta formam mali granati superne effracti. Exodi uicesimo quinto. Tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, id est, sicut malogranata superne fissa, ad quorum similitudinem dicuntur eo nomine retinacula cordinū in quibus ianuæ uoluunt: quia sunt in modum pomorum perforatorū, ut Amos 9. percutite cardinē, id est, nodū in quo uoluitur cardo, super quo sæpe uolucres nidificant. Sophonie 2. In liminibus eius morabuntur.

* עֵרָA Agnus. Deuteronomio 32. Cū adipe agnorum: & Ieremiæ 51. Deducā eos quasi agnos ad uictimā: & singulariter Isaie 16. Emitte eum agnū dominatorem terræ, quod rabi Ioseph Kimhi exponit: mittite tributū regi Ezechie dñatori terræ, scilicet agnū. Sed Ionathas chaldaice de Messia exponit. עֵרָA Capitanus, seu secundū Ionathā chaldæū potētiōr in

populo. 4. Reg. 11. Tulitq; cēturiones & carichi & pheleti legiones. Dicitur etiā **כָּרִיב** cohors ut paulo superius, & assu-
mens centuriones & milites. Intelligit
Ionathas p̄uvalentes uiros & p̄fectos
cohortis, & utrunq; intelligunt eodem
uocabulo tam p̄fectum cohortis quā
cohortem ipsam. **כָּרִיב** Campus pa-
scuus, siue locus pascuorum secundum
David Kimhi in commentarijs super ma-
iores. Isaie 30. Pascetur in possessione tua
in die illo agnus spaciose, quod rectius
Septuaginta transtulerunt; Et pascetur
iumenta tua in die illa locum pinguem
& spaciosum. Hinc exponunt magistri
Hebræorum uersiculum Psalmo 65. In-
duti sunt arietes ouium, sic: Induti sunt
campi pascuorum ouibus, ut Rabi Salo-
mon cum ait. Induuntur campi & pascua
de ouibus quæ ueniunt ad pascendum
gramen quod germinare facit pluuia.

* **כָּרִיב** Saltauit, chorizauit; 2. Re-
gum 6. David saltauit totis uiribus ante
dominum. Inde **כָּרִיבִי** gradarij equi
incedentes proportionem tripla eo nomi-
ne sceminini generis uocantur. Hebræi
autem hoc uocabulo designāt camelos
& cetera animalia uesturæ apta quibus
ferimur, quas nostra translatio carru-
chas interpretata est. Isaie 66. Et in mulis
& in carruchis: sed uerius intelliguntur
animalia super quæ ponuntur dormito-
ria cum umbraculus, quæ dicuntur lecti-
cæ opertæ pellibus seu balsterne, iuxta trā-
slationem Aquilæ & Septuaginta, & Sym-
machum.

* **כָּרִיב** Stramentum, reclinatio iu-
mentorum. Genesis 31. Subter stramēta
cameli: ubi simplici res scribitur,

* **כָּרִיבִי** Inuoluit, induit; ut 1. Para-

lippomenon 16. Porro David erat indu-
tus stola biffina: id est, inuolutus pallio.

* **כָּרִיב** Volueris. Exodi 25. Cher-
rub unus sit in latere uno & alter in alte-
ro: & infra. Et erunt cherubim expandē-
tes alas. Per cherub autem Rabi Abra-
hā aben ezra intelligit genus ad omnē
formam separatam, ueluti hominis aut
bouis ut in uisione Ezechielis.

* **כָּרִיב** Incidit, aperuit, excidit, ab-
stulit uel eradicauit, fodit. Psalmo 7. La-
cum aperuit & effodit eum; & 1. Regum
20. Non auferes misericordiam tuam.
Item quando eradicauerit dominus ini-
micos David, & Psalmo 40. pro eo quod
nos legimus, aures autem perfecisti mi-
hi, hebraica ueritas teste Hieron. ha-
bet; aures autem perfodisti. Genesis 50.
In sepulchro meo quod fodi mihi. Inde
nomen **כָּרִיב** fossio seu fodina: ut So-
phonix 2. Et acerui salis, quod Hebræi
exponunt; Et exciso seu fodina salis. Inde
dicuntur loca quæ exciduntur pro ouib-
us quas caulas dicimus; ut Sophonæ 2.
Et caule pecorum. **כָּרִיב** Ordina-
uit, disposuit, parauit, seu apparauit, ut
4. Regum 6. Apposita est eis ciborum
magna preparatio: quod Hebræi uerbū
ē uerbo sic rectius legunt, Et fecit appa-
re eis apparatus magnum, hoc modo
etiā Onkelus chaldaice exponit **כָּרִיב**

כָּרִיב Emit, ut Deuteronomij 2. A-
quam emptā haurietis & bibetis: quod
uerbum ē uerbo sic legunt, Etiam aquas
emetis & bibetis eas. Vnde melius He-
bræi exponunt uersiculum Osee 3. Et
emi eam mihi quindecim argenteis: pro
quo nos legimus, Et fodi eam mihi quin-
decim argenteis. Nam & Septuaginta
sunt interpretati. Et conduxit eam mihi
quindecim

quindecim argenteis: & Nicolaus de Lyra similiter asserit sic in hebraico esse. Quod autē caph per dages scribitur non indicat passuum, sed euphonie causa ponitur. Inde nomen כפרה uenditio uel precium preposita litera mem, Numeri 20. Dabimus quod iustum est, id est, uerbum de uerbo: dabo precium earum, & Amos 2. Vendiderunt pro argento iustum: id est, super uenditione eorum. Secū dum huius uerbi significationē melius intelligit iuxta Hebræos uersiculus quē nos legimus sic Genesis 50. In sepulchro meo quod fodi mihi: quod rectius transferetur, In sepulchro meo quod emi mihi, ut patet perspicacius intuenti.

כרר Inuoluit, amicitiauit, induit seu insuit. Esther 8. Et amictus serico pallio atq; purpureo.

כרר Gyrus, ambitus uel circuitus: sic Onkelus Chaldaeus interpretat id quod legimus Exodi 27. Quos pones subter arulam altaris: scilicet subter circuitum altaris: quod & Nicolaus de Lyra hoc modo transfert, scilicet, quos pones subter ambitum altaris.

כרס Crocus, quod Arabice safra nominatur. Canticorum 4. Nardus & crocus.

כרם Vineæ, Genesis 9. Et plantauit uineam: & 1. Regum 8. Et uineas & oliueta optima tollet, & Canticorum primo. Posuerunt me custodem uineis, uineam meam non custodiu. Inde כרם uinitor.

כרמל Frumentum ē spica tritum atque præcox, quod pulstem ex segete nostra translatio uertit. Leuitici 23. Et pulstes non comedetis ex segete. Item cam pus syluestris. Isaiæ uicelimonono. Con

uertetur libanus in carmel, id est, sublimia mutabuntur in humilia. Item carmil significat colorem coccinum: ut 2. Paralippomenon 2. Purpura coccino & hyacintho. Item absq; iod significat montem carmelum: 1. Regum 25. Et possessio eius in carmelo.

כרס Exterminauit, eruit more porcorum & uastauit. Psalmo 20. Exterminauit eam aper de sylua, quod Hieronymus transtulit uastauit.

כרע Incuruatus est, genu flexit, curuauit genua, accubauit. Numeri 24. Accubans dormiuit oleo, & Isaiæ decimo. Ne incuruemini sub uinculo, & Iudicum 7. Qui autem curuatis genibus biberint. Item reliqua multitudo flexo poplite biberat, & 4. Regum 1. Curuauit genua contra Heliam, & uerbum graue כרע quod est curuari facere quasi curuifacere, pro quo translatio nostra interpretata est supplantauit. Psalmo 18. Et supplantasti insurgētes in me subtus me. Inde כרע dicuntur crura pecorū quæ latine dicimus suffragines, ut Amos 3. Duo crura aut extremū auriculæ.

כרס Color carbalinus. Esther 1. Tentoria aërei coloris & carbalini.

כרש Venter. Ieremiæ 51. Repleuit uentrem suum teneritudine mea.

כרת Pepigit, fixit, firmauit, tulit leges, percussit fœdus, excidit, exterminauit, repulit. Genesis 15. In illo tempore pepigit dominus fœdus cum Abram dicens, & eiuldem 21. Percusseruntq; ambo fœdus. Inde כרת excisio repulsa seu repudium. Ieremiæ 3. Et dedissem ei libellum repudiij, & in passiuo ponit Exodi 31. pro eo quod legimus: peribit anima illius de populo suo, Hebræi habent.

Excide

Excidetur uel exterminabitur anima illius, similiter Numeri 15. & Numeri 13. Absciderunt palmitem cum uua sua: & 4. Regum 19. Et succidi sublimes cedros eius: & Amos 1. Et disperdam homines à facie terræ, pro excidam uel exterminabo. Inde nomen Amos 2. Gens perditurum, pro quo legendum esset Gêtes abscissione dignæ.

* אֲגֻנִּי Agnellus minor anniculo, per metathesin sic dictus, Leuitici 3. Si agnum obtulerit coram domino.

* אֲבָד Obleuit, ebetauit, obduxit multa pinguedine. Deuteronomij 32. In crassatus impinguatus dilatatus: quod ultimum magistri Hebræorū exponunt obduxisti & cooperuisti cor tuum pinguedine quo minus possit uerum intelligere. Sed rabi Salomon uerbum hoc pro opere & obducere accipit, quasi mutatione samech in schin,

* אֲפֵל Impegit, nutauit, corruit, lapsum est, infirmatum est. Osee 14. quoniam corruisti in iniquitate tua, sic Isaïa 31. Et corruet auxiliator: & eiusdem 59. Impegimus meridiem quasi in tenebris & infra eodē. Quia corruit in platea ueritas. Inde nomen אֲפֵל Psalmo 105. Et non erat in tribubus eorū infirmus, passiuum uerbi ponitur Zachariæ 12. Et erit qui offenderit in die illa: id est, offendet uel offensus fuerit. Sophoniæ 1. Et ruinæ impiorum erunt. Nahum 3. Et corruent in corporibus suis. Inde dicitur nomen אֲפֵל offendiculū iuxta quod aliquis legitur uel in animo uel in corpore. Isaïa 57. Auferte offendicula de uia populi mei, quod græci schandalon uocant: & Ezechielis 3. Ponam offendiculum corā eo. אֲפֵל Securis, Psalmo 84. In se-

curi & ascia deiecerunt eam.

* אֲרֻכַּ Incantauit seu magicauit, uel ueneficijs usus est. Deuteronomij 18. Nē sit maleficus, sub quo nomine latino tres illic species maleficorum in hebraico continentur. Item Exodi 22. Maleficos non patieris uiuere, quod in feminino genere ponitur hebraice scilicet sic אֲרֻכַּ malefica non uiuat, super quo scribunt magistri Hebræorū quod potius in feminino ponatur quā in masculino, quia plus lamiarū est quam magicorum. Hoc enim genus maleficiū in uetulis & feminis crebrius inuenitur. In masculino ponitur pluraliter Danielis 2. Ut conuocarentur arioli & magi & malefici & chaldei.

* אֲרֻכַּ Conuenit, congruebat. Ecclasiast. 11. Nescis quid magis oriatur: pro, quid magis conueniat: & Esther 8. pro eo quod translator noller circumlocutus est dicens, Et deprecatio mea non ei uidetur esse cōtraria, ueritas hebraica habet: E conueniens seu congruens res erit coram rege, quasi dicat, & rectum erit seu acceptabile. Sic pro eo quod Ecclasiast. 10. legitur, post industriā sequetur sapientia, tenet hebraica ueritas. Et abundans congruentia est sapientia, nomen inde deriuatum אֲרֻכַּ translatio nostra fortitudinē interpretata est. Psalmo 68. Qui educit uinctos in fortitudine: sed Hebræi rectius legunt, in congruentijs. Sic scribit rabi Salomon quod congruentissimo ad iter capiendum tempore deus eduxit filios Israël ex Ægypto, nec in æstu nec in frigore. Et cum nos legimus Prouerbiorum ultimo, Manū suam misit ad fortia, Hebræi exponunt, ad recta & congrua.

* **כִּנָּה** Contudit, contriuit seu compressit. *Leuitici 22. Contritus uel tunsis, uel sectis; & inuenitur per apocopen uel simpliter, loēlis 3. Concidite aratra uestra in gladios: quod rectius trāstulissent contundite, sicut Deuteronomij 9. Et in frustra cōminuēs: ubi textus hebraicus de uerbo ad uerbū sic stat. Et peccatum uestrum quod feceratis scilicet uitulum sustuli & cōbussi ipsum in igne, & contudi ipsum molendo omnino quo ad extenuabatur usq; in puluerem; simili quo supra modo cōuertit nostra translatio, Numeri 14. Concidens eos usq; Horma, & Psalmo 89. Et concidam à facie ipsius inimicos eius, quod & Hieronymus ita transtulit similiter Zachariæ 11. Et concident terram.*

* **כָּתַב** Scripsit. *Exodi 32. De libro tuo quem scripsisti, & Ieremiæ 36. Tolle uolumen libri & scribes in eo: & Ezech. 2. Eterat scriptura ante & retro: pro quo legimus. Eterat scriptus intus & foris, & scriptum erat in eo, lamentationes &c. & Psalmo 87. Dominus narrabit in scripturis populorum, & præpositione mem literę כָּתַב ut Exodi 32. pro eo qd' nos legimus. Scriptura quoq; dei erat sculpta in tabulis, ueritas hebraica sic habet. Et scriptura, scriptura dei erat, quod & sine mem inuenitur in eodē significato, ut Esther 3. summa epistolarū hæc fuit, pro quo uerius legunt; Instrutio scripturæ.*

* **כֶּתֶל** Paries, ut Canticorū 2. Stat post parietem nostrum.

* **כֶּהָם** Auri massa, quod nostra translatio habet aurum optimum. *Canticorū quinto. Caput eius aurum optimum; quod hebraice duobus uocabulis descri-*

bitur, quasi diceret aurum sublimatissimum seu purissimum, quod prisci aurū obrizum quasi ophirizum dixerunt. Unde translatio nostra sic habet Iob 31. Et obrizo dixi fiducia mea; quod tamen alias improprie colorē uertit; Threnorū 4. Mutatus est color optimus, ubi Nicolaus de Lyra recte docet quod hebraice ponatur massa bona. Inde quidam uolūt ducere כָּהָם titulum & dignitatem militariē ipsius Dauid qui dicebat michitam quasi deauratus, sicut nos appellamus equites auratos, ut extrat in titulis quinq; Psalmorū à 56. inclusive ad 61. exclusive: uel secundū alios Dauid michtā, hoc est, insignis uel notatus; nam כָּהָם etiam notam uel signum significat, & accipitur quandoq; in malum & pro macula exponitur; ut Ieremię 2. Maculata es in iniquitate tua coram me, id est, notata, sicut & apud latinos utrumq; anceps est & nota & nobilis.

* **כִּתּוֹן** Et inde כִּתּוֹן Tunica, camisia, sagulum, id quod greci chiton uocant. *Genesis 37. Nudauerunt eum tunica talari & polymita. Inde plur. כִּתּוֹנִים & כִּתּוֹת Genesis 3.*

* **כֶּהָם** Humerus, scapula, latus. *Zacharię 7. Auerterunt scapulam recedentes; & Numeri 7. Et onera proprijs portant humeris. Significant etiam orę uel stimentorū circa humeros hoc uocabulo, ut Exodi 28. Duas oras iunctas habebit quasi scapularia.*

* **כֶּהָם** Corona, diadema. *Esther secundo. Et posuit diadema regni in capite eius; & à rotunditate coronæ circumductæ derivat de se uerbum quod significat circumdare atq; complecti, ut Psalmi 22. Tauri pingues obsederunt me,*

me, quod Hieronymus traduxit: ualla-
uerunt me: hoc est, circumdederunt me
uel coronauerunt me. Et Iudicum 20.
ubi iterum sicut sepe alias dimissis uerbis
sola sententia traducta est: ait enim, atq;
ita factum est ut ex utraq; parte ab hos-
tibus cederentur neq; erat ulla requies mo-
rientium: pro quo hebraica ueritas ita le-
git uerbum è uerbo: Circumueniebant
seu circumplexi sunt Benjamin & perse-
quuti sunt eum usq; ad mansionem, con-
culcauerunt eum usq; prope Gabaa ab
ortu solis, & Habacuk 1. Quia impius
præualeat aduersus iustum: ueritas hebrai-
ca sic. Quoniam impius circumuenit ius-
tum. Significat etiam aliquando sustine-
re uel expectare, uel morari: ut Iob 36. Su-
stine me paululum.

* תַּדִּיטִי Tutudit uel contriuit. Pro
uerbiorum 27. Si contuderis stultum in
pila quasi pisanas: & inde תַּדִּיטִי dens
molaris: ut Iudicum 16. Aperuit itaq; do-
minus molarem dentem. Inde תַּדִּיטִי
mola tunsis quæ dicitur pila: ut Sopho-
nie primo. Vlulate habitatores pilæ.

Nunc quoniam satis huius uolumi-
nis magnitudo creuit, cōmodius est in
altero libro de ceteris uocabulis deinde
exponere.

*Joannis Reuchlini Phorzenfis. L.L. doctoris de rudimen-
tis hebraicis ad Dionysium sacerdotem
fratrem suum Germanum.*

In primo uolumine Dionysi frater de
litteris syllabis atq; tota grammatica, &
deinde de ijs dictionibus quæ ab alphabe-
ti signaculis ordine suo undecim incipi-
unt sedulo dedimus operam ut & breui-
ter & dilucide scriberemus: uerū quod
de omnibus uno in libro commode dici

non poterat, ita nobis placitum est, ut de
ceteris uocabulis in hoc eodem secundo
uolumine tractari audias: totum igitur
& perfectum dictionariū tenebis si ad
hunc quoq; librum animum aduerteris.

בִּי בְּמִכָּה בְּאֵלִים יְהוָה

Non, ut Psalmo 1. uersiculo pri-
mo, ubi ter ponitur: & uidetur
per conuersionem aut metathesin dici
ab אֵל ut supra in aleph uidere potes. Re-
peritur quandoq; in fine he aspiratio lo-
co aleph: ut Deuteronomij 3. Qui est in
Rabath filiorum Ammon: quod uerius
legitur. Non' he hic est in Rabath filiorū
Ammon. Similiter per uau cum aleph
אֵו id est, utinam. Isaiæ 48. & per uau si-
ne aleph אֵי Genesis 17. Utinā Ismael
uiuat coram te.

* אַרִיט Aruit, quod in deriuato in-
uenitur Osee 13. In terra solitudinis, qd'
exponunt magistri: In terra sitis, hoc est,
arida & subunda scilicet in deserto. Scri-
psit magister Ionas qd' Arabes & Phœ-
nices appellāt loca arida & sicca אֵרִיט

* אֵרִיט Fatigatus est. Genesis 19.
Ita quod ostium inuenire non possent,
pro fatigati essent ad inueniendam ianu-
am. Significat autem tota deriuatio lassu-
tudinem, infirmitatem, difficultatem, la-
borem & molestiam: ut Iob 4. Forsitan
moleste accipies: & Malachiæ 1. Ecce de
labore: & Micheæ 6. Aut quid molestus
fui tibi: quod Hieronymus in commen-
tarijs interpretatur: Et quo labore te
pressi, sed uerius, Et quo fatigauit te.

* אֵרִיט Paulatim, leniter: sicut expo-
nunt illud 2. Regum 18. Seruate mihi
puerū Abialom scilicet sic, Leniter mihi
de pue

de puero Absalom: quāquam Ionathas Chaldeus nostræ translationi cōsentiat.

וָלָאֵו Velauit, operuit, abscondit, inuoluit, occultuit: 2. Regū 19. Porro rex operuit caput suum. Sunt aliqui putātes arcana quēdam magicorum operimenta ab hoc uocabulo dici per defectum אֵלֶף: alij à וָלֵו ut Exodi 7. Feceruntq; similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis.

* מִלֵּי Milt, sed reperitur cum præpositione mem: ut מִלְאָךְ nuncius uel missus. Iob 1. Nūcius uenit ad Iob qui diceret: & est idem quod græci angelos nos inde angelus dicimus. Sic in sophoclis Aiace Tecmessa loquit; neq; ab angelis uocatus, id est, nuncijs: ut Haggæi 1. Et dixit Haggæus nuncius domini de nuncijs domini: uerius nuncius domini in legatione uel nunciatione domini: & iccirco propheta dicit מִלְאָךְ hoc est, angelus eo quod dei sit legatus. Num. 20. Miseric; angelū qui eduxerit nos de Ægypto: quod rabi Salomō & David Kimhi ceteriq; exponūt de propheta scilicet Mose: sic & superiorē uersiculum Haggæi quidam non indocti exponunt. Inde sic nominantur spiritus dei ministri descendentes ad homines & ascendentes ad deum quasi internuncijs. Iudicum 13. Angelus domini pariter in flāma altaris ascendit. מִלְאָכָה Res, substantia, opulentia seu diuitijs, opus. Genesis 2. Ab omni opere suo quod creauit: & Exodi 35. ubi nos legimus. Eo quod oblata sufficerent & superabundarent: Hebræi habent. Et opulentia erat sufficiens ad omne opus ut fieret illud & superabundans, hoc est, secundum magistros Hebræorum, argentum & aurum & reliqua quę obtulerūt,

Exodi 22. quod non extenderit manum suam in rem proximi sui: significat enim iumenta quoq; ac pecudes: ut Genesis 33. ubi nos legimus. Et ego sequar paulatim uestigia eius sicut uidero paruulos meos posse, pro quo Hebræi uerius sic. Et ego minare faciam pedetentim ad uestigium armentum quod ante me est & ad uestigium natorum. מִלְאָכָה Sy dus, astrum, & reperitur per defectum aleph cata syncopen מִלְאָכָה iccirco uarij uario traducunt. Nam translatio nostra reginam uertit quasi à nomine מִלְאָכָה deriuatum. Ieremiæ septimo. Vt faciant placentas reginæ cœli: quod Septuaginta traduxerunt militiæ cœli, quasi de uersis syderibus cōplexim dicatur. Cui etiam assentitur Ionathas Chaldeus qui transtulit sic: Vt sacrificent placentas stellis cœli. Rabi Ioseph Kimhi dicit stellam magnam in cœlo sic uocari: ego uero arbitror planetas sic dici per prothesin literæ mem, qui alias sine mem ita dicuntur quasi à gradiendo gressibiles: de quibus Ioseph Castiliensis in libro qui inscribitur hortus nucum in tractatu de septem.

* לְאֵז Populus. Genesis uicesimo quinto. Populusq; populum superabit, & pluraliter eodem. Et duo populi ex uentre tuo diuidentur.

* לֵב Cor. Iob duodecimo. Et mihi est cor sicut & uobis. Inde deriuatur uerbum graue לֵבב quasi latine dicere liceret cordificare. Canticorum quarto. Vulnerasti cor meum, pro cordificasti me, quod est cor meū tibi ligasti, & eius passiuū ponitur Iob undecimo. Vir uanus in superbia erigitur, id est, Vir inanis cordificabitur: hoc nomen pluraliter declinat & in masculino & in feminino

V genere

genere masculine Nahum 2. Murmurantes in cordibus suis. *fœminine* 1. Paralipomenon 28. Omnia enim corda scrutatur dominus. Inde cordatus, argutus & solers factus est. לב Cor, per defectum alterius beth literæ: & in declinatione *fœminina* לבה reperitur. Ezechielis 16. In quo inundabo cor tuum dicit dominus.

לביא Leo. Deuteron. 33. Quasi leo requieuit: & perdit sæpe in *fœminino* aleph cuius loco succedit he aspiratio præcedente iod, Ezechielis 19. Quare mater tua leena, & pluraliter masculine. Psalmo 57. Animā meam de medio catulorū leonum, & pluraliter *fœminine* Nahum 2. Et necavit leenis suis.

לביס Verberavit, cecidit, confudit & circumplexus est siue retorsit. Proverbiorum 10. Stultus labijs verberabitur: & paulo antè, Stulus creditur labijs: & Osee quarto. Et populus intelligens utupulabit.

לבנ Later. Genesis 11. Habueruntq; lateres pro faxis. Inde uerbū graue לבן quasi laterifico, ut eodem loco. Venite faciamus lateres, pro laterificemus lateres. Inde nomen furni in quo lateres pinisuntur לבן quod nostra trāslatio typū aut formā qua lateres formantur traduxit: 2. Regum 12. & traduxit in typolaterū, sic Nahū 3. Tene laterē: qđ Septuaginta uerterunt: obtine super laterē, sed Hebrę dicūt, fortifica fornacē laterū. לבן Candidū, album. Exodi 16. Quasi semen coriandri albū, & Genesis 30. In his quę spoliata fuerāt cādor apparuit, pro discooperiens uel denudans album. Inde candidum: & albor, & cādor & similia, Leuitici 13. quasi per totum, &

sanata albam siue rufam habuerit cicatricem. Item, Et ecce si uersa est in alborē. Inde uerbum לבן dealbo & albefio &c. Psalmo 9. Et super niuem dealbabor. לבן Species lapidis sapphirini subalbidū. Exodi 24. Sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, p quo Onkelus Chaldaice interpretatur, quasi opus lapidis preciosi seu boni. לבן Lu. na. Isaiæ 24. Et erubescet luna & confundetur sol, quę ab albedine sic nominatur.

לבן Arbor ferens resinam, uel secundū alios populus arbor. Osee 4. Subtus quercum, populum & therebinthū.

לבן Thus, id quod greci libanū nominant. Leuitici 24. Et pones super os thus lucidissimū. Significat etiam omnē resinam ex quibuslibet arboribus manantē: similiter arborem tēdiferā facile ustibilē. לבן Nomen propriū cuiusdā ex inimicis David secundum quosdā, de cuius morte ipse David fieri fecit Psalmū 9. Cōfitebor tibi dñe: ubi titulus præfigit, ad uictoriā super morte Laben Psalmus ipsi David, quod secundū Hieron. transfertur: uictori sup mortē fili, & iuxta nostrā translationē. In finē poetis filij Psal. David: cuius uaria est trāslatio etiā à doctissimis & hebraicę lingue peritissimis hominibus allata: de qua nō ausim meā sententiā inferere, ne cū indotissimo eius lingue ac impitissimo quodā fraterculo replicatore par uitium temeritatis incurram: quas trāslationes si quis nosse cupit, Nicolaum de Lyra & Burgensem legat in cōmemorato supra Psalmo 9. prætereā inuenio rabi Ioseph filiū Kimhi scripsisse in eo nomine Iamed esse articulū, & ben fuisse cuiusdā cantoris templi proprium nomē, sicut in libro

Paralip

Paralippomenō legitur: ut sit sensus, ad uictoriam super morte scilicet Golie ipsi cantori Ben Psalmo Dauid, alij putant conuersum esse uocabulū laban pro Nabal: fuit etiam Laban frater Rebecce uxoris Ishac. Genesis 24. Habebat autē Rebecca fratrem nomine Laban. לָבָן Mons libanus & sylua. Isaiæ 35. Gloria libani data est ei decor Carmeli & Sarō.

* לָבַשׁ Induit, Esther 6. Debet indui uestibus regijs, ubi stat quod induit sibi rex; Psalmo 93. Indutus est dominus fortitudinem, inde לָבַשׁ & לָבַשׁ uestis & uestimentum & indumentū &c.

* לָגַל Præposito aleph לָגַל significat genus ligni cuiusdam præciosi: 2. Paralippomenō 9. Serui Hiram cum seruis Salomonis attulerunt aurū de Ophir & ligna thina. Inuenitur & in quibusdam locis לָגַל multi putant esse coralium.

* לָחַל Defecit, sessus & fatigatus seu oppressus est; Genesis 47. Et oppresserat famē terrā maxime Ægypti & Canaan: pro, & fatigata est terra seu fessa secundum rabi Salomonem & per reduplicationē inuenitur Prouerbiorū 26. Sicut noxius est qui mittit sagittas: pro quo reclusa sit, Sicut fatigat fatigās scintillationes, ubi ponitur hec dictio לָחַל לָחַל לָחַל

* לָחַל Flamma. ludicum 13. Cumq; ascēderet flāma, & declinatur pluraliter in masculino sic. Isaiæ 13. Facies cōbustæ uultus eorum pro flāme; reperitur & in foeminino. singulariter sic, Numeri 21. Flamma de oppido Sebon, & pluraliter foemine sic: Psalmo 105. Ignem cōburentē in terra ipsorū. Hieron. in suo Psalterio: ignem flāmantem, sed Hebręi reclusi signē flāmarum. לָחַל Acies la-

mine aut splendor eius, seu lamina polita & acuta, inslar flāme splēdentis. Nahū 3. Et micantis gladij, translatio Septuaginta habet, & splēdētis gladij. Significat etiam ferrū in lancea quasi esset lingula resplēdens ad modū pyramidis flāmeæ; & declinatur tunc in genere foeminino: ut 1. Reg. 17. Ipsum autē ferrū haste eius.

* לָחַל Dīctū seu sermo, nostra translatio habet meditatio. Ecclesiastis ultimo. Frequensq; meditatio carnis afflictio est.

* לָחַל Acies gladij, uel secundum rabi Salomonē lamina scilicet polita, nitida atq; resplēdens: ut Genesis 3. Et flāmeum gladium atq; uer facile. Inde urens uel adustio reflexa seu radiorū collectio tanquam in speculo cōcauo atq; uisuiq; ut Psalmo 104. Et ministros suos ignem urentem pro resplendentē, uibrantē & scintillantē ceu gladius politus aduersus solem aut sicut speculū concauum reflexens radios qui urunt; unde inflāmare, incendere atq; urere, uerbū ab eo deriuatum significat. Malachię ultimo, Et inflāmabit eos dies ueniens, quod Septuaginta traduxerunt & succēdet, sicut legitur Deuteronomij 32. Et montiū fundamenta comburet. Significat etiam magica ueneficia quę fiunt per consecrationem gladij, quę nostra translatio nominat incantationes Ægyptiacas & arcana quędam. Exodi 7. Et fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quędam. Onkelus chaldaice transtulit mussiones, & dicit rabi Salomō quod eius copia non habeatur alibi in biblia.

* לָחַל Nutu alludit, uel obtuse locutus est. Prouerbiorum 18. Verba bilinguis quasi simplicita, pro, quasi nutu lo-

transmigration uau in aleph & ecōuerso, sicut uidere licet superius in dictione לֵבִי לֵבִי Liqueor aromaticus, quę trāslatio nostra stācten appellat, siue guttam. Genesis 37. Camelos eorum portantes aromata & resinam & stācten: Aiuēt stācten esse guttam myrrhę, sed hanc dictionem לֵבִי magistri Hebręorum dicunt esse radicem cuiusdam herbę preciosę, alij glandem, quidam uero castaneam, & ita in uocabulis rerum etiam Hebręi sępe uariant atq; dubitant: quod idē rabi Salomō de se ipso fatetur Gen. 43.

* לֵבִי Cochlea, hoc est, ascensus graduum columnam amplexantium in morem cochleę: 3. Regum 6. Et per cochleam ascendebāt in medium corniculii. לֵבִי Fenestellę, nostra trāslatio habet ansulę. Exodi 26. Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraq; parte, & addit aleph per epenthesin.

* לֵבִי Si non, nisi. Isaia 1. Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen. Inuenitur & per aleph in fine loco iod לֵבִי Genesis 43. Si non intercessisset dictio, quidam arbitrantur duas esse dictiones, lu, id est, si, & le, id est, non.

* לֵבִי Moratus est, pernoctatus est, mansit per noctem, quieuit. Genesis 32. Ipse uero mansit nocte illa in castris: & Numeri 22. Manete hic nocte: & Job 41. In collo eius morabit fortitudo, & Psalmo 49. ubi nos legimus scilicet in medio eius Psalms. Et homo cum honore esset non intellexit: rectius Hieronymus traduxit. Et homo in honore non cōmorabitur: & Psalmo 25. Anima eius in bonis demorabitur. Inde nomen לֵבִי pernoctator. Nehemię ultimo. Quare manetis ex aduerso muri, & in alia forma,

Psalmo 91. In protectione dei cęlicōmorabitur. Inde nomen מְלוֹךְ mansio, pernoctatio, diuersorium, per prępositionem literę mem. Genesis 43. Cum uenisset ad diuersorium. מְלוֹךְ Murmurauit. Numeri 14. Usquequo multitudo hęc pessima murmurat contra me: & infra, A uiginti annis & supra qui murmurastis contra me &c. & Exodi 15. Et murmurauit populus contra Moysen. Inde nomen מְלוֹךְ eiusdem 16. Audi uenim murmur uestrum contra dominum, & scribitur hoc ipsum uerbum sępe per dages ad differentiam superioris.

* מְלוֹךְ Deglutit, ingurgitauit, absorpsit, ut in Abdia. Et bibent & absorbebunt, quasi מְלוֹךְ sic enim rabi Dauid Kimhi exponit in commentarijs super duodecim, sic Job 39. Lambunt sanguinem, per prępositionem ain literę quę quandoq; etiam inuenitur in eius uerbi medio congeminari.

* מְלוֹךְ Nugatus est, illudit, derisit. Prouerbiorum 9. Si autem illuseris, solus portabis: nam dictio malum ut aliqui habent non est de textu. Inde מְלוֹךְ derisor, nugator, illusor, ut in eodem. Qui erudit derisorem: & Psalmo 1. pro eo quod nos legimus, Et in cathedra pestilentię, rectus Hieronymus de hebraica ueritate traduxit. In cathedra derisorum, & geminato zade מְלוֹךְ reperitur Osee 7. Extendit manum suam cum illusoribus: & Prouerbiorum 3. Ipse deducet delusores. Secundo significat etiam mediare uerbis & ordinare sermonibus negocium aliud ut faciunt Prosonetę. Prouerbiorum 19. Testis iniquus deridet iudiciū, pro disponit, mediat uel ordinat suo sermone iudiciū. Inde prosoneta uel mediator

seu diuersarum partium interpres, & expositor qui uerba hinc & inde transportat **פִּרְשֵׁי** nominatur: ut Genesis 42: eo quod per interpretē loqueretur ad eos ubi scribit rabi Salomō quod is eo nomine uocabatur qui sciebat & hebraicā & Aegyptiacam linguam, & talis erat tunc Manasses, hęc ille. Inde **פִּרְשֵׁי** expositio, interpretatio, translatio. Prouerbio rum primo. Animaduertet parabolam & interpretationem.

* **וַיִּשֶׁבֶט** Subegit massam farine aqua imbibitam more pistorū, primo Regū uicesimooctauo. Tollensq; farinam miscuit eam: & Genesis 18. Tria sata similæ commisce.

* **וַיִּשֶׁבֶט** Ille uel iste. Zacharię 2. Loquere ad puerum istum dicens. Iudicum 6. Pone supra petram illam, & assumit he aspirationem in fine. Genesis uicesimo quarto. Quis est iste homo qui uenit per agrum: accipit etiam paragogen tau litterę in fine pro **וַיִּשֶׁבֶט**

* **וַיִּשֶׁבֶט** Peruertit. Prouerbio rum 4. Et detrahentia labia sint procul à te, pro eo quod legendum esset. Et peruersitatē labiorum propelle abs te.

* **וַיִּשֶׁבֶט** & **וַיִּשֶׁבֶט** Gena, mādibula, maxilla. Micheę 5. In uirga percutiēt maxillam iudicis Israël. Iudicum 15. Inuen tamq; maxillam, id est, mandibulam asini: & Threnorum 1. Lachrymę eius in maxillis eius: & Canticorum 1. Pulchrę sunt genę tuę.

* **וַיִּשֶׁבֶט** Lambit, linxit, mordicus carpsit, rosit. Numeri 22. Ita debet hic populus omnes qui in nostris finibus commoratur quomodo solet bos herbas usq; ad radices carpere: ubi presens uerbum transtulit delere atq; usq; ad radices car-

pere, quod uerbum è uerbo sic sonat: nunc abrodent turba omnes circum nos sicut abrodit bos gramen campi: & Psalm 72. Inimici eius terram lingent.

* **וַיִּשֶׁבֶט** Comedit. Prouerbio rum 23. Ne comedas cum homine inuido: ubi textus habet, ne comedas panem oculi nequam, sed nomen huius uerbi scilicet **וַיִּשֶׁבֶט** non tantum panem significat uerum etiam generaliter omnem inescantionem: ut 1. Regum 14. Quando Saul interdixerat Lehi, quod nostra translatio quāuis minus bene panem interpretatur, tunc preuaticatus est Ionathas qui intinxit in fauum mellis: sic Nehemię 9. Panem quoq; de cœlo dedisti eis: & constat quod est man, unde patet quomodo exponendum sit illud Psalmi 78. Panē angelorum manducauit homo, id est, escam: Prouerbio rum 23. Quādo sederis ut comedas cum principe, & non solum panē sed & carnes significat. Sophonię 1. Et corpora eorum sicut stercore: quod uerius Septuaginta interpretes transtulerunt ita, Et carnes eorum sicut sterqus bouum. Exponunt quoq; uersiculum Iob 20. Pluet super illum bellum suum, hoc modo: pluet super illum in carne sua. Item significat oblationē: ut Leuitici 21. Vescetur tamen panibus qui offeruntur in sanctuario, quod Hebręi & Chaldęi interpretatur sic. Oblationem dei sui de sanctis sanctorum & de sanctis comedet, quod Onkelus transtulit **וַיִּשֶׁבֶט** id est, oblatio, sic generaliter omne quo uescimur significat idem uocabulum. Leuitici 22. Aletur cibus patris sui, & est genus ad omne nutrimentum, ut scribit Rabi Ioseph Kimhi in Ieremiam super illud eiusdē undecimo capite. Mittamus lignū in panē

in panem eius. **בְּמִלְחָמָה** Bellum, eo quod sit comestio & absumptio gladij ex utraque parte pugnantium. Exodi 17. Et bellum deierat contra Amalech, & eiusdem 15. Dominus uir pugnator pro uir pugnet: id est, secundum rabi Salomonem autor pugnet: uel ut Onkelus Chaldeus fennit. Adonai dominus seu magister uictorie praelij. Inde uerbum quod sequitur. **וַיִּכְרַח** Pugnavit. Psalmo 35. Expugna impugnantes me, & nominaliter siue participialiter: Psalmo 36. Tota die impugnās tribulauit me, & pluraliter in eodem loco, multi bellantes aduersum me, & assumit nūn literā in principio, & idem quoque significat ludicium 11. Pugnabant filij Ammon contra Israhēl quibus acriter instantibus.

* **וַיִּשְׁחָק** Affixit, oppressit. Iudicum quarto. Et per uiginti annos uehementer oppresserat eos. Exodi 22. Neque affliges eum.

* **וַיִּשְׁחָק** Sufurrauit. Psalmo quadragesimo primo. Aduersum me sufurrabat omnes inimici mei, sic Hieronymus in suo Psalterio de hebraica ueritate uerbum ē uerbo. Simul aduersum me murmurabant omnes odientes me, & ex tali susurro & murmure nominati sunt incitantes **וַיִּשְׁחָק** Psalmo quinquagesimo octauo. Quae non audit uocem incantantium, Hieronymus interpretatur uocem murmurantium: unde Nehemiae tertio, Sella dictus est filius **וַיִּשְׁחָק** id est, cuiusdam sapientis philosophi incantatoris & exorcistae qui sciuit arcanas imprecationes: & orationes secretae nominantur **וַיִּשְׁחָק** Isaiae uicesimo sexto. In tribulatione murmuris doctrina tua eis, id est, in tribulatione conuertunt se ad se-

cretam orationem. **וַיִּשְׁחָק** Inaures ornamentorum genus unum ex mundo muliebri quod ponitur Isaiae tertio. Inaures & annulos: dictum à carminibus quae solent aures afficere.

* **וַיִּשְׁחָק** Animal de immundis & prohibitis, quod à quibusdam dicitur stellio, ab alijs lacerta, ab alijs limaca. Leuitici 11. Stellio lacerta & talpa, rabi Salomon dicit quod sit lacerta, & in hoc concordant neoterici.

* **וַיִּשְׁחָק** Poliuit, purgauit metallum, exacuit: primo Regum tredecimo. Ut acueret unusquisque uomerem suum. Inde nostra translatio malleatorem nominauit **וַיִּשְׁחָק** Genesis quarto. Zibla quoque genuit Thubalcain qui fuit malleator.

* **וַיִּשְׁחָק** Nox. Isaiae decimo sexto. Pone quasi noctem umbram tuam: & in fine accipit he aspiracionem **וַיִּשְׁחָק** Esther sexto. Noctem illam duxit rex in somnū: & pluraliter declinatur in foeminino genere: ut Canticorum tertio. In lectulo meo per noctes quaeui. **וַיִּשְׁחָק** De monium syluestre habitans in desertis locis, & à Symmacho transfertur lamia, ab alijs furia. Isaiae tricesimo quarto. Ibi cubauit lamia, super quo scripsit rabi Dauid Kimhi quod sit animal ululans in deserto & praesertim de nocte, unde ei nomen est inditum, uel est auis quae de nocte uolat.

* **וַיִּשְׁחָק** Leo magnus. Isaiae 30. Leona & leo ex eis uipera, & ab alijs uertitur catulus leonum.

* **וַיִּשְׁחָק** Cepit. 2. Regum 5. Cepit autem Dauid arcem Sion: & Habacuk 1. Et capiet eam, & Isaiae 24. Tenebitur laqueo: rectius sic, capietur à laqueo.

* אֶלֶף Preposito aleph, lignum quoddā preciosum significat: quod quādoq; reperitur אֶלֶף quandoq; אֶלֶף ut 2. Paralippomenon 9. Aurum de Ophir & ligna thina.

* לָמַד Exercitauit, docuit: Psalmo 119. Doce me iustificationes tuas: & Deuteronomij 11. Docete filios uestros Ecclesiastis 12. Docuit populum, Deuteronomij 4. Scitis quod docuerim uos: & in eodem: quē ego doceo te. Inde לָמַד doctus passiuum, quod nostra translatio uertit discipulus: Isaie 8. Signa legem in discipulis meis quē & לָמַד uocatur, 1. Paralippomenon 25. Tam maior quā minor doctus pariter & indoctus, sed uerius sic, Præceptor & discipulus. Inde לָמַד doctrina.

Munfi. Hoc uerbum in prima coniugatione, scilicet kal est neutrum, ut לָמַד didicit.

* מַלְכָּה Virga longa bubulci quæ in summitate eius gerit aculeum infixum, quo punguntur boues ut recta incedant: fortassis à superiori uerbo deriuatum, quod ponitur Iudicum 3. sed translatio nostra uertit uomerem, qui percussit de Philistinim secentos uiros uomere, ubi legi deberet. Stimulo bouis, teste Nicolao de Lyra.

* לָמַד Subfannauit, irrisit. 2. Paralippomenon 36. At illi subfannabant nuncios dei.

* לָמַד Subfannauit, derisit. Isaie 37. Despexit & subfannauit te uirgo filia Sion: & Psalmo 2. Et dominus subfannabit eos. Inde nomen לָמַד Psalmo 44. Subfannationem & derisum ihs qui sunt in circuitu nostro, Inde uenit לָמַד balbutire & blesum esse, Isaie 32, & lingua bal-

borum uelociter loquetur: cata meta-thesin ut infra in litera ain ante lamed. Et Isaie 28. secundum Septuaginta interpretes propter irrationem labiorum, quod nostra translatio legit sic: In loquela enim labij, quasi diceret, In balbutiente labio & subfannante: ut 2. Paralip. 30. Illis irridentibus & subfannantibus.

* לָשׁוֹן Barbarus, & dicitur secundum Iudæos sic omnis qui non lingua sancta, id est, lingua hebraica loquitur: Psalmo 114. De populo barbaro, super quo scribit rabi Salomon quod facilis est commutatio de lamed in nun & econuerso: dicitur autem homo grossus, robustus, & imprudens לָשׁוֹן supra in iod litera patuit.

* פָּעַל Fudit. Genesis 25. Da mihi de coctione hac rufa quia opido lassus sum, quod rabi Salomon exponit ita scilicet, Et dixit Esau ad Iacob aperiam os meum & tu funde obsecro hunc cibum in illud, rabi David Kimhi interpretatur. Fac me comedere obsecro. Nostra translatio sensum è sensu uertit.

* לָשׁוֹן Apposito he aspiratione p̄le in fine לָשׁוֹן significat absinthium. Ieremias 9. Ecce ego cibabo populum istum absinthio, & Threnorum tertio. Inebria uit me absinthio: item in eodem, Absinthij & fellis.

* לָמַד Lampas: Isaie 62. Ut lampas accedatur: alij dicunt esse tedam aut titionem accensum aut quālibet eiusmodi inuersionem, sicut Onkelus chaldaice traduxit Exodi 20. Cunctus autem populus uidebat uoces & lampades.

* לָמַד Cōplexus uel amplexatus est, comprehendit. Iudicum 16. Et apprehendens ambas columnas, Rabi David Kimhi

Kimhi hoc uerbum exponit in commentarijs super quatuor pro inclinauit deflexit & euerit, & in passiuo ponitur Ruth tertio. Expauit homo & conturbatus est, pro quo legunt Hebræi: Expauit & inclatus est; alij legunt & amplexatus est passiuè.

* מִלְּצָר Preposito mem litera significat prepositum domus, magistrum curiæ, cellarium quem prisci latinorum nominabant promum & condum. Danielis 1. Et dixit Daniel ad Malassar.

* לָמַח Lambit, linxit; tertio Regū uicesimo primo. In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth lambent quoq; sanguinem tuum.

* נָחַץ Sumpsit, accepit, tulit. Genesis uicesimo. Propter mulierem quam tulisti: & eiusdem uicesimo septimo. Primogenita mea ante tulit & nunc secundo surripuit benedictionem meam. Inuenitur etiam per defectū primæ literæ. Genesis uicesimo secundo. Tolle filium tuum, & eiusdem decimo quinto. Sume inquit mihi uaccam triennē; alias est uerbum perfectum trium literarum. ut Genesis quinto. Quia tulit eum deus: licet in coniugando per æthan perdat lamed principale, pro quo ipsum kuf assumit punctum dages, ut in arte grammatica præcipiū. Inde nomina & participia Genesis 2. Quoniam de uiro sumpta est.

Munſt. Huius uerbi usus est in præterito & utroq; participio more perfectorum: in reliquis autem tribus modis coniugatur defectiue à radice נָחַץ

* מִלְּחָם Forceps. Isaia 6. Quem forcepe tulerat de altari, & scribitur pluraliter quia ex duobus constat: accipitur & pro emundatorijs lucernarum, Exodi

uicesimo quinto. Emundatoria quoq;

* מִלְּפָדָה Præda præsertim in pecudibus & iumentis. Numeri tricesimo primo. Prædam & uniuersa quæ ceperant ex hominibus quam iumentis. Tria enim illic ponuntur uocabula prædam significantia, primum captiuitatem hominum, secundum abactionem iumentorum, tertium prædam utensilium.

* מִלְּפָה Faux. Psalmo duodecimo. Lingua mea adhæsit faucibus meis.

* מִלְּמַרְמָר Merx, uenundatio, uenale, Nehemiæ decimo. Qui important uenalia & omnia ad usum. מִלְּמַרְמָר Cupido, auaricia; secundo Paralipomenon decimonono. Ne cupido munerum.

* מִלְּדָרַשׁ doctrina, præceptum, lex Isaie uicesimonono. Et muscicatores discunt legem, pro quo Septuaginta interpretati sunt obedientiam, & Ionathas Chaldeus præceptū seu doctrinam, sic Deut. 32. Concreſcat ut pluuia doctrina mea.

* מִלְּפָרָה Collegit. Exodi 6. In die autem sexta collegerunt cibos duplices, & plures eius uerbi figuras in eodem capitulo inuenies. מִלְּפָרָה Pera pastoralis, uel saccus quo res colliguntur: 1. Regum 17. Et misit eos in peram pastoralem.

* מִלְּפָרָה Pluuia secunda uel imber serotinus, ut Amos 7. In principio germinantium serotini imbris: & ecce serotinus post tunctionem regis, & accipit in principio mem literam מִלְּפָרָה Deuteronomij 11. Dabit pluuia terræ uestrae temporaneam & serotinam.

* מִלְּפָרָה Subactum & quali panificationi licet ita loqui. Numeri undecimo. Saporis quasi panis oleati: sed magistri Hebræorum exponunt idem uocabulū pro humido atq; recenti.

* **לְבַת** Taberna, cœnaculum, tridinium; 1. Regum 9. Introduxit eos in tridinium, & Nehemiæ 10. Ad gazophylacium domus dei nostri.

* **לִפְסֵי** Lapis preciosus, qui ponitur in tertio uersu rationalis iudicii. eum nostra translatio ligurium appellat. Exodi 28. In tertio ligurius achates & amethystus; alij scribunt esse topazion, Chaldei eum lapidem cancre uocant, quem alij lydium nominant.

* **לִשָּׁה** Lingua. Psalmo 12. Et linguam magniloquam; significat etiam loquelam. Genesis 10. Vnusquisque secundum linguam suam. Significat etiam radium seu baculum geometræ uel lineam agrimensoforum, uel etiam lapidem terminalem qui limitaris dicitur, quod sit ad similitudinem lingue. Iosue 15. A lingua eius quæ respicit meridiem. Item à lingua maris, & apud magistros Hebræorum significat expositionem, sicut apud græcos glossēmata, & apud nos glossæ generis fœminini pluraliter Zachariæ 8. Ex omnibus linguis gentium.

* **לְבַשׁ** Præposito mem & addito he in fine significat uestem seu uestimentum; 4. Regum 10. Dixitque illis qui præerant super uestes. Scribit autem Rabbi David Kimhi in libro de radicibus quod serinium & uestiariū quo uestes reconduntur significet, quod mihi plus placet.

* **לֶחֶם** Dimidia mensura; ut Osee 3. Et dimidio coro ordei. **לֶחֶם** Præposito mem & aspiratione in fine addita **לֶחֶם** significat maxillam seu molam dentium, ut Psalmo 58. Molas leonum confringet dominus.

אֵתָה אֵל הָרֶוֶן

* **נִמִּיִּם** Nimis, ualde, Genesis 1. Et erant ualde bona; & Psalmo 119. Non me derelinquas usquequaq; rectius Hieronymus sic. Ne derelinquas me usque nimis, & Genesis 15. Merces tua multa nimis; & Iosue 1. Eslo robustus ualde, hoc est, ualide; unde pro ualiditate, fortitudine & robore atque potestate, facultate, substantia accipitur. Deuteronomij 6. Et ex tota fortitudine tua, quod exponunt magistri Hebræorum, Multum & cum omnibus uiribus.

* **מֵאָה** Centum; 2. Paralippomenon 36. Et condemnauit terram centum talentis argenti. Inde mutatione he finalis in thau significatur aduerbium numeri **מֵאָה** centies. Ecclesiastis 8. Peccator ex eo quod cœties facit malum; glossa hebraica, id est, centum diebus uel centum annis.

* **מְאֵדָה** & **מְאֵדָה** Ne quicquam, uel parum, & uix aliquid, uel quantulumcumque. Numeri 22. Nunquid loqui poterō aliquid nisi quod deus posuerit in ore meo. Deuteronomij 13. Et non adhebet de illo anathemate quicquā in manu tua. Accipit enim sæpe he aspiratio nem in fine, sed & sine illa inuenitur, ut Iob 31. Et si in manibus meis adhesit macula, quod aliqui putant interpretandum esse quantulumcumque, sed illud monosyllabum est, hoc autem dissyllabum, ut infra patebit.

* **נָאֵן** Renuit, noluit. Numeri 22. Noluit Balaam uenire nobiscum. Inde nomen **נָאֵן** nolens. Exodi 10. Sin autē resistis & non uis dimittere eum, quæ quidem periphrasis hebraica sic legitur:

Quoni

- Quoniam si nolens tu dimittere populū meum, & subintelligitur uerbū substantiū crebro more Hebræorum.

* **רָצַח** Reprobauit, spreuit, despectit, odiuit, reiecit, abhorruit: Psalmo 55. Quoniam deus spreuit eos, & Isaiæ 30. pro eo quod reprobastis uerbum, & Osee 4. Quia tu scientiam repulisti repellā te, id est, spreuisti.

* **רָצַח** Pupugit uel punxit. Leuitici 13. Infecta lepra reputabitur, pro quo Hebræi legunt: pungens lepra est, teste rabi Salomone: uel secundum Nicolaū de Lyra corrosiua. Capitur etiam pro delectuoso & execrabili.

* **רָצַח** Delicatum, dulce, secundū rabi Salomonem Deuteronomij 33. In benedictione Ioseph ubi hæc dictio sæpe ponitur & pro pomis ac frugibus secundum nostrā translationem uulgare interpretatur: sic enim legimus de pomis cœli, item de pomis fructuum solis, & de pomis collium æternorū, & de frugibus terræ, pro quo ubiq; legunt Hebræi, de dulcedine seu de delicatis siue delicijs. Et Canticorū 4. Cum pomorū fructibus: quod rectius Hebræi sic, Cum fructibus dulcibus ac delicatis: qđ Chaldæi magdenin appellant. Vnde seruat eandē litteram nun in fœminino plurali: ut Genesis 24. Fratribus quoq; eius & matri dona obtulit: pro quo Hebræi sic, Delicata obtulit, id est, fructus de terra Israhel dulces: sic enim rabi Salomon fœmininum per masculinum exponit.

* **רָצַח** Falx. Ioëlis ultimo. Mittite falcē quoniam maturaui messis: & Ieremig 50. Et tenentē falcē in tēpore messis.

* **רָצַח** Clausit, protexit. Genesis 14. Quo protegente hostes in manibus tuis

sunt: Hebræi sic, Qui clausit hostes tuos in manibus tuis. Alij sic: qui ligauit aut corripuit: cui uidetur translatio chaldæica cōsentire. Inde **רָצַח** protectio uel scutum, ut eiisdē 15. Ego protector tuus: & Deuteronomij 33. Scutum auxilij tui: & Prouerbiorum 4. Corona inclyta proteget te: & Osee 11. Protegam te Israhel.

* **רָצַח** Detraxit, deiecit, collisit, Psalmo octogesimo nono. Et sedem eius in terra collisisti, quod Hieronymus de hebraica ueritate sic uertit. Et thronū eius in terra detraxisti.

* **רָצַח** Vestis seu tunica linea quam nos camisiam dicimus. Leuitici 6. Vestietur tunica sacerdos: & Psalmo 109. Et induit maledictionem sicut uestimentū, & pluraliter declinatur tam masculine quam fœminine.

* **רָצַח** Mensus est. Isaiæ 40. Quis mēsus est pugillo aquas: & Numeri 35. Quæ à muris ciuitatum forinsecus: ubi concisus est uerborū textus: sic enim hebraica littera sonat, Et mensurabitis extra ciuitatē angulum orientalem duo milia cubitorum: & Osee 1. Sicut arena maris quæ sine mēsurā est, pro quo Hebræi sic. Quæ non mensurabitur. **רָצַח** Modus & mensura. Zachariæ secundo. Et ecce funiculus mēsuræ, quod Septuaginta uerterunt geometræ. Inde dicitur de hominibus procere statuere, Numeri 33. Populus quem aspeximus proceræ statuæ est: pro quo ueritas habet, Et omnis populus quem uidimus in ea, homines mensurarum sunt supple magnarum: sic de rebus inanimatis: ut Ieremiæ 22. ædificabo mihi domum latam, pro quo ueritas habet: ædificabo mihi domum mensurarum, supple magnarum. Transferunt

ferunt etiam spacium, ut cernere liceat omnem dimensionem hoc uocabulo nominari, Iosue 3. Spacium cubitorum duum milium.

* מדינה Inde מדינה Prouincia, urbs, semita recta, contentio. Esther 1. Super centum uiginti septem prouincias, & ludicum 5. ubi nos legimus, & sedetis supra in iudicio, Hebraei exponunt. Et sedetis supra locum sic nominatum. Aiunt enim proprium esse nomen loci uel semitæ aut uiæ, simile in Iosue libro legitur: reliqua uide in daleth litera.

* ממה Cur, an, quare, quid, Genesis 26. Quid uenistis ad me hominem quem odistis; & Isaiæ 5. an quod expecta uis ut faceret uuas. Numeri 16. Cureleuamini super populum domini; multi putant dictionem esse compositam.

* מה Quid. Esther 5. Quid petis ut detur tibi & pro qua repostulas. Exodi 3. Quod est nomen eius quid dicam; & significat quādo, ut Psalmo 79. Vsq̃ quo domine irasceris in finem; & cum lamed in principio significat propter, ut Exodi 5. ubi nos habemus, quare misisti me, legunt Hebraei, propter quid misisti me. Et accipit etiam schin in principio, ut Canticorum 1. Ne uagari incipiam post greges sodalium, loco propter quid. Significat etiam quam uel quantum; ut Psalmo 31. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ; & Psalmo 133. Ecce quam bonum & quam iocundum; de hoc uide quod latius scripsit doctissimus magister Paulus episcopus Burgenfis in additione 2. capite 32. Isaiæ prophete, & præponitur ei caph, & tunc significat quantitatem, ut Genesis 47. Quod sunt dies annorum uite tue. Significat etiā quotiens, Iob 21.

Quoties lucerna impiorum extinguetur. * מהמה Neglexit, posthabuit, tardauit, distulit. Psalmo 119. Paratus sum & non sum turbatus, quod rectius in suo Psalterio Hieronymus. Festinaui & non neglexi, & Isaiæ 29. Obstupescite & admiramini scilicet pro tarditate stuporem traduxit; & Genesis 43. Si non intercessisset dilatio; rectius sic, nisi tardauissemus.

* מהל Permiscuit. Isaiæ 1. Vinum tuum mixtum est aqua.

* מהר Festinauit, accelerauit. Genesis 18. Qui festinauit & coxit illum; & Psalmo 16. Postea accelerauerunt; eius passium Habacuk 1. Gentem amaram & uelocem, & Isaiæ 8. Velociter spolia, cito prædare; & Psalmo 45. Calamus scribæ uelociter scribentis; quæ nominatim proferuntur. Sed aduerbia sunt per paragogen hefinalis מהרה ut Isaiæ 5. Et ecce festinus uelociter ueniet. מהר Dos & donatio, paraferna. Genesis 34. Augete dotem & munera postulate; & Exodi 22. Dotabit eam, item; iuxta modum dotis quam uirgines accipere consueuerunt. מהרה Stultus, quasi qui omnia precipitat. Isaiæ 32. Et cor stultorum intelliget scientiam.

* מהר Defluxit, tabuit, liquuit, commotum est; Amos ultimo. Qui tangit terram & tabescit, sic paulo inferius pro eo quod nos habemus. Et omnes colles culti erunt, Hebraei interpretantur liquecent seu defluent, scilicet abundantia lactis; sicut Iosue loquitur capite tertio. Colles fluent lacte.

* מהר Medulla. Iob 21. Et medullis ossa illius irrigatur, & Psalmo 66. Hoc locusta medullata offeram tibi.

* **מורט** Commotus est, lapsus, nutans, cadens. Prouerbiorum 25. Iustus cadens coram impio: & Leuitici 25. ubi legimus. Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu; Hebræi habent sic, Et cum depauperatus fuerit frater tuus & ceciderit nutauerit seu deflexa fuerit manus eius tecum; & Deuteronomij 32. Vt labatur pes eorum; & Psalmo 94. Si dicbam motus est pes meus, & Psalmo 66. Et non dedit in cōmotionem pedes meos; & Psalmo 140. Cadent super eos carbones. **מור** Palus, pertica, uestis, hasta, uel baculus quo res suspensæ uel huntur baiulantur aut loco mouentur. Numeri 13. Quem portauerunt in ueste duo uiri; & Numeri 4. Et inducent uestes. **מורט** Iugum iumentorum, translatio nostra habet catenam. Ieremij 28. Et tulit Ananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophete & confregit illud: quod relatiuum Hebræorū magistri ut congrua sit locutio ad iugum referunt, nam & motah apud eos est generis fœminini, & secundum idoneos eorum autores significat phalangam, lignum longum quod transfigit iugum quo boues subduntur, quod quia est aliquando bifurcatum, ideo à Septuaginta interpretatur furca in loco Ieremiæ ubi supra.

* **מור** Depauperatus, oppressus & attenuatus est; Leuitici 25. Si attenuatus fuerit frater tuus: item, si paupertate compulsus, cæterum præceptor meus dixit hoc nomine bombicem significari.

* **מור** Cōcidit, circumcidit. Deuteronomij 30. Circumcidet dominus deus tuus cor tuum: & Deuteronomij 10. Circumcidit igitur præputium cordis

uestri. Inde secundum grāmaticam deriuata & inflexa sicut est uerbū graue quod per iod loco uau scribitur; ut Psalmo 118. ubi nos legimus. Et in nomine domini quia ultus sum in eos, Hebræi habent, quia excidam abscondam cōcidam eos, & per paralogem duplicatur lamed **מורל** ut Psalmo 90. Vespere decidat & arescat, pro excidetur. Hieronymus uertit conteretur, sic in alia forma. Hinc **מורל** circumcisio. **מור** Contra, exaduersum, ante, pro; Exodi 18. pro eo quod nostra translatio habet: Esto tu populo in his quæ ad deum pertinent, hebræica ueritas legie: Esto tu populo ante deum uel coram seu exaduersum; & Deuteronomi 1. Contra mare rubrum. Significat etiam quandoque situm loci; ut 2. Regum 5. Et uenies ad eos ex aduerso pirorū; & Numeri 8. Contra eam partem quam cancellabrum respicit. Scribit etiam aliquando **מורא** per aleph post uau in eadem significatione loci quasi è regione, ut Nehemij 12. Et chorus secundus gratias referentiū ibat ex aduerso, id est, eregione.

* **מור** Sordes, macula; Leuitici 21. Qui habuerit maculā de semine Aaron, & Deuteronomij 32. Et non filij eius in sordibus. Inuenitur secundum aliquos Hebræorum grāmaticos quandoque cataparemptosis per insertionem aleph littere nihilominus monosyllabū, ut **מורא** lob 31. Si in manibus meis adhesit macula, quod aliqui transferunt quantulumcumque uel ne minimum quidem, ut superius inuenitur.

* **מור** Præposito thau & accepta terminatione fœminina **מורא** significat similitudinem, imaginem, effigiem rerum tam corporalium quam incorpo-

X raliū

ralium. Exodi 20. Neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper & quæ in terra deorsum.

* **בִּירָא** Palea seu illud minimū quod est in spicis, ut sunt qui squilæ, unde à nostris sepe pulvis transfertur: ut Osee 13. Sicut pulvis turbineraptus: & Psalmo 1. Sicut pulvis quem projicit ventus: & Sophoniæ 2. Quasi pulverem transeuntem diem; translatio etiam nostra fauilla uertit: Iob 21. Et sicut fauilla quam turbo dispergit.

* **בִּירָא** Myrrha. Canticorū 1. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi.

* **בִּירָא** Desit, recessit, fecit recedere, id est, mouit, abstulit. Zachariæ 3. Et auferam iniquitatē terræ illius; pro quo Septuaginta cōtrectabo transtulerūt: & Numeri 14. Non recesserunt de castris, & Exodi 13. Nunquam defuit columna; est autē quandoque adiū quandoque neutrum sane illud quod habetur Psal. 115. Manus habent & non palpabūt, à sequenti quodam primitiuo deducitur.

* **בִּירָא** & **בִּירָא** Mortuus est catusyncope: 1. Regum 17. Videntes autē Philistin quod mortuus esset: & Genesis 25. Mortuus est in senectute bona: & Ezechielis 28. Et morieris in interitu occisorū, quod Septuaginta sic. Et morieris morte uulneratorū: ubi præponit mem cataprothesin, & id quod sequitur uerterunt Septuaginta melius quā nos. Mortibus in circumcisorū morieris, & ponit hoc in uerbis Isaie 6. In anno quo mortuus est rex Ozias: & Genesis 47. Cur ergo morimur. Inde transitium graue, secundum Regum primo. Ego interfeci Christū domini: & Ieremiæ uicesimo. Quia non me interfecit à uulua, id est, mortifica-

uit. Munst. Verba ista graua sunt **בִּירָא** in piel & **בִּירָא** in hiphil, hinc nomen **בִּירָא** & in regimine **בִּירָא** mors.

* **בִּירָא** Miscuit, pincernauit, in pocula fudit. Canticorum 7. Nunquam indigens poculis.

* **בִּירָא** Adustio famis, secundum alios phrenesis, secundum alios tuberculus uel apostema. Deuteronomij tricessimosecundo. Consumuntur fame & deuorabunt eos aues. In Deuter. habetur **בִּירָא** & in Dan. **בִּירָא**

* **בִּירָא** Obfirmatio, obligatio, zona, cingulum. Isaie uicesimo tertio. Non est cingulum ultra tibi: & Psalmo centesimo nono. Et zona qua semper præcingitur.

* **בִּירָא** Preposito mem ut mamser secundum rabi Iona: & significat spiritum. Deuteronomij 23. Non ingredies mamser, hoc est, de scorto natus ecclesiæ: quod aliqui latini errantes per n, pronunciant, quidam autem deriuāt ipsum à zar, de quo supra, dicentes duo m, per prothesin addita.

* **בִּירָא** Lucifer uel sydus aliud, sic dictum Iob tricessimooctauo. Nunquid producis luciferum in tempore suo, & dicitur quasi **בִּירָא** commutato latine in res.

* **בִּירָא** Abstulit, deleuit: Numeri quinto. Et delebit ea aquis amarissimis: & Psalmo 51. Et omnes iniquitates meas dele: & Exodi 17. Delens delebo memoriam Amalek sub cælo, & in passiuo, ut Psalmo 69. Deleantur de libro uiuentium: & Isaie uicesimo quinto. Et auferet dominus deus lachrymam, & Isaie 44. Deleui ut nubem iniquitates tuas.

רָחַב Vergebat, peruenit, porrectū est. Numeri 34. Inde peruenient contra orientem ad mare Cenereth. **רָחַב** Plausit, percussit, & ponitur aleph loco he, ut Isaïe 55. Omnia ligna regiōis plaudēs manu; & Ezechielis 25. Pro eo quod plauisti manu. **רָחַב** Aries, onager, balista, tormentū quo muripercutiuntur, mole iacta saxorū, quod uocabulū rabi ludas & rabi Ionas à superiori uerbo deducunt. Ezechielis 26. Et arietes temperabit in muros tuos.

* **רָחַב** Perfodit, uulnerauit, cōfregit. Psalmo 110. Confregit in die iræ suæ reges, quod Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate interpretat percussit, sic Deuteron. 32. Percutiā & sanabo: aliter Psalmo 68. Veruntamen deus cōfringet capita inimicorū suorū, sed illud quod in eodē Psalmo sequitur ut intin-
guat pes tuus in sanguine non est de hoc significato: quia per metathesin ponitur à **רָחַב** de quo supra.

* **רָחַב** Abscidit, abstulit, dempsit, amouit, deposuit. Iudicum 5. Quærens in capite uulneri locum: quod hebraica ueritas sic legit, Amouit uel dempsit caput eius & perfodit, scilicet hysteron proteron.

* **רָחַב** Cras: ut Exodi 9. Cras faciet dominus uerbum istud, & accipit articulum loco præpositionis: ut Iudicum septimo. Sanctificamini in crastinum. Significat etiam tempus longe futurum, ut Exodi tredecimo. Cumq; interroga uerit filius tuus cras, id est, olim. Recipit in fine thau **רָחַב** ut Numeri 33. Altera die phase, id est, de crastino pasce.

* **רָחַב** Commutatio quod alij precium graduxere, Deuteronomij 23. Nec

precium canis in domo domini: & quarto Regum uicesimo primo. Argenti precium quantum digna est.

* **רָחַב** Nutauit, lapsus est, motus est: Psalmo 17. Ut non moueantur uestigia mea: Hieronymus sic, ne labatur, & in aliquibus codicibus inuenitur per dages scriptū quod notat ab hoc uerbo per apocopen esse dictum, in quibusdā autē reperit sine dages puncto, & tunc uolūt à **רָחַב** deduci: de quo supra scripsimus.

* **רָחַב** Lectus. Genesis 48. Sedit in lectulo, & Canticorum 3. En lectulum Salomonis, & pluraliter Esther 1. Lectuli quoq; aurei & argentei. **רָחַב** Baculus, uirga, tribus, familia. Exodi 4. Virgā quoq; hanc sume in manu tua in qua facturus es signa: & pluraliter eiusdem 7. Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum, & Numeri tricesimo sexto per totum: de tribu in tribum, & ut hæreditas permaneat in familijs: & Isaïe 10. Et baculus ipse est.

* **רָחַב** Baculus, nostra translatio uertit fistulam. Iob 40. Ossa eius uelut fistulæ æris, quod Hebræi legunt uelut baculus ferreus.

* **רָחַב** Pluuia. Deuteronomij 32. Cōcrescat ut pluuia doctrina mea: & iungit secum aliud uocabulū eiusdem significationis Zachariæ 10. Dominus faciet niuem & pluiā imbris, & pluraliter declinatur in fœminino **רָחַב** ut Iob 37. Et hyemis pluuijs & imbri fortitudinis. Inde uerbi actiuum **רָחַב** & passiuū **רָחַב** Amos 4. Et pluii super unam ciuitatē & super alteram ciuitatē nō pluii, pars una compluta est.

* **רָחַב** Quis uel quid. Deuteronomi 20. Quis est homo, & quærit substantiā quan

doq; propriam quandoq; appellatiuā solum
 lius hominis: unde Manoa h quereus no-
 men proprium substantię angelis eum
 loquentis dixit Iudicum 13. Quis est no-
 men tuum: sic enim hebraice legitur, qđ
 nos grāmatice uertimus, quod est nomē
 tuum: & 1. Regum 25. Quis est Dauid &
 quis est filius Isai: de quo rabi Moyses Ge-
 rundēsis Genesis 21. Quis dixit ad Abra-
 ham, pro quo nos legimus: Quis auditu-
 rus crederet Abraham, & in cōmuni lo-
 cutione cum sequitur relatiuum signifi-
 catis, ea, uel id, sicut cum dicit rabi Mo-
 ses Ægyptius in prohemio libri qui in-
 scribitur, dux neutrorum uel mōstrator
 oberrantium uidelicet, ego autem adiu-
 ro in eo qui est benedictus omnem eum
 qui legerit, id est, כל מי שיقرأ. Quan-
 doq; non sequitur relatiuum, & tunc si-
 gnificat aliquem: ut Iob 5. Et ad aliquem
 sanctorum conuerrere.

* **אֶמְלָא** Aquę: ut Iosue 4. Defecerūt
 aquę Iordanis, ubi etiam eam dictionē
 geminatā inuenies, sic & **אֶמְלָא** & **אֶמְלָא**

* **מִין** Species, forma, genus, con-
 ditio. Genesis 1. Faciens fructum iuxta
 genus suum: & Psalmo ultimo, ubi nos
 legimus, Laudate eum in chordis: He-
 braei habent: laudate eum in multiplici
 conditione seu multipharia.

* **מִדְּמָא** Expressor, emundtor, pro-
 uocator, emulsor. Prouerbiorum triceti-
 mo. Qui autem fortiter premit ubera ad
 eliciendum lac exprimit butyrum: & qui
 uehementer emungit elicit sanguinem:
 & qui prouocat iras producit discordi-
 as, ubi ter ponitur miz. Preceptor meus
 Iacobus Ioans exposuit succum expres-
 sum, quasi diceret, Quia succus expres-
 sus lactis producit butyrum & succus ex-

pressus naris producit sanguinem, & sic
 cus expressus irarum producit rixam: un-
 de **מִדְּמָא** suxit, & **מִדְּמָא** humor emul-
 sus seu expressus.

* **מִדְּמָא** Interijt, dissolutum est, eua-
 nuit, Psalmo septuagesimo tertio. Cogi-
 tauerunt & locuti sunt nequiciam. Hie-
 ronymus irriserunt, sed Hebręi, euane-
 scent seu dissoluentur & loquētur in ma-
 lum, sic Psalmo 38. Putruerunt & corru-
 ptę sunt cicatrices meę, Hebręi sic, Put-
 ruerunt euauuerunt.

* **מִדְּמָא** Mutauit. Ieremię secundo,
 Si mutauit gens deos suos &c. populus
 uero meus mutauit gloriam suam in ido-
 lum: & Leuitici uicesimo septimo. San-
 ctum erit & mutari non potest, & nomē
הַמִּדְּמָא id est, permutatio, ut eodē quo
 supra loco.

* **מִדְּמָא** Depauperauit, depressit,
 humiliauit: Psalmo centesimo sexto. Et
 humiliati sunt in iniquitatibus suis. Inde
 nomē **מִדְּמָא** ut Leuitici uicesimo septimo.
 Si pauper fuerit: & Ecclesiastis decimo.
 In pigricijs humiliabitur contignatio, &
 Leuitici uicesimo quinto. Si attenuatus
 fuerit frater tuus. Item percussio siue pla-
 ga quod à **מִדְּמָא** oriri uidetur. Iſaie 1. Vul-
 nus & liuor & plaga tumens, ut infra pa-
 tebit in nun litera.

* **מִדְּמָא** Emit: ut Leuitici 25. Quod
 reliquū est reddet emptori. Inde **מִדְּמָא** &
מִדְּמָא precii, & eius uocabuli diuersas
 formas inuenies in allegato cap. passiuū
 eius ponit Iſaie 50. Ecce enim in iniquitati-
 bus uestris uenditi estis. Inde emptor &
 uenalia. Nehem. 13. Et māsērunt negocia-
 tores & uēdentes uniuerſa uenalia foris.

* **מִדְּמָא** Habitatio, ut Genesis 49.
 Symeon & Levi fratres uasa iniquitatis,
 bellan-

bellantia: quod Onkelus chaldaice sic, Symeon & Leui fratres uiri fortes in terra habitationis eorum operantur fortitudinem.

קלל Loquutus est, dixit: quo saepe thargum chaldaicum utitur: & hebraice Genesis 21. Quis audieturus crederet Abraham: ubi nostra translatio sensum non uerba traduxit, nam hebraice sic: Quis: dixit Abraham, id est, secundum rabi Salomonē: Quis est ille quantus & quam magnus qui & spem affert & complet speratum, de quo rabi Moses Gerūdenſis scribit quod hæc dictio וְאֵיךְ secūdum subiectam sententiam significet laudem uel uituperiū, hic autem laudem, alibi uero ignominiam, ut quis est Abimelech: & 1. Regum 25. Quis est Dauid & quis est filius Iesse. Chaldaica autem translatio quam in prædicto Genesis uersiculo aliquātulum hæc nostra imitatur exponit tali modo: Quis faceret credere qui diceret ad Abraham confirmabitur quod iactabit filios Sara, quasi diceret secundum Gerundenſem: Omnis qui audiet irridebit me quia non est aliquis homo cui haberetur tanta fides etiam corā Abraham si adnunciaret sibi hoc miraculum. Similiter Psalmo 106. Quis loquitur potentias domini. Inde nomen קלל id est, dictio, sermo, uocabulum. Psalmo 139. Et non est sermo in lingua mea. Pluraliter declinatur etiam terminatione masculina quandoque per n, ut Iob 18. Vsq; ad quem finem uerba iactabis: quandoque per m, ut eiusdem 16. Consolarer & ego uos sermonibus. Grammatici Hebræorum ponunt hanc esse unam partium orationis, quam nos partem indeclinabilem uel consignificatiuam dicimus, ut

apparet in arte nostra grammatica.

קלל Spicæ teneræ, uel earum spicarum manipulus. Deuteronomij 23. Franges spicas & manu conteres.

קלל Plenum fecit, repleuit, impleuit. Exodi 40. Et gloria domini impleuit tabernaculum: & inuenitur quandoque absq; aleph, sed etiam inuenio quandoque uau loco aleph. Ezechielis 41. Ad mensuram calami sex cubitorum spacio: pro quo rectius plenum uel impletum calami, ubi quidā hebraici codices tam impressi quam scripti tenent aleph: sed illa magna & castigatissima uoluminata uent uau cum holem loco aleph.

קלל Mello nomen proprium loci uacui in ciuitate Ierosolymitana, prope murum qui nondum erat ex ædificatus, quem ædificijs repleuit Salomon 3. Regum 9. Tunc ædificauit Mello, & à superiori uerbo uidetur trahere originē.

קלל Saliuit, uel sale conduiuit. Leuitici 2. Quicquid obtuleris pro sacrificio sale condias. Inde קלל sal ut eodem loco.

קלל Deuastauit, detriuit, corrupit; passim legitur Iſaïæ 51. quia cæli sicut fumus liqueſcent: & Psalmo 107. Terram fructiferam in saluginem: pro quo Hebræi legunt, terram fructiferam ad deuastationem. קלל Herba quedam. Iob 30. Et mandebant herbas: Hebræi sic, Et uellebant seu uellicabant sponte nascētes herbas atq; contemptibiles. Dauid Kimhi scribit urticam eo nomine uocari.

קלל Minutim sparſum, diſcuſſum, in morem pigmentariorū multos ac uarios pulueres tritos commiscētium, quod legitur Exodi 30. Mixtum diligenter: thargum chaldaicum Onkeli exponit consulum, rabi Salomon ait mi-

nutim intritū pulchre pulchre illud cū illo. מַלְאִי Gubernator remorū, nau-
taremex. Ezechielis 27. Omnes naues
maris & nautę earum, Septuaginta uer-
terunt remiges, à superiori uocabulo se-
cundū rabi Salomonē dictū, eo quod cō-
miscent remis aquas atq; cōtundunt, sic
longe. & timuerunt nautę,

* מָלַט Seruauit, liberauit, saluauit.
Genesis decimonono. Salua animam
tuam: item, nec possum in mōte saluari.
Item & infra, Parua & saluabor in ea.
Item festina & saluare ibi. Significat eti-
am euasit. Iob 1. Et euasi ego solus.

Munfi. In kal est neutrum & signi-
ficat euadere, in piel uero fit transitium
& significat saluare.

* מָלַךְ Regnauit, quarto Regum
octauo. Et octo annis regnauit in Ierusa-
lem: & Ieremię tricesimo tertio. Et regna-
bit rex, uide ibi nomen מָלַךְ & uerbum.
Inde מַלְכִּיָּהוּ & מַלְכִּיָּהוּ regnū & alia
eiusmodi: 1. Regum 24. Et nūc scio quod
ceritissime regnaturus sis & habiturus in
manu tua regnū Iſrael, nomen cata pro-
thelin mem literę, & uerbum per epen-
thesin uau. Reperit & quandoq; scriptū
per aleph in medio, quare caueas ne tūc
credas angelū significari, qui per aleph
scribit: 2. Regum 11. Quo tēpōre solent
reges ad bella procedere, est enim quod
dam singulare in biblia sicut illic inlinu-
at adnotatio hebraica. מָלַךְ Constit-
uit, cōsuluuit, cogitauit. Nehemię 5. Co-
gitauitq; cor meum. מָלַךְ Dæmon
moloch, idolū, dominus figurę cœli qui
plures habet dignitates apud astrolo-
gos. Hieronymus putat esse luciferum
in commentarijs Amos capite 5. Et por-
taſtis tabernaculum moloch uestro, Sed

rabi Moſes Gerundenſis: Leuitici 20. Si
qs dederit de ſemine ſuo idolo moloch,
dicit quod non ſit proprium nomen ido-
li, ſed generaliter omne id cui præter de-
um creatorem ſacrificator perperam &
prophane, quod ſacrificium gręce idolo-
latria dicitur: & de hoc longa doctrina
utitur in præſato loco: alij dicunt eſſe a-
ſtrum, alij figuram natiuitatis uel electio-
nis quam ſyderationem magi uocant.

* מָלַךְ Dulcorauit. Pſalmo 119.
Quā dulcia faucibus meis eloquia tua,
& Hieronymus, quam dulce gutturi
meo eloquium tuum: Hebræi ſic ſecun-
dum rabi Salomonem. Quam dulcorā-
tur uel dulcorata ſunt fauci meę eloquia
tua, unde eloquentes & eloquētia &c.

* מָלַךְ Verbum ſignificans ritum
ſacerdotalem in ſacrificijs uolucrū imo-
landarum, quod ipſe uno uocabulo lati-
no haud quaquam eloquar, fortalſe gre-
ci kinzin dicerēt, id eſt, ſecare, incidere,
ac diuidere: ſed præceptor meus homo
ex ludæis non parum literatus Iacobus
lehielis loans proprietatem exprimere
cupiens periphraslicos expoſuit מָלַךְ
id eſt, ungue ſecuit ceruicem uolucris in
ſacrificijs, Hieronymus ſic. Leuitici pri-
mo. Et retorto ad collum capite ac ru-
pto uulneris loco, pro hoc hebraico ſci-
licet מָלַךְ רִאשִׁי id eſt, & ungue ſeca-
bit caput eius.

* מָלַךְ A, de, ab, e, ex, Ezechielis tri-
ceſimonono. A die illa & deinceps, &
Genesis ſecundo. Sed ſons aſcendebat è
terra: eiſdem tertio. Niſi quod ex ligno
de quo præceperam tibi ne comederes
comedifti, & recipit præpoſitionem, ut
Ieremię ſeptimo. A ſeculo uſque in ſecu-
lum, & recipit poſtpoſitionem, ut Iob ui-
ceſimo

tesimo. Hoc scio à principio ex quo est positus homo. Sæpius etiam profertur ab sq; nun & sola mem litera. Psalmo 113. Ex hoc nunc & usq; in sæculum.

Munst. Quando hæc præpositio alteri nomini adijcitur aut uerbo à capite accedit, abijcit nun & imprimitur da ges mox sequenti literæ: & si illius non est capax, mutatur hirek sub mem in ze re, ut בְּיָמָיו ex domo, בְּאָרְצוֹ ab homine.

נֶן Non, sic enim Onkelus Chaldeus uertit, Deuteronomij tricesimo tertio, ubi & nos legimus. Et qui oderunt eum non consurgant. נֶן Plus uel super uel quam, & est nota comparationis, ut Proverbiorum 22. Melius est nomen bonum quam diuitiæ multæ: super argentum enim & aurum gratia bona: & sequente consonante deficit nun per apocopen. נֶן Quod ab alijs etiam eũjod scribitur ut supra notatur, est uas musicæ organicæ secundum rabi Salomonem: ut Psalmo ultimo. Laudate eũ in chordis & organo.

* נֶן Numerauit: 2. Regum 24. Vade numera Israël & Iudam, & gerundium eius: Psalmo nonagesimo. Dinumerare dexterā tuam sic notam fac: ubi Hieronymus melius & rectius quam Septuaginta interpretes sic in suo Psalterio traduxit, Vt numerentur dies nostri sic ostende. Sed rabi Ionas scribit quod sit nomen cum articulo & non uerbum: & Isaïe 65. Numerabo uos in gladio. Inde nomen נֶן numerus, he conuerso in iod, & aliquādo nun in fine addito. Isaïe eodem. Et libatis super eam, ubi textus habet, & peragitis numero de libamine, id est, sacrificatis septem planetis: cui astri

pulatur translatio septuaginta. Et impletis dæmoni poculum. Vnde dicunt Hebræorum grammatici quod sit nomen generale astrorum, & David Kimhi in cōmentarijs Isaïæ scribit quod sit nomen stelle: ego autem numerũ sic puto significari, ut idololātras pythagorizantes notarit numero seruiētes, ad quod alludit scriptura more solito, cum ita sequitur in textu: Numerabo uos in gladio.

נֶן Pondus uertum quod à nobis mna uel mina uel libra dicitur: ut 1. Ezræ 2. Argenti mnas quinq; milia: & Nehemiæ septimo. Et argenti minas duo milia, נֶן Decreuit, constituit, parauit. Danielis 1. Qui constituit uobis cibum & potum: & Iob 7. Et noctes laboriosas enumeraui mihi: quod non recte translatum est, sed sic uertetur: Et noctes laborē parauerunt mihi: & per apocopen lonæ 2. Et præparauit dominus piscē grandē

נֶן Pars, fors, portio, munus, uices, debitũ, constitutũ, atinens. Leuitici 8. In partē suam sicut præcepit ei dominus, & Psalmo 63. Pars uulpiũ erunt: sic enim singulariter & non pluraliter legi debet: & Psalmo 16. Dñs pars hereditatis meæ & calicis mei, qđ hebraice sic: Dñs fors partis meæ: & reperit aliquādo per epenthesein aleph pro uice ac sorte sacerdotũ. Reperitur etiam per apocopen נֶן quod nos manna dicimus. Exodi 16. Appellauitq; domus Israël nomen eius man. Quia nescientes quo nomine eum de celo missum cibum nominarent, uolebant generaliter dicere man quasi munus: sic Nehemiæ 9. Et manna tuum non prohibuisti ab ore eorum.

* נֶן Iunctio he finali נֶן signifi cat oblationē, sacrificiũ, orationē, & pla-

cationē. **Leuit. 7.** Et omne sacrificium simile quod coquitur in cibano: & **Psalmo 147.** Eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum, & **Ezræ 9.** Etego sedebam tristis usque ad sacrificium uespertinum.

✽ **רצו** Remouit, uitauit seu uitare fecit, priuauit, deposuit. **Genesis 30.** Qui priuauit te fructu uentris: & **Psalmo 84.** Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia, sic **Numeri 24.** Deus priuauit te honore.

✽ **רצו** Lignum teres & oblongum instar mali quo stamen textorum circum uoluitur, & à Hieronymo dicitur liciatorium: **1. Regum 17.** Hastule autem eius erat quasi liciatorium texentium, & scribi debet ultima per litteram res secundum antiquos & castigatos libros, quamuis in plurimis iuniorum uoluminibus maxime autem impressis per daleth scriptum reperiatur.

✽ **רצו** Dissolutum est, euauit, fugit, interijt, **Isaïa 10.** pro eo quod nos legimus: & erit terrore profugus, Hebræi dicunt, & erit quasi euanescent & fugitiua, quod etiam Ionathas chaldaice similiter exponit sic. **Exodi 16.** Cumq; incaluit sol liquefiebat, id est, euanescebat. Onkelus Chaldeus uertit resoluabatur, sic **Iosue 7.** Pertinuitq; cor populi, id est, dissolutum est cor populi quasi liquefactum, eiusdem 2. interpretatur. Et elanguit cor nostrum.

✽ **רצו** Munus personale, collecta indictio super indictum, angaria perangaria, tributum, census: **3. Regum 5.** Erat indictio triginta milia uirorum: & **Threnorum 1.** Princeps prouinciarum facta est sub tributo: & **Genesis 49.** Et

ritributus seruienti. Inde uenit per additionem he litteræ in fine **רצו** id est, oblatio quæ sit superiori domino propter debitum munus personale. **Deuteronomij 16.** Oblationem spontaneam manus tuæ quam offeres iuxta benedictionem dei tui, quod nomen nos Christiani sacrificio nostro impositum retinuimus usq; ad hoc tempus, ut à nobis appelletur missa, quod à Græcis liturgia. Nota igitur quod missa neq; græcum neq; latinum est, sed hebraicum, sicut etiam pashanæque græcum neq; latinum extat, sed ab Hebræis mutuatum, ut in sua dictione uidebimus, cui aspiulatur illud euangelicum, quod Christus de tributo Cæsari dando iudicauit. **Matthæi 22.** Date quæ sunt cæsaris cæsari, & quæ sunt dei deo.

✽ **רצו** Dissoluit, liquefecit, & concordat cum superiori. **Iosue 14.** Dissoluerunt cor populi: & **Psalmo 6.** Lachrymis meis stratum meum rigabo, id est, liquefaciam, mollificabo, seu dissoluam.

✽ **רצו** Infundendo miscuit more pincernarum. **Psalmo 102.** Et poculum meum cum fletu miscebam. **Isaïa 19.** Dominus miscuit in medio eius spiritum uertiginis: sic **Prouerbiolum 9.** Miscuit uinum suum, & in eodem loco. Bibite uinum quod miscui. Inde nomen **רצו** per sex puncta scribendum: **Psalmo 75.** Plenus mixto. **רצו** Velamen, operimentum, sublime coopertorium, sicut solemus in lectulis supra caput distendere, quod uelum Galli cælum nominant, & Hieronymus illud appellauit à tēden tentorium. **Exodi 26.** Facies & tentorium in introitu tabernaculi & quinque columnas tentorii. Aliter traduxit **Isaïa 22.** Et reuelabitur operimentum Iudæ: alij

textus habent, Et reuelauit operimentū Iudæ: sed Septuaginta translulerūt. Et reuelabunt portas Iudæ: quidā Hebræorū uerterunt sic, Et exulabit dominiū Iudæ, uel transmigrabit tentoriū Iudæ. Rabi Ionas secundū huius dictiōis significatū exponit etiam illud Ezechielis 28. Omnis lapis preciosus operimentū tuum; quod Ionathas dicit, distīctē positus super uestimentū tuum, & inuenitur alias scribi per sin loca famech.

* מִרְיָרָא Elegit, allegauit, tradidit, delegauit: Numeri 31. Dederūtq; milles nos de singulis tribubus. Onkelus chaldaice. Electi sunt de militibus mille per tribus: unde per id uerbum dicitur à magistris Hebræorū quod Moses recepit legem de Sinai & delegauit Iosue: & dicuntur allegationes in biblia מִרְיָרָא quas ego annotationes soleo appellare, aliter autem supradictū uerbum exponunt eo dē capitulo Numeri. Et pręuicari uos fecerunt in dominū super peccato Phogor, quod Onkelus chaldaice sic traducit, fallendo false coram domino.

Munsi. Masoroth illę sunt collationes uocabulorū et quarundā sententiārum biblicarū, quę in hoc libro Chald. sermo ne à magistris illarum collationum sunt conscriptę. Extant hodie Masoroth illę, impressę iuxta biblia hebraica, in posteriori editione Veneta.

* נָטָה Nutauit, uacillauit, lapsus est. Psalmo 18 Et non sunt infirmata uestigia mea, pro quo Hieron. in suo Psalterio, Et non deficient tali mei, cuius instar hoc idem traxit: 2. Regum 22. Et non deficient tali mei, Hebręi sic, Et non labatur genua mea: & Psalmo 37. Non supplantabuntur gressus eius, pro quo Hieron.

non deficient gressus eius, unde nomen adiectiuū מְרַנֵּן Prouerbiorū 25. Et pes lassus, id est, uacillans, labilis.

* מִצְרָא Viscera, uenter, intestina: Ieremię 4. Ventrē meum uentrem meum doleo, & Isaię 16. Super hoc ueter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & Ionę 2. Et orauit Ionas ad dominum deum suum de uentre piscis, & dicitur pluraliter מִצְרָא sicut uiscera, nam significat si mul omnia interiora, ut Psalmo 40. Et legem tuam in medio cordis mei, quia cor est omnium interiorum generale dominiū & radix.

* מִצַּטֵּן Minuit, decrescerat. Prouerbiorum 13. Substantia festinata diminuet; & Exodi 30. Pauper nil minuet. Inde nomina & aduerbia מִצַּטֵּן parū, paulum, paululū, paulominus: Psalmo 8. Minuisti eum paulominus ab angelis, & nominaliter Genesis 24. Paulullū aq̄ mēhi ad bibendū prebe. & pluraliter Ecclesię 4. Idcirco sunt sermones tui pauci. Inde alterius formationis uerbū מִצַּטֵּן Ezech. 29. Et imminuā eos ne impere gentibus, est & alia forma Ecclesię 12. Molentes in minuto numero.

* מִצַּדַּת Concidit, cōtriuuit, cōquassauit, confregit, compressit, Leuitici 22. Omne animal quod uel contritis &c. & Ezechielis 23. Ibi subacta sunt ubera earum, quod Septuaginta dicūt. Ibi ceciderunt ubera. Hieronymus rectius exponit. Ibi confregerunt ubera earum.

* מִצַּדַּת Fixit: Regum 26. Et hastam fixam in terra.

* מִצַּדַּת Pręuicatus est, transgressus est, pręterijt. Iosue 22. Non hē Achan filius Zare pręterijt mandatū domini, & paulo supius. Quę est ista מִצַּדַּת trans-

transgressio cur reliquistis dominum, & Leuitici 5. Anima si perguaricis ceremonias, Magister Iacob lehielis Ioans preceptor meus exposuit hoc uerbum pro sacrilegium committere uel uiolare fidē.

חֲבִירָא Tunica siue pallium. Exodi 28. Facies & tunicam superhumeralis totam; & Ezrę 9. Scidi pallium meum & tunicam; & Psalmo 109. & operiantur sicut diploide; pro quo Hieronymus. Et operiantur quasi uestimēto, magistri dicunt uellem esse honestam & insignem.

פְּרָפֶּרֶת Præposito lamed significat dictionem propter, propterea, propterea quod, iccirco, ideo. Leuitici 7. Ideo sacerdoti offerre debet filij Israhel, & Exodi 15. Ut temptem eum, id est, propterea quo temptem eum; & Isaię 38. Propter me & propter Dauid seruum meum.

סֶלֶחַ & סֶלֶחָא Spelunca, recipit paragonem he literę. Genesim 23. Ut det mihi speluncam duplicem; & 2. Regum 23. Ad Dauid in speluncam Odollam.

סֶלֶחַ Lis, & assumit finalem literā he feminini generis סֶלֶחָא & significat quoque azymum ac non fermentatum. Exodi 12. Septem diebus azyma comedetis. סֶלֶחַ Suxit, nostra translatio habet mubxit à mulgendo. Isaię 66. Ut mulgeatis & delicijs affluatis, sed rectius Septuaginta interpretes sic, ut postquam suxeritis delectemini, uide supra in uocabulo miz.

סֶלֶחַ Suffecit, inuenit. Ieremię 31. Inuenit gratiam in deserto populus, & Prouerborum 8. Qui me inuenerit inueniet uitam. Inde nomen Psalmo 32. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno; rectius in suo Psalterio Hieronymus, ad tempus inueniens, &

eius passium Isaię 13. Omnis qui inuentus fuerit occidetur.

סֶלֶחַ & סֶלֶחָא Arx, turris, fortalicium, locus munitus, & altitudo petrarum inexpugnabilis; nostra translatio habet refugium; Psalmo 31. Quoniam fortitudo mea & refugium meum, & pluraliter eodem. In domum refugij; & 2. Regum 5. Cepit autem Dauid arcem zion,

סֶלֶחַ Profudit, expressit, extorsit, exhaust. Iudicum 6. Expresso uellere conchâ rore impleuit; eius passium, Leuitici 1. Decurrere faciat sanguinem ad crepidinem altaris.

סֶלֶחַ Frontis. Exodi 28. Erit super thiarā imminens fronti pontificis; & Ezechielis 3. Et frontem tuam duriorē frontibus eorum.

סֶלֶחַ Ocrea; 1. Regum 17. Et ocreas æreas habebat in cruribus.

סֶלֶחַ Angustia uel locus strictus unde fugere nequeamus; Threnorum 1. Omnes persecutores eius apprehenderūt eam inter angustias, translatio nostra uertit pericula; Psalmo 116. Et pericula inferni inuenerunt me, pro quo Hieronymus sic. Et munitiones inferni: sepe mem appositue ponitur ut primitium uideatur סֶלֶחַ quod est tribulatio, ut in eodem. Tribulationem & dolorem inueni, unde illud Psalmo 118. De tribulatione inuocaui dominum & exaudiuit me in latitudine dominus.

סֶלֶחַ Perdidit, & perire seu tabescere atque interire fecit. Item liquit uel liquebat. Isaię 34. Et tabescet omnis milicia cœlorum, id est, peribit seu interibit, imò potius abolebitur & destruetur, sic Ezechielis 4. Et contabescat in iniquitatibus

tibus suis: & Zacharię 14. Tabescet caro uniuscuiusq; stans super pedes suos & oculi eius cōtabescent in foraminibus suis & lingua eorum contabescet in ore eorum Septuaginta interpretes uerterunt. Et oculi eorum defluent de foraminibus.

פֶּרֶץ Tabes, putredo, fœtor, interitus, perditio. Isaïę 3. Pro suauis odore fœtor, & nostra translatio quandoq; fauillam uertit, ut eiusdem 5. Sic radix eorū quasi fauilla, qđ exponit rabi David Kimhi in cōmentarijs super Isaïam, quasi putredo uel caries.

* פֶּקֶל Virga, baculus. Ieremię 48. Baculus gloriosus, per zere in fine. Genesis 38. Tollens ergo Iacob uirgas populeas, per patha.

* מָקוֹם Locus. Exodi 20. In omni loco in quo memoria fuerit nominis mei ueniam ad te & benedicā tibi, quod rectius sic uertitur. In omni loco ubi faci am meminisse nominis mei ueniā ad te.

Munſt. Radix huius uocabuli est פֶּקֶד de quo infra.

* סִילָה Stilla. Isaïę 40. Ecce gentes quasi stilla situlę. פֶּרֶץ Exacerbaui, amaricauit. Exodi primo. Atq; ad amaritudinem perducebant uitam eorum; & Psalmo 108. Quia exacerbaue runt eloquiū gei. Inde פֶּרֶץ amarum & alia deriuata; & Isaïę 5. Ponentes amarū in dulce & dulce in amarum; & Exodi 15. Nec poterat bibere de marah eo quod essent amari. Inuenit autē p aspirationē he finalem mutare in aleph פֶּרֶץ Ruth primo, Sed uocate me mara, id est, amarā, inde omnia acetaria dicuntur פֶּרֶץ ut est herba acetosa uel acidula seu lactuca agrestis, sic enim scribit rabi Salomon Exodi 12. Et azymos panes

cum lactucis agrestibus, quod omnis herba acerba dicitur maror, inde amaritudo. Iob tredecimo. Scribis cōtra me amaritudines, & alia forma Deuteronomij 22. Et boerus amantissimus, & Isaïę 38. Ecce in pace amaritudo mea amarissima, per unicam res literam. פֶּרֶץ Spiritus est uans, demon exacerbationis, furia infernalis quę gr̄ce erynnis nuncupatur, pro quo nescio quare translatio nostra habet Deuteronomij 34. morsu amarissimo, ubi scribit rabi Salomon qđ sit proprium nomen dæmonis, rabi David Kimhi exponit eum locum de æstu intēso qui hominibus inducit mortem, unde poterimus illud Iob 3. lucidius intelligere quam nos legimus; & inuoluatur amaritudine, sic rectius transferendo, & torreat eum diaboli diurni, uult dicere, dæmonium meridianum, hoc est, æstus nimij & calores febriles. פֶּרֶץ Rebellauit, defecit, aduersatus est: quod translatio nostra interpretatur contempsit. Exodi 23. Nec contemnendum putet, unde quidam Hebręorum exposuerūt uersiculum Isaïę 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę, sic scilicet ad rebellionem animę meę, sed secundum Ioseph Kimhi, Immutationem animę meę. פֶּרֶץ Immutauit, alterauit. Ieremię quadragesimo octauo. Et odor eius non est immutatus, ubi scribitur פֶּרֶץ in passiuo sexti ordinis. פֶּרֶץ Amaritudines, secundum Hieronymum in commentarijs Ieremię: sed Symmachus uertit transmutationes, eiusdem tricesimo primo. Pone tibi amaritudines. David autem Kimhi in opere suo super Oseę prophetę cap. 12. Ad iracundiā me prouocauit Ephraim.

Ephraim in amaritudinibus suis, pro amaritudinibus trāsfert statuas, cumulos, acervos siue congeries in modum aræ seu altaris, & sunt eleuationes lapidum. Inde illud Danielis 8. Effertatus est in eum, sic exponūt magistri Hebræorum, & eleuatus est super eum, ut sit recta lectio: statue tibi titulos, pone tibi aras siue statuas, alias luctum seu fletum transtulerunt. Ieremiæ 31. Vox in rama audita est lamentationis luctus & fletus, pro quo Septuaginta, lamentatio & fletus & luctus. Ionathas chaldaice sic exponit, qđ plorat Ieremias propheta, quia magnā stragem & plurimam necem immiserit Nabuzardan de ramatha domui Israël quæ flevit ipsam Ierusalem in amaritudine &c. פֶּלֶא Fel Iob 20. Fel aspidum interius.

פֶּסֶל Pecus pingue, pro quo nos legimus ouem. Isaïæ 11. Vitulus & leo & ouis simul morabuntur: & significantur eo uocabulo armenta domi saginata, ut sunt oues & boues pingues, quare translatio nostra legit: 3. Regum 1. Arietibus & uitulis & uniuersis pinguibus. Significat etiam exaltationem, sublimitatem & eleuationem, quod translatio nostra cū cum loquitur Iob 39. Cum tempus fuerit in altum alas erigit, id est, sublimabitur & uelificabitur.

פֶּסֶל Traha, tribula, plostū quo excutiuntur fruges. Isaïæ 41. Ecce posui te quasi plaustrum triturans nouum, & pluraliter 2. Regum 24. Et plaustrum & iuga boum in usum lignorum.

פֶּסֶל Defecit, rebellauit, recessit. Genesis 14. Et tertio decimo anno recesserunt ab eo, & 4. Regum 18. Rebellaui quoq; contra regem Assyriorum, & Iob

24. Ipsi fuerunt rebelles luminis: aliqui Hebræorum exponunt, Ipsi fuerūt in desensu luminis, id est, in tenebris uel obscuro, ut mem sit prothesis. Inde nomen פֶּסֶל desertio, defectio, rebellio, prguaricatio. Iosue 22. Si prguaricationis animo hoc altare construximus, & scribitur sex punctis. פֶּסֶל Abiecti, uiles, humiles & egeni. Isaïæ 58. Et egenos uosq; induc in domum tuam: & Threnorum 1. Recordata est Ierusalem dierū afflictionis suæ & prauaricationis, quod rectius dicitur & egestatis, consequenter in capite 3. eiusdem, trāslatio nostra uertit transgressionem, recordare paupertatis meæ & transgressionis meæ, quasi à superiore deriuatum.

פֶּסֶל Diffidit, incredulus fuit, uel non credidit. Numeri 20. Quia non credidistis mihi ut sanctificaretis me coram filiis. Inde nomen פֶּסֶל incredulus, ut eodem quo supra cap. Audite rebelles & increduli, ubi nostra trāslatio utrunq; significatū pro uno uerbo hebraico posuit. Sic igitur clare uides unde oriatur translationum diuersitas cum interpretum alius aliter uocabula deriuanda censuerit, ut etiam Psalmo 105. Et non exacerbaui sermones suos, pro quo Hieronymus rectius in suo Psalterio, & non fuerunt increduli uerbis eius scilicet Moyses & Aaron, ita autem permixtum utuntur interpretes hoc uocabulo ut quisq; suā sequatur opiionem: Threnorum 1. Quia os eius ad iracundiam prouocaui, mox aliter in eodem. Quia amaritudine plenus sum: item cap. 3. eiusdē. Et ad iracundiā prouocauius, quasi esset deriuatum à primo פֶּסֶל significat autem & sic abalienationem, mutationem, & alterationem.

nem. מִרְיָה Culterra forius seu no-
uacula secundum David Kimhi in libro
de radicibus, nostra translatio interpre-
tatur ferrum. Iudicum 16. Ferrum nun-
quam ascendet super caput meum.

* מִרְיָה Cataplasmauit, hoc est, em-
plastrum composuit more chirurgico me-
dicorum. Isaïæ 38. Et cataplasma erant su-
per uulnus. Inde nomen Leuitici uicesi-
mo primo, ubi pro cataplasmato in testi-
culis translatio nostra posuit herniosum,
uide supra in מִרְיָה

* מִרְיָה Decapillauit, euulsit. Ezræ
9. Et euulsi capillos capitis mei, eius passi-
uum Leuitici 13. Vir de cuius capite ca-
pilli fluunt, pro facile euelluntur: item, &
si à fronte ceciderint pili. Significat etiam
nudare, limare, polire, atque leuigare. Eze-
chielis 21. Gladius excutus est & lima-
tus. Item ut splendeat limatus est, id est,
ut coruscet politus. Item dedi eum ad le-
uigandum: item, & iste limatus est, repe-
riuntur omnia hæc in eodem cap.

* מִרְיָה Violauit, peruertit uerba
alterius, detraxit, Iob 6. Quare detraxi-
stis sermonibus ueritatis: & 3. Regum 2.
Maledictione pessima, id est, peruersa,
quod Ionathas Chaldeus exponit acer-
bissima, & David Kimhi in commenta-
rijs Regum, forti ac uiolenta.

* מִרְיָה Emundauit, purgavit, de-
fricuit, deterfit, poliuit. Leuitici 16. quod
si uas æneum fuerit defricabitur, & Iere-
mie 46. Polite lanceas. Inde מִרְיָה
mūdus muliebris, hoc generali nomine
appellatur quicquid ad cultum mulierū
pertinet: ut Esther 2. Expletis omnibus
quæ ad cultum mulierum pertinebant:
item postea: quicquid postulassent ad or-
natum pertinens accipiebant. מִרְיָה

lus, sorbillum, aqua in qua decoquuntur
carnes uulgo brodium appellant. Isaïæ
65. Ius prophanum in uasis eorum, & lu-
dicum sexto. Et ius carniū mittens in
ollam.

* מִרְיָה Tetigit, attrectauit, appre-
hendit, palpaui. Genesis 27. Si attrecta-
uerit me pater meus, & infra. Accede
huc ut tangā te fili mi, & Genesis 31. pro
eo quod legimus, scrutantiq; omne ten-
torium: ueritas habet ita, Et attrectauit
uel tetigit Laban omne tentoriū, sic in-
fra. Et scrutatus es omnem supellectilem
meam, pro, attrectasti: & Exodi 10. Tene
bræ super terram Ægypti tam densæ ut
palpari queant: & Iob 12. Palpabūt quasi
in tenebris & non in luce.

* מִרְיָה Extraxit, eduxit, extulit.
Exodi 2. uocauitq; nomen eius Moyses
dicens, quia de aqua tuli eum: & 2. Regū
22. & traxit me de aquis multis. מִרְיָה
Vestis serica subtili stamine ac subtegmi-
ne contexta ita ut pilos atque capillos tenu-
itate uel superet uel æquet: unde Hiero-
nymus subtile transulit. Ezechielis 16.
Et indui te subtilibus: hoc Septuaginta in-
terpretati sunt rectius sic, Et circumdedi
te trichapto, quod sane uocabulum Hie-
ronymus post diligentem inquisitionem
tum in nullo græcorum libro ætymolo-
giam eius inuenisset, asseuerat ipsos Se-
ptuaginta interpretes pro nouitate rei
nouum composuisse, notauit hæc ipse in
suis super Ezechielem commentarijs.
Suidas uero grammaticus græcus & au-
tor ualde bonus de trichapto sic scribit.
Trichapton est bombycinus pannus uel
uestis præciosa, hæc Suidas.

* מִרְיָה Vnxit. Isaïæ 61. Spiritus domi-
ni super me eo quod unxerit me, uerba
Y sunt

sunt Meschie, id est, Christi regis uncti, & Gen. 31. Ego sum deus Bethel ubi unxisti lapidem. Inde משיח massiah, id est, unctus. Leuitici 4. Si sacerdos qui unctus est peccauerit; & græce dicitur Christus à chriome, id est, ungor; Psalmo 105. Nolite tangere Christos meos, quo uocabulo reges nominantur. Isaie 45. Hæc dicit dominus Christo eius Cyro.

* משיח Duxit, traxit, extēdit, tetendit; Regum 22. Vir quidam tetendit arcum, id est, traxit arcum; & Deuteronomij 21. Quæ non traxit iugū; & Iudicū 4. Ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison Sissarā; & Ecclesiastis 2. Abstrahere à uino carnem meam. Isaie 18. Ite angeli ad gentem dilaceratā & cōuulsam, significat & elōgari & in honore ac preio esse. Isaie 14. Et dies eius non elongabuntur. משיח Nomen gentis à filio lapheth descendens, quos Hieronymus in libro de radicibus questionibus putat Cappadoces esse: sunt autem pars minoris Armenie. Vnde putat literatissimus rabi Moses Aben Ezra nominatos esse ualidos apud Ieremiam equos illos quos nos legimus emissarios. Ieremiæ 5. Equi amatores in feminas & emissarij facti sunt; id est, equi de Mesech robustissimi atq; lasciuui. Rabi Ioseph Gorionides hoc uocabulo dici putat gentē Tuscanā.

* משיח Dominatus est; Psalmo 106. Et dominati sunt eorū qui oderunt eos: & Deuteronom. 15. Dominaberis nationibus plurimis & tui nemo dñabitur. Genes. 45. Et ipse dominat in omni terra Ægypti. Isaie 40. Et brachiū eius dñabitur; & Psal. 66. Qui dominat in uirtute sua. Inde nomina deriuata, ut משיח & משיח dominatio, dominiū & po-

testas. Genes. 1. Ut præesset diei: item, ut præesset nocti, id est, ad dominiū diei & ad dominiū noctis. Accipit enim in fine he uel thau & in principio mem alterum: sicut & Psalmo 145. Et dominatio tua in omni generatione & generatiōe.

* משיח Cōparatio, assimilatio, parabola, prouerbiū; Ezech. 18. Si erit ultra uobis parabola hæc in prouerbiū. Inde pruerbiare & pruerbiantes siceret sic latine dicere; ut Ezech. eodē cap. Quid est quod inter uos parabolam uertitis, id est, parabolatis prouerbiū, & in passiuo ut Psal. 49. Cōparatus est iumētis in insipientibus; & Psalmo 27. & assimilabor descendētib; in lacum.

* משיח Relictū, desertū, siccum. Sophonie 2. Siccitas spinarū, & putat rabi Ioseph pater Davidis Kimhi qd' expositio eadem etiam conueniat illi uersiculo ביה משיח Gen. 15. ubi nos legimus. Et filius pcuratoris domus meę fuisse Damascus Eliezer, ut sit legendum filius relictū scilicet cui omnia domus meę gerenda reliqui in manus suas.

* משיח Frenū, capistrū uel camus: sic Septuag. exposuere in Psal. 32. In camo & freno maxillas eorū cōstringe. Est autē camus à græcis sumptū qd' illi kimos dicūt: & est quedā species freni secundū Iulij Pollucē & Suidā: ita Prouer. 26. Flagellū equo & camus asino, licet David Kimhi illic stimulū qd' asini pungunt uelie

* משיח Gens, populus, (intelligi. uiri siue homines. Iob 11. Tibi soli tacebūt homines, & Psal. 17. Dñe à paucis deterra diuide eos, pro quo rectius in suo Psalterio Hieron. A uiris manus tuę domine qui mortui sunt in profundo; & adiunctū numero significat paucos, ut Deu. 4.

& rema-

& remanebunt pauci: & hoc uocabulum tantum in plurali reperimus, ut כְּתִיבִים cum scheua.

* כְּתִיבִים Integritas, sanitas. Psalmo 38. Nō est sanitas in carne mea. Rabi Salomon tam gallice quam teutonice exponit integritatem: & Isaiah 1. non est in eo sanitas, id est, secundum Jonathan Chaldeū uel quietudo, uel etiam integritas, secundum alios Hebręos uel firmitas uel bona ualutudo. Radix uocabuli est כָּתַב seu כְּתִיבִים perfecit.

* כְּתִיבִים Expandit, tetendit. Isaiah 40. Et expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum. אֶמְצִיתָה Saccus, pera, Genesis 44. Pone in ore sacci iunioris, fortasse ita nominatum à uocabulo superiore quod repletionibus quotidianis extendatur.

* כְּתִיבִים Quando: Psalmo 119. Quando consolaberis me, & cum preponitur ad significat usquequo uel quousq;: ut Psalmo 6. Et tu domine usquequo, & Psalmo 80. Quousq; irasceris super orationem serui tui.

* כְּתִיבִים & in duali numero כְּתִיבִים Lumbus, Ieremię 13. Et pones illud super lumbos tuos, & infra. Sicut enim adhæret lumbare ad lūbos uiri, & Iob 40. Fortitudo eius in lumbis eius.

* כְּתִיבִים Dulcorauit, uel potius dulcescebat. Iob 20. Cum enim dulce fuerit, & Prouerbiorum 27. Anima dulcorat, & nomen כְּתִיבִים dulce in eodem capitulo. Eluriēs etiam amarum pro dulci sumit, & eiusdem 16. Et qui dulcis eloquio maiora reperiet: pro quo Hebręi, Et dulcedo labiorum addit eruditionem, nam ibi scribitur כְּתִיבִים sex punctis, sed adiectiuum per uau & holem, Canticorū 2,

Et fructus eius dulcis gutturi meo.

אלהי צורי אהסח כִּי

* כְּתִיבִים Eia, nunc, obsecrantis particula o uel obsecro, uel ut ueteres loqui solebant amabo te, & similia. Exodi 11. Dices ergo omni plebi: quod rectius legitur sic. Loquere nunc ad aures populi, & Numeri 12. Obsecro domine mi, & infra. Deus obsecro sana eam, & recipit in principio aleph אֶבְרָא & idem significat: Psalmo 118. O domine saluum me facō domine bene prosperare: similiter hortandi aduerbium Canticorum 3. Surgam & circuibō ciuitatem pro ea surgam.

* אֶבְרָא Alexandria ea quę est in Ægypto: sic enim Jonathan Chaldaeus interpretatur Ezechielis 30. Et faciam iudicia mea in Alexandria, & Hieronymus in commentarijs sic ait: pro quo nescio quid uolentes Septuaginta dixere diospolin.

* אֶבְרָא Lagenā seu uter. Iudicū 4. Quę aperuit utrem lactis, & Psalmo 119. Quia factus sum sicut uter in pruinā: qđ legi debet, sicut uter in uapore fumi, & profecto mirarer translationem nisi uiderem Hieronymum etiam de hebraica ueritate ita uertisse, credebā esse uitium scriptoris qui p pruna scripserit pruinā, sed cum cernerem Septuaginta interpretes gręce pachne interpretatos, iam pendebam animi; recordatus illud Pauli ad Romanos 14. unusquisq; in suo sensu abundat, & pluraliter declinatur in forma feminini generis. Iosue 9. Vires uini scissos ubi eius adiectiuum est generis masculini, sicut infra eodē: utres uini nouos im-

Y 3 pleuimus

pleuimus, & quamuis scribatur quandoque diphthongo aleph & uau, ut in superacitato ludicum libro, quandoque per simplex aleph, ut in alijs, tamen mihi non placuit in ordinem uau post nun ponere ut quidam temptauerunt quasi aleph esset literalis adiectio, sed potius huc locaui quod aleph mea sententia sit litera principalis quae simplici crebrius scribitur quam diphthongo.

עֲלָוַי Eloquentus est, dixit, ait, inquit, Ieremias 23. assumunt linguas suas & aiunt, dicit: ubi secundum Hieronymum subauditur dominus, nam dominus non est de textu, & scribunt grammatici quod עֲלָוַי sit nomen & significet dictum: quamuis nos semper interpretemur uerbaliter, ut ait uel dicit, inde nominantur eloquentes & prudentes eloquio עֲלָוִימָן quod ab עֲלָוַי nostra translatio ueraces traduxit, Iob 12. Commutans labium ueracium, alij uero ab hoc uocabulo dicendi sic legunt. Labefactans labium oratorum uel eloquentium.

מִרְכָּחִי Mœchatus est, adulteratus est. Leuitici 20. Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius & adulterium perperauerit cum coniuge proximi sui, morte moriatur & mœchus & adultera, & Iob 24. Oculus adulteri obseruat caliginem, & reperitur geminata tertia litera ph. Osee 2. Et adulteria sua de mediis uerberum suorum, inde מִרְכָּחִי adulterium.

עֲרָאִי Irritauit, opprobrouit, detrahit, blasphemauit, exacerbauit, exasperauit, id est, ad iracundiam prouocauit. Pro uerbiorum. Et detraxerint uniuersae correctioni meae: & Threnorum 2. Et in opprobrium & indignationem furoris sui, & Isaia quinto. Et eloquium san-

cti Israel blasphemauerunt, & Numeri 14. Vt quo detrahet mihi populus iste: & Psalmo 107. Et consilium altissimi irritauerunt: pro quo Hieronymus blasphemauerunt. עֲרָאִי Pullulauit, propagauit, floruit. Ecclesiast. 12. florebit amygdalus.

עֲרָאִי Vociferauit amare, dolenter clamauit: nostra translatio interpretatur gemit. Ezechielis 30. Et gement gemitibus interfecti coram me, ubi chaldaica Ionathae translatio habet, Et rugiet rugitu, sic Iob 24. De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, nomen eius עֲרָאִי Exodi 2. Et audiuit dominus gemitum eorum, id est, uociferationem & clamorem, quia premititur quod ascendit clamor eorum ad deum, & sic exponit rabi Salomon per uerbum æquipollens, quod apud Isaiam capite 5. clamorem significat, ubi legitur, Et ecce clamor.

עֲרָאִי Maledixit & gloria abstulit. Threnorum 2. Maledixit sanctificationi suae: & Psalmo 89. Auertisti testamentum serui tui, pro quo Hieronymus de hebraica ueritate, Attenuasti pactum serui tui. Rabi Salomon. Vacare fecisti, alij deuastasti, ut Ioseph Kimhi. Ego putare significari hoc uerbo floccifacere, ex animo dimittere, & abijcere: sic Malachiae 3. Et in penuria uos maledicti estis.

עֲרָאִי Vanum, inane, cauum, non solidum. Exodi 27. Non solidum sed inane & cauum intrinsecus facies illud, & Iob 17. Vir uanus in superbia erigit, uide supra in uerbo עֲרָאִי & Ieremie 52. Et intrinsecus caua erant.

עֲרָאִי Prophetauit, uaticinatus est. Ioelis secundo. Et prophetabunt filij uestri: & Ieremie 23. Prophetabit in Baal, inde nomen

nomen נביא propheta & participium prophetans, & cætera deriuata reperiuntur in eodẽ capitulo: & Deuteronomij 34. Et non surrexit ultra propheta. נביא prophetia.

נבא Latrauit. Isaia 56. Canes muti non ualentes latrare.

נבט Aspexit, attendit, uidit; Isaia 5. Aspicimus in terram, quod apud græmaticos doctos atq; literatos transferendū est; aspiciet in terram: nam litera nunc substantialis hic est & non accidentalis, quæ in alijs formis sepe deficit: ut נבט Isaia 51. Attendite ad petram unde excisi estis, attendite ad Abraham patrem uestrum; & Psalmo 102. Dominus de cælo in terram aspexit; & Genesis 19. Noli respicere post tergum, quod uerbum è uerbo sic legunt: Ne respicias post te.

נבל Marcuit, attenuatus uel defatigatus est, expalluit, cecidit. Isaia 40. Cecidit flos: quod alij legunt, expalluit flos; potius autem emarcuit: sic Isaia 28. Et flori decidenti: fortassis ideo, quia putabantur, in b, fuisse cõuersum: quia significat infirmum, & caducum, inane, & quod careat robore, sic Ieremia 8. Folium defluxit. Exodi 18. Stulto labore consumeris: quod duobus uerbis sic, Marcescens marcesces, uel ut Onkelus chaldaice transfert. Defatigatus, simile uocabulū uertit Ionathas Chaldeus tabefecit, putrefecit. Isaia 44. Dissipatione dissipabitur terra. נבל Stolidus, uacillans,

fatuus, inanis, leuis, stultus, insipiens, prauus, abiectus: Psalmo 53. Dixit insipiens, uel secundum Hieronymum: dixit stultus, similiter Psalmo 14. & Isaia 32. Non uocabitur ultra is qui insipiens est princeps, & infra. Stultus enim factus loque-

tur; & Deuteronomij 32. Popule stulte & non sapiens. Inde נבל peruersitas, prauitas, nephas, Iosue 7. Et fecit nephas in Israël; & Osee 2. Et nunc releuabo stulticiam eius, chaldaice leuitatem eius, quod Hieronymus exponit turpitudinem & Septuaginta immundiciam, communiter autem Hebræi prauitatem. Ionathas leuitatem: sic 1. Regum 25. Super uirum istum iniquum Nabal quoniam secundum nomen suum stultus est & sit stulticia cū eo, sic in fœminino genere Iob 2. Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Inuenitur etiam uerbaliter Proverborum 30. Et qui stultus apparuerit postquam eleuatus est, proprie sic: Si infatuus in eleuando. Item abstractiue Iob 42. Vt non uobis imputetur stulticia, alias prauitas. Inde נבל uerbum graue, Ieremias 14. Neq; facias nobis contumeliam, quod hebraice sic legitur. Et non deturpabis soliū gloriæ tuæ, id est, ne floccifacias seu abiicias aut uile reputes: sic Deuteronomij 32. Et recessit à deo salutare suo, quod sic legendum est: Et abiicit deum siue contempsit, despexit, uile fecit.

נבל Lagenæ, uter, cantharus, uas uinariū factum uel ex eo corio uel ex lutō aut argilla: 1. Regum 10. Alius portas lagenam uini, & eiusdem 25. Et duos uires uini; & Isaia 30. Sicut conteritur lagena figuli, & Ieremia 48. Et lagunculas eorum collident. נבל Lyra seu psalterium, species organi secundum Suidam: 1. Regum 10. Et ante eos psalterium & tympanum; de quo uide beatum Hieronymum in epistola ad Dardanum de diuersis generibus musicorum & Angelum Politianum in miscellaneis cap. 14. Superius autem uocabulum scribitur sex

punctis, præsens uero reperitur etiã quinque, ut Psalmo 33. In Psalterio decẽ chor darũ: sic enim extat in canonibus orthographiẽ hebraicẽ, Psalmo 71. Nam & ego confitebor tibi in uasis Psalmi, ubi ponitur hæc adnotatio, non segol. Isaie 5. Cithara & lyra, & pluraliter Isaie 22. A uasis craterarum usque ad omne uas musicorum. **בְּכֵלִים** Imbres, inundationes, quod translatio nostra concentũ uertit. Iob 32. Et concentũ cœli quis dormire fecit. Inde **בְּבֵרִיל** quasi **בְּבֵרִיל** cactaclysmus seu diluuium, simile Isaie 30. Riui currentium aquarum.

* **בְּבֵרִיל** Redundauit, effluxit, emanauit. Prouerborum 12. Torrens redundans fons sapientiẽ. Inde præpositione mem literẽ loco nun **בְּבֵרִיל** significatur id quod à scaturigine proximũ decurrit dictũ fons quasi fons à fundẽdo. Isaie 49. Et ad fontes aquarum potabit eos. Ecclesiastis ultimo. Et cõteratur hydria super fontẽ. Et in alia significatione importat eructationem & elocutionẽ, ut Psalmo 119. Eructabunt labia mea hymnum, pro quo Hieronymus. Fundat labia mea hymnum, & Psalmo 19. Dies diei eructat uerbum: & Psalmo 59. Eccleloquũtur in ore suo: & Psalmo 78. Loquar propositi ones ab initio: & in alio significato reperit Ecclesiastis 10. Muscẽ morientes perdunt suauitatẽ ungenti, pro nauseari faciunt, uel secundũ rabi Ishac Auengieth ampullari, ac quasi fungorũ aut uesicularũ imaginẽ edere atq; tuberculari.

* **בְּבֵרִיל** Meridies, austri. Danielis 11. Et confortabitur rex austri. Genesis 28. Dalataberis ad orientem & occidentem & septentrionem & meridiem. Sic Iosue 17. Ephraim sit ab austro & ab aquilone

Manasse. Et Isaie 30. Onus iumẽtorum austri. Interpretatur autẽ Ionathas Chaldeus hoc uocabulum meridiem: 1. Regum 27. Contra meridiem Iudæ & contra meridiem Ierahmeel & contra meridiem Ceni: alij exponunt locum desertũ sterilem, aridum, quia à meridie illarum urbium sita est uastia solitudo & terra inhabitabilis.

* **בְּבֵרִיל** & **בְּבֵרִיל** Retulit, explanauit, enunciauit, indicauit. Genesis 3. Quis enim indicauit tibi, quod Onkelus Chaldeus interpretatur: quis ostendit tibi. Eodem modo illud Deuteronomij 26. Pro fiteor hodie coram dño, idem Onkelus interpretatur sic: Ostendi hodie dño deo tuo. Ecclesiastis 10. Et qui habent pennas adnunciabunt sententiã. **בְּבֵרִיל** Exaduersum, eregione, in conspectu, ante, coram, apud, penes, procul: 1. Regum 16. Num corã dño est Christus eius. Quod uero scribitur Genesis 2. Adiutoriũ simile sibi, recte sic legiẽ, Adiutoriũ quasi coram eo: id est, secundũ Gerũdensem, adiutoriũ quod stet coram eo à quo separẽt & cum quo cõiugatur iuxta uoluntatẽ suam, & rabi David Kimhi exponit sic quasi diceret, Et erit in conspectu eius paratum continue ad obsequendũ ei: & ut ait rabi Salomon Gallus non ad præliandum, & sic recipit alias partes indeclinabiles sicut caph & lamed & mem, sic etiam he in fine. Genesis 21. Seditq; eregione procul. **בְּבֵרִיל** Capitaneus populi, dux, princeps: 1. Regum 9. Et unges eũ ducem super populum meum Israel, & eiusdem 10. Ecce unxit te dominus super hereditatem suam in principem.

* **בְּבֵרִיל** Splenduit, fulsit. Iob 22. Et in uis tuis splendeat lumen, inde nomen

מאז Habacuk 3. Splendor eius & lux erit. Ezechielis 1. Et splendor in circuitu eius. Sic in alia forma ubi splendere si gnicat habetur Psalmo 18. & 2. Regū 22. Et dominus illuminabit tenebras: & Iſaie 13. Et luna non splendebit in lumine suo. Inde מאז ex septem planetis quæ Venus dicitur, quo uocabulo utunt philosophi & cabaliste ut rabi Iuda Harisi in libro de geomanticis questionibus, & rabi Ioseph minor in libro qui inscribitur hortus nucum.

* מאז Cornupetiit, insultauit, impetit, inuasit, Exodi 31. Si bos cornu percussit: & infra. Si bos cornupeta fuerit, & Deuteronomij 33. In ipsis uentilabit gentes, hoc est, ipsis cornibus insultabit, & Psalmo 44. In te inimicos nostros uentilabimus cornu, ubi translatio nostra circumlocutiue interpretatur hoc uocabulum. Significat autem insultum & impulsu cornibus animalium.

* לאל Falx à quo לאל quasi לאל ut loëlis ultimo. Mittite falcem de quo supra in litera mem.

* לאל Lusit instrumentis musicis: 4. Regum 3. Cumq; caneret psaltes, uerbum e uerbo sic. Et factum est cum organizaret organista, uel citharizaret citharædus: & 1. Regum 16. Et psallit manu sua. Inde לאל organista seu musicus manualis, Psalmo 68. Preuenerunt principes coniuncti psallentibus, rectius quam Hieronymus qui uertit, precesserunt cantores qui post tergum psallebant, & ex eo inscribitur titulus Psalmi 4. sic, uictori in psalmis. Hinc לאל sonus, melodia.

* לאל Percussit, tetigit, pulsauit, percudit: 1. Regum 10. Exercitus quorum tetigerat deus corda: quod exponit Dauid

Kimhi in cōmentarijs super quatuor sic: quit us dedit deus in cordibus eorum ad complacendum ei, & Genesis 26. Sicut & nos nihil tuorum attigimus, quod Onkelus chaldaice ita, Sic quod nos lesimus te, Ruth 2. ut nemo molestus sit tibi, qd sic scribitur, non ne mandauit pueris ne pulsent seu tangant te, & Gen. 3. Et netā geremus illud. Inde uerbū graue לאל Cantorum 2. Tempusputationis aduenit, id est, contigit siue attigit, & uerbum transitium secundi: ut Exodi 13. Et aspergite ex eo superliminare, ubi uerbum ē uerbo sic. Et facite tāgere superliminare ac duos postes de sanguine, sic Exodi 4. Tetigitq; pedes eius, pro, fecitq; tangere pedes eius: id est, adhibuit seu proiecit ad pedes suos & Iſaie 6. Et tetigit os meum: id est, adhibuit super os meum & fecit tangere. לאל Plaga, percussio, Exodi undecimo. Adhuc una plaga tangent Pharaonē quod sic scribitur: adhuc plagam unam uenire faciam super Pharaonem: & Leuitici tredecimo, plaga lepræ, & sic scribitur nun ſagol לאל uerbum autem & nomen reperitur in uo uersiculo Genesis duodecimo. Flagellauit autem dominus Pharaonē plagis maximis, pro plagauit siue percussit percussionibus magnis, nam græce plaga iuxta linguam Doricam dicitur percussio, à uerbo antiquo peplego præsens temporis, quod à peplaga præteriti tēporis uerbi plessa deriuatur, ut legitur in libro electorum græco Varini Cameritis: sed Hieronymus noster. Septuaginta interpretes imitatus est etiam in suo Psalterio de hebraica ueritate, Psalmo septuagesimo tertio. Et cum hominibus non flagellabunt, quia Septuag. græce tradunt

xerunt mastigothi fontæ, similiter in eodem. Et fui flagellatus tota die, quod Septuaginta memastigomenos uerterunt.

* 123 Impulit, irrui, lēsit, luematulit, quod nostra translatio percussit interpretatur. Exodi 21. Et percussit quis mulierem pregnantem, mox uariavit in eodem capitulo transferēdo uulnerauit, ibi: si bos alienus bouem alterius uulnerauerit, iterum 2. Regum 12. Percussitq; dominus paruulum. Similiter Exodi 12. uarie traduxit: percutiens Ægyptios, & mox sequitur, ingredi domos uestras & lædere. Onkelus chaldaice transfert utrobique ad percutiendum, inde nomen sex punctis 123 id est, lues seu interneccio. Exodi eodem; nec erit inter uos plaga, quod Onkelus chaldaice uertit mortalitas. Verbum aliud: Psalmo 91. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, id est, lædas, aliam formam per prothelin mem & paragogen heliterarum inuenies נפגה Numeri 25. in fine, & eiusdē 26. in principio. Quæ percussa est in die plage pro sacrilegio Phegor, postquam noxiorum sanguis effusus est, quod ultimū ita ponitur, & factum est post plagam. Omnia eius uocabuli deriuata significant percussione ad mortem uel ad minus prope mortem.

* 123 Dispersum, effusum & euersum est, disfluxit: 2. Regum 14. Quasi aque dilabimur: quod sic scribitur, quasi aque defluxit uel disperse in terram: simile Micheæ 1. Sicut aquæ quæ decurrunt in præceps, id est, sicut aquæ dispersæ. Ionathas Chaldeus uertit deriuantes uel defluentes scilicet נפגה & Threnorū 3. Oculi mei afflictus est, ubi legitur hebraice, Oculi mei defluxit effudit,

Item Micheæ 1. Et detrahā in uallem lapides eius, hoc est, dispergam lapides de montibus in ualles more cupientium ædificare.

* 123 Accessit, appropinquauit. Genesis 44. Accedens autem propius Iudas: & Genesis 19. Recede illuc, pro appropinqua huc, cata aphæresin nun literæ primæ: & infra: lamq; prope erant, id est, appropinquabant, sic Isaiæ 29. Eo qd appropinquat populus iste ore suo.

* 123 Angariauit, exegit: de popo scit, repetijt: 4. Regū 23. Et unū quemq; iuxta uires suas exegit tam argētum quā aurum, & nominaliter 123 Isaiæ 14. Et subijcient exactores suos, & infra. Quomodo cessauit exactor, id est, coactor, angariator, rursus Deuteronomij 15. Repetere non poterit quia annus remissionis est, & infra. A peregrino & aduena exiges: omne significatum eiusdē uocabuli afflictionem denotat.

* 123 Massa, moles, acruus: Iosue 3. Vna mole consistent, quod postea ibidem circumlocutus est sic: ad instar montis intumescētis, & Exodi 15. Stetit unda fluens: ubi in latinis libris deest sicut moles seu acruus, quod Onkelus chaldaice traduxit sic ut paries. Vnde Nicol. de Lyr a exponit, aqua sicut murus erecta.

* 123 Remouit, fugit, recessit. Osee 7. Vg eis quoniam recesserunt à me. Esther 6. Noctē illam duxit rex in somnē: uerbum è uerbo sic, in noctē illa fugerat somnus regem: & Psalmo 31. Qui uidebant me foras fugerunt à me: & Nahū 3. Resiliet à te. Isaiæ 10. Migravit Madmenā: & Ieremiæ 50. Recedite de medio Babylonis. Omnia remotionem significāt. Inde etiam remotio propter menstrua dicitur

dicitur **לֵוִי** Levitici 15. Et quæ mēstruis temporibus separatur: & eiusdem 12. Iuxta dies separationis mēstruatæ, & omnino accipitur pro scēditate & immundicia Ezræ 9. Terra immunda est iuxta immundiciem.

* **לִבְיָא** Libuit, favit, indulxit. Exodi 35. Omnes uiri & mulieres mente deuota obtulerunt, & infra: Voluntaria domo dedicarunt, & sic significat idē quod uoluntarie, liberaliter & spontanee obtulit. Ezechielis 46. Cum autem fecerit princeps spontaneum, id est, munificū: unde munifici & liberales hoc nomine **לִבְיָא** dicuntur principes: ut Psalmo 13. Ut colloce eum cum principibus cum principibus populi sui, & Psalmo 90. pro eo quod nos legimus, Tecum principium in die uirtutis tuæ in splendoribus sanctorum, Hieronymus traduxit populi tui spontanei in die fortitudinis tuæ in montibus sanctis: & Psalmo 119. Voluntaria oris mei: unde uoluntarius & liberalis dicitur **לִבְיָא** qui omnia indulget oculo bono, secundum rabi Dauid Kimhi in commentarijs super Isaiam capitulo tricesimo secundo. Ibi princeps ea quæ digna sunt principe cogitabit & ipse super duces stabit.

* **לִבְיָא** Remouit, separauit, prolongauit: ita interpretatur Ionathas Chaldeus. Amos sexto. Qui separati estis in diem malum. **לִבְיָא** Merces meretricis, & scribitur sex punctis. Ezechielis 16. omnibus meretricibus dantur mercedes, & addit in principio nun ut ibidem cerperelicit.

* **לִבְיָא** Segessit, aberrauit, motus est, fugit: Deuteronomio 19. securis fugerit manum, Deuteronomio 30. Si ad cardines

celi fueris dissipatus, & paulo ante, In quas disperferit te dominus deus tuus. Inde nomen **לִבְיָא** Isaiæ 11. Et congregabit profugos Israhel, simile Psalmo 147. Dispersiones Israhel cōgregabit, pro quo Hieronymus, eiectiones Israhel cōgregabit, quod & postea sic interpretatus est Threnorum 2. & **לִבְיָא** eiectiones, id est, aufugia & exilia.

* **לִבְיָא** Vagina: 1. Paralip. 21. Et conuertit gladiū suum in uaginā. Inde uolūt dici uerbū **לִבְיָא** Genesim 6. ubi nos legimus, nō permanebit spiritus meus in homine, ibi magistri Hebræorū sic uertunt: non uaginabit spiritus meus, ut supra in litera daleth commemorauimus.

* **לִבְיָא** Propulsauit, torxit, proiecit. Psalmo 1. quem protiecit uentus: & Iob 13. Contra soliū quod uento rapit, id est, solium propulsatū, simile Isaiæ 41. Sicut stipulā uento rapit, id est, sicut stipulā ppulsam: & Psal. 68. pro eo quod nos legimus, Sicut deficit fumus deficiant; Hebræi uertūt, sicut pcellitur fumus proicias seu propellas, & uolūt hic esse gerundiū passiuū.

* **לִבְיָא** Vouit. 2. Regum 15. Vouēs enim uouit seruus tuus, id est, uotum uouit: & Numeri 30. Si quis uisorū uotum domino uouerit. Hinc **לִבְיָא** uotum.

* **לִבְיָא** Lamentatus est, planxit, ululauit, Micheæ secundo. Cantabitur canticum: sed rectius Septuaginta interpretes, plangetur planctus, sicut & Ieremix nono. Docete filias uestras lamentum: & eiusdem tricesimo. Vox in excelso audita est lamentationis &c. Hinc **לִבְיָא** & **לִבְיָא** planctus, Micheæ 2. & Ezechielis 27.

* **לִבְיָא** Duxit, minauit. Threnorū 3. Me minauit & adduxit. Psalmo 80. Qui deducio

dedicis uelut ouem Ioseph. Ecclesiasticis & animum meum transferre ad sapientiam; id est, assuefacere cor meum in sapientia, unde mores & ductus hominum dicuntur מנהגים ab inducta consuetudine.

סולל Sustentauit, tulit, portauit. Exodi 15. Portasti eum in fortitudine tua; & concordat cum translatione chaldaica Onkeli, Isaia 51. non est qui sustentet eam.

רעע Fremuit, rugiuit. Prouerbi orum 19. Sicut fremitus leonis ira regis, pro quo Hebræi. Rugit sicut leones ira regis, & eiusdem 28. Leo rugiens, translatio nostra alibi aliter legit Prouerbiorum 5. Et gemas in nouissimis tuis, pro fremas. Hinc רעע rugitus: Prouerb. 19.

רעע Vociferauit, clamauit, sonuit, rudit. Iob 6. Nunquid rugiet onager, puto interpretem dicere uoluisse rudet. Nam rudere asinorum & onagrorum est. Perlius, Findor ut Arcadiæ pecuaria rudere dicas. Miror translationem nostram alio in loco lætari interpretatam esse: Iob 30. Qui inter huiusmodi lætabuntur, sed Hebræi sic legunt, inter arbusta clamant sub urticis conglutinantur, omnia inde deriuata significant fremitum sicut græce bromasthæ secundum Suidam kai onkastæ, quæ sunt onagrorum & asinorum propria.

רעע Confluxit seu affluxit, & significat cursum ad libitum. Ieremiæ 31. Et confluent ad bona domini. Isaia 60. Tunc uidebis & afflues. Inde nomen רעע fluuius seu flumen. Psalmo 80. Et usque ad flumen propagines eius, & pluraliter declinatur in communi genere, in masculino ut Isaia 33. Locus fluuiorum

riuilatissimi, in feminino ut Psalmo 24. & super flumina præparauit eam.

רעע Illuminauit, illustrauit: Psalmo 34. Accedite ad eum & illuminamini, quod Hieronymus in suo Psalterio de hebraica ueritate à superiore uocabulo traduxit sic. Respicite ad eum & confluite, sed rectius rabi Salomon Gallus exponit illuminamini, ut sit sensus uidete. Sic etiam id quod supra fuit allegatum Isaia 60. tunc uidebis & afflues interpretatur aliqui: tunc uidebis & illuminaberis in qua sententia est rabi David Kimhi in commentarijs. Inde nomen רעע lux uellumen, Iob 3. Nec illustretur lumine, inde illud quod legitur Iudicum 6. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, id est, fecerunt subterraneas rimas seu fissuras tanquam fenestellas per quas lumine eis ad foueas latenter incideret hoc enim uocabulum insinuat.

רעע Deseruit, uitauit uerbum graue, infregit, cessauit, irritauit, contradixit, deserere uel discedere fecit. Numeri 30. Si autem statim ut audierit contradixerit pater: & eiusdem 32. Cur subuertitis mentes filiorum Israël, id est, ad quid infringitis sententias filiorum Israël: uel potius cur uitare facitis corda filiorum Israël, & quandoque deficit aleph & mutatur uau in iod, ut Psalmo 141. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum, quod rabi Salomon interpretatur non deseret uel non uitabit caput meum: quæ Nicolaus de Lyra uolens imitari exponit non prohibebit caput meum: ceterum non recte hic transfertur peccatoris, sed oleum principis siue regis. Item ab hoc uerbo deriuatur nomen רעע Numeri 14. Et scietis ultionem meam, & est sic iuxta

iuxta mentem Onkeli, sed secundum proprietatem lingue significat desertionem uel discessiue, ut illic recte commentatur rabi Salomon. ארר Alexandria. Nahum 3. Nunquid melior es Alexandria populorum, ubi uideas Hieronymum in commentarijs super duodecim, & supra in principio nun.

ארר Excreuit, fructificauit, propagauit, germinauit: nostra translatio habet multiplicauit: Psal. 92. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, pro quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio sic uertit: adhuc fructificabunt in senectute, & geminata beth littera ארר Zacharie 9. Et uinum germinans uirgines: & uide quam contrarium interpretatur nostra translatio Threnorū 4. quoniam isti extabuerunt, consumpti à sterilitate terre: quod hebraice sic: Quoniam isti effluent trans fossi fertilitate agri, sed Proverbiorum 10. parturire transfertur, os iusti parturiet sapientiam, hoc est, propagabit. Inde nomē ארר propago siue germen aut furculus siue palme, quod fructum legimus Isaie 57. Creauit fructu laboriorū, & illud Ionathas chaldaice traduxit sermonem. Vnde id quod legimus Malachie 1. Et quod supponitur contempibile est cum igne quod illud deuorat: Hebræi interpretantur, Et sermo eius scilicet sacerdotis offerentis contemnitur & esca illius scilicet altaris ut panis & adeps &c. nam ignis hic nulla sit mentio, sed sunt qui similiter fructum à superiori significato exponunt cui aliquantulum aspirat Hieronymus in commentarijs cum ait, Fructus autem altaris ignis est cibus: ignis hostie uel holocausta.

ארר Eiectus, mobilis, profugus;

Genesis quarto. Vagus & profugus eris in terra, super terram. Inde moueri. Nahum 3. Quis commouebit super te caput, super quo Hieronymus in commentarijs recte sic ait: in Hebræo non habetur caput, sed nos apposuius ut sensus manifestior fieret. Symmachus interpretatur lugebit, Septuaginta interpretes gemet: & Ieremie decimo octauo, & mouebit caput suum, & Proverbiorum uicesimo sexto. Sicut auis ad alta transuolans, id est, sicut auis ad mouendum: sic Ieremie quinquagesimo. Et moti sunt & abierunt, & in alia forma Psalmi tricimo sexto. Et manus peccatorum non moueat me, per iod litteram: & in alia forma ארר Genesis quarto. Et habitauit profugus in terra. ארר Habitauit, constitit, sustentatus est, permansit, stetit erectus. Habacuk secundo. Sit erit uir superbus & non decorabitur, rectius sic, Vir superbus non stabit erectus, iuxta thargum Ionathæ, hoc est, Nabuchodonosor uir arrogans & superbus non consistet in permanētia regni sui, quasi diceret, non permanebit in statu suo. Inde ארר nomen consistentia, status, mansio, habitaculū, ardes, Ieremie decimo. Et decus eius dissipauerunt, quod Hebræi legunt, & habitationes eorum seu ædificium eius deuastauerunt, cui ledioni uidentur etiā Hieronymus & Nicolaus de Lyra consentire in commentarijs: nam Hieronymus sic scribit, quod in tantam solitudinem redegerunt Ierusalem ut publicarum & priuatarum ædium omnia dissiparent. Lyra sic, dissipauerunt scilicet templum in quo Iudæi maxime gloriabantur, unde uerius translatio nostra uertit: Exodi 15. Ad habitaculum sanctum tuum, quo

quo in loco etiam eius nominis uerbum legitur. Iste deus meus & glorificabo eum, quod secundum proprietatem linguæ sic Hebræi legunt: Iste deus meus & hospirabo eum seu tabernaculum habitationemq; ei faciam, sic enim Onkelus chaldaice transtulit: Iste deus meus & ædificabo ei sanctuariū. Significat etiam speciosam uxorem secundum Paulum Burgensem & magistrum Dauid Kimhi in libro de radicibus quæ semper domi habitat. Vnde Septuaginta transtulerūt græce oreoteta, id est, decorē, quod nos legimus speciem; Psalmo 68. Et speciei domus diuidere spolia, pro quo in Psalterio suo Hieronymus sic: Et pulchritudo domus diuidet spolia; quod rabi Salomon de synagoga Iſraēlitica intelligit, id etiam Lyra exponit de ecclesia: & Ieremiæ 6. Speciosæ & delicatæ assimilauī fīliam. Significat etiam tugurium seu tabernaculum pastorum quo caulam spe intelligunt, quamuis translatio nostra interpretetur pascua; 2. Regum 7. Ego tulite de pascuis, euidentius legitur Sophonie 2. Et erit funiculus maris requies pastorum, ubi Septuaginta etiam traduxerunt pascua pastorum; sed Ionathas Chaldeus domunculas pastorum uertit, & quandoq; plurale mutat alterum uau in aleph תרנא ut Ioēlis 1. Quia ignis comedit speciosa deserti, id est, tuguria pastorum in deserto. Volunt autem quidam dicere quod sit cuiusdam loci in deserto proprium nomen, sed Hieronymus generaliter intelligit aut plana camporum aut pratorum florentia aut uirentia herbis locaque pascua præbuere iumentis; hæc omnia propter significatum habitaculi oriuntur transsumenda, Iob 8. Expacatū

reddet habitaculum iusticię tue; & Ieremię 31. Pulchritudo iusticię mons sanctus, quod Iudæi legunt similiter habitaculum dicentes; habitaculū iusticię mons sanctus, quod secundum rabi Ioseph patrem Dauidis Kimhi in eiusdem cōmentarijs intelligitur de domo sanctificationis & de mōte unde procedet omnis benedictio in eternum, quia deus benedict illū in diebus Messię benedictiōe quæ nunquam terminabitur; hæc Ioseph. Sæpius tamen aliter & aliter uariant translationes, ut Ieremię 23. Et conuertā eos ad rura sua, id est, ad caulas seu mapalia sua.

✱ תנא Requieuit. Habacuk 3. Requiescam in die tribulationis; & Iſaię 57. Requiescent in cubili suo, & 1. Regū 25. Locuti sunt ad Nabal omnia uerba hæc ex nomine Dauid & siluerunt, pro & requieuerunt atq; cessauerunt. Ionathas Chaldeus interpretatur & sinierunt; qđ in sermone nos solito appellamus paulare. Est autem paulare diductum à græco uerbo futuri temporis pausomę, id est, de sinā, quiescam, cessabo, id quod hoc uerbum תנא similiter designat. Genesis 8. Requieuitq; arca mense septimo. Inde nomen תנא quietum, tranquillum, iocundum, suauē ac placēs, seu placidum. Numeri 28. Holocaustum suauissimi odoris atq; incensū est domino, id est placidissimi, ubi geminatur heh litera, & nomē in alia forma תנא Ecclesiasticis 4. Melior est pngillus cum requie, & eiusdem 9. Verba sapientum audiuntur in silēcio, id est, cum tranquillitate ocio requie. Inde uerbum graue תנא transituū tranquillificare si liceat dicere, Exodus 33. Et requiem dabo tibi, id est, cōpescam te uel mitigabo te, sic Ezech. 16. Et requiescet indigna

indignatio mea in te; & Isaïe 11. Et requies
fecit super eum spiritus dñi. Inde nomen
requies sub uarijs formis קיוקו & קיוקו
Eliher 2. Et dedit requiem uniuersis pro
uincijs, item aliter: Psalmo 119. Conuer
tere anima mea in requiem tuam.

קיוקו Cōcussit, mouit. Psalmo 99.
Moueat terra, p quo Hieron. cōcutiat.

קיוקו Obdormiuit seu dormitauit.
Nahum 3. Dormitauerunt pastores tui
rex Assur; & Psalmo 76. Dormierunt so
mnium suum; & Psalmo 121. Neq dormi
et qui custodite ecce nō dormitabit. In
de nomen קיוקו dormitatio; Prouer
biorum 6.

קיוקו Fugit, abiit, euauit, secessit;
Deuteron. ultimo. Nec dentes illius mo
ti, pro quo rectius Iudæi sic legūt. Et non
fugerat speciositas eius: quod chaldaica
translatio habet sic, Et non alterabat spe
ciositas decoris uultus eius, ut diximus in
litera lamed; & Iosue 8. pro eo quod ha
bet fugiemus & terga uertemus, legunt
Hebraei, fugiemus ante eos; & Isaïa 30.
Sed ad equos fugiemus ideo fugietis, In
de uerbū graue קיוקו fecit fugere, hoc
est, fugauit. Exodi 9. Fecit confugere ser
uos suos & iumēta in domos. Inde nomē
קיוקו Ierem. 46. Fugierunt conciti, pro
fugam fugerunt, quod & prothesin pa
tuitur & paragogen. Isaïa 42. Nec in fu
ga properabitis.

קיוקו Mouit, concussit. Amos 9. Et
concussit in omnibus gentibus domum
Israhel sicut cōcutitur triticum: & passue
Nahum 3. Si concussē fuerint cadent in
os comedentis, & reperitur per concussio
nem literę uau. Amos 4. Et uenerūt dug
& tres ciuitates, id est, mouerunt uel ces
serūt; & Genesis 4. 7. Etero uagus &

profugus in terra. Inde nominantur קיוקו
קיוקו instrumenta musica ænea qui
bus appendent multa crepitalia à concu
tiendo & mouendo sic dicta; & à Græcis
sistra à sio qđ in futuro habet sio id est,
quatio, concutio; 2. Regum 6. Et sistris
& cymbalis.

קיוקו Pampinauit, frondificauit, cir
cumstipauit surculos aromatū: Prouer
biorum 7. Aspersi cubile meum myrrha
& aloē: hoc est, in seui uel infixi in cubile
meum surculos seu frondes aromatū,
Inde nomē קיוקו surculus, palmes, ramus,
propago seu frutex aromatū: Psal. 48.
Fundatur exultatione uniuersę terre, qđ
miror ita de græco esse translātū: Septua
ginta enim græce sic: eurizo agalliamiti,
id est, bene radicato gaudio uniuersę ter
re, sed rabi Salomon eo loci noph inter
ptat arbunculā, quasi uerbū ē uerbo dicē
dum sit, ciuitas quæ est pulcher surculus
aromaticus letificās omnem terrā, trans
lationes nostrę fauū esse uoluerunt. Can
ticorum 4. Fauus distillans labia tua spō
sa; & Prouerbiorum 24. Et fauum dulcis
simum gutturi tuo. קיוקו Leuauit
seu eleuauit mouendo hinc & inde. Nu
meri 6. Suscepta; rursum ab eo eleuabit
in conspectu domini, quod de uerbo ad
uerbum secundum Onkelum Chaldæ
um sic est legendum, & eleuabit ea facer
dos eleuationem coram domino, ubi no
tabis duas eleuationes in sacrificijs, unā
sursum & deorsum & uocatur קיוקו
aliam dextrorsum & sinistrorsum seu an
trorsum & retrorsum, nominaturq; à
presenti uerbo קיוקו simile ponitur Le
uitici septimo. Pectusculum enim eleua
tionis & armum separationis, sic Leuiti
ci octauo. Tulitq; pectusculum eleuans
Z illud

illud coram domino, id est, mouens hinc & inde.

* פרח Floruit. Canticorum 7. Si floruerunt mala punica: sic Ecclesiasticus 12. Et florebit amygdalus, ubi aleph ponitur loco iod in medio dictionis. Inde nomen פרח flos. Genesis 40. Paulatim in gemmas & post in flores, quod uerbum e uerbo sic legitur, & erat in gemmado ascendit flos eius, nam ultima litera he est mapplik; potest tamen etiam de substantia dictionis esse quæ alias mutet in thau: Iob 15. Et quasi oliua proficiens floribus suis. Assumit & quodque literam nun, Canticorum secundo. Flores apparuerunt in terra. פרח Effusio, scintilla: Ezechielis primo, Et scintillæ quasi aspectus æris. Alio in loco reperitur prima period scripta, Isaia primo, Et opus eius quasi scintilla, & pro eo quod nos legimus Psalmo 132. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea, rabi Salomon interpretatur ab igne seu scintilla illuminabit: quasi diceret, scintillabit seu effulgebit.

* נר Lucibulū, lucerna: Regum 11. ut remaneat lucerna Dauid seruo meo, Ionathas Chaldeus sic interpretatur, ut confirmetur regnū ipsi Dauid seruo meo: Inde solent Hebræi hūc uersum Psalmi 132. Parauī lucernā Christo meo sic legere: Disposui regnū Messiae meo, sed in Psalmo 119. concordant nobiscū dicētes: lucerna pedibus meis uerbum tuū, quod scribitur per zere נר superius autē per hirek, & declinat plural. in genere scem. Deriuatur ab eo per prothesin mem & paragogen he נרנר candelabrū. Exodi 40. Candelabrū stabit cū lucernis suis, quod uerbū e uerbo sic, Et induces can-

delabrum & eriges lucernas seu lucibula eius. נר Sulcus, nouale. Osee 10. In nouate uobis nouale, id est, sulcate nobis sulcos: & Prouerb. 13. Multi cibi in noua libus patrum, alij sic, Multa esca in sulcis pauperum, scilicet quos pauperes arant.

* נחש Languit, infirmabatur, ægretulit. Hieronymus interpretatur desperauit in suo de hebraica ueritate Psalterio: Psalmo 69. dicens: Opprobrium contritum est cor meum & desperatus sum: sed uerius sic, opprobrium confregit cor meum & infirmatus sum, ubi Septuaginta interpretes nominaliter uerterunt taleporian; & nostra trāslatio legit improperium expectauit cor meum & miseriam: sed secundum Hebræos uerbū est & non nomen, rabi Salomō uoluit literam aleph de substantia uerbi esse נחש & per defectū alterius aleph quod personā primam denotat hoc loco sic scriptum: sed rabi Iona uerbum esse primitiuum נחש docuit, & illud ipsum aleph quod per prothesin legitur personam primam designare, quod uerum puto: uidebis supra in aleph.

* נחש Coxit, ebullire fecit. Genesis uicesimo quinto. Coxit autem Iacob pulmentum. Inde nomen נחש ius coctum siue pulmentum, ut in allegato uersu: & Haggai secundo. Panem aut pulmentum.

* נחש Aspersit: Leuitici 4. Tincto digito aspergens septies contra uelum. Inde nomen נחש aspersor qui aspergit. Numeri 19. Ipse quoque qui aspergit aquas lauabit uestimenta sua, hæc omnia per defectū nun literæ: quia propter zain recipit dages.

* נחש Fluxit: Isaia 64. A faciet uia montes

montes defluerent. Inde חַלְבָּנָא fluēta
& riuus; Psalmo 78. Et eduxit aquā de pe-
tra, pro quo Hieron. Et eduxit uiuos; &
Canticorum 4. Puteus aquarum uiuen-
tium quę fluunt impetu de libano, cuius
uerbū sequitur ibi, Et fluent aromata illi
us. Iterū per apheresin nun literę quę sæ-
pe deficit, quod indicat punctus dages.

* חַנָּא Inauris, torques, uel ornāmē-
tum narium. Prouerbiōrū 11. Circulus
aureus in naribus suis: ubi suis nō est pro-
nomen relatiuum, sed nomen sus suis, id
est, porci: & pluraliter ponitur Genesis
35. Et inaures quę erant in naribus eorū.

* חַסָּד Læcio, damnum, nocumen-
tum, scribitur sex punctis. Esther 7. Atq;
utinam in seruos & famulos uēderemur
esset tolerabile malū & gemens tacerē,
nunc autem hostis noster est cuius crude-
litas redundat in regē: quod Hebręi uer-
bum ē uerbo sic legunt: & si in seruos &
seruas uenderemur tacuissē, quia non
tribulator uerfaret circa damnum regis.
Inde uerbū & deriuata quę inagistris He-
bræorum sunt in usu maxime in suis con-
situtionibus de iniurijs & damno dato:
sic scribitur Danielis 6. Et rex non susti-
neret molestiam: quod rectius sic legen-
dum est, Et rex non esset damnificatus.

* חָנָּא Religanit, separauit, abstinu-
it, restrinxit, diuisit. Leuitici 22. Ut caue-
ant ab hīs quę cōsecrata sunt: pro quo He-
bræi sic legunt, Et separentur seu religan-
tur à sanctificatis; & Numeri 6. A uino
& omni quod inebriare potest abstine-
bunt. Inde נָזִיר Nazareus, separatus, re-
ligiosus, deuotus, restrictus, diuisus & so-
litaris tanquā monachus. Numeri 6.
Hęc est lex nazaræi, id est, religiosi: &
alia forma nominis uerbalis נָזִיר Nume-

ri 6. Cunctis diebus quibus ex uoto dñō
consecrantur: uerbū ē uerbo proprie sic,
Cunctis diebus religionis suę uel abstine-
tię separationis, aut monachatus sui: un-
de solet dici longam cæsariem gestanti,
tonde religionem tuam uel abra de con-
secrationem tuam. כִּי Corona, dia-
dema; 2. Regum 1. tuli diadema quod e-
rat in capite eius, sic intelligunt illud Le-
uitici 21. quia oleum sanctę unctionis dei
sui super eum est, quod Onkelus chalda-
ice interpretatur: quia כִּי id est, coro-
na olei maiestatis dei super ipsum, simili-
ter illud Numeri 6. quia consecratio dei
sui super caput eius est: & sic scribitur
quinq; punctis.

* מִנָּה Minauit, duxit; Psalmo 77.
Deduxisti sicut oues populum tuum, &
Psalmo 108. Quis deducet me usq; in Idu-
męam, inde uerbum transituum tertij
מִנָּה quasi ductificauit, id est, misit uel
dimisit: ut Exodi 32. Dimitte me ut ira-
secatur furor meus.

* חֵרֵץ Hæreditauit, quod transla-
tio nostra possedit interpretat. Exodi 32.
Et possidebitis eam semper: sic Num. 32.
usq; dum possideant filij Israhel hereditatē
suam: quod uerbū ē uerbo legūt Hebręi,
quousq; hereditabit filijs Israhel cuiq; hæ-
reditas sua, & sequit, Nec quicquā quę-
remus trans Iordanē, nos pprie sic: Quo-
niam non hereditabimus eū eis: sic Psal.
82. Quoniam tu hereditabis in omnibus
gentibus, inde nomen חֵרֵץ hereditas
Psalmo 94. & hereditatē tuā uexauerūt,
similiter Deuteron. 30. Iacob funiculus
hereditatis eius, & eiusdē 18. non habe-
bunt sacerdotes & leuitę &c. partem &
hereditatē cum reliquo Israhel, dñs enim
ipse est hereditas eorum.

* נַחַל Flumen, fluuius, torrens, riuus. Iosue 13. Ab Aroër quæ sita est in ripa torréis Arnon, & pluraliter Ecclesia suis, omnia flumina intrât in mare; & 2. Regû 22. torrétes Belial terruerunt me. Significat etiâ uallē angustâ in qua derivatur fluuius tamesi quâdoq; exiccet & arefeat. Ioëlis 3. pro eo quod legimus, & irrigabit torrentē spinarû, Symmachus magis proprie traduxit uallē, & quod Septuaginta ibidē schœnon græce interpretati sunt, hoc non intelligit pro torrente funiculorû, ut Hieron. putauit; nam etiâ illud uocabulû græcû schœnus herbam significat præcutâ, quâ latine gladiolû dicimus uel iuncû in morē acus nascentē secundû Suidâ, sed rectius gladiolû tâ à scindendo quâ etiam à scindendo uelut mucro, quod Aristophanes in comœdia quâ inscripsit Acharnanas his uersibus insinuat: Et non dimittâ quin prius schœnus eis insigar, acutus dolorosus incisiuus. Voluerût ergo Septuag. intelligere non torrentē funiculorû sed spinosissimarû & acutissimarû herbarû quæ & pungant & scindât, sicut et Michæ 6. de Setim usq; ad Galgalam, id est, de carêcto, sic intelligunt Hebræi illud quod legimus Gen. 26. Foderûtq; in torrentē & reppererût aquâ uiuâ, quis enim puteû foderet in torréte quin potius in ualle ubi solêt reperire aquæ uiuæ propter uicinos montes.

* נֶחֱם Consolatus est, quod translatio nostra periphraslicos exponit sic: Genesis 24. Vt dolorē qui ex morte matris acciderat temperaret, uerbum è uerbo ita; & consolabatur Ishac post matrē eius, & Isaiæ 40. Consolamini cōsolamini popule meus: sic Ieremiæ 31. Noluît consolari super filijs eius quia non sunt;

& Ruth 2. Quod consolatus es me. Inde nomen נָחֵם Zachariæ 1. Verba consolatoria. נִחַם Pœnituit; 1. Regum 15. Pœnitet me quod constituerim Saul regem, & eodem loco. Et dominum pœnitebat quod constituisset regē Saul super Israël; & eodem. Pœnitudine non flectetur neq; enim homo est ut agat pœnitentiam. Sic transumptiue significat ignoscere, parcere, misereri. Ionæ 3. Et misertus est super maliciam, quod Septuag. interpretes uerterunt. Et egit pœnitentiā deus, sic Iob 42. Ago pœnitentiā in fauilla & cinere, aliter; 1. Regum 24. sed percit tibi oculus meus, & omnia eius uerbi significatiua denotant stimulationem, compunctionem, resipiscentiā, & sententiæ mutationem.

* נָחַץ Festinauit, urgebat; 1. Regû 21. Sermo enim regis urgebat, id est, festinus erat, uel potius ita legendum est uerbum è uerbo. Quoniam erat negocium regis festinatum, uel secundum Ionathâ chaldaicum sic. Quia erat uerbum regis in acceleratione.

* נָחַץ Naris: Iob 41. De naribus eius procedit fumus: & eiusdem 39. Gloria naris eius terror.

* נִסָּה Practicauit, experimentatus est, uel experimento didicit, ac arte quadam arcana tentauit: Genesis 30. Experimento didici quia benedixerit mihi deus propter te, quod chaldaica Onkeli translatio uertit tentauit, & eiusdem 44. Scyphus quem furati estis ipse est in quo bibit dñs meus & in quo augurari solet, & infra: An ignoratis quod non sit similis mei in augurâdi sciētia. Vtrobique ponunt hæc duo simul iuncta scilicet augurâdo augurat uel diuinâdo diuinabit, & expo

& exponunt sic quod inquisiuit diuinos augures propter eum uel pro eo. Inde nomen **נחש** Numeri 23. Non est augurium in Iacob, & eiusdem 24. Nequaquam abiit ut ante perrexerat ut augurium quæreretur. **נחש** Serpens. Genesis 3. Sed & serpens erat callidior: & Numeri 21. Serpentes ignitos, & eodem loco. Locutus est dominus ad eum: fac serpentem æneum & pone eum pro signo, sed in Hebræo non sic legitur, neq; serpens neq; æneus, ut scribunt rabi Salomon & rabi Moses Gerundensis, sed sic secundum Onkelum Chaldæum. Facti tibi adustionē, & intellexit Moses ex ipsis uerbis domini spiritu prophetico quod contra naturam & similia similibus uoluit curare, & contraria contrariis, nihil autem tam contrarium in morsu uenena to quam uidere animal rabidum quod nocuit uel eius imaginem, & nihil tam simile ardenti quam æs coruscans. Fecit igitur serpentis imaginem qui nocuit & splendorem æris addidit ut ardorem imitaretur, quatenus impleretur quod dominus dixerat Deuteronomij 32. Ego occidam & ego uiuere faciam, percutiam & ego sanabo. **נחש** Cuprum, æs, ahenum, æreum, Ezechielis 1. Quasi aspectus æris candentis: & 4. Regum 18. Confregitq; serpentem æreum quem fecerat Moyses, ubi habetur quod Israël in modum idoli colebat eum, & uocabatur **נחש** nehyshhan quasi ahenus siue ahenulus, quia nun finalis litera est diminutiuæ forma apud Hebræos, & Genesis 4. Faber in cuncta opera æris & ferri, & in forma alia Leuitici 26. Dabo uobis cælum desuper sicut ferrum & terram æneam, & hoc modo duriciem & fortitudi-

nem significat. **נחש** Pedica ærea qui compedes dicuntur: Threnorū 3. Aggrauauit compedes meos, & pluraliter in masculino; 2. Regum 4. Et pedes tui non sunt compedibus aggrauati.

* **נחש** Oppressit, cōtriuuit, depressit, inflexit, infixit, incumbere seu occumbere fecit, fregit: Ioëlis 3. Ibi occumbere faciet dominus robustos tuos: pro quo chaldaicum Ionathæ sic: contriuit seu fregit: & 1. salmo 38. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: est enim passiuum, & cōfirmasti super me manum tuam, hoc est, & depressisti super me manum tuam uel descendere fecisti: & 2. Regum 22. & componēs quasi arcum æreum brachia mea, id est, inflectēs sicut tenditur arcus.

* **נחש** Tetendit, extendit, declinauit: 3. Regum 2. Venit autem nuncium ad Salomonem, ubi in Hebræo ponitur rumor uel auditus: & sequit, quod Ioab declinasset post Adoniam & post Salomonem nō declinasset. Eper defectum nū: Isaiæ 30. Declinate à me semitam, similiter Prouerbiorum 4. ne declines ad dexteram neq; ad sinistram: sic ibidem inuenies ubi caret & principio & fine, paulo superius, ad eloquia mea indina aures tuas, sed integrum ponitur: Exodi 14. extēde manum tuam, defectiuum autem ibidem paulo superius, cumq; extendisset Moyses manum, similiter Genesis 26. & inuocato nomine domini extēdit tabernaculum. Inde **נחש** id est, lectus secundum aliquos: Genesis 47. Cōuersus ad lectuli caput, & eiusdem 49. collegit pedes suos super lectulum. De baculo uide supra in mem: putant aliqui quod quia inclinamur super illo quod ab hoc uerbo deriuetur, & significat etiam

omne fulcimentum & sustentationem, & declinat pluraliter in genere tam masculino quam feminino, quere de ambo bus in litera mem.

* לָּוַי Portauit, leuauit, iecit: Threnorum 3, quia leuauit se super se, & long 1, Mittite me in mare, id est, proficite: & Isaie 40. Ecce insule quasi puluis exiguius, pro quo dici deberet proiectus. Consiueuit autē Chaldeus Ionathas pro uerbo eleuare uel portare hoc nostrū ponere, ut Isaie 30. Portat sup humeros iumentorū diuitias suas: unde quod portat uel leuat onus, ab eodē Ionatha isto uocabulo enūciatur, ut in loco allegato Isaie 30. Onus iumentorū aultri: sic l'rouerbiorū 27. Graue est saxū & onerosa arena, quod scribitur quinq; punctis: & Sophonig 1. disperierūt omnes qui inuoluti sunt argento, uel secundum Septuaginta qui erecti sunt argēto, quod Hebræi magis proprie legunt, qui onerati sunt argēto, id est, omnes qui portant argentum.

* נָּוַי Plantauit, Ecclesiastis 2. plātaui uineas, feci hortos & pomaria & cōseui ea cuncti generis arboribus: qđ uerbū ē uerbo sic, Feci hortos & paradisos & plantaui in eis lignū omnis fructus: & Ieremiæ 29. plantate hortos, & per aphē resin nun Ecclesiastis 3. Tēpus plantādi. Hinc נָּוַי planta. Idem נָּוַי Job 14.

* נָּוַי Emanauit, guttauit, stillauit. Canticorum 5. Manus meę stillauerunt myrrhā: & Psalmo 68. Etenim cœli distillauerunt: & Canticor. 4. Fauis stillans labia tua sponfa, & Job 29. Super illos stillabat eloquiū meū, & per defectionē nun li terē ut sepe fieri solet Micheę 2. Stillabo tibi in uinū, & Ezech. 20. Stillā ad Africum. Inde nomen uerbale נָּוַי quod

translatio nostra circūloquitur Micheę 2, & erit super quē stillatur populus iste.

נָּוַי Opobalsamū, & secundū rabi Salomonē super librū Exodi est resina quę stillat de ligno aromatico inciso: & cōmuniter gumi dicitur secundū eum, latine uero gutta genus aromatis, & gręce stacte, Exodi 30. Sume tibi aromata & stacten. Est autē secundū Pedacium Dioscoridē de materia medicinali libro 1. Stacte recētis myrrhę pinguedo incisā & quodā instrumēto cum aqua modica detritę maxime odorifera fitę ungentū: sed qđ rabi Salomon scripsit נָּוַי nominari thiriacā, impugnat rabi Moses Gerundēsis in libro 2. super pentateuchū dicens, thiriacam compositā & quomodo & ex quibus, & quare sic dicatur, & prosequitur ad longū, nataph uero de quo hic fit mētio simplicē esse resinā pingue stillantem ex ligno balsami quod dicimus opobalsamū, id est, succū balsami, de quo plene p Dioscoridē gręcū medicinę autorē lib. 1. cap. 21. Omnis autem liquor preciosus apud maiores gręcorū stactus dicebat, quod Aristophanes comicus gręcus indicat in comœdia quę inscribitur plutus, ubi penia, id est, paupertas arbitrat nihil nos diuitiarū habituros esse si auro & pecunia omnes abundaremus, & inter cætera sic ait. Nec enim habebis unguētis re dolere stactis, id est, liquoribus utilibus. In tanta autē precio stacte habita est, ut Antiochus à Polybio scribatur donatus ducētis libris stactę: deriuat à uerbo stazo, id est, stillo, quod in futuro habet staxo: unde est agma estaxe & stactę. Inde stacte, quo rectius putarim ipsius uerbi nataph proprium esse significatum. Hęc ideo paucis adnotauī, ut sciātis in plurimis uo

mis uocabulis rerum uariā & diuersam
autoribus etiam grauissimis esse opinio-
nem, ut hic, tam enim myrrha sudat suc-
cum quam etiam balsamū arbutula u-
trag corticem incisa: ut Plinius libro 12.
naturalis historię capite 16. & capite 34.
indicat. מוֹנִיָּה Monilia uel collior-
namenta quę murenulę dicuntur: Iudi-
cum 8. Absq; ornamentis & monilibus:
& Isaie 3. & monilia.

כִּשְׁמֵרָה Custodiuit. Canticorū 1. Vi-
neam meam non custodiui. Inde nomē
כִּשְׁמֵרָה ut in eodem loco. Posuerunt me
custodem uineis, p̄ceptor meus (miser-
ecordia dei ueniat super eum) lehiel lo-
ans Iudęus ostendit mihi hoc uerbum si-
gnificare etiam scilicet iniuriam seruauit
in corde uel exprobrauit. Nahum 1. Et
irascens ipse inimicis suis: & Ieremię 3.
Nunquid irasceris in perpetuum, id est.
Es ne seruator iniuriarū in corde in eter-
num, uel sic, Custodis ne rancorē in cor-
de semper. Inde dicitur signum ad quod
balistarius tendit, meta quam quis consi-
derat, scopos quem quis obseruat, consi-
deratio quam quis custodit, scilicet à cu-
stodiendo & obseruando מִשְׁמֵרָה Iob 16.
Et posuit me sibi in signum, & he finalis
mutatur in aleph מִשְׁמֵרָה ut Threnorū
tertio. Et posuit me quasi signum ad sa-
gittam. Significat etiam obseruantiam
& custodiam. Nehemie 12. Et steterunt
in porta custodig.

פָּרַץ Proiecit, intermisit, dereli-
quit, dimisit: 1. Regum 10. Intermissis pa-
ter tuus a finis sollicitus est pro uobis: &
Iudicum 6. nunc autem dereliquit nos,
& Isaie secundo. Proiecasti enim populū
tuum. פָּרַץ Sparsit, extendit. Nu-
meri undecimo. Et dimisit in castra ite-

nere quantum uno die confici potest: id
est, dispersit in castra, sic exponunt illud
Osee duodecimo. Et sanguis eius super
eum ueniet, id est, spargetur. רָבִי שִׁירָה
Rami, uirgulta, propagines: Ieremię
quinto. Auferte propagines eius, & eius-
dem 48. Vine Sabama propagines tuę
transierunt mare.

בֶּן־יִצְחָק Filius. Isaie 14. Et germen &
propaginē, qđ magis proprie Ionathas
Chaldeus interpretat sic: בֶּן־יִצְחָק id
est, filius et filius filij, ut sic dicat scriptura,
perdā Babylonis nomen & reliquias &
filiū & nepotē, sic Psalmo 74. Dixerunt
in corde suo cognatio eorū simul: pro, fi-
lij eorū simul. Iudęi neoterici eam disti-
onē libenter uerterent nepotē, sed chal-
daica translatio cui plurimā fidē habent
aduersat eis, ut supra auditū est, quanquā
Hieronymus noster forsitan p̄ceptorī
suo nimīū indulgens eos sequi uideatur
nō modo in superioribus translationibus
uerum etiam Iob 18. Non erit semen eius
neq; propagines in populo: & Gen. 21.
uocabulū hoc ad simplicē posteritatem
transferēdo cū ait. Ne noceas mihi & po-
steris meis stirpīq; meę, sed Onk. Chal-
deus cū Ionatha p̄galleguo cōcordat in
terpretādo sic: בֶּן־יִצְחָק id est, uer-
bū ē uerbo sic: & in filio meo & in filio fi-
lij mei, de quo si uelis erudiri clarius, le-
ge ea quę uenerabilis magister Paulus e-
pisc. Burgēsis sacrarū literarū expositor
mea sententiā literatissimus & doctor do-
ctissimus in scrutinio scripturarū disti-
ctionis octauę cap. 10. ubi dicit qđ ea di-
ctio significat filiū & nullā aliam habet si-
gnificationē in sacra scriptura, de hoc scri-
psit rabi Da. Kim. in lib. de radic. his uer-
bis, & ab eo uenit passiuū פָּרַץ Psal. 72.

ante solem permanet nomen eius, quod secundum Abraham Aben Ezra nobis ita licet exponere, ante omne tempus filiabitur Messias, hæc ille, quamuis rabi Salomon traducat eam sententiā ad dominum & regnum simul. Quod multi Hebræorum libenter audiunt, & allegāt Prouerbiorum 29. Qui delicate à puericia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem: id est, secundum eos dominum imperiosum, sed iuxta mentē rabi Davidis Kimhi, Seruus à teneris unguiculis delicate educatus à domino contendit tandem esse יָרֵיחַ id est, filiusfamilias, & est fortasse de filiatione ad hæreditatem & de hereditate ad herile dominium trāsumptio, non autem linguæ hebraicę proprietās.

* יָרֵיחַ Laetauit, nutriuit, Exodi 2. Suscepit mulier & nutriuit puerum. Item paulo superius. Accipe puerum istum & nutri mihi, cōsimile est יָרֵיחַ id est, luxit, de quo supra in litera iod.

* יָרֵיחַ Nepos: Isaię 14. Et progeniem. Genesis 21. Stirpis meę, & secundum David Kimhi Hispanum est filius filij, scribiturq; sex pūctis, ut Iob 18. Non erit semen eius neq; progenies in populo, qđ rectius sic legitur, Non filius ei non nepos in populo suo.

* יָרֵיחַ & in hiphil יָרֵיחַ Percussit. Zacharię 9. Et percutiet in mari fortitudinem eius, & per aphæresin nun literæ quod punctus dages indicat: 3. Regum 16. Irruens ergo Zambri percussit & occidit eum: deficit quandoq; in principio & in fine: ut 1. Regum 19. Lancea autem casso uulnere perlata est in parietē: quod uerius uerbum ē uerbo sic legitur: & percussit lanceam in parietem, sic paulo su-

perius, percussit eos plaga magna: & Exodi 9. percutiam te & populum tuum: ubi ponitur יָרֵיחַ id est, percutiam defectiuū in principio & in fine: nam sola caph lettera essentialis est, nun & he desunt, & aleph indicat personam primam futuri tēporis singularis numeri, ut plenius in arte grāmatica. Hinc nomen יָרֵיחַ percussio, plaga. יָרֵיחַ Infirmus in pedibus, claudus uel podagricus: 4. Regum 23. Ascendit Pharao Nechao rex Agypti: id est, Pharao claudus, sic solemus dicere Tiberius claudius à claudicando; sic interpretatur translatio Chaldaica Ionathę. Pharao hagira, id est, claudicans, secundum illud quod legitur 2. Regum 9. Filius Ionathę debilis pedibus: similiter intelligunt uersum hunc Psalmo 35. Cōgregata sunt super me flagella, id est, & grotationes pedum, & in hijs sepe mutatur he finalis in aleph.

* יָרֵיחַ Penes, prope, propter, iuxta. Exodi 26. Et cōtra mensam candelabrū, id est, prope uel penes, quod alias habet in conspectu. Exodi 14. In conspectu eius castra ponetis, id est, in presentia: & Genes 25. Deprecatusq; est Ishac dominū pro uxore sua, id est, propter uxorem suam; & deriuat nomina & uerba & accipit pronomina subiunctiua & declinationes, ut יָרֵיחַ rectū Prouerbiorum 8,

* יָרֵיחַ Insidiatus est, dolos struxit, & si dicere liceret ingeniauit: sic enim loquebatur preceptor meus (misericordia dei super eum) Iacobus Iehiel Ioans Malachię 1. Maledictus dolosus, id est, secundum David Kimhi in commentarijs super duodecim, Maledictus excogitator fraudulentę adinventionis: & Numeri 25. Quia & ipsi hostiliter egerunt contra

uos & decipere in insidijs, quod rectius sic legitur: quia hostes sunt uobis in dolis q̄s fraudulenter struxerunt uobis, non per idolum ut quidam mendosi libri habent sed per dolum, significat enim & dolum & insidias, & fraudem & astucia, & deceptoriam adinventionem seu industriam malā, nam ubi hebraice habetur orma, id est, astucia, ibi Onkelus in translatione linguae chaldaice utitur hoc præsente uocabulo: ut Exodi 21. Si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias, patet hoc Psalmo 105. Et dolum facerent in seruos eius.

* גַּבְס Substantia, diuitiæ, res familiaris, bona tam mobilia quam semouentia, Iosue 22. In multa substantia atq; diuitijs reuertimini.

* גָּנַ Cognouit. Threnorum 4. Et non sunt cogniti in plateis: & Genesis 42. Et tamen fratres ipse cognoscēs non est cognitus ab eis: & Prouerbiorum uicesimo. Ex studijs suis intelligitur puer, & sæpe deficit nun sicut in alijs Genesis 27. Et non cognouit eum. גָּנַ Re traxit seu abalienauit se, intumuit uel superbiuit. Deuteronomij 32. Ne forte superbirent hostes eorum, & clarius habetur eius significatio Genesis 42. Cum agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur, uerbum uerbo sic: Cognouit eos & abalienauit se aduersum eos, ubi eiusdem uocis contraria uidentur significata. Superius enim uerbum significat se animo & cognitione applicare ad aliquem, hoc uero significat animum & cognitionem suam auertere ab aliquo & alienis gestibus uoluntateq; despiciabili erga quemlibet uti ac quasi peregrinum se illi fingere, inde ueniunt nomina גָּנַ

& גָּנַ peregrinatio & peregrinus, alienigena seu alienus: ut in Abdia. In die peregrinationis eius: & Exodi 12. Omnis alienigena non comedet ex eo: & Psalmo 18. Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt. גָּנַ Intrusit, conuulsit, translatione nostra habet tradidit: 1. Regum 23. Et ait Saul, tradidite eum dominus in manus meas.

* גָּנַ Aroma; Genesis tricesimo septimo. Et camelos eorum portantes aromata super quo scribit rabi Salomon qd̄ eā dictio significat in genere omne confectum ex aromatibus, & cata ep̄cher sin interponitur aleph loco uau גָּנַ quod Iudæorum neoterici exponunt ceram, intelligentes uersiculum allegatum de ceromate non aromate. Ionathas Chaldaeus uolens res preciosas hoc uocabulo designare interpretatus est gazzam. Isaia tricesimo nono. Et ostendit eis cellam aromatum, quasi diceret, gazzophylacium.

* גָּנַ Consummauit, finiuit, perfecit, desijt. Isaia 33. Cum fatigatus desieris contemnere contemneris.

* גָּנַ Excidit, amputauit, circumcidit. Genesis decimo septimo. Et circumcidetis carnem præputij uestri: & in eo loco diuersas formas eius uerbi inuenies, sæpe enim perdit nun literam, sicut & alia eiuscemodi uerba, ut Iob 14. Quasi flos egreditur & cōteritur, id est, excidit uel putatur. גָּנַ Formica: Prouerbiorum 6. uade ad formicam & piger: & plural. in forma generis masculini eiusdem 30. Formicæ populus infirmus.

* גָּנַ Pardus animal, quod graece pardalis dicitur cutem habens maculosam & uarigeratam, Ieremix 13. Aut pardus

pardus uarietates suas: & pluraliter *Ha-*
bacuk 1. Leuiore pardu equi eius, & *le-*
remiæ 5. Pardus uigilans super ciuitates
eorum. Neoterici dicunt nominari *leo-*
pardum. *Oseæ* 13. Et ego ero eis quasi
leena & sicut leopardus in uia *Assyrio-*
rum, sic enim legunt.

* *שׁוּבָה* Exaltauit, leuauit, sustulit.
Isaiæ 59. Quem spiritus domini cogit, re-
ctus sic, In quo status seu spiritus domini
leuauerit. Nicolaus de Lyra exponit in-
stigauerit. Theodotion, signatus est in
eo. Aquila, signaculum eius, & hoc ideo
quia in exercitu solet uexillum aliquod le-
uari ad quod milites dispersi confugiant,
illudq; leuamen dicitur *שׁוּבָה* signum. Lu-
canus in libro ciuiliu bellorum primo,
Infestisq; obuia signis signa: sic *Isaiæ* 11.
Et leuabit dominus signum in nationes,
quod clarius intelliges ex uersu quem le-
gimus *Zachariæ* 9. Quia lapides sancti
eleuabuntur super terram eius, quia uero
ad signum seu uexillum confugitur, ideo
etiam hoc uerbū fugere significat, *Exodi*
14. Fugientibus autem *Aegyptiis* occur-
rerunt aquæ, sed forte à superiori uerbo
שׁוּבָה nam propria huius uerbi significa-
tio est leuare uel exaltare, patet hoc *Exo-*
di 17. Et uocauit nomen eius dominus
exaltatio mea.

* *שׁוּבָה* Comprehendit. *Micheæ* 2.
Non cōprehendet confusio, & alibi duo
bus uerbis elocuta est translatio nostra si-
gnificatum eius. *Deuteronomij* 19. Nō
assumes & transferas terminos proximi
tui, id est, comprehendi facias, sic eiusdē
27. Maledictus qui transfert terminos
proximi, id est, comprehendit,

* *שׁוּבָה* Tentauit. *Genesis* 22. Ten-
tauit deus Abraham; & *Psalmo* 95. Vbi

tentauerūt me patres uestri; & *Exodi* 17.
Et uocauit nomen loci illi *tentatio* quia
tentauerunt dominum. Inde alia nomi-
na: ut *Deuteronomij* 29. Tentationes
magnas & cætera. Nomina ista sunt
שׁוּבָה & *יָסוּס*

* *שׁוּבָה* Diruit, demolitus est. Pro-
uerbiorum 15. Domum superborum de-
molietur dominus, inde nomen *שׁוּבָה*
4. Regum 11. Et custodietis excubias do-
mus *Messah*, id est, secundum magistros
Hebræorum, custodite domum ab euer-
sione, uel domum ruinofam à demoliti-
one: non est enim hic nomen alicuius re-
gis proprium.

* *שׁוּבָה* Fudit, propinauit, libauit, mi-
scuit. *Isaiæ* 29. Quoniam miscuit uobis
dominus spiritum soporis: & *Exodi* 25.
In quibus offerenda sunt libamina: inde
nomen *שׁוּבָה* *Exodi* 32. Fecerunt sibi
uitulum conflatilem, id est, fusilem: sic *Isaiæ*
40. Nunquid sculptile constabit fa-
ber, id est, fundet. Item aliter *Deuterono-*
mij 32. Bibebant uinum libaminum: ex
quo uersiculo *Iudæi Alemanorum* super-
sticiose plus quam cæterarum nationum
nolunt cum Christianis uinum bibere.
contra tamen mentem uersiculi, quod
eis grauem hætenus concitauit inimi-
ciam & maxima damna. Numeri autem
28. multiplicem eius uerbi figuram repe-
ries quandoq; per quinq; aliquando per
sex puncta ut *שׁוּבָה* item eodem cap. Et
libabitis uini quartam partem hin per
agnos singulos in sanctuario domini.

* *שׁוּבָה* Constituī, ordinaui, præpo-
sui: *Psalmo* 2. Ego autem cōstitutus sum
rex: quod Hieronymus multo melius de
hebraica ueritate sic, Ego autem ordina-
ui regem meum; & *Burgēsis* ille doctus
magister

magister interpretatur sic. Et ego constitui regem meum.

* פָּצָה Profectus est, migravit, egressus est, recessit. Numeri 11. Ventus autem egrediens à domino: & hoc uerbum sepe ponitur Numeri 33. Profecti igitur de Ramasse. Itē de Succoth uenerunt in Etham, profecti de Mara uenerunt in Elim: & Exodi 14. Tollens se angelus domini, id est, profectus est angelus dñi. Inde פָּצָה quas nos mansiones appellamus filiorū Israhēl, profectio nes dici debent & progressiones scilicet quando ē mansionibus suis recedebant: ut Genesis 20. Profectus inde Abraham in terram Australē, & inuenitur aliquando transituum uerbum Exodi 15. Tulit autem Moses Israhēl de mari rubro, id est, migrare fecit Israhēl de mari: sic 3. Regum 5. Præcepit rex ut tollerent lapides grādes. פָּצָה Arma bellica significat, lob 41. Neq; hasta neq; thorax, ubi credo quod uel propter ignorantiam uel propter diuersitatem interpretum translatio nostra hoc uocabulum dimisit intactum.

* פָּצָה Scandit, ascendit: Psalmo 39. Si ascendero in cælum tu illic es.

* פָּצָה Obserauit siue clausura obseruauit. ludicum 3. Clausus diligentissime ostijs cœnaculi & obfirmatis sera, ad hunc modum exponēdus est uersiculus Canticorum quarto. Hortus cōclusus, fons signatus, totū hoc significat claudere sera & obfirmare. פָּצָה & פָּצָה Calciamentum: Psalmo 60. In Idumēa extendam calciamentum meum. Inde uerbum Ezechielis 16. Et calciaui te hyacintho.

* פָּצָה Placuit, seu fuit dulce, iocun-

dum, suaue, elegans, amœnū: 2. Regum 1. ubi nos habemus, frater mi Ionatha de core nimis, ibi hebraica ueritas legit, Dulcuisti mihi uel dulcis fuisisti seu placuisti mihi nimis. Ad hoc illud quod legit Ruth 1. Ne uocetis me Noēmi, id est, pulchram, imò rectius dulcē quia sequitur, Sed uocate me mara, id est, amaram, sic illud lob 36. Cōplebunt dies suos in bono & annos suos in gloria, id est, in suauitatibus & iocunditatibus, & Prouerborum 24. Qui arguūt eum laudabitur, rectius sic. Et arguētibus dulcescet uel suauis erit: & Psalmo 16. Delectationes in dextera tua usq; in finem: sicut enim secundū Septuaginta interpretes canit ecclesiā, quāuis hoc loco græca dictio terptōtis latine rectius iocunditas transferret. Hieron. illud in suo Psalterio traduxit. Decores in dextera tua æternos, sic habes in allegatis duobus uersiculis lob & Psalterij nominis illius pluralē numerū in duplici forma tam masculina quā feminina, פָּצָה & פָּצָה.

* פָּצָה Hinc פָּצָה Geminata per paragogen ultima litera significat secundū Hieron. in comentarijs Isaie libro 15. herbam uilissimā & amarā odorisq; pessimā, quod nomen ipse interpretatus est saliunculam. Isaie 55. Pro saliuncula ascendet abies, sic scribit rabi David Kimhi in libro de radicibus quod sit genus uirgulti abiectionis, rabi Saadias dicit esse spinas acutissimas. Ionathas in translatione chaldaica hic non uerba sed tantūmodo sensum interpretatus est dicens, pro iniquitate erigetur iusticia, quem rabi Salomon sequi uidet dum exponit, Potestas auferetur ab impijs & dabitur iustis.

* פָּצָה Clamauit, uociferauit, rugiuit: Ieremias

Jeremix 51. excutient comas ueluti catuli leonum, pro quo Hebræi interpretantur clamabūt sicut catuli leonum, & chaldaica trāslatio Ionathę sic habet, tanquā filij leonum exaltabunt uocem eorum. Huius instar solitus est rabi Ionas exponere uersiculum Zacharię 2. ubi nos legimus, Sileat omnis caro à facie domini quia consurrexit de habitaculo sancto suo, aliter & sic. Quia rugiuit de habitaculo sancto suo. Cui expositioni assentitur rabi Ioseph Hispanus pater Davidis & filius Kimhi arbitratursq; simile dicendi genus esse ei quod scribitur Jeremix 25. Dominus de excello rugiet & de habitaculo sancto suo dabit uocem suam, siue loēlis 3. Dominus de Sion rugiet.

צָרַר Deiectus, excussus, concussus uel explosus fuit. Isaïa 33. Et concussa est Basan & Carmelus: Psalmo 136. Et excussit Pharaonem & exercitum eius in mare rubrum, & Psalmo 109. Excussus sum sicut locusta. צֶרֶר Puer uel iuuenis: Jeremix 1. Quia puer ego sum, & 1. Regum 1. Puer autem erat adhuc infans. Ruth 2. Dixitq; Booz iuueni qui præerat messoribus, & quia per ætatem minor est puer, & eum conuenit maiori hoc est, seniori ministrare, ideo accipitur etiam pro ministro cuiuscumq; sitetatis uel staturæ. Genesis 41. Erat ibi nobiscū puer Hebręus eiusdem ducis militum famulus: & Exodi 33. Minister eius Iosue filius Nun puer: & 4. Regum 5. dixit Gehezi puer uiri dei. Inde צֶרֶר puella: Genesis 24. Puella decora nimis. & Ruth 2. Cuius est hæc puella. Inde nomē deriuatiuum צֶרֶרֶת & צֶרֶרֶת Psalmo centesimo uicesimonono. Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, Item in

alia forma Jeremix 32. Iugiter facientes malū in oculis meis ab adolescentia sua.

צָרַר Flauit, spirauit, exufflauit, & per consequens succendit. Haggai 1. Et intulistis in domum & exufflaui illud, & Genesis 2. Et inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ: & Ezechielis 22. Ignem ad conflandum, & infra. Et succendam uos in igne furoris mei, id est, conflabo. Inde צָרַר follis & sufflatorium instrumentum quo semilopitus ignis excitatur. Jeremix 6. Defecit sufflatorium in igne, per prothesin mem literæ loco nun principalis, & Ezechielis 37. Et insuffla super interfectos istos & reuiuifcent, & Malachi 1. & exufflastis illud.

צָרַר Lapis preciosus, translatio uostra putat carbunculum. Exodi 28. & eiusdem 39. In secundo carbunculum & saphirus & iaspis, similiter Ezechielis uicessimoodtauo. Saphirus & carbunculus & smaragdus, alij uolunt hanc dictionē significare smaragdum & uidentur alludere interpretationi chaldaicę. Onkelus enim & Ionathas Assyrij istud ipsū uocabulum ambo translulerunt in lingua chaldaica ismaragdin, & thargum Hierosolymitanum habet ismorad, sed rabi Dauid Kimhi in libro de radicibus scribit hic significari lapidem colore fusco & rutilāti, quod magis ad translationem nostram carbunculi scilicet uulgatę quadrat, præsertim iustar eius qui ex Arcadia est. Theophrastus enim in libro de lapidibus asserit carbunculum qui ex Arcadia portatur subfuscum esse, quem putant aliqui rubinum dici. Sed de istis lapidibus quondam proprium uolumen Epiphanius episcopus ad Eusebium Hieronymum dedit.

* **קָרַח** Corruit, cecidit, Psalmo uicesimo. Ipsi obligati sunt & ceciderunt: & Genesis quarto. Cur concidit facies tua, & eiusdem uicesimo quinto. Coram cunctis fratribus suis obiit pro cecidit. Inde nomen **קָרַח** cadens uel corruēs: Psalmo quadragesimo quinto. Alleuat dominus omnes qui corruūt, & sicut cætera uerba patitur defectum nun, cata aphæresiu: ut Psalmo tricesimo septimo. Cum ceciderit non collidetur. Præterea recipit formationes suas. Deuteronomij nono. Et iacui coram domino, id est, & cecidi ante dominum. Item sequitur. Quibus eum suppliciter deprecabar, id est, quibus prostratus sum corruui seu iacui. In de casus & eo nomine dicunt quicquid uel de fructibus uel de frugibus cadit **קָרַח** quod translatio nostra quisquilias interpretatur. Quisquilie enim semper pluralis numeri significat quicquid ex arboribus minutis fursulorum decidit, uel quicquid cadit secundum Festum grammaticum. Sic Amos octauo. Et quisquilias frumenti uendamus. Inde **קָרַח** abortiuus fructus cadens immaturus. Ecclesiastis sexto. Pronuncio quod melior illo sit abortiuus. Item membrorum articuli à cadendo sic etiam **קָרַח** nominatur. Iob quadragesimo primo. Membra carniū eius coherentia sibi. Hoc modo & gigantes dicti sunt **קָרַח** quod ita sunt statura excelsi ut cæteri humiles uideantur ante eos cadere. Genesis sexto. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Aliter Iob 14. Mons cadens defluit.

* **קָרַח** Euertit, diruit, discerpsit, disiecit, disgregauit, disperfit, discessit, dilapsus est: primo Regum decimotertio,

Quia uidi quod populus dilaberetur à me, & Genesis nono. Et ab his disseminatum est omne genus hominum super uniuersam terram: quod Hebræi uerbū è uerbo sic legunt, Et de his dispersa est omnis terra. Inde nomen **קָרַח** quod significat dispersionem fulgurum è nubi- bus, & scribitur sex punctis, quod translatio nostra uerbaliter uertit Isaia tricesimo. Allidet in turbine & in lapide grandinis, fortasse Septuaginta imitando qui pro allidet translulerunt fulminabit uerhementer, sed illic nomen debet esse & non uerbum, quod puncta indicant. Simile Psalmo centesimo tricesimo septimo, Et allidet paruulos suos ad petram, id est, disiecit uel disperfit. Item Psalmo secundo. Sicut uas figuli confringes eos, id est, dispergas uel disiecias. Inde instrumentum quo aliquid facile demolimur & dissipamus nominatur **קָרַח** Ezechielis nono. Et uniuscuiusque uas interitus in manu eius, id est, instrumentum destructionis.

* **קָרַח** Anima secundum quod animat: ut Exodi uicesimo primo. Reddet animam pro anima. Iob secundo. Verum, tamen animam illius serua, & scribitur sex punctis, & est generis fœminini: ut Numeri decimo quinto, quod si anima una nesciens peccauerit. Quandoque significat corpus animatum seu totum hominem, & sic aliquando etiam reperitur in genere masculino: ut Numeri 31. Vnam animam quingentis tam ex hominibus quam ex bobus, & pluraliter declinatur tam in masculino, quam in fœminino genere: ut Ezechielis 13. fœminine sic, Ut interficerent animas quæ non moriuntur, masculine uero sic in eodem infra.

Aa Et di-

Et dimittam animas quas uos capitis animas ad uolandum, in quo uersiculo uerumq; genus habetur. Inde nascitur uerbum **וָיָז** quod significat animare seu recreare; quod translatio nostra refrigerare transtulit magis proprie ad psychos secundum græcam consuetudinem. Exodi uicesimotertio. Ut requiescat bos & asinus tuus & frigeretur filius ancille tue & aduena.

* **וָיָז** Accipiter, generale nomen uolucris uenaticæ ad uncis unguibus & naso aquilino, unde dicitur Leuitici 11. Et accipitrem iuxta genus suum.

* **וָיָז** Statuit, erexit; 3. Regum 22. Nec erat tunc constitutus rex in Edom. Inde **וָיָז** statua. Genesis 19. Versa est in statuam salis, inde **וָיָז** statio; 1. Paralipomenon 11. Et statio Philistinorum in Bethlehem, quod in alia forma reperitur Isaiæ 22. Et expellam te de statione tua. Inde **וָיָז** præpositus uel prælatus qui magistratû gerit quasi antistes qui ante stat in omnibus laboribus; 3. Regum 5. Absq; præpositis qui præerant singulis operibus. Inde cataparagogen he finalis **וָיָז** si significat claudum & liguidum quod sic semper stat & non erigitur seu sublimatur. Zachariæ 11. Et id quod stat non enutriet, quod Hieronymus exponit. Et lassâ non sustentat, unde dicitur Threnorum secundo. Firmauit dexteram suam quasi hostis.

* **וָיָז** Volauit, cuius loco nostra translatio iurgari & cõfigere uertit; Threnorum 4. Iurgati quippe sunt & cõmoti; pro quo Hebræi legunt uolauerunt & recesserunt. Mutat autem hoc uerbum aliquândo he finale in aleph, sicut alia quoq; multa facere solent; Ieremiæ 48. Date

florem Moab quia florens egreditur. Hebræi legunt, date alam Moab quia uolans uolabit uel uolitando uolabit. Inde **וָיָז** pluma uel pinnula sic dicitur. Ezechielis 17. Magnis alis multisq; plumis; & Leuitici primo. Vesiculam uero gutturis & plumas proijciat prope altare, quod aliqui excrementa transferunt, quidam ab indefessa uolandi consuetudine uolunt accipitrem esse **וָיָז** dictum.

וָיָז Litem concitauit, seditiones fecit, secundum formam uerborum grauem. Numeri uicesimosexto. Isti sunt Dathan & Abiron qui surrexerunt contra Moysen & Aaron, uerius sic, iste Dathan & Abiron conuocantes consilium ut seditionem facerent uel litem concitarent aduersus Moysen & aduersus Aaron. Inde **וָיָז** iurgium, rixa. Prouerborum decimoseptimo. Qui meditatur discordias diligit rixas, & nomen uerale Exodi 2. Duos Hebræos rixantes. In summa hoc uerbum significat litigium.

וָיָז Vastatum, incultû, desertum est. Isaiæ 37. In eradicationem colliû compugnantium, rectius collium desertorum seu deuastatorum, sic legitur Ieremiæ quarto. Ciuitates tue uastabuntur remanentes absq; habitatore. **וָיָז** & **וָיָז** Floruit. Canticorum 6. Si floruisent uineta. Inde **וָיָז** flos. Genesis 40. Et post flores uuas maturefcere.

* **וָיָז** Instiuit, coëgit, sollicitauit, urgebat; 2. Paralipomenon 2. Præpositosq; eorum tria milia; id est, prouocatores, sollicitatores, & operarum hortatores, & Ezræ 3. Ut instaret super eos qui faciebant opus, & paulo ante: Uturgerent opus domipi. Inde poëta heroicus uel precio uictoriæ qui odas & uersus canit

caniti. Paralipomenon 15. In citharis pro octaua canebant **קננ** id est, græce epiniciū & latine carmen triumphale. Inde sic dictus quod homines ad opera prouocet. Sicut scribit Horatius in arte. Post hos insignis Homerus Dirceusq; mares animos in martia bella. Versibus exacuit, unde sepe in psalmis prenotatur **קננ** ad uictoriam ipsi David, sic exponunt uersiculum illum Threnorum 3. Perijt finis meus, rectius, perijt uictoria mea, sed Lyrā inscribit ad uictoriam quia cum hi psalmi canerentur alter alterum canendo superare studebat: unde etiam translatio nostra superare uertit: Danielis sexto. Igitur Daniel superabat omnes. **קננ** Perpetuum, seculum, æternum: Psalmo 49. pro eo quod nos legimus, Et uiuet adhuc in finem. Hieronymus uerius traduxit. Et uiuet ultra in sempiternum.

קננ Euasit. Deuteronomij 23. Non trades seruū domino qui ad te con fugerit, id est, qui euasit ad te: & Ieremias 7. Et dixistis liberati sumus, id est, euasimus, & uerbum graue **קננ** quod significat euadere fecit. Ezechielis 14. Ipsi iusticia sua liberabūt animas suas, & in alia forma **קננ** Exodi 5. & nō liberasti eos, id est, euadere fecisti, inde nomen participiale. Amos 4. Quasi torris raptus ab incendio, id est, liberatus. Itē nomen aliud **קננ** euasio: Esther 4. Per aliam occasionem liberabuntur Iudei: quod uerbū ē uerbo rectius sic legeretur, Quoniam si tacens tacebis in tempore hoc, dilatio & euasio instabit Iudæis de loco alio: quia uero auferimus, abstrahimus aut spoliamus id quod euadere facimus seu liberamus, iccirco significat hoc uerbū abstra-

here, spoliare, auferre, abscondere. Gen. 31. Tulitq; deus substantiā patris uestri & dedit mihi: sic Exodi 3. & spoliabitis Ægyptum: & Psalmo 119. & ne auferas de ore meo uerbū ueritatis usquequaq; & Exodi 33. Deposuerunt ergo filij Israël or natum sum in monte Horeb.

קננ Custodiuit, obseruauit, seruauit. Prouerborum 22. Oculi domini custodiunt scientiam: Psalmo 119. quia iustificationes tuas exquisiui: & Psalmo 34. Prohibe linguā tuā a malo, id est, custodi. **קננ** Peruertit, desolauit, uastauit: Isaie 1. Sicut ciuitas quę uastatur.

קננ Surculus, uel secundū Hieronymū super Isaia cap. 14. Virgultū quod ad radices arborū nascitur, quod Theodotion appellauit germen: & Septuaginta interpretati sunt florē, Isaie 11. Et flos de radice eius ascēdet: & Hieron. stirpē traduxit, & eiusdem 14. Tu autē proiesctus es de sepulchro tuo quasi stirps.

קננ Rima, fissura, foramen, cauerna: Ieremij 13. Absconde illud ibi in foramine petre: & Isaie septimo. Et in cauernis petrarum.

קננ Fodit, perforauit: Haggei 1. In sacculū pertusum, id est, perforatū, & Habacuk 3. Maledixisti sceptris eius, pro quo alij, perfodisti baculum eius, Vnde illud **קננ** Isaie 44. Et in malleis for mauit illud, de terebris exponunt quibus aliquid perfoditur, sed docti Hebræorū malleū esse latomorū assueuerant, iuxta illud quod legit Iudicū 4. Assumens pariter & malleū: sic enim assumit mem loco nun in principio & thau in fine.

קננ Fœmina. Gen. 1. Masculū & fœminā creauit eos. **קננ** Aestimauit, censuit, exstimaui, nominauit. Gen. 30.

Constitue mercedē tuam quam dem tibi, id est, cense. Amos 6. Optimates capita populorū, id est, astimati & nominati, & Leuitici 24. Cumq; blasphemasset nomē dñi. & maledixisset ei, pro quo sic legunt Hebręi Et recensuit seu nominauit filius mulieris Israhēlitis nomen & maledixit seu blasphemauit. Sic Isaię 62. quod os domini nominauit.

* נֶקֶדָה & נֶקֶדָה Punctū, stigma, nota. Cantic. 1. Murenulas aureas faciemus tibi uermiculatas argento, id est, uerbū ē uerbo, cū punctis argēti uel cum stigmatibus, & ab eo appellāt animalia alba quę habent maculas nigras, similiter animalia nigra quę habēt maculas albas. Gen. 30. Varios & maculosos, & talibus percoribus dictus est pastor uel quilibet armentarius נֶקֶדָה 4. Regū 3. Porro Mesa rex Moab nutrebat pecora multa: uerbū ē uerbo sic, Et Mesa rex Moab fuit armentarius. Nomina etiam à maculis mucor uel aliquid mucosum hoc uocabulo: ut panis qui uetustate fit mucidus. Iosue 9. En panes quando egressi sumus de domibus nostris ut ueniremus ad uos calidos sumpsimus nūc sicci facti sunt, addendum & mucidi: pro quo periphrasticos interpretatio nostra uertit, & uetustate nimia comminuti.

* נֶקֶדָה Mundaui, purgauit, & innocentē iudicauit. Ioēlis ultimo. Et munda bo sanguinē eorum non mundaerā, & Psalmo 19. Et emundabor à delicto maximo: & Exodi 34. Nullusq; apud te per se innocens est: quod uerbū ē uerbo sic legendū est: Et innocens non innocentabitur, hoc est, non uidetur innocēs, sic Numeri 5. Non te nocebunt a quę istę amarissimę, id est, rectius sic: facient te inno,

centem, & infra. Maritus absq; culpa erit, id est, נֶקֶדָה innocens, purgatus, mundus: & pluraliter Genesis quadragesimo quarto. Vos autem eritis innoxii: & Psalmo centesimo quinto. Et effuderunt sanguinem innocentem. Ab eo uocabulo deriuat nostra translatio נֶקֶדָה ciathos in quibus offerenda sunt libamina. Exodi uicesimo quinto. Et ciathos in quibus offerenda sunt libamina.

* נֶקֶדָה Vindicauit, ultus est. Numeri tricesimo primo. Vlciscere prius filios Israhēl: & primo Regum uicesimo quarto. Et ulciscatur me dominus ex te, & Nahum primo. Deus emulator & ulciscens dominus, ulciscens dominus & habens furorem ulciscens dominus in hostes suos: & Leuitici decimonono. Nō quęras ultionem, pro, ne uindices. Inde nomen נֶקֶדָה Psalmo nonagesimo quarto. Deus ultionum dominus deus ultionum.

* נֶקֶדָה Euerit, decidit, excidit, excussit, dirupit. Isaię 24. Quomodo si paucę oliuę quę remanserunt excutiantur ex olea, & eiusdem 17. Sicut excussio oleę: & eiusdem decimo. Et subuertentur condensa saltus eius ferro. Cum autem excidendo aliquid soliti simus circuire ac bipennem circumducere, ideo uerbū hoc etiam circumgyrare significat. Iob 1. Cumq; in orbem transissent dies, quasi cum essent dies conuiuiorum euersi.

* נֶקֶדָה Effodit, eruit, primo Regum undecimo. Vteruam omnium uelstrum oculos dexteros: & Iudicum decimosexto. Statim eruerunt oculos eius. Inde נֶקֶדָה locus effossus seu erutus ut est foramen uel fissura seu rima. Exodi 33. Ponam te in foramine petre, & Isaię 2. Et ingre

Et ingreditur scissuras petrarum.

* וַיִּקַּח Cœpit, illaqueauit, cōprehendit: Psalmos. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator: & Deuteronomij 12. Caue ne imiteris eas, uerbum ē uerbo sic: Caue tibi ne capiaris post eos, est enim hoc loco uerbū passiuum: & Deuteronomij 7. Ne offendas propterea, rectius sic: Ne illaqueeris in eo, & Psalmo 38. Et uim faciebant qui querebant animam meam: rectius sic, Et scandalizabant, hoc est, tendicula & offendicula posuerūt, querebantes animam meam. Hieronymus interpretatur: Et iruebant querebantes animam meam.

* נָרְדָּס Nardus, Canticorum 4. Nardus & crocus. Item eiusdem 1. Nardus mea dedit odorem suū, & pluraliter eiusdem 4. Ciperi cum nardis.

* וָשָׁח Oblitus est, Genesis 41. Obluisci me fecit deus omnium laborū meorum & domum patris mei. Inde Manasse nomē primogeniti filij Ioseph.

* נָשָׂא Sumpsit, leuauit, tulit, porta uit. Genesis 13. Nec poterat eos capere terra, id est, portare, uerbum ē uerbo sic, Et non tulit eos terra: & Ieremij 31. Quoniam sustinui, id est, tuli opprobriū adulescentię meę, & Genesis 45. Et tollite patrem uestrum: & Numeri 4. Tolle summam filiorum Cahath, & cata aphæresin nun literæ principalis. Genesis 44. Imple saccos eorum frumento quantum possunt capere, id est, ferre. Similiter Iob 21. Sustinete me & ego loquar: & Genesis 40. Qui faciens grande conuiuium pueris suis recordatus est inter epulas magistri pincernarum & pistorum principis restituitq; alterum in locum suum ut porrigeret ei poculum, alterum suspē-

dit in patibulo ut coniectoris ueritas probaretur. Istelocus uerbum ē uerbo secundum hebraicam ueritatem sic legatur, Et fecit conuiuium omnibus ministris suis & extulit caput principis pincernarum & caput principis pistorum in medio ministrorum, & restituit principem pincernarum ad pincernationem suam, & tradidit poculum in manum Pharaonis, & principem pistorū suspendit, sicut exposuit seu coniecurauit eis Ioseph. Inde nomen נָשָׂא eiusdem 37. Et camelos eorum portātes aromata. Inde נָשָׂא portatio, gestamen, onus, & omne quod fertur seu portatur. Numeri 4. Hęc sunt onera eorum, rectius sic, Hęc est custodia onerum eorum, & in diuersis formis Isaię 46. Onera uestra graui pondere usq; ad lassitudinē concabuerunt & cōtrita sunt simul. Omnia talia quandam leuationem, sumptionem, & baiulationē significāt, & secundum subiectam materiam istuc quadrant. Exodi 20. Non assumes nomen domini dei tui in uanum, & Numeri 23. assumptaq; parabola sua dixit: & Psalmo 141. Eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. Inde נָשָׂא uiri eleuati supra alios & praelati: ut Exodi 22. Et principi populi tui non maledices, & pluraliter Genesis 25. Duodecim principes tribuum suarum, & reperitur sine nun principali נָשָׂא Iob 20. Si ascenderit usq; ad cælum superbia eius, id est, prælatura & excellentia eius, ut patet Genesis 49. Prior in donis, id est, excellentior in prælatura uel exaltatione. Inuenitur quandoq; etiam commutatio sin in samech & aleph in he נָשָׂא ut Psalmo 4. Signatus est super nos lumen uultus tui domine, quod secundum rabi

Salomonē intelligit sic, Leua super nos uexillum scilicet lumē uultus tui: & Hieronymus de hebraica ueritate sic trāslulit. Leua super nos lumen uultus tui domine, quādoq; solo caret aleph, Psalmo tricisimo secundo. Beati quorum remissae sunt iniquitates, id est, quorum retulit peccata: & significatur hac dictione oblatum, donum ac munus, propter sumptionem. Genesis quadagesimotertio. Et mirabantur nimis sumptis partibus quas ab eo acceperant maiorq; pars uenit Benjamin, quod uerbum ē uerbo sic transfertur. Et mirabantur uiri quicq; ad proximum suum, & leua uerit dona à conspectu illorum illis & augebatur donum Benjamin plusquam donum uniuersorum, eo nomine uocatur oblatio quae fit deo אֲשֶׁר־יְיָ mutando he finale in thau, quod pro mea opinione non recte translatio nostra uertit precium: secundo Paralipomenon uicesimo quarto. Et fecerunt arcam posueruntq; eam iuxta portam domini forinsecus, & p̄dicatū est in Iuda & Ierusalem ut deferrent singuli precium, id est, oblationem quod constituit Moses seruus dei, quia uero sic idem significat quod אֲשֶׁר־יְיָ id est, oblatio, ideo putat aliqui sacrificium nostrum massa significari qd nos missa dicimus, de quo tamen aliter disseruimus supra in litera mem. Item usu prophetarum saepe & multum inuenies onus, uide in cōcordantijs maioribus, quod tamen Septuaginta interpretes teste Hieronymo in prologo Nahum assumptio uerterunt.

* אָרָס אָרָס Arsit, flagrauit. Nahum primo. Et contremuit terra à facie eius, pro arsit uel flagrauit terra: & Iob septimo. Et reuelabor loquens mēcum in stratu

meo, quod uerbum ē uerbo Hebraei legunt. Ardebit flagrauit uel uretur in eloquio meo cubile meum, sed quid nobis auxilij supeditabit translatio Iob, quae teste Hieronymo in eiusdē prologo uerbum non sequitur de uerbo, sed ex ipso hebraico arabicoq; sermone & interdū Syro nunc uerba nunc sensus nunc simul utrunq; resonat. Sic exponunt aliqui locum Leuitici tredecimo. Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color siue pustula, aliter & hoc modo uerbum ē uerbo, Homo cum fuerit in cute carnis eius ardor aut pustula: quamuis chaldaica translatio habeat sinum uel concauitatem.

* אָרָס Errauit, inde actiue אָרָס decepit. Genesis tertio. Serpens decepit me, quod exponit rabi Salomon, id est, errare fecit: & in Abdia propheta, Superbia cordis tui extulit te, quod Ionathas chaldaice sic uertit, Prouitas cordis tui seduxit te: & Ieremiae quarto. Heu heu domine deus ergo ne decepisti populū iustum. אָרָס Destruxit, deualtauit, demolitus est, & desolauit. 4. Regum 19. Eruntq; in ruinam collium compugnationem, id est, destructionem, deualtationem, & desolationem: Threnorum tertio. Formido & laqueus facta est nobis uaticinatio & contritio: ubi Nicolaus de Lyra opinatur & ego pariter cū illo asseruarem, uitio scriptoris pro uastatione uaticinationem esse positam, legit enim apud Hebraeos uastatio.

* אָרָס Mobilatauit, afflauit. Isaia 40. Quia spiritus domini sufflauit in eo: & Psalmo 147. Habitu spiritus eius & fluente aqua: & Genesis 15. Et abigebat eas Abram, id est, moueri fecit.

* אָפּגַבְּ & אָפּחַבְּ Apprehendit, afsecutus est, attigit: Levitici 25. Sin autem non habuerit proximū & ipse preciū ad redimēdum potuerit inuenire, pro quo secundum Hebręos sic legitur, Et uir cui non fuerit redemptor & afsecuta sit manus eius inuenerit; uidelicet redēptio nem illius, & Genesis 47. Et non peruenunt usq; ad dies patrū meorū, pro nō attigerūt, apprehenderunt, afsecuti sunt dies patrum meorum.

* אָפּחַבְּ Oblitus est: Threnorū 3. Oblitus sum bonorum; & Psalmo 88. Et iusticia tua in terra obliuionis.

* אָפּחַבְּ Fœnerauit, mutuauit: Ieremię 15. Non fœneraui nec fœneraui mihi quisquā: & Isaie 24. ut qui repetit: sic qui debet, redius ita: ut qui mutuauit sic qui mutatur: & 4. Regum 4. Creditor uenit ut tollat duos filios meos ad seruiendum sibi, & infra eodem, Vade uende oleum & redde creditori tuo, & quandoq; mutatur he finale in aleph: Nehemię 5. Vsuras ne singuli à fratribus uestris exigitis:

* אָפּחַבְּ Momordit. Ecclesiastis 10. Si momorderit serpens: & Prouerbiorū 23. Et in nouissimo mordebit ut coluber: & Habacuk 2. Nunquid non repente confurgent qui mordeant te: & Micheę tertio. Qui mordent dentibus suis.

* אָפּחַבְּ Fœnus, usura. Exodi uicesimo secundo. Nec usuris opprimes, rectius sic, non pones super eum usuram; & Psalmo decimoquinto. Pecuniam suam non dedit ad usuram. * אָפּחַבְּ Depositorium, gazophylacium, thesauraria camera: Nehemię tertio. Post eos ædificauit Meshullam filius Barachie contra gazophylacium suum.

* אָפּחַבְּ Extirpauit, euulsus seu elatus

plus est: Deuteronomij decimonono. Ferrumq; elapsus de manubrio amicum eius percussit, id est, extirpatum, & Deuteronomio uicesimo octauo. Quia defluunt & deperibunt, rectius sic, quia extirpabitur uel euellet oliua tua: & eiusdem septimo. Et deleuerit gentes multas coram te, id est, extirpauerit: rabi Salomon exponit hoc uocabulum sic proiecit, & secundum rabi David Kimhi significat deponere & abscondere.

* אָפּחַבְּ & אָפּחַבְּ Spiraculum, flatus, anhelitus, halitus, spiritus, iuncta finalitatis litera: Isaie secundo. Quiescite ab homine cuius spiritus in naribus eius est. Item tertio Regum decimo septimo. Eterat languor fortissimus ita ut non remaneret in eo halitus: & Genesis 7. Et cuncta in quibus spiraculū uitę est intra: sic Genesis 2. Et inspirauit in faciem eius spiraculum uitę: & additur uitę ut intelligatur omnis flatus habens in se uitam: de alijs enim uētis, spiritibus seu flatibus hoc uocabulū non dicitur: & secundum rabi Abraham Aben Ezra de solo homine dictum inuenitur. * אָפּחַבְּ Talpa secundum rabi Salomonem qui hoc scribit in commentarijs super pentateuchum. Levitici undecimo. Lacerta & talpa omnia hæc immunda sunt. Significat etiam uolucrum ex auiibus immunis & prohibitis, quam paulo superius in eodem cap. nostra translatio cygnum interpretatur, sed rabi Salomon ubi super prescribit auiem esse quę noctu uolitat, Neoterici auiculam sic nominant similem noctuę qua aucupes in aucupijs diurnis utuntur super ligno fissili, & sic erit nomen æqui uocum, ut habetur ex eodem capite 11. Levitici.

nitium eius sit **וַשָּׁ** & nun litera per dages ipsius sin seu uerius hic per dages ipsius literę mem apposita absorbet & euanesceat, ut latius docebimus in arte grāmatica. Inde ferrare & cetera deriuata.

* **וַשָּׁ** Confregit, contriuit, perdidit & deficere fecit, quod transumptiue uertit translatio nostra. Ieremię 51. Deuoratum est robur eorum, quod Ionathas chaldaice sic traduxit: Fracta est uis seu uirtus siue uirilitas eorum, & Isaia 41. Lingua eorum siti aruit, id est, defecit seu perdidit est: & in passiuo Isaia 19. Et arefcent aque de mari, id est, deperdentur.

* **וַשָּׁ** Semita. Psalmo 119. Deduc me in semita mandatorum tuorum, & Iob uicesimo octauo. Semitam ignorauit auis: & cata paragogen recipit in fine beliteram, Isaia 43. Et in aquis torrentibus semitam.

* **וַשָּׁ** Dismembrauit, concidit in particulas, quasi liceat dicere frustra uel seu particulauit. Leuitici 1. Artus in frustra concident: quod uerbum ē uerbo sic uertitur. Et particulabitur ipsa in particulas suas. Inde **וַשָּׁ** sectiones, dismembrationes, portiones & membra.

* **וַשָּׁ** Fudit, fluxit, effusum est, uel stillauit: 2. Paralip. 34. Iccirco stillabit furor meus super locum istum: & Exodi 9. Nec ultra stillauit pluuia super terram: & 2. Regum 21. Donec stillaret aqua super eos de celo: & Habacuc 1. Indignatio eius effusa est ut ignis: & Iob 10. non ne sicut lac mulsisti me, id est, fluere uel stillare me fecisti seu fudisti.

* **וַשָּׁ** Tradidit, dedit, obtulit, largitus est. Genesis uicesimo quinto. Largitus est Abraham munera, & eiusdem uicesimo quarto. Fratribus quoque eius &

matri dona obtulit: & eiusdem 23. Agrum trado tibi, & infra. Dabo pecuniam pro agro: pariter quandoque defectum principum quandoque finis, quandoque utriusque: Exemplum primi Genesis 24. Et dedit ei oves & boues, similiter Gen. 14. Da mihi animas. Exemplum secundi Iosue 6. Ecce dedi in manus tuas Ierecho. Exemplum tertij 2. Regum 22. Inimicos meos dedi mihi dorsum. Inde nomina **וַשָּׁ** **וַשָּׁ** datio, donatio, munus, donum: Ecclesiasticus quinto. Hoc est donum dei, quod simul tam per aph Chesin quam etiam per apocopen scribitur.

* **וַשָּׁ** Dissipauit, euerit, destruxit. Iob 30. dissipauerunt itinera mea.

* **וַשָּׁ** Diruit, rupit, destruxit. Iudicij 6. Quia destruxit aram Baal: & paulo superius in genere passiuo. Viderunt destruat aram Baal, & Psalmo 52. Propterea deus destruet te in finem, & Ieremig 1. Vteuellas & destruas.

* **וַשָּׁ** Rupit, dissoluit: Psalmo 2. Dirumpamus uincula eorum, & Isaia 5. Et non rupetur corrigia calciamenti eius: & Leuit. 22. Omne animal quod uel contritis uel tunsis uel sectis ablatisque testiculis est non offeretis domino, pro tūlis uertere debuit ruptis: & Onkelus chaldaice dissolutis seu eradicatis traduxit: sic Ecclesiasticus quarto. Funiculus triplex difficile rumpitur, sic Ieremię secundo. Rupisti uincula mea, uerius legitur sic, Rupisti uincula tua.

* **וַשָּׁ** Prurigo fontica seu scabies intensa sub pilis & capillis scatens, quę a cōtagione dicitur psora, quia morbus est contagiosus, ideoque uocatur secundum nostram translationē lepra. Leuitici tredecimo. Quia lepra capitis ac barbe est: & infra

& infra eodem appellatur macula. Si nō creuerit macula: & infra, abique loco maculae.

✽ נִטְרָא Subsilire fecit, id est, leuiter saltare curauit, uel exilire fecit, id est, soluit scilicet transferendo à uinculis. Leuitici 11. Crura per que salit super terram. Habacuk 3. Aspexit & dissoluit gentes, id est, fecit exilire: & Psalmo 146. Dominus soluit compeditos. נִטְרָא Nitru: Ieremie 2. Si laueris te nitro, & secundū Lyrā species est terrae qua purgatores uestium utuntur. Neoterici uocant eretam.

✽ נִשְׁחַד Euulsit; Regum 14. Et uellet Israhel de terra bona: & Ieremie 31. Et sicut uigilaui super eos ut euellerem: & infra, Non euellatur & non destruetur in perpetuum. Omnia significata eius uerbi significant eradicare, & extirpare atque euellere.

יָרָא חָאֵל וְכִי תִרְכָּב

סִי Tinea: Isaiæ 51. Et sicut lanam sic deuorabiteos tinea.

✽ סִי Genus quoddam mensurę seu modius: 4. Regum 7. Modius similę uno statere & duo modij hordei statere uno, ubi ponitur plurale suum masculinum & anomalum, sed regulare legitur Genesis 18. pro eo quod ponitur tria lata similę, uerius legunt Hebræi, tres mensuras farinæ. סִי מִסָּאֵה Mensura duplicata seu cummulata, quod translatio nostra exponit mensuram contra mensurā. Isaiæ 27. In mensura contra mensuram cum adiecta fuerit iudicabiteam, & uidetur de superiore uocabulo esse geminātū.

✽ סִי Euicit, prædauit; Isaiæ 9.

Quia omnis uiolenta prædatio, quod uerbum ē uerbo sic legitur, Omnis euictio euicta seu prædatio prædata cum tumultu & uestimētum uolutum in sanguine erit ad incendium cibus ignis, quasi diceret, alia bella fiunt cum tumultu & strepitu equorum & cum præda uictorū & cum cruentis exuijs, quia alter alterū percutit gladio & exuiæ uoluuntur in sanguine, sed hoc prælium non sic erit, non enim gladio nec tumultu neq; sanguine conficitur, sed erit incendium esca ignis: ubi rabi Dauid Kimhi in commentarijs Isaiæ opiniones uarias Iudæorum insinuat, scilicet quod etiam animæ cremantur igne & nihilominus uiuunt. Et nota quod hanc dictionem non inuenio alibi, quare laborandum fuit.

✽ סָבַב Circumdedit, circumduxit, uertit, gyravit, circuiuit: Genesis 2. Ipse est qui circuit omnem terram Heula. Eccllesiasti 1. Et flectitur ad aquilonem lustras uniuerſa, in circuitu pergit spiritus & in circulos suos reuertitur, ubi translatio nostra oratorie sensum de sensu non uerbum de uerbo traduxit, & per apocopen סָבַב 2. Regum 14. Reuertatur in domum suam & faciem meam non uideat, reuersus est itaq; Absalom, & 4. Regum 20. Qui conuertit faciem suam ad parietem. Inde nomen סָבַב amplexatio, gyratio, circuitus. Ezechielis 1. Et splendor eius in circuitu: accipit in principio quādoq; nunquādoq; mem ut סָבַב Canticorum 1. Dum esset rex in accubitu suo, id est, in amplexu: & 3. Regū 6. Per circuitum sculpsit uarijs cælaturis, quāuis autem rabi Iona uerbum hoc in tria significata distinxerit, tamen imitando rabi Iudam dico singula posse ad unam quodam,

quodammodo significationem reduci, ut patet bene considerati. Et nota quod **סבא** passivum est huius verbi, quamvis translatio nostra in genere activo traduxerit. Genes. 19. Viri civitatis uallauerunt domū illius; debuit enim dicere uertebantur ad domum.

* **סבא** Inebriatus est, potavit, cōvivavit, ingurgitavit uinum. Isaia 56. Venite sumamus uinum & impleamur ebrietate: pro quo rectius Septuaginta traduxerunt, & inebriemur. Deuteronomij 21. Commessionibus uacat & luxuriæ atq; conuiuijs: quod duobus uerbis rectius sic **סבא וסבא** cōmessator est & potator: alemanice, fressen und sussen. Nahum 1. Sic conuiuui eorū pariter potantur, qd' alij sic legunt, Et sicut potatores inebriati, & loquitur propheta secundū doctriā rabi David Kimhi in cōmentarijs super duodecim de potatoribus ebrijs, qui cadunt in terram & non est in eis uirtus resistendi siue sistendi.

* **סבא** Ciuitas est regalis Æthiopie, ut scribit Hieron. in libro de locis hebraicis: & ad imitationē Eusebij tunc scribit Saba per litteram samech, Isaia 43. Dedi propiciationē tuam Ægyptū Æthiopiam & Saba pro te, & nanciscit nomē à Saba filio Chus. Gen. 10. Filij autē Chus Saba, Heuila, & Sabata. Nam aliud uocabulū Saba scribitur per sin litterā & significat Arabiam à suo autore Saba filio Raema, ut eodem quo supra loco Genes. 10. & ab eo dicuntur Sabæi uon Æthiopici ut supra, sed Arabici: de quibus Strabo cosmographus libro 16. postquam de Nabathæis multa locutus est ait. His proxima est felicissima Sabæorum terra quæ maxima natio est: apud hos thus & myrrha

& cynamomum nascitur. Vnde quando inuenitur per sin litteram scriptum, transfertur Arabia: ut Psalmo 62. Et dabitur ei de auro Arabiæ. Item eodem paulo superius. Reges Arabum & Saba dona adducent: ubi utraq; uocabula in eodem uersiculo reperies. Solent igitur in hoc uocabulo facile deuiare quandoq; improvidi non intuentes orthographiam: quod arbitror non data opera Hieronymo nostro contigisse, cum in libro hebraicarum quæstionū exponit supra allegatum textū Genes. 10. Filij Chus Saba & Heuila, subiungendo sic, Saba à quo Sabæi de quibus Virgilius. Solis est thurea uirga Sabæis, hęc ille. Mox enim subsequenti expositione uersiculi, Filij Raema Saba & Dadan redit in uiam, & ostendit diuersitatem samech & sin litterarū in eisdem uocabulis, quod tu nota diligenter. Sabæi enim à Saba per sin litteram scripta dicuntur, & non ab Æthiopicis: quod clare indicat Stephanus Byzantius in libro de urbibus & populis cum ait: quod Saba ciuitas magna est & regio prope mare rubrum, unde dicuntur & Sabæi populi & Sabæa regio. Suidas autem mare quidem erythræum scribit esse ad sinum Persicum: & Plinius in lib. 5. naturalis historie cap. 11. docet Arabiam ad mare rubrum pertingere illā scilicet odoriferā & diuitē ac beatę cognomine inclytam. Saba igitur per sin Arabia est thurifera: per samech autē Æthiopica. Ex quo perspicue intelligitur reginam Saba quæ ad audiendum Salomonē accesserat, Regum 10. non fuisse Æthiopissam sed reginā felicis Arabiæ.

* **סבא** Intricauit, perplexit. Nahum 1. Quia sicut spinæ se inuicē cōplectuntur. Inde

Inde nomen **אֲרִיֶּס** intricatio, perplexio siue complexus. Genesis 22. Viditq; post tergum arietem inter uepres herentem cornibus: hebraice sic legitur, Et leuauit Abraham oculos suos & uidit & ecce aries post deprehensus in perplexu cum cornibus suis. Chaldaica translatio expressit arbutum dicens, quod aries erat iunctus in arbutto cum cornibus suis, & potest fieri quod densitas frōdium inter se perplexa in modum coherentium ueprum hoc modo dicatur transumptiue. Vnde translatio nostra uertit syluam, Psalm 74. Quasi in sylua lignorum securibus, quod Hieronymus in Psalterio de hebraica ueritate traduxit sic, In saltu lignorum secures, quamuis alij exponāt. In perplexu fruteſti secures: similiter exponunt quod legimus Iob 8. Super acetuum petrarum radices eius densabuntur sic, Super fontem seu scaturiginem radices eius frondescent, id est, frōdibus perplexabuntur seu intricabuntur: & si hoc modo reperies aliquando per sin loco samech scriptū, idem significat scilicet frondes perplexas & intricatas.

* **כָּבֵל** Tulit, portauit: Threnorum 5. Nos iniquitates eorum portauimus: & Isaiæ 46. Ego portabo, & eiusdem 53. Et dolores nostros ipse portauit. In alia forma Ecclesiastis 12, ubi nos legimus impinguabis locusta, alij uertunt: onerabitur dorsum seu facient portare lumbos. Inde **כָּבֵל** nomen, onus, gestamē: 3. Regum 5. Septuaginta milia eorum qui onera portabant.

* **כָּרַע** Curuauit, geniculauit, Isaiæ 44. Curuatur ante illud & adorat: & secundum Onkelum Chaldeum hoc uerbum significat adorare, Nam ipse in sua

translatione sic solet interpretari, ut Genesis 35. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies.

* **אֲרִיֶּס** Appropriatum, proprium, & peculiare: & accepta in fine cata paragon he litera **נֶאֱרָא** significat idem quod peculium appropriatum siue proprietas: Exodi 19. Eritis mihi in peculium de cunctis populis: & 1. Paralippomenō 29. De peculio meo aurum & argentum do in templum dei mei: & significatur hoc uocabulo quicquid mihi ipsi proprie reposui in thesaurum: & logici Hebræorum appellant sic unum de quinq; prædicabilibus quod & nos dicimus propriū.

* **מַגִּיֶּשֶׁת** Magistratus & prelatus. Nehemias 5. Et increpauit optimates & magistratus: & infra eodem, Iudæi quoq; & magistratus: & Isaiæ 42. & adducet magistratus quasi lutum: & dicitur Sagan sacerdos magnus seu summus pōtifex. Inde Berosus in libro deflorationū chaldaicarum secundo sic scribit. Primum itaq; dixerunt ogygisā sagan, id est, illustrem sacrorum pontificem Noham, hæc ibi.

* **כָּסָה** Clausit. Genesis 19. Clauseruntq; ostium: 1. Regum 1. Dominus autem concluderat uuluum eius. Inde nomē **כָּסָה** clausura, claustrū, clausio, seu cōclusio uel condaue: Isaiæ 42. Ut educes de cōclusionē uinctum, & pluraliter generis fœminini: Psalm 18. Et claudica uerunt de semitibus suis: quod rectius traductum fuit: 2. Regum 22. Et contrahentur in angustiis suis, sed uerius sic: Et claudicabunt a uinculis suis. Est & aliud nomen **כָּסָה** quod significat siue carcerem seu collumbare aut collarium, quod translatio nostra caueam interpretatur, Ezechielis 19. Et miserunt eum in caueā.

Inde

Inde dicitur id quod cōstringit aliquam rem & simul continet quasi clausura. Exodi 25. Faciesq; illi labium aureum per circūcūctum & ipsi labio coronam in terra silē altam quatuor digitis & super illam alteram coronam aureolam: Quod de uerbo ad uerbum sic ponitur: Faciesq; illi cōplexum siue marginem aureum circulariter, & facias ei clausuram pugillarem, hoc est, ad mēsuram pugni circulariter, & facias peripheriam seu continentiam auream ipsi clausuræ circulariter. Item aliud uerbum graue אָרָרָא Levitici 13. Recludet eum sacerdos septem diebus.

אָרָרָא Tradidit. Deuteronomij 23. Non trades seruū domino suo: & 1. Regum 23. Si tradent me uiri Keilæ: & hoc significatum quodammodo assimilatur superiori: unde sæpius promiscue trāsferitur: sicut 1. Regum 26. Conclūsit deus inimicū tuū hodie in manus tuas: quod alij interpretantur tradidit. אָרָרָא Aurū

sæpius purgatum atq; optimum, & dicitur græce aurum obrizon, id est, secundum Suidam aurum sæpe probatū igne ac purissimum. Ego uocabulū illud græcos putare ab insula Ophir denominasse, ut supra in dictione Ophir ostēdimus. Sic legitur Iob 28. non dabitur aurum obryzum pro ea. אָרָרָא Instrumētum

bellicum, quod spatham, frameam, mucronem seu gladium appellant: Psalmo 35. Effunde frameam & conclude aduersus eos qui persequuntur me: quod Hebræorū aliqui non minus docti sic legunt: Arma capesse, lanceam & spatham in occursum persecutorū meorum. אָרָרָא

Imber seu impetuosa pluuia, trāslatio nostra frigus traxit. Prouerbiorum 27. Tecta persillantia in die frigoris: quod

Hebræi sic legunt. Impluium assiduum in die impetuosū imbris: fortasse à claudendo, quia impetuusus imber recludit homines in domibus ne spicientur.

* אָרָרָא Lignum quo pedes uinctorum continentur: eam ligaturam trāslatio nostra neruum uertit. Iob 13. Posuisti in neruo pedem meum.

* אָרָרָא Linteum, sindon. Prouerbiorum 31. Sindonem fecit & uendidit, & pluraliter ludicum 14. Triginta sindones & totidem tunicas: nos uulgo camissas lineas dicimus.

* אָרָרָא Directio, ordo siue ordinatio. Iob 10. Et nullus ordo, hebraice sic, & nō ordines. Inde gradus ordinati ad modum cochleg ad introitum domus uel uelut stibulum accepta per prothefin memlitera & in fine paragoge אָרָרָא trāslatio nostra posticum uertit. Iudicum 3. Per posticum egressus est Ehud. Est quādo trāsmutatūr samech in schin consonantem, ut sæpe in alijs quoq;.

* אָרָרָא Rotundum & politum ut splendeat, quod trāslatio nostra uertit tornatile. Canticorum 7. Umbilicus tuus crater tornatilis. Inde species quēdam monilium quibus ornatur cingulus aut phalera, scilicet folium rotundum de metallo polito ad modum corporis lunaris, quod trāslatio nostra uertit lunulam, & tamen quandoq; scribitur schin litera loco samech, Isaia tertio. Et lunulas & torques. אָרָרָא Vincula, carcer. Genesis 40. Misi eos in carcerem, ubi ponitur domus uinculorum.

* אָרָרָא Declinauit, uertit, recessit, redijt: secundo Regum primo. Sagitta Ionathæ nunquā redijt retrorsum, quam uis quandoq; scriptum sit per sin, hoc fit

tamen loco samech. Item Sophonij. Et qui auertuntur deposit tergum domini: & Psalmo 129. Confundantur & conuertantur retrorsum. Inde quidam deriuant שֶׁכֶּם spurcum, obsecrum, lutulētum, sordidum, sordidum & abominabile: Psalmo 53. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt; quod de uerbo ad uerbum sic intelligunt: totum spurcicia, simul sœtuerunt seu abominabiles facti sunt; & Pro uerbiorum 14. Vjs suis replebitur stultus, quod Hebręi legūt, de vjs suis replebitur spurcus corde. Nam corde est de textu asterisco notandum: logici unum ex quinque prædicabilibus sic nominant quod genus dicimus. מְצִיטָּה Regio, natio, determinatio, limitatio, sepes. Canticorum 7. Vallatus lilij.

* שֶׁכֶּם Arcanum, secretum, mysterium, sacramentum: Psalmo 25. Firmamentum est dominus timentibus eum: quod rectius uertit Hieronymus: secretum domini timentibus eum. Vnde alij dicere uolunt, consilium silentiariū, quia secrete teneatur: uide Lyram eodem in loco. Sic Amos 3. quia non faciet dominus deus uerbū nisi reuelauerit secretū suum ad seruos suos prophetas: sed Ieremix 15. Non sedi in consilio ludētiū: & Psalmo 111. In consilio iustorum & cōgregatione. Cabalistæ mysterium & sacramentum interpretantur.

* מְצִיטָּה Velauit, & præpositione men literæ significat uelamen. Exoditricesimoquarto. Posuit uelamen super faciem suam. Vnde propter facilē transitum samech in sin literā, Cabalistæ nostri temporis nomen Ihesuh saluatoris interpretantur deum uelatum, sicut in Capnione nostro & eius libri uolumine

tertio scripsimus.

* שֶׁכֶּם Perfudit, inunxit. Danielis decimo. Sed neq; ungento unctus sum: & Ruth tertio. Lauare igitur & ungere. Rabi Ionas geminando finalem literam dixit significari ungentum preciosissimū quo maximi reges solebant inungi. Vnde loquitur propheta de principe Tyri. Ezechielis uicesimo octauo. Tu Cherub extensus & protegens, ubi Septuaginta unctus transulerunt, & secundum allegatum rabilonam sic legendum est: Tu Cherub unctus preciosissimo ungento, id est, maiestate præditus: & hæc lectio multum placet magistris Hebræorū, & maxime rabi David Kimhi in libro de radicibus: & præposito mem significatur secundum preceptorem meum rabi Iacobum Iehielem urceolus olearius: quarto Regum quarto. Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea nisi parum olei quo ungar: rectius sic, nisi urceolū olei. Indicauit enim mulier ad necessitatem famis & non ad superfluitatem unctiōis aliquantulum sibi superesse, & sic quo ungar non est de textu hebraico sed obelisco perimēdum. David Kimhi interpretatur asuch lagunculam olei, ab hoc uerbo, per prothesin aleph.

* שֶׁכֶּם Purgauit. Regum 24. Ingressus est Saul ut purgaret uentrem: & Iudicū 3. Forfan purgat aluum in æstiuo cœnaculo. Hic modus loquēdi pertinet ad omnem curam rerum necessario incumbentiū, & ita Ionathas Chaldeus interpretat. Ingressus est Saul ad faciendū necessaria: alij deriuat à שֶׁכֶּם alij à שֶׁכֶּם

* שֶׁכֶּם Equus: Psalmo 32. Nolite fieri sicut equus & mulus. Exodi 14. Et omnis equitatus Pharaonis: qđ etiā in feminino

minio genere dicitur Canticorū 1. Equi
tatu meo in curribus Pharaonis assimi
lauite. פסד Species auis, quam au
tores varie nominant. Nam Isaiæ 38. di
citur. Sicut pullus hirundinis, sed sunt
ibi duo diuersa uocabula per articulū hy
podiaſtolis distinguenda, ut sit sensus. Si
cut hirundo & grus seu ardea uel cico
nia; alij cornicem uocant. Symmachus
non asperit orthographiam & ergo erra
uit transferens: sicut hirundo inclusa. In
uenitur in hac eadem diſtione uau muta
ri in iod. Ieremiæ 8. Turtur & hirūdo &
ciconia, ubi Symmachus pro hirundine
translulit cicadā. Vide quanta sit dubi
tatio in uocabulis rerum non solum lati
nis uerum etiam Hebreis.

* פסד Defecit, desijt, finiuit, termi
nauit. Esther 9. pro eo quod post longos
ambages translatio nostra oratorie uer
nit. Iſu sunt dies &c. sic hebraice legitur,
Et dies sortium iſti non prætēbūt de me
dio ludæorum & memoria eorum non
desinet uel finietur à semine illorū, ſequi
tur. Et scripsit Esther regina &c. Inde no
mē פסד finis seu terminus. Ecclesiastis
12. Finē loquendi pariter omnes audia
mus, & eiufdem 7. In illa enim finis cun
ctorū admonetur, & caue ne coincidas
cum alio uerbo פסד quod cōgregare ſi
gnificat, ut in litera aleph ostendimus, ut
Gen. 25. Cōgregatus ē ad populū su
um, sic enim facile tibi error cōtingeret,
ut Sophoniæ 1. Cōgregans congregabo
omnia à facie terrę dicit dñs, congregās
hominem & pecus cōgregans uolantia
cœli & pisces maris; quod Septuaginta
interpretes rectius traduxerunt sic, De
fectione deficiat à facie terrę dicit domi
nus deficiat homo & iumenta deficiant

uolantia cœli. פסד Papyrus, iūcus,
uel carex. Exodi 2. Et exposuit eum in ca
recto, & infra: ſicellā in papyrione, qua
si diceret in iunceto. Rabi David Kimhi
in cōmentarijs super Ionam ſcribit uoca
ri algam: est autem alga herba quę naſci
tur in aquis, ſecundum alios fucus mari
nus nominata, ſic enim Suidas ait: Fucus
est graminosum ſeu graminetum maris.
Vnde mare rubrū ſic dicit פסד פסד Pſal
mo 106. Et irritauerunt eum aſcendētes
mare rubrum; & infra eodē, Et increpuit
mare rubrum, id est, caricoſum. פסד
Ripa, extremitas, litus, ſummitas, & for
taſſe à primo deducit, 2. Paralip. 20. Et
inuenietis illos in ſummitate torrentis.

פסד Procella, fluctus, pelagus, long
2. pelagus operuit caput meum, quod Io
nathas chaldaice exponit mare papyri.

פסד Tempeſtas, turbo, uentus bo
reas. Isaiæ 17. Et ſicut turbo coram tem
peſtate; alius, ſicut globus ante turbinē;
& Iob 21. Et ſicut ſauilla quam turbo di
ſpergit: & Nahum 1. Dominus in tem
peſtate & turbine uię eius.

* פסד Recessit, declinauit, deſtitit.
Numeri 12. Nubes quoq; reſeſſit quę e
rat ſuper tabernaculo; & Pſalmo 37. De
clina à malo & fac bonū; & Pſalmo 119.
Declinate à me maligni. Quia uero ut ſu
pra oſtēdimus facile tranſit ſamech in ſin
& econuerſo, iccirco reperit hoc uerbū
quandoq; per ſin ſcriptū: ut Oſeę 9. Sed
& uę eis cum reſeſſero ab eis, inde uerbū
graue ſeu tranſitiuū פסד id est, facio re
cedere. Deuteronomij 7. Auferet domi
nus à te omnem languorem, id est, rece
dere faciet, & in alia forma ſcilicet paſſi
uo neutra פסד Exodi 3. Cernens autē do
minus quod pergeret ad uidendū, id est,

si sic loqui liceat quod fieret declinare ad uidendum, & supra eodem. Vadā & uidebo uisionem hanc, id est, siam recedens & uidebo &c. **כח** Factum est putidum & foetidū. **וְהָיָה** 4. Separatū est conuiuium eorum, id est, putidum & foetidum factum est, hoc est, tātum uini potauerunt ut conuiuium eorum ebrietate grauiter oleret. Ionathas chaldaice princeps potatorū hoc uocabulo notat quasi scriberetur per sin literam. **כח** Abalienatio, apostasia, discessio, plaga, error, auersio, & secundum rabi Salomonē est dogma peruersum de eo quod neq; fuit neq; creatū est in seculo. Deuteronomij 13. Propheta autē ille aut fictor somniorū interficiet quia locutus est ut uos auerteret à domino deo uestro, hebraice sic, quia locutus est peruersum dogma contra dñm deum uestrū. Inde uerbum transitiuū secundū **וְהָיָה** Job 27. Viuit deus qui abstulit iudicium meum, id est, fecit errare. **כח** Geminata finali literā à superiore deriuatur, & significat peruertit, abalienauit; Threnorum 3. Semitas meas subuertit, & **וְהָיָה** 4. Sicut uacca lasciuens declinauit Israël, ubi ad imitationem primi uerbi translationem habes. Significat autē propheta peruersum incellum sub iugo; sic eiusdem 9. Omnes principes eius recedentes, quod Hieronymus in cōmentarijs secundum mentē Septuaginta interpretū inobedientes traduxerunt, uult dicere peruersē incendentes, sic Zachariæ 7. Et auerterunt scapulam recedētes, pro quo Septuaginta sic, & dederunt dorsum contēnentes, quid multis: omnia eius cōmodi uidētur in unam significationē tendere quam uis transferantur uarie: ut **וְהָיָה** 65.

Ad populum incredulum, & Deuteronomij 21. Filium contumacem & proteruum, & infra eodem, filius noster proteruus & contumax est, & sic de alijs.

* **כח** Velamen, uestimentum, pallium. Genesis 49. Et in sanguine uuæ pallium suum; & Genesis 20. hoc erit sibi uelamen oculorum.

* **כח** Detraxit, deiecit seu abiecit; 2. Regum 17. Circumdabit omnis Israhel ciuitati illi funes & trahemus eam in torrentem; & Ieremiæ 49. Non deiecerint eos paruuli gregis. Inde dicuntur laerne ueteres panni detracti & abiecti. Ieremiæ 38. Et tulit inde ueteres pannos; & paulo inferius. Pone ueteres pannos.

כח Abrasit, detriuit. Ezechielis 26. Et radam puluerem eius de ea. Inde **כח** nomen scditatis & superfluitatis quæ ab aliqua re eraditur, Threnorum tertio. Erasionem & abiectionem posuisti me.

* **כח** Computruit, Ieremiæ 46. Quare computruit fortis tuus.

* **כח** Vertit, conuoluit, gyrauit, circuiuit. Ieremiæ decimoquarto. Propheta quoq; & sacerdos abierunt, id est, circuiuerunt & more uertiginosorum gyrauerunt in terra, & geminata syllaba finali Psalmo tricēsimooctauo. Cor meū cōturbatū est dereliquit me uirtus mea, id est, cor meū instar trochi gyrauit uel circūuoluitur non habens requiem, quapropter Hieron. in suo Psalterio traduxit cor meum fluctuauit. Vnde Onkelus uolēs interpretari chaldaice eū locū quo scribitur Gen. 42. Auertitq; se parūper; qđ rectius legit, uertit se ab eis & fleuit, hoc præsenti uerbo usus est. Quia uero mercator seu negociator continuo hinc & inde

& inde uadit pro emundis uendundisq; mercimonijs, iccirco etiam tali uocabulo nominatur. Genesis 23. ubi hebraice legitur: quadringētos siclos argēti trāseuntis mercatori, ibi translatio nostra habet: argenti probatę monetę publicę. Sic Genesis 37. Et prętereuntibus Madianitis negociatoribus: & à gyro ac circuitu rotunditatis dicitur parma quā in pręlio pugiles sinistra ferunt in modum scutellę. Psalmo 91. Scuto circumdabit te ueritas eius: quod Hebręi legunt, scutū & parma. Hieronymus sic, scutū & protectio. כֶּסֶל Lapis preciosus, quem translatio nostra lapidem parium nominat. Esther 1. Et pario stratum lapide.

* כֶּסֶל Propago quę ex radicibus feminis oritur: nostra translatio habet poma. Isaia 37. Et in anno secundo pomis uescere: licet autem hoc loco pręsens dictio à sin litera incipiat & in samech desinat, tamen hoc non facit diuersitatem significationis. Talis enim literarum metathesis in sacra scriptura sepe fieri cōsueuit: recte namq; ipsa reperitur: 4. Regum 19. In secundo autem anno quę sponte nascuntur.

* רִיג Rubigo, scoria. Isaia 1. Argentum tuum uersum est in scoriā, & infra eodem, & excoquam ad purū scoriā tuā: & Prouerbiorum 25. Aufer rubiginem de argento.

* כֶּסֶל Chaldare, lebes, olla. Exodi 16. Quando sedebamus super ollas carniū. Ezechielis 24. Pone ollā pone: & eiusdem 11. Hęc est lebes, nos autem carnes: & declinatur in plurali fœminine: ut Amos 4. Et reliquias uestras in ollis feruentibus.

* כֶּסֶל Spina, uepris, Nahum 1, Si-

cut spīę se inuicem complectuntur: Oseę 2. Sepiam uiam tuā spinis.

* כִּנֵּי Incitauit, suauit, consuluit. Deuteronomij 13. Si tibi uoluerit persuadere frater tuus: & 1. Regum 26. Si dominus incitauit te aduersum me.

* כִּנֵּי Obduxit, texit, operuit, occultuit: Exodi 25. Tegant expandentes alas & operientes oraculum. Inuenitur quandoq; per sin scriptum propter facilem trāsitum alterius in alteram sibi symbolicam. Exodi 33. Et protegam dextera mea donec transeam: & per apocopen sępissime inuenitur כֶּסֶל ut Threnorum 3. Operuisti in furore. Item eodem. Operuisti in nube tibi: quod alias legitur & minus bene, opposuisti nubem tibi: & 3. Regum 8. Et protegebant Cherubim arcem & uestes eius: quod non per beth ut in aliquibus impressis sed per caph scribendum est. Inde nominatur omne tegimen, tabernaculum, tugurium seu tentorium כֶּסֶל Threnorum 2. Et dissipauit quasi hortum tentorium suum, licet ibi scribatur per sin literam quod idem ualeat. Accipit etiam in fine he literam generis fœminini. Isaia 4. Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æstu: & pluraliter Leuitici 23. Erunt ferię tabernaculorum septem diebus domino. Recipit etiam per prothesin mem literam כֶּסֶל Psalmo 105. Expandit nubem in protectionem eorum: ex hac dictiōe sumitur nomen munimenti bellici כֶּסֶל quod expugnatores urbium utuntur ponentes super eos testorium fabrefactum ne desuper lapidibus obruantur: quod Iulius Pollux de armorum nominibus scepistorium nominat, tibi David Kimhi dicie talpam uocari uidelicet à suffodiendis ut.

bium muris, translatio nostra mea opinione non recte umbraculū uertit Nahū 2. uelociter ascendens muros eius & præparabitur umbraculum, melius autē Septuaginta traduxerunt, & præparabunt propugnacula. מִסְכֵּי מִסְכֵּי Misceuit, summauit, recollectit, aggregauit in unā summā, uel cōcurrere fecit. Isaie 19. Et cōcurrere faciā Aegyptios aduersus Aegyptios. סֻמָּא Sūma summarū aliqua numeralis. Psalmo 42. ubi nos legimus, quoniam transibo in locū tabernaculi admirabilis: Hebræi exponūt, trālibo cum quādā summa hominū cōgregatorū. Sic sua uisissimus Hebræorū poëta Ioseph Hyslopheus in argumēto libri iambici, quem inscripsit scutellā argenteā, hoc carmine uitur. Scutellam argēteam uocauit eam כִּסְיוֹ וְזִמְרָה בְּמִשְׁקָלָהּ כִּסְיוֹ

* כִּבְלָה Fatuus, stultus, insipiens. Ieremias 5. Audi popule stulte qui non habes cor. Inde כִּבְלִיתָ stulticia, fatuitas, insipientia. Eccles. 2. Et uidi quod tantū præcederet sapientia stulticiā quantū differt lux à tenebris. Inde חֲכָמִים uerbū infatuatus est: 1. Regū 13. Stulte egisti nec custodisti mandata dñi: & 2. Regū 15. Infatus quēso dñe consiliū Ahitofel. Inuenitur quādoq; per sin scriptū. Eccles. 1. ut scire prudentiā atq; doctrinā erroresq; atq; stulticiam; reperitur & per literarū metathesin sępe in eodem libro.

* כִּבְלָה Aequalis fuit, æquiparatus est, cōpar fuit. Iob 15. arguis uerbis eum qui non est equalis tibi, & eiusdē 22. Nunquid deo potest cōparari homo: & eiusdē 34. Non placebit uir deo etiam si currenit cum eo: id est, non assimilabitur seu cōpar erit aut cōparabit deo. כִּבְלָה Præuidit, didicit, explorauit; Psalmo 139.

& omnes uias meas prouidisti, & Iob 22. Etiam cum perfectę fuerit scientię: quod rabi Abraham Aben Ezra intelligit licet quomodo dei & hominis sit comparatio cum inter utrosq; mediet intelligētia, ut sic legatur: Nunquid deo potest cōparari homo cum discatur inter utrosq; intelligentia. כִּבְלָה Cōsueuit. Numeri 22, ubi nos legimus, Dic quid simile unquā fecerim tibi: Hebræi habent, Nunquid consuetudo consueui facere tibi sic. כִּבְלָה Apotheca, repositoriū, cellarium, granariū, promū & condum; 2. Paralipomenon 32. Apothecas quoq; frumētū uini & olei. כִּבְלָה Pauper. Ecclesiast. 4. Melior est puer pauper & sapiens: & eiusdē 9. Inuentusq; est in ea uir pauper & sapiens. Inde כִּבְלָה paupertas & penuria. Deuteronomij 8. Vbi absq; ulla penuria comedes panem tuum.

* כִּבְלָה Clausit, obstruxit, obturauit. Psalmo 63. quia obstruētus est os loquentium inique. Genesis 8. & clausi sunt fontes abyssi: & inuenitur quādoq; per sin, ut Isaia 19. Omnes qui faciēbāt lacunas ad capiēdos pisces: Sic uerbū ē uerbo: omnes facientes clausuras stagnorū uiuāriorū: & scribit sex pūctis כִּבְלָה & ponit pisciū pro animarū etiā testante Hieron. in cōmentarijs. כִּבְלָה Tradidit Isaie 19. & tradam Agyptū in manū dominorū crudeliū: quāuis aliqui Hebræorū etiam exponant secundū superiorē significatiōē scilicet, & concludā Agyptū in manu dominorum durissimorum: ad hoc thargum Ionatę assilipulatur.

* כִּבְלָה Attendit, auscultauit. Deuteronomij 27. Attende & audi Israhel.

* כִּבְלָה Idolum dæmonis. Amos 5. Et portastis tabernaculum Moloch, ubi legi

legi deberet, idolum regis uestri.

* **כ** Cartallū, canistrū. Gen. 40. Et in uno canistrū quod erat excelsius, & pluraliter eodē loco, tria canistra, tres ad huc dies sunt, & inueniē ea dictio tota geminata. Ieremij 6. Cōuerte manū tuam quasi uindemiator ad cartallū. **ככ** Propago uel pampinus: nostra trāslatio quasi de supiore gēminatū traduxit cartallum quasi uidemiator ad cartallum.

* **נכ** In eternū, semper, iugiter, usq; Habacuk 3. Deus ab austro ueniet & sanctus de monte Pharan semper, sic namq; Hieron, traduxit, quāuis quidā ex nostris uoluminibus aduerbiū semp non habeat, pro quo Septuag. interpretes diā psalma posuerūt, sed Ionathas Chaldæus traduxit in uirtute seculorū, & secundum rabi Eleazar Iacobi filiū cuiusq; loco sacre scripturæ superadditur **נכ** uel **נכ** uel **נכ** & nullus erit finis neq; in hoc seculo neq; in secula seculorū, sed Abrahā Abē Ezra putat hoc uocabulū sela significare scilicet uere, qd̄ satis quibusdā Hebręorū autoribus placet, nihil em̄ habet aliud cui iungat nisi harmoniā ipsam, unde per totā sacrā scripturā non nisi in cāticis reperiē, ut in psalmorū libro, & in cantico Habacuk supra allegato, de hoc latissime post Originē tractauit Hiero. in epistola ad Marcellā de diapsalmate, & episcopus, Burgēsis in additiōe 3. Psal. 84. quam dilecta tabernacula, quem uide.

* **ככ** Exaggerauit lapidibus seu luto. Isaie 57. uiam facite p̄bebe iter: uerbū ē uerbo sic, Exaggerate exaggerate, p̄uide te uiam: sic Iere. 6. Et fundite circa Ierusalem aggerē. Significat aut̄ aliquid lutosum ligno seu lapide eleuatiū efficere ut leuius intrare possimus. Inde dicitur **ככ**

uia stricta seu trita p̄positione mem̄ linterg: 2. Regū 20. Amouit eum de uia in agrū, & trāslatio nostra pro aggeribus uertit munitiones in eodē loco 2. Regū 20. & circūdederunt munitionibus ciuitatē. Reperitur per metathesin uerbum **ככ** Exodi 9. Adhuc retines populū meū & non uis eū dimittere, qd̄ secutū Onk. Chald. exponit sic. Adhuc sub ijs populū meo interficiū ne dimittantur: sic ergo de uerbo ad uerbū legi posset, Adhuc tu opponis aggerē seu munitionē cōtra populū meū ne demittant: alij legunt, adhuc eleuaris cōtra populū meum nec dimittis eos. Et sic transumptiue secundū eleuationē aggerū & uiarū, hoc recte quidē etiam, nam & Chaldæus ipse ascensionē & gradus innuit. Vnde gradus etiam sic nominantur. Item Iob 19. Fecerunt sibi uiam per me, id est, aggerauerunt uiam earum contra me.

* **ככ** Estimauit, laudauit, ornauit: Threnorum 4. Et amicti auro primo, id est: ornati, & mutatur quandoq; aleph in he. Iob 28 pro eo uersiculo qui non habetur in hebraico scilicet, Nō confereb̄ tinctis Indię coloribus, sic est legendū, Non æstimab̄ cum massa auri Ophir.

* **ככ** Implorauit, petiuit, obsecrauit. Iob 6. Et hec mihi sit cōsolatio ut affligens me dolore non parcat, rectius sic, Et petam cum terrore nec miserebitur.

* **ככ** Calcauit, pessundedit, deiecit. Psalmo 119. Spreuisti omnes discedētes a iudicijs tuis: pro quo Hieron. abiecti. Et Threnorū 1. Abstulit omnes magnificos meos, id est, pessundedit & calcauit.

* **ככ** Propiciatus est, dimisit offensam. Numeri 14. Dimisit iuxta uerbum tuum, & superius ibidem: dimitte

obsecro peccatum. Inde **פְּלִיטָה** Psalmo 130. Quia apud te propiciatio est.

* **סֵלָה** Scala. Genesis 28. Viditque in somnis scalam stantem.

* **סֵלָה** Aculeus, spina. Ezechielis 28. Et non erit ultra domui Israël offendiculum amaritudinis & spina dolorē inferens; super quo scribit rabi David Kimhi in commentarijs, quod duo hic nomina rem unam significant quasi synonyma: rectius igitur sic est legendum, Et non erit ultra domui Israël aculeus pungēs & spina affligens: quod Ionathas Chaldeus de regibus & præsulibus intelligit. Quamuis autē in numero singulari scribatur per hirek, tamen in plurali inuenitur per patha **סֵלָהִים** ut Ezechielis 2. Quoniam increduli & subuersores sunt tecum, pro quo Hebræi legunt, Quoniam rebelles & pungentes sunt tecum.

* **סֵלָהִים** Scarabæus: translatio nostra uertit athacum. Leuitici 11. Et athacus atque ophimachus.

* **סֵלָה** Petra. Numeri 24. Si in petra posueris nidum tuū, & eiusdē 20. Loquimini ad petram coram eis, & pluraliter Psalmo 104. Petre refugium erinacius. Inde fortalicium supra petram ædificatum; 2. Regum 22. Dominus petra mea, sed melius in Psalmo 18. Dominus firmamentum meum, id est, turris, arx seu fortalicium. Nam sic Ionathas chaldaice uertit: dominus roboratio mea, ad similitudinem eius quod scribitur Proverbiorum 18. Turris fortissima nomen domini.

* **סֵלָה** Reflexit, obliquauit, peruertit, mutauit. Deuteronomij 16. Munera excæcant oculos sapientum & mutant uerba iustorum; Astipulatur Onkelus

chaldaice qui uertit: & destruunt uerba iustorum, translatio nostra supplantare traduxit Proverbiorum 13. Impietas autem peccatorem supplantat. Sic eiusdē 19. Stulticia hominis supplantat gressus eius. Inde nomen **סֵלָה** eiusdē 11. & supplantatio peruersorū uastabit illos, id est, obliquitas & iniquitas, & eiusdē uicesimo primo. Vt detrahat impios à malo, id est, reflectat.

* **סֵלָה** Simila. Leuitici 2. Simila erit eius oblatio: & paulo infra, Pugillū plenum simile.

* **סֵלָה** Vug immature. Cantico rnm secundo. Et uineę florentes dederunt odorem suum.

* **סֵלָה** Aroma. Exodi 30. Sume tibi aromata. Onkelus synonyme transtulit bisam, id est, odoriferum.

* **סֵלָה** Coniunxit, adiunxit, apposuit, appodiuait, innixus est. Numeri 27. & pone manum tuam super eum, & paulo inferius eodem. Et impositis capiti eius manibus: & Amos 5. Et innitatur manu sua super parietē. Sic intelligitur quod legimus Psalmo 145. alleuat dominus omnes qui corruunt, pro quo rectius Hieronymus. Sustentat dominus omnes corruentes: non multo secus etiam intelligitur uersiculus Psalmo 88. Super me confirmatus est furor tuus. Significat autem tunc accedere & approximare & circumdare, sicut Canticorum 2. Fulcite me floribus: sic Genesis 27. Frumento & uino stabiliui eum, id est, ut accedant sibi frumentum uinum & oleum semper, similiter: Psalmo 51. Et spiritu principali confirma me, id est, spiritus principalis accedat & approximet mihi. Eodem modo dicitur **סֵלָה** sagū uel penula gausapina seu

seu tegumentum hominis, quod translatio nostra pallium uocat. Iudicum 4. Et opertus ab ea pallio, licet per sin & non per samech sit scriptū, quod parū refert.

* **פְּסִיל** Imago, effigies, Deuteron. 4. Aut imaginem masculi uel fœminæ: significat autem sculpsit & idola.

* **סֵמֶךְ** Signum seu significatio aut signatura siue nota. Isaïæ 28. Et hordeū & milium & uiciam in finibus suis, in hebraico ponitur **סֵמֶךְ** Et hordeum signatum siue notatum.

* **רִפְּיָה** Horrificauit, horripilauit, ut ait Virgil. Obstupui steteruntq; comæ: sic Iob 4. Inhorruerunt pilis carnis meæ, id est, spiritus horrificauit pilos carnis meæ, & Psalmo 119. pro eo quod legimus, Confige timore tuo carnes meas, Hieronymus in suo de hebraica ueritate, Psalterio rectius transtulit sic: horripilauit à timore tuo caro mea. Sic intelligūt uersiculum Ieremiæ 51. Adducite equū quasi bruchum aculeatum, id est, adducite equitatum sicut bruchum erectis omnibus crinibus horripilātem. Est enim illius criniti uermis in arboribus reptantis ea conditio, ut toto corpore pilos eleuet.

* **מִזְמָרָה** Præpositione mem significat idē quod clauus seu gomphus: Isaïæ 41. Et cōfortauit eum clauis ut non moueretur, per patha sub mem. Inuenitur etiam hirek sub mem; 1. Paralipomenon 22. Ferrum quoq; plurimum ad clauos ianuarum: & pluraliter declinatur in fœminino genere Ieremiæ decimo. Clauis & malleis compegit, reperit ea dictio quādoq; per sin scripta propter transitium symbolicum, & idem significat quod per samech: Ecclesiastis ultimo. Et quasi clauū in altum defixi,

* **סִיָּה** Surculus, palmes, Cantico rum 7. Dixi ascendam in palmam & apprehēdam fructus eius: debet dicere surculos eius seu frondes eius.

* **פִּנְנָה** Pinnula piscium, Leuitici 11. Omne quod habet pennulas & squamas: & infra, quicquid autem pinnulas & squamas non habet.

* **רֹבֹב** Rubus, Exodi tertio. Quare non comburatur rubus: & Deuteronomij tricesimo tertio. Benedictio illius qui apparuit in rubo ueniat super caput Ioseph.

* **חֹרֶם** Cæcitas quæ græce dicitur aorasia: 4. Regum 6. Percutite obsecro gentem hanc cæcitate.

* **סִינַי** Mons Sinai, Exodi 19. Et peruenientes usq; in desertum Sinai. Mons fortasse à crebris rubetis sic dictus.

* **רֹבֵעַ** Fulciuit, roborauit, firmauit, fundauit, quasi sustentari fecit. Proverborum 20. Et roboratur clementia thronus eius: & Psalmo 104. Et panis cor hominis confirmet: uel secundū Hieronymum roboret: & sic est transitiuū ad secundū. Reperit & transitiuū ad tertiū: ut Gen. 18. Et cōfortetur cor uestrū, id est, & facite qd cor uestrū corroboret uos: sic Psal. 119. pro eo quod nos habemus, adiua me & saluus ero, Heb. legūt **רֹבֵעַ** ta uel fulci me. Inde **רֹבֵעַ** fulcimenta.

* **רָעַח** Flando cōmoui seu flatu euulsi: Psalmo 55. A pusillanimitate spiritus & tēpestatis. Hieron. sic: à spiritu tempestatis & turbini, uerius aut ab Hebræis sic intelligit: à flatu commotionis scilicet montū & euulsiōis arborū ex tēpestate, ita em rabi Salomō exponit, & ad hoc allegat uersiculū Iob 19. Et q̄si euulsi arbori abstulit sp̄ meā. Hūc spiritū cōmotionis siue ter-

siue terræ motum. Septuaginta græce oligoplychian, id est, pusillanimitatē seu paruum frigus traduxerunt, nescio qua moti ratione.

* תַּפְּזִי Palmes, surculus, cacumē arboris, seu summę uirgulti frōdes, quas uerba dicimus: ut Isaię 17. In cacumini bus eius fructus eius. Inde metaphoricē nominantur sic hominis tanquam arboris euerſæ pedes: 3. Regum 12. usq; quo claudicatis in duas partes, id est, utrisq; pedibus, sicut mouentur frondes aut uerbera uento: & transfertur ad cogitationes cordis hinc & inde mobiles. Iob 4. In horrore uisionis nocturnę, uerius ita: In cogitationibus de uisionis nocturnis, quā uis illic scribatur per sin consonantem, tamen ut sepe diximus symbolica est trāsmutatio: & plur. inuenitur in feminino, ut Ezechielis 31. Et in ramis eius fecerunt nidos omnia uolatilia cœli. Transfertur ad cacumina montium tanquam ramos rupium prominentes, in quibus sunt fissuræ & fracturæ cauernosæ & speluncę. Iudicum 3. & descendēs habitauit in spelunca petræ Etam, cuius instar dicitur de uase fictili confraeto. Isaię 10. Cōfringet lagunculam in terrore, id est, faciet fracturas testaceas. תַּפְּזִי Astutus, callidus, cogitabundus, maliciosus, iniquus. Psalmo 119. Iniquos odio habui: rabi Dauid Kiphi & rabi Ionas putant à uerbo proximo superiori tales sic dici scilicet à cogitatu prauo.

* תַּפְּזִי Intumuit, tumultuauit, increbuit, uel ad similitudinem turbinis ingruit & mouebatur atq; irrui ut tempestas. Habacuk 3. uenientibus ut turbo ad dispergendum me: sic 4. Regum 6. Conturbatum est cor regis Syriæ, id est,

ad similitudinem turbinis mouebatur. Et Ionę 1. mare ibat & intumescbat. Inde nomen תַּפְּזִי tempestas, turbo: Ionę eodem, & facta est tempestas magna in mari: & 4. Regum 2. Et ascendit Elias per turbinem in cœlum. Reperitur & quandoq; per sin consonantem scriptum & idem significat: ut Nahum 1. Dominus in tempestate & turbine uig eius, sic Danielis 11. Et quasi tempestas ueniet contra illum rex aquilonis, quod etiam per sin scribitur pro samech.

* תַּפְּזִי Scyphus, crater, calix, & generaliter omne poculum ex quo uinum bibitur, quamuis trāslatio nostra superliminare traduxerit. Zacharię 12. Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulæ: rectius sic, Calicem oppilatiū uel poculum soporiferum inducens mortē: ad quod alludit Isaias cap. 51. Vsq; ad fundum calicis saporis bibisti, quod alio loco compūctionis interpretatur: Psalmo 60. Potasti nos uino cōpūctionis. Item Exodi 12. Fasciculumq; hyssopi tingite in sanguine qui est in limine: ecce supra traxit superliminare, nunc trāsfert limē, sed utrumq; non quadrat. Scripsit autem rabi Salomon quod sit uas quoddam, & Nicolaus de Lyra dicit esse bacinū uult fortasse dicere peluim: ego putarem nominari phialā, ut sic sensus: Fasciculumq; hyssopi tingite in sanguine qui est in phiala, scilicet lata larga & argentea in quā sanguis paschalis accipiebatur: sic intelligitur quod legimus 4. Regū 25. Et tres ianitores, id est, tres custodes ualorum, in antiqua interpretatione chaldaica traducitur sic, & tres custodes thesauri super domum sanctuarii: & pluraliter forminę: 3. Regum 7. Et hydrias & fuscias

nulas

nulas & phialas: ubi notatur punctus hirek & dages, propter aphæresin duplicationis, sup quo Ionathas in interpretatione chaldaica utitur hoc uocabulo kolaia. Onkelus Chaldeus eodem uocabulo utitur in sua interpretatione לִמְנֵי de hydria Rebecæ. Genesis 24. לִמְנֵי Li men. Ezechielis 40. Et mensus est limen portę calamo uno latitudinem, id est, limen unum, & post; & limen portę iuxta uestibulum portę: & Amos 9. Percute cardinem & cōmoueantur superliminaria: & 3. Regum 14. Cumq; illa ingredere tur limen domus puer mortuus est.

לִמְנֵי Tutatus est, custodiuit uigilias: Psalmo 84. Elegi abiectus esse in domo dei mei, quod rabi Salomon exponit secundum præcedens uocabulum, id est, ad limen uigilare, alij sic: Elegi curare uel tueri, hoc est, mallet esse operarius seu seruus in domo dei, quam dominus in tabernaculis nequicię. Dicunt autem aliqui quod conueniat cum uocabulo superiore & deducatur ab eo.

לִמְנֵי Prepositione mem significat omne pabulum iumentorū abq; paleis ac stramine, quod fœnum translatio nostra uertit. Genesis 24. Palearū quoq; & fœni plurimum est apud nos: & Iudicum 19. Habentes paleas & fœnum in sinuorum pabulum.

לִמְנֵי Planxit, luxit 3. Regum 14. Et plangent eum omnis Israël. Ecclesiastis tertio. Tempus plangendi & tempus saltandi: & Zacharię duodecimo. Et plangent eum planctu quasi super unigenitum, item passiuum eius Ieremię decimo sexto. Non plangentur & non sepeliuntur. Hinc לִמְנֵי planctus.

לִמְנֵי Consumpsit, interemit, per-

didit, abstulit, peremit. Ieremię 12. Consumptum est animal & uolueret: & Psalmo 40. Qui quærunt animam meam ut auferant eam: & Genesis 18. Nunquid perdes iustū cum impio: & Deuteronomij 32. Congregabo super eos mala, id est, cōsumam omnia mala mundi in eis.

לִמְנֵי Addidit, adiecit, accumulauit, auxit, congregauit. Ieremię 7. Holo caussa uestra addite uictimis uestris, & Numeri 32. Vt augetis furorem domini contra Israël: & Deuteronomij 29. Vt assumat ebria sitientem.

לִמְנֵי Congregauit, iunxit, collegit. 1. Regum 2. Dicatq; dimitte me ad unam partem sacerdotalem, id est, iunge me. Inde nomen לִמְנֵי ut Habacuk 2. Mittens fel suum, id est, iungens: & Iob 30. Et esse sub sensibus delicias computabant, quod sic uertendū est: Sub urticis recolligetur. Inuenitur & per sin scriptū: ut Iſaie 5. Et expectaui ut faceret iudiciū & ecce iniquitas: uult dicere, & ecce liga seu alligantia ut ita loquar, quasi diceret, expectaui iudiciū & ecce conuēticulum.

לִמְנֵי Friatum quodcumq; minutū & ultro decidens: unde irroratio pluuię sic dicitur. Iob 14. Et alluione paulatim terra consumitur, rectius sic, Diluit irroratio eius puluerem terrę: sic intelligitur illud Leuitici 25. quę sponte gignit humus non metes, id est, cadiua fragmina messis tuę non metes. Vult enim dicere secundum rabi Salomonē, quamuis non seminaueris tamen neq; illud quod pullulat ex semine quod tempore messis decidit in terram metere debes.

לִמְנֵי Phiala, concha, quę uulgo cassia dicitur, poculi genus. Iudicum 5. Et in phiala principum obtulit butyrum, & eius.

& eiusdem 6. Expresſo uellere concham rore impleuit.

* 192 Teſtum, laqueare ſiue teſtudo aut camura. Haggxi. Vt habitetis in domibus laqueatis: Septuaginta interpretantur concauis, uoluerunt dicere in domibus arcuatis, camuratis, teſtudinatis: Ieremie 22. Et fecit laquearia cedrina, rectius ſi dicere liceret ſic: & teſtudinuit domum in ſummitatibus: et Deuteronomij 33. quod in parte ſua doctor eſſet repositus, id eſt, teſtus, propter ſepulchrum quod Moſes in parte Gad elegit, cuius tamen ſepulchrum nemo uidit unquam, à tegendo igitur dicitur etiam illud quod paulo ſuperius ſcribit eodem capitulo, & abſconditos theſauros arenarum, id eſt, teſtos. 193 Puppis, Iofue 1. Et Ionas descendit ad interiora nauis.

* 194 Concuſſit, pluſit, comploſit: Threnorum 2. Plauſerunt ſuper te manibus: & Numeri 24. Iratusq; Balac contra Balaam comploſis manibus ait, & Ieremie 31. Et poſtquam oſtendiſti mihi, perculli ſœmur meum: & Ezechielis 21. Percirco plaude ſuper ſœmur: & Iob 34. Quasi impios percuisse eos in loco uidendum, & in eodem cap. Inter nos interrim cõstringatur, id eſt, comploſum ſit, quaſi diceret, conuentum ſit ſiue ſtipulatum, uel potius ſufficiat, ut infra patebit. Inuenitur & quãdoq; per ſin ſcriptũ: ut Iſaie 2. Et pueris alienis adheſerunt, id eſt, applauſerunt, quod in antiquiſſimis libris manu exaratis per ſin inueni, ſed in impreſſis per ſamech, ſcribitur ſimiliter 7. Regum 20. Si ſufficerit puluis Samarie pugillis omnis populi qui ſequitur me, ubi ſignificat hæc dictio ſatis. Et

quamuis in uetus uoluminibus per ſin eandem ipſam quoq; diſtinctionem ſemper inuenerim, tamen allegato in loco quaſdam reperio notulam in uno ex bibliothecæ meæ libris hebraicis, qui ante annos quadringentos manu ſcriptus fuit, ubi in eodem capitulo circa illud uocabulum hoc aſſignatur ſcholion, ſcilicet partim cum ſamech, uult dicere, aliqui libri habent ſamech: & ſic Ionathas quoque Chaldaus per ſamech ſcripſit: conſiderabis iterum in habentibus ſymbolum ſacrum tranſitum, id quod ſæpe commouimus.

* 195 Hiſpania, translatio noſtra habet boſphorus. Abdię in fine, Et transmigratione Ieruſalem quæ in boſphoro. Hieronymus à Septuaginta diſcedens ſic dicit: nos autem ab Hebræo qui nos in ſcripturis erudiuit didicimus boſphorũ ſic uocari: ego autem didici quod cõmunis Hebræorum conſuetudo ſic Hiſpaniam appellat, quare miror Hieronymi præceptorem cum etiam Ionathas Chaldaus traduxerit Hiſpaniam.

* 196 Numerauit, cenſuit: 2. Regum 24. Poſtquam numeratus eſt populus: legi deberet, poſtquam numerauit populum: & Leuitici 15. Numerabit ſeptem dies purificationis ſuæ. Inde nomẽ 197 Iſaie 33. Cor tuum meditabitur timorem ubi eſt literatus, ubi legis uerba ponderans, ubi eſt doctor paruulorum: pro quo Septuaginta ſic, Anima ueſtra meditabitur timorem, ubi grammatici, ubi conſiliatores, ubi eſt qui numerat eos qui nutriunt paruũ & magnum populum: ſed ſecundum Hebræos uerbum de uerbo ſic tranſfertur: Cor tuum meditabitur terrorem, ubi numerans, ubi ponde-

ponderans, ubi cenfor oppidorum: quasi diceret, Tempore Messiae scilicet secūdi aduentus quādo iuxta Isaiā in decore suo uidebunt oculi tui regem, recordabitur cor tuum oppressiōne regum huius mūdi immundi, qualiter olim in hoc seculo coactus fueris ad prestanda tributa, collectas, exactiones, indicta super indicta, angarias & perangarias, & cogitabis in mēte tua illum terrorem quem tunc habueras quotidie: hoc ubi est qui numerat qui ponderat: id est, qui nos censet per grs & libram, ita enim maiores nostri dicere solebant: nam hoc erit beatis singulare gaudium prętoriorum meminisse malorum, ut ait Virgilius in primo. æneidos. Vos & scyllæam rabiem, penitusq; sonātes, Accessit scopulos uos & cyclopea fax, Experti, reuocate animos, mœstumq; timorem, Mittite forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Sic in libro Sapientiæ legimus cap. 5. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt & qui abstulerunt labores eorum; uidetis quod hī sunt numeratores & ponderatores tyrannorum huius seculi. Hæc iccirco pluribus egi, ut intelligatis quod ספיר hic sit scriba exactor qui nomina censitorum & capitationum conscribit, & pecuniam exactam numerat atq; ponderat tanquam notarius. Ieremix 36. Ut cōprehenderent Baruch scribam & Ieremiam prophetā. Et infra eodem: & dedit illud Baruch filio Nerix scribæ qui scripsit in eo; & Esther 3. uocatq; sunt scribę regis. Inde id quod scriba seu notarius scribit dicit ספיר per quinque puncta, id est, liber. Ieremię 32. Et scripsi in libro & signaui & adhibui testes, & paulo inferius, Et dedi librum possessio-

nis Baruch filio Nerix filio Maasie in oculis Ananias patrnelis mei & in oculis testium qui scripti erāt in libro. Et Numeri 5. Scribetq; sacerdos in libello ista maledicta; & Iosue 1. Non recedat uolument legis huius ab ore tuo. Inde transfertur scriptura & literę seu epistolę: ut Isaię 29. Et dabitur liber nescienti literas dicetūq; ei lege & respondebit non scio literas, id est, nescio scripturam legere; & Esther 3. Et literę signatę ipsius annulo missę sunt per cursores, & per he in fine ספיר scriptura, literatura: Psalmo septuagesimo primo. Quoniam non cognoui literaturā, & similiter sine he Danielis primo, ut doceret eos literas & linguam Chaldeorum. Inde descriptiones & enarrationes: Psalmo 87. Dominus narrabit in scripturis populorum; & Psalmo decimonono. Cœli enarrant gloriā dei, unde quidā interpretatur illud quod scriptū est Genesis quinto. Hic est liber generationis Adam sic: hæc est enarratio seu descriptio generationis Adam, uel certe enumeratio, & ut redeam ad principium omnia ex enumeratione & supputatione descendunt: tertio Regum tertio. Qui enumerari & supputari non potest prę multitudine, & pposito mem cōsonante ספיר significat numerum. Exodi 23. Numerum dierum tuorum implebo, similiter 2. Paralipomenon 12. Nec erat numerus uulgi. Inuenitur etiā ספיר sine mem significare numerū seu dinumerationem; 2. Paralipomenon 2. Post dinumerationē quam dinumerauit David pater eius. ספיר Sapphirus. Exodi 28. In secundo carbunculus & saphirus & iaspis, rabi Abrahā Aben Ezra scribit quod sit gemma quædam rubea.

Geon autem scribit quod sit lapillus ab
bus quem cristallum uocant, nostra uero
translatio semper habet sapphirum. Io-
nathas non specificat, sed transfert lapi-
dem preciosum, Ezechielis. 10. cap.

* לָפִידָא Lapidauit. Exodi. 17. Adhuc
modicum & lapidabunt me. & Deute-
ronomij 13. Lapidibus obrutus necabi-
tur. passuum eius Exodi 21. Lapidibus
obruetur, id est, lapidando lapidabitur.

* אֲבִינָא Abalienauit, defueuit, decli-
nauit, destituit. Osæ quarto. Sicut uae-
ca lasciuies declinauit Israël. Isaïæ 65. Ad
populum incredulum, id est, declinan-
tem. & 3. Regum 20. Reuersus est igitur
rex Israël in domum suam audire contem-
nens & furibundus: ubi pro audire con-
temnens, traducere potuit abalienatus
scilicet mente seu destitutus; de hoc satis
dixi supra in litera samech ante uau,

* נָבֵב Renuit, rebellauit, rebellis
inuitus, nolens, reuens, Ezechiel. secun-
do. Quoniam increduli & subuersores
sunt tecum, id est, rebelles & nolentes.
Nam Onkelus cum uellet interpretari
chaldaice hanc dictionem noluit, Gene-
sis 37. Noluit consolationem recipere,
hoc uerbo usus est.

* לֹרִיקָא Loricauit, uelloricam indu-
it. Ieremiæ 51. Et non ascendet loricatus,
& quamuis inuenerim in omnibus bibli-
is hebraicis hunc locum per sin scriptum;
tamen rabi David kimhi in libro de radi-
cibus illud notauit per samech, similiter
Ieremiæ 46. Induite uos loricis inueni
adnotatum uetus scholion scilicet, per sa-
mech aliqui. quasi diceret aliqui libri ha-
bent scriptum per samech: sic Ionathas
chaldaeus ubiq; per samech scribit. No-
men לֹרִיקָא lorica,

* סָרַח Superfluxit, superfuit, tran-
scendit, supereminuit, plus satis depen-
dit, excessit, luxuriauit, uel lasciuiauit. Exo-
di 26. Quod autem superfuerit in sagis
quæ parantur tecto, id est, unum sagum
quod amplius est, hebraice sic: reliquum
sagi excedens. Item in eodem. Qui plus
est in sagorum longitudine. & Amos 6.
Et lasciuitis in stratis uestris. quod hebra-
ice ponitur in tertia persona, sic intellige-
tur. Et excedunt, superfluunt ac super
quā satis est prominent saga seu cooper-
toria longa & lata in stratis eorum: & in
fra eodem. Et auferetur factio lasciuien-
tium, hebraice sic: Et cessabit latiticia su-
perfluorum. * סָרַח Deteriorauit, pas-
sium eius ponitur, Ieremiæ 49. Inuiti-
lis facta est sapientia eorum, id est, dete-
riorata est.

* סָטָרָא Satrapa seu princeps 1. Re-
gum 29. Sed satrapis non places, est au-
tem satrapa quod Græce satrapes nomē
dignitatis, ut scribit Suidas. & principa-
tum designat, ludicū decimosexto. Ve-
neruntq; ad eam principes Philistinorū.
* טַבָּלָא Tabula, translatio nostra
uertit axis, tertio Regum septimo. Et a-
xes ærei.

* עֲנֻכָּא Eunuchus. Isaïæ 56. Et non
dicat eunuchus ecce ego lignū aridum.
& Ieremiæ 38. Audiuit autem Abedme-
lech, id est, minister regis æthiops uir eu-
nuchus qui erat in domo regis. Solent
enim tales esse in domibus regum custo-
des cubicularij: ad tollendā suspicionem
de reginis & gynæcei uirginibus, dicti à
curandis lectulis quasi camerarij. unde
Putifar solo nomine fuit eunuchus, id
est, camerarius regius quia habuit uxo-
rem. Genesis trecesimonono, quare
Onkelus

Onkelus chaldaice traduxit Raba, id est, magistratus seu officialis, sic eiusdē 40. Duo eunuchi. Onkelus chaldaice traduxit רב רבן id est, officialis, prefectus, seu magister officiorum.

* ארבעה Arbuslum, cogitatio, ramus. Ezechielis 31. Et multiplicata sunt arbusla eius.

* אבנא Præpositione mem significat fratrem matris quē nos auunculum nominamus. Amos 6. Et tollet eum propinquus suus & cōburet eum ut efferrat ossa de domo: ubi præcedit רר id est, frater patris qui patruus dicitur, & sequitur: frater matris qui est auunculus, unde textus sic legi deberet. Et tollet eum patruus suus & auunculus suus ad educendum ossa de domo. Quia uero aliqui codices uocabulum præsens habent per sin scriptum, putant ab exultatione dictū esse, quapropter transtulerunt & comburent eum, sed à me audiuiſti perſæpe symbolicam uicissitudinem sin & samech etiam non uariata significatione: uerisimilius igitur de auunculo exponitur quam de comburēte: quis enim comburit corpus humanum ut ossa maneant illæsa?

* ספיר Sentēs significat & paruas spinas, translatio nostra habet urticam: Iſaie 55. Pro urtica crescet myrtus.

* חור Hyemale tempus quo dies minuuntur, & nominatur bruma scilicet à libra ad capricornum ubi est brumale solsticiū, quod nos hyemale dicimus. Canticorum 2. Iam enim hyems trāſiit, himber abiit & recessit, quod rectius sic legitur: Quoniam ecce bruma tranſiuit, himber mutatus est, abiit ſibi. Est autem himber idem quod hyems, quæ græce à pluuiā deriuatur, hyo enim, id est, pluo,

& ab himber hibernus per excisionē m, literæ, sicut à pater paternus: uult ergo dicere tam bruma quam hyems, id est, totum tempus ab æquinoctio autumnali ad æquinoctium uernū tranſiuit & mutatum est atq; abiit.

* סתם Obturauit, opilauit, obtudit, clauſit: 2. Paralipomenon 32. Ipse est Ezechias qui obturauit ſuperiorem fontem aquarum Gihon: & Threnorū 3. Excluiſit orationem meam: quāuis hoc per sin ſcribatur tamē idem ſignificat, & Pſalmo 51. Incerta & occulta ſapientiæ tuę maniſeſtaſti mihi, pro quo Hieronymus abſconditū & arcantum ſapientiæ tuę maniſeſtaſti mihi, ſed rabi Salomō exponit, in corde quod eſt obtuſum & obturatū ſeciſti me cognoscere ſapientiā, ſic igitur uerſus ſtaret. In ebetudinibus & obtuſo ſapientiā oſtendiſti mihi. Danielis 12. Quia clauſi ſunt ſignatiq; ſermōes uſq; ad præſinitum tempus.

* סתר Occultauit, abſcondit, protexit, auertit: Genēſis 4. Et à facie tua abſcondar: & Pſalmo 19. Nec eſt qui ſe abſcōdat à calore eius: & 1. Regū 5. Et computreſcebant prominētes extales eorū: rectius ſic ſecundū doctores Hebræorū. Et occultabātur eis ſicus ſcilicet quos habebant in ano. Inuenio autem hic ſin ſcriptū, ſed ponitur loco ſamech, ut extat in antiquis adnotationibus. Item Pſalmo 32. Abſcondes eos in abſcondito faciei tuę: & Pſalmo 91. Qui habitat in adiutorio altissimi, quod ſecundū hebraicā ueritatē ſic legi deberet, Sedens in abſcondito altissimi, & per metatheſin in titulo prænotato Pſalmi 54. Non hē Dauid abſconditus eſt apud nos, & nomē per quinq; puncta סתר Pſalmo 81. Exaudiui te in abſcō

dito tēpestatis. Accipit etiam in fine hebraice scēm. generis. Deut. 32. Et in necessitate uos protegant: hebraice sic, Fiat super uos ptectio: sic quādoq; per solā paragonem accipit hebraice aspirationē nihil significante. Deut. 32. Abscondā faciē meā ab eis.

ישמתי בר כל מבקשיו

עב Nubes. Isaie 19. Ecce dominus ascēdet super nubē leuē, & eiusdē 14. Ascendam super altitudinē nubium, id est, nubes in singulari: & pluraliter ludicum 5. Caeliq; ac nubes stillauerūt aquis: & Prouerbiolorum 16. Quasi himber serotinus, id est, sicut nubes himbris serotini: translatio nostra quandoq; uertit caliginem, ut Exodi decimonono. Iam nunc ueniam ad te in caligine nubis, id est, in densa nube.

* עבד Seruiuit, operatus est, ministravit. Numeri 18. Solis filijs Leui mihi in tabernaculo seruiētibus: hebraice uerbum de uerbo sic, Et seruiet Leui ipse ministerio tabernaculi fœderis: et pluraliter Genesis 14. Duodecim enim annis seruiuerunt Kedorlaomer, & eiusdem 29. Seruiam tibi pro Rachel filia tua: & in eodē. Seruiuit igitur Iacob pro Rachel septem annis. Inde עבדו opera, seruitus, ministerium, in eodem. Et hanc quoq; dabo tibi pro opere quo seruiturus es mihi septē annis alijs. Inde seruus quod scribitur sex punctis עבד Exodi 21. Si emeris seruum Hebræū, unde est quod significet agricolare & agriculturā. Gen. 3. Ut operaret terram de qua sumptus est: & in passiuo Deuteronomij 21. Quæ non traxit iugū nec terram scidit uomere: ex hebraica ueritate sic uertitur, Qua non fuerit agrico-

latum quæ non traxerit iugum: & eodem in loco, Quæ nunquam arata est nec sementem recepit, hebraice sic, In qua non agricolabitur & non seminabit. Significat etiam sacrificare, Deuteronomij 6. Dominū deum tuum timebis & ipsi seruiues, & 3. Regū 16. Et seruiuit Baal & adorauit eum: similiter sacrificiū diuinum: 2. Paralippomenon 12. Ut sciant distantiam seruitutis meæ & seruitutis regni terrarū: quare imperiū linguarum magici imò sophistæ nostri tēporis librū de sacrificijs Ægyptiorū quem in Arabicū transtulit Eben uahasia uarie nominat cuius titulus cum sit auodath egyptijm aliqui librum appellant de agricultura Ægyptiorū, alij de seruicio Ægyptiorū: melius autē de sacrificio Ægyptiorum, & mea sententia adhuc optime sic: de factione Ægyptiorū, idq; latine admodū, nā apud maiores nostros facere significauit idem quod sacrificare, unde factio sacrificium. Virgilius in buccolicis ægloga tertia. Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito, id est, cū sacrificabo. עבד Crassauit, densauit, ingrossauit. Deuterom. 32. In crassatus, impinguatus, dilatatus. Inde nomen עבד dēsus, grossus: 3. Regum 12. Minimū digitus meus grossior est dorso patris mei: Hebræi legunt, paruus meus, id est, auricularis digitus grossus est plus quam lumbi patris mei. Ionathas chaldaice traduxit sic, Imbecillitas mea est robusta plus quā uirilītas patris mei: & Ieremię quinquagesimo secundo. Porro grossitudo eius quatuor digitorū: & per aphresin Habacuk 2. Et aggregauit contra se densum lutum.

* עבט Pignoraui. Deuterom. 24. Non ingrediaris domum eius ut pignus auferas

auferas: & quia super pignoribus mutua-
tur, ideo significat mutuari, & eiusdem
15. Et dabis mutuum quo eum indigere
perspexeris. עָבַט Declinauit. Ioëlis 2.
Et non declinabunt à semitibus suis: & in
ea significatione nusquàm reperit alibi.

* עָבַט Vna dictio, quæ tamen
exponitur tanquam duæ dictiones, scili-
cet densum lutum. Habacuk 2. Aggra-
uat contra se densum lutum.

* עָבַר Transgressus est. præteriiuit,
transiuit, progressus est. Genesis 33. Et
ipse progrediens adorauit hebraice sic: Et
ipse procedebat ante eos & adorauit: &
Exodi 12. Et transibo per terram Ægy-
pti nocte illa. Deuteronomij 17. Vt trans-
grediantur pactum illius: & 2. Paralippo-
menon 24. Quare uos transgredimini
præceptum domini. Inde dicitur ille qui
lustrat homines per ignem. Deuterono-
mij 18. Nec inueniatur in te qui lustrat si-
lium aut filiam suam ducens per ignem:
ubi transitor exponit & declarat seipsum
cum dicit ducens per ignem, id est, transi-
re faciens. Nam alio in loco scilicet: 2. Pa-
ralippomenon 28. cum dicitur, lustrauit
filios suos in igne, uel est metathesis uel
aliud uerbum quod exurere significat, re-
cte legitur 2. Regum 12. Et transduxit in
typo laterum: dicunt Hebræi quod for-
cus quidam fuerat ubi exurebantur late-
res illic lustrauit eos, hoc est, combussit
eos. Significat etiam transfretare, transi-
re nauem, transuadare, ut 2. Regum 19.
transierunt uada ut transducerent domū
regis: quod de uerbo ad uerbum sic intel-
ligitur. Et transuadauit scapha ut tradu-
ceret domum regis, & sic deducitur no-
men scaphæ à transiendi flumine ut ibi,
& præpositione literæ mem עָבַר signi-

ficat uadum. Genesis 32. Transiuit ua-
dum labok: & recipit in fine he literam
fæminini generis. Isaïæ 10. Transierunt
cursum, id est, uadum, & pluraliter in fæ-
minino ludicum 3. Et occupauerunt ua-
da Iordanis: & dicitur transumptiue de
moneta currēte eo quod hincinde & da-
tur & sumitur. Genesis 23. Quadringen-
tos siclos argenti probatæ monetæ publi-
cæ, id est, monetæ transcurrentis apud mer-
catores. Significat etiam superare, præua-
lere, quasi transcendere, Ieremiæ 23. Et
quasi homo madidus à uino: rectius sic,
Quasi uir quem superauit uinum.

עָבַר Trans. Isaïæ 9. Trans Iordanē
Galileæ, & recipit præpositionem sicut
alia syncategoremata plurima. Isaïæ 18.
Quæ est trans flumen Æthiopie. Signifi-
cat enim partem, locum uel latum aduer-
sum in prospectu: ut Iosue 1. Quam tradi-
dit uobis Moses trans Iordanem, id est,
in parte altera Iordanis. עָבַר He-
bræus. Iong 1. Et dixit ad eos Hebræus e-
go sum: & Genesis 14. Nunciauit Abra-
ham Hebræo qui habitabat in conualle
Mamre, quod Hieronymus in libro he-
braicarum quæstionum interpretatur.
Nunciauit Abram transitori, à uerbo ע
עָבַר superius exposito. עָבַר Repa-
gulauit: 3. Regum 6. Et affixit laminas cla-
uis aureis, quod hebraice sic legitur, Et
repagulauit pessulis aureis ante oraculū.

עָבַר Succensuit, iratus est: Psalmo
89. Distulisti Christum tuum, pro quo
rectius Hieronymus in suo de hebraica
ueritate Psalterio sic, Iratus es aduersus
Christum tuum: sic Prouerbiorum 14.
Sapiens timet & declinat à malo, stultus
transiit & confidit: ubi ponitur transit
secundum primi uerbi significationem,

Cc 3 sed He-

sed Hebræi legunt: stultus irascitur & cōfidit, sic Psalmo 78. Audiuit deus & spreuit, id est, iratus est, similiter infra eodē, & hereditatem suam spreuit, id est, contra hereditatē suā iratus est. Inde עברא ira, indignatio, furor. Sophonię 1. dies irę dies illa; & Isaia 10. Et contra populū furoris mei mandabo illi. Tu uero in uno uersu cognosces tria unius originis significata. Deuteron. 3. Transibo igitur & uidebo terrā hanc optimā trans Iordanē, iratusq; est dñs mihi, ecce uerbū transibo & diſtionem trans, & uerbū iratus est.

עבר Frumentum, fruges. Iosue 5. Et comederunt de frugibus terræ, item eodem. Defecitq; manna postquam comederunt de frugibus terræ: & dicunt quidā sic uocari ab anno præterito, nam aliter uocatur prouentus presentis anni, ut in literab ante u. בעבר Proposita beth litera significat propter: Psal. 132. Propter David seruum tuum non auertas faciem Christi tui, significat & quandoq; propterea quod, ut Micheę 2. Propter immundiciem suam corrumpetur, quod legendum est, propterea quod putruit corrumpetur.

עבש Computruit. Ioēlis 1. Cōputruerunt iumenta in stercore suo, Hebræi sic, computruerūt grana seminis in pulueribus, scilicet ut non possint pullulare, & dicitur quasi עבש solet enim sepe in b uerti, ut scribit rabi David Kimhi in cōmentarijs super duodecim.

עבה Cohærentia, uinculum, frōdes intrichatę atq; perplexę seu densę, uel etiam tricha seu perplexio quarumcumq; rerum. Leuitici 13. Et ramos ligni dentarum frondium: & pluraliter in masculino genere Psalmo 118. Constituē di-

em solennem in condensis. Hieronymus in suo Psalterio sic, in frondosis, similiter pluraliter in feminino. Exodi 28. Duas catenulas auri purissimi sibi inuicem coherentes: & ex tali perplexitate ac intricatione dicuntur sic laquei uel funes qui extribus funiculis plectuntur secundum rabi Ioseph patrem David Kimhi qui illud Micheę 7. Et conturbauerunt eam exponit sic, Et triplicauerunt eam, secundum quod tres ibidem commemorantur scilicet princeps iudex & magnus;

עבד Infaniuit præ amore, seu ardebat. Ezēchielis 23. Et infaniuit in amatores suos, & infra: Infaniuit super eos cōcupiscentia oculorum suorum.

ענב Organum: Psalmo ultimo. Laudate eum in chordis & organo, & Genesis 4. Ipse fuit pater canentium cithara & organo: & Iob 30. Et organū meum in uocem flentium.

ענה Derelictus est, superstes fuit. Ruth 1. Si eos expectare uelitis donec crescant & annos pubertatis impleant, ante eritis uetulę quam nubatis, pro ista longa periphrasi & digressionē Hebræi uerius sic habent, an expectabitis donec crescant. An superstes uel derelictę eritis nedom ut futuri sint mariti. Ab eo magistri Hebręorum derelictam sic uocant quę sine uiro manet.

עגל Rotundum; 2. Paralipomenon 4. A labio usq; ad labium rotundum per circuitum: & pluraliter tertio Regum septimo. Inter columnia quadrata non rotunda. Inde עגל nomen circi septi in castris quem fossatis & quadrigis circumcirca muniant, quod translatio nostra tentorium uertit: primo Regū uicesimo sexto. Et Saulem dormientem

in tento

in tentorio & reliquum vulgus per circuitum eius, & accipit in fine he literam: 1. Regum 17. Et venit ad locum magala. Ionathas chaldaice traduxit charkoma, id est, fortalitium seu munitio, & sic non est nomen proprium loci ut interprestr nostræ translationis putauit: vulgo uocant quadrigoburgium. Significat etiam חַלְמָה callem, semitam. Isaïe uicesimo sexto. Rectus callis iusti ad ambulandū: & Psalmo decimoseptimo. Perfice gressus meos in semitis tuis. חַלְמָה Ornamentum, monile, inauris. Numeri tricessimoprimo. Annulos & dextralia ac murenulas: & pluraliter Ezechielis 16. Et circulos in auribus tuis. חַלְמָה Vitulus. Exodi 32. Et fecit ex eis uitulum cōflatilem, & in fœminino Osee 10. Ephraim uitula docta: & pluraliter eodem paulo superius. Vaccis Bethauen coluerunt habitatores Samariæ. חַלְמָה Plaustrum, quadriga, currus: 1. Regum 6. Facite plaustrum nouum unum: & pluraliter Genesis quadragesimoquinto. Quibus dedit ioseph plaustra secundum Pharaonis imperium, sic dicta fortasse à rotunditate rotarum.

* חַלְמָה Contristatus est, compatiebatur. Job tricesimo. Et compatiebatur anima mea pauperi.

* חַלְמָה Grus. Isaïe tricessimooctauo. Sicut pullus irundinis: alij sicut irundo & grus: uide supra in litera samech ante uau.

* חַלְמָה Donec, usq; usq; ad, uel usq; in, ad usq; uel usq; quo. Indicum 3. Descēderunt usq; quo omnino deficerent: & Exodi 14. Usq; in sempiternum, & eiusdem 29. Siue de panibus usq; mane, & quādo sequitur uerbum prætēriti uel futuri tem-

poris aut gerundium sã pedeficit relatiuum quō uel quod causa breuitatis: quādoq; autem non deficit, ut Iosue 1. donec det requiem dominus: & Genesis 3. Donec reuertaris in terram, & recipit in fine iod literam. Michæ 4. Usq; ad te ueniet, interpretatur etiam translatio nostra dictionē hanc articulariter pro tam & quā. Genesis septimo. ab homine usq; ad pecustam reptile quam uolucres cœli: & recipit in principio beth literam significatq; pro, prae, uel ante, uel per, uel propter: Genesis 7. Et inclusit eum dominus de foris: hebraice sic, & clausit dominus pro se uel ante se: sic Exodi 2. Rogate pro me: & Genesis 26. Prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram. Et sicut usq; apud latinos ad uerbialiter perpetuo significat, ita & hæc dictio significat æternitatem & perpetuitatem, in seculum, sempiternum, Isaïe 57. Excelsus & sublimis habitās eternitatem: & inuenitur geminatum: Isaïe 26. Sperastis in domino in seculis æternis: & significat seculum seculorum quod translatio nostra uertit ultra: ut Exodi 15. Dominus regnabit in æternum & ultra. חַלְמָה Centones seu panni abiecti, translatio nostra interpretatur pannos menstruatos. Isaïe sexagesimoquarto. Et quasi pannus menstruatus: rectius sic, quasi uestimentū centonum seu pannorum abiectorum.

* חַלְמָה Subleuauit, erexit, suscepit: Psalmo 146. Pupillum & uiduam suscipiet. Hieronymus eriget: sic Psalmo 20. Nos autem surreximus & erecti sumus: & Psalmo 147. Suscipiens mansuetos dominus. Rabi ioseph Kimhi Hispanus uult hoc uerbum significare adiutoriū, sustentationem & sulcimentum.

✳ **נצץ** Ornauit. Osee 2. Et ornatur in aure sua: & Ezechielis 16, & ornauit te ornamento: & infra, & ornata es auro. Inde nomen **נצץ** ornamentum, gloria, decus, monile, iocale: Psalmo 80. in titulo quem nostri habent, ad uictoriā super lilia testimonium Asaph Psalmus: Hebræi sic legunt, ad uictoriā erga rotas decus Asaph Psalmus, quasi dicere fecundū Dauid Kimhi, Psalmus iste gloria est & decor ipsi Asaph: item nomen in alia forma **נצץ** Ezechielis 7. Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt. **נצץ** Abijt, transiuit, cessauit, pertransiuit. Iob 28. nec pertransiuit per eam leæna: & transitium secundū eiusdem 25. ubi nos legimus, Ecce luna etiam non splendet, translatio nostra omisit hanc nostram dictionem, quare sic legitur hebraice, Ecce facit transire lunam nec splendet: quod sic exponunt, ecce deponit seu aufert lumen lune & non splendet. **נצץ** Examen, synagoga, cætus, concilium: Psalmo 1. Neque peccatores in concilio iustorum. Hieronymus & Lyra in congregatione. **נצץ** Os oris, quod nostra translatio maxillam interpretatur. Psalmo 32. In camo & freno maxillas eorum constringe, Hebræi legunt ora eorum, alij ornamenta seu monilia eorum à superiore uocabulo, quos imitatur Hieronymus in suo Psalterio de hebraica ueritate: Psalmo 103. Qui replet bonis ornamentum tuum, sed Dauid Kimhi exponit sic, Qui replet bonis os tuum. **נצץ** Testis. Genesis 31. Cumulus iste testis erit inter me & te. Deuteronomij 17. In ore duorum uel trium testium, & infra. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium: & infra,

manus testium prima interficiat eum. Inde **נצץ** testamentum, testimonium: 2. Paralippomenon 24. Multitudo Israël in tabernaculum testimonij: & Psalmo 119. Mirabilia testimonia tua: & Psalmo 95. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Inde uerbum **נצץ** testificari uel contestari. Deuteronomij 4. Testes inuoco hodie cælum & terram, id est, contestor uel testificor contra uos hodie cælum & terram.

✳ **נצץ** Leniuit, delectauit, deliciauit aut uoluptauit si liceret ita loqui, sed libet, delicijs affecit. Nehemij 9. Et abundauerunt delicijs in bonitate tua magna. Inde nomen **נצץ** uoluptas, deliciae, quod græce dicitur similiter edone. Genesis 12. Postquam cōsenui & dominus meus uentulus est uoluptati operam dabo: hebraice sic: postquam inueteraui erit mihi uoluptas, & sic cum he finalis terminationis feminine: inuenitur etiam sine ea, **נצץ** ut Genesis 2. Plantauerat autem dominus deus paradysum uoluptatis, & Ezechielis 31. Et emulata sunt eum omnia ligna uoluptatis quæ erant in paradiso dei, & scribitur quinq; punctis: & 2. Regū 1. Qui uestiebat uos coccino in delicijs, hebræi pro in habent cum, rabi Ionas exposuit sic: qui uestiebat uos in diebus deliciarum. Alij dicunt, qui uestiebat uos coccino & comedere uos fecit delicata, ut sit oratio defectiua, cui expositioni alludit chaldaica Ionathæ interpretatio, sed rectius secundum Dauid Kimhi ambo uocabula de uestibus dicuntur scilicet coccinum & deliciofum, & id comprobatur disputatione rabi ludæ & rabi Nehemij quā Dauid Kimhi recitat in cōmentarijs Regum. Inde nomen adiectiuum **נצץ** Isaiæ

Isaïa 47. Audi hæc delicata, recipit prothesin מַחֲרִיץ mem literę: Genesis 49. Et præbebit delicias regibus: & 1. Regū 15. ubi nos habemus, Agag pinguisimus, ibi Hebręi legūt: Agag delicatus, nā tremens non est de textu, & sunt qui dicant eum minime tremuisse sed accessisse cū delectatione, & pro delicijs habuisse uitā morte cōmutare: alij exponūt: Et accessit ad eum Agag cum ligaturis, nam & ligaturę atq; cōbinationes hoc nomine dicuntur. Iob 38. Nunquid cōiungere ualebis micantes stellas pliadas, id est, nunquid obligabis applicationes stellarum.

* עָרַב Excrescens, superstes, excrescens, Exodi 26. Quod autem superfuerit in sagis: & Numeri 3. qui excedunt numerum Leuitarum. Item infra, precium eorum qui supra sunt, item pecuniam eorū qui fuerant amplius. Inde uerbū graue עָרַב Exodi 16. Nec qui plus collegit habuit amplius, nec qui minus parauerat repperit minus: hebraice sic, Et nō excessit plus & minus non defecit.

* עָרַב Defecit, priuauit, diminuit, defuit: primo Regum tricesimo. Nec defuit quisquā à paruo usq; ad magnū.

עָרַב Parauit aciem, instruxit, ordinauit, disposuit: primo Paralippomenō duodecimo. Expediti ad pugnam corde perfecto, id est, instructores apparatus bellici: & paulo superius. In auxilium nō in corde duplici, hebraice sic. Et ad dispondendum in non corde & corde.

עָרַב Grex. Canticorum sexto. Sicut grex caprarum: & Genesis uicesimo nono. Tres quoq; greges ouium: & infra. Mosq; erat ut cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidem, pro quo hebraice sic legitur: Et congregabantur il-

luc omnes greges & deuoluebant lapidem ab orificio putei. עָרַב Fodit, repastinauit, sarriuit, occauit. Isaïa quinto. Non putabitur & non fodiet, & eiusdem septimo. Et omnes montes qui in sarculo sarrientur, maxime autem de uineis dicitur, unde Hebræorum est adagium: fode mecum & ego fodiam tecum.

* עָרַב Lens, tis. Ezechielis quarto. Et tusume tibi frumentum & hordeum & fabam & lentem: & Genesis 25. Accepto pane & lentis edulio.

* עָרַב Coxit inter prunas, torridauit, uolulauit sub testu. Ezechielis quarto. Et stercore quod egreditur de homine operies illud in oculis eorū, pro quo uerius Hebræi teste Nicolao de Lyra sic legunt: Et in stercore quod egreditur de homine coquas in oculis eorum. Inde עָרַב panis testicius siue subcinericius, torta, tosta, placenta, spira, sphaerica sub testu ac inter prunas cocta, ut supra eodem. Et quasi subcinericius hordeaceum comedas illud: & Osee 7. Ephraim factus est subcinericius panis qui non reuersatur. Et 3. Regum 19. Ecce ad caput suum subcinericius panis. Vnde qui dam hunc uersum Psalmi uicesimi quinti, Sublannauerunt me sublannatione, de cibario pane ac potu intelligunt uertentes sic: Inter adulatores ad coquentes cibarium, quibus Hieronymus noster nō multum refragatur in suo de hebraica ueritate Psalterio sic transferens in simulatione uerborum fictorum: & rabi Salomō exponit sic, Per uiam adulationis ut accipiant cibum & potum à Saul quatenus eos cibet & potet iccirco frenderunt super medētibus suis: & dicit Maog, id est, esca, hæc ille. Alij exponunt sic: adulāter

ijj qui

ñs qui subigunt & depilant cibarium panem, alij uersum allegatum non accipiūt ab hoc uocabulo, sed à צל quod ridiculum uarium & uacuum significat.

רצ Prædatus est, rapuit, spoliavit, plagiauit: Psalmo 119. Funes peccatorum circumplexi sunt me, uel secundū Hieronymum implicauerunt me: pro quo rabi Salomon & post eum ceteri Hebræi legunt, Cœtus seu cunei peccatorum rapuerunt uel prædati sunt me, inde uenit nomen appellatiuum רצ spoliū, rapina, præda. Genesis 49. Mane comedet prædam: & Sophonię 3. Quapropter expecta me dicit dominus in die resurrectionis meę in futurum: quod Hebræi legunt, In die insurrectionis meę ad prædam seu spoliū: pro quo Septuaginta interpretati sunt in testimoniu, sed Hieronymus scribit in commentarijs hebræum quendam qui se in scripturis docuerat asseruisse quod læd in præsentī loco magis in futurum debeat intelligi: rabi David Kimhi uult intelligi diem Gog & Magog quos faciet deus insurgere ad spolia. רצ Adhuc, ultra. Amos 4. Cum adhuc tres menses superessent usq; ad mensem: Genesis 25. Adhuc pater meus uiuit: & Isaię 5. Quid est quod debui ultra facere uineę meę: & significat terminum uel finem, & accipit paragonem pronominum Genesis 25. Dum adhuc ipse uiueret: & Exodi 9. Adhuc retines populum meum. Significat etiam à nunc usq; in eternum. Genesis 9. Et non erunt ultra aque diluuij ad delendū uniuersam carnem: significat & quandoq; breuem terminum, ut 4. Regum 6. Et ultra non uenerunt latrones Syrię in terram Israhel,

* רצ Malefecit, peccauit, & si licet dicere iniquauit. Esther 1. Nō solum regem lesit regina Vasthi sed & omnes principes: quod Hebræi sic legunt, Non contra regem solum peccauit Vasthi regina sed contra omnes principes, quod tamen secundum alios ab alio uerbo deriuatur, ut infra Ecclesiastis 1. Peruersi difficile corriguntur, id est, iniquitas non potest rectificari. Quia uero quod iniquum est, id non est equum, & quod æquum non est id non est rectū, quod autē rectum non est curuum est, ideo transulerūt uocabulum hoc ad curuum sic, Psalmo 38. Miser factus sum & curuatus sum usq; in finem. Hieronymus sic, Afflictus sum & incuruatus sum: Hebræi sic, Incuruatus sum & humiliatus: & Danielis 9. Iniquitatem fecimus impie egimus. Inde nomen רצ Ezechielis 21. Iniquitatem iniquitatem iniquitatem ponam eam, & in alia forma רצ Genesis 4. Maior est iniquitas mea quam ut ueniam merear: & pluraliter declinatur tā in fœminino: ut Psalmo 130. Si iniquitas obseruaueris domine, quam in masculino genere: ut Isaię 64. Et iniquitates nostrę quasi uentus abstulerūt nos, & infra. In manu iniquitatis nostrę.

* רצ Lactans: sic enim ambo chaldei Onkelus & Ionathas interpretātur, Genesis 33. Oues & boues fœtas mecū, id est, lactantes: & 1. Regum 6. Et duas uaccas fœtas quibus non est impositum iugum, & quamuis utrobq; trāslatio nostra uerterit fœtas, tamē 1. Regum 6. paulo inferius ad nostram expositionem redit circumloquendo dicens: Et tollentes duas uaccas quę lactabant uitulos, hoc est. iuuenas iuuenes. Inde hoc uocabulum

lum לל"י etiam translatum est ad homines iuuenes atq; iuenculas. 1. Regum 15. Interfice à uiro usq; ad mulierem & paruulum atq; lactantem, uult dicere à iuuenē ad infantem, duplicaturq; lamed: sic psalmo octauo. Ex ore infantium & lactentium, id est, paruulorum & lactentium: sic Threnorum 1. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatem. לץ Iniquitas, iniquum. Leuitici decimonono. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Ezechielis 33. Confusus in iusticia sua fecerit iniquitatem. In iniquitate sua quam operatus est in ipsa morietur. & eiusdem 28. In multitudine iniquitatum tuarum: in iniquitate negotiationis tuæ. & accipit quoq; terminationem fœmininam Ezechielis eodem. Donec inuenta est iniquitas in te. Iob 6. Respōdete obsecro absq; contentione: pro quo uerbum ē uerbo sic. Respōdete obsecro nec sit iniquitas: & infra eodem, Et non inuenietis in lingua mea iniquitatē. Inuenitur & in alia forma. Iob 16. Concluse me deus apud iniquum. inde ducuntur uerba & aliorum deriuatiuorum formationes.

רצוץ Præposito mem, habitatio, habitaculum. Nahum 2. Vbi est habitaculum leonum. & Ieremiæ x. Habitacula draconum. Quia uero domus nostra tutissimum nobis est refugium, iccirco sæpe pro refugio interpretatur. Psalmo 90. Domine refugium tu factus es nobis. & Psalmo sequente. Altissimum posuisti refugium tuum: & accipit paragonem he רצוץ Deuteronomij 33. Habitaculum eius sursum: et pluraliter Nahum 2. Et cubile suum rapina. & Psal. 76. Et habitatio eius in Sion. רצוץ Tēpus sta-

tum & hora determinata. Exo. 21. Quod si alteram acceperit providebit puellæ nuptias & uestimenta, & precium pudicitia non negabit: ubi teste Nicolao de lyra translatio nostra multum discrepat ab hebraica litera: pro eo enim quod dicitur, & precium pudicitia non negabit, hebræi legunt, & horam eius non minuet, hoc est, tempus competens secundum rabi Salomonem, ut ei deseruiat.

* רצוץ Ariolatus est, ueneficia exerceuit. quarto Regum uicesimo primo. Ariolatus est, & obseruauit auguria. Inde nomē רצוץ ariolus ueneficus. Deuteronomij 18. Aut qui ariolos sciscitetur. & uerbum Leuitici 19. Non augurabimini: rabi Akiba interpretatur hoc uerbum de illis qui obseruant tempora & dies Aegyptiacos, menses & horas, dicentes quosdam atos quosdam faustos ad electiones operum humanorum.

* רצוץ Volauit. Isaïæ 6. Et uolauit ad me unus de Seraphim. & Psal. 91. A sagitta uolante in die. Inde quod scribitur ultima geminata רצוץ Genes. 1. Et uolatile uolitans super terram. & Danielis 9. Cito uolans tetigit me, ubi iod abundat per prothesin, de quo scriptum supra in litera iod sequente ain. & de hac significatione putat rabi Iuda ilud esse quod legitur Zachariæ 5. Volu men uolans.

* רצוץ Caligauit, obscurauit. Iob 11. Orietur ut Lucifer, quod hebræi legunt si obscuraberis, uel si dicere liceret, si crepusculaberis tunc sicut matutinum eris. rabi Salomon exponit nominaliter sic: Obscurū quod in te est et caligo tua sicut mane erit. Inde illud Amos 4. Faciens matutinā nebulā, quod alij per articulū suū

sive cata diæresin proferunt sic, Faciens auroram & caliginē. Sic Iob 11. Terram miserie & tenebrarum, dicunt Hebræi quod sit locutio synonyma, quia duo uocabula idem significāt: uolunt dicere terram obscuram & caliginosam sive tenebrosam. Et quod sequitur in Iob, sed semper ignis horror inhabitans non legitur in Hebræo, sed sic: & obscuratur sicut ea ligo. Significatio horum uocabulorum est obcuritas & tenebre: sunt qui e contrario motum instantaneum, illuminationem subitam, illustrationem, uibrationem, fulgurationē & coruscationem eo uerbo significari uolunt. Ezechielis 32. Cum uolare cœperit gladius meus super facies eorum: rectius sic, In uibrando me gladium meum, id est, cum faciam coruscare seu fulgurare gladium meum: est enim uerbum transituum: & Isaiæ 11. Et uolabunt in humeros Philistin, id est, subito mouebuntur seu fulgurabunt: & Iob 3. Nec illustretur lumine: & geminat p̄he ut in eodem loco, nec ortum surgentis aurorę: quod hebraice sic legitur, Et nō uidebit fulgores aurorę: rabi Salomō interpretatur splendores.

* פֶּבַעַי Palpebra, Psalmo 10. Et palpebrę eius interrogant filios hominum: & Ieremię 9. Et palpebrę nostrę defluāt aquis: Ionathas Chaldaeus interpretatur ipsos oculorum orbes.

* נָפַח Defecit: 2. Regum 21. Deficiente aut. in David: & Ieremię 4. Quia defecit anima mea propter interfectos, similiter intelligi debet quod legitur Iudicum 4. Qui soporem morti socians defecit & mortuus est: scribitur q̄per punctū patha ad differentiam alterius sibi similis uerbi alterius autem significationis ut su-

pra dictum est. Solemus autem propter licitū etiam sepe deficere, ideo pro liciente reperitur scriptum: ut Psalmo 143. Sicut terra sine aqua tibi, quod Hieronymus uerius sic traduxit. Quasi terra sitis ad te: & translatio nostra diuinas significationes in uno uocabulo cōcludit. Isaiæ 29. Lassus adhuc sitit. Infra enim uidebis lassum significari in litera ain sequente iod, & supra in litera iod sequente ain.

Munst. David Kimhi huius uerbi radicem ponit נָפַח

* נָפַח Excitauit, suscitauit: Iob 41. Non quasi crudelis suscitabo eum, & sic est actiuum transitiuū. Inuenitur autem neutrum & ualet idem quod expergiscor: Psalmo 57. Exurge gloria mea exurge psalterium & cithara, exurgam diluculo: & Iudicum 5. Surge surge Debora surge surge & loquere canticum: quasi dicat, expergiscere expergiscere: ut Psal. 44. Exurge quare obdormis domine, & sic pro uigilare transumitur. Canticorū 5. Ego dormio & cor meum uigilat. Verbum passiuum legitur Zacharię 2. Quia consurrexit de habitaculo sancto suo: uerius sic, quia excitatus est. Inuenitur & ultima litera geminata נָפַח Canticorū 2. Ne suscitatis neq̄ euigilare faciatis dilectam: & Psalmo 80. Excita potentiam tuam & ueni: & geminatis syllabis Psalmo 102. Respexit in orationem humilium, pro, oratione experrecti seu potius excitantis: nam qui orationem suam excitat continue ad illius preces respicit deus. Inde denominatur נָפַח magister qui mentem discipuli excitat ad doctrinam. Malachię 2. Magistrum & discipulum de tabernaculo Iacob, id est, excitantem quem nos dicimus arguentem in dispositionibus

tationibus & respondentem. Vnde magistri hebræorum dicunt; arguens inter sapientes, respondens inter discipulos.

עַר Hostis, inimicus, osor. Micheæ quinto. Et contra ciuitates tuas. hebræi legunt inimicos tuos, cui etiam alludit chaldaica translatio Ionathæ.

עָר Nudum seu nuditas, Habacuk secundo, Ut aspiciat nuditatem eius. & eiusdē tertio. Suscitans suscitabis arcum tuū, pro nudus reuelabitur arcus tuus.

עֹר Pellis. Genesis tertio. Fecit quoque dominus deus Adæ & uxori eius tunicas pelliceas, id est, tunicas pellē appositiuā constructio. & Iob secundo. Pellem pro pelle; & pluraliter in feminino genere Exodi 36. Fecit & opertoriū tabernaculi de pellibus arietum; & in genere masculino Threnorum 5. Pelles nostræ quasi cli banus exustæ sunt.

עָרָא Cæcavit 4. Regū 25. Et oculus eius effudit, rectius sic, Et oculos Se dechiæ cæcavit. Inde nomen adiectiuum generis masculini עָרָא cæcus, Exodi 4. Videntem aut cæcum, & feminini generis Leuit. 22. Si cæcus fuerit si fractum.

עֲרֵב Conuenit, coiuit, agglomeravit. Ioselis tertio. Erūpite & uenite. pro quo uerius septuaginta interpretes posuerunt, congregamini & introite. Inde dicitur עֲרֵב totum sydus draconis & uersarum circa polum arcticū, ab agglomeratione & collectione plurium stellarum sic nominatum. quem translatio nostra arcturū uocat. Iob 9. Qui facit arcturum & orionem. est autem sydus quod supradictam congeneriem astrorum plaustrum & septétriones sequitur: de quo Virgilius Georgicon primo. Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis, Circū perq̃ du-

as in morem fluminis arctos. rabi Salomon simpliciter dicit esse sydus, sed rabi David kimhi scribit, quod sit congeries stellarum circa caudam arietis siue intelligat arcturum pliadæ, hyadas, geminos uē triones; quod autē legitur Iob 4. Consumuntur uelut à tineis, id alijs de circulo arctico, hoc est polo intelligūt, quā si dicat omnitempere quod plus uersat, id est, in æternū. Vnde sequitur, in æternum peribunt, & accipit per epenthesis iod, eiusdem 38. Aut girum arcturi poteris dissipare.

עָרָא Malefecit, peccauit, iniquauit, ut Ester 1. Regem lēsit regina. Inde uerbum transitiuum tertij עָרָא id est, peccare fecit. Threnorum 3. Ut peruerteret hominem in iudicio suo: uisum est supra in עָרָא & significat curuare, est enim iniquum curuum eo quod nō sit rectum. Sic Ecclesiastis septimo, quod nemo possit corrigere quē ille despexerit, uerbum ē uerbo sic, Quis poterit rectificare quem curuauit ille. In alia forma Ecclesiastis 12. Et nutabunt uiri fortissimi, id est, incuruabuntur.

עֵז Capra. Genesis 15. Et capram trimam; & pluraliter 1. Regū 25. Ouium tria milia & mille capræ; & in cōpositione significat caprū emissarium. Leuit. 16. Et alteram capro emissario. componitur autē ab עָז id est, caper et עָז id est, abijt. quod Onkelus sic interpretatur. & Psal. 31. In manibus tuis sortes meæ: q̃ nescio quare ita transtulerint. Nam in manu & nō in manibus scriptū est; nulla etiam dictio in uersu ponitur quæ sortes significet. Recte igitur secundū ueritatē hebraicam Hieron. in suo psalterio sic traduxit. In manu tua tēpora mea; quod rabi Salomon

mon exponit. Omnia tēpora mea transierunt super me secundum decreta oris tui & iuxta dispositionem tuam.

* **וַי** Inualuit, confortauit, robora uit, firmauit, fortificauit. Ecclesiastis 7. Sapientia confortauit sapientem; & ludicum 6. pro eo quod nos legimus, Et oppressi sunt ualde ab eis, ueritas habet, & inualuit manus Madian. Inde nomē substantiuum deriuatur **וַי** robur, fortitudo, uirtus. Psalmo 29. Dominus uirtutem populo suo dabit, & scribitur per holem uel hatephcamez. Psal. 118. Fortitudo mea & laus mea dominus: scribitur & quandoq; per surek uel kibuz **וַי** ut psalmo ultimo, Laudate eum in firmamento uirtutis eius, reperitur & duplicata litera zain **וַיַּי** secundū naturam prinitui. ut Psalmo 145. Et uirtutem terribilium tuorum dicent: recipiet etiam cata prothesin literam mem **וַיִּמְ**. Isaie 30. Sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis. Inde nomen adiectiuum **וַי** Isaie 19. & rex fortis dominabitur eorum. & pluraliter psalmo 59. Irruerūt in me fortes, & adiectiuum secundū formam prinitui Psalmo 24. Dominus fortis & potens. Inde nominatur auis quædam ex immundis uolueribus atq; uetitis **וַיִּי** quam alij gryphem uocant, nostra uero translatio haliæetū. Leuit. 11. Gryphum & haliæetum. Est autem haliæetus aquila marina, & dictio quinque syllabarū scribitur tertio syllaba per diphthongon æ. hoc dico ut emendentur libri latini in loco allegato; uocatur autem hebraice sic à fortitudine, græce uero à mari & piscationibus.

* **וַיַּב** Dereliquit. ut Psalmo 22. Deus deus meus respice in me quare me

dereliquisti: quod hebraice canitur in passione domini **אֱלֹהֵי לִמְךָ עֲזָבָתִי** id est, uerbum è uerbo: Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me: ubi cernitur quod respice in me non est de textu, & Genesis secundo. Quamobrem relinquet homo patrem suum. **וַיַּב** Fortificauit, auxit, robora uit. adiuuit. Nehemiæ 3. Et dimiserunt Ierusalē usq; ad murū plateę latioris: quod Nicolaus de Lyra edisserit rectius sic, Et extenderūt murum eius. Rabi Salomō exponit hoc uerbum, per fortificauit. Deuteronomij tricesimo secundo. ubi nos legimus: Et clausi quoq; defecerunt residuiq; consumpti sunt, Veritas simpliciter habet, Et deficiet seruatus & fortificatus: sic Nehem. 4. Num dimittent eos gentes, pro quo legunt hebræi, Num fortificabunt se, seu ædificabunt sibi. **וַיַּבַּח** Mercatus, nundinatio. Ezechielis 27. Proposuerunt in mercatu tuo, & paulo superius sub eodē capite. Argento, ferro, stannino, plumboq; repleuerunt nundinas tuas: translatio chaldaica Ionathæ uult esse apothecas mercatorum siue tabernas inlitorias: circumloquitur enim hoc uocabulum sic, Aurum, ferrum, stannum & plumbum attulerunt in domum gazæ tuæ.

* **וַיִּסְבֵּי** Sepiuit, circumdedit. Isaie quinto. Et sepiuit eam & lapides collegit ex ea.

* **וַיִּסְבֵּי** Auxiliatus est, adiuuit 1. Regum 7. Hucusq; auxiliatus est nobis dominus. et Isaie 41. Vnusquisq; pximo suo auxiliabit, & paulo inferius. Ego auxiliatus sum tibi. & in passiuo. ut Psal. 28. In ipso sperauit cor meū & adiuutus sum. Inde nomē uerale per quinque pūcta. **וַיִּסְבֵּי**
Deutero

Deuteronomij 33. Et adiutor illius cōtra aduersarios eius erit: sic Genesis 2. ubi nos legimus, faciamus ei adiutorium simile sibi, hebraica ueritas sic legit. Faciam ei adminiculum tanquā penes eum: & ponitur in singulari faciam & non faciamus, quod nota, et in fœminino. Psalmus 70. ubi nos legimus. Deus in adiutorium meum intende, domine ad adiuuandum me festina, hebraica ueritas sic habet. Deus ad protegendum me domine in adiutorium meum festina. **רצצ** Crepido. Ezechielis 43. Et de sinu terre usq; ad crepidinē nouissimam. item eodem. & à crepidine minore usq; ad crepidinem maiorem. item eodem: & crepido quatuordecim cubitorum; Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus dicit qd sit atrium in quo cōgregabatur Israël in templo ad adorandum, ut eos deus adiuuaret, quasi hoc modo à superiore uocabulo adiutorij deriuaretur. idē rabi Dauid in commentarijs super Ezechielem scribit, quod in sinu terræ, hoc est in medio pauimenti cōstructum erat altare & locus in quo circumstant sacerdotes offerentes sacrificia dicitur **רצצ** rabi Salomon dicit hoc uocabulum significare pauimentam seu arēam. & sic interpretatur per hoc nomen esterig germanicum, compopularibus suis uangionibus ubi habitauit notū: ego putarim ab ipso pauimēto soli ad pactos ad altare gradus esse prominentes ubi sitatio sacrificuli quod uetustatis amantissimus Leo baptista Albertus de re edificatoria libro octauo ubi de columnis scribit, recte mihi nō minare uidetur propodium & crepidinem: est enim crepido, ut ait Festus, saxum prominens: & Seruius grāmaticus

inquit. Crepido est abrupti saxi altitudo. Virgilius in 10. Forte ratis celsi coniuncta crepidine saxi. expositis stabit calas.

* **רצצ** Stilus, translatio nostra calamus interpretatur. Psalmus 45. Lingua mea calamus scribē uelociter scribentis, sed rectius noster Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate sic. Lingua mea stilus scribæ uelocis. & Iob 19. Stilo ferreo & plumbi lamina.

* **רצצ** Induit, amicituē, operuit. Ieremiæ. 43. Et amicitur terra Ægypti sicut amicitur pastor pallio suo. & Psalm. 104. Amictus lumine sicut uestimento. & Psalmo 109. Fiat ei sicut uestimentum quo operitur. & infra. Operiantur sicut diploide confusione sua. **רצצ** Aduertit, respexit, discessit, diuerſe, uagatus est, declinauit. 1. Regum 15. Sed uersus ad prædam es: & sic etiam Ionathas chaldaice traduxit, sed translatio nostra interpretatur aliter, Canticorū primo. Ne uagari incipiam post greges sodalium tuorum. Origenes in omilia prima, super cantica traduxit iuxta superiorem significationem sic. Nequando fiam sicut coopertus super greges sodaliū tuorum: melius sic, tanquam aduertens uel discedens ad greges sodalium tuorum. Rabi Salomon astipulari uidetur Origeni: ad hoc enim allegat uersiculum Leuitici decimotertio. Caput nudum os ueste contectum, licet ibi possint intelligi labra uulgo auersa: rabi Dauid kimhi exponit declinans & discedens.

* **רצצ** Vespertilio. Leuitici 11. Vespertilionem & upupam quoq;.

* **רצצ** Vās muldralē in quo lac colligitur. ut Virgilius in bucolicis. Bis uenit ad muldrām: ego aut nescio quare

translatio nostra interpretatur uiscera. Iob uicesimoprimo. Viscera eius plena sunt adipe. Nam etiā in hac dictione adipe putatur error, scribitur enim per cametz & nō quinq; punctis, hebraica igitur ueritas sic legit, Mulcralia eius impletur lacte.

* חָסַץ Obduxit, occultauit, operuit, abscondit. Psalm. 65. Et ualles abundabunt frumēto. Hieronymus sic. Et ualles plenae frumento corquabūtur: tu uero secundum etymologiam rectius sic dixeris. Et ualles operientur frumento, ita Iob 23. Si me uertam ad dexteram nō uidebo illud, melius sic. Abscondetur dextrorsum & nō uidebo, hoc est, si in parte meridionali occultauerit se non uidebo eum. חָסַץ Syncopizauit, in extasi fuit, defecit, moestus est, contristatus, anxietus. Psalm. 61. Dum anxietur cor meū, & in titulo Psalmi 102. Oratio pauperis cum anxietur, id est, secundū Rabbi Salomonem cum anima eius operiretur, seu secundum alios deficeret in tribulatione. Threnorū 2. Cum deficeret paruulus & lactens: & infra, cum deficerent quasi uulnerati. Inde nomen חָסַץ ut eodem in loco. Pro anima paruulorum tuorum qui fame pereunt, id est, syncopi conflictuorum propter famem, & Psalm. 107. Anima eorum in ipsis defecit. חָסַץ Serotinauit, tardauit, posteriorauit, Genesis 30. Quando uero serotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas: & infra. Facta sunt ea quae erant serotina, id est, de posteremis, hoc est, posteriore tempore.

* חָסַץ Circūdedit, coronauit. Canticorum 3. In diademate quo coronauit eum mater sua. Inde חָסַץ serum, co-

rona, diadema. Psalm. 21. Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso: re- & ius de hebraico uerbum de uerbo sic, pones ad caput eius coronam auri, uult dicere, auri optimi & purgatissimi, quod hic Hieronymus obrizum appellat. Inde nomen uerale uel participiū חָסַץ 1. Regum 23. In modum coronae cingebant Dauid & uiros eius. & Psalm. 102. Qui coronat te in misericordia & miserationibus, sic Psalm. 8. Gloria & honore coronasti eum.

* חָסַץ Oscitauit, sternutauit: cuius nomen חָסַץ inuenitur Iob 41. Sternutatio eius splendor ignis, quod alij exponunt de oscitatione.

* חָסַץ Obtenebrauit. Threnorū secundo, Quomodo obtexit caligine, putant aliqui deriuatum à חָסַץ nube quasi obnubilauit.

* חָסַץ Desertum, uastitas, fodina & dispersio lapidum, acruus. Michee primo. Et ponam Samariam quasi acruum lapidum, id est, in deuastationem et in desertionem. & hoc indicat chaldaica translatio per uocabulum, quod significat cumulos lapidum & dispersionem lapillorum. utitur enim Ionathas chaldaeus eadem interpretatione hic sicut facit Ieremiae 51. Et erit Babylon in cumulos. Item Iob 30. Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam, rabi Salomon exponit, Sed nō in tumulo sepulchro fossa uel fouea consueuit iudex mittere manum, id est, potestatem suam. & pluraliter חָסַץ Psalm. septuagesimonono. Posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam, ubi septuaginta uolentes ostendere quod Ierusalem uersa & destructa esset, ipsi pro palatijs eminentissimis

eminentissimis Ierusalomytanęurbis ostenderunt posita esse tuguria, sic enim gręce legi solet. posuerunt Ierusalem quasi oporophylaciũ, id est, tugurium, hoc est, domunculam hortulanorũ. sed hebraice legitur in numero plurali quod secundum Paulum episcopum Burgensem recte transfertur fossas siue foueas, quę cum fodiuntur solent ex eis lapides in acervum cumulari. Vnde translatio Hieronymi de hebraica ueritate simul stare posset qui sic transtulit: posuerũt Ierusalem in acervos lapidum, & Isaię 17. Eterit sicut acervus lapidũ in ruina: placeret mihi fodinas dicere. nam nihil hic de pomis agitur. Pręceptor meus Iacobus iehiel Ioans doctor Iudeus, dixit hoc uocabulum solitudinem significare.

* **וַיַּעַר** Aceruauit, congregauit, cumulauit, Exodi 19. Mitte ergo iam nunc & congrega iumenta tua, sic etiam Onkelus chaldaice traduxit. sed translatio nostra legit aliter Ieremię 5. Confortamini filij Benjamin in medio Ierusalem, credens uerbum esse **וַיַּעַר** de quo superius diximus, quod rabi Ioseph kimhi pater magistri Dauid in eius commetarijs exponit congregamini, quę hebreorum schola sequitur, similiter interpretatur eiusdem 4. Confortamini nolite stare, id est, cõgregamini & fugite ad arcem Sion altissimum fortalicium, sic Isaię 10. Habitatores Gebin cõfortamini, dicere debuit congregamini.

* **וַיַּעַר** Aus, uolucris, turba auium. Isaię 18. Et relinquentur simul auibus montium. & infra. Et æstate perpetua erunt super eum uolucres. & Genes. 15. Descenderuntq; uolucres super cadauera, & Esaię 46. uocans ab oriente auem,

ubi quidam interpretantur cõsiliarium, & ab hoc nomine deriuatur uerbũ quod significat inuehi, obstrepere, increpare, & subito commoueri, sicut cum multitudine auium in campo simul commemorantium perterrita subito inuehitur cum quodam impetu & strepitu. sic 1. Regum. 25. Et auersatus est eos, id est, & inuectus est in eos. & dicunt grāmatici hebręorum quod uerbum sit nominale deriuatum à pręsente uocabulo quia iod scribitur per patha.

* **וַיַּעַר** Aspectus, color, oculus. Isaię. 52. Oculo ad oculũ uidebunt. & pluraliter Psalm. 115. Oculos habent & non uidebunt. Inde uerbum deriuatur **וַיַּעַר** Inuidebat, quod translatio nostra circũloquitur sic. 1. Regum 18. Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid. Inde suffixices, aspectus, species. Ezechielis 1. Quali species electri de medio ignis. & infra. Et scintillę quasi aspectus aris candēis. **וַיַּעַר** Fons, Genes 16. Iuxta fontem aquę quę est in uia Sur. & pluraliter fœminini generis **וַיַּעַר** Exodi 16. ubi erant 12. fontes aquarum & septuaginta palmę. & per prothesin accipit mem. Canticorum 4. Hortus conclusus fons signatus. & infra. Fons hortorum puteus aquarum uiuentium. & pluraliter in masculino. haurietis aquas in gaudio de fontibus salutis. similiter in fœminino genere Genes 7. Rupti sunt omnes fontes abyssi magnę.

* **וַיַּעַר** Lassus, deficiens. Deutero. 25. Quando tu eras fame & labore confectus, periphraстicos Isaię 5. Non est deficiens neq; laborans. & eiusdē 28. Hęc est requies, reficite lassum, Inde deriuatur uerbũ lassatus est seu defecit, Isaię 40.

Et non deficiet neq; laborabit, & infra, deficient pueri & laborabunt.

* גמ' Gemuit; translatio nostra habet stridit. Amos 2. Ecce ego strideo subter uos sicut stridet plaustrū onustum sceno; magis autem proprie ad gemitum refertur quam ad stridorem, iuxta Virgiliū in 6. Æneidos. gemuit sub pondere cymba. uox enim illa tribulationis, per quam significamus angustiam, qua premimur hoc uocabulo rectissime significatur. Vnde Ionathas chaldæus ubi apud nos legitur tribulatio, ibi præsens hoc uocabulū posuit. sicut Nahum 1. Confortans in die tribulationis interpretatur in tempore גמ' & in hoc loco primum quod ponitur est uerbum transituum significatq; gemere facio, secundum est absolutū, id est, gemit, ut sit sensus. Ecce ego gemificans uos subter sicut gemit plaustrum plenum sibi frumento.

* עיר Ciuitas, urbs. Genesis 11. uenite faciamus nobis ciuitatem, & in plurali deponit iod. ut Genesis 41. Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus recōdita est. Est quando retinet etiam in plurali iod. ut ludicum 10. Principes triginta ciuitatū. quod de uerbo ad uerbum sic legitur. Et triginta ciuitates eis supple erant. sed quādo iod abiicit, tunc sæpe per synonymiā coincidit cum hoste & inimico in numero plurali. ut Micheæ 5. ubi nos legimus, Et cōteram ciuitates tuas, hebræi habent, & cōteram hostes tuos. * פל' Pullus. Job 11. Pullum onagri se liberum natum putat, & Zachariæ 9. Et super pullū filium asinæ. Sic intelligitur illud ludicum 10. Habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum; similiter iod facit di-

phthongum Genesis 49. Ligans ad uitam asinam suam; ubi dī filiū in non est de textu ueritatis hebraicæ, Significat autem pullum tam muli quam asinæ.

* ער' Sydus est sic dictum. quem translatio nostra uesperū uocat. Job 38. Et uesperum super fines terræ confulgere facis. diximus de eo superius in litera ain sequente uau.

* עכב' Mus. Leuitici 11. Mustela & mus.

* עכש' Aranea. Isaia 59. Telas aranæ texuerunt. & Job 8. Aranearum tela fiducia eius.

* עבס' Monile calceamentorū uarigeratum & squamatum, ac ornamentum pedum, quod Iulius Pollux lib. 5. nominarij sui cap. 16. appellat perisphyrion. Isaia 3. Auferet dominus ornamentum calceamentorum. Inde uerbum deriuatur, quod ornare pedes significat. Isaia eodem cap. Et pedibus suis composito gradu incedebant; quod uerbum è uerbo sic dicitur, & in pedibus suis ornabantur scilicet perisphyrion, cuius instar etiā compedes & pedicæ nominantur, quia solent ad similitudinem talium ex ære fieri quibus uinciuntur pedes. Prouerbijs 7. Et quasi agnus lasciuens & ignorans; & nescit quod ad uincula stultus trahatur; longa perifrasis in qua nihil de agno dicitur, sed uerbum è uerbo sic interpretatur. Et quasi pedicæ seu compes ad castigationem stulti. Quidam hebræorum in Germania uolunt hoc uocabulo uenum significari, & scribitur sex punctis.

* עבר' Turbauit. Genesis 33. Turbasti me; & Iosue 7. quia turbasti nos ex turbet te dominus in die hac, & 1. Reg. 14. Turbauit pater meus terram, & Pa-

ralippon

ralippomenon 2. Qui turbauit Israël.

* עֶשְׂרָב Aspis. Psalm. 140. Venum aspidum sub labijs eorum. & nota quod iste uersiculus non ponitur in Psalm. 13. uel 14. sicut nos legimus.

* עֶלְל Paruulus. Ieremie 6. Effundit super paruulū foris. et pluraliter Threnorum 4. Paruuli petierūt panē. & Psalm. 8. Ex ore infantū & lactentiū. patitur etiam præpositionē mem עֵלְל uel תַּעֲלִיל & sit nomen adiectiuum. Isaia 3. Et effeminati dominabuntur eis. pro infantiles. עֵלְל Actus, conatus, studium, cogitatio, consilium, debita opera. Psalm. 66. Terribilis in cōsilijs super filios hominum. melius sic secundū Hieronymum. Terribile cōsiliū super filios Adam, id est, opera eius sunt terribilia. sic Ieremie 32. Magnus cōsilio & incomprehensibilis cogitatu. Inde uerbū deriuatur עֵלְל & תַּעֲלִיל Exodi 9. Quotiens cōtrierim Ægyptios. quod rectius sic intelligitur; quid parauerim in Ægypto, seu quid egerim aut conatus fuerim. & Psalm. 9. Adnunciate inter gētes studia eius, id est, opera. Sic ubi nos legimus Threnorū 1. Sicut dolor meus quoniam uindemiauit me, Hebræi habent, sicut dolor meus qui factus est mihi; et sic rabi Salomon exponit. similiter infra. Et uindemia eos sicut uindemiaſſi me. pro quod rectius, Et fac eis sicut fecisti mihi. sic exponit rabi David kimhi. significat etiam illudere & opprobriari. Nume. 22. Quia illuſiſti mihi, sic primo Regū 31. Ne forte ueuiant incircumciſi iſti, & interficiant me illudentes mihi. Inde nomen Deutero. 22. Imponit ei nomē peſſimū, id est, opprobria inquisitionis, huc aliqui canonizant, id quod scribitur Nehe. 8.

Et respondit omnis populus amen amen eleuantes manus suas. & sic significateleuare. עֵלְל Est leo seu uas alkimicum in quo sublimatur aurum & argentum, quod magistri eius artis aludel nomināt. Psalm. 12. Argētum igne examinatum probatum terræ. עֵלְל Mortariū, pila, sic Proverbiorum 27. Si contuderis stultum in pila, quasi ptisanas feriente desuper pilo. Quidam putant uas esse ad similitudinem superioris, & hoc esse à superiore deriuatum; huius sententiæ fuit Ioseph kimhi. עֵלְל Reliquias collegit, uindemiauit, & ut sic dicam racemauit. Ieremie 6. Vſq; ad racemum colligant, quasi in uinea reliquias Israël. & est interpretatio sensus de sensu septuaginta sic. Racemantes racemate, quasi in uinea reliquias Israël: sed rectius uerbum ē uerbo sic. Vindemiando uindemiabunt quasi uitem reliquum Israël. Dicitur autē de frugibus, quarum postremo tandem reliquie colliguntur. Deute. 24. Non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus ad uentū pupilli ac uiduæ. עֵלְל Iugum. 1. Regū 6. Duas uaccas fortas quibus non est impositum iugum, uerbum ē uerbo sic: quod nō ascendēre super eas iugum. & Deuteronomij uicesimo octauo. Et ponet iugum ferreum super ceruicem tuam.

* עֵלְל Balbus. Isaia 32. Et lingua balborum uelociter loquetur & planē, id est, diserte pure ac niuide, & per metathesin עֵלְל id est, subſannauit, Isaie trigesimo septimo, Subſannauit te uirgo filia Sion, & Psalm. secundo, Dominus subſannabit eos, uide supra in litera lamē ante ain.

* עֲלֹ Ascendit. Exodi 19. Moſes
Dd 4 autem

autem ascendit in montem ad deum; ubi in montem signatur obeliscus. & Psalm. 68. Ascendisti in altum. Cantico. rum 3. Quæ est ista quæ ascendit. Inde multa deriuata מַעֲלָה מַעֲלָה quæ sursum significant sicut ascensiones & gradus. Item Iosue octauo. Et duxerunt eos ad uallem Achor. מַעֲלָה Hostia, holocaustum, sacrificium. Leuitici 1. In holocaustum & suauem odorē domino. & Isaiæ 61. Odio habens rapinam in holocaustum. & pluraliter 3. Regum 3. Mille hostias in holocaustum obtulit Salomon.

מַעֲלָה In, ad, apud, super, supra. aduersum 4. Regum 9. Lenticulam olei fundes super caput eius. & Psalm. 2. Aduersus dominum & aduersus Christum eius. & 1. Reg. 2. Et abiit Elcana in Ramatha in domum suam, id est, ad domum. & quidam libri habent מַעֲלָה sed antiquissimi habent מַעֲלָה Inuenitur sæpe per defectum con sequentis, Osee septimo. reuersi sunt ut essent absque iugo: melius 70. In nihilum. Terentius. adeo uenusta ut nihil supra. & 2. Regum 23. Dixit uir cui non constitutum est supra, sic enim legi debet & est distinctio. מַעֲלָה מַעֲלָה מַעֲלָה Super, de super, de sursum, superne. Ezechielis 1. Nam cum fieret uox super firmamentum quod erat super caput eorum. Item eodem. & facies eorum & pennæ eorum extente de super. Item Isaiæ. 6. Seraphim stabant super illud: dicunt aliqui quod he finalis sit paragoge, alij quod sit littera terminalis generis feminini.

מַעֲלָה Finiuit, cōsummauit, terminauit deposuit. trāslatio nostra habet reduxit, reuocauit, adduxit. Gen. 46. Et ego inde adducam te reuertentem, id est, se peliam te, & Psalm. 102. Ne reuoces me

in dimidio dierum meorum. rabi Salomon exponit: ne finias termines uel con summes me. & secundum hoc intelligit rabi Ioseph kimhi uersiculum qui legitur Nahum 2. miles captiuus abductus est.

מַעֲלָה Cubile, cœnaculum, uel ut sic dicam camera 4. Regum 4. Faciamus ergo cœnaculum paruum. מַעֲלָה Riuus, aquæ ductus 4. Regum 18. Steterunt iuxta aqueductum piscinæ superioris, & Isaiæ 7. Ad extremum aqueductus piscine superioris & 3. Reg. 18. Et fossa aqueductus repleta est aquis. מַעֲלָה Curauit. lere. 8. Quare non est obducta cicatrix filie populi mei. inde nomē. מַעֲלָה Sanitas. le remie 46. Frustra multiplicas medicamina: sanitas non erit tibi. & eiusdem 33. Ecce ego obducam eis cicatricem & sanitatem & curabo eos. מַעֲלָה Crater quo libatur uinum 2. Paralip. 23. De qua facta sunt uasa templi in ministerium ad holocausta phiale quoque & cetera uasa.

מַעֲלָה Instrumentum musicum. Psalm. 92. In decachordo psalterio cum cantico in cithara. Munst. Capitur ibi. מַעֲלָה prepositionaliter & מַעֲלָה pro decachordo. מַעֲלָה Coxa, & id quod crure superius est. 1. Regum 9. Leuauit autē cocus armum. pro quo hebraica ueritas legit. Leuauit autem cocus crus & coxam eius. sic etiam chaldaica translatio Iona the cōtinet. Munst. Hebraismus proprie habet, crus seu armum & quod est supra ipsum: est autē foemur seu coxa supra armum. מַעֲלָה Folium arboris. Genes 8. Portans ramum oliuæ uirentibus folijs in ore suo, ueritas hebraica sic habet: & uenit ad eum columba ad tempus uesperæ, & ecce folium oliuæ raptum in ore suo, sic Psalm. 1, Et folium eius non defluet

defluet. & Genes. 3. Et consuerunt folia ficus. translatio nostra sæpe frödes & ramos interpretatur, ut Nehemiæ 8. Asferre frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, & frondes myrti & ramos palmarum, &c. **יָלֵךְ** Supremus, summus, altissimus. Psalm. 91. Qui habitat in adiutorio altissimi. & Ezech. 41. Et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora & in mediū, id est, de infimo ad summū.

* **יָלֵךְ** Exultauit, lætatus & gauisus est. Psalm. 149. Exultabunt sancti in gloria. & Psalm. Gaudebunt campi & omnia quæ in eis sunt, & Sophoniæ tertio. Lætare & exulta in omni corde.

* **חַלְדָּיָה** Caligo tenebrosa. Gen. 15. Cū ergo occubuisse sol facta est caligo tenebrosa. Ezech. 12. In caligine egredietur.

* **חַסִּיד** Abscondit, cuius passiuū legitur, Luitici 5. Et oblita fuerit. quod uerius sic legeretur. Et absconditum fuerit ab eo. nam Onkelus chaldaus interpretatur & coopertū fuerit ab eo, id est, sicut ei. sic Iob 28. Abscondita est ab oculis omnium uiuentiū. & Psalm. 26. Et cum iniqua gerentibus non introibo: quāuis aut ista translatio non sit de uerbo ad uerbū, tamen melius ad sensum quadrat quā Hieron. qui uertit: & cum superbis non introibo, nam superbi uolūt esse in aperto. sed iniqua gerentes cupiunt esse in abscondito & fugiunt lucem: ueritas aut hebraica sic legit, Et cum absconditis non ambulabo. Quod rabi Salomon exponit scilicet cum ijs, qui agunt cōuenticula in occulto ad perpetrandum actus eorū in tenebris: & Iob 6. Qui timeant pruinam irruet super eos nix, hebræi legūt: obfuscata à gelu abscondet ea nix, & Psalm. 44. Ipse enim nouit abscondita cordis. Vnde quidam huc referunt titulum, Psalm. 9.

pro occultis, & quamuis Burgen. pro iuuentute exponat, tamē rabi David kimhi intelligit super occultis cantici & arcanis eius. Vide illic Nicolaum de lyra, & Paulū Burgen. in additionibus. **חֵלֶץ** Puer, iuuenis, adulescens. 1. Reg. 17. In terroga tu cuius filius sit iste puer: & loquitur de David quādo interfecit Giggantē Philistæū, inde adulescētia **חֵלֶץ** ut Iob 33. Reuertatur ad dies adulescētis eius. & Iob 20. Ossa eius implebūtur uirgīs adulescentiæ eius. **חֵלֶץ** Puella, iuuenula, adulescētula, uirgo. Gen. 24. Et uirgo quæ egredietur ad hauriendam aquam audierit à me: ubi Onkelus chaldaice traduxit, puella uel adulescētula. & Exodi 2. Perrexit puella, & uocauit matrem pueri. & Isaie 7. Ecce uirgo cōcipiet & pariet filium, ubi Ionathas chaldaus eodē utitur uocabulo, quo superius Onkelus de Rebecca usus est. & Prouer. 30. Via aquilæ in cælo, uia colubri super petram, uia nauis in medio mari, & uia uiri in adulescētula, ubi mendosi codices habent adulescētia sed male. & pluraliter Psalm. 68. In medio iuuenularū tympanū striarū: & mouetur à superiore uocabulo generis masculini in fœmininū, sicut puer pūera siue puella. **חֵלֶץ** Aternitas, aternū, sæculū, Exodi 15. Dñs regnabit in æternū, & ultra, Isaie 45. Israël saluator est in dño salute aterna: ubi ponit pluralis numerus quasi dicat salute scolorū scilicet amborū tã præsētis quā futuri. Vnde in Psalm. 41. dicat. Benedictus dñs deus Israël à seculo usq; in seculū amē amē. Significat aut nō semp infinitū, sed quādoq; determinatū & quādoq; longū, ut Exod. 21. Et erit ei seruus in seculū. et Psalm. 119. In æternū nō obliuiscar iustificatiōes tuas

tuas, id est, quoad uiuero. Et finaliter sciendum est, quod hec dictio significat durationem secundum materiam subiectā, Ecclesiastis 1. Iam enim precessit in seculis que fuerunt ante nos, exponit rabi Salomon in seculis que transierunt ante nos, & sic finita sunt.

* לָבַח Latabatur, gaudebat, exultauit: Iob 30. Iuxta multitudinem adinventionum suarum sic sustinebit, ubi scribit rabi Salomon quod hoc uerbum significat gaudium cōuersione zain in samach, ut sit sensus, iuxta diuitias permutationis suae non gaudebit.

* נָחַץ Defecit, syncopizauit, defessus est: Ioseph 4. & percussit sol super caput Iosae & aestuabat. Septuaginta rectius traduxerunt sic: & angustatus est, sed melius ita, & defecit. Sic Amos 8. In die illa deficient uirgines pulchre & adolecentes in siti. נָחַץ Obduxit, texit. Canticorum 5. Venter eius eburneus distinctus sapphiris: pro quo melius obductus uel tectus, alij circumductus: & Genes 38. Assumpsit teristrum & mutato habitu sedit in biuiio. Istud profecto arbitratu meo aliquantum obscure interpretatur: nam ueritas hebraica sic habet, Et desposuit uestimenta uiduitatis ab ea & operuit se calyptra seu peplo, & obducta seu tecta est.

* גָּלַח Lætatus est, exultauit, gaudius est: 1. Regum 2. Exultauit cor meum in domino: & 1. Paralippomenon 16. Exultent agri & omnia que in eis sunt.

* נִשְׁפָּךְ Sanguisuga que perpetuo hauret sanguinem: Prouerbiorum 30. Sanguisugae duae sunt filiae, licet aliqui Hebræorum interpretentur sic, Inferni duae sunt uoces da da; alij transumptiue exponunt

duas esse perpetuas uoragines, paradisum & infernum, quarum ista dicit da mihi iustos, illa uero da mihi prauos. Eam dictionem alibi non reperio in canone sacrarum literarum.

* עֵץ Cum uel in: Canticorum 4. Cum pomorum fructibus cyperi cum nardo cum uniuersis lignis libani: & in compositione pronominum profertur meta per dages quasi si litera geminata.

עֵץ Populus: Deuteronomij 32. Popule stulte & insipiens: & uidetur esse ortum à dictione superiore que aliquem concursum & cōiunctionem significat hominum enim cōcursus siue cōiunctio facit populum. עָצָה Occultauit, obduxit, obscurauit, Threnorum 4. Quomodo obscuratum est aurum, sed translatio nostra uariauit Ezechielis 31. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso dei: ueritas enim hebraica sic legit, Cedri non occultarunt eum in horto dei, id est, quod non fuerit inferior cedris, neque obductus siue depressus à cedris.

* עָמַד Stetit: Iosue 10. Steteruntque sol & luna donec ulcisceretur se gens: & in feminino, Psalmo 26. Pes meus stetit in directo: Nahum 2. State state, ex quo multa oriuntur transitua similiter & nomina, & Nehemij 13. Et feci stare in stationibus suis. Inde etiam deriuatur uocabulum quod sequitur. עָמַד Penes, apud, secus me, hoc est, in eo loco ubi ego steti atque mecum: ut Psalmo 50. & pulchritudo agri mecum, id est, apud me. Iob 23. Nolo multa fortitudine contendere mecum. Alij uolunt dictum quasi per epethesim dalet h à præpositione cū, & non reperitur nisi primæ personæ.

עָמַד Columna: Ieremij 1. Et in columnam

lumnam ferream; & Iudicum 16. Tangā colūnas quibus omnis imminet domus: & ad eius similitudinē dicitur colūna nubis. Exodi 15. Per diem in columna nubis & per noctem in columna ignis.

* עָבַד Exercuit, fatigauit, laborauit. Iong 4. In qua non laborasti; & Pro uerbiorum 16. Anima laborantis laborat sibi; & Psalmo 127. In uanum laborauerunt qui ædificant eam; & Ecclesiastis 1. de uniuerso labore suo quo laborat sub sole, inde nomen עָבַד Psalmo 90. Labor & dolor.

* עָבַר Onerauit seu onus imposuit. Genes. 44. Oneratisq; rursum asinis: hebraice sic, & onerauit unusquisq; asinum suum; sic Zachariæ 12. Ponā ierusalē lapidē oneris. Item omnes qui leuabunt eum; & Nehemiæ 13. Et onerātes super asinos uinū. Mutatur aliquādo samech in sin, inueniturq; per sin scriptū, Nehemiæ 4. ædificantū muros & portantū onera.

* עָבַר Profundauit uel profundus fuit: Psalmo 92. Nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Inde adiectiuum, עָבַר Leuit. 13. Ipsamq; speciē lepre humiliorē cute, id est, profundiorē; & plur. Prouerb. 20. Sicut aquę profundę sic cōsiliū in corde uiri, scribiturq; per dages. Inde uerbū graue transitiuū: Isaiæ 29. Vg qui profundus estis corde, id est, profundificati. Inde à profunditate nominat uallis, & scribit quinq; pūctis עָבַר Psal. 84. In ualle lachrymarum; & pluraliter 3. Regum 20. Et non est deus uallium. A uerbodeniuatur nomē עָבַר profunditas. Prouerbiorum 25. Cælum sursum & terra deorsum, hebraice sic, Cælum ad altitudinem & terra ad profunditatem & recipit in principio prothesin mem literæ;

עָבַר Psalmo 130. De profundis clamaui ad te domine.

* עָבַר Venundedit, uendidit uel uenale prostituit siue locauit. Deuteronomij 21. Nec uendere poteris pecunia nec opprimere per potentiam, pro, nec prostituere siue locare. עָבַר Gomor. Exodi 16. Gomor per singula capita. Et scribit Suidas græcus quod gomor sit species cuiusdam mensuræ hebraicæ, quod & rabi Salomon commentator affirmat non tamen ostendens cuius quantitas sit nisi in fine huius capituli ubi eius mensuram uenatur descendendo ab una ad aliam in uersiculo, Gomer autem decima pars est epha: sed Hieronymus hoc explicat in libro hebraicorum nominum dicens. Gomer est mensura Atticarum chœnicum trium, & abundat apud nos g litera quę apud Hebræos non ascribitur sed nobis solum indicat primā syllabam de gutture fore proferendam: ut in capite 7. primi libri ostendimus in uerbo ragan. עָבַר Manipulus aristarum seu spicarum collectio siue fascis. Iob uicesimo quarto. Et esuriens tulerunt spicas, licet Septuaginta interpretes traduxerint stipulam. Zachariæ 12. ubi nos legimus, & sicut facem ignis in fœno, illi habet in stipula: & per hirek cum dages Amos secundo. Plaustrum onustum fœno, quod Hieronymus in commentarijs corrigens addit uel stipula: & ponitur collectivē pro fascibus frumētorum secundum rabi Dauid Kimhi in commentarijs super duodecim.

* עָבַר Aduersum preſto, contrā, econuerso. Ecclesiastis quinto. Quomodo uenit sic reuertetur: hebraice ita, totū econuerso quod uenit sic uadit. Significat & cum

& cum, coram, apud, prope, ut Leuitici 3. Et cauda totam cum renibus. Et significat consimilem, parem, socium, proximum, eiusdem 6. Negauerit proximo suo depositum.

* נב נubes: Exodi 19. Iam nunc ueniam ad te in caligine nubis. Genesis 9. Apparebit arcus meus in nubibus. Inde deriuatur uerbum transitium in eodem cap. quod significat obnubilare seu nubibus obducere, cumq; obduxero nubibus coelum, hebraice sic, Et erit in obnubilando me nubem super terram.

נרע Maleficus, ueneficus, prestigator. Deuteronomij 18. Ne sit maleficus nec incantator. Vide supra in a in se quente uau.

* נבב Vua. Deuteronomij 32. Et sanguinem uug biberet meracissimum: & pluraliter Osee 9. Quasi uuas in deserto inueni in Israel: & Leuitici 25. Et uuas primitiarum tuarum non colliges, ubi ponitur dages propter euphoniā.

* ננב Delectauit: Psalmo 37. Delectare in domino & dabit tibi petitiones cordis tui, similiter in eodem. Et delectantur in multitudine pacis. Inde nomen ננב delectatio deliciae seu oblectatio. Prouerborum 19. Non decent stultum deliciae: & pluraliter Canticorum 7. Quā decora charissima delicijs.

* ננב Annodauit, ligauit, adnexuit, circumdedit. Iob 31. Et circumdedit illum quasi coronam mihi: & Prouerborum 6. Et circumda gutturi tuo, id est, liga super guttur tuum.

* ננב Exaudiuit, respondit: 1. Regum 28. Et non respondit ei: Iosue 2. Et respondit dominus: & 3. Regum 38. Baal exaudi nos, id est, responde nobis hoc

est, uotis nostris. Inde nomen uerbale in eodem loco, Et non erat uox nec qui responderet, hebraice sic, & non respondens: & Exodi 19. Moses loquebatur & dominus respondebat ei: Osee 2. Exaudiam coelos & illi exaudiet terram & terra exaudiet triticum, id est, correspondunt necessarijs: & est transitium tertij: ut Ecclesiasticus 10. Pecuniae obediunt omnia, id est, pecunia correspondere facit omnia. Significat autem quandoq; sine interrogatione respondere siue loqui, ut 1. Regum 9. Cumq; aspexisset Samuel Saulem dominus dixit ei. ננב Testificatus est, loquutus est, asseruit, Exodi 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium: & Deuteronomij 19. Si steterit testis mendax contra hominem accusans eum, uerius, id est, ad testificandum: & infra. Inuenerunt falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, quod Onkelus sic uertit chaldaice uerbum è uerbo: Et ecce testis falsus testificatus est falsum testimonium in fratrem suum, & ubi nos legimus Genesis 30. Respondetq; mihi cras iusticia mea, ibi Hebræorum grammatici exponunt sic, Et testificabitur mihi iusticia mea in die crastino: & 1. Regum 12. Loquimini de me coram domino, id est, testificamini contra me. ננב Alternis cecinit, responsorie cantauit, precinuit: ut Psalmo 147. Precinite domino in confessione: & Exodi 15. Quibus precinebat dicens: Osee 2. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis sue: & Exodi 32. Vocem cantantium ego audio: totum hoc significat exaltationē uocis in cantico, quamuis significet quādoq; in genere omnem clamorē, ut in eodem. Non est clamor adhortantium ad pugnam

pugnam. Inde quidam Hebræorū exponunt illud Genesis 16. eo quod audierit dominus afflictionem tuam, sic scilicet, quia audiuit dominus clamorem tuum.

נצץ Afflixit, humiliavit: Psalmo 35. Humiliabam in ieiunio animam meam; sic Psalmo 116. Ego autē humiliatus sum nimis: & Zachariæ 10. affligentur quia non est eis pastor, sic Isaiæ 31. A voce eorum non formidabit & à multitudine eorum non pauebit, uerius sic: à multitudine eorum non humiliabitur; unde Septuaginta interpretes uersiculum illum qui legitur Psalmo 119. Antequam humiliarer ego deliqui, rectius traduxerunt quā Hieronymus qui uertit sic, Antequam audirem ego ignorauī. Inde nomen adiectiuum **נצץ** humiliatus, humilis, egenus, inops, afflictus. Ezechielis 16. Et manum egeno & pauperi non porrigebāt: & Psalmo 70. Ego uero egenus & pauper: & pluraliter Isaiæ 41. Egeni & pauperes quæruūt aquas: & Psalmo 12. Propter miseriam inopum. Inde nomen substantiuum **נצץ** humilitas: Psalmo 22. Quoniam non spreuit neque despexit deprecationem pauperis, uerius sic, Afflictionem siue humilitatē pauperis siue afflicti seu humilis: nam in eodem Psalmo sic interpretatur. Et à cornibus unicorniū humilitatē meam. Similiter Psalmo eodem, Edent pauperes & saturabunt. Item Zachariæ 9. Pauper & ascendēs super a sinā, omnia quandā depreffionē, paupertatē & humilitatem spiritus significāt: sed & laborē, negocium & occupationē quoque Ecclesiastis 1. Hanc occupationē pessimā dedit deus filiis hominum ut occuparentur in ea, id est, hoc negocium ut laborarent in eo: sic eiusdem 3. Cuncti dies eius

doloribus & grumnis pleni sunt; hebraice sic, Quia cuncti dies eius dolorosi: & iracūdia seu indignatio negocium eius. Inde **נצץ** id est, causa motiua propter quam est totum negociū: Psalmo 51. Ut iustificeris in sermonibus tuis, id est, propterea quod, uel ob eam causam iustificaberis: significat enim propter. Sic Proverbiorum 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus, id est, ad sui negocium. **נצץ** Iuger quod par boum in die potest arare: 1. Regum 14. ubi translatio nostra uocabulum hoc describit per circumlocutionem cum dicit: In media parte iugeris quam par boum in die arare consueuit: aliter enim & multo breuius hebraice legitur sic, Quasi in medio iugere combinationis siue bigarum arui, hoc est, binorū boum in aruo. Rabi Dauid Kimhi in libro radicum scribit uocari sulcum. **נצץ** Bige aratri, hoc est, iugum transversum ad quod boues ligantur: Osee 10. Cum corripientur propter duas iniquitates suas: quod uerius hebraice sic legitur, Congregabuntur super eos populi ligando eos ad bina iuga eorum. Non enim significat hoc in loco iniquitates, cum secundum ueram orthographiam postea hic non debeat scribi uau sed iod loco eius, & nihilominus per holem punctari. **נצץ** Mitis, māuetus, benignus: Numeri 12. Erat enim Moses uir mitissimus super omnes homines. Rabi Salomon exponit humilis & tolerans siue patiens: & pluraliter Proverbiorum decimosexto. Melius est humiliari cum minibus.

* **נצץ** Frondis, ramus: translatio nostra uertit germen. Malachię quarto. Quæ non derelinquet eis radicē & ger-

Ee men,

men, sed rectius Septuaginta sic, Non re-
linquetur eis radix neque ramus: sic Leuiti-
ci uicissimotertio. Et ramos ligni densa-
rum frondium.

ⲉⲩⲩ Torques, & monile colli ten-
dens circum guttur: Canticorum quar-
to. Et in uno crine colli tui: quod legen-
dum esset. Et in una torque colli tui: hoc
satis indicat uersiculus ille Prouerborū
primo. Et torques collo tuo, ubi ponitur
plurale masculinum. Declinatur etiam
quandoque in feminino, ut ludicum octa-
uo. Et præter torques aureas circum col-
la camelorū: sed illud quod legitur Deu-
teron. decimo quinto. Dabis uiaticum,
intelligi debet secundum linguæ proprie-
tatem, id est, ornans ornabis eum, uideli-
cet aliquo honorario: rabi Salomon scri-
bit aliquos sic exponere, Onerans onera-
bis eum scilicet muneribus, quod ceteri
Iudei sequuntur.

ⲉⲩⲩ Excussit, conculcavit, multa-
uit, collectauit, damnauit pena pecunia-
ria: Deuteronomij uicissimosecundo. Cō-
demnantes in super centum siclis argen-
ti: & 2. Paralippomenon 36. Et condēna-
uit terram centum talentis. Inde nomen
multa, collecta, angaria: 4. Regum 23.
Et imposuit multam terre centum talen-
ta, & nomen adiectiuum Amos 2. Vinū
damnatorum bibebant.

ⲉⲩⲩ Suppressit, conculcavit, cal-
cavit, cōpressit, cōegit: Malachie 4. Et cal-
cabitis impios, siue iuxta Septuaginta. Et
cōculcabitis iniquos: alij legunt, & coge-
tis. ⲉⲩⲩ Mustum, succus, dulcis po-
tus nuper expressus: Ioēlis 1. Qui bibitis
uinū in dulcedine: & eiusdē 3. Stillabunt
mōtes dulcedinē: & Cant. 8. Et mustum
malorum granatorum meorum.

ⲉⲩⲩ Ramus, frondis, quod trans-
latio nostra improprie petrā uertit: Psal-
mo 104. De medio petrarum dabunt uo-
ces, id est, uerius, de medio frōdium uel
ramorum dabunt uocē: unde rectius tra-
ducendo Hieron. ait, de medio nemorū
dabunt uocē. Hebræorū aliqui exponūt
de medio foliorum arboris.

ⲉⲩⲩ Munio, arx, fortalicium, pro-
pugnaculum, repugnantia: Michæ 4.
Et tu turris gregis nebulosa filia Zion, id
est, fortalicium filia Zion: & Isaię 32. Tene-
brę & palatio sādę sunt super spelūcas:
ex quibus autoritatibus intelligis transla-
tionē nostrā putare hoc nomen caliginē
siue tenebras significare, sed hoc ab He-
bręis non recipit præsertim doctis. Nā
rabi Salomō uersum illū qui legitur Num-
meri 14. At illi contenebrati ascēderunt,
exponit: muniti fortificatiq; sunt ad ascē-
dendum: & rabi David Kimhi in libro ra-
dicū assentitur & dicit quod eleuauerūt
cor suū & cōfortabātur. Inde illud qđ le-
gitur Habacuc 2. Ecce qui incredulus est
non erit recta anima eius in semetipso, le-
gunt sic: Ecce repugnantia, cōtentio siue
temeritas: & Ionathas Chaldeus inter-
pretatur malignitas siue impietas. Rabi
David Kimhi dicit superbia & elatio cor-
dis instar eleuati & alti propugnaculī.

ⲉⲩⲩ Puluis: Genesis 2. Formauit
igitur dñs deus hominē de limo terre: re-
ctius puluerē de terra: & Iob 28. Ferrum
de terra tollitur, uerius de puluere: sicut
Deuteronomij 9. Omnino quoque in pul-
uerem redigens: & in summa uocabulū
hoc quatuor significata habet quę sunt
puluis, lutum, terra, orbis terrarū. Vnde
legitur uerbum puluerisfare: secundo Re-
gum septimo. Terramq; spargens.

חִנּוּל Hinnulus. Canticorum 2. Similis est dilectus meus capre hinnuloꝝ ceruorum; & eiusdem 4. Duo ubera tua sicut duo hinnuli. פְּלִיבָּ Plūbum. Ieremiæ 6. Consumptum est plumbum; & Zachariæ quinto. Et ecce talentum plumbi portabatur. לֵיָ Lignum, arbor. Genesis primo. Et lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suū: & Osee quarto. Populus meus in ligno suo interrogat.

סָוָה Sollicitauit, contendit, irritauit, contristauit, perturbauit, ad iracundiam prouocauit, corripuit, & si dicere liceret grumnauit; 3. Regum 1. Nec corripuit eum pater suus; & Isaï 54. Mœrētem spiritu uocauit te dominus, id est, perturbatam & irritatā; & Genesis 6. Et tactus dolore cordis: & eiusdē 3. Multiplicabo grumnas tuas: omnia illa laborem, dolorem & sollicitudinem significant. Vnde illud Ecclesiastis 10. qui transfert lapides affligetur in eis; & Genesis 3. In dolore paries filios, scribitur tūc sex pūctis סָוָה sic Prouerbiorū 10. Nec sociabitur ei afflictio. Significat etiam elaborare cum sollicitudine. Iob 10. Manus tu fecerunt me. Idē סָוָה & פְּעִינָה פֶּעֶנָה Peunia, & bonorū substantia: Isaï 58. Et omnes debitores uestros repetitis, quod rabi David Kimhi in cōmentarijs exponit sic, Et pecunias uestras exigitis. Dicuntur autē pecunie sic forsitan à sollicitudine & grumna. סָוָה Sculptile, idolū, simulacrum, effigies, à fingendo siue faciendo. Osee 4. Particeps idolorū Ephraim; & Psalmo 106. Quas sacrificauerunt sculptilibus Canaan.

סָוָה Præposito mem cōsonante סָוָה significat instrumentū fabri æra

rij. Isaï 44. Faber ferrarius lima operatus est: rabi Salomon scribit hic quod sit unum ex instrumentis exufflatorum seu officinæ sufflatorig.

סָוָה Spina dorsī. Leuitici 3. Et caudam totam cum renibus, hebraice sic, Et caudam totam proxime spina dempta.

סָוָה Piger, ociosus. Prouerbiorum 6. Vade ad formicam piger, & eiusdem libri cap. 31. Et panem ociosa non comedit.

סָוָה Valuit, roborauit, fortis fuit, pręualuit: Danielis 11. Et superabit in modico populo; & Genesis 6. Quoniam potentior nobis factus es ualde; & Psalmo 38. Inimici autem mei uiuunt & confirmati sunt. סָוָה Os ossis: Genesis 2. Hoc nunc os ex ossibus meis; & Psalmo 102. Adhæsit os meū carni meæ: & pluraliter declinatur tam in masc. quā in fœminino. Ezechielis 37. Et accefferūt ossa, os unum quodq; ad iūcturam suam. In masculino autem sic Ecclesiastis 11. Et quæ ratione compingant ossa in uentre prægnātis, dictum forte à robore & fortitudine.

סָוָה Substantia, corpus, species, Threnorum 4. Rubicundiores ebo re antiquo: quod Hebræi legūt, rutilant corpore de auro. Rabi Salomon exponit quod rubescunt specie plus quam aurū secundū Lyram, uel plus quam gemmæ secundum David Kimhi: sed ebur nescio quare uerterunt, nisi quia os elephantis est, in logica uero arte dicitur substantia, quod scholastici pro primo prædicamento interpretati sunt. סָוָה Idem ipsemet, ille ipse: Genesis 17. In ipsa die sicut præceperat ei deus: & ibidem. Eadem die circumcissus est Abraham, & sic de omnibus rebus dicitur, ut de cælo. Exodi 24. Et quasi cælum cum serenum est,

Ec 2 quod

quod hebraice sic legitur : & quasi idem
illud ipsummet cœlum, id est, secundum
aliquos sicut corpus & substantia ipsa cœ-
li. צפ צפ Claudite. Isaïæ 33. Et claudit
oculos suos ne uideat malum : & eiusdē
39. Claude oculos uestros.

* צָרַר Constrinxit, clausit, astrinxit, coniurauit, ligauit, amouit, defecit, cessauit; Genesius uicesimo. Concluserat enim dominus omnem uuluum domus Abimelech, & eiusdē decimosexto. Eccc conclusit me dominus ne parerē; & Deuteronomij undecimo. Iratusq; dominus claudat cœlum. Et in passiuo Numeri decimosexto, & plaga cessauit, id est, clausa est siue restricta. In denomen צָרַר Pro uerbiorum tricesimo. Os uulux, uerius sic, clausura matricis, passiuum eius legitur etiam Numeri decimosexto, ubi nos habemus: postquam quieuit interior; ueritas hebraica legit, Et plaga claudebat, id est, amouebatur; & Deuteronomij tricesimo secundo. Et clausi quoq; defecerūt residuiq; consumpti sunt, quod Hebræi Germaniæ exponunt; Et finiuit sustentatio atq; robur, ponitur autem sic in textu צָרַר צָרַר de quo rabi Ioseph pater litteratissimorum Iudæorum Dauidis & Mosi Kimhi sic scripsit, qd צָרַר est diuinitis substantia quæ domi clauditur, sed צָרַר est substantia quam quis ruri possidet, ut sunt pecuaria & similia.

Regem nono. Iste dominabitur populo
meo. Inde nomen קקק quod scribitur
tribus punctis. ludicum decimo octavo.
Magnarumq; opum, pro hereditantes
regna siue dominia: non enim habebant
regem electum illi de terra Laïs. Scribunt
autem doctores Hebræorum, quod illud

nomen עָרָא significet regnum, imperi-
um sue dominium. עָרָא Cætus
& concursus populi in unum locum: Iq̄-
lis primo. Vocate cætum: & si qua sunt
alia interpretamenta ut festiuitates qui-
bus conuenit populus ad eligendum re-
gem & cætera.

* נִצַּח Supplantavit: Ieremiæ no-
 no. Omnis frater supplantans supplan-
 tavit: & Genesim uicesimoseptimo. Supplā-
 tavit me en altera uice. Inde נִצַּח no-
 men adiectiuum: Osee sexto. Supplanta-
 ta sanguine. Item nomen substantiuum
 נֶצֶךְ calcaneus uestigium planta. Iob 18.
 Tenebitur planta illius laqueo: & Gene-
 sis tertio. Tu insidiaberis calcaneo eius:
 & à calcaneo significat retrorsum: decli-
 natur autem tam masculinè quam fœmi-
 ninè: masculinè ut Canticorum 1. Abi-
 post uestigia gregum tuorū, fœmininè
 ut Psalmo 77. Et uestigia tua non cogno-
 scentur. Significat etiam calcē, terminū,
 finem & extremitatē transumptiue, eo
 quod planta sit ultimū corpōis, & tunc
 scribitur quinq; punctis: ut Psalmo 119. In-
 clinauit cor meum ad faciendas iustificati-
 ones tuas in æternum propter retributio-
 nem: scribitur sic hebraice נֶצֶךְ לְעוֹלָם
 id est, ad secula calcem seu finem. Hęc di-
 ctio metaphoricè etiā significat mercedē
 laboris eo quod sit finis laboris. Deu-
 teronomij septimo. Si postquam audie-
 ris hæc iudicia: hebraice sic, & erit mer-
 ces si audieritis iudicia hæc &c. hoc est fi-
 nis, quod nostrā translatio sepe retributi-
 onem interpretatur: Psalmo 19. In custo-
 diendis illis retributio multa. Significat
 etiam propter uel propterea quod, quia
 iuxta philosophos propter finem omnia
 fiunt. Numeri 14. Seruum meum Caleb
 qui ple-

qui plenus alio spiritu secutus est me inducam, quod in hebraica ueritate uerbū ē uerbosific legitur: Et seruus meus Caleb propterea quod fuit spiritus alter cum eo implebit post me & inducam eum.

* קָרַב Vinciuit, ligauit: Genesis 22. Cumq; alligasset Ishaac filium suum: & ab eo nominatur locus ubi pastores solent oues ligare iunctis anterioribus & posterioribus pedibus, uel locus ubi tondentur oues, scribitur q; tunc quinq; punctis, id est, per zere & sagol קָרַב 4. Regum 10. Cumq; uenisset ad cameram pastorū; Inde tales oues ligatæ ab hoc appellatio nem capiunt קָרַב ut Genesis 30. Maculosa & uaria & diuerso colore respl.

* קָרַב Pertica quæ præ ædificijs insignatur ne quid inde possit excidere: nostra translatio putat significari murum. Deuteronomij 22. Cum edificaueris domum nouam facias murum tecti per circuitum ne effundatur sanguis in domo tua & sis reus labente alio & in præceps ruente.

* קָרַב Peruertit; cuius nomen uerbale passiuum est in usu: Habacuk 1. Propterea egreditur iudicium peruersum siue iniquum siue tortuosum. קָרַב Tortuosus, peruersus, sinuosus anguis: Isaig 27. Et super Leuiathan serpentē tortuosum. קָרַב Peruersa, deuia, iniqua, tortuosa, ludicum 5. Per calles deuos.

* קָרַב Extirpauit, eradicauit, euulsit: Ecclesiastis 3. Tempus plantandi & tempus euellēdi; & Sophoniæ 2. Et Accaron eradicabitur, ideo magistri Hebræorum uocant literas substantiales uocabulorum קָרַב ut rabi Moses Kimhi in sua gramma tica capitulo de literis, quasi sint nerui di-

ctionum: sic Iosue 11. Equos eorum subneruauit. קָרַב Impotens, sterilis: Psalmo 113. Qui habitare facit sterilem in domo; sic & de uiro masculine dicitur: & putatur ita dictum quod eis sit aliquid eradatum, extirpatū seu euulsū, quo parere potuissent.

* קָרַב Scorpio. Num. 34. Per ascēsum scorpiū: & Deuteron. 8. Scorpio ac diptas.

* קָרַב Peruersus: Deuteronomij 32. Generatio peruersa atq; praua. Sic 2. Regum 22. Et cum peruerso peruerteris. Inde uerbum קָרַב Micheæ 3. Et omnia recta perueritis.

* קָרַב Orbis, orbatus, qui nullos habet liberos. Genesis 15. Ego uado absque liberis; & pluraliter Leuitici 20. Absq; liberis morientur: item paulo post Absq; filijs erunt.

* קָרַב Species arboris nascentis in locis desertis, & putant esse iuniperū: & propterea eius humilitatem atq; perplexitatem dicunt significare captiuitatem Hebræorum, & huc aptant uersiculum Psalmi 102. Respexit in orationem humilium, alij uolunt hoc uocabulum significare myricas: Ieremiæ 17. Erit enim quasi myricæ in deserto.

* קָרַב Fideiussit, fidem pollicitus est, uadem promisit, cautionem prestitit. Prouerbijs 11. Affligetur malo qui si dem facit pro extraneo. Inde קָרַב arra sue arrabon, Genesis 38. Patiar quid uis si dederis mihi arrabonem; & infra, Quid tibi uis pro arrabone dari. קָרַב Vespera. Genesis 1. Et factum est uespere & mane dies unus: sic tempus pollicri pusculum uespertinum significatur. Exo di 12. Multitudo filiorum Israhel ad uesper-

E e 3 ram

ram: uerius sic, inter crepusculū uesperti-
num. Scribitur autem hic in numero plu-
rali, quia dicūt duas esse uesperas, unam
quando declinat sol ad occasum, aliam
quādo iamiam occidit necdum tenebræ
obducuntur: & ideo textus dicit inter ue-
speras, quasi uellet dicere quod filij Israhel
deberent inter primam uesperam & se-
cundam uesperam imolare. Inde uerbū
obtenebrauit, obfuscauit. Isaie 24. Deser-
ta est omnis læticia, id est, rectius, obtene-
brata & obfuscata quasi extincta est o-
mnis læticia. Et nota quod hoc uocabu-
lum recipit nominum passiones & figu-
ras, nam præposita mem litera מַעַרְבַּי
significat partem mundi qua sol occidit.
Isaie 43. Ab oriente adducam semen tu-
um & ab occidente congregabo te, &
eiusdem 59. & timebunt qui ab occidēte
nomen domini: sic facit iuncto ha in fine
per paragogen. עַרְבַּי Subtegmen,
scilicet filum quod textores stamini sub-
texunt: & scribitur quinq; punctis. Leui-
tici 13. Quæ lepram habuerit in stamine
atq; subtegmine. עֹרֶב Coruus. Le-
uitici 11. Et omne coruini generis: & plu-
raliter 3. Regum 17. Coruiscq; præcepi ut
pascant te, & sequitur, coruiscq; deferebāt
ei panem. עֲרֵב Musca uenenosa se-
cundum nostram translationem. Exodi
7. Et implebuntur omnes domus Ægy-
ptiorū muscis diuersi generis. Similiter
paulo post: & uenit musca grauissima: ra-
bi Salomon ordinarius enarrator sacre
scripturæ exponit sic, עֲרֵב הָאָרֶץ omnis
speciei animalia nociua ut serpentes &
scorpiones. עֲרֵב Locundum, amœ-
num, dulce fuit, seu dulcuit, trāslatio no-
stra uertit placuit, & bene etiam acceptū
fuit & congruit. Malachie 3. Et placebit

domino sacrificium Iuda & Ierusalem:
id est, dulcescet: sic Psalmo 104. locundū
siti eloquium meum &c. Inde עֲרֵב no-
men Canticorum 2. Quia uox tua dul-
cis. Item Psalmo 119. Suscipe seruū tuum.
in bonum, quamuis multi uarie transfe-
rant, tamen secundum proprietatē hu-
ius uocabuli sic sonat: dulcescat seu con-
gruat seruus tuus in bonum: & inde cœ-
lum beatorum dicitur עֲרֵבָא sic Psalmo
68: ubi nos legimus: qui ascendit super
occasum: & Hieronymus sic, Ascendēti
per deserta: ego expono iuxta Hebræos
sic: Qui uehitur in amoenis iocundisq;
beatorum cœlis. עֲרֵב Sub cautione
cōmodo cepit, fide iussit. Genesis 44.
Qui in meam hunc recepi fidē: Prouer-
biorum 6. Si spopōderis pro amico tuo.
Inde עֲרֵבָה nominatur obsides homi-
nes qui loco pignoris dantur: 2. Paralip-
pomenon 25. Nec non & filios obsidum
reduxit in Samariam, similiter 4. Regū
14. Et obsides & reuersus est in Samari-
am. Inde deriuatur uerbū Nehemie 5.
Agros nostros & uineas & domos no-
stras oppignoramus ut accipiamus fru-
mētum in fame. ecce significat pignora-
re: & quia negociatorum est multa impi-
gnorare & hypothecare, ideo significan-
tur eo uocabulo negociatores, inflato-
res, & mercatores, & nundinatores עֲרֵבִים
Ezechiel. 27. Naues Tharsis
principes tui in negociatione tua: & pau-
lo superius מַעַרְבֵי Resina propoluerūt
in nūdinis tuis, & sic recipit in principio
mem. עֲרֵבָה Desertū, uastitas. Iob
24. Vigilantesq; ad prædā preparant, pa-
nem liberis: Hebræi legunt, Scrutantes ad
rapinā desertū ad escam iuuenibus: Isaie
35. Exultabit solitudo: & plural. Num. 35

In cam

In campeſtribus Moab, id eſt, in deſertis. Sepe etiam deponitur he in fine ערב ut Sophonie 3. Iudices eius lupi ueſpere, qđ magiſtri Hebræorum dicunt lupi deſerti; ſic Habacuk 1. Velocioreſ lupi ueſper tiniſ; meliſ lupi deſerti, quamuiſ Septuaginta trāſſulerint lupi Arabię. ערב Arabia regio. Ezechielis 27. Arabia & uniuerſi principes Cedar; Iſaię 21. Onus in Arabia; ſic dicta quia prope deſertum eſt. ערב Diuerſorum populorum commixtio, quod trāſlatio noſtra uocat uulguſ promiſcuum; Exodi 12. Sed & uulguſ promiſcuum innumerabile aſcēdit cum eiſ, & ſcribitur punctiſ ſex. ערב Salix. Leuitici 23. Et ſalices de torrēte, & Iſaię quadrageſimoquarto. Quāſi ſalices iuxta fluentes aquaſ.

* ערב Clamauit, ut eſt proprium cerui; trāſlatio noſtra deſiderare uertit; Pſalmo 42. Quemadmodum deſyderat ceruus ad fonteſ aquarum, ita deſyderat anima mea ad te deus. ערבה Liſtea plantationum; trāſlatio noſtra areolam uertit. Canticorum quinto. Genę illiſ ſicut areolę aromatum & pluraliter Ezechielis decimoſeptimo. Vt irrigaret eam de areoliſ germinis ſui.

* ערבה Onager, id eſt, onos agriſ, hoc eſt, aſinus ſylueſtriſ. Iob triceſimo nono. Et uincula onagri quiſ ſoluit, eſt autem animal medium inter mulum & aſinum.

* ערה Diſcooperuit, & nudauit, ſecundum noſtram trāſlationem. Iſaię 22. Et parietem nudauit clypeuſ; Hebręorum aliqui dicunt parieti adhæret clypeuſ; ali j dicunt quod ערע ſit nomen ciuitatiſ regiſ Aſſyriorum; ut Iſaię decimo quinto. Et incolę eiſ ſcutati diſcooperu-

erunt clypeoſ ſuoſ; ita trādidit rabi Dauid Kimhi in commētar iſ ſuper Iſaiam. Item Leuitici uiceſimo. Ipſaq; aperuerit fonteſ ſanguiniſ ſui. Et quod legitur à nobiſ Habacuk tertio, Suſcitans ſuſcitabiſ arcum tuum, magiſtri aſcribunt huic uerbo exponenteſ ſic, Denudatione denudabiſ arcum tuum. ערה Effudit, exinanitiuit, euacuauit. Iſaię quinquageſi motertio. Pro eo quod trādidit in mortem animam ſuam, id eſt, effudit; ſic Genęſiſ uiceſimoquarto. Effundēſq; hydrim in canalibuſ; ad hoc intelligunt uerſiculum Threnorum quarto. Inebriaberis atq; nudaberis, quoq; legūt euacuaberis, ſic enim moſ eſt uiolentorū ut euacuentur effundēteſ ex ſeuina; & Pſalmo 137. Qui dicunt exinanite exinanite uſq; ad fundamētum in ea. Inde ערה quod noſtra trāſlatio uertit turpitudine à nuditate ſcilicet ſecretarum partium hominiſ; ut Leuitici 18. ſerme per totū; & ſic ſignificat turpitudinem, abominationē, & deteſtationē cuiuſcuq; rei. ערה adiunctum eſt, adhęſit. Iſaię 22. Et parietem nudauit clypeuſ; pro quo Hebræi, & parieti adhęſit clypeuſ, inde dictum eſt, ערה Herba; atq; gramina quę minutis radicibuſ ſolo adhærent; unde & radicare & radicituſ hærere dicitur trāſlatio noſtra de ſuperiore uocabulo interpretatur. Iſaię decimonono. Nudabitur alueuſ riu i à fonte ſuo, Hebræi ſic, Graminetum ſuper flumen ſuper ore, id eſt, ſuper ripa fluminis & omniſ ſementiſ fluminis areſcet proijcietur q̄ue, ſic Pſalm. triceſimoſeptimo, ubi noſtra trāſlatio legit, uidi impium ſuper exaltatum & eleuatum ſicut cedroſ libani, Hieronymuſ ſicut indigena uiuens; ali j ſicut

cinis floridus, hoc est, diues & potēs, sed hebraica ueritas ita uertit: Vidi malignū potentem radicum sicut laurū uiridē.

פָּרַךְ Posuit, disposuit, ordinauit, preparauit: Leuitici 6. Et imposito holocausto desuper: hebraica ueritas & Onkelus Chaldaeus sic legunt. Ordinabitq; super eam holocaustum. Leuitici 24. Ponenq; eos Aaron & uespere usq; in mane: & Psalmo 5. ubi nostra translatio uertit, mane allabo tibi, rectius Hieronymus in suo Psalterio de hebraica ueritate sic transfert: Mane preparabor ad te: sed hebraeorum magistri melius exponunt ita: mane ordinabo ad te supple orationem meam, est enim uerbum actiuum & non passiuum: sed hic est passiuum, loēlis 2. Sicut populus fortis prae paratus ad praelium. Item Exodi 40. Ordinatis coram propositionis panibus. Item in eodem: pones super eam quae rite praecepta sunt, uerbum ē uerbo sic: & ordinabis ordinationem eius. Inde nomen loci ubi bellatur uel acies פָּרַךְ. Regum 4. Ego sum qui ueni de prelio & ego qui de acie fugi hodie. אָרַךְ Aestimauit, comparauit, coaequauit, aequauit. Iob 28. Non aequabitur ei aurum uel uitrū: & Psalmo 89. Quoniam quis in nubibus aequabitur domino. Hinc אָרַךְ aestimatio Leuitici uicesimo septimo.

אָרַךְ Preputiauit. Leuitici 19. Auferetis preputia eorū: hebraice sic, Preputiabitis preputia eius fructus illius: & sequitur, Tribus annis erunt preputiati ne comedatur. Inde nomē אָרַךְ preputium. Genesis 34. Nec dare sororem nostram homini incircumciso: uerbum ē uerbo sic, Non poterimus facere rem hanc dando sororem nostram uiro cui

est praeputium: & Genesis 17. Masculus cuius praeputij caro circumcisa non fuerit: dicitur autē de omni homine qui dūro corde & incompolitū aut ineptis labijs atq; auribus extat quod sit incircumcisus preputiatus. Exodi 6. Cum incircumcisus sim labijs: & Ieremia 6. Ecce incircumcise aures eorum & audire non possunt: & Ezechielis 44. Incircumcisos corde & incircumcisos carne, & sic significat obturamen.

אָרַךְ Astutus, callidus. Prouerbi orum 27. Astutus uidens mala absconditus est. Inde uerbum astutus fuit uel calluit. Prouerbi orum 15. Qui autem custodit increpationes astutior fiet, & nomen adiectiuum Genesis 3. Serpens erat callidior. Inde nomen substantiuum אָרַךְ astutia, Prouerbi orum 1. Ut detur paruulis astutia: & eiusdem 14. Et expectabunt astutis scientiam.

אָרַךְ Nudus. Ezechielis 18. Et nudum operuit uestimento: scribiturq; illic per iod post ain. Item eiusdē 23. Et dimittente nudam & ignominia plenam sine iod, sic Genesis 3. Eo quod nudus es sem: & pluraliter Iob 22. Et nudos spoliasti uestibus: & dicit Massora, hoc est, scholion quod superius uocabulū raphatur & praesens recipit dages.

מִשְׁלַּח Munst. Cum media sit res, non potest recipere dages, ideo torquet in praecedentem uocem, id quod patet ex plurali quod non mutat zere.

אָרַךְ Aceruus, cumulus: Ruth 3. Isteq; ad dormiendum iuxta aceruū manipulorum: & Canticorum 7. Venter tuus aceruus tritici: & pluraliter in foemino: 2. Paralipomenon 31. Fecerunt aceruos plurimos, quamuis in masculino

quod

quoque apud Ieremiā reperitur. Inde uerbum deriuatur passiuum: Exodi 15. Et in spiritu furoris tui congregatę sunt aque.

עץ Arbor castaneę, pro quo trāslatio nostra uertit platanum. Genesis 30. Virgas populeas uirides et amygdalinas & ex platanis: sed rabi Salomon in glossa ordinaria & rabi Dauid Kimhi in libro de radicibus primam expositionem amplexantur, quos ceteri merito cōsequuntur. Septuaginta abietem interpretati sunt: Ezechielis 31. Et platani non fuerūt eque frondibus illius.

פסל Pasta, id est, farina sic subacta, ut sit iam parata ad coquendum cibum: translatio nostra pulmentum interpretatur: Numeri 15. Sicut de areis primitias separabitis ita de pulmentis dabitis primitias domino, sed primam expositionem Nicolaus de Lyra sequitur.

ער Ceruix: Genesis 49. Manus tuę in ceruicibus inimicorum tuorum: & Exodi 32. Cerno quod populus iste durę ceruicis sit. Inde oritur uerbum **ער** Exodi 13. Quod si non redemeris interficias, ubi ponitur hebraice deceruicabis eum: translatio nostra latinius interpretatur: Isaie 66. Quasi qui excerebret canē. Inde cōmuniter confringere significat: Osee 10. Ipse confringet aras eorum.

עצל Caligo seu tenebrositas. Deuteronomij quarto. Tenebrę & nubes & caligo.

ער Influxit, guttauit, stillauit, fluxit: rabi Salomon secundū, quāuis nostra translatio uerterit cōcreuit. Deuteronomij tricesimo secundo. Cōcreuit ut pluuia doctrina mea: sic eiusdem tricesimo tertio. Caeli caligabunt rore, uerius sic uerbum ē uerbo. Deniq; celi ipsius stilla

bunt rorem: & Isaie sexto. Et lux obtenebrata est in caligine suo: rectius in influentijs eius, & loquitur de sole.

ער Fractus animo & consternatus & territus est, horruit, pauit, tremuit: Deuteronomij septimo. Non timebis eos, rectius sic, Ne frangaris à uultu eorum: sic Deuteronomij uicesimo. Nolite metuere nolite cedere nec formideis eos: & Iosue primo. Nolite metuere & nolite timere. Inde **ער** fractura: Iob 30. In desertis habitant torrentium, id est, in fractis topis & fissis petris torrentium: quia uero formidantur ij qui fortiores sunt, iccirco significat hoc uocabulū forte, robustum, potens: Ieremie 20. Tanquam bellator fortis: & pluraliter Psalmo 54. Et fortes quęsierunt animam meam. Inde nomen uerale passiuū **ער** robustus uel metuendus: ut Psalmo 89. Deus qui glorificabit in consilio sanctorū, sed rectius Hieron. in suo de hebraica ueritate Psalterio sic: Deus robustus in arcano sanctorum nimio: est autem sensus, Deus tremendus & metuendus est in maximis sacramentis sanctorum. Aliud nomen **ער** fortitudo uel terror: Isaie 8. Ipse pauor uester & ipse terror uester, id est, ipse formidabit atq; timebit à uobis: et hoc est sanctificare deū.

ער Fugit, sic Onkelus chaldeice trāsfert loco uerbi **נא** ut Genesis 14. Itaq; rex Sodomorū & rex Gomorre terga uerterūt, id est, fugerūt, & qui remāserunt fugerūt ad montem: ubi Chaldeus utrobique posuit pręsens uerbum. Cum igitur plurimus in Iob Syriacus sit sermo, teste Hieronymo in illius prologo, quam nos appellamus chaldaicā linguā, decebit locos ipsius Iob in dubio magis secundum

secundum linguam Chaldaicā quam ad meram uolūtatem nostram transferre: tu uero audiuisti supra, quod ubi Hebræus utit uerbo fugere uel fugare, ibi Chaldeus pro eo posuit præsens uerbum. Debemus igitur locos binos Iob 30. ad hūc intellectum interpretari, non quod rodere uel comedere significetur, sed potius fugere & fugare. Legimus autem sic Iob 30. Qui rodebant in solitudine: & infra, Et qui me comedunt non dormiūt: pro quo rabi Salomon exponit, Qui fugati erant in solitudine, hoc est, in tenebris: & infra exponit sic, Et persecutores mei & fugantes me.

* וָפַח Lectus, grabbatum, Deuteronomij 3. Et monstratur lectus eius ferreus: & Psalmo 41. Dominus opem feret illi super lectum doloris eius: & Canticorum 1. Lectulus noster floridus: & quandoq; mutatur schin in famech: Psalmo 6. Lachrymis meis stratum meum rigabo.

* וָפַח & וָפַח Tinea, uermis, per apocopen ultimę literę. Isaie 50. Tinea comedet eos. Inde oritur uerbum וָפַח Psalmo 6. Turbatus est à furore oculus meus, corrosus & obfuscatus: quasi uitro laterne obductus. Similiter Psalmo 31. Conturbatus est in ira oculus meus anima mea & uenter meus. Hieronymus transtulit ubiq; caligauit, sed quid de ossibus: cum sequitur & ossa mea conturbata sunt, ubi ponitur idem uerbum.

* אָפַח Herba, Genesis 1. Germinet terra herbam uirentem & afferentem semen iuxta genus suum: & eiusdem 3. Et comedes herbam terrę: & scribitur quinq; punctis & etiam declinatur in feminino genere: ut Proverbiorum 27. Et collecta sunt fœna de montibus, id est,

herba montium: & schin litera pronunciat per dages propter euphoniā.

* נִפְּחָ Apparauit, fecit, adaptauit: Threnorum 2. Fecit dominus quę cogitauit. Inde uerbum passiuum, Ecclesiastis primo, de omnibus quę sunt sub sole: debuit uertere, quę facta sunt sub sole. Et paulo superius, quid est quod factum est ipsum quod faciendū est: & Deuteronomij 21. Et circumcidet ungues, uerius sic, Et adaptabit ungues. Rabi Akiba sub audit ut faciat eas crescere, sed rabi Eliezer supplet quod deponat eas: & 1. Regū 12. Dominus qui fecit Moſen & Aaron, id est, sublimauit & adaptauit.

* פָּחַ Fumauit, Exodi 19. Totus autem mons Sinai fumabat: & Psalmo 144. Tange montes & fumigabūt, inde nomen פָּחַ fumus. Exodi 19. Et ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: sic uerbum ē uerbo: & ascendit fumus eius sicut fumus fornacis. Et aliter nomen adiectiuum. Isaie 7. A duabus caudistiis num fumigantium. Quia uero fumus representat ignem & ignis iram, iccirco transmittitur etiam pro ira: ut Psalmo 80. Quousq; irasceris super orationem populi tui: sic Psalmo 74. Iratus est furor tuus super oues pascuę tue: & 2. Regū 22. Ascendit fumus de naribus eius, id est, ira in furore suo.

* פָּחַ Vim fecit, concussit, calumniatus seu iniuriatus est, uiolentaui: 1. Regum 12. Si quēquā calumniatus sum: & infra. Non es calumniatus nos: & Leuitici 6. Aut calumniā fecerit, item reddet omnia quę per fraudem uoluit obtinere: & transumptiue significat rapere, ingurgitare, absorbere. Iob 40. Ecce absorbebit fluuium. Inde nomen פָּחַ Eccles.

Ecclesiastis 7. Calumniā conturbat sapi-
entem. Item eiusdem 4. nomen uerbale
passiuum. Et lachrymas innocentū, pro,
iniuriarum, id est, eorum quibus facta
est uis & iniuria: & sequitur, nescio quæ
rhetorica periphrasis scilicet sic, nec pos-
se resistere eorum uiolentiæ cunctorum
auxilio destitutos, pro quo hebraice ueri-
tas sic legit, Ecce lachrymas iniuriam pas-
sorū & non est eis consolator, & de ma-
nu iniuriarum suarum uiolentia & non
est eis consolator.

* וִיגִיגִי Lis, iurgium, & scribit quin-
que punctis: Genesis 26. quāobrem no-
men putei ex eo quod acciderat uocauit
calumniā, rectius secundum Hebræos
uocauit iurgium: sic etiam rabi Salomō
exponit. Inde oritur uerbum iurgari liu-
gare: quod etiam in præfato loco poni-
tur & tamen non transfertur.

* וִיגִיגִי Dicitus seu diues est, locu-
pletatus est: Osee 12. Diues effectus
sum: & Iob 15. Non ditabitur & non per-
seuerabit substantia eius. Inuenitur eti-
am in alia forma intransitiue Psalmo 49.
Ne timueris cum diues factus fueris ho-
mo. Inuenitur etiam transitiuum: ut 1. Re-
gum 17. Virum qui percusserit eum dita-
bit rex diuitijs magnis. Inde nomen וִיגִיגִי
diues: Isaię 53. Et diuitem pro mor-
te sua: & pluraliter Ecclesiastis 10. Et diui-
tes sedere deorsum.

* וִיגִיגִי Decimauit: 1. Regum 8. Et
uinearum redditus addecimabit: & Ge-
nesis 28. Cunctorūq; dederis mihi de-
cimas offeram tibi. Inde nomen וִיגִיגִי
decima uel decimatio. Malachie 3. Infer-
te omnē decimā: & Num. 18. Decimas
quas dedi uobis: ubi ponitur hebraice in
singulari numero: & pluraliter declinat

in forma fœminina: ut in eodē loco ubi
iterum inculcauit translator omnia, sed
hebraice ita uerbū ē uerbo legitur. Sic of-
feretis etiam uos primitias domini de om-
nibus decimis uestris quas accepistis à
filijs Israhel, dabitisq; de eo primitias dñi
ipsi Aarō sacerdoti: cetera uide supra in
uolumine de nominibus numeralibus.

* וִיגִיגִי Instrumentū musicum à de-
cem nominatum, quod nos decachor-
dum uocamus: Psalmo 92. In decachor-
do Psalterio: & Psalmo 144. In Psalterio
decachordo psallam tibi.

* וִיגִיגִי Purum, candidum, mun-
dum, purgatū: Cantico. 5. Venter eius
eburneus: hebraice sic, Venter eius purū
seu candidū ebur, quasi diceret, sicut can-
dor eboris. Inde uerbum nominatq; uer-
bata. Ezechielis 27. In nundinis tuis
proposuerunt ferrum fabrefactum, recti-
us ferrum purgatum, quod nos dicimus
chalybeum. Vnde uersiculus Iob 12.
Lampas contempta apud cogitationes
diuitum parata ad tempus statutum, sic
intelligit rabi David Kimhi quod Iob de
seipso dicat quod sit tēda contempta, quæ
antequam fuerit ad puritatem restituta
tunc paratus sit ad nutationem pedis: &
placet ualde hic intellectus, quia uerbo-
rum proprietati est propior & bona com-
paratio, sicut si quis noctu per plateas am-
bulat cum lucerna quæ incipit exiccari
ac tenebrescere, ambulans uult eam e-
mungere atq; purificare, & inter emun-
dandum iam offendens ad lapidē pedes
cadit: sic igitur uerbum ē uerbo legitur.
Tēda neglecta ad purificationem statu-
ta parata ad nutationem pedis. וִיגִיגִי
Recogitauit: Ionæ primo. Si forte reco-
gitet deus de nobis. Inde nomē וִיגִיגִי
cogita

cogitatio: Psalmo 146. Peribunt omnes cogitationes eorum, scribiturq; prima per sagol. **וְיָשׁוּב** Ponitur pro uno uel una quando iungitur alijs nominibus numeralibus, sicut supra in lib. primo inuenies Zacharie 1. undecimi mensis Sabat. Exodi 26. Saga cilicina undecim.

וְיָשׁוּב Oues scemelle. Deuteronomij 7. Gregibus ouium tuarum. Et Iudicum 2. capitur pro talibus figuris.

וְיָשׁוּב Tempus. Genesis 29. Nec est tempus ut reducantur ad caulas greges: & pluraliter in masculino: Iob 24. Ab omnipotente non sunt abscondita tempora, & in sceminino: ut Psalmo 31. Et in manu tua sunt tempora mea, quod nos legimus sortes meae: & Psal. 10. ubi nos legimus, In opportunitatibus in tribulatione, hebraica ueritas teste Hieronymo habet sic, In temporibus angustiae.

וְיָשׁוּב Iam, nunc, uolunt esse deriuatum à superiore uocabulo temporis: nihil enim habemus de tempore nisi præsens nunc: Psalmo 113. Ex hoc nunc & usq; in seculum, id est, à tempore ad æternitatem.

וְיָשׁוּב Imminens, futurus: Iob 15. Sicut regem qui præparatur ad prælium, id est, rex affuturus prælio pro incendio: & Esther 8. Paratos esse ludæos ad capiendam uindictam: uerius sic, Esse ludæos futuros ad diem illum uindicare &c. sic Iob 3. Qui parati sunt suscitare Leuiathan. **וְיָשׁוּב** Hirci: Psalmo 50.

Neg de gregibus tuis hircos: sunt autem magni hirci caprarum ascensores sic nominati, nam parui uocantur **וְיָשׁוּב** ut Leuitici 4. Hircum de capris immaculatum. Significat autem quandoq; trāsumptiue maiores in populo, qui præcedunt

sicut hircus gregem.

וְיָשׁוּב Obscurauit, passiuum eius est in usu: Isaiæ 9. In ira domini exercituum cōturbata est terra, sed rabi David Kimhi interpretatur obscurata est terra.

וְיָשׁוּב Veterauit, antiquus fuit. Iob 31. Quare impij uiuunt, subleuati sunt confortatiq; diuitijs, pro subleuati sunt rectius Hebræi loquuntur, inueterauerunt seu sunt ueteres atq; senescunt: & si mulatq; sunt longæui roborantur etiam diuitijs, hoc est, augentur & fortificantur. Sic 1. Paralipomenon 4. Hæc autem uerba uetera: & 1. Regum 2. Recedant uetera de ore uestro: & Psalmo 31. Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem: pro quo Hieronymus sic, Quæ loquuntur contra iustum dura, id est, durabilia & inueterata: & rabi Salomon exponit illa antiqua quæ antea locuti erant ad Saul super David, scilicet quod quereretur ei malum, quod tamen non fuit uerum: ut 1. Regum 24. Exponit autem secundo etiam aliter idem Salomon iuxta secundam significationē, quæ infra patebit. Item Psalmo 6. Inueteraui inter omnes inimicos meos.

וְיָשׁוּב Translulit: Iob 14. Et saxum transfertur de loco suo, id est, recedit, uellitur: & eiusdem 9. Qui translulit montes & nescierunt: & Genesis 12. Et inde transgrediens ad montem: glossa rabi Salomonis dicit, Et translulit inde tabernaculum suum ad montem. Inde qui uertit unam linguam in aliam, uel qui scribit unum librum ex alio hoc uocabulo nominatur & dicitur **וְיָשׁוּב** transferre. Pro uerbiorum 15. Hæc quoq; parabole Salomonis quas translulerunt uiri Ezechiae.

וְיָשׁוּב Orauit, rogauit, deprecatus est, Iob 33. Deprecabitur deum & placabilis

etabilis ei erit, & ſepe ponitur Exodi 8. Orate dominum ut auferat ranas. Item infra. Quando deprecet pro te. Item ibidē. Rogate pro me. Item egreſſus à te orabo dominum; & Sophonie 3. Inde עתרי ſup plices mei. עתרי Derogauit, impotune adoruſus eſt, ſuperbiuit: Ezechielis triceſimo quinto. Et derogatiſti aduerſum me uerba ueſtra, id eſt, ſuperbe locuti eſtiſ aduerſum me uerbis ueſtris.

אלהים חי ונצח

פנה

Finis, terminus, latus, particula angularis. Exodi 26. Quorum 20. erunt in latere meridiano; & infra. In latere quoq; ſecundo quod uergit ad aquilonē; & pluraliter ei uſdē 25. Et ponet eos in quatuor angulis. Inde oriſ uerbum הפנה quod ſignificat ſecundū preceptorē meum Iacobū Iehiel diſpergere per angulos orbis, Deuteron. 32. Et dixi ubi nam ſunt; quod pro lingue proprietate legi deberet ſic, Dixi diſpergā eos per angulos ſeu latera orbis. Secundū primā ſignificationē intelligunt uerſiculū illum Leuitici 19. Neq; in rotundum tondebitis comam, id eſt, fines uel angulos capitis ueſtri; ſic eodem in loco. Nec radetis barbam, rectius ſic; Neq; perimas finem barbarue, & ſic ſignificat cincinnos capitis ſeu barbarue.

* פאר Gloria, καὶ μὴ ἀλόνεσθαι Iſaie 61. Et darem eis coronā pro cinere, pro quo rectius Septuaginta interpretes uerterunt gloriam pro cinere. Inuenitur in fine per duplex 1. Nakum 2. Inde uerbū פארהא gloriarī, ut Exodi 8. Conſtitue mihi quando deprecet pro te: pro quo rabi Salomon exponit gloriare contra me,

hoc eſt, habeas tu illam gloriā ut eligas tibi tempus, quam gloriam ego deberē habere ſcilicet ut mea eſſet electio; ſic recte ludicum 7. Ne glorietur contra me Iſraēl; ſimiliter Iſaie 10. Nunquid gloria bitur ſecuris contra eum qui ſecat in ea. Inde ſub alia formā nomen פארהא gloria; Pſalmo 89. Quoniam gloria uirtutis eorum tu es, id eſt, καὶ ἀλόνεσθαι & ſic eſt unum de decem numeratiōibus in cabała. Item inuenitur ſignificare ramum.

* פס Ficus immatura, & dicitur groſſus. Canticorum ſecundo. Ficus protulit groſſos ſuos.

* פגל Prophanum, execrabile, abominabile; ſic enim rabi Salomon exponit Leuitici 19. Prophanus erit & impietatis reus, id eſt, execrabilis, abominabilis & prophanatus. Sic Ezechielis 4. Et non eſt ingreſſa in os meum omnis caro immunda, id eſt, execrata & prophanata.

* פגע Occurrit, obuiuit, precatus eſt, orauit, interceſſit: Genetiſ 32. Fueruntq; ei obuiam angeli dei: & Genetiſ 23. Intercedite pro me apud Ephron, & Ioſue 2. Ne forte occurrant uobis reuerſentes. Amos quinto, & occurrat ei ruſus. Et ſignificat contingere. Exodi quinto. Ne forte accidat nobis peſtis aut gladius, id eſt, contingat ſeu apprehendat nos &c. & pro eo quo legitur Iſaie quadageſimo ſeptimo. Non reſiſtet mihi homo, Hebræi legunt, non orabo hominem.

* פגר Cadaver, quod deſcribit rabi David Kimhi in libro de radicibus corrupti ſine ſpiritu; ſic Amos 8. Multi morientur, rectius ſic, Plurimum cadauer ſupple erit; & pluraliter Iſaie 66. Et uidebunt cadauera uiſorum. Inde ſignificat

Ff ruinam.

ruinam & interitum mortuorum. Nihilum tertio. Et grauis ruinæ: significat etiam tardare.

* **פָּרַח** Occurrit, alij dicunt, apprehendit: Exodi 4. Occurrit ei dominus & uolebat occidere eum: quod quidam Hebræorum legunt, apprehendit eum dominus, sed primum uerius. Sic Genesis 33. Quæ nam sunt istæ turmæ quas obuiam habuit:

* **פָּרַח** Liberauit, eruit, redemit, soluit, absoluit: Psalmo 55. Redimet in pace animam meam: & Psalmo 130. Et ipse redimet Israël. Inde nomen **פָּרִיָּה** redemptio: Psalmo 111. Redemptionem misit dominus populo suo: & in alia forma **פָּרִיָּה** Psalmo 49. Et precium redemptionis animæ suæ: & ideo quandoque sic dicitur, precium solutionis & liberationis. In alia forma **פָּרִיָּה** Numeri 3. In precio autem ducentorum.

* **פָּרַח** Campus & planities in lingua Ismaëliitarum seu Saracenorum: & dicitur à nostris Mesopotamia, quæ græce secundum Strabonem dicitur Cœlosyria, ut supra diximus in uocabulo aram. Est autem campestris locus inter duo flumina tigrim & euphratem, unde Mesopotamia græce nominat. Genesis 28, uade & proficiscere in Mesopotamiā Syriæ: nam duæ sunt Syriæ, una capellris quæ dicitur Mesopotamia, & uocat hebraice sic **פָּרַח** ut supra Gen. 28. Et altera montana quæ dicitur Syrophœnicia, sed hebraice uocatur **פָּרַח** 2. Regū 10. cōduxerunt mercede Syriū Rehob & Syrum Zoba: à primo deriuari quidam putant locum quandam prope Emaum ciuitatē dictum **פָּרַח** cata protestin literę aleph. Danielis undecimo. Et figet tabernacu-

lum suum Apedno, id est, secundum Hieronymum apud Nicopolim: sed cōmuniter in lingua Iudæorum significat palatium seu domum regiam siue dominicam, quam sæpe templum nominauit antiquitas. Nam priusci Hebræorum magistri palatium uocauerunt **פָּרַח** unde rabi Gerson in commentarijs super Danielem in uerbo allegatæ autoritatis super montem inelytum dicit, quod ibi fuerit ædificata domus sanctuarij, id est, templum: quapropter sensus erit quod Antichristus inter duo maria figet tabernacula sua pro templis in quibus adoret.

* **פָּרַח** Liberauit, absoluit. Job tricesimo tertio. Libera eum ut non descendat in corruptionem. Rabi Salomon scribit quod litera ain hic stet pro aleph, quod posset pro he commutari, quapropter idem significabit quod **פָּרַח** de quo superius locuti sumus. Caue autem quoniam non est simile illi quod legitur Prouerbiorum quarto. Fuge ab ea nec transas per illam, istuc enim ea dictio per res scribitur & non per daleth, quamuis errore impressorum in aliquibus libris per daleth scriptum inueniatur.

* **פָּרַח** Truncus mutilus. Leuitici primo. Caput & cuncta quæ adherent, hebraice sic, Caput & truncum super ligna.

* **פָּה** Os oris: Exodi 4. Quis fecit os homini: & transumptiue dicimus uno ore laudabant filium, id est, omnium cōsensu laudabat filius. Et nota quod quando per cōtinuitatē cōstructionis regit casum, tunc he mutat in iod, ut Iosue 9. Et os dñi non interrogauerūt. Vnde manifestū est quod in allegato Exodi uersiculo nō debet scribi hominis ut regatur à nomine os, sed ho-

sed homini in datiuo ut regatur à uerbo fecit. Similiter legitur per iod sine he יד quando iod primam personam significat quod patet supra in arte grāmatica: ut Psalmo 49. Os meum loquetur sapientias, & quandoq; mutatur he in aleph.

חב Hic, in hoc loco, Isaie 22. Quid tibi hic aut quis tibi hic.

חב Hæsitauit, uacillauit: Habacuk 1. Propter hoc lacerata est lex: reclusit, Hæret seu uacillat lex: quā dictionē translatio nostra circumloquitur ambagibus non multum aptis: Genesis 45. Iacob quasi de graui somno euigilā tamē non credebatur eis: quod recte uerbum ē uerbo sic legi deberet: & uacillauit seu hæsitauit cor eius quoniā non credebatur eis.

חב & חב Afflauit, aspirauit: Canticorum 2. Donec aspiret dies & eiusdem libri capitulo quarto. Perfla horum meum. Eo nomine חב uocantur fauillæ suffumigiorum fornacis fabri grauij, ut Exodi nono. Tollite plenas manus cineris de camino. Inde aliud uerbum: Psalmo duodecimo. Fiducialiter agam in eo, quod hebraice legi, spirabit in eo: non à spe sed à flatu ac spiritu.

חב Laqueus: Psalmo 124. De laqueo uenantium laqueus cōtritū est: & pluraliter Psalmo 11. Pluet super peccatores laqueos: sed mihi uidetur conuenientius exponi debere de carbonibus, eo quod sequitur ignis & sulphur &c. nam חב significat carbonem: ut Isaie quinquagesimo quarto. Fabrum sufflantem in igne prunas seu carbones, & ideo hanc dictionem huc locaui. חב Aspercussus in modum bractearum, quas translatio nostra laminas appellat: Numeri decimo sexto. Producatq; ea in laminas: &

Exodi 39. Inciditq; bracteas aureas.

חב Libya secundum Hieronymum in libro hebraicarum questionum: Ieremiæ 46. Fortes Æthiopie & Lybie.

חב Fucus quo mulieres ornant oculos, quod translatio nostra stibium appellat, forsitan compositum ex herba stibe quam Dioscorides in libro de sylua medicinali tertio scripsit oculis auferre rubedinem: 4. Regum 9. Depinxit oculos suos stibio: & Ieremiæ quarto. Et pinxeris stibio oculos tuos: quandoq; transferunt gemmam & aiunt esse carbunculum, Isaie 54.

חב Faba: Ezechielis 4. Et fabam & lentem.

חב Attonitus fuit, hæsitauit, dubitauit: Psalmo 88. Exaltatus autem humiliatus sum & conturbatus, quod Hieronymus sic, Portauit furorem tuum & conturbatus sum: rectius sic, Tulit terrortuū & attonitus hesito seu dubito. Inde particula חב ne forte. Isaie 27. Ne forte uisitetur contra eam, & est particula dubitativa.

חב Dissipauit, dispersit, diuisit: Genesis 11. Antequā diuidamur in uniuersas terras: & Zachariæ 13. Et dispergetur oues gregis, & quādoq; geminat 22. de: ut חב Habacuk 3. Et contriti sunt mōtes seculi, id est, diuisi sunt: & assumit alias quoq; passionēs.

חב Offensio & singultus cordis: 1. Regū 25. Non erit tibi hoc in singultū. Inde חב nutatio & membrorū dissolutio, Nahū 2. Et dissolutio geniculorum.

חב Traduxit, eduxit, hausit: Proverbiorū 18. Et hauriet iocunditatē à domino, id est, traducet uoluntatē à deo.

חב Cecidit: Inde uerbum transiti

uum quod est **ספיר** cadere fecit, irritum fecit, dissoluit, dissipauit: Psalmo 33. Dñs dissipat cōsilia gentiū, uel secundū Hieronymū dissoluit consilia. Gen. 17. Quia patrum meum irritū fecit: & in alia forma geminata res litera inuenit **ספיר** Psal. 74. quod nos legimus. Tu cōfirmasti in uirtute tua mare, id rectius uertit Hieronymus. Tu dissipasti. Inuenitur quoq; duplicare seipsam dictionem **ספיר** Iob 16. Ego ille quondā opulentus repente cōtritus sum, rectius de uerbo ad uerbum sic. Opulentus fui & fregit seu dissipauit me siue oppressit me. Nam ab opprimendo **ספיר** significat torcular. Isaie 63. Torcular calcaui solus. **ספיר** Sors: Esther 3. Missa est sors in urnā, quæ quidē sors dicebatur pur nō misit: quod postea textus aperte dicit: Et misit phur, quod nostra lingua uertitur in sortē: & sequit, Ex illo tempore dies isti appellati sunt **ספיר** id est, sortium, eo quod pur, id est, sors in urna missa fuerit.

* **ספיר** Increuit, abundauit, diffusum est: Habac. 1. Et diffundētur equites eius, & Malachie 4. pro eo quod trāslatio nostra tenet, Et salietis sicut uitulus de armēto, Hebręi rectius legunt sic: Et crescetis sicut uituli ad præsepe, & putant ab hoc uerbo nominatū esse maximū fluuiorū **ספיר** phison, qui Hieronymo teste in libro quæstionū hebraicarū Ganges putatur, propter eius incrementū & exundantiam. In eum enim ut Plinius notat naturalis historiæ libro 5. fluere dicuntur undeuiginti amnes, sed rabi Salomon scribit quod sit Nilus: sæpius enim inundat ferme totam Ægyptū potissimū sole in cancro existente, qui prius Melo dicebatur, ut scripsit Seneca de situ Indiæ: & est

unus ex maioribus totius orbis, cuius ortus nescit: ut Lucan. in lib. 10. Arcanū natura caput non prodidit ulli. Nec licuit populis paruum te Nile uidere.

* **ספיר** Cardo ostiij. Regū 7. Et cardines ostiorū domus interioris. Munst. Transfertur istud nomen & ad pudibundā mulierum Isaie 3.

* **ספיר** Conualuit, fortificatus est & roboratus: Genesis 49. Et dissoluta sunt uincula brachiorum & manūū eius. Rabi Salomon uidetur hanc sententiā exponere uelle ex sequenti uocabulo quod aurum significat, ut sic intelligatur: Et deaurabuntur brachia manuum tuarum de manibus fortis Iacob, id est, à dño qui est fortis, hoc est, deus Iacob: alij autē ut rabi David Kimhi legunt sic, Et fortificabuntur brachia manūū tuarum. sic 2. Re 6. Subsiliētem atq; cantātem coram domino: rectius uiriliter ac fortiter agentē & salientem coram domino.

* **ספיר** Aurum obrizum optime purgatum: Psalmo 21. Posuisti in capite eius coronā de lapide precioso, quod rectius multo Hieronymus sic, Pones in capite eius coronam de obrizo: & 3. Regum 10. Et uersiuu eum auro fuluo nimis, id est, auro aureo, hoc est, purgatissimo, scilicet maximi ualoris, ut alludat superiori uocabulo, & hic preponitur mem litera appensilis **ספיר** sed eius loco quandoq; preponit aleph in eodē significato **ספיר** Dan. 10. Et renes eius accinxi auro obrizo.

* **ספיר** Dispersit, dissipauit, prodegit: Psalmo 53. Quoniam deus dissipauit ossa eorum: & Ieremie 50. Grex dispersus Israël: & Psalmo 141. dissipata sunt ossa nostra secus infernum.

* **ספיר** Timuit, formidauit, pauit, ter-
ritus

ritus est: *Isaïæ 33.* Conterriti sunt in Sion peccatores: & *Psalm 14.* Illic trepidauerunt timore, sequēs dimidiū uersiculus secundum prisca uolumina obelisco con fodiendus est. Sic etiam superiores in eo dem *Psalm 10.* uersus tres ab eo qui inci pit. Sepulchrum patens, usq; ad eum qui desinit ante oculos eorum, non inueniuntur illic in hebraico, nec etiam in græco apud idoneos: quare miror Nicolaum de Lyra eum locum esse commētatum, laudōq; magis Burgensem qui non ita perfunctorie transiit, sed eius notę meminit in additionibus suis aureis atq; preciosis, & Hieronymus in *Psalterio de hebraica ueritate* etiam eosdem non posuit. Item *Olea 3.* Et pauebunt ad dominū & ad bonum eius. Inde nomen *יָהוּדָה* timor, pauor, stupor, formido, terror: *Genesis 31.* Et timor Ishac fuisse mihi: & *Iob 15.* Sonitus terroris semper in auribus illius, ubi numeri pluralis est nominis immediate præcedentis. Item nomen aliud in alia forma præcedente mem litera, *יִרְאָה* Prouerbiorum 28. Beatus homo qui semper est pauidus. *יִרְאָה* Testiculus: *Iob 40.* Nerui testiculorum eius perplexi sunt.

* *יָהוּדָה* Princeps, dux: *Nehemiæ 5.* Annonas quæ ducibus debebantur non comedimus: pro eo quod rectius hebrei legunt, panem principis non comedi. Et quamuis hoc uocabulum sit masculinū & he finalis aspiratio non significet terminationem feminini generis, tamē declinatur secundum formam femininorum, ut in eodem loco: duces autem primi, ubi adiectiuum terminatur in masculino genere. Scribitur autem prima syllaba per *סגול*, sed cum in continuitate cō-

structionis regit post se genitiuum, tunc scribitur per patha. *Haggai 1.* Filium Sathiel ducem Iuda, & quandoq; finalis aspiratio aufertur sequente pronomine subiunctiuo affixo.

* *יָהוּדָה* Festinauit, uagatus est celeriter, cito successit, animosus fuit: *Sophonia 3.* ubi nos legimus: Prophetę eius uasani: Hebrei habent, prophetę eius festinā. Septuaginta ab animositate & iracundo spiritu transulerunt græce *πνευματικός* id est, sunt ferentes spiritum: sed aliter atq; propius accedit nostra translatio *Iudicum 9.* Qui conduxit sibi inter eos uiros inopes, id est, uacuos & uagos, id est, leues qui possunt festinare: & *Genesis 49.* Effusus es sicut aqua, pro, festināter eluctatus sicut aqua, non augeberis.

* *יָהוּדָה* Carbo, pruna: *Prouerbiorum 26.* Sicut carbonēs & prunas & ligna ad ignem: & *Isaïæ 44.* In prunis & in malis formauit illud.

* *יָהוּדָה* Fouea: 2. *Regum 18.* Et proiecerunt eum in saltu in foueam grandē: dedinatur in masculino: & pluraliter sic 2. *Regum 17.* Forsitan nunc latitat in fossis aut in uno quo uoluerit loco: & *Leuitici 13.* Eo quod in fossa sit in superficie uel per totum lepra: rectius, humiliata & diminuta sit. Vnde eo uocabulo utuntur magistri Hebræorum cum per modum adagi dicere uolunt, ne quid minus, ne quid nimis.

* *יָהוּדָה* Lapis preciosus, quem nostra translatio topazion nominat: *Exodi 28.* In primo uersu erit lapis sardius & topazius: & quia significat lapidem uiridem, ideo uariant interpretes & expolitores scripturarum: alij enim passiuum uolunt esse à colore uiridi nominatum,

Ff 3 & fortasse

& fortasse non absurde, eo quod quoddam genus topazij prassoidem dicunt: alij smaragdum quæ & ipsa uiridis est, & autore luba smaragdus illa est acriter uiridis quæ apud Æthiopes nascitur, & à Plinio laudata scribit: unde illud Iob 28. Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, ego putarem rectius exponi de smaragdo quam topazio: scripsit enim rabi Ionas qui linguam quoque Arabicam calauit, quod lapis iste quem presens uocabulum significat, Arabice nomen est smerad.

* פָּטַח Dimisit, emisit, declinauit, secessit: 1. Regum 19. Et declinauit Dauid à facie Saul, ubi legitur neutraliter, sed actiue ponitur: 2. Paralipomenon 23. Si quidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas. Significat etiam aperire, ut Prouerbiarum 18. Qui dimittit aquam caput est iurgiorum, id est, qui aperit aquam scilicet retentam, & manifestius legitur Exodi 34. Omne quod aperit uuluum meum erit: & ibi scribitur sex punctis פָּתַח & in genere feminino Numeri 8. Pro primogenitis quæ aperiunt omnem uuluum: & deriuatur à superiore significato, eo quod primogenitum omne primum emittitur & erumpit ex matrice. Inde dicuntur פָּתַח prominentes sculpturæ quod uel emittantur uel aperiant se, ut legitur tertio Regum sexto. Et cælatras ualde eminentes: quod paulo superius traducitur, & picturas uarias quasi prominentes de pariete & egredientes. Ecce ab utroque significato est interpretatus autor quisque fuerit.

* פָּתַח Malleus grandis & ponderosus: Ieremiæ 23. Et quasi malleus conterens petram: & Isaïæ 41. Faber ærarius percutiens malleo.

* רָבַח Destructio seu ruina. Prouerbiarum uicesimo quarto. Et ruina ueriusque quis nouit: & Iob 31. Si gauisus sum ad ruina eius qui me oderat.

* רָבַח Pinguedo, aruina: Iob 15. Et de lateribus eius aruina dependet.

* רָבַח Eliquuit, egressum, elapsum, eluctatum est, redundauit, exiuit: Etzechielis quadragesimo septimo. Et ecce aquæ redundantes à latere dextero. Inde רָבַח lenticula: primo Regum decimo. Tulit autem Samuel lenticulam olei, quia ex ea liquitur oleum.

* שָׁפַט Fecit debitum, egit quod iustum est, ius dixit, executus est iusticiam, iudicauit: 1. Regum 2. pro eo quod nos legimus: Si peccauerit uir in uirum placari ei potest deus, si autem in deum peccauerit uir quis orabit pro eo: ubi hebraei sermonis docti sic interpretantur: Si peccauerit uir erga uirum iudicabit eum iudex, si autem erga dominum peccauerit uir, quis constituetur iudex ei: & hic memeto quod te supra docui שָׁפַט significare etiam iudicem, sed tetragrammaton solū deum, ut hæc latius determinat rabi Moyses Ægyptius libri primi perperorum capite secundo, quæ faciunt ad intelligentiā supra citati prophetæ Eli uerusus: prima enim, id est, nostra translatio non cōcordat cum sancto Iacobo qui ait: Infirmitur quis in uobis inducat presbyteros ecclesiæ & orent super eum, & oratio fidei saluabit infirmum: & si in peccatis sit remittentur ei: ergo qui peccauerit cōtra deum is aliquos habere potest qui orent pro eo, & ex ea oratione remittentur ei peccata. Item legitur Psalmo 106. Stetit Phinees & placauit & cessauit quasiatio, ubi

ubi certum est quod Phinees nulla oratione ad deum usus est, sed sola iusticie executione, sicut scribitur Numeri uicesimo quinto, quare non potest hoc uerbum ad orationem & supplicationis placationem transferri, sed ad iudicii rigorem & executionem iusticie, sicut etiam Ionathas chaldaeus in supra memorato uersu qui ponitur: 1. Regum 2, expresse approbat. Inde nomen **לְיָהוּ** Iob 31. hoc enim nephas est & iniquitas maxima, rectius sic, hæc est iniquitas rigore iudicanda, accipitque iudicata epenthesis. Significat autem huiusmodi uerbum in forma coniugationis hithpael **לְיָהוּ** etiam orare & rogare. Genesis uicesimo. Et orabit pro te quia propheta est, & infra. Orante autem Abraham sanauit deus Abimelech. Inde nomen **לְיָהוּ** oratio, ut in titulo Psalmi nonagesimi. Oratio Mosis hominis dei; & quarto Regum uicesimo. Audiui orationem tuam: & à superiore significato deducitur: qui enim deum orat is petit ut eum iudicet secundum misericordiam suam, & non respiciat ad multitudinem malorum que fecit.

לְיָהוּ Ignotum, occultum, absconditum, arcanum fuit. Deuteronomij decimo septimo. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris: quod Onkelus secundum aliquos libros sic translulit chaldaice: Cum liquidanda siue exponenda fuerit abs te res aliqua: sed alij Hebræorum libri translationem chaldaicam melius sic habent: Cum occultabitur seu operta à te fuerit res aliqua: & sic rabi Salomon exponit uersiculum illum Deuteronomij tricesimo. Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie non supra te est, magis proprie ita uerbum è

uerbo: quoniam præceptum illud quod ego præcipio tibi hodie non occultatum neque opertum est à te: ubi ponitur præsens uerbum. Inde dictus est is cuius nomen non profertur **לְיָהוּ** id est, ille talis, uel aliquis nobis notus, uel quidam; Ruth quarto. Sed hic uocans eum nomine suo, quod corrupte legitur: sic enim ueritas habet, Sed hic aliquis uiduus, quasi diceret, sede huc homo uiduate; & retinet hoc uocabulum eandem significationem quam apud grecos habet **δύναμις** id est, quidam, scilicet cuius nomen proferre nolo: quam dictionem quamuis alij putant declinabilem dicentes in nominatio *δύναμις* ego tamen apud Philostratum de uia Apollonis libro tertio, inuenio *δύναμις* & in euangelio Matthæi capite uicesimo sexto. Itē in ciuitatem ad quendam *τὴν δύναμις* ab arcano etiam & ignoto deriuatur id uocabulum quod sequitur. **לְיָהוּ** Miraculosum, mirabile, miraculum, mirificum: Exodi decimo quinto. Faciens mirabilia, id est, faciens miraculum, et pluraliter Threnorum primo. Deposita est uehementer. Rectius sic, Et paruifecit miracula, & in scemini: no: ut Psalmo centesimo decimonono. Mirabilia testimonia tua: & Isaiæ nono. Et uocabitur nomen eius admirabilis, pro miraculosus seu mirificus, ut hæc clarius in Capnione nostro scripsimus. Inde uerbum transituum **לְיָהוּ** Psalmo decimo septimo. Mirifica misericordias tuas, ubi in quibusdā libris hebraicis mutatur aleph in he potissimum in nuper impressis, & quamuis in ueteribus quibusdam membranis habeam per aleph scriptum, tamen possideo alterum etiam antiquissimum uolumen pergamenum in

quo per he aspirationem finalem loco aleph inuenitur; & Psalmo 31. Quoniam mirificauit misericordiam suam mihi, huic etiam nomini preponitur nun: Psalmo 105. Mementote mirabiliū eius, preponitur ei etiam quandoq; mem, ut Iob 37. Magnas & perfectas scientias, & à superiore uocabulo dicitur illud quod legitur Numeri 6. Cum fecerint uotum ut sanctificentur & se uoluerint domino cōsecrare, quod uerbum ē uerbo sic transferitur. Vir siue mulier cum se occultauerit, segregauerit, seu absconderit ad uouendum uotum nazaræi siue monachi: & sic more superioris uocabuli significat segregationem.

* לָבַדַּ Divisit, partitus est: Genesis 10. Eo quod in diebus eius diuisa sit terra. Inde לָבַדַּ riuus partitus & diuisiones aquarum, quas nostra translatio flumen appellat: Psalmo 65. Flumen dei repletus est aquis, sed Hieronymus magis proprie. Riuus dei plenus aqua, & scribitur לָבַדַּ sex punctis: & pluraliter Psalmo 1. & erit tanquam lignum plantatum secus decursus aquarū. Hieronymus sic iuxta riuulos aquarū, & in alia forma Iob 20. Non uideat riuulos fluminis torrentis mellis & butyri.

* זָנָה Concubina, uxor: Genesis 35. Et dormiuit cum Bala concubina patris sui: & pluraliter in forma feminina: 2. Regum 20. Decem mulieres concubinas.

* לָבַדַּ Teda, quod nostra translatio habenam traduxit: Nahum 2. Igneæ habenæ currus, sed doctores per metaphoram putant oriri à לָבַדַּ id est, fax, quæ figura in usu frequens est Iudæis, ut in arte grammatica,

* נָחַד Separauit, segregauit, discriminauit: Exodi 8. pro eo quod nos legimus. Faciamus mirabile in die illa terrā Gessen, hebraica ueritas sic habet uerbū ē uerbo, Et separabo in die illa ipsam terram Gosen quæ est populi mei stantis super eam ut non sit illic animal nocuum: uidisti enim supra quod cum significat mirabile tūc terminatur in aleph: sic Psalmo 3. pro eo quod nos legimus non considerata orthographia, quoniam mirificauit dominus sanctum suum, uel secundum Hieronymū mirabilem reddidit: ibi hebraica ueritas habet, quoniam segregauit dominus sanctum sibi p̄p̄s: significat autē secundū quosdā manifestare.

* נָחַד Dissecuit, fudit, diuisit, bipertitus est, dimidiauit: Proverbiorum 7. Donec transfigat sagitta iecur eius, id est, diuidat, fadat: & Iob 16. conuulnerauit lumbos meos, hebraica ueritas sic, dimidiauit renes meos. Inde nomē נָחַד fragmen, seu alicuius rei dimidium, ludicum 9. Et ecce una mulier fragmen molæ de super deiiciens: & Canticum 4. Sicut fragmen mali punici, id est, sicut dimidium pomi: cuius translationis paulo post oblitus est interpres eiusdem libri capite 6. cum ait: Sicut cortex mali punici.

* עָוָה Euasit, saluatus est: Ezechielis 7. Et saluabuntur qui fugerint ex eis, id est, euadent. Inde nomen עָוָה euasor, Genesis 14. Et ecce unus qui euaserat, & in Abdia propheta legitur, neque stabis in exiliis ut interficias eos qui fugerint. Inde uerbum transitium עָוָה 2. Regum 22. Saluabis me à contraditionibus populi mei, pro eo quod dicere debuit, Facies me euadere. Alia significatio huius uerbi proxima isti est, erice

re uel

re, proſicere uel dimittere. Abdiſ. Ap-
prehēdes & non ſaluabis, rectius ſic: Ap-
prehendes & non eijcies, & ſequitur, &
quos ſaluaueris in gladium dabo, id eſt,
& ſi quos eieceris.

ⲙⲗⲏ Fufum mulieris ſignificat; 2.
Regum 3. Et tenēs fufum & cadens gla-
dio: & Proverbiorum 31. Et digiti eius ap-
prehenderūt fufum. Significat etiam co-
mitatum ſeu præfecturam collegij alicu-
ius cōmunitatis ſeu pagi: ſic legit Nehe-
miæ 3. Princeps uici Ieruſalem: & infra,
Princeps medię partis uici Ieruſalem: &
infra, princeps pagi maſpha, id eſt, præfe-
ctus comitatus huius uel huius loci.

ⲙⲗⲏ Regula ponderis, hoc eſt, fer-
rum indicans æquilibrum, quę lingua ſi-
ue amuffis dicitur: Iſaię 40. Et liberauit in
pōdere montes, id eſt, in regula, & ſic ca-
pitur in artibus pro regula: ſimiliter Pro-
uerb. 16. Pondus & ſtatera iudicia dñi
ſunt. Inde uerbū ⲙⲗⲏ quod ſignificat æ-
quilibrare, pōdere, regulare, iuſtificare,
rectificare, dirigere. Proverb. 4. diri-
ge ſemitas pedibus tuis, & eiufdē libri 5.
Per ſemitā uitę non ambulant, Hebræi
ſic, Semitā uiuentiū nō liberaueris, nam ſe-
quit, uagi ſunt grefſus eius & inueſtiga-
biles: ſic Iſaię 26. Rectus callis iuſti ad am-
bulandum: Hebręi ſic, rectum inceſſum
iuſti ponderabis ſeu librabis.

ⲙⲗⲏ Quallum eſt, horruit, tremuit,
concuffum eſt: Iob 9. Et colūnx eius cōcu-
tiunt, id eſt, tremūt. Inde nomē ⲙⲗⲏ
tremor. Iſaię 21. pro eo qđ nos legimus.
Tenebrę ſtupefecerunt me, ueritas he-
braica legit ſic: tremor terruit me, ubi in-
terpres iterum ſicut alias ſæpe omnia ad
placitum ſuum inculcat etiam per totum
ſermē contextum orationis: aliter & re-

ctius Ezechielis ſeptimo. Et operiet eos
formido.

ⲙⲗⲏ Inuoluit, obuoluit. Michę
primo. Puluere uos conſpergite, ueritas
habet, Puluere inuoluaris ſeu inuoluere.
In imperatioo generis ſceminini ſingula-
ris numeri: ſimiliter Ieremię ſexto. Filia
populi mei accingere cilicio & conſper-
gere cinere: rectius ſic intellige, tu filia
uoluere in cinere.

ⲙⲗⲏ Neforte: Geneſis 26. Neforte
interficerent eum: & paulo infra, Ne mo-
rerer propter eam.

ⲙⲗⲏ Angulus. Proverbiorum 7.
Trāſit, per plateam iuxta angulū, & pau-
lo infra: iuxta omnem angulū inſidians:
& pluraliter in genere ſceminino Iob 1.
Et cōcuſſit quatuor angulos domus, ſed
in genere maſculino Zacharię 14. Et uſq;
ad portam angulorum: & Pſalmo 118.
Factus eſt in caput anguli. Quia uero an-
gulares domus ſunt fortes, ideo fortalici-
um & turris robuſta hoc uocabulo appel-
latur, Sophonię 1. ubi nos legimus, ſuper
ciuitates munitas & ſuper angulos excel-
ſos. Hebræi intelligunt ſuper ciuitates
munitas & ſuper turreſ altiffimas, & ſic
rabi Dauid Kimhi exponit in commen-
tarijs ſuper duodecim.

ⲙⲗⲏ Margaritę, gēme, precio-
ſi lapilli, noſtra translatio (neſcio quare)
uertit ebur antiquum: Threnorū 4. Ru-
bicundiores ebore antiquo: pro ruſciant
ſpecie plus quam gēmę: intelligūt ali-
qui ſic, plus quam coralij.

ⲙⲗⲏ Nomen propriū loci in ter-
ra Iſraēl, ubi frumentum naſcitur opti-
mum, ſcilicet ad minith, cuius meminit
liber Iudicum capite 11. pergentibus à Pa-
nag. Ezechielis uiciſum ſeptimo. Iuda
& terra

& terra Israël ipsi inlitores tui in frumen
to primo balsamum & mel & oleum &
resinam proposuerunt in nundinis tuis.
Rabi Ioseph filius Gorionis exposuit un-
gentum balsami quod in Iereho inueni-
tur optimum, unde etiam ei ciuitati no-
men contigit ab odore suauissimo. Hie-
ronymus in uersu allegato scribit quod
hoc uocabulum Aquila, Symmachus &
Theodotion ita ut apud Hebræos positū
est transtulerūt, pro quo Septuaginta un-
genta, & ipse balsamum uerterit.

* נָחַן Vertit, aduertit, respexit, &
nimis aduertit: Deuteronomij 31. Quia se-
cutus est deos alienos: pro quo ueritas
hebraica sic habet, Quia aduertit ad de-
os alienos: & Ieremię 2. uerterunt ad me
tergum & non faciē. Ezechielis 36. Quia
ecce ego ad uos & conuertar ad uos: &
eiusdem 43. Gradus autem eius uersi ad
orientem: & aliud nomen נָחַן eiusdem
44. Quę respiciebat ad oriētem, & eius-
dem 11. Quę respicit ad solis ortum: &
& eiusdem 9. Quę respicit ad aquilonem,
id est, quę facit respicere. נָחַן & נָחַן
Vultus seu facies, eo quod respiciat huc
& illuc: Genesis 16. A facie Sarai doming
meę ego fugio. Recipit autem mem &
simul lamed in principio נָחַן Longē.
Ut fugeret in Tharsis à facie domini: &
Psalmo 114. à facie dei Iacob: & Psalmo
17. De uultu tuo iudicium meum prode-
at. Inde נָחַן à faciem, in facie, in con-
spectu, ante faciem, quę omnia exponi-
mus coram: ut Genesis 25. Coram cun-
ctis fratribus suis obijit, & talis locutio in-
telligitur uiuentibus omnibus fratribus:
aliquando recipit in principio lamed so-
lū absq; mem, & significat ante: Psalmo
72. Ante solem permanet nomen eius,

Inde nomen נָחַן interior & interi-
us quasi anterior, & dicitur de templo in
teriore quod erat ante oraculum: 3. Re-
gum 6. Posuitq; Cherubim in medio tē-
pli interioris. Illud autē quod scribitur
Psalmo 45. Omnis gloria eius filij regis
abintus: intelligitur sic quod constet in
uultu, & sic he finalis est paragoge נָחַן
נָחַן quia uero ira hominis cernitur in
facie eius, ideo ira quoq; significat:
ut Psalmo 34. Vultus domini super faci-
entes mala, id est, ira domini. נָחַן Ex-
purgauit, euacuauit, & scribitur per da-
ges: Genesis 24. Pręparauit domum &
locum camelis tuis, rectius sic: Euacuauit
domum: & Sophonię tertio. Avertit ini-
micos tuos, id est, secundum rabi Dauid
Kimhi super duodecim. Euacuauit inimi-
cum tuū, est enim numeri singularis, &
ita euacuauit ut non sit ipse ultra in terra
tua, pro quo allegat uersiculum supra
citatum.

* נָחַן Deliciauit, si latine dicere lice-
ret, delicate pauit, in delicijs nutrit:
Prouerbiorum 29. Qui delicate nutrit à
puericia seruum suum.

* נָחַן Filum seu licium diuersi colo-
ris: Genesis 37. Fecitq; ei tunicam poly-
mitam, id est, plurium filorum diuerso-
rum colorum: componitur autem poly-
mita à poly, id est, multum & mitos filū
seu licium, non sicut Lyra noster deriu-
auit à pluralitate guttarum, fuerit autē ea
tunica serica an non serica nemini cōsta-
re potest ex textu. Rabi Dauid Kimhi in
libro de radicibus dicit quod pānus eius
tunicę fuit contextus ex multicoloribus
filis quorū quodlibet propriā speciē ha-
buit, ergo ueritas scripturę sic habet: Et
fecit ei tunicā liciorū multicolorum.

✠ פלצנטה Placenta seu placentula: Psal. 72. pro eo quod nos legimus, Erit firmamentū in terra in summis montiū, hebraica ueritas sic habet, Erit placenta frumenti. Rabi David Kimhi exponit, id est, particula frumenti, ubi Nicol de Lyra putauit uitium esse scriptoris, qui exscripsit firmamentū pro frumentū; ego autem opinor quod contigit uitio Septuaginta interpretū. Illi enim ex hebraico transulerunt in græcū *σπέρμα* quod recte posita Hieron. de græco uertit in latinū firmamentū, sed in suo de hebraica ueritate Psal. translulit memorabile triticum.

✠ פניו Finiuit, defecit: Psalmo 12. Quoniam diminutæ sunt ueritates à filiis hominum, id est, defecerunt, & secunda litera scilicet samech fortificatur puncto dages, ut ostēdatur abiectio per apocopen alterius samech.

✠ נצב Excelsum, altū, nostra translatio ceu sit nomen proprium montis permisit hoc uocabulum intactum dicens Deuteronomij 3. Ascēde cacumen Phasge, quod etiam Nicolaus de Lyra ita exposuit, sed Onkelus chaldaice translulit ascende ad caput seu uerticem siue cacumen excelsum aut altū. Inde oritur uerbū transituum נצב Psalmo 48. Distribuite domos eius, quod Hieronymus traduxit, separate palatia eius: sed rabi Salomō exponit, exaltate palatia eius: & rabi Dauid Kimhi, fortificate & munite regias seu palatia eius.

✠ קלוד Claudus: Isaia 35. Tūc saliet sicut ceruus claudus: & Leuitici 21. Si cæcus fuerit, si claudus. קלוד Trāsiuit, transiliuit, transcendit: Exodi 12. Trāscende ostiū domus: & iterū, Et uidebo sanguinē & trā sibo uos, id est, transiliā & nō

tangā uos: inde nomen קלוד scilicet pascha, id est, transitus, ut eodem in loco: est enim phasa, id est, trāsitus domini, quod nos non recte dicimus pascha, quasi esset passio à græco *πάσχα* deriuatum: non enim sic à passione sed à transitu nominatur, ut scribit Hieronymus in cōmentarijs super Mattheū capitulo 26. & sic principale scribitur per segol quando sacrificiū illud pasche significat ad differentiam aliorum significatorū, ut cum sublire uel transilire denotat, ut 3. Regū 18. Vsq̃ quo claudicatis in duas partes, hoc est, sublitis.

✠ פלס Dolauit, sculpsit, incidit marmor. Deuteronomio 10. Dola tibi duas tabulas lapideas: & Exodi 34. Præcide tibi duas tabulas lapideas. Inde פלס nomē sculpturarū, Leuitici 26. Non facietis uobis idolum & sculptile: & Psalmo 97. Cōfundant omnes qui adorant sculptile: & pluraliter: Psalmo 78. Et in sculptilibus suis ad emulationem eum prouocauerunt: sicut Isaia 42. Et laudē meam sculptilibus.

✠ נחש Clamauit, uociferauit, quod translatio nostra traduxit locutus est, Isaia quadagesimosecundo. Sicut parturiens loquar, & preposito aleph נחש est genus serpentis quod uiperam dicimus, ut uidisti supra in aleph.

✠ עבד Fecit, operatus est. Isaia quadagesimoprimo. Quis hæc operatus est & fecit: & Michea secundo. Et opera mini malum in cubilibus uestris. Inde nomen עבד opus, Psalmo nono. In opere manuum suarum comprehensus est peccator: & Psalmo 46. Venite & uidete opera domini.

✠ ויכ Vix uicis, una uice, semel, iā uel nunc: Prouerb. 7. Nunc foris nūc in plateis

plateis: & Genesis 18. Obsecro domine ne irascaris si loquar adhuc semel: & Genesis 27. Et supplantauit me in altera uice, id est, bis, nam in singulari significat semel uel una uice, in plurali significat bis uel duabus uicibus: & sic pluribus uicibus, ut Numeri 14. Et tentauerunt me iam per decem uices. **פָּצַח** Palpauit, consternatus, cōtritus & pulsatus est: Genesis 41. Et factō mane pauore perterritus, rectius sic, & palpauit seu contritus est spiritus eius: sic Danielis 2. Et contritus est spiritus eius. Inde malleus quo aliquid cōteritur, frangitur, aut percutitur. **תִּינִינָבֻל** Tintinnabulū, quā uulgo nōlam dicimus. Exodi 28. Mixtis in medio tintinnabulis ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum rursūq; tintinnabulū aliud aureum & malum punicum. In quo uersu habes singularem & pluralem numerum & sic declinationem. **אָרַח** Vestigium, gressus, pes, Psalmō 17. Ut non moueantur uestigia mea: & Prouerbiū 29. Rete expandit gressibus eius: sic ludicū 5. Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius: & Canticorū septimo. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, id est, pedes tui.

* **מִצְרַיִם** Vocabulum Ægyptiacum, quod rabi Abraham teste rabi Mose Gerundenſi nesciuit interpretari nisi quod sit nomen aliquod honorabile præsidatus, præfecturę ac magistratus, & rabi Salomon scripsit quod in nullo loco biblię reperiatur nisi Genesis 41. Et uocauit eū lingua Ægyptiaca saluatorem mundi.

* **פָּתַח** Riētum aperuit, hiauit, Psalmō 119. Os meum aperui: & Isaię 5. Et aperuit os suum absq; ullo termino: & Iob

16. Aperuerunt super me ora eorum.

* **פָּתַח** Aperuit: ludicū 11. Aperui enim os meum ad dominum: & Ezechielis 2. Aperi os tuum & comede, ideo transumptiue solet aliquando liberatio nem significare, quasi claustrorū aperturam.

* **פָּתַח** Plausit, iubilauit, cantauit, uociferauit: Isaię 55 Montes & colles cāt abunt coram uobis laudem: & Psalmō 98. Cantate & exultate & psallite.

* **פָּתַח** Cōfregit: Micheę 3. Et ossa eorum confregerunt.

* **פָּתַח** Fidit, decorticauit: Genesis 30. Ex parte decorticauit eas, & infra. Quā decorticauit, & ibi inuenies nomen quod significat corticem, sic enim recte legi deberet: Et excorticauit in eis cortices albos siue peripsemata alba: est autē corium ligni adhuc uirentis.

* **פָּתַח** Fregit & fidit & dissecuit atque rupit: Psalmō 60. Cōmouisti terram & conturbasti eam, rabi Salomon exponit destruxisti, dissipasti, fregisti, rabi David Kimhi fidisti, rupisti eam, cui ascriptus Hieronymus qui traduxit ex hebraico dirupisti eam.

* **פָּתַח** Vulnerauit: Canticorū 5. Percusserunt me & uulnerauerunt me: & 3. Regū 20. Qui percussit eum & uulnerauit. Inde **פָּתַח** uulnus per sagoll scriptum: Isaię primo. Vulnus & liuor & plaga tumens.

* **פָּתַח** Cōpulit, cōēgit, flagitauit, & per uim traxit: Genesis 19. Compulit illos opido. Inde legitur illud 1. Regū 13. Retulę itaq; erant acies uomerū, hoc est, coacta & distracta erant ora eorū, id est, instrumentis ferreis erat multa uis illata ne forent apta ad proscindendum,

* צָרַח Censuit, uisitauit, statuit: Ge-
 nesis 21. Uisitauit autē dominus Saram,
 & Exodi 3. Uisitans uisitauit uos, & eiusdē
 32. Ego autem in die ultionis, id est, uisita-
 tionis meę uisitaabo & hoc peccatum eo-
 rum, & eiusdem 34. Qui reddis iniquita-
 tem patrū filiis & nepotibus, id est, statu-
 is peccatū patrū: multa habet deriuata,
 sed omnia huc tendunt uel habent in me-
 moria quę fuerint bene aut male facta:
 & Iob 34. Quē constituit alium super ter-
 ram, Significat etiam deficere, deesse: 1.
 Regum 25. Nec aliquando defuit quic-
 quam eis: & significat quoq; numerare:
 ut 1. Regum 13. Et recensuit Saul populū,
 pro numerauit. Sic Numeri 1. Numer-
 abitis eos per turmas suas: & Exodi 38.
 Hęc sunt instrumēta tabernaculi testimo-
 nij quę enumerata sunt inter præceptū
 Moysi: significat etiam præcipere: ut Ezrę
 1. Et ipse præcepit mihi ut ædificarē ei do-
 mum: & Psalmo 19. Iusticię domini rectę
 legificantes corda, ueritas hebraica habet,
 mandata siue præcepta domini recta: si-
 gnificat item reponere: ut Ieremię 37.
 Ut traderetur Ieremias in uestibulū car-
 ceris, pro eo quod legi deberet, Et reposu-
 it Ieremiam in uestibulum carceris. Inde
 nomē צִרְחָה Leuitici 6. Negauerit pro-
 ximo suo depositū, id est, depositū apud
 eum in manum fidelem, & significat præ-
 ficere: ut Genesis 40. Et custos carceris
 tradidit eos Ioseph, id est, præfecit Ioseph
 eis in custodia: similiter Num. 27.
 Provideat dominus deus spiritū omnis
 carnis hominem qui sit super multitudi-
 nem hanc, id est, præficiat siue ordinet.
 Inde צִרְחָה Psalmo 109. Episcopatum
 eius accipiat alter, id est, præfecturam.

* פָּתַח Aperuit, uelamen remouit:

Isaie 42. Ut aperires oculos cæcorū: &
 Genesis 3. Aperientur oculi uestri & a-
 perti sunt oculi amborum. Inde nomen
 פָּתַח apertus, uidens, solers: Exodi 4. Vi-
 detem & cæcum: & Iob 14. Et dignū du-
 cis super huiusmodi aperire oculos tuos:
 & 4. Regum 4. Aperuitq; oculos suos.

* פֶּתֶל Nodus oblongus in modū
 oui: quarto Regum septimo. Et sculpu-
 ra subter labium circuibat illud, id est, &
 tuberculi solidi atq; oblongi sic sculpti cir-
 cuibant illud. פֶּתֶל Colokynthis,
 sic enim nostra translatio habet: quarto
 Regum quarto. Et collegit ex ea colokyn-
 thidas, nō quod decerpserit ex uite agre-
 sti colokinthidas, non enim nascuntur in
 eis, sed quia circa eas agrestes uites sæpe
 nascuntur & plus augentur tales fungi
 quos interpretēs nominat colokinthidas:
 & secundum Dioscoridem de sylua me-
 dicinali libro tertio, à Romanis dicitur cu-
 curbata syluatica, & ab alijs nominatur
 fungus caninus, & est acriter amara ut
 idem scribit: unde sequitur in loco citato:
 quarto Regum quarto. Et non fuit am-
 plius quicquam amaritudinis in olla. Est
 & alia species cibo apta quę dicitur colo-
 kyntha, de quo Dioscorides in libro 2.
 Multi putant à figura & oblonga rotun-
 ditate sic dici à superiore uocabulo.

* בֶּרֶךְ Bos iuuenis, iuuenctus, uitu-
 lus, taurus: Exodi 29. Tolle uitulum de ar-
 mento: hebraice sic, Sume iuuenctum u-
 num filium uaccę: & pluraliter Psalmo
 22. Circumdederunt me uituli multi: &
 assumit in fine he aspirationē fœminini
 generis notam בֶּרֶךְ & significat uaccā.
 Numeri 19. Ut adducant ad te uaccā ru-
 fam: & pluraliter Amos 4. Audite uer-
 bum hoc uaccę pingues,

* **קָרַר** Cacabus, olla: Numeri un-
decimo. Coquens in olla: Ioëlis secundo.
Omnes uultus redigēt in ollā: ubi per
epenthēsin accipit aleph. Item primo Re-
gum secundo. Aut in ollam siue in caca-
bum: & est quatuor literarum.

* **קָרַר** Confregit, contriuit, Tob
decimosexto. Repente contritus sum:
pro, contriuit seu fregit me.

* **פָּרָא** Onager, ferus, syluestris:
Genesis decimosexto. Hic erit ferus ho-
mo: Osee octauo. Onager solitarius si-
bi Ephraim: & loco aleph in fine scribitur
quandoq; he aspiratio lenis: Ieremiæ se-
cundo. Onager asuetus in solitudine:
& quamuis ibi in quibusdam tam im-
pressis quam scriptis codicibus uideam
aleph finale, tamen in regulato uolumi-
ne antiquissimo scribitur per he loco a-
leph: & ponitur in margine eiusdem loci
adnotatio quæ dicitur massara, sic non
scribitur per aleph.

* **פָּרָא** Mulus: secundo Regum de-
cimo octauo. Accidit autem ut occurre-
ret Absalom seruis Dauid sedens mulo
cumq; ingressus fuisset mulus: & Psalmo
tricesimo secundo. Nolite fieri sicut equus
& mulus. **פָּרַר** Dispersit, diuisit, &
reperitur magis passiuē: Genesis uicesi-
mo quinto. Et duo populi ex uentre tuo
diuiduntur: & Genesis decimo. Ab his
diuisę sunt gentes in terra post diluuium.
Inde **פָּרַרְרָא** grana seminis sub terra ia-
centis dicta à dispersione atq; diuisione,
quam præfens uerbum significat: ut Ge-
nesis tredecimo. Recede a me obsecro,
id est, diuidere tu à me.

* **פָּרַרְרָא** Hortus arboribus consi-
tus fructuum uescorum: Canticorum 4.
Paradisus malorum puniceorum: Ecclesi-

astis secundo. Feci hortos & pomeria.

* **פָּרַח** Creuit, fructificauit: Genesis
35. Cresce & multiplicare: sic Genesis 1.
Crescite & multiplicamini: sic Psalmo
128. Vxor tua sicut uitis abundās, id est,
פָּרַחַת fructificans: sic Genesis 1. Lignū
pomiferum faciens fructum, id est, lignū
fructificans fructū: igitur ab eo **פָּרַח** fru-
ctū quoq; significat. Amos 9. Faciēt hor-
tos & comedent fructus eorum: & Psal-
mo primo. Quod fructum suum dabit in
tempore suo. Inuenitur quandoq; scri-
ptum per aleph in medio cata epenthē-
sin, ut **פָּרַחַח** Ezechielis 17.

* **פָּרַי** Viets absq; muro ac sine mu-
nitione: Zacharię 2. Absq; muro habita-
bitur Ierusalē. Inuenies autem in masculi-
no & fœminino genere. Esther 9. Hi ue-
ro Iudæi qui in oppidis non muratis ac
uillis morabantur: qui enim morantur
absque muro dicuntur **פָּרַיִי** & uille
non munitę neq; muratę dicuntur **פָּרַיִי**
Zacharię ut supra.

* **פָּרַח** Floruit, germinauit. Nume-
ri 17. Inuenit germinasse uirgam Aaron
in domo Leui, id est, floruisse: & Cantico
rum 6. Si floruisent uinę: & Psalmo 92.
Iustus ut palma florebit: & in eodem. In
atrijs domus dei nostri florebut: tran-
sumptiue autem dicitur Leuitici tredec-
imo. Sin autem effloruerit discurrente le-
pra in cute. Ezechielis septimo. Floruit
uirga, germinauit superbia. Quia uero
transumitur ad educationem pullorum
& uolatum, ideo auolationem quoque si-
gnificat. Ezechielis tredecimo. Ecce ego
ad puluillos uestros quibus uos capitis a-
nimas uolātes: nam thargū exponit hoc
uerbum pro uolare. Inde pulli dicuntur
פָּרַחִים Deuteronomij duodecimo. Et

matrē pollis uel ouis desuper incubantē.

* פֶּרֶט Baccæ seu grana uuarū, secundū rabi Salomonē. Leuitici 19. Neq; in uinea tuaracemos & grana decidentia congregabis. פֶּרֶט Particularizauit, articulauit, sicut fit in musicis instrumentis uario tactu. Amos 6. Qui canitis ad uocem psalterij. Inde in artibus dicuntur פֶּרֶט־פֶּרֶט־פֶּרֶט particularia.

* פֶּרֶד Sæuitia & rigor: Exodi 1. Omnisq; famulatu quo in terræ operibus premebātur, hebraice sic, & in omni ministerio in rure ac omni famulatu eorū quo seruiebant eis in sæuitia seu rigore: & paulo superius cum legitur, Et affligebant illudentes eis, hebraice sic, legitur, Et fecerūt seruire Ægyptij filios Israhel in sæuitia seu rigore atq; immanitate.

פֶּרֶד Velum: Exodi 26. Facies & uelum de hiacyntho & purpura. Et dicit rabi Dauid Kimhi quod fuit cortina quæ uelauit arcam pendens inter arcam & tabernaculum fœderis.

* פֶּרַס Scidit, rōpic: Leuitici 21. Vestimenta non scindet: & Leuitici 10. Vestimenta uestra nolite scindere.

* פֶּרַס Fregit, dissuit, discepisit: Isaia 58. Frange esurienti panem tuum: & Ieremia 16. Et non frangent inter eos lugēti panē: pro quo inuenitur talis adnotatio quæ dicitur massara, quod omnis expositio huius uocabuli scribitur per sin, præter duos locos in quibus scribitur per samech. Sunt autem allegati duo loci Isaia & Ieremie, quamquam reperiam etiam eosdē in multis Hebræorū biblijs per sin notari, sicut & omnia alia eiusdē significati uocabula: ut Threnorū 4. Et nō erat qui frangeret eis. פֶּרַס Fidit, diuisit: Leuitici 11. Omne quod habet diuisam

ungulam, & paulo inferius Lepus quæq; nam & ipse ruminat sed ungulam non diuidit, ubi multas inuenies formas huius uerbi, quo & significatur פֶּרַס ungula, פֶּרַס־פֶּרַס fissura, plantæ diuisio. Salomon enim & plantam significari dicit, Micheę 4. Et ungulas tuas æreas.

פֶּרַס Aquilæ genus, alij accipitrem dicunt à diuisis ungulis. Leuitici 11. Aquilam & gryphum & halyæton. פֶּרַס Persa: Ezechielis 38. Persæ, Æthiopes, & Libyci: & Esther primo. Fortissimis Persarum & Medorum.

* פֶּרַע Vacauit, ociauit, cessit, recessit, deseruit, posthabuit, Prouerbiorū 13. Ægestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: & Exodi 5. Quare Moyses & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis, id est, uacare facitis ab operibus suis.

פֶּרַע Discooperuit, nudauit, uacauit: Exodi 32. Videns ergo Moyses populū quod esset nudatus: spoliauerat enim eum Aaron, hoc est, nudauerat, & secundum thargum ociosum fecit, secundum prius uocabulum: & Numeri 5. Discooperiet caput eius, Inde dicitur פֶּרַע Numeri 6. Crescente cæsarie capitis eius, id est, crescat nudatio comæ capitis eius: sic uerbum è uerbo legi deberet. פֶּרַע

Vindicta: Deuteronomij 32. pro eo quod nos legimus, Et de captiuitate nudati inimicorū capitis, hebraice sic legitur: Ab initio retributionum inimici siue uindictarum inimici: rabi Salomon intelligit de dispersione inimici.

* פֶּרַע־פֶּרַע Pulex, Regum 24. Carnem mortuum persequeris & pulicem unum.

* פֶּרַע Fecit aperturam, diuisit, di-ruit, rōpic: Micheę secundo. Diuident

G g 2 & trans

& transibunt: & Osee 4. pro eo quod nos legimus, Inundauerunt & sanguis sanguinem tetigit: Hebræi uertunt rupe-
runt, secundum rabi Dauid in commen-
tarijs super duodecim, qui pro se allegat
uersiculum Isaïe quinto: Diruam mace-
riam eius: & Exodi 19. Ne percutiat eos,
rectius sic, Ne diruat seu rūpate eos: & Iob
28. Diuidit torrens à populo peregrinā-
te: omnia eius deriuata ut פָּרַץ פָּרַץ si-
gnificant diruptionem, dissipationem,
eruisionem & similia. Nam quod nos le-
gimus Psalmo 17. Ego custodiui uias du-
ras, exponendum esset rectius: uias diru-
tas, quare nescio quam ob causam Hiero-
nymus uertit uias latronis, nisi forte quod
perfidit domos: unde & corrupti prauis
moribus hoc uocabulo denominantur,
ut Danielis undecimo. Filij quoque pręua-
ricatorum populi tui, id est, filij corru-
ptorum. פָּרַץ Flagitauit, coëgit, pri-
mo Regum uicesimo octauo. Coëgerunt
autem eum serui sui: & 2. Regū 13. Cum
autem cogeret eum & noluisse: & infra,
Coëgit itaque Absalom eum. Videtur au-
tem per metathesin oriri à superiori uer-
bo פָּרַץ quod idem significat.

פָּרַץ Abrupit, excussit, explosit,
rempouit: Genesis 27. Cum excutias &
soluas iugum eius de ceruicibus tuis: &
Psalmo septimo. Dum non est qui redi-
mat neque qui saluum faciat, quod melius
uertit Hieronymus. Laceret & non sit
qui eripiat. פָּרַץ Separatio, dismem-
bratio, laceratio, artus, articulus, mem-
brum: Nahum tertio. Dilaceratione ple-
na, & scribitur sic sex punctis. Inde uer-
bum פָּרַץ Zachariæ undecimo. Et un-
gulas earum dissoluet, id est, separabit.
Inde dicitur biuium seu triuium פָּרַץ ut

in Abdia. Neque stabis in exitibus, id est,
in compitis seu triuijs: & per prothesin
mem atque paragogen he uel thau בְּפִתְּחֵי
בְּפִתְּחֵי significat ossa ceruicis: primo
Regū quarto. Et fractis ceruicibus mor-
tuus est. פָּרַץ Liberauit, redemit, sal-
uauit seu seruauit: Psalmo centesimo tri-
cesimo sexto. Redemit nos ab inimicis
nostris: & Threnorum quinto. Non fuit
qui redimeret de manu eorum, id est,
qui saluaret nos: nam ubi uerbum hebra-
icum ponitur quod significat saluauit, ibi
thargum presente uerbo utitur.

פָּרַץ Extendit, exposuit, pandit:
Numeri decimo quinto. Nescientes quid
super eo facere deberent, rectius uerbum
è uerbo sic. Et posuerunt eum in custodi-
am quia non erat expositor quid fieret ei.
Inde nomen פָּרַץ expositum, masti-
catum. Nehemiæ octauo. Et legerunt in
libro legis dei distincte & aperte, puta-
rem ego in libro exposito: & tertio Regū
octauo. Cherubim extendebant alas, si-
gnificat etiam prope hoc significatum
dispergere. Zachariæ secundo. Et in qua-
tuor uentos cæli dispersi uos. Item signi-
ficat concidere. Micheæ 3. Et concide-
runt sicut in lebetes.

פָּרַץ Munst. Quando præsens uocabu-
lum scribitur cum iamin significat expli-
care. Hinc פָּרַץ eques, & פָּרַץ ster-
cus. Cum smol uero significat expādere.

פָּרַץ Secessus stercoreum alui:
Iudicū 3. Statimque per secreta naturę alui
stercora proruperunt.

פָּרַץ Exposuit, pandit: Iob uicesi-
mo sexto. Et expandit super illud nebu-
lam suam: & aliquibus uidetur quod
compositum sit ex tribus uocabulis פָּרַץ
פָּרַץ פָּרַץ

* **פְּרַת** Euphrates fluuius. Genesis 2. Fluuius autem quartus ipse est euphrates; unde multi uolunt deriuare uocabulum quod sequitur. **מַרְסָא** Praefectus, praefes provinciae. Esther 1. Et praefectis prouinciarum.

* **צִוְחָ** Creuit, dilatatus est, amplatus est; Leuitici 13. Et siquidem lepra ultra non creuerit; & infra, & non creuerit in cute; & infra. Iterum lepra creuerit.

* **פְּרָא** Diuisit, scidit in partes, cōcidit in frustra; Threnorum 3. Semitas meas conuertit & confregit me: quod rectius sic fuisset translatum, Et cōcidit me, quia translatio chaldaica quae est maxime auctoritatis utitur praesente uerbo, quando Samuel concidit in frustra regem Agag; 1. Regum 15. Et in frustra concidite eum.

* **עָרַב** Nudauit, expoliauit, exuit. Canticorū quinto. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa; & 1. Regum 31. Venerunt Philistim ut expoliaret in terfectos. **עָרַב** Impetum fecit, grassatus est, excurrit ad praedā 1. Regum 30. Siquidē nos erupimus ad australem plagam; & paulo superius eodem. Amalechitae impetū fecerunt ex parte australi.

* **פָּשַׁע** Praeuaricatus est, defecit, deliquit, nostra translatio habet spreuit. Isaie 1. Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me; & 4. Regum 1. Praeuaricatus est autem Moab in Israel. Inde **פָּשַׁע** transgressio, praeuaricatio, iniquitas; Psalmo 32: Beati quorū remissae sunt iniquitates. Hieronymus recte: beatus cui dimissa est iniquitas; & Exodi 22. Ad perpetrandam fraudem, uerbum ē uerbosic, Super omni re iniqua.

* **פָּשַׁע** Incessit, passizauit; Isaie 27. Gradiar super eam, pro, incedam pede,

tentim in ea. Inde nomen **פָּשַׁע** passus, uestigium; 1. Regum 20.

* **פָּשַׁע** Aperuit lubrice & inconyderate. Proverbiorum 13. Qui custodit os suum custodit animā suam, qui autem inconyderatus est sentiet mala, pro, qui autem aperit inconyderate labia sua &c.

* **רָפַשׁ** Expolitor, respōsor, deteminator, arbitrator, estimator, & putator. Ecclesiastis 7. Et quis cognouit solutionem uerbi, dicitur autem sic quasi cōmutatione thau raphati in sin dexterum; ita enim Onkelus chaldaice interpretatur interpretem somniorū mutans thau in sin. Genesis 41. Nec erat qui interpretaretur. Munst. Sonat haec dictio uerius **רָפַשׁ** interpretationem quam interpretem.

* **לִנְיָא** Linum. Exodi 9. Linum ergo & hordeum lesum est; & infra. Et linum iam folliculos germinaret; & quāuis sit generis fœminini, tamē pluraliter declinatur in forma masculina, ut Isaie 19. Confundantur qui operantur linum; nam sequitur dictio pexilis quae est fœminini generis, & tamen in plurali, sed uerbum ē uerbo sic scribitur; Et confundentur operantes lina pexilia. Vnde amanuensius male scripsit pro pectentes plectentes, & est menda; & singulariter in fœm. Isaie 42. Et linū fumigās non extinguet.

* **פָּרַח** Fregit in frustra, diuisit minutim. Leuitici 2. Diuidet eam minutim. Inde **פָּרַח** id est, frustum siue minutū fragmentū, sicut nos de pane buccellā dicimus. Gen. 18. Parua mihi buccellam panis. Iob 31. Et comedi buccellam meā. In plurali **פָּרַח** Psalmo 147:

* **פָּרַח** & **פָּרַח** Inflexit, paralogizauit, male suasisit, decepit. Deūteron. 11.

Gg 3 Ne forte

Ne forte decipiatur cor uestrū: & Iob 31.
Et latatum est in abscondito cor meum:
rectius, Et persuasum est in abscondito:
& Prouerbiorum 20. Et dilatat labia sua
ne cōmiscaris: pro quo rectius legitur,
Et ad male suadentem labijs suis ne com
miscearis: & Osee 7. Et factus est Ephra
im quasi columba seducta non habens
cor: id est, sicut columba illecta, ad inescu
tionem ignorat latentem pedicam, ita
Ephraim male suadens nescit periculum.
Inde homo simplex & persuasibilis qui
facile decipit, dicitur כחך ut Prouerb.
decimoquarto. Innocens credit omni
uerbo, id est, flexilis siue puerilis homo.
Vnde dicitur transumptiue Prouerbio
rum primo. Vsq̃ quo paruuli diligitis
infantiam: & Psalmo 116. Custodiēs par
uulos dominus, sed ibi per aleph in me
dio scribitur, sicut in alijs multis locis, ut
חַסְדִּים & חַסִּים Est etiā חַסִּים & חַסִּים
puerilis stulticia: Prouerbiorum 1.

* מֶחֱסֵם Mox, consellum, statim:
Numeri duodecimo. Statim locutus est
dominus ad eum: & Malachiæ tertio. Et
statim ueniet ad templum suum domi
nator.

* חֲגִיל Fascia pectoralis, seu slo
la muliebris: Isaïæ tertio. Et pro fascia pe
ctorali cilicium.

* חֶגֶם Verbum: Esther 1. Ethoc
in omne quod latissimum est provincia
rum tuarum diuulgetur imperiū: quod
uerbum è uerbo sic uertitur. Et audietur
uerbum regis quod faciendū est in omni
regno eius. Magis autem ego putarem
Syriacā linguam esse: crebro em Onke
lus pro חֶגֶם hebraico חֶגֶם Syriacum
traxit, ut Deuteronomij primo. Hæc
sunt uerba, & sic de alijs.

* חֶגֶם Exemplar, copia scriptu
re, summarium, instructio: Esther 3. Sum
ma autem epistolarum hæc fuit.

* חֶגֶם Induxit, lactauit, affectit. Osee
2. Propter hoc ecce lactabo eam, & est si
mile unumq; & idem cum priore uerbo.

* חֶגֶם Dilatauit: Genesis 9. Dilates
deus lapheth.

* חֶגֶם Aperuit, incēpit: Psalmo 78.
Et ianuas cœli aperuit. Sic 4. Regum 9.
Aperiesq; ostium & fugies: & ludicum
tertio. Et uidentes quod nullus aperiret.
Inde denominatur clauis חֶגֶם ut in eo
dem loco. Tulerunt clauem & aperien
tes inuenerunt dominū suum. Inde חֶגֶם
clausura uel claustrū. Micheę septimo.
Custodi claustra oris tui: significat & חֶגֶם
soluere. Isaig 20. Solue saccum de
lumbis tuis: & significat ostendere: Psal
mo 37. Gladium euaginauerunt pecca
tores, id est, ostēderunt: sic Canticorum
7. Si flores fructum parturiunt, id est, si
ostendant se uigē adhuc immature, & ab
aperiendo dicitur חֶגֶם porta, ianua, osti
um: Numeri decimo. Congregabitur ad
te omnis turba ad ostium tabernaculi scē
deris: & scribitur sic prima per segol.

* חֶגֶל Subuertit, & secundum quos
dam addidit, adiūxit, affixit: Genesis 30.
Comparauit me dominus cum sorore
mea: sed Nicolaus de Lyra ordinarius cō
mentator nostrę biblię scripsit in hebręo
sic haberi: Additiōe dei addita sum cum
sorore mea: alij uero sic, Subuersione dei
subuersa sum cum sorore mea: nondum
enim erat comparanda cum sorore sua
quæ ex se peperit tres filios, & soror tan
tum duos non ex se sed de serua: hoc cer
te uerbum quandam uersionem signifi
cat, ut Prouerbiorum octauo, non est in
eis pra-

eis prauum quid neq; puerſum: ſic Pſalmo decimo octauo. Cum puerſo peruerteris. **פִּתְּלִי** Filum duplicatum. Iudicū decimo ſexto. Quomodo ſiſum, pat quis filum de ſtupa.

* **אֲסִיפִי** Serpens peſſimus, aſpis: Iſaie undecimo. Et delectabitur infans ſuper foramen aſpidis: & Pſalmo quinquageſimo octauo. Sicut aſpidis ſurdæ: & pluraliter **אֲסִיפִים** Iob uiceſimo. Caput aſpidum ſuget. **מִסְתָּחַ** Limen: Ezechielis 46. Et adorabit ſuper limen porte.

* **מִתְּעָה** Fortuna, euentus, fatum: Numeri 6. Sin autem mortuus fuerit ſubito quiſpiam coram eo: uerbum ē uerbo ſic, Et cum moreretur mortuus coram eo in euentu uel ex fato ſubito.

* **מִתְּרָר** Soluit ænigmata & coniectauit ſomnia, expoſuit arcana: Genetiſ quadrageſimo. Et non eſt qui interpreteſtur nobis. Inde **מִתְּרָר** coniectatio, interpretatio: eiſdem quadrageſimo. Iuxta interpretationem congruam ſibi: & pluraliter in maſculino. Nunquid non dei eſt interpretatio, rectius ſic, dei ſunt interpretationes.

יְהִי שֵׁם חַמְשֵׁי בְּכֹרֶךְ

אֲרָבִי & in plurali **אֲרָבִים** Arbutum ſeu cuiuſdā uirgulti genus: noſtra trāſlatio uertit umbram: Iob 40. Sub umbra dormit in ſecreto calami & locis humentibus, id eſt, ſub uirgulto dormit. Inde ſequitur ibi, protegunt umbræ umbram eiſ, id eſt, protegunt uirgulta umbræ eiſ: & eſt antiphrāſis, quia non eſt arbor tam alta quæ poſſit umbrā eiſ tegere.

* **צִבְעָה** Tegimen, opertorium, teſtū

plur. **צִבְעִים** Numeri 7. Sex pluſtra tecta cum duodecim bobus: quaſi diceret, Sex pluſtra quodlibet cum tegumento ſuo, & duodecim boues: & exponit Onkel. chaldaice: ſex pluſtra ſingularit tecta: ſed thargū Ieroſolymitanū ſic uertit, Sex pluſtra biſjuga, quaſi dicat ſex biga iumentorum. Item eſt nomen cuiuſdam animalis immundi quod nos crocodilū uocamus. Leuitici 11. Muſſela & muſ & crocodilus: alij nominant buſonem.

* **צָבָא** Militauit in exercitu, exercitauit, belligerauit, pugnauit: ut Zachariæ 14. Omnes gentes quæ pugnauerūt aduerſus Ieruſalem. Et Numeri tricetiſimo primo. Cumq; pugnaſſent contra Madianitas. Inde **צָבָא** pugna, exercitus, militia, ut eodem quo ſupra loco. Armate inquit ex uobis uiros ad pugnam: & Numeri primo. Omnes qui poterant ad bella procedere. Inuenitur autem quādoque aleph mutatum in he: ut Zachariæ nono. Et circumdabo domum meam ex iſis qui militant mihi. Inde militia. Iſaie uiceſimo quarto. In die illa uiſitabit dominus ſuper militiam cœli in excello: & pluraliter declinatur in utroq; genere **צָבָאִים** & **צָבָאוֹת** In maſculino Pſalmo centetiſimo tertio. Benedicite domino omnes uirtutes eiſ. In ſcēm. genere Pſalmo uiceſimo quarto. Dominus uirtutum ipſe eſt rex gloriæ. **צָבָא** Tempus ſtatutum, terminus deſtinatus. Iob ſeptimo. Militia eſt uita hominiſ ſuper terram, quod ſecundum rabi Salomonē & ceteros Iudeoſ ſic debet legi: nunquid tempus determinatum eſt homini ſuper terram.

* **צָבָה** Tumuit, intumuit, inſtatū eſt, tumefcendo crepuit. Numeri quinto. Et

Gg 4 tumen

tumēs uterus tuus dirumpatur: & infra.
Et utero tumefcente putrescat formur:
& item in eodem. Et inflato uentre com-
putrescet formur.

* חִנּוּלָּהּ Hinnulus, capreolus seu ca-
prea. Deuteronomij 14. Ceruum & ca-
pream: & Canticorum 4. Sicut duo hin-
nuli capree gemelli: & eiusdem 2. Similis
est dilectus meus capree hinnuloq; cer-
uorum, & recipit quandoq; aleph in me-
dio loco iod חִנּוּלָּהּ Canticorū 3. Adiu-
ro uos filie Ierusalē per capreas ceruosq;
camporum.

* צִוִּי Præcipuum, io-
cundum, beneplacens, decorum & egre-
gium. Ezechielis 20. Quę est egregia in-
ter omnes terras: & iterum. Præcipuam
terram omnium: & Isaię 28. In die illa e-
rit dominus exercituum corona glorię:
quod Ionathas chaldaice ita uertit, In tē-
pore illo erit Messias domini exercitū
in coronam læticię. Inde terra Israhē eo
nomine dicta est scilicet beneplacens, de-
cora & deo præcipua: quare pro eo quod
nos legimus Danielis 8, Et factū est gran-
de contra meridiem & contra orientem
& contra fortitudinem, Magistri Hebrę-
orum legunt contra meridiem & contra
orientem & contra terram Israhē, ad hoc
allego rabi Leui Ben Gersom in cōmen-
tarijs super Danielelem qui sic scribit. Et
factum est grande contra meridiem, hoc
est, regem Ægypti, & contra orientem,
hoc est, terram Persarum & contra terrā
צִוִּי hoc est, terram Israhē, hæc ille.

* צָבַט Apprehendit, congeffit:
Ruth 2. Et congeffit polentam sibi, id est,
Boaz cōprehendit in mensa ex manipu-
lis frugū tostārū siue igne torrefactarum
quę postea lūuio coquunt: & apposuit
ei scilicet Moabithidi Ruth partē suam.

* צָבַע Discolorauit. Inde צָבַע di-
scolor: Ieremię 12. Nunquid auis disco-
lor hæreditas mea mihi: dicunt autem
quod sit auis inuisa omnibus alijs auib;,
quapropter semper sanguinolenta est &
respersa notis uulnere. Inde exponitur
illud quod legimus Iudicum 5. Vestes di-
uersorum colorum Sissarę traduntur, id
est, exuię sanguinolentis notis resperse.
Inde, צָבַע Digitus. Exodi 8. Digi-
tus dei est hic: & Numeri 19. Et tingens
digitum in sanguine eius.

* צָבַר Comportauit, coarceuaui.
Iob 27. Si comportauerit quasi terram
argentum: sic Habacuc 1. Et comporta-
bit aggerem & capiet eam. Inde צָבַר
aceruus dicitur: 4. Regum 10. Ponite ea
ad duos æceruos.

* צָבָה Manipulus paruus: Ruth 2.
Et de uestris quoq; manipulis projicite.

* צָרָר & צָר Latus. Isaię 60. Et filij
tui de latere surgent: & Psalmos 91. Ca-
dent בְּצָרָר לַלָּתֶרֶת tuo mille: & ponit
in eis dages ad ostendendam abiectionē
alterius literę daleth: & pluraliter צָרָר
Exodi 25. Sex calami egredientur de late-
ribus eius, tres ex uno latere: & tres ex al-
tero latere.

* צָרָה Speculatus est, insidiatus est.
Exodi 21. Qui autem non est insidiatus:
& 1. Regum 24. Tu autem insidiaris ani-
mę meę ut auferas eam, id est, specula-
ris ut auferas animam meam. Inde no-
men צָרָה Numeri 35. Vel iecerit quip-
piam in eum per insidias. Ad illius formā
est & aliud uerbum passiuum quod signi-
ficat desolatum & deuastatum esse. So-
phonię 3. צָרָה Desolate sunt ciuita-
tes eorum, id est, deuastate sunt.

* צָדַק Iustificauit: Psalmo 51. Vt iu-
stificeris

ificeris in sermonibus tuis, id est, propterea iustificabis in sermonibus tuis: & transitium in tertium פְּרָחָה Prouerb. 17. Et qui iustificat impium; & passiuum Psalmo 143. Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Inde פָּרַח iustus: Genesis 6. Noë uir iustus, & pluraliter: 3. Regum 2. Quia interfecit duos uiros iustos meliores se. Inde deriuatur & פָּרַח atq; פְּרָחָה iusticia & iustificatio, & plura alia.

* פָּרַח Auricolorauit: Leuitici 13. Et capillus flauus solitoq; subtilior, pro & capillus auricolor, quasi אָרָה id est, auro deductum sit.

* פָּרַח Iubilauit, hinniuit, exultauit, tripudiavit: Isaïæ duodecimo. Exulta & lauda habitatio Sion: & Esther octauo. Omnisq; ciuitas exultauit atq; letata est; hebraice sic, Et ciuitas Susan exultauit & letata est: & Isaïæ 24. Hinnient de mari, id est, de aquis.

* פֶּנֶס Fenestra quæ accipit in domo lumen diei: Genesis 6. Fenestram in arca facies. Inde פֶּנֶס meridies cum sol in medio cæli effundit lumē: Genesis 43. Quoniā hodie mecum uiri comesturi sunt in meridie. פֶּנֶס Oleum: 2. Paralip. 32. Apothecas quoq; frumenti uini & olei. Inde uerbū quod significat oleū in trapetis exprimere, quasi liceret dicere oleificare: Iob 24. Inter acervos eorū meridiati sunt, ubi translator respexit ad superius uocabulum: & Zachariæ 4. Isti sunt duo filij olei, id est, oleificationis, intelligunt, regalis unctionis.

* פֶּנֶס Sordidus, sordes: Isaïæ 28. Omnes enim mensæ replete sunt uomitu sordidū ita ut non esset locus ultra: & Zachariæ 3. Iesus indutus erat uestibus sordidis.

* פָּרַח Venatus est: Threnorum 3. Venatione ceperunt me inimici mei: & Genesis 27. Cumq; uenatu aliquid apprehenderis, & infra. Et ille abiisset in agrum ut iussionem patris impleret, quod rectius de uerbo ad uerbum sic legitur: Et Rebecca audiente sermonem Ishac ad Esau filium suum, abiit Esau in campum ad uenandum פָּרַח uenationem ut afferret, & infra sequitur. Affer mihi de uenatione tua: & Genesis 30. Et erat robustus uenator coram domino. Inde per prothesin mem פָּרַח instrumentum quo capiuntur pisces siue sit hamus seu retiaculum aut fiscella. Ecclesiastici 9. Sed sicut pisces capiuntur hamo. Alio autem modo פָּרַח significat cibarium siue escam seu nutrimentum: Psalmo 72. Cibaria misce eis in abundantia.

* פָּרַח Præcepit, mandauit, iussit, imperauit: Deuteronomi 6. Hæc sunt præcepta & cerimonie atq; iudicia quæ mandauit dominus deus uester ut docerem uos: & Deuteronomi 33. Legē præcepit nobis Moses, & Isaïæ 28. Manda remanda, manda remanda. Inde nomen פָּרַח Prouerbiorum 7. Serua mandata mea & uiues.

* פָּרַח Clamauit. Isaïæ 42. De uertice montium clamabunt, uerius de capite montium: & eiusdem 24. Clamor erit super uino in plateis: & Ieremiæ decimo quarto. Clamor Ierusalem ascendit: hoc & omnia deriuata sua ut פָּרַח significat uociferationem doloris & luctus.

* פָּרַח Profundum: Isaïæ 45. Qui dico profundo desolare: & long 2. Et proiecisti me in profundum in corde maris, ibi enim cata prothesin recipit mem פָּרַח & Exodi 15. Descenderunt in pro-

in profundum sicut lapis, & cætera.

יָצַד Ieiunauit: Isaïe 58. Quare ieiunauimus & non aspexistis: & infra. Ecce in die ieiunij uestri ecce ad lites & contentiones ieiunatis, nolite ieiunare sicut usq; ad hanc diem & cætera: & uide coniugationē uerbi Esther 4. ubi nos habemus, Et orate pro me: ueritas sic legit, Et ieiunate pro me & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo.

יָצַד Grex quorumcumq; pecorum & ouis: Ieremiæ 50. Grex perditus factus est populus meus, ubi hoc uocabulum scribit per aleph יָצַד loco uau, quod & sonat uocaliter, sed alibi sine aleph & sine uau scribitur per syncopen: Psalmo 9. Oues & boues uniuersas. Fateor autē quod in fine adhæreat he aspiratio lenis *קטן ופאן וואו* sed raro.

יָצַד Alluit, inundauit: Threnorū 3. Inundauerūt aquę super caput meum: & Ezechielis 32. Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui: in super montes & ualles implebuntur ex te, recte de uerbo ad uerbum sic, & potare faciam terram inundationē tuam de sanguine tuo ad mortuos. יָצַד Fauus: Prouerbiorum 16. Fauus mellis uerba composita: et Psalmo 19. Et dulciora super mel & fauum: ubi ponitur pluraliter.

יָצַד Coartauit, angustiauit: Iob 32. Coartat me spiritus uteri mei: & Deuteronomij 28. In angustia & uastitate qua opprimit te hostis tuus, haud multū absimile est: Iob 28. Et lapis solutus calore in es uertitur, quasi angustiatas in fornice, Est autem יָצַד angustia.

יָצַד Tyrus: Ieremiæ 47. Et dissipabitur Tyrus & Sidon. יָצַד Circumdedit, obsedit, oppugnavit, contra-

molitus est, inuasit: Deuteronomij 20. Sin autem fœdus inire noluerit & ceperit contra te bellum oppugnabis eam: & Canticorum 8. Si ostium est compingamus illud tabulis cedrinis, quod translatio nostra fortasse ita uertit à forma, figura atq; pictura: sed secundum proprietatem linguę, sicut solent in obsidione ciuitatis ostia & portę muniri & circumdari, ita hic interpretandum est. Si porta seu ianua est muniamus illam tabulis cedrinis, uel secundum Nicolaum de Lyra fortificemus eam: sic Psalmo 60. Quis deducet me in ciuitatem munitam seu fortificatam, inde ab obsidione יָצַד id est, tribulatio. Zacharię 9. Et transibunt in maris freto, id est, in tribulatione & molestia: sic eiusdem 8. Neq; exeunti erat pax prę tribulatione: & Psalmo 119. Tribulatio & angustia inuenerunt me: & 1. Regum 28. Coartor nimis, pro quo rectius sic, Angustia mihi ualde. יָצַד Ineludit, ligauit, innodauit: Deuteronomij 14. Et in precium rediges portabisq; manu tua & proficisceris ad locū: quod uerbum è uerbo sic legitur, Et dabis in pecunia & ligabis seu includes argentū in manu tua, & proficisceris ad locum: sic 4. Regum 5. Ligauitq; duo talenta in duobus fassis. יָצַד Petra, silex, lapis: Exodi 17. Ego stabo ibi coram te supra petram Horeb, percutiesq; petram: & pluraliter יָצַד in masculino Nahum 1. Et petrae dissolutę sunt ab eo: & pluraliter in feminino. Iob 28. In petris riuus excidit. Inde denominatur fortis & fortitudo. Isaïe 26. Sperasti in domino in seculis æternis in domino deo forti in perpetuum: & 1. Regum 2. Et non est fortis sicut deus noster: יָצַד Luna transumptiue dicitur:

tur: **Isaïæ 5.** Et ecce tenebræ tribulationis & lux obtenebrata est in caligine eius, quod Hebræi sic legunt, & ecce tenebra lunæ & sol obtenebratus est in caligine eius. **אצ** Acies, acumen: **Psalmo 89.** Auertisti adiutorij gladij eius, quod rectius sic uertit: Retorsisti seu retudisti aciem gladij eius.

פ Formauit, finxit, fecit: **Exodi 32.** Formauitq; opere fusorio: & **Isaïæ 43.** Creans te Iacob formans te Israël. Inde philosophi Hebræorum denominant formam, ut est apud Moysen Ægyptium libri perplexorum uolumine secundo capite primo.

צ Collum: **Genesis 41.** Et collo torquæ auream circumposuit: & eiusdē **33.** Stringensq; collum eius: quia uero collum mouetur hinc & inde ad partem dexteram & sinistram, ideo de uno homine sæpe loquimur hoc nomen pluraliter **צצ** ut **Genesis 45.** Cumq; amplexatus recidisset in collū Beniamin: & infra. Illo quoque similiter flente super collum eius: ubi collum ponitur pluraliter. Assumit quandoq; nun literā & perdit aleph: ut **Canticorum 4.** **צצצצ** & in uino crine colli tui. **צצ** Siccitas seu ariditas. **Ezechielis 24.** Super limpidiſſimam petram effudit illum, & infra. Dedit sanguinem eius super petram limpidiſſimā ne operiretur: ubiq; ueritas habet, super siccam petram & in aquosam atq; aridā: sic **Isaïæ 5.** Et multitudo eius siti exaruit.

נ Canduit, nituit: **Threnorum 4.** Nitidiores lacte: & **Canticorum quinto.** Dilectus meus cādidus & rubicūdus, & in fœminino pluraliter significat uerba terſa polita & nitida.

פ Putredo: **Ioēlis 2.** Et ascēdet

putredo eius quia superbe egit.

נ Lulit, risit **Genesis 8.** Quo audito Sara risit, & infra. Quare risit Sara, & infra: Negauit Sara dicens non risi: & **Exodi 32.** Et surrexerunt ludere. Hinc nomen **נחח** risus. **נח** Nitidus, splēdens: **Iudicum quinto.** Qui ascenditis super nitentes asinos.

נ Nauis: **Isaïæ 33.** Non transibit super eum nauis remigum: & pluraliter **Numeri 24.** Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios uastabuntq; Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt: ubi uelim acriter animaduertas chaldaicam translationē, quæ uult quod Romanenses cruciabūt Hebræos, & tandem ipsi quoq; peribunt: & **Isaïæ 34.** Et occurrent onocentauris, nescio quare ita translulit nostra interpretatio, sed proprietates linguæ sic habet: Et apprehēdent naues insulas. Significat & solitudinem & siccitatem, secundum præceptorem meum **Iehielem.** **Psalmo 74.**

נ Signum, titulus, monumentū: **Ezechielis tricesimonono.** Statuēt iuxta illud titulum donec sepeliant polinctorēs: & significat siccitatem prima per eam scripta. **Isaïæ 25.** Sicut ællus in siti siue etiam in uastitate.

נ Floruit: **Ezechielis 7.** Floruit uirga, germinabit superbia: & **Psalmo 72.** Et florebut de ciuitate sicut fœnum: & **Numeri decimoſeptimo.** Et turgentibus gemmis eruperant flores: quod rectius de uerbo ad uerbum sic legitur, Et ecce germinauit uirga Aaron domus Leui, & productum erat folium & floruit flos: omnia autem illa secundum proprietatem linguæ Hebræicæ significant eminentiam & euidētiā turgescētium

tium nodorum in arboribus producenti
um primo flores deinde fructus. Vnde
tranſumptiue euidere, proſpicere & emi
nere ſignificat: ut Canticorum 2. Proſpi
ciēs per cancellos: ſic Pſalmo 132. Super
ipſum aut effloreat ſanctificatio mea, id
eſt, apparebit uel eminebit corona ſua.

פָּרִיץ Frontale, lamina aurea: Exodi
28. Facies & laminam de auro puriſſi
mo. אֲרֵיץ Ala uestis ſeu ſimbria.
Numeri 15. Vt faciant ſibi ſimbrias
per angulos quatuor palliorum.

לֵּוִי Legatus, orator, ambaffator:
ut in Abdia. Et legatum ad gentes miſit.

לֵּוִי Cardo in quo ianua uoluitur.
Prouerborum 26. Sicut oſtium uertitur
in cardine.

לֵּוִי Exuſſit, ſuccendit, combul
ſit: Iſaia 27. Succendam eam pariter an
potius tenebo fortitudinem meam.

לֵּוִי Tremuit: Habacuk 3. Auo
ce tremuerunt labia mea: & 4. Regū 21.
Ut quicumq; audierit tinniant ambe auri
res eius, id eſt, tremant, ſicut ſolet æs pul
ſum tremere. Inde לֵּוִי tinninabu
la & nolæ trementes quæ feruntur orna
menti loco. Zacharia 14. In die illa erit
quod ſuper frenum equi eſt ſanctum do
mino. Inde dicuntur לֵּוִי cymbala:
Pſalmo 150. Laudate eum in cymbalis
benefonantibus laudate eum in cymba
lis iubilationis, per geminationē primæ
ſyllabæ: & ſignificat uitium frugū quod
dicunt rubiginem, Deuteronomij 28.
Fruges terræ tuę rubigo cōſumer; aliqui
putant eſſe uermis genus.

לֵּוִי Fiſcella in qua capiuntur pi
ſces, Iob 40. Et gurguſtium piſcium ca
put illius. לֵּוִי Occidit, ſubmerſus
eſt: Exodi 25. Submerſi ſunt qualiſplum

bum in aquis uehementibus. לֵּוִי Vm
bra: Pſalmo 144. Dies eius ſicut umbra
prætereunt: recte ſic, Dies eius ſicut um
bra tranſiens; & Ieremij 6. quia longio
res factę ſunt umbrę uesperī.

לֵּוִי Aſſauit, quod translatione
ſtra coxit interpretatur: Iſaie 44. Cooxit
pulmentum & ſaturatus eſt: rectius ſic,
Aſſauit aſſaturam: & Exodi 12. Edent car
nes tantum aſſas igne. Hinc לֵּוִי aſſatur
ra, ibidem.

לֵּוִי Proſperatus eſt: Ieremij 12.
Quare uia impiorū proſperatur: & Pſal
mo 1. Et omnia quęcumq; faciet ſemper
proſperabuntur: & 1. Paralippomenon
22. Sit dominus tecum & proſperare: &
Pſalmo 118. O domine bene proſperare.
Inde aliud uerbum quod non longe di
ſtat ab iſto in ſignificatione, ſignificat e
nim tranſire cum proſperitate: ut 2. Re
gum 19. Et irrumpentes Iordanem ante
regem tranſierunt uada. לֵּוִי Phi
ala, uas aquarium, quod aliqui gutturū
uocant: 4. Regum 2. Aſſerte mihi uas
nouum. לֵּוִי Caldare calidum, uel
ſecundum translationem noſtram aſcel
la: Prouerborū 19. Abſcondit piger ma
num ſuam ſub aſcella; quidam exponunt
ſcutellam ſiue patellā, ſed multi Hebręo
rum docti tranſferunt ſinum, quod aſti
pulatur noſtrę translationi.

לֵּוִי Imago: Genetiſ 1. Ad ima
ginem dei creauit illum: & ſcribitur ſex
punctis: & Pſalmo 39. In imagine pertrā
ſit homo: & Genetiſ 1. Ad imaginem &
ſimilitudinem noſtram; de quo plene ra
bi Salomon Aegyptius in libri perplexo
rum uolumine primo & capite primo.

לֵּוִי Tenebroſitas, obſcuritas:
translatio noſtra quaſi duo eſſent uoca
bula

bula traduxit umbram mortis: Iob 12.
Qui producit in lucem umbram mortis.

* לָצַד Costia, latus: Genesis 2. Et gedi-
ficauit dñs deus costam quam tulerat de
Adam: & pluraliter ibidem. Tulit unam
de costis eius: & quia costę animalis in u-
troq; latere sunt, ideo significat latus de-
xterum uel sinistrum: Exodi 26. Et contra
mensuram candelabrum in latere taberna-
culi meridiano. * לָצַד Claudicauit:
Genesis 32. Ipse uero claudicabat pede.
Inde * לָצַד fractura utpote cū quis crus
fregit: Psalmo 38. Ego autem in flagella
paratus sum. Hieron. ad plagas, Hebræi
ad destructionem & fracturam.

* לָצַד Fascia cui comam siue cincin-
nos innectimus. Canticorum 4. Absque
eo quod intrinsecus latet: & Isaïæ 47.
Denuda turpitudinē tuam, pro quo re-
ctius, Aperiligaturam tuam.

* לָצַד Sitiuit: Isaïæ 48. Non sitierūt
in deserto cum educeret eos: & Exodi 17.
Sitiuit ergo ibi populus propter aque pe-
nuriā. Inde * לָצַד sitis, ut ibidem. Ut
occideres nos & liberos nostros ac iumē
ta nostra siti.

* לָצַד Adhesit: translatio nostra tra-
duxit initiari: Num. 25. Initiatusq; est Isra-
ēl Beelpheor: & infra. Qui initiati sunt
Beelpheor: & Num. 19. Vas quod nō ha-
buerit operculū nec ligaturam desuper.
Inde * לָצַד par uel bini: 3. Regum 19. Tu-
lie par boum & mactauit illud, quod scri-
bitur sex punctis. Inde * לָצַד armillę,
Genesis 24. Cumq; uidisset in aures &
armillas.

* לָצַד Pullulauit, germinauit: Ge-
nesis 2. Omnemq; herbā regionis prius
quā germinaret: & eiusdē 41. Alię quoq;
spicę totidem tenues & percussę uredine

oriebantur, id est, pullulabant. Significat
& crescere & nasci, etiam si de pilis coma-
crinibus barba uē dicatur: 2. Regum 10.
Manete in Iereho donec crescat barba
uestra. Inde nomen * לָצַד germen: Isaïę
4. In die illa erit germen domini in ma-
gnificentia. Omnia talia significabunt ti-
bi crescentias sicut Genesis 3. Spinæ &
tribulus germinabit tibi.

* לָצַד Aruit: Osee 9. Vuluā sine li-
beris & ubera arētia. Inde * לָצַד uue
sicę quas uocamus passas sic dicuntur: 1.
Regum 25. Centum ligaturas uue passę.

* לָצַד Lana: Prouerbiorū 31. Quā
fuit lanam & linum: & Ezechielis 27. In
lanis coloris optimi, rectius sic, Et lanam
candidam.

* לָצַד Ad internationem perduxit:
Threnorum tertio. Lapsa est in lacum ui-
ta mea: & eius passiuū legitur Iob sexto.
Tempore quo fuerint dissipati peribunt:
& Psalmo 88. Terrores tui conturbaue-
runt me, pro quo Hieronymus oppresse-
runt me, & 2. Regum 22. Odientes me
& disperdam eos.

* לָצַד Frigus: Prouerbiorum 25. Si-
cut frigus niuis in die messis. Significat
tali uocabulo hasta, scutū, lancea, fudes,
& eiuscemodi defensusacula, ut est & lori-
ca: 3. Reg. 10. Fecit rex Salomon centū scu-
ta de auro purissimo: & Numeri 33. Et
lanceę in lateribus. Hebræi uertunt spi-
nam seu spiculum: & Iosue 23. Et fudes
in oculis uestris.

* לָצַד Phiala, gutturnum, uaste-
staceum seu terreum siue uitreum, cui uē-
ter latus & orificium stridum: quod On-
kelus chaldaice nominat * לָצַד gut-
turnum. Exodi 16. Sume uas unum &
mitte ibi man,

* נָצַד Descendit, dedinat, quasi cū aliquis ab equo uult descēdere: ludicum quarto. Percussūq; malleo defixit in ce rebrum usq; ad terram: uerius sic, Et fecit descendere in terram.

* נָצַד Humiliauit & absconso se dit: Prouerbiorū undecimo. Vbi autem est humilitas ibi & sapientiā.

* נָצַד Amiciuit, circumuoluit, in duit: Leuitici 16. Cidarim lineam impo net capiti, ubi habes ab eo nomē נָצַד cidarim quam nos tiam, uittam, uel potius tēniam seu fasciam capitalem no minamus: & Ezechielis 21. Aufer cida rim tolle coronam, sic hactenus per prae positionē mem cōsonantis cum litera ter minali thau. Reperitur & in eodē signifi cato absq; eisdem literis נָצַד ut Zacha riae tertio. Ponite cidarim mundam su per caput eius, & posuerunt cidarim su per caput eius mundam.

* נָצַד Compedes, pedicæ, uincu lum, carcer: Ieremiæ 29. Ut mittas eum inneruum & in carcerem.

* נָצַד Fistula canalīs per quam de recto domorum deriuatur aqua in castel lum, quam alij cataraclam alij impluium uocant: Psalmo 42. In uoce catara clarum tuarum.

* נָצַד Emunctorium, canale nari um, id quod græce secundū Hieronymū *ἡμῶν* dicitur, scilicet uia per quā super fluitas capitis defluit, secundum Suidam græcū, ut sunt narium rostra, quare trans latio nostra sic uertit Zachariæ 4. Quæ sunt iuxta duo rostra aurea.

* נָצַד Artifex metallarius, ductor æris, statuarius: secundo Paralippome non tertio. Cherubin duos opere statuatio, pro, statuaria, statuariorum,

* נָצַד Incessit & quasi passus ait, gressus est: Prouerbiorum 30. Tria sunt quæ bene gradiunt: & Genesis 49. Filiae discusserunt per murū, id est, incedebāt: & ut sit cōgrua locutio hebraice, intelli gitur sic: Filiarū quæq; incedebat. Est enim uerbum singularis numeri. Et Habacuk 3. In fremitu conculcabis terram, Inde ue nit נָצַד incessus atq; gressus: ut Psalmo 18. dilatasti gressus meos subtus me. Inue nitur autē cum aleph in principio & he in fine נָצַד significatq; secundum no strā translationē periscliden. Numeri 31. Perisclides & armillas *אֶרֶב תֹּוֹוִיִּלֶיךָ* id est, circum & *אֶרֶב* crus quasi circū cru ra tibiale ornamentū. Scribit Suidas esse fœminalia. Rabi David Kimhi uocabu lum hoc exponit de ornamento brachij, quasi incedens super brachium. Affir mat tamen quod idem sit cum eo quod de tibia uergit ad pedem, sed primū cum aleph, secundum uero sine aleph scriptū inueniri.

* נָצַד Discurrit, uagatus est de loco ad locum: Ieremiæ secūdo. Sub omni ligno frondoso tu prosterneberis mere trix, id est, discurristi. Cui alludit Virgili us. Et fugit ad salices & se cupit ante uide ri. Et Ieremiæ 48. Et mittam ei stratores & sternent eum.

* נָצַד Dimouit, transtulit: Isaie tri cesimo tertio. Tabernaculum quod ne quaquam transferre poterit.

* נָצַד Vestis muliebris, peplum, Translatio nostra uertit theristrū: Gene sis 38. Quæ depositis uiduitatis uestibus as sumptis theristrū. Est autem theristrum sicut scribit Suidas uestis æstiuā. Et dici tur etiā theristrion. Rectius trāslatio dixit set calyptrā, hoc est, linteū quo mulieres caput

caputuelant. Textus enim hebraice sic legitur de uerbo ad uerbū: Et remouit uestimenta uiduitatis & tecta est calyptra, sindone siue peplo.

* קָרָע Clamauit: Threnorū 2. Clamauit cor eorum ad dominū: & Psalmo 107. Et clamauerunt ad dominū cum tribularētur: Inde nomen קָרָע clamor: Genesis 27. Et rugiuit clamore magno. Rectius sic, Et clamauit clamore magno. Idem significat quod per zain scriptū.

* קָטַן Paruifecit, minoraui: Iob 14. Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles non intelligit. Quod hebraice sic legitur, honorantur filij eius & nō cognoscit. Minorant & non prouidet eis. Inde קָטַן Iunior, modicus, minor, paruus: Iob 8. Vt si priora tua fuerint parua: Rectius sic, Et erit principiū tuum paruū seu modicū. Et sine mēm קָטַן ut Micheæ 5. Et tu Bethlehem Effratha, paruulus es in millibus Iuda: Ecce Iob 32. Iunior sum tempore. Et deriuata similia.

* קָרָע Garruiuit, mussitauit, ganniuuit, suggessit: Iob 29. Et de humo eloquiū tuū mussitabit: & Isaię 10. Et nō erat qui moueret pennam & aperiret os & ganniret pro garriret. קָרָע Salubris species, translatio nostra uertit superficiem: Ezechielis decimo septimo. In superficie posuit illud.

* קָרָע Adhæsit: Threnorum quarto. Adhæsit cutis eorum ossibus, aruit & facta est quasi lignum.

* קָרָע Speculator, contemplator: Ezechielis 3. Speculatōrē dedi te domui Israhel, id est, episcopum. Inde uerbū קָרָע Psalmo 5. Mane astabo tibi & uidebo, pro quo rectius Hieron. de hebraica ueritate. Mane preparabor ad te & cōtem-

plabor, sic Nahum 2. Contēplare uiam, significat & קָרָע locum unde à longe uidetur quam nos dicimus speculā, ut est in libris Samuelis. קָרָע & קָרָע Obduxit: Exodi 25. Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: rectius sic, Et obduces eam auro puro: sic & eiusdē 38. Quas & ipsas uestiuit argento, id est, obduxit.

* קָרָע Cantharus, cymbiū, scyphus, patera, uasculū: 1. Regum 26. Tulit igitur Dauid hastam & scyphum aquæ

קָרָע Saccharū, uel secundū alios conspersa farina: Exodi 16. Gustusq; eius quasi similis cum melle, hebraice sic, Et sapor eius sicut saccharū in melle, alij sicut pasta melle condita: & ita uidetur rabi Salomon intelligere.

* קָרָע Aquilo: Canticorū 4. Surge aquilo & ueni auster: græce aut borras, quod nos dicimus boreas. קָרָע Recōdit, seruauit: Canticorū 7. Noua & uetera dilecte mi seruauit tibi: & Psalmo 31. Quam abscondisti timentibus te, id est, seruasti: & Iob 14. Quis tribuat mihi ut in inferno ptegas me, id est, reserues me. Inde קָרָע absconditū & arcanum siue reconditū: Ezechielis 7. Et uiolabunt arcum meum.

* קָרָע Aspis, uel aliud genus simile: Isaię 14. De radice enim colubri egredietur regulus, & scribit per segol in principio: & Prouerb. 23. Mordebit ut coluber & sicut regulus uenena diffundet, inde uenit קָרָע Aspis: Isaię 59. Oua aspidis ruperūt. קָרָע Stercus, simus, excrementum, scditas: Ezechielis 4. Ecce dedi tibi simum bouum pro stercorebus humanis, & per paragogen hebreæ minini generis significat progeniem atq;

Hh 2 liberos

liberos filios siue nepotes.

* צפר Reuerfus est, redijt, abiit di-
luculo, ludicum septimo. Qui formidulo-
sus & timidus est reuertatur. צפרה
Mitra regalis, diadema, corona, sertum:
Isaia 28. Corona gloriæ & sertum exul-
tationis. צפר Nomen generale o-
mnium auicularum, licet translatio no-
stra sepe uertat passerē: Leuitici decimo-
quarto. Tinget in sanguine passeris imo-
lari: & paulo superius pluraliter ut offer-
rat duos passeris uiuos: & Ezechielis tri-
cesimonono. Feris auibus omniq; uolati-
li cæli, & bestiis terræ dedite ad deuoran-
dum. צפר Hircus: Danielis octauo.
Ecce autem hircus caprarum ueniebat.
Et paulo posterius: hircus autem caprarū
magnus factus est nimis.

* צפר Vnguis: Deuteron. 21. Et
circumcide unguis eius.

* צפה Bulla siue nodus orbicularis:
secundo Paralipomenon tertio. Porro
capita earum quinq; cubitorum, rectius
sic hebraice: nodus siue orbis qui super
capute eius cubitorum quinq;.

* צקלון Tegumentum, uestimen-
tum, inuolucrū, uel illud in quod aliquid
reconditur, quod græci thecas appellat:
4. Regum 4. & frumētum nouum in pe-
ra sua: alij in ueste sua, qui mouentur ex
translatione chaldaica quæ dicit. Et fru-
ges in ueste sua, quod alij intelligūt in si-
liquis suis atq; folliculis, ut solet hordeū
in spicis delitescere.

* צר Turbauit, lacerauit, tribulauit,
aduersatus est: Num. 33. Et aduersabun-
tur uobis in terra habitationis uestre. In-
de multa deriuata, sicut illud Psalmo 118.
De tribulatione inuocaui dominum: sic
Psalmo 116, Pericula inferni inuenerunt

me, tribulationem & dolorem inueni.

* צר Colligauit: Prouerbiū trice-
simo. Quis colligauit aquas quasi in uesti-
mento. Inde צר colligatura rerum
quæ appellatur fasciculus: ut Canticorū
primo. Fasciculus myrrhæ dilectus meus
mihi: sic Prouerbiū septimo. Saccu-
lum pecuniæ secum tulit. צר Pul-
uis frumenti cadens simul cum furculis
seu quisquilis in trititando uel cribran-
do: Amos nono. Sicut conecitur triti-
cum in cribro & non cadet lapillus super
terram: & sic pro scrupis lapillorum su-
mitur.

* צרב Combussit: Ezechielis uice-
simo. Et comburetur in ea omnis facies.
Inde צרב cicatrix combustionis dici-
tur. Leuitici decimotertio. Quia cicatrix
est combustura.

* צר Resina: Genesis 43. Modicū
resinæ & mellis & storacis: & Ezechielis
uicesimo septimo: Et mel & oleum & re-
sinam: est autem suffumigationibus ap-
ptum electrum secundum magistros He-
breorum, de quo dixit raban Simeon fili-
us Gamalielis, quod stillat de ligno inci-
so, & appellatur balsamum.

* צר Alte clamauit: Sophonia 2.
Vox diei domini amara, tribulabitur ibi
fortis, pro quo Septuaginta, uox diei dñi
amara & dura, sed Iudei exponunt: uox
diei domini amara, alte clamat, illic ro-
bustus. Inde locus altus dicitur צר
qui de longe uideri possit: & præterea
turris excelsa eo nomine appellat, quod
ab apparentia & longinqua uisione trans-
latio nostra phanum nominauit: Iud. 9.
Ingressi sunt phanū dei sui Berith, sed re-
ctius dicit alta turris alicuius fortalicij eo
quod speculator in ea soleat alte clamare:
secundum

secundū Ioseph Kimhi qui fuit duorum nobilissimorum grammaticorum pater scilicet Davidis & Mosi.

* צרר Oportuit, necessarium fuit: 2. Paralip. 2. Nos autem cedemus ligna de libano quot necessaria habueris, & sic sepe intelligitur scilicet quibuscumq; indiges. Inde צרר necessarius & צרר necessitas.

* צרע Fuit leprosus: Leuitici 22. Homo de semine Aaron qui fuerit leprosus aut patiens fluxū seminis, & per præpositionem mem צרע 2. Regum 3. Nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens & leprosus: & cum litera finali sceminini generis thau: צרעה Exodi 4. Protulit leprosam instar niuis. Inde nomen צרעה lepra: Leuitici 13. Plaga lepræ si fuerit in homine. צרעה Nomen reptilis & alati, uisu suo homines interficientis: sic scribit rabi David Kimhi in libro de radicibus, trāslatio nostra uertit crabrones: Exodi 23. Emittere crabrones prius qui fugabunt Euæum & Cananæum.

* צרר Sublimauit, purgauit metallā: Ieremiæ 6. Frustra conflauit cōflator, id est, sublimauit metalla. Inde צרר aurifaber seu argentifaber, conflator aurifer: Iudicum 17. Et dedit eos argentario ut faceret ex eis sculpsile, & Isaiæ 40. Aut aurifex auro figurabit illud & laminis argenteis argentarius. Inde nomen uerba le צרר Psalmo 18. Eloquia domini igne examinata, hebraice sic, Sermo domini purgatus & excoctus, scilicet sicut metallarius aurum sublimat: omnia deriuata significant probationem, expurgationem & soliditatem atq; firmitudinem.

* צרר Gallia quæ nunc Francia di-

citur. Ab die ultimo. Et transmigratio exercitus huius filiorum Israël quæ Cananæorum usq; ad Sareptam. Est autem Sarepta ciuitas Sidoniorum: 3. Regum 17. Surge & uade in Sareptam Sidoniorum, sed tunc scribitur per he aspirationem finalem. In Abdie autem citato loco scribitur sine he, & significat Franciā occidentalem secundum rabi Salomonem & Lyrā nostrum, & enumerat significationem huius uocabuli rabi David Hispanus inter regna seu regiones occidentales prope Alemaniam cum sua interpretatione dicens: Zaphath quod est Francia, & sic est omnibus Iudæis usus loquendi.

* צפרצפה Rana: Exodi 8. Et extendit Aaron manū super aquas Ægypti & ascēderunt ranæ: uerius sic, & ascendit rana, in singulari numero: & pluraliter paulo superius. Et educ ranas super terram Ægypti.

יחי שם ירחו מוכרר

* צמא Vomuit, expuit: Leuitici 18. Ne & uos similiter euomat cum paria feceritis sicut euomuit gētem quæ fuit ante uos. Inuenitur autem quādoq; aleph mutari in iod צמא Ieremiæ 25. Bibite & inebriamini & uomite & cadite.

* צמא Auis imunde proprium nomen, quā alij onocrotalum, alij pelicanum, alij monedula, alij aliter nominant: Leuitici 11. Onocrotalum & Porphyryonem: & Psalmo 102. Similis factus sum pelicāno solitudinis: quod ita recte dici putat Hieronymus. Nam ita de ueritate hebraica traduxit: Assimilatus sum pelicāno deserti: sed rursus onocrotalum

Hh 3 tradu

traduxit; Sophonie 2. Et onocrotalus & ericius.

* קב Cabus: 4. Regum 6. Et quarta pars cabi stercoreis columbarum quinq; argeuteis. Est autē cabus secundū Suidam græcum, mensura frumentaria.

* קבב Imprecatus est, maledixit: Numeri 22. Veni & maledic ei, id est, imprecare: & infra. Veni & maledic populo isti, & eiusdem 23. quomodo maledicam cui non maledixit deus: deficit autē beth alterum & reponitur dages in signū defectus, & eo loci mulus est huius uerbi usus: & Iob 3. Maledicant tui qui maledicunt diei.

* קבח Stomachus, uētriculus: Deuteronomij 18. Dabunt sacerdoti armum ac uentriculum, siue intestinum seu stomachum. קבח Prostitutionem, lupanar, tabernaculum, uel domuncula meretricum: Numeri 25. Ingressus est post uirum Israhelitem in lupanar.

* קבב Suscepit, recepit, accepit, acceptauit, elegit: Esther 4. Quam accipere noluit: & eiusdem 9. Susceperuntq; Iudæi: & Prouerbiorum 19. Audi consilium & suscipe disciplinam: & 1. Paralip. 21. Elige quod uolueris, rectius sic, accepta tibi. In dedicitur cabala, id est, receptio secundū rabi David Kimhi in libro de radicibus, ex quo nostri arcanorum indagatores artem cabalisticā nominant scientiam receptionis, eo quod per successus receptionem unius ab altero ad nos usq; sit deriuata, sicut clare ostendit nobilissimus ætate nostra philosophus Ioānes Picus comes sacri Romani imperij Mirandulanus & Cōcordiæ dominus, in sua apologia contra & aduersus calūniatores suarum conclusionum, questione quinta; ex qua qui-

dem arte multi putant arcanas operationes oriri. Fuit autem nulla unquam arcanorum operatio, quæ non aliquando ab alijs bona & ab alijs mala diceretur, præsertim ignorantibus. Sic Pharaonis magici uirgam Moysi contēpserunt, sic Christi miracula Pharisæi criminati sunt; unde non est mirum si græcorum antiquitas quæ ad tantam cabalisticæ scientiæ perfectionem uenire nunquam potuit, ceruendo arcanas operationes, inde nasci artem ipsam nominarunt deceptoriam, ut est apud Aristophanem in comœdia ranarum, ubi Hercules loquitur *ἡ μὴν κάβα καὶ τὸν οὐρανὸν* sed deo adiuuante hac ipsa de arte post hæc eos faciemus certiores quos experiemur legendis nostris in lingua hebraica sudare. קבב

Vicissim, pro: Ezræ 4. Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus; uerbum de uerbo sic, Pro omni igitur uicissitudine salis palatii quem dissipauimus: & infra. Si ciuitas illa edificata fuerit & muri ipsius instaurati, possessionem transfluium non habebis, rectius sic, Pro uice illa, portio trans fluium non erit tibi.

* קבב Rapuit, corripuit, conculsit, extorsit, iniuriam uel uim fecit. Malachiæ 3. Si affiget homo deum quia uos configitis me, & dixistis, in quo configimus te, quod Septuag. interpretati sunt si supplantat. Aquila, Symmachus & Theodotion posuerunt si fraudat: Chaldaica translatio Ionathæ habet, si depopulatur uir coram iudice: communis Iudæorum expositio secundum Lyram nostrum, si uolentibus hominem deum quia uos uiolentatis me: loquitur enim scriptura de deo sicut de homine cuius bona per uiolentiam capiuntur; omnia eius deriuata rapi-

nam, uolentiam & iniuriam significat.

קבע Galea, armatura capitis: primo Regum decimoseptimo. Et imposita galeam æream super caput eius, ubi in quibusdam impressis libris hoc uocabulum per caph scriptum reperitur, sed in antiquissimis uoluminibus per kuph scribitur: habeo enim plurimorum annorum uolumina, in quibus hoc in loco per kuf hoc uocabulum scribitur, attamen in uno ex iisdem uetustissimo adiuncta est notula quam Hebræi massarah, græci scholion appellant, quæ dicit breuiter sic: non per kuf cæteri sed per caph: unde puto iuniores esse motos ut per caph imprimerent etiam hoc in loco, sed & in Ezechiele ponitur per kuf. Ezechielis uicesimo tertio. Lorica & clypeo & galea armabitur contra te undique: præter hos duos locos inuenies in alijs per caph scriptum, & licet scriptura diuersa tamen idem significatum est.

Munst. Sunt caph & kuph literæ eiusdem prolationis, ideo facile una commutatur in aliam.

קבע Fex, translatio nostra traduxit fundum uasis: Isaiæ 51. Vsq; ad fundum calicis soporis bibisti: & infra. Fundum calicis indignationis meæ, id est, fecem secundum David Hispanum.

קבע Coadunauit, collegit, congregauit, multiplicauit: Genesis 41. pro eo quod nos legimus, & in manipulos redactæ segetes, congregatæ sunt in horrea Ægypti, ueritas hebraica sic habet, Et collegit omnem escam septem annorum quæ fuerunt in terra Ægypti: sic Ioëlis secundo. Coadunate senes. Hinc קבע congregatio.

קבע Humauit, sepeliuit: Genesis uicesimo tertio. Atq; ita sepeliuit Abra-

ham Saram uxorem suam: & Genes. 49. Sepelire me cum patribus meis, & infra. Ibi sepelierunt eum & Saram uxorem eius: & Deuteronomij tricesimo quarto, & sepeliuit eum in ualle terræ Moab. Inde nomen קבע sepulchrum in eodem loco paulo inferius. Et non cognouit homo sepulchrum eius.

קבע Inclinauit: primo Regum uicesimo quarto. Et inclinans se David pronus in terram adorauit: & Genesis uicesimo quarto. Inclinauit se homo & adorauit dominum, Significat igitur uerticem capitis humi demittere, unde duplicatū significat uerticem קבע Deuteronomij 33. Et super uerticem nazaræi inter fratres suos.

קבע Accendit, succendit, serbuit, arsit, ussit Deuteronomio 32. Ignis succensus est in furore meo: sic Ieremiæ 15. Quia ignis succensus est in furore meo. Inde dicta est febris קבע a seruore. Deuteronomij 28. Percutiet te dominus ægestate febre & frigore. Significat & sacrum ignem & carbunculum &c.

קבע Anterior, prius, ante: Isaiæ 23. Quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua, rectius sic, A diebus antè, prioritas eius. Quia uero orientalis plaga dicitur anterior sicut occidentalis posterior, ideo pro oriente accipitur, ut Numeri 23. De montibus orientis: sic uenti dicuntur orientales. Exodi 14. Flante uento uehementi: rectius sic, uento orientali & etiam pro æternitate quæ anterior omnibus est: sic Deuteronomij 33. De uertice collium æternorum. Hoc etiam nomine præci atq; maiores nostri ueteres quæ appellatur: Psalmo 77. Cogitauit dies antiquos: & Mich. ultimo. Adie-

bus antiquis. Inde uerbum oritur **רָרַר** antepone re seu proponere, siue pręuenire aut anteflare: quod trāslatio nostra offerre traduxit. Micheę 6. Quid dignum offeram domino: rectius sic, In quo antestabo seu quid pręstabo dñe: & sic alia multa inde deriuata.

* **רָרַר** Tenebrescebat, obtenebravit, denigratum seu. obfuscatum est: Micheę 3. Et obtenebrabit sup eos dies: & le rem. 4. Lugebit terra & mœrebit cœli: rectius sic, & obfuscabit seu tenebrescet cœli. Similiter loëlis 2. Sol & luna obtenebrati sunt: & sic transumptiue significat humilitatem & depressionem, mœrorē siue tristitiam, quia qui talia patiuntur, amittunt colorem lucidū & denigrant: ut Iob 30. Mœrens incedebam sine furore.

* **רָרַר** Iniciauit, consecrauit, sanctificauit: Exodi 29. Cōsecratisq; ipsis & uelutibus: & eiusdem 20. Benedixit diei septimo & sanctificauit illum: & Exodi 13. Sanctifica mihi omne primogenitum. Quia uero id quod est consecratum seu sanctificatum separatur ab usu & cōmercio uulgi, ideo etiam nominantur separata & immunda & polluta hoc modo: ut Haggai 2. Si tulerit homo carnē sanctificatam in ora uestimenti sui, id est: profanata & polluta. Sic apud latinos hæc dictio sacrum significat sanctum & etiam execratum atq; abiectum, ut Virgilius. Auri sacra fames. Inde **מִקְדָּשׁ** sanctuarium, sanctificatio, sanctum &c. significat item pręfens uocabulum celebrare, festiuare, instruere, instituere & solennizare. Ieremię 6. Sanctificate super eam bellū, id est, institute seu instruite. Hinc **קֹדֶשׁ** sanctus, & **קִדְּשׁ** sanctitas.

רָרַר Scortator, fornicator, meretri-

cator: Deuteronomij 23. Non erit meretrix de filiabus Iſraël, nec scortator de filiis Iſraël: sic enim subiunctione he finalitatis **רָרַר** generis fœminini significat etiam fornicariam & meretricem.

* **רָרַר** Hebetatus est, obtudit, retudit: Ecclesiastis 10. Si retusum fuerit ferrū, alij uerius rubiginosum fuerit.

* **רָרַר** Congregauit, concionem egit, concitauit, concionatus: 1. Paralip. 15. Cōgregauit Dauid uniuersum Iſraël: & Numeri 16. Cumq; stetit aduersum Moſen & Aaron, rectius sic, Et congregati sunt aduersum Moſen & Aarō. Inde nomen **מִקְרָא** & **קָרָא** congregatio, concio, cœtus hominum, ecclesia: ut in eodem loco. Cur eleuamini super populum domini, rectius sic, Quare eleuamini super congregationem seu conuentum aut cōcionem domini. Inde **מְקַרְרֵם** concionator. Ecclesiastis 1. Verba ecclesiastis, id est, concionatoris, seu ut nunc loquimur prædicatoris.

* **רָרַר** Sustinuit, expectauit, sperauit: Psalmo 40. Expectans expectaui dominum. Inde nomina & participia: Psalmo 37. Sustinentes autem dominum ipsi hæreditabunt terram: & Ieremię 14. Tibi peccauimus expectatio Iſraël: & Iſaię 5. Expectaui ut faceret uuas. Inde **קָרָא** spes & expectatio. Iob 5. Eterit egeno spes. **רָרַר** Congregauit: Genesis 1. Cōgregentur aque quę sub cœlo sunt in unum locū. Inde nomen **מִקְרָא** ut paululum infra. Congregationes aquarum uocauit maria.

* **רָרַר** Regula, norma, linea, directorium, perpendicularum: Iob 38. uel quis tendit super eam lineam, Zacharię 1. Et perpendicularum extendetur super Ierusalem

lem; & 3. Regum 7. translatio nostra habet resticulam sic, Et resticula triginta cubitorum cingebat illud, id est, filum, zona, seu amissis: & quia per illa mensuratum directoria edificat, iccirco tale uocabulū ad edificationē & architectonicam transumit: Psalmo 19. In omnē terrā exiit sonus eorū, rectius norma, directio, regula, edificatio & architectonia eorū.

* פֶּסֶד Fastidiui: Psalmo 119. Vidi preuaricantes & tabescebā: rectius & fastidui, quam expositionē satis uidetur Hieronymus approbare in Psalmo 95. ubi nos legimus: quadraginta annis offensus fui generationi istī. Hieron. interpretat, quadraginta annos displicuit mihi generatio ista, quasi dicat, fastidiui generationē: patet hoc apertius Iob 10. Tardet animam meam uitę meę.

* פָּוֶל Pene parū seu paucū, paululū, paulullū: Ezech. 16. Paulullū minus penē.

* קוֹל Vox: Genesis 27. Vox quidē uox Iacob est: & pluraliter Exodi 19. Et ecce cœperunt audiri tonitrua: pro quo hebraice sic legitur, Eterant uoces & tonitrua & nubes densa super montem: & sequit, Clangorūq; buccine, id est, uox eorum: & Genesis 3. Et cum audissent uocem domini dei deambulantis in paradiso.

* קָם Surrexit: Genesis 15. Surge & perambula terrā: & perdit uau: Psalmo 27. Insurrexerunt in me testes iniqui. Et quandoq; loco uau ponitur aleph in medio קָם ut Osee 10. Cōsurget tumultus in populo tuo: sic sine uau & sine aleph. Deuter. ultimo. Et non surrexit pphet aultra. Inde dicitur קָם altitudo. Genesis 6. Et triginta cubicorū altitudo illius: & Canticorū 7. Statura tua assimilata est palmis. Significat etiam segetē adhuc

furgentē in agro. Deuter. 23. Si intraueris segetem amici tui &c. Significat etiam sub alia uerborū figura per iod in medio scriptum יִרְגֵּץ erigere, fundare, statuere, confirmare: Psalmo 119. Confirma me in uerbis tuis: & Genesis 23. Confirmatus est ager quondā Ephronis: & Esaiher 9. Confirmarunt & susceperunt Iudei super se & semē suum, & Leuitici 26. Et firmabo pactum meum uobiscum: & infra, Ve incederetis erecti. Inde יִרְגֵּץ erectio, Leuitici 26. Nemo uestrū inimicis audebit resistere, pro quo ueritas hebraica habet, Et non erit uobis erectio ante inimicos, seu prae hostibus: & Prouerbiorum 30. Nec est rex qui resistat ei, pro quo aliqui cabalistę neoterici uertunt: & uertunt: & rex יִרְגֵּץ semcum: in quo concludunt quandam prophetiam nostro æuo manifestandam. Et per prothesin iod significat generaliter omnī se mouentiū collectiua congregatio & uocatur יִרְגֵּץ substantia: ut Genesis 7. Et delebo omnē substantiā quā feci de superficie terrę. Significat etiā per prothesin mem יִרְגֵּץ locus Gen. 28. Verē dñs est in loco isto. Et item: quā terribilis est locus iste, quod est nomē sanctū in cabala, de quo in Capnione nostro.

* קָם Planxit: Ezechielis decimonono. Et tu assume planctum super principes Israhel, & eiusdem tricesimo secundo. Planctus est, & plangent eum filij gentium, plangent super Aegyptum & super multitudinem eius plangent eum. Hinc קָם planctus. קָם Hasta, lancea, hastile: secundo Regum uicesimo primo. Cuius ferrum hastę trecentas uncias appendebat. Hebraei dicunt sic nominari galeam: rabi Ionas dicit ferrū hastę

hale suberate significari, & sic conuenit cum translatione nostra: sed rabi Ioseph pater Kimhi cui nota fuit lingua Arabica exponit de hasili sine ferro, & dicit in Arabico lignum hale sic uocari.

* חַיָּו Animalis nomen quod homini maxime assimilatur, & dicitur simia: 3. Regum 10. Semel per tres annos ibat in Tharsis deferens inde aurum & argentum & dentes elephantorum & simias & puros. Instar huius uocabuli dicitur reuolutio uel ambitus per prothesin & paragonem thau חַיָּו חַיָּו Exodij 34. Quando redeunti anni tempore cuncta conduntur: & 3. Regum 7. Decem cubitis ambiens illud.

* צִנּוֹר Spina: Isaiæ 32. Super humum populi mei spinæ & uespres ascendunt: & Genesis 3. Spinæ & tribulos germinabit tibi: sub ea forma est uerbum quod significat detestari, abhorrere, dedignari. Isaiæ 7. Derelinquetur terra quam tu detestaris: & Numeri 22. pro eo quod nos legimus. Et impetum eius ferre non possent: hebraica ueritas habet, Et abhorrebat Moab propter filios Israël: & Genes. 27.

Tædet me uita mea propter filios Heth, id est, abhorreo uitam meam. Est & aliud uerbum צִנּוֹר quod significat resurgere, excitari, siue suscitari: 4. Regum 4. Non surrexit puer: & Isaiæ 7. Ascendamus ad ludam & excitemus eum, licet hunc locum rabi David Kimhi exponat secundum prioris uerbi significationem, ascendamus in iudæam & faciamus ei quod nos horreant: & Psalmo 139. Resurrexi & adhuc tecum sum: & Genesis 28. Cumque uigilasset Iacob de somno. Significatur etiam hoc uocabulo צִנּוֹר sine uau per zere, finis, terminus, extremum: Genesis 6. Finis uniuersæ carnis uenit coram me: &

Ezechiel 7. Finis uenit, uenit finis, euigilaui aduersum me: ecce ubi utrumque significatum inuenitur, & cata paragonem assumit he in fine: Isaiæ 7. Ad extremum aqueductus piscine superioris. Significatur etiam צִנּוֹר ætatem siue ætatem: Psalmo 74. ætatem & ueritatem plasmasti ea: & Isaiæ 18. Et ætate perpetua erunt super eum uolucres: per camez loco uau, & quandoque per ependesin iod: Genesis 8. æstas & hyems, ex illo dicitur hoc nomine fructus arboris. Amos 8. Et dixi uncium pomorum, Hebræi exponunt ficus: & per iod nun in fine צִנּוֹר significat dominum & principem: Isaiæ 3. Princeps esto noster: dicuntur ab hoc primitiuo צִנּוֹר צִנּוֹר cinnamamistrati, cesaries, coma: Cantu corum 5. Comæ eius sicut elatæ palmarum.

* צִנּוֹר Fodit: Isaiæ 37. Ego fodi & bibi aquam. Inde per prothesin mem צִנּוֹר fons a fodiendo. Ieremiæ 2. Me dereliquerunt fontem aque uiuæ. Nomen צִנּוֹר inde oritur quod significat telam. Isaiæ 59. Telas aranearum, per uau & surek. Item significat frigus: Gen. 8. Frigus & æstus.

* צִנּוֹר Appropinquauit, conuenit: Sophoniæ 2. Conuenite congregamini gens non amabilis: ubi primum duplicat sin literam, secundum non duplicat, sed loco eius recipit dages: alij transferunt scrutamini, perquirite, sed Ionathas chaldæus interpretatur chaldaice congregamini & appropinquate. Kimhi remittit lectorem ad צִנּוֹר

* צִנּוֹר Percussit, affecit molestia, perturbauit: Iob 10. Tædet animam meam uitæ meæ, rectius sic, Perturbata est anima mea in uita mea.

* צִנּוֹר Aegritudo contingens homini & percuciens eum: Deuteron. 32. Et deuora

Et deuorabunt eos aues morſu amariffi-
mo: thargum Hieroſolymitanum expo-
nit exciſionem, magiſtri autem arcano-
rum bene nouerunt quid hoc uocabulū
proprie designet in arte cabalæ, & uſum
eius nouerunt, ad quod aſtipulatur uerſi-
culus: Pſalmo 91. A ſagitta uolāte in die,
à negocioperambulante in tenebris, ab
incurſu & dæmonio meridiano: ſuper
quo ſcribit rabi Salomon ordinarius cō-
mentator ludæorum, quod hæc ſunt no-
mina dæmoniorum, inter quæ & præſens
nomen ponitur, ſicut Iſaïe 28. Impetus
grandinis turbo confringens.

⌘ יִשָּׁר Necauit, interſecit: Iob 24.
Interſecit egenum & pauperem: & Iob
2. Sapientes interſiciebantur quærebatur
Daniel & ſocij eius ut perirēt. Inde
nomē יִשָּׁר interſector & nex ſeu inter-
ſectio: ut in Abdia. Ut intereat uir de mō-
te Eſau propter interſectionem.

⌘ יָרֵךְ Minoratus ſum, paruificatus
ſum: Genetiſ 32. Minor ſum cunctis mi-
ſerationibus tuis. Inde nomen יָרֵךְ par-
uus & paruulus. Iob tertio. Paruus & ma-
gnus ibi ſunt: & Iſaïe undecimo. Et puer
paruulus minabit eos: & Pſalmo 114. Pu-
ſillus cum maioribus. In ſæminino יָרֵךְ
parua.

⌘ נִשְׁרַף Mutilauit, incidit, auulſit, de-
cerpſit: Ezechielis 17. Sūmitatem frondi
um eius auulſit, hebraice ſic, Caput plan-
tationum eius decerpſit, & Iob octauo.
Cumq; adhuc ſit in flore nec carpat ma-
nu, & eſt paſſium.

⌘ שָׁרַף Suffumigauit, incendit, ſa-
crificauit, adoleuit, euaporauit. Amos
4. & ſacrificate de fermentato laudē. Le-
uitici 3. Adolebit q̄ea ſuper altare ſacer-
dos: & Canticorum 3. ſicut uirgula ſumi

ex aromatibus myrrhæ & thuris, id eſt,
ſuffumigium ſiue incenſum myrrhæ &
thuris. Inde nomen שָׁרַף ſuffumiga-
tio, quod græci thymiama nominant: ſic
Deuteronomij 33. Ponent thymiama in
furore tuo. Inde שָׁרַף uapor quē trāſ-
latio noſtra ſauillam interpretatur: Gene-
ſis 19. Viditq; aſcendentē ſauillam de ter-
ra quali ſornacis ſumum: Hebræi noſtri
ſic legunt, Et uidit & ecce aſcendit uapor
terræ ſicut uapor ſornacis, nos uero recti
us, ſumus terrę ſicut ſumus ſornacis, ſic
Pſalmo 119. Factus ſum ſicut uer in prui-
na: putarē ego uitium fuiſſe amanuenſis
ſcriptoris qui pro pruiua concepiſſet pru-
nam, niſi uiderem in græco ſcriptū eſſe
⌘ שָׁרַף id eſt, pruiua: quare translatoris
error fuit qui hoc in linguam græcā uer-
terat. Iſte autem uerſiculus de cute homi-
nis dicitur, quod ſit rugoſa & arida, ſicut
ſi uer ſuſpenderetur ad ſumum, quare
intelligendus eſt ſic: factus ſum ſicut uer
in fumo, ſed certe interpres græcus idē
uocabulū hæſitando uariauit. Nam Pſal-
mo 148. trāſfertur ab eo cryſtallus quod
Hieronymus glaciem uertit. Ignis, gran-
do, nix, glacies: reuera ſecundum linguæ
hebraicę proprietatē ſignificat hic uapo-
rem aſcendentē de terra in ſimilitudinē
fumi, autore rabi David Kimhi in libro
de radicibus. Ab hoc uocabulo per præ-
poſitionē mem denominatur שָׁרַף
thuribulum ſiue acerra. Ezechielis 8. Et
unusquiſq; habebat thuribulum in ma-
nu ſua: & ſicut ab acerra ara denominat
propter ſacrificij ſuffumigationē, ita hoc
hebraicum uocabulū pro ara ſiue altari
tranſumitur: ut 2. Paralippomenon 30.
Altaria uniuerſa in quibus idolis adole-
batur incenſum ſubuertentes.

* **עץ** Arboris nomen proprium cito nascentis, crebrum apud Thalmutistas in usu loquendi, sed eius diminutiū **עציץ** ponitur in Iona quod Hieronymus uertit hederam, unde fuit reprehensus à doctis uiris quos ipse cucurbitarios uocat, eo quod putarint rectius transferri cucurbitam, Iona 4. Et preparauit dominus deus hederam: ipse uero Hieronymus in commentarijs scribit quod sermo latinus hanc speciem arboris non habeat. Nascentur autem creberrime in palestina lata habens folia in modum pampini, mirumque in modum si sementem ieceris cito confecta confurgit in arborem, & intra paucos dies quam herbam uideras, arbusculam suspicis, hæc Hieronymus. Nominatur in lingua punica siue Arabica elkeroa.

* **קיר** Paries: Leuitici 1. Decurre faciat sanguinem super crepidinem altaris, rectius sic, spargatur sanguis eius contra parietem altaris: & 1. Regum 19. Nisusque est Saul configere Dauid in pariete: & infra. Perlata est in pariete: & pluraliter declinatur in feminino, & capitur pro muro: Iſaiæ 16. His qui lſtantur super muros coſtilateris. Ego putassem ab hoc denominari ciuitatem, sed grammatice à primitiuo **קיר** deduxerunt, ut inferius patebit. Inde oritur uerbum geminatum **קירקיר** quod significat muros diruere, uastareque & perforare parietē, impugnare & uim inferre. Numeri 24. Vastabitque omnes filios Seth.

* **לל** Leuiscit, ulipendit, despectit, inhonorauit: Nahum 1. Quia inhonoratus es: & Iob 33. Qui leuiter locutus sum respondere quid possum: & Genesis 16. At illa concepisse se uidens despe-

xit dominam suam. Inde nomen **לל** leuis: Iob 24. Leuis est super faciem aquæ. Inde uerbum **ללל** Iſaiæ 9. primo tempore alleniata est terra zabulon: & Habaucuk 1. Leuioreſ pardis. **ללל** Male dixit: Leuitici 20. Qui maledixerit patri uel matri, cuius participium Exodi 21. qui maledixerit patri uel matri, id est, maledicens: & Iſaiæ 8. Et maledicet regi suo. Inde nomen substantiuum **לללל** Deuteronomij 11. Ecce ego propono in conspectu uestro hodie benedictionem & maledictionem. Et nota quod docti Hebræorum exponunt uersiculum illum Deuteronomij 21. Maledictus à deo est qui pendet in ligno, sic: despectus à deo est, secundum priorem significationem. Paulus autem apostolus legis peritissimus traduxit *ἐν μαρτύριον* id est, maledictus, ad Galatas 3. capite, quæ nos rectius sequimur præceptorem nostrum supra quam dici queat fidelem: geminatur hoc uerbum **ללל** sicut & alia uerba plurima in hebraico, & significat coterere, diruere, deuastare, deterere: Ezechielis 21. Commiscent sagittas, id est, ita deterens ut instar speculi ferrum earum luceat quatenus in eis fiant uisiones, sicut est in magicis consecratio gladij. Ecclesiastis 10. Si retusum fuerit ferrum: & hoc non ut prius sed hebetatum fuerit multo labore exacuatur, rectius hebraice sic, si rubiginosum fuerit ferrum, & hoc non faciet onus detritum seu tersum fuerit uirtusque eius confortetur &c.

* **ללל** Frixit, torrefecit: Leuitici 2. Despicis adhuc uirēibus torrebis eas igni. Inde **ללל** & **לללל** frixum, tostum siue polenta: 1. Regum 17. Accipe fratribus tuis ephi polentæ: ubi quidam scribunt

bunt per paragonem aleph. Item eiusdem formæ est uerbum **לִפְדֹּת** quod significat despicere, inhonorare, uilipendere: Deuteronomij 27. Maledictus qui non honorat patrem suum & matrem suam. Inde nomen **לִפְדֹּת** despectio, uilipendiū, ignominia: Psal. 83. Imple facies eorum ignominia.

* **לִפְדֹּת** Caldare, per paragonem **תַּחַת** in fine: translatio nostra uertit ollam. Michę 3. Sicut in lebetes & quasi carnem in medio ollę: Ionath. chaldaice trāsfert **אֶרְצָא** cada quod nos chaldare dicimus.

* **לִפְדֹּת** Concretū, sicut quando filisura pedum animalis concreuit quasi pedis equi uel muli, tunc ipsum animal dicitur concretum. Leuit. 22. Bouē & ouē aure & cauda amputatis: rectius sic. Bouē & ouē discretis aut cōcretis membris, ut quod unum mēbrum deberet esse discretum scit in duo, & quod duo membra deberēt esse concreuerunt in unum: & ab eo denominatur **לִפְדֹּת** locus refugij quod asylum dicunt, eo quod fugitiui illic coalescunt & concreuerunt. Numeri 35. Et reducetur per sententiā in urbem ad quam confugerat: & paulo superius, decernite quę urbes esse debeāt in praesidia fugitiuorum.

* **לִפְדֹּת** Derisio, subannatio, illusio: Psalmo 44. Subannationem & derisum sibi sunt in circuitu nostro: sic Ieremias 20. Et factus est mihi sermo domini in opprobriū & derisum tota die. Inde uenit uerbum **לִפְדֹּת** Habacuk 1. & ipse de regibus triumphabit, rectius sic, & ipse in regibus illudetur. Dicunt autē docti Hebręorum grammatici, quod hoc uerbum tam in bonam quam in malam partem accipi possit, sicut apud Latinos ualere: & quod in iam citato Habacuk loco significet laudare ut sit interpretatio sic, & ipse

in regibus laudabitur, ego eligerem primum significatum propter uerba sequentia & chaldaicam translationem.

* **לִפְדֹּת** Rotauit fundam, uel fundibulauit. Regum 17. Tulit & lapidem & funda iecit. Inde nomen substantiuum **לִפְדֹּת** ut paulo superius: & funda manu tulit. Inde deriuata, ut **לִפְדֹּת** fundibularij & omnia à fundibulando dicta. Nominantur & sub hac forma **לִפְדֹּת** tentoria, cortinae, uela: Exodi 27. Contra meridiem erunt tentoria de bisso retorta, sic dicitur quicquid torno rotatur.

* **לִפְדֹּת** Bidens, instrumentum rusticum per paragonem on terminationis scriptū: alij uocant ligonē, alij farculū: 1. Regū 13. Accies uomerū & ligonū & tridentū, id est, ligonū trium dentū, ita cū ponitur numerus: rabi David Kimhi dicit apud nos uocari furcam quæ habeat tres dentes.

* **לִפְדֹּת** Farina: Numeri 5. Decimam partem sati farinę ordeaceę: & Isaie 47. Et mole farinā, id est, mole ut fiat farina.

* **לִפְדֹּת** Ruga: Iob 16. Rugę meę testimonium dicunt contra me. Scribitur tamen ibi uerbaliter.

* **לִפְדֹּת** Rescindebat, excidit, uel neuraliter emarcuit, obsorduit: Isaie 19. Calamus & iuncus marcescēt: & eiusdē 30. Confusus est libanus & obsorduit.

* **לִפְדֹּת** Pugillo mensurauit, seu à uola manu inuolauit, id est, tantū accepit quantum potest uir pugno cōtinere. Oportet enim per ambages circūloqui, cui uocabulū latinum simile nescimus, sicut interpretes fecit Leuitici 2. Quorū unus tollet pugillum plenum simile, sic quasi liceret dicere: Et pugillabit inde plenum pugillum suum. Hinc **לִפְדֹּת** pugillus.

li **לִפְדֹּת**

* **וּרְטִיקָה** Vrtica: Isaiæ tricesimo quarto. Orientur in domibus eius spine & urticae, quamuis nostri Iudei exponant sic, Carduus & spina: sed tamen magister David Kimhi in radicibus interpretatur. urticam.

* **נִידִיפִּיקָה** Nidificauit: Psalmo centesimo quarto. Illic passeret nidificabunt. In de nomē uerbale: Ieremiæ quadragesimo octauo. Quasi columba nidificans in summo ore foraminis. Inde **נִידִיפִּיקָה** nidus nomen: Psalmo 84. Et turtur nidum: & in Abdia. Et si inter sydera posueris nidum tuum: & pluraliter Genesis sexto. Mansiunculas in arca facies, uult dicere, instar nidorum.

* **זֵלֶזֶל** Emulatus, zelatus est, inuidit: Numeri 25. quia zelatus est pro deo suo: & Numeri 5. Si spiritus zelotypie concitauerit uirum contra uxorem suam, uerbum ē uerbo sic, Et transibit super eum spiritus emulationis seu inuidie & inuidebit uxori suæ. Sic Genesis 30. Cernens autē Rahel quod infœcunda esset, inuidit sorori suæ. Inde nomen **זֵלֶזֶל** emulato: Deuteronomij 4. Deus emulato: & Exodi 34. Dñs zelotes nomen eius: & interponit quandoque od cata epenthesis **זֵלֶזֶל** Deuteronomij 32. Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat deus & ego prouocabo eos in eo quod non est populus: & est uerbum transitiuum tertij, id est, emulari fecerunt & inuidere faciã &c. Hinc **זֵלֶזֶל** zelus.

* **קָנָה** Procurauit, cōparauit, acquisiuit, adeptus est, obtinuit, exorsus est: Genesis 49. Quam emit Abraham: & Genesis 4. Possedi hominem per deum: miror translationem hanc, sed potius acquisiui hominē uel obtinui: sic Gen. 13. Ad dñm deum excelsum possessor ē cœli & terræ,

id est, procuratorē exordientē cœlum & terrā, pro, ut Deuteronomio 32. Nūqd nō ipse est pater tuus qui possedit te, id est, acquisiuit, cōparauit. Inde dicuntur acquisita omnia bona, scilicet immobilia, mobilia, & se mouentia, ut sunt pecora & pecudes **קָנָה** & **קָנָה** De mobilibus scribitur Gen. 13. Erat autē diues ualde in possessionibus auri & argēti, id est, in bonis acquisitis, de se mouētib; Gen. 26. Habuitq; possessiones ouium & armentorum: de immobilibus, Ierem. 32. Et possidebunt agri.

* **קָלָם** Calamus: Isaiæ 19. Calamus & iuncus marcescent: & quia in oriente baculos ex canna seu calamo conficiunt quibus mēsurant quātitates, iccirco pro mēsurā transumi. Ezechielis 40. Et calamus mēsurę in medio eius, sicut nos dici mus ulnam uel brachiū. Vnde etiam dicitur regula transversalis cui appenduntur hinc & hinc pōdera, quod translatio nostra statherā uertit, Isaię 46. Et argenti stathera ponderatis. Significat etiam calamū aromaticū. Exodi 30. Calami similiter ducentos quinquaginta siclos.

* **קִינָמוֹם** Cinnamomū: Exodi 30. Et cinnamomi medium eius: & Canticorum 4. Fistula & cinnamomum, ubi cinnam uertit fistulam.

* **קָצַץ** Incidit, decerpit, distinxit: Ezechielis decimo septimo. Et fructus eius distringet & siccabit.

* **קָדַד** Magicauit, diuinauit, ariolauit: Ezechielis 13. Et diuinationes non diuinabitis amplius: & 1. Regū 28. Diuina mihi in pythone: & omnia inde deriuata significant predicere futura, ut **קָדַד** augur, **קָדַד** diuinatio,

* **קָדַד** Atramentariū: Ezechielis 9. Et atramentariū scriptoris ad renes eius: alij

aliq̄ dicunt quod significat tabulam & pugillarem, ita enim exponit thargū pinax, est autē pinax græce, tabula latine.

* שטמט Stigmatizatio: Levitici 19. Neq̄ figuras aliquas aut stigmata facietis uobis: quo putant aliqui prohibitam esse artem geomantię, de qua rabi Iuda Harisi & aliq̄ complures scripserunt.

* חצץ Abegit, dimouit: Genesis 32. Tetigit neruum fœmoris eius, id est, coxam dimouit è loco coherentię eius & eluxauit, ita exponit rabi Salomon & allegat uersiculum Ieremię 6. Ne forte recedat anima mea à te, id est, ne dimoueas. Kimhi putat חצץ esse radicem.

* חצץ Scutula siue scutella, quod translatio nostra acetabulum uertit: Numeri septimo. Acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos: & Exodus tricesimo septimo. Acetabula phialas & cyphos.

* חצץ Coagulauit, concreuit: translatio nostra uertit congregauit: Exodus 15. Congregatę sunt abyssi in medio mari, rectius Iob decimo. Et sicut caseum me coagulasti: Sophonię primo. Viros defixos in fecibus suis, id est, coagulatos & concrecentes super feces suas.

* חצץ Rescidit, præcidit: Isaie 38. Præcisa est uelut à texente uita mea: in ea forma nominatur animal deserti loca inhabitans, quod aliq̄ uolunt auem esse, aliq̄ reptile, translatio nostra ericium uertit: Isaie 34. Onocrotalus ericius & ibix, similiter Sophon. 2. Onocrotalus & ericius, scribitur autē in fine per holem, ut חצץ

* חצץ Significat idem quod præcedens uocabulum, siue ericium seu aliud animal, & ponitur in eodem capitulo Isaie 34. Ibi habuit foueam ericius, sed

quidam impressi libri habēt illic kiphod, rectius autem antiqui kaphon.

Munfi. Kimhi in radicibus ponit kippoz.

* חצץ Clausit, conclusit, continuit, contraxit: Psalmo 77. Aut continebit in ira sua misericordias suas: & Iob 5. Iniquitas autem contrahit os suum, id est, claudit & continet: & Deuteronomij 15. Nec contrahas manū tuam sed aperias eam pauperi. & Isaie 52. Super ipsum continebunt reges os suum, id est, cludent. In eadem uerbi forma חצץ significatur transilire. Canticorum secundo. Transiliens colles.

* חצץ Abscidit, detruncauit, mutilauit: Deuteronomij 25. Abscindas manum illius nec flecteris super illam ulla misericordia: & Exodus 39. Et extenuauit in fila, id est, abscidit fila. Inde uenit חצץ finis & terminus: Genesis 6. Finis uniuersę carnis uenit, id est, detruncatio, quod assumit quandoque nun per epenthesein חצץ eo quod abijcitur unum zade, & cum non assit nun litera neq̄ alterum zade, addidit dages ad notandum defectum, ut חצץ

* חצץ Limitauit, designauit, abscidit, incidit, præcidit: 4. Regum 6. Præcidit ergo lignum & misit illuc, id est, præcidit & æquauit ut esset capulum securis: sic 3. Regum 6. In mensura pari & opus unum erat in duobus Cherubim, hebraice sic, Mensura una & חצץ præcisio una duobus Cherubim: quod postea sensum è sensu uertens sculpturam interpretatus est: tertio Regum septimo. Et mensura sculpturęq̄ consimili, id est, præcisione. Transumitur etiam pro extremo & finali termino, Ionę 2. Ad extrema mōtium

li 2 descendit

descendit: ab æquatione præcisionis dicitur Canticorum 4. Sicut grex tonsarum, id est, ad æquate præcisionem uel præcise æquatarum seu æqualium.

* נֶצֶק Concidit, abscidit, mutilauit: Habacuk secundo, Concidisti populos multos: rectius sic, concidendo populos: est enim gerundiū. Inde נֶצֶק mutilatus seu abscisus & detruncatus. Pro uerbiorū 26. Claudus pedibus & iniquitatem bibens. Inde נֶצֶק & נֶצֶק finis, angulus, extremitas: Exodi 25. Cherub unus sit in latere uno & alter in altero, hebraice sic: Et facies Cherub unum ab extremitate hinc, & Cherub unum ab extremitate hinc: & pluraliter in masculino Psalmo 65. Spes omnium finium terræ. Et pluraliter in foeminino in eodem Psalmo. Et timebunt qui habitant terminos: uarij uarie transferunt, nam pro termino uel extremitate posuerūt summū: Deuteronomij 4. A summo cœli usq; ad summum eius. Aliud etiam significatum habet: nam significat pertæsum est, nauaseauit. Num. 21. Anima nostra iam nausat sup cibo illo leuissimo: ubi rabi Salomō hoc uerbū exponit per illud paulo supius scriptum. Et tēdere cepit populū itineris. Huius posterioris significati uerbū pprie est נֶצֶק ut patet in radicibus Kimhi.

* נֶגֶז Nigella, melanthion, gith: Isaiæ uicesimo octauo. Seret gith & cimum sparget: & infra, non enim in ferris triturbabitur gith: & iterum. Sed in uirga excutietur gith.

* נֶצֶק Capitaneus, princeps, dominus, Isaiæ tertio. Nolite cōstituire me principem populi.

* נֶצֶק Decorticauit, abscisit: Leuitici 14. Domum autem ipsam radet intrin-

secus per circuitum: & per præpositionē mem נֶצֶק significat angulū: Nehemiæ 3. Post eum ædificauit Baruch filius Zachai mensuram secundam ab angulo usq; ad portam domus: & 2. Paralip. 26. Super portam anguli: & Ezechielis 45. Per quatuor angulos atrij &c. Significat etiam per paragogen he & epenthessin יֶד נֶצֶק aroma quoddam, quod à nostris dicitur casia: Psalmo 45. Myrrha & gutta & casia.

* נֶצֶק Succensuit, iratus est: Zachariæ 1. Iratus est dñs super patres uestros iracundia: sic Numeri 16. Num uno peccante cōtra omnes ira tua defeciet. Inde נֶצֶק ira ut in eodē cap. Iam enim egressa est ira à domino: & scribit per sex puncta: & in eadem forma significat spuma: Osee 10. Quasi spumam super faciem atque. Ponitur & quandoq; pro decorticare uel excoriare: Ioëlis primo. Et ficum meū decorticauit, id est, arefecit & excorauit. In hiphil נֶצֶק irritauit, prouocauit: Deuteronomij 9.

* נֶצֶק Aggretulit, molestauit, tēdebat: Numeri 21. Et tēdere cepit populū. Significat etiam angustare & breuiare: Isaiæ 28. Coangustatum est enim stratiō & Micheæ secundo. Nunquam abbreviatus est spiritus dñi. Inde nomen נֶצֶק Exodi 6. Propter angustiam spiritus, hoc est, turbationē & molestiā: & de abbreviatione legitur Psalmo 102. Respōdit mihi in uia uirtutis sue paucitatē dierum meorū: quo nomine ludæi uocant præceptoriū eorū, hoc est, breuiariū, librū in quo singula præcepta in lege cōtēta colliguntur נֶצֶק sic Iob 14. Homo natus de muliere breui uiuēs tēpore. Significat etiam per epenthessin יֶד ante res נֶצֶק palmi-

tem

tem aut furculum; Psalmo 80. Extendēs palmites suos usq; ad mare; & hoc modo interpretes debuit transferre uersiculum Iob 29. Et ros morabit in messione mea, rectius uidelicet, Et ros pernoctabit in palminibus siue ramis meis, quod præcedens sermo apertissime declarat. Aliud significatum eiusdem formæ hic oritur, id est, metere messiem; Leuitici 23. Et messueritis segetem, rectius messiem; & Deuteronomio 24. Quādo messueris segetem in agro tuo; rectius sic, quando messueris messiem tuam in campo tuo; Ruth 1. Quādo primum hordea metebatur. Inde nomen uerale קוצר messor, eiusdem 2. Et dixit messoribus, dominus uobiscum.

* קרר & קור & קרה Frigus per apocopen res & penthesin holem; Genesis 8. Frigus & æstus; & Prouerbiorū 25. Et qui amittit pallium in die frigoris, ubi in fine ponitur he terminatio feminina, quasi frigiditas quæ per regimen calidus post se uertitur in thau; Psalmo 148. Ante faciē frigoris eius quis sustinebit. Inde קר frigidus; Prouerbiorum 25. Aquæ frigide animę sitienti.

* קרא Vocauit, appellauit, nominauit; Genesis 1. Appellauitq; lucem diē & tenebras noctem; & 3. Regum 1. Et Salomonem fratrem suum non uocauit; & Psalmo 99. Inuocabant dominum & ipse exaudiebat eos. Inde nomen uerale קרא Isaia 45. Ego dominus qui uoco nomen tuum deus Israel. Inde homines nominati & magni atq; capitanei præstantioresq; sic dicuntur קראים Numeri 26. Isti sunt Dathan & Abiram principes populi. Significat & clamare; Psalmo 34. Ille pauper clamauit; significat etiam occurrere uel obuiare, Isaia 31. Cum oc-

curret ei multitudo pastorum; quod etiam à superiore significato posset sic intelligi. Cum acclamauerit ei, & hoc indicat sequens sermo, à uoce eorum non formidabit; translatio nostra addit aliud significatum: Prouerbiorum 27. Et oleum de xterę suę euacuat. Item aliud significatū, קרא & קרה cōtigit, accidit, euenit; Genesis 42. Ne forte in itinere quicquā pati aī mali, id est, ne forte contingat ei mors: sic Ieremię 13. quare uenerunt mihi hæc; & scribitur quādoq; in fine he loco aleph 1. Regum 6. Sed casu accidit; & Ecclesiastis 9. Quia eadem cunctis eueniunt; hebraice sic, euentus unus omnibus. Inuenitur quoq; sine aleph & sine he in fine; ut Deuteronomij 25. Quomodo occurrerit tibi in uia. Eo autem nomine Hebræorum logici crebro utuntur pro uno ex quinque prædicabilibus Porphyrianis quæ habent trāsata ex Abenrosto qui à nobis dicitur Auerroys, nomine accidens per prothesin mem & paragonem he; Item si significat legere, Nehemię 8. Et legi in eo aperte in platea; & infra, & legerunt in libro legis dei dislincte. Inde nomen uerale lector, Habacuk 2. Ut percurrat qui legerit in eo, id est, legens uel lector.

* קרב Appropinquauit, attigit seu accessit, approximauit, ut periphraſticos. Exodi 14. Ita ut ad se inuicem toto noctis tempore accedere non ualerent; rectius hebraice uerbum ē uerbo sic, Et non appropinquauit hic ad hunc tota nocte; & Exodi 32. Cumq; appropinquasset ad castra; & Isaia 8. Accessi ad prophetissam & concepit & peperit; & sic sunt uerba neutralia. Fiunt etiam transitiua קרבה & significat facio appropinquare, id est, offero, Leuitici 1. Homo qui obtulerit ex

vobis hostiam. Inde קרבן oblatio, offer-
toriu, hostia: Levitici 2. Anima cum ob-
tulerit oblationē: & dicitur corban. Vn-
de illud legitur Matthēi 27. Nō licet mit-
tere in corbanam, id est, donarium seu of-
fertorium quo oblationes immittuntur.
Inde קרבן prope: Isaī 55. Inuocate eū
dum prope est: similiter Psalmo 145. Pro-
pe est dñs omnibus inuocantibus eum, &
ab eo dicitur aliquid quod est initium &
intra viscera nostra: ut Psal. 103. Et omnia
quę intra me sunt, & quod est in medio
eius: Numeri 15. Peribit de populo suo:
rectius de medio populi sui. Itē קרבן sic
proximus aut vicinus: Psalmo 15. Et op-
probriū non accepit aduersus proximos
suos siue uicinos, seu secundū Hieron. su-
per propinquo suo: & à propinquādo di-
citur quis manus conferere atq; bellari in
prelio: Psalmo 144. Quid docet manus
meas ad praelium.

* קרס Securis: Psalmo 74. Secu-
ribus exciderunt: & iudicium nono, Ar-
repta securi.

* קרה Tabulauit, cōtignauit & la-
queauit domos, struxit: 2. Paralippome-
non 34. Ad contignationem domorum.
Sic Canticorum 1. Laquearia nostra cy-
pressina, unde quidam deducunt ciuitatē
per epenthēsin iod קר Prouerbiorū 11.
In bonis iustorum exaltabit ciuitas, &
in eodem significato quandoq; mutatur
he in chau & deficit iod, unde Chaldei ci-
uitatem nominant קרחה Iob 29. Quā-
do procedebam ad portam ciuitatis, &
uide supra in ain litera sequente res.

* קרה Caluauit: Michę 1. Decalua-
re & condere super filios deliciarū tuarū.
Ezechielis 29. Omne caput decaluatum.
Inde nomen קרח caluicium, Ezechie-

lis 27. Et radent super te caluicium, ubi
pro he ponitur aleph: significat etiam pri-
ma per sēgol scripta קרח crystallum
seu glaciem. Ezechielis 1. Et similitudo su-
per capita animalium firmamenti, quasi
aspectus crystalli horribilis, & secundum
Nicolaum de Lyra glaciei: nam in com-
mentarijs scripsit Hieronymus quod ge-
lu conficta aqua græco sermone cry-
stallus nomine, idq; approbat dictionari-
um quod ethymologicum magnum ap-
pellant.

* קרס Obduxit corio, induit pel-
le, contextit cute, Ezechielis tricesimo se-
ptimo. Et super extendā in uobis cutem,
& ab hoc dicitur membrana.

* קרן Cornu: Danielis 8. Fractum
est cornu magnum: & est utriusq; nume-
ri. Significat etiam uerbaliter radiare atq;
lucere. Exodi 34. Qui uidebant faciem e-
gredientis Moisi esse cornutam: rectius
hebraice uerbum ē uerbo sic, Et uidebāt
filij Israhē faciem Moisi quod lucebat cu-
tis faciei Moisi.

* קרס Decidit, ruit ad terram: Isaīe
46. Confractus est Bel contritus est Ne-
bo: duo scilicet Babyloniorum idola diru-
ta sunt usq; in terrā. Significat etiam קרס
circulum, annulū, seu fibulam qua inter
se uela connectuntur. Exodi 26. Facies &
quinguaaginta circulos.

* קרס Talus, hoc est, uertibulum
quo pes & tibia coniunguntur: 2. Regū
22. Et non deficient tali mei.

* קרע Rupit, fidit, scidit: 1. Regum
15. Scidit dominus regnum Israhē à te ho-
die: & iudicium 11. Scidit uestimenta sua:
& in passiuo: 3. Regum 13. Altare quoq;
scissum est: simili modo legitur Psalmo
tricesimo quinto, Dissipati sunt nec com-
puncti

puncti. Hieronymus sic, Scindentes & non tacentes: sed nostrates Hebræi exponūt, Si discerpantur non cruentant: significat etiam aperire: Ieremię 22, Qui aperit sibi fenestras.

* פִּדְיוֹן Fundus, fundamentum, pauimentum: Numeri 5. Et pauxillum terræ de pauimento: & Amos 9, Si celauerint se ab oculis meis in fundo maris.

* דִּירָן Diruit, perforauit: Iſaię 22. Scrutans muros: & Numeri 24. Vastabitq; omnes filios Seth, id est, ruere faciet: de hoc supra in uocabulo דִּירָן

* רִמָּה Reformator, excisor, effigiator, similator: Ieremię 46. Similator ab aquilone ueniet ei. Inde uerbum רִמָּה Iob tricesimo tertio. Et de eodem luto ego quoq; formatus sum. Significat etiam conuiuere oculis uel lingua signum prestare, uel uultu annuere: Psalmi 35. Adnuunt oculis. Proverbiorum sexto. Adnuunt oculis, terit pede: & eiusdē libri cap. 10, qui adnuunt oculo dabit &c.

* שִׁבְרָה Tabula: Exodi 26. Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis Setim, & sic deinceps per longū tam in singulari quam in plurali numero. Ezechielis 27. Et transstra tua fecerunt tibi de ebo re indico, rectius, tabulata tua.

* שִׁבְרָה Legit, collegit. Exodi 5. Dispersusq; est populus in omnem terram Aegypti ad colligendas paleas: & paulo superius, Ipsi uadant & colligant stipulas. Inde שִׁבְרָה stramen demolitum & contritum, & quod de ligno cadit serrato illud minutissimum, quod transfertur in superioriam loco citato paleas: & Numeri 15. Hominem colligentem ligna, id est, ramulos & minutissima quęq; ad fouendum ignem apta: & putat significare res

minutas hincinde disquirere, ad quod allegant uersiculū Sophonię 2. Conuenite congregamini gens, quasi esset cōgregamini & acriter disquirite: sed de hoc supra quando kuph præcedit uau.

* כִּשְׂקִי Cucumis: Numeri 11. In mentem nobis ueniunt cucumeres & pepones. Inde denominatiuum כִּשְׂקִי Iſaię primo. Sicut tugurium in cucumerario, ubi mutatur aleph in he,

* שָׁמַר Attendit, animaduertit, Intendit diligenter: Malachi 3. Attēdis dominus & audiuit: & Psalmi 66. Et attendit uoci deprecationis meę, & Psalmi 130. Fiant aures tuę intendentes.

* שִׁדְדָה Indurauit: 2. Paralippome nō 36. Et indurauit ceruicē suam: & Deuteronomi 15. Non auertes ab eis oculos tuos, rectius sic: Non durum sige in oculis tuis manu mittēdo illum. Inde שִׁדְדָה durus & שִׁדְדָה duricia & cætera deriuata: Exodi 33. Populus duræ ceruicis es tu, & primo Regum quinto. Quoniam dura est manus eius super nos. Inde transsumitur ad crudeles: Iſaię 19. Et tradam Aegyptum in manum dominorum crudelium: & trāssumitur שִׁדְדָה ad metalla indurata & percussa. Exodi 25. Aureos & productiles.

* שִׁבְרָה Thurbulū secundū trāslationē nostrā: Exodi 25. Acetabula ac phialas thurbula & ciatos: ego non credo signis cari thurbula, qd enim thus ad panes coquēdos, sed opinor patellas in quibus panis coquitur & tanquam acinus fundit, ut dicimus de nostris hostis, seu aliud instrumentum quod ad usum coquendi panes concurrat.

* שִׁדְדָה & שִׁדְדָה Crudeliter egit, Iob 39. & Iſaię 63,

* **רְחֹק** Reditudo, ueritas: Psalmo 60. Dediſti metuentibus te ſignificatio- nem ut fugiant à facie arcus; miror trans- lationē & miror commentarios noſtros, hebræe ſic legitur, Dediſti timenſibus te ſignum ut ſignentur propter ueritatē in æternum: nam hoc uocabulo **רְחֹק** utitur pro ueritate, & nullo modo ſignifi- cat arcum. Sic legitur recte Prouerbiorū 22. ut oſtenderem tibi firmitatem & elo- quia ueritatis, & hic ſcribit per ſeuā ſub ſin, ſuperius per ſagol.

* **רֶשֶׁת** Nummus uel obulus: Genesis 33. Emitte partem agri in qua ſi- xerat tabernacula à filiis Hemor patris Sichem centum agnis: ubi Lyra ſcribit quod translatio noſtra hic deſiciat. Nam Hebræi uertunt centum obulis, & uerū dicit: ſimiliter Iob ultimo capite, ubi nos habemus, Et dederunt ei unusquiſque ouē unam, Hebræi legunt nummum ſeu o- bulum unum.

* **רָקַע** Coadunauit, colligauit, liga- uit, nodauit: Deuteronomij 6. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua: paſſiuū eius ponitur: 1. Regum 18. Et anima Ionathæ conglutinata eſt animæ David, id eſt, li- gata. Inde **רָקַע** colligantia, coniuratio ſive liga: Iſaiæ 8. Non dicatis cōiuratio, omnia enim quæ loquitur populus iſte coniuratio eſt: quapropter ad rebellionē traduxit translatio noſtra. Amos 7. Re- bellauit contra te Amos, id eſt, ligam ſe eiſeu coniurauit: ſic 2. Regum 15. Facta eſt coniuratio ualida populusq; concur- rens. Inde oues quæ naſcunt circiter tem- pora marci hoc nomine dicuntur **רָקַע** ualidiores. Genesis 30. Et quæ primi temporis Iacob.

* **קַשׁ** Arcus: 1. Regum 2. Arcus

fortium ſuperatus eſt: & Genesis 9. Ar- cum meum ponam in nubibus: & infra, Apparebit arcus meus in nubibus: & plu- raliter in ſœminino: Psalmo 37. Et arcus eorum confringantur. Inde **קַשׁ** balistarius ſeu ſagittarius. Genef. 21. Iuue- nis ſagittarius, ſed potius magiſter arcus.

* **רֶשֶׁת** Squama: Leuitici 11. Omne quod habet pinnulas & ſquamas: & plu- raliter in ſœminino declinatur Ezechie- lis 29. Vniuerſi piſces tui ſquamis tuis adhærebunt: & ad ſquamarum ſimilitu- dinem ſit tunica ferrea quam dicunt lori- cam ſquamarum uel ſquamatam: 1. Re- gum 17. Et lorica ſquamata induebatur, & hoc declinatur pluraliter in im.

רָחַץ מַרְשָׁעִים יִשְׂרָאֵל

רָחַץ Aspexit, uidit: Threnorū 1. Quia uidit gentes: & Psalmo 33. Vidit omnes filios hominum: & Ge- neſis 37. Vade & uide ſi cuncta proſpera ſint. Inde uenit inuidere, deſpicere: Psal- mo 22. Ipli uero conſyderauerunt & in- ſpexerunt me, pro quo Hebræi ſic, Ipli a- ſpexerunt inuiderunt mihi, uel ipſi uide- runt deſpexerunt me: inde tranſumptiue multa dicunt ut **מִרְיָא** ſpeculum. Exodi 38. De ſpeculis mulierum. Inde **מִרְיָא** im- ber matutinus. Deuteronomij 11. Dabit pluuiam terræ ueſtræ temporaneam & ſerotinam. Formabis ab hoc uerbo deri- uata ſecundum artem pro ut legendo bi- bliam hebraicā inuenies copioſe, Aliud ſignificatum ſub hac forma **מִרְיָא** ſtru- ma ſeu ueſicula gutturis. Leuitici 1. Veſi- culam uero gutturis, aliud ſignificatum **מִרְיָא** obſcœnum, turpe, ſœdum ſeu ſœ- ditas, noſtra translatio exemplum inter- pretatur

pretatur, Nahū 3. Et ponam te in exemplum: pro quo hebræi, Et ponā te quasi turpitudinem seu sordiditatem. Aliud נֶחֱסֵר auis nomē, quam translatio nostra iixon uocat, animal nobis incognitum, sed hebrei uulturem interpretantur, est autem auis quæ plus cæteris uidet ab acumine uisus sic dicta secundū rabi Salomonem. Deute. 14. Ixon & uulturem ac miluum.

* נֶחֱסֵר Rhinoceros seu unicornis: Deute. 33. cornua rhinocerotis cornua eius: uidentur autem Tortellio diuersa esse animalia unicornē & rhinocerotā. Sic & Perotto in cornu copiae: nam illud in fronte hoc in naso cornu gestat, translatio uero nostra promiscue utitur. Psal. 92. Exaltabitur sicut unicornis cornu meum; & quādoq; abiicit aleph & eius loco assumit iod in eodē significato יֶדֶד Iob 39. nūquid uolet rhinoceros seruire tibi. Inde forsitan dicuntur præciosæ uestes ex eiusdem animalis pilis cōtextæ, quod translatio nostra sericum uertit, Ezechielis 27. Et bissum & sericum.

* נֶחֱסֵר Caput, Leuitici 1. Caput uidelicet & cuncta quæ adhiere iecori, unde transumptiue significat cacumē, uerticem, summum, primum, Genes. 28. Et cacumen eius tangens cælum. Cantic. 4. cum omnibus primis ungentis. Inde summi principes & capitanei denominantur נֶחֱסֵר Micheę 3. Audite principes domus Iacob. Est & aliud significatū fel, amaritudo, toxicum, Deute. 32. uua corum uua fellis: quod mox uertit translatio nostra uenenū: uenenum aspidum insanabile, Hebrei toxicum aspidum erudele; & à primo dicitur נֶחֱסֵר principium, initium, Genes. 1. In principio creauit deus, Psalm. 111. Initium sapientię timor

domini: & sic cum anterioritatē significat, inuenitur quādoq; piod loco aleph quādoq; simul per iod & aleph; lege bibliam hebraicam & inuenies.

* נֶחֱסֵר Audus & multiplicatus est, excreuit, Psalm. 69. Multiplicati sunt super capillos capitis mei. & Gene. 1. Crescite & multiplicamini. Inde נֶחֱסֵר multus magnus, copiosus, longē 4. Multę miserationis. & Psalm. 48. Ciuitas regis magni. & Psalm. 3. Dñe quid multiplicati sunt qui tribulant me, multi surgunt aduersum me. multi dicūt &c. significat etiam satis, uel sufficit: 1. Paralip. 21. Sufficit iam, cesset manus tua. & Nume. 16. Sufficiat uobis quia omnis multitudo sanctorum est. Et significat נֶחֱסֵר atq; נֶחֱסֵר decem millia in supputatione. Deute. 32. Et duo fugarēt decem millia & bis tantidē. Nehem. 7. Auri drachmas uiginti millia: & ab illo uerbo homo preeminens honoratus & magni cōsiliij magister dicitur נֶחֱסֵר quem translatio nostra uocat propugnatorem, Isaie 19. Et mittet eis saluatōrē & propugnatorem qui liberet eos. Inde propter multiplicationē dicūt נֶחֱסֵר חֵלֶל seu guttę pluuiarū geminato beth. Mich. 5. Et quasi stille super herbā. aliud significatū iaculari seu arcū trahere. Gen. 49. Exasperauerūt eū & iurgati sunt: p quo hebrei, amaricauerunt eū et traxerūt arcū.

* נֶחֱסֵר Torques, uel ornamentū circum guttur. Ezechielis 16. Et torquem circa collū tuum, & transumitur ad alia ornāmēta quę suspenduntur, ut Prouerbiolum septimo, Intexui funibus lectulum meum, quod hebrei sic dicunt, Ornamētis ornaui lectum meum. נֶחֱסֵר Auxit, multiplicauit, Deuteronomij tricesimo. Et uiues atque multiplicaberis.

& clarius

& clarius Genesis 35. Cresce & multiplicare. Inde uerbum graue per prothesin he aspirationis חרבח Genesis 3. Multiplicabo grummas tuas; & Isaïe 9. Multiplicasti gētem. Inde illud quod legitur Psalmo 130. Copiosa apud eum redemptio. Inde חרבח multiplicatio. Prouerbiorū 29. In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera; & Isaïe 9. Multiplicabitur eius imperium, per præpositionē mem & articuli, rectius sic, ad multiplicandum eius imperium. Significat & חרבח sepe: Psalmo 129. Sæpe expugnauerunt me: aliud significatum balistarius dirigens arcum. Genesis 21. Factusq; est iuuenis sagittarius, & à prima eius significatiōe putant deriuari חרבח id est, locusta. Exodi 10. Extende manum tuam super terram Aegypti ad locustam. חרבח Frixit, torruit; Leuitici 6. Quæ in sartagine oleo cōspersa frigetur.

* חרבח Quadrum, quadrangulū: Exodi 27. Quinq; cubitos in longitudine & totidē latitudine, id est, quadrū, quod hebraice uerbum ē uerbo sic: quadrum erit altare. Inde nomen numerale חרבח quatuor cata prothesin aleph. Exodi 22. Et quatuor oues pro una oue. Inde denominatur quarta pars חרבח Leuit. 23. Quarta pars hin, & sic deinceps numerus ordinalis חרבח nescio quid dicere uoluit translatio nostra Numeri 23. Et nosse numerum stirpis Israhel, cum nulla hic dictio stirpem significet: rectius igit sic, Quis numerauit puluerem Iacob, & numerum quartæ partis Israhel.

* חרבח Cubauit, accubauit: Isaïe 11. Et pardus cum hædo acubauit: & Genes. 49. Requiescens accubuiſti ut leo: hebraice sic, Genu accubauit: & Canticorum 1.

Vbi cubes in meridie, & Isaïe 13. Nec pastores requiescent ibi sed requiescent ibi bestię. Inde חרבח accubitus.

* חרבח Saginauit, impinguauit: Amos 6. Et uitulos de medio armenti, rectius sic: De medio saginæ seu farciminis, si gnificat enim חרבח locum ubi animalia farciuntur: sic enim à M. Catone de re rustica loqui docemur.

* חרבח Glarea, lutum, gleba: Iob 38. Et glebæ compingebantur: & eiusdē 21. Dulcis fuit glarea cocyti: rabi Iona dixit quod sint loca palustris corni ubi puluis stantem aquam imbibit.

* חרבח Conturbauit, cōmouit, contremuit, inquietauit, contristauit: Hieronymus traduxit iratus est: Psalmo 4. Irascimini & nolite peccare: & Prouerbiorum 29. Siue irascatur siue rideat: & Iob 2. Conturbentur omnes habitatores terræ: & 2. Regum 18. Cōtristatus itaq; rex: & Habacuc 3. Turbabantur pelles terræ Madian. Rabi Salomon exponit commoueri: in Psalmo 4. sed Genesis 45. Ne irascimini in uia. exponit non iurgamini, & ibi Onkelus chaldaice, ne rixamini. Ionathas uero Chaldeus tremere interpreta- tur: 2. Regum 22. ubi nos legimus: fundamenta mōtium concussa sunt, Hebræi habent fundamēta cœlorum: sed in Psalmo 18. huic simili scribitur fundamenta montium. Sic igitur Ionathas supra citatum uersum chaldaice exponit: Fundamenta cœlorum חרבח id est, tremuerunt, licet postea cum legitur: quoniam iratus est eis, ipse Ionathas eundem locum per hoc nostrū uerbū trāferat. Omnia eius uerbi significata tēdunt ad cōmotionem iræ uel timoris siue terroris, ut חרבח tremor. Item חרבח arca, 1. Regum 5.

* לָאָנְנוֹת Annotauit, detulit, accusauit, diffamauit, detraxit: translatio nostra do-
lose egit interpretata est. Psalm. 15. Qui
non egit dolum in lingua sua. rectius qui
non detulit super lingua sua. & 2. Paralip-
pomenon 19. Accusauit me seruū tuum
ad te dominum meum regem, id est, de-
tulit uel defamauit: & dicuntur inde de-
latores & susurriones qui uerba hinc &
inde portant & taxant quemlibet in pei-
orem partem, & explorant cuiuscūq; ho-
minis conditionem atq; uitam. quare le-
gitur 2. Regum 10. Et non ideo ut inue-
stigare & exploraret ciuitatem ut euer-
teret eam. & Genes. 42. Exploratores e-
stis ut uideatis infirmiora terræ uenistis.
Aliud significatum לָאָנְנוֹת pes, & scribitur
sex punctis Deute. 19. Pedē pro pede exi-
ges. et est in singulari generis fœminini.
ut Psalmo. Pes meus stetit in directo. &
Ezechielis 29. Non pertransibit eam pes
hominis: est enim ibi uerbum futuri tem-
poris tertie persone generis fœminini, et
clarius eiusdē cap. 1. Et pedes eorum pe-
des recti: hebraice pes rectus. ponitur au-
tem illuc adiectiuum rectus in genere fœ-
minino; & pluraliter generis masculini
Leuitici 11. Et multos habet pedes. Repe-
ritur tamen cata prothelin mem in gene-
re fœminino לָאָנְנוֹת Danie. 10. Et bra-
chia eius & quæ deorsum usq; ad pedes.
& Ruth 3. A parte pedū. Significat quoq;
לָאָנְנוֹת uicem. Nume. 22. Cur percussis me
ecce iam tertio: & infra. Cur inquit, ter-
tio percussisti, id est, tribus uicibus. Inue-
nitur etiam לָאָנְנוֹת proprium nomen fon-
tis, & fuit cuiusdam magni Iudeorū prę-
sidis cognomentum Ratisponæ qui uo-
cabatur rabi Iacob margolish, cuius sua-
uissimas ad me datas habeo literas in ser-

uone hebraico elegantes.

* לָאָנְנוֹת Obruit, subiecit. Leuitici 20.
Lapidibus obruent eos. & eiusdem 24.
Et lapidet eum populus uniuersus.

* לָאָנְנוֹת Susurrauit, murmurauit, musi-
sitauit. Deute. 3. Murmurastis in taber-
naculis uestris. & Prouerbio. 26. Verba
susurronis quasi simplicia: Vbi scribitur
לָאָנְנוֹת in passiuo.

* לָאָנְנוֹת Subitaneauit, si sic loqui lice-
ret, fluctuauit: nostra translatio circūlo-
quitur Iob 26. In fortitudine illius repen-
te maria congregata sunt: hebraice ueri-
us sic. In fortitudine sua fluctificauit ma-
re: & Isaia 51. Qui conturbo mare & in-
tumescunt fluctus eius, id est, qui cito con-
cito uel fluctifico mare. Inde לָאָנְנוֹת subito
repente, cito, mox, uelociter, momentū.
Psalm. 6. Et erubescant ualde uelociter:
aliud significatum לָאָנְנוֹת requiescere. Itaq;
30. Ibi cubauit lamia, id est, requieuit: sic
eiusdem 51. Et iudicium meum in lucem
populorū quiescet: rectius, quiescere fa-
ciam: omnia talia moram, statum, & quī-
etem significant.

* לָאָנְנוֹת Tumultuauit, seu uoce anhe-
la sonuit aut fremuit Psalm. 2. Quare fre-
muerūt gentes: rectius rabi Salomon ex-
ponit. Quare congregatæ sunt gentes.
quamuis Hieronymus actiue transulit
dicens. Quare congregauerunt gentes:
significat autem proprie seditionem con-
uocare. Hinc לָאָנְנוֹת cōmotio, Psalm. 55.

* לָאָנְנוֹת Extendit, sparfit. Psalm. 144.
Qui subdit populum meum sub me: rabi
Salomon legit, qui extendit & dilatat po-
pulum meū, ac si diceret. multiplicat atq;
fortificat. Alij per contrarium exponūt,
deprimit & infirmat populos. In libris
autem emendatis scribitur non per mem
finale

finale sed per iod, quod nihilominus significare potest populos, ut in arte grammatica, & sequitur tunc sub se, ut sit sensus, qui comminuit seu conterit populos sub se, sic enim adnotatio quæ dicitur massora indicat. Hieronymus uertit: qui subiecit populos mihi, ab eo deriuata: 3. Regum 7. Et subter leones & boues quasi lora ex ære dependentia, quod hebraice sic legitur. Et subter leones & boues lora opere extenso seu tentificato. Inde פללי pallium dicitur eo quod extendatur super homines: Canticorum 5. Tulerunt pallium meum, sed uerius significatur sindō quam super caput expandunt mulieres.

* פרה Præfuit, dominabatur: Psalmo 110. Dominare in medio inimicorum tuorum; & Genesis 1. Dominamini piscibus maris: & Numeri 24. De iacob erit qui dominetur. Aliud significatū, sumere. Iudicum 14. Quem cum sumpsisset in manibus: & caue ne decipiaris similitudine literarum cum præcedenti uerbo paulo superius: descenditq; & locutus est mulieri; nam istic iod est litera substantialis, hic uero iod est litera accidentalis.

* נחם Nutauit dormiendo, uel stupore cecidit, uel attonitus lapsus est: Danielis 8. Cumq; loqueretur ad me collapsus sum pronus in terram; & longi. Et dormiebat sopore graui, rectius sic, & dormiebat & nutauit. Inde נחמתי somnus, dormitio, sopor: Iob 4. Quando solet sopor occupare homines: & Genesis 2. Immisit dominus deus soporem in Adam.

* נחם Persecutus est: Exodus 14. Et persecutus est filios Israël: & Psalmo 34. Inquire pacem & persequere eam.

* נחם Formidauit, territus est, expa-

uit timuit: Isaiæ cap. 44. Ne timeatis neque formidetis.

* נחם Excelluit, superbiuit: Psalmo 90. Et amplius eorum labor & dolor: rectius hebraice sic. Excellētia eorum labor & dolor: & Isaiæ 30. Superbia tantum est quiesce.

* נחם Cannale in quibus adaquatur pecora: Genesis 30. Posuitq; eas in cānālibus ubi effundebatur aqua: & dicitur sic à currendo quod per ea de fontibus currat aqua. Nam thargum pro currendo posuit hoc uerbum. Dicuntur etiam sic traves in domibus quibus currif de altera ad alteram: Canticorum 1. Laquearia nostra cypressina, id est, traves, quidam exponunt cardines in quibus currunt ianux.

* נחם Contendit, litigauit: Iob 39. Nunquid qui contendit cum deo: & Ieremig 2. Propterea iudicio contendam uobiscum. Inde נחם causa, controuersia, lis, contentio, iudicium: Deuteronomij 25. Si fuerit causa inter aliquos: Genesis 13. Et facta est rixa inter pastores: & נחם in alia forma paulo inferius. Ne queso sit iurgium: & Psalmo 55. Iudica domine nocentes me, pro quo Hieronymus rectius, Iudica domine aduersarios meos: & Osee 4. Quia iudicium domino cum habitatoribus terre.

* נחם Præualuit, seu prædominatus est: Genesis 27. Tempusq; ueniet cum excutias & solus iugum eius de ceruicibus tuis, id est, prædominaberis.

* נחם Irrigauit, cōpluuuit, inebriauit: Isaiæ 55. Sed inebriat terrā: & eisdē 58. Et erit quasi hortus irriguus: & Ieremix 31. Quia inebriauit animā lassam. Hinc נחם pro נחם irrigatio, Iob 37.

דילטא׳ Dilatauit: translatio nostra uertit respirauit: Iob 32. Loquar & respirabo paululū: Hebræi sic, Loquar & dilatabitur mihi. Nam pectoris latitudo respirationi plurimū seruit atq; spiritui humano. Sic 1. Regum 16. & resocillabatur Saul, id est, respiraui latiore pectore. Inde דילטא׳ spiritus ut in eodem loco. Recedebat enim ab eo spiritus malus. Significat etiam uentum seu flatum. Iob 1. Repente uentus uehemens irruit. Numeri 16. Fortissime deus spirituum omnis carnis. Et scripsit sapiēs rabi Iacob filius Eleazar, quod ab hoc uocabulo denominentur naues דילטא׳ eo quod uento ducantur. I. Isaiæ 43. Et detraxi uestes uniuersos, uoluit dicere, naues omnes: sic etiam significatur pala seu uentilabrum quo fruges ad uentum purgantur דילטא׳ Isaiæ 30. Sicut in area uentilatum est, Hebræi sic, quod uentilat in pala & uentilabro.

דילטא׳ Extulit, leuaui, exaltaui: Psalmo 56. Exaltare super cælos deus: & quādoque sine uau. Deuteronomij 22. Manus nostra excelsa: quandoq; aleph loco uau. Zachariæ 14. Et exaltabitur & habitabitur in loco suo. Inde per prepositionē mem דילטא׳ altum: Psalmo 68. Ascendisti in altum, & cetera deriuata cum literis accidentalibus & appensilibus, inde דילטא׳ oblatio spontanea rerum quæ in altum suspēduntur in templis, quam greci appellant anathema, translatio nostra dixit primitias. Exodi 25. Ut tollant mihi primitias: rabi Salomon cū Onkelo chaldæo exponit separationem seu segregationem, id est, deuotionem & destinationē: sic enim dicere solemus de ijs qui destinantur & deuouentur ad aliquē usum: ut Paulus ad Romanos, segregatus in E-

uangelium dei, hoc est, deuotus & destinatus ad usum euangelij. Vocatur item coralius דילטא׳ quod translatio nostra uertit excelsa. Iob 28. Excelsa & eminentia, uide supra in algabis.

דילטא׳ Malum fuit, ac si uno uerbo dicere liceret absolute, malauit. Numeri 11. Sed & Mosi intolerāda res uisa est: uerbum ē uerbo sic, Et in oculis Mosi malū fuit: per camez siue uau loco holem. Omnia inde deriuata ut דילטא׳ & דילטא׳ significant malum, triste, malignū, turpe. Aliud significatum iubilauit, taratantarizauit. Numeri 10. Si autem prolixior atq; concisus clangor increpuerit, uerbum ē uerbo sic, Et clangetis taratantara, & infra. Et non concile uulabunt, rectius sic, & non taratantarizabitis, hoc est, non iubilabitis, à iobel dictum nō à iubilo. Sic Sophoniæ 3. Iubilā Israhel. Aliud significatum דילטא׳ proximus, amicus. Isaiæ 41. Vnusquisq; proximo suo auxiliabitur: & Pro uerbiorum 27. Amicum tuum & amicū patris tui ne dimiseris: & sic reperitur cauta epenthesis in iod. Item aliud significatū, frangere: Psalmo secundo. Reges eos in uirga ferrea: rectius sic, Franges eos. Rabi Salomon exponit דילטא׳ id est, cōteres siue confringes eos. Hieronymus apte uertit, franges eos.

דילטא׳ Contremuit, commotus est, mobilitauit, fractum est. Ezechielis quadagesimo septimo. Et folia eius ad medicinam; rectius, ad motionem, infirmitatem, plagam & fracturam scilicet tollendam atq; reparandam, hoc est, quod plagam restituat. Vnde legitur Iob uicesimo sexto. Columnæ cæli contremiscunt, scilicet frangendæ: ubi significat motionē. Item secundo Regū uicesimo quarto.

diligere, amare, Psalmo 18. Diligam te domine fortitudo mea; & hoc discitur ex thargum. Aliud significatū per sex puncta מרחק matrix, uterus, uulua, Exodi 34. Omne quod aperit uuluum; & Psalmo 110. Ex utero ante luciferum. Aliud significatum מרחק mulier, iuuenula, femina. Iudicum quinto. Et pulcherrima feminarum eligitur ei; rectius uerbū ē uerbo sic, Nunquid inuenient, diuident spolum, mulierē, duas mulieres per caput uiri, id est, unicuique uiro in prędam dabit iuuenula uel duę iuuenulę, sic David Kimhi in commentarijs super quatuor. Aliud significatum מרחק Porphyrion auis. Leuitici undecimo. Etonocrotalū & porphyriomem.

* מרחק Mobilitauit, cōmotum est, mouitabat, absolute: Ieremię 23. Cōtremuerunt omnia ossa mea, rectius secundum Septuaginta, Cōmota sunt; & proprie significatalem motionem qualem peragit miluus aut alia auis pendens in aëre cum furtim descendendo cupit pręde incumbere, quod aperte indicat uersilus Deuteronomij 32. Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos & super eos uolitat; & Genesis primo. Et spiritus dei ferebatur super aquas: uerbum ē uerbo sic, Et spiritus dei mouitans seu uolitans aut uelutans super faciem aquarum.

* מרחק Abluit, lauit: Isaia 4. Si abluerit dominus sordem; & Exodi 29. Cumq; laueris patrem cum filijs suis aqua: uerbū ē uerbo sic, & lauabis eos aqua. Inde מרחק quod nos legimus Psalmo sexagesimo. Moab olla spei meę, rectius uertit Hieronymus, Olla lauacri mei.

* מרחק Elongatum est, longinque fuit: Isaia 59. Propter hoc elongatum est

iudiciū à nobis. Inde nomen מרחק Psalmo 10. Ut quid domine recessisti longe; & in alia forma uerbum Iosue octauo. Nec longius recedatis, & in alia forma longinquus: Iosue nono. De terra longinqua uenimus, & sic de alijs deriuatis. In מרחק longinquum: Isaia 13.

* מרחק Eructauit, produxit, promouit: Psalmo 45. Eructauit cor meum uerbum bonum; significat & cata prothefin mem & paragonem thau מרחק caldarium, uel secundum nostram translationem craticulam: Leuitici 2. Si autem de craticula fuerit sacrificium.

* מרחק Tremulus uel tremor: Ieremię 40. Tremor apprehēdit eā, & significat sicut retheth, & scribitur sex punctis.

* מרחק Viridauit, humectauit: Iob 8. Humectatus uidetur antequam ueniat sol; & eiusdem 24. Quos imbres montium rigant.

* מרחק Extenuatus est, cōsumptus est: Iob 33. Consumpta est caro eius.

* מרחק Intremis, fidit, dissecuit, colliſit, allisit: Isaia 13. Infantes eorum allidentur in oculis eorum; & paulo inferius. Sed sagittis paruulos interficient.

* מרחק Olfecit, odorauit: Psalmo 114. Nares habent & non odorabunt; & Iob 39. Procul odoratur bellum; & Genesis 8. Odoratusq; est dominus odorem suauitatis. Aliud significatum מרחק mola ex superiore & inferiore lapide cōstructa, propterea est pluralis numeritatum. Deuteronomij 24. Non accipies loco pignoris superiorem & inferiorem molā, quamuis inferior lapis solum hoc uocabulo nominetur, nam superior à currendo dicitur currus; & Isaia 47. Tolle molam & mola farina.

* קק Vacuum, inane; Genesis quatragesimo secundo. Cum frumenta esfunderent singuli repererūt in ore sacco- rum ligatas pecunias: uerbū ē uerbo sic, Illi euacuantes saccos suos & ecce unusquisq; colligatura in sacco suo. Et Psalmo secundo. Et populi meditati sunt inania: & Ecclesiastis undecimo. Si repletæ fuerint nubes imbrē super terram effundēt, id est, euacuabūt, & Canticorum primo. Oleum effusum nomen tuum, id est, euacuatum. Est autem illic nomen adiectiuū per præpositionē thau scriptū תהו non obstante quod ultima notetur per patha. Aliud significatum תהו euaginare. Leuitici uicesimo sexto. Et euaginato post uos gladium, & sic significat arma parare atq; educere ad prælium.

* רר Statuit, fluxit; Leuitici decimo quinto. Adhæserit carni eius atq; concreuerit fœdus humor, ubi translator iterum recessit à uerbis ut sequeretur flosculos dicendi, pro illo scatente humore saluam legimus primo Regum uicesimo primo. Desuebantq; saluę eius in barbam.

* רר Extenuauit, molliuit, molli-
cauit, leniuit, tenerum fecit; Psalmo quin-
quagesimo quinto. Molli sunt sermo-
nes eius super oleum, id est, tenera uerba
fecerūt. Inde רר tener & tenellus. Gene-
sis decimo octauo, uitulum tenerum
& optimum: & Proverbiorum quarto.
Tenellus & unigenitus: & Genesis uice-
simonono. Et Lia lippis erat oculis: debu-
it dicere teneris oculis, & uerbum iterū
Deuteronomij uicesimo. Non pertimes-
cat cor uestrum, rectius, non mollescat,
hoc est, ne mollescatur cor uestrum: &
sic cetera deriuata.

* רבב Vectus est, equitauit, se rebat

tur seu latus est, insidit tertiæ coniugatio-
nis, portatus est. Numeri 22. Nonne ani-
mal tuum sum, cui semper sedere consue-
uisti; pro qui insedisti super me. Inde no-
mina רבב & רבב equitatus, & cur-
rus, & omnis uectura. Canticorum 1. In
curribus Pharaonis. Inde dictus est ascen-
sor רבב qui uehitur. Exodi 15. Equum
& ascensorem: & Psalmo sexagesimo
octauo. Qui ascendit super cælum; multa
transumptiue inde deriuantur quæ per
teipsum uidebis.

* רכל Negociatus est, mercimoni-
auit, seu mercatus est. Ezechielis decimo
septimo. In urbe negociatorum posuit il-
lam. Et Nehemij tredecimo. Et inanse-
runt negociatores & uendentes uniuersa
uenalia foris Ierusalem. Dicitur etiam
sic רכל aromatarius, pigmentarius, un-
gētarius, apothecarius; Canticorum ter-
tio. Vniuersi pulueris pigmentarij. Aliud
significatum רכל fraudulentus susur-
ro, delator; Leuitici decimonono. Non
eris criminator nec susurro in populis,
& Proverbiorum undecimo. Quiambu-
lat fraudulenter.

* רכס Mons altissimus, uel altius
domontium; Isaiæ quatragesimo. Et as-
pera in uias planas. Inde deriuatur uer-
bum quod significat eleuare seu sursum
trahere, fortificare. Exodi uicesimo octa-
uo. Et stringatur rationale annulis suis
cum annulis superhumeralis rectius sic
uerbum ē uerbo. Et eleuent seu sursum
trahāt rationale de annulis suis ad annu-
los ephod, scilicet quod supra illuderit.

* רכש Animal quoddam celerissi-
mum uecturæ ac equitatu aptum; quidā
putāt mulos esse, alij camelorum genus,
alij dromedarios, translatio nostra habet
uereda

ueredarios; Esther 8. Et misse per ueredarios qui per omnes provincias discurrentes: sed translator iterum rhetorico more orationis ornatum sequens uerba dimittit; sic enim hebraice legitur. Et misse sunt epistolę per manum cursorum in equis, equitantiũ uelocissimos equos; dromedarios, pullos mulorum, ut sit figura articulus: & iterum Michę 1. Tumultus quadrigę stuporis habitati Lachis: nescio quid dicere uoluit, sed hebraice sic legitur. Liga currũ ad equum uelocissimũ, quę habitas Lachis. Aliud significatum רכב omnis substantia bonorum quę possidentur ab homine generaliter siue in rebus immobilibus seu mobilibus ac se mouentibus; Genesis 14. Da mihi animas cętera tolle tibi, id est, da mihi homines, substantiam bonorum sume tibi, & sic significat opulentiam & diuitias.

* רם Exaltauit, sublimauit: Iob 22. Et super stellarum uerticem sublimetur, rectius sic, Et cerne cacumen stellarũ quod exaltatę seu sublimatę sunt, & Ezechielis 10. Et eleuata est gloria domini super Cherubim, & inde nomen רם Psalmo 113. Excelsus super omnes gentes dominus: & sic in alio significato cata paragogen nun רמון malum punicum siue pomum gratum, Canticorum 4. Sicut fragmẽ mali punici. Aliud significatum רמס uermis; Iob 21. Et uermis operiet eos. In alio loco interpretatur tineæ. Isaię 14. Subter te sternetur tineæ. Aliud significatum רמס & רמיה fraus & dolus. Prouerbiorum 26. Ita uir qui fraudulenter nocet amico suo: & Osę 7. Quasi arcus dolosus, aliud significatum רמס iacere siue iactare. Exodi 15. Equum & ascensorem deiecit in mare. Vnde quidam præ-

cedentem Osę uersiculum exponunt de arcui aculorum.

* רמס Lancea, pugio, hasta; Numeri uicesimo quinto. Et arrepto pugio, ne ingressus est posiuirum; & Ieremię 46. Polite lanceas.

* רמס Mulus magnus ex equa natus; Esther octauo, ueredarios &c. ubi dicitur rectius, Mulos iuuenes pullos equarum.

* רמס Conculcavit; Psalmo 91. Conculcabis leonem & draconem; & Ezechielis 26. Conculcabit omnes plateas tuas: & inuenitur per sin in fine loco samech consimilis quasi significationis. Genesis septimo. Consumpta est omnis caro quę mouebatur super terram. Inde repere, reptare, & reptile, & alia deriuata. Item רמס conculcatio; Isaię quinto.

רם & רם Exultauit, iocundatus est, factus fuit, letatus est, uasfredixit: & quia aperit se homo in scõmatis iocis & uasfredixis, ideo puto translationẽ nostrã aperiri, hoc est, dissolui in iocos interpretatã. Isaię 35. Et aperta erit lingua mutorũ: sic Psal. 51. Exultabit lingua mea iusticiam tuam. Zacharię secundo. Lauda & lætare filia Sion: rectius secundum Septuaginta. Lætare & gaude filia Sion: omnia deriuata, ut sunt רם & רם significant leticiam uocalem & clamorem letum, Aliud significatum רם noctua seu alia auis nocturna quę uociferat huhu, nostra translatio uertit struthionẽ; Iob 39. penna struthionis.

* רם Prepositione aleph & cata paragogen thau significat leporem; Deuteronomij decimo quarto. Camelum leporem & cherogylum: mendosi libri nostri habent chirogrillum.

* רם Stilla, gutta; Canticorum 5.

Kk 3 Et cin

Et cincinni mei guttis noctium, id est, stil-
lis: sic enim thargum exponit. Aliud si-
gnificatum rima, fissura, Amos sexto. Et
percutiet domum maiorem rimis: nam
ruinis menda est.

* פָּרָה Frenum, capistrum: Isaïe tri-
cesimo. Et frenum erroris quod erat in
maxillis populorum: & Psalmo tricesi-
mo secundo. In camo & freno.

* עָרַב Esuriuit, Psalmo tricesimo.
4. Diuites eguerunt & esurierunt: &
Isaïe quadragesimonono. Non esurient
neq; sitient. Inde nomen עָרַב Genesis
quadragesimo primo. Et in uniuerso or-
be fames præualuit.

* רָעַר Tremuit Psalmo 104. Qui
respicit terram & faciem tremere. Inde
nomen רָעַר & רָעַר Exodi 15. Robu-
stos Moab obtinuit tremor.

* פָּאֵר Paut, rexit gregatim, scilicet
ut pastor: Ieremię quinquagesimo. Et pa-
scetur Carmelus & Basan: & Isaïe 5. Et pa-
scentur agni iuxta ordinem suum. Inde
nomen פָּאֵר Psalmo uicesimo tertio.
Dominus regit me & nihil mihi deerit,
quod Hieronymus multo rectius uertit
sic, Dominus pastor meus: & Canticorū
primo, ubi pascas: & infra. Et pascet ho-
dos tuos iuxta tabernacula pastorum: qđ
per licentiā quandoq; deponit mem plu-
rale, ut Isaïe tricesimo octauo. Quali ta-
bernaculum pastorum: potest tamen in-
terpretari, quasi tabernaculum pastoris,
ut sit iod finale loco he, ut in grāmatica.
Inde פָּאֵר pascua & alia deriuata. Aliud
significatum, in uanum laborare, fru-
stra absumere, affligere, defatigatio. Ec-
clesiastis primo. Vanitas & afflictio spiri-
tus: & infra. Labor & afflictio spiritus, id

est, absumptio spiritus: sic Osee 12. Ephra-
im pascit uentos, rectius, Ephraim fru-
stra absumit uentum, eo quod non iuuat
tur neq; alitur ex eo. Aliud significatum
פָּרָה amicus. Leuitici decimonono. Dili-
ges amicum tuum sicut teipsum: simili-
ter פָּרָה amica. Canticorum secundo.
Amica mea formosa mea. Aliud signifi-
catū פָּרָה uoluntas, cogitatio: Psalmo
centesimo tricesimonono. Intellexisti co-
gitationes meas delonge. Aliud signifi-
catum conquassare, conterere, cōfringe-
re. Ieremię secundo. Constuprauerunt
te usq; ad uerticem: rectius interpretatur
Nicolaus de Lyra confregerunt te: huic
simillime quidam Hebræorum exponūt
uersiculum Iob uicesimo quarto. Pascit
sterilem quæ non parit, sic: Conquassat
& confringit sterilem quæ non parit &
uiduæ non benefacit: sed rabi Salomon
exponit de duabus uiduis, una quæ ha-
bet liberos eget & esurit, altera quæ non
habet liberos pascitur & lætatur. Item
Micheę quinto. Et pascet terram As-
sur in gladio, rectius sic: Et confringent
seu conquassabunt terram Assur gladio.

* רָעַר Tremor, fremitus, tumultus,
translatio nostra diuersimode uertit
crapulam, compunctionē, soporem: Za-
chariæ 12. Superliminare crapulæ omni-
bus populis: pro quo Septuaginta. Super-
liminaria quæ mouentur, intelligo quæ
tremunt: & Nahū 2. Et agitantes cōso-
piti sunt, pro quo Septuag. timebunt: &
Psal. 60. Potasti nos uino cōpunctionis:
pro quo Hieron. uino cōsopiente, sed prietas
huius uerbi est fremere & tremere. Aliud
significatū רָעַר mitra adorna-
ta monilibus. Isaïe 3. Armillas & mi-
tras & discriminalia: magistri Hebræorū
dicunt

dicūt esse uela mulierū, quibus orientales solēt caput obnubere ne facies uideant.

* **עצב** Tumultuauit, indignatus est, fuit, motauit, contremuit. Ezechie. 27. Motauerunt uultus, non mutauerunt, ut quidam mendosi codices habent, quasi diceret indignāter detestati sunt, ab eo sci licet motu tumultus atq; tremore; translationes nostræ uerbum hoc ad tonitrua transumpserunt, 1. Paralip. 16. Tonet mare & plenitudo eius. pro cōtremiscat: nō enim Neptuni sed Iouis tonare est. sic 2. Reg. 22. Tonabit de celo dñs, & Psalm. 18. similiter. Inde nomen **עצב** Iob 26. Quis poterit tonitruum magnitudinis eius inueniri: potius dixisset fulgur, nā tonitru non cernitur, sed rectius hebrei sic: Et tumultum seu indignationem fortitudinis eius quis intelliget?

* **עצב** Virescebat, uiridis fuit, & nō crebescit in usu nisi per duplicationem nun finalis. Cantic. 1. Lectulus noster floridus, uiridibus obductus. Inde nomen **עצב** Psalm. 52. Ego autē sicut oliua fructifera, p quo rectius interpretat Hiero: in suo psalterio. sicut oliua uirens.

* **עצב** Stillauit, rorauit. Prouer. 3. Et nubes rorē concresecunt. rectius sic. Et nubes stillabunt rorem, & Psalm. 65. Et Ecce campi tui replebunt ubertate, pinguescent speciosa deserti: sed rectius uenit Hieronymus rorabuntur pinguedine, hoc est, stillabunt.

* **עצב** Detriuit, cōtriuit, dissipauit, cōfregit, perdidit. Exodi 15. Dextera tua percussit inimicū, id est, cōfregit perdidit. Iudic. 10. Afflicti sunt ac uehementer oppressi, id est, detriti, dissipati acque confracti sunt.

* **עצב** Concussit, impetuose cōmo-

uit, tremuit. Ezech. 38. Et cōmoue būtur à facie mea pisces maris. & eiusdem 26. Cōmoue buntur insulæ. & uerbū transitiuū Iob 39. Nūquid suscitabis eum quasi locustam, pro, commouebis eum. Quotiens aut reperitur significare augmentū & multiplicationē, cōtingit illud per metathesin literarum. Hinc nomen **עצב** commotio: Ezechielis 3.

* **עצב** Restituit, integrauit, sanauit, medicauit. Isaie 6. Et cōuertatur & sanem eum. Ieremię 17. Sana me domine & sanabor. & Genes. 20. & sanauit deus Abimelech. Inde **עצב** medici & unguentarii. Gen. 50. Præcepitq; seruis suis medicis, ut aromatibus condirent patre. Inde nomen **עצב** & **עצב** medicina, sanitas, &c. Iere. 46. Frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi, quandoq; mutatur aleph in he & idem significat. ut Iere. 3. Cōuertimini filij reuertētes & sanabo auersiones uestras, quāuis in multis tam impressis quā scriptis codicibus inueniatur scriptū in eodē loco per aleph, tamē in libris castigatis additur massora quæ indicat ibi scribendū per h. Item 2. Paralip. 7. Et sanabo terram eorū, id est, restitua. Aliud significatū **עצב** gigantes, homines robusti. Deute. 3. Gigantes sicut Enakim: aliud significatū mortuus. Psalm. 82. Aut medici suscitabunt & cōfitebūtur tibi. pro quo Hieronymus: & gigantes resurgēt, sed rectius sic: aut mortui resurgēt et laudabūte. sic Prouerbi. 21. Vir qui errauit in uia doctrinæ in cœtu gigantum comorabitur, rectius sic, in congregatione mortuorum morabitur.

* **עצב** Paulimentaui, strauit. Iob 41. Et sternet sibi aurum quasi lutum: rectius sic, Sternet aurum super lutum. Inde

nomen **קנח** Cantic. 3. Reclinatorium aureum, pro, stratum aureū. Aliud significatum cōfortare, stipare. Canticorum 2. Stipate me malis.

* **קנח** Refedit, quieuit. Iudicum 8. Quod cum locutus esset requieuit spiritus eorum: sic etiam Ionathas chaldæus exponit. Inde nomē **קנח** impotēs, infirmus, et debilis, eo q̄ facile quiescat. Numeri 13. Vtrum fortis sit an infirmus: & passiū legitur Exodi 5. Vacant enim & iccirco uociferantur, quasi dicere liceret, quietificantur ipsi; & inuenitur quādoq̄ aleph pro he finali, ut Ecclesiā. 10. Quia curatio faciet cessare peccata maxima, rectius sic, Impotētia deprimit peccata magna. Significat & dimittere, deponere, relinquere 2. Regū 24. Contine manum tuam; rectius sic, Fac quiescere manū tuam, uel potius dimitte manum tuam.

* **קנח** Ambulauit, cucurrit, incessit. Psalm. 68. Vt excludant eos qui probati sunt argento; translationes huius uerbi sunt uariæ & obscuræ. Hiero. uertit calcitrantes contra rotas argenteas; rabi Salomon exponit quod non occurrant unicuiq̄ homini sed tantum ei qui faciat ad eos currere argentū, uel aliter, quod nemmo placeat eis nisi cui placet argentum. Et inuenit quādoq̄ per sin loco samech scriptum.

* **קנח** Ratis 2. Paralip. 2. Et applicabimus earatibus per mare in Iope.

* **קנח** Iunctus, innixus, cohrens, conglutinator est. Canticorum 8. Innixa super dilectum suum.

* **קנח** Fœditas, cœnum, translatio nostra uertit conculcationem. Isaie 57. In conculcationem & lutum.

* **קנח** Stabulum iumentorū; trans

latio nostra uertit præsēpe. Habacuk 3. Et non erit armentum in præsēpibus,

* **קנח** Collisit, contriuit, destruxit, confregit, perdidit, oppressit. Amos 4. Et cōstringitis pauperes, & 1. Regum, 12. Si oppressi aliquem.

* **קנח** Saltauit, insultauit, exultaui, lasciuiauit. Psalm. 68. Vt quid suspicamini montes coagulatos; rectius sic, quare saltatis montes coagulorum?

* **קנח** Voluit, placuit. Psalm. 102. Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius, & Psalm. 149. Quia beneplacitū est domino in populo suo. & inde nomen **קנח** beneplacitū, uoluntas, beneuolentia. Psalm. 30. Et uita in uoluntate eius. Aliud Leuitici 26. Tunc placebūt terræ sabbata sua, id est, tunc perficiet, exequetur seu complebit terra sabbata sua, scilicet restantia quæ uos non compleuistis. Aliud significatum, conuersari. Psalm. 50. Videbas furē currebas cum eo; pro, conuersatus es cū eo; & inuenitur per aleph in fine loco he, significatq̄ procedere seu ire. Ezechielis primo, Et animalia ibant & reuertebantur.

* **קנח** Occidit. Dente. 4. Qui occiderit nolens proximū suum. Inde **קנח** occisor, homicida, ut ibi; & eiusdem 19. Qui propter homicidium profugus est, & hæc erit lex homicidæ.

* **קנח** Perforauit. Exodi 21. Perforabisq̄ aurē eius subula seu perfoliorio instrumento. sic habes uerbum & **קנח** nomen.

* **קנח** & **קנח** Carbo uicinus de pruna, quem translatio nostra calculum uocat. Isaie 6. Et in manu eius calculus quē forcipe tulerat de altari. & 3. Regum 19. Et ecce ad caput suū subcinericius panis,

rectius

rectius sic. Placenta carbonum. Aliud significatum pauimentū. Ezechielis 40. Et pauimentum stratum lapide in atrio. & Ester 1. Super pauimentum smaragdino & pario stratum lapide. Inde uerbum חרצת medio. charitate constrauit, recte sic: Interius pauimentatur amor.

* חרץ Quippe, nempe, uerumtamē, tantūmodo, forsitan. Deutero. 3. Solus quippe Ogr rex Basan, P̄sal. 32. Verumtamen in diluuiū aquarum multarum. & Isaie 28. Tantūmodo sola uexatio intellectum dabit auditui. & Genes. 20. Forsitan non est timor dei in loco illo: & sic uarie intelligitur significatū eius secundum quod orationi cuiq; applicatur, quemadmodum aliorum significatiuorum.

* חרץ & חרץ Consumptus, exhaustus, tenuis, miser, macilētus. Gen. 41. Et ecce has sequebantur alie septē boues in tantum macilētę. & sic deinceps ubi iterum translator plus oratoris quam interpretis fungitur munere, & à tenuitate dicuntur sic חרץ חרץ lagana, crustulę, placētę tenues. Exodi 29. Lagana quoq; azyma oleo lita. Aliud significatū חרץ temporis capitis. translatio nostra habet gena, eo q̄ ibi sit tenuitas carnis. Cantic. 4. Sicut fragmē mali punici ita genę tuę. Aliud significatū spueri, sputū, saliuā. Deuteronomij 25. Et spuet in faciem eius. & Leuit. 15. Si saliuam huiuscemodi homo iecerit. & Iob 30. Et faciē meam conspuer non uerentur. & eiusdem 7. Ut glutinam saliuam meam.

* חרץ. Putruit. Isaie 40. Forte lignū imputribile elegit artifex. & Prouer. 10. Et nomē impiorū putrefcet: & inde חרץ nomē putredo, caries. Iob 13. Et quasi putredo consumpti sunt. & eiusdem 41. &

lignum putridum æs.

* חרץ Exliuit, saltauit, exultauit. P̄sal. 114. Montes exultauerūt ut arietes. & Ecclesiastis 3. Tempus plangendi & tempus saltandi. & uerbum graue חרץ Isaie 13. Pilosi saltabunt ibi.

* חרץ Condiuit, pigmētauit, coxit, unguentariorū more cōmiscuit, uel sic ut apothecarij solent composuit. Exodi 30. Homo quicunq; tale cōposuerit. Inde nomē חרץ ut ibi, unguentū compositū opere unguentarij. Item thymíama cōpositū opere unguentarij. & Cantic. 5. Consiť à pigmētarijs. Omnia deriuata significat aromatica cōdimēta medicorū seu apothecariorū. Hinc חרץ aromatarius.

* חרץ Acupinxit, imaginibus intexuit, polymitaui, & si dicere liceret, textipinxit. P̄sal. 132. Et substantia mea in inferioribus terrę. Hiero. Imaginatus sum in nouissimis terrę: uoluit dicere, cōtextus sum in inferioribus terrę, id est, in matrice. & Exodi 26. Coccoq; bistincto & bisforetorta opere plumario: rectius, opere acupictorio siue textorio. Inde חרץ uestis imaginibus intertextis seu uestis discolor & polymita, ut Ez ech. 16. Et uestiue discoloribus: & infra, Et sumpsisti uestimenta tua multicoloria. Iudic. 5. Vestes diuersorum colorum Sisarę traduntur in prędam, & suppellex uaria ad ornanda colla cōgeritur: rhetorica interpretatio.

* חרץ Expandit, extendit. Isaie 44. Stabiliens terrā & nullus mecū, pro, expandens seu amplians: & 2. Regum 22. Comminuam eos atq; confringam, pro, atq; dissendam & extenuabo eos calcando. Inde nomē חרץ expansio seu extensio, quod firmamentum nominamus. Gen. 1. Fiat firmamentū. Sic Nume. 16.

Et pro

Et producat ea in laminas: & infra, et pro duxit ea in laminas, id est, tundendo amplians & extendens scilicet malleo. Illud autē quod legitur Ezech. 6. Et allide pedem tuū, potest exponi, calca pede tuo, scilicet extendendo puluerem seu lutum quod sub pede est.

* **פָּרַץ** Perijt, depauperatus est, ad summam miseriam redactus est, neutro passiuē: Malachiæ primo, quod is dixerit Idumæa, destructi sumus, id est, secundum David kimhi in cōmentarijs, pauperes et miseri sumus; ex quo intelligitur id quod legitur Ieremie 5. Et conteret urbes munitas tuas, id est, de paupabit atque perdet. Aliud significatum per præpositionem **תַּחַת** & **הֵרֶק** in fine **פָּרַץ** lapis preciosus, quē translatio nostra hyacinthum nominat, Canticorum quinto. Plenæ hyacinthis: alio in loco traducitur chrysolithus, Danielis 10. Et corpus eius quasi chrysolithus. Significat etiam quandam insulam quæ dicitur Tharsis, longē. Vt fugeret in Tharsis. Ab hoc uocabulo deriuantur pauper & paupertas, & cetera deriuata per apocopen, de quibus supra in **פָּרַץ** dictum est.

* **פָּרַץ** Iussus, mandatū, translatio nostra præceptū uertit & recte, Ezre 3. Secundum quod præceperat Cyrus rex perferum eis. Hinc nomen **פָּרַץ** licentia, facultas, ibidem.

* **פָּרַץ** Significauit, notauit, insinuaui, intimauit, Danielis 10. Annunciabo tibi quod expressum est in scriptura ueritatis, pro eo quod legi deberet, significatum seu notatum est.

* **פָּרַץ** Peccauit, inique egit, impie gessit. Psalmi 18. Nec impie gessi à deo meo. & Ecclesi. 7. Ne impie agas multū;

& in alia forma Danielis 9. Peccauimus iniquitatem fecimus inique egimus. Et nomē **פָּרַץ** iniquus, impius, peccator. Prouerbiorū 11. Impius facit opus instabile: & Psalm. 50. Peccatori autem dixit deus: & prima per segol **פָּרַץ** peccatū, impietas, Ecclesiasticus 8. Neque saluabit impietas impium: cui sepe additur he in fine sēminini generis **פָּרַץ** Zachariæ 5. Hæc est impietas.

* **פָּרַץ** Carbo ignitus, teda uel lampas. Canticorū 8. Lampades eius ut lampades ignis atque flammarum: Hebræi exponūt ut carbones, sed capitur quādoque prodemone urente, Habacuk 3. Egredietur diabolus ante pedes eius: alij traducunt pestilentiam quæ suo ardore interficit, alij febrem intensam, quod idem est. Aliud significatum ferrum acutum in capite sagitte, sed Hieronymus pinnas arbitratu esse in posteriore sagittarum parte quæ ipse uolantia uocat. Psalmi 76. Ibi confregit potentias arcum, pro quo Hieronymus: Ibi confregit uolantia arcus, Hebræi uero, Ibi cōfregit aculeos arcus.

* **פָּרַץ** Rete proprie, & ab alijs uocatur laqueus. Iob 18. Immisit enim in rete pedes suos. & Psalm. 57. Laqueum parauerunt pedibus meis. Osee 7. Et cū profecti fuerint expandā super eos rete meum. & Exodi 27. Craticulamque in modū retis geneam.

* **פָּרַץ** Tremor. Osee 13. Loquente Effraim horror inuasit Israël.

* **פָּרַץ** & **פָּרַץ** Bulliuit, elocauit, efferuendo coxit. Ezechielis uicesimo quarto. Efferbuit coctio eius.

* **פָּרַץ** Iuniperus 3. Regum 19. Et sederet subter unam iuniperum: alij exponunt genestam. Aliud significatū ligare.

Micheę

Micheę primo. Tumultus quadrigę: re-
dius sic, Liga quadrigam.

* פרי Clausura, catena, conclusio.
Ezechielis 7. Fac conclusionem. & illud
quod legitur Ecclesiasticus 12. Antequam
rumpatur funiculus argenteus, legut alię
sic: Quousq; non catenabitur funiculus:
sic Nahū 3. Et omnes optimates eius con-
fixi sunt in compedibus, id est, catenati
sunt seu clausi.

ישמח ירחו בברעשי

שש Byssus, pannus lineus. Exodi
25. Et byssum & pilos capra-
rum: & eiusdem 27. & bysso retorta. &
Genes. 41. uestiuit eum stola bisina.

* שש In sex partes diuisit, quasi di-
cere liceret, sextauit, sicut dicimus deci-
mauit. Ezech. 45. Et sextam partem ephi
de coro hordei: uerbum ē uerbo sic, & se-
xtabitis ephi de mensura hordei. Patitur
quādoq; epenthesin aleph. Itē nomē sex
שש & שש Exodi 16. Sex diebus col-
ligite, & inde deriuata ut in grāmatica.

* שש Lilium, uiola, rosa. Cantico-
rum 2. Ego flos campi & lilium conualli
um: & ibi, sicut lilium inter spinas: & si-
cut Rhodus à rosa & Florentia à flore, sic
Sufan ciuitas regalis et electa. Ester secun-
do. Erat uir Iudęus in Sufis ciuitate.

* שש Color rubeus & illustris ex
terra rutila cōfectus, quo usi sunt ueteres
ad splendorem pictoribus ad penicillum
apertus, à Sinope urbe dictus Sinopsis ubi
foditur, ut scribit Plinius naturalis histo-
rię libro 34. cap. 6. Est autē Sinope, Ste-
phano Byzantio de urbibus authore, ci-
uitas splēdidissima Pōni, à Macritio Coo-
statuta, & scribitur prima uocabuli Sinop-

pis per iota, habetq; penultimā longam.
De isto colore loquitur Ieremias cap. 22.
Et facit laquearia cedrina pingitq; sinopi
de. Rabi David kimhi in libro de radici-
bus dicit significare minium.

* שש Haurit. Isaie 12. Haurietis a-
quas in gaudio. & Gen. 24. Ut hauriret
aquā & hausit omnibus camelis dedit,

* שש Rugiuit. Amos 3. Leo rugi-
uit, quis non timebit: & paulo superius:
nunquid rugiet leo in saltu: & Psalm. 36.
Rugiebam à gemitu cordis mei. Hinc
nomen שש rugitus.

* שש Conseruauit, deuastauit, de-
solatus est. Isaie 6. Donec desolentur ciui-
tates absq; habitatore. Inde nomē שש
deuastatio, calamitas, desolatio. Psalmo
35. Veniat illi laqueus quem ignorat: pro-
quo rectius Hiero. Veniat ei calamitas:
& uerbum in alia forma שש Genes.
24. Ipse autē contemplabatur: rectus sic,
& uir conseruatus est propter eam: per
metathesin thau & schin literarum, ut in
grammatica. Aliud significatum שש
tumultus, strepitus, sonitus, fremitus.
Isaie 17. Et tumultus turbarum sicut soni-
tus aquarum multarum sonabūt, populi
sicut sonitus aquarū inundantium sona-
bunt. Omnia fremere significant.

* שש Contempsit, spreuit, oppro-
brauit, translatio nostra uertit ambitio-
nem. Ezechielis 16. Filiarū Palestinarum
quę ambiunt te per gyrum: sed Theodo-
tio aliquantulo melius traduxit sic: quę
abominantur te: Hebræi sic, ignominio-
se contemnentes te.

* שש Quęsiuit, petiuit, interroga-
uit. Gen. 43. Interrogauit nos homo. &
Isaie 7. Pete tibi signū à deo. Inde שש
petitio, hoc est, donū, interrogatio, q̄stio.

ut 3.

ut 3. Regum 2. Petitionem unam paruulam deprecor: & quandoq; euanesceat & leph, & nō scribitur, ut 1. Regum 1. Deus Israël det tibi petitionem tuam. Aliud significatum פֶּתִיכָא fouea sepulchrum, infernus. Proverbiorum 30. Infernus & os uulx, id est, sepulchrum siue mors. ut Genes. 42. Deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

* פֶּתִיכָא Quietus & pacatus fedit, reperitur tantum geminato nun finali sic פֶּתִיכָא opulentus, fertilis, exuberans fuit. Ieremix 48. Fertilis fuit Moab ab adulescentia sua. Item Isaie 32. Et in requie opulenta: & paulo superius, Mulieres opulente surgite: & in masculino Amos. 6. Vg qui opulenti estis in Sion, id est, pacati estis.

* פֶּתִיכָא Inorspsit, inglutit, attraxit sicut anhelitū siue aërem, suspirauit, anhelauit. Iere. 2. In desyderio animæ suæ attraxit uentum amoris sui: & Isaie 42. Dissipabo & absorbebo simul. Sic Psalmo 109. Os meum aperui & attraxi spiritum. & Iere. 14. Attraxerūt uentū quasi dracones. Aliud significatū conculcare. Psalmo 56. Miserere mei deus quoniam cōculcauit me homo: quidam Hebræorum exponūt, etiā absorpsit. Aliud significatum, desyderare: Iob 7. Sicut ceruus desyderat umbram. Alij uero secundum primam significationem exponunt sicut ceruus suspirat umbram: sic Ecclesiast. 1. Oritur sol & occidit & ad locū suum reuertitur ibi renascens: quod exponūt sic, Et oritur sol & occidit sol, & ad locum suum anhelans oriturus est illic.

* פֶּתִיכָא Superfuit, reliquus fuit 1. Regum 16. Adhuc reliquus est paruulus & ecce pascit oues: & ab eo uerbū passiuum

פֶּתִיכָא 2. Regum 14. Vt non supersit uiro meo nomen & reliquie super terram: & Isaie 4. Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion. Inde deriuata ut פֶּתִיכָא Sophoni. 3. Reliquie Israël nō facient iniquitatem. Sepe etiam caret aleph, ut פֶּתִיכָא 1. Paralippomenon 12. Sed & omnes reliqui ex Israël uno corde erant. Aliud significatū ultima per zere פֶּתִיכָא carnes uel caro, ci baria, quod translatio nostra uertit mensam, Psalm. 78. Aut portare mensam populo suo: Hebræi legūt, & S. Hiero. carnem: sic etiam exponit rabi Salomon, & ita paulo inferius. Et pluuie super eos sicut puluerē carnes. Aliud significatum פֶּתִיכָא & פֶּתִיכָא consanguineus, propinquus, proximus, Leuitici 18. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat. Aliud significatū פֶּתִיכָא & פֶּתִיכָא alimentum. Exodi 21. Quod si alteram ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias & uestimenta & precium pudiciæ non negabit: uerbum ē uerbo sic, Si alteram acceperit sibi, alimenta, uestimēta & interesse non diminuat. Significat etiam omnem uictum. Deutero. 28. Et benedictæ reliquie tuæ, magistri hebræorum exponunt farinam sabaam. Aliud significatum פֶּתִיכָא cum smol, fermentum, Exodi 12. In die primo nō erit fermentum in domibus uestris, & sic scribitur ultima per holem.

* פֶּתִיכָא Tumidum, eleuatum, tumefactum, tuberculatum: & est species morpheæ. Leuitici 13. Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color: uidetur ab alio uerbo esse deriuatum scilicet פֶּתִיכָא uide supra.

* פֶּתִיכָא Præsegmē lignorum, nostra translatio uertit telas aranearū. Osee 8. Quoniam

Quoniam in aranearū telas erit uiculus Samariæ: alij sic, in scintillas, ut Iob 18. Nec splendebit flamma ignis eius, id est, scintilla. Aliud significatum uertere, circumagere. Ezechielis 38. Et circumagam te, & ponam frenum in maxillis tuis, & infra: Ad terram quæ reuersa est à gladio. & Micheæ 2. Cum reuertatur qui regiones nostras diuidat. Munst. Videtur potius in posteriori significato esse uerbum piel à שׁוּב reuersus est.

* שׁוּב Prædatus est, apprehendit, cœpit, Ieremię quadragesimo primo. Omnis populus quem cœperat Ismaël: & amittit he finale aliquādo, ut Numeri uicesimo primo. Et uictor existens duxit ex eo prædam, ubi in nomine שׁוּב iod ponitur pro he: & sic שׁוּב captiuus captiua. Isaie 52. Captiua filia Sion. Item Numeri 31. Prædam & uniuersa quæ cœperant. Hinc שׁוּב & שׁוּב captiuitas. Aliud significatum שׁוּב lapis preciosus, qui à nobis dicitur achates, sed uernacula lingua turkis uocatur. Exodi 28. In tercio ligurius achates & amethystus.

* שׁוּב Laudauit. Psalm. 145. Generatio & generatio laudabit opera tua: similiter & labia mea laudabunt te, & Psalm. 147. Lauda Ierusalem dominum. Aliud significatum שׁוּב pacare, cōpescere, mitigare. Psalm. 85. Motu aut fluctuum eius tu mitigas. & Psalm. 65. Qui cōturbas profundū maris sonum fluctuū eius, multo rectius uertit Hieronymus sic: Cōpescens sonitū maris, fremitū fluctuū eius.

* שׁוּב Virga, baculus, fustis, tribus, sceptrum, ludicum 4. Et dimidia tribus Manasse: & paulo superius. Singulos de singulis tribubus, & infra pluraliter. Iuxta numerū filiorum Israhel, addendum

est asterisco tribuum, ut silectio: iuxta numerum tribuum filiorum Israhel. Item Exodi 21. Qui percusserit seruū suum uel ancillam uirga. & Psalm. 2. Reges eos in uirga ferrea. Item Genes. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda: sic Psalm. 45. Virga regni tui, id est, sceptrū. Aliud significatum calamus scriptoris, ludicum 5. De Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandū: rectius sic, de Zabulon trahentes calamus scriptoris: Ita Ionathas chaldeus uertit, quasi diceret, de Zabulon uiri sapientes & literati.

* שׁוּב Cancellauit, reticulauit. 3. Regum 7. Et quasi in modum retis & catenarum sibi inuicem miro opere cōtextarum. & 4. Regum 1. Ceciditq; Ochozias per cancellos cœnaculi sui. Nomen שׁוּב cancelli.

* שׁוּב Semita. Psalm. 77. Et semita tua in aquis multis. & Ieremię decimo octauo. Semitis seculi: unde dicitur planta pedis שׁוּב quę facit semitam. Isaie 47. Discooperi humerum, Hebręi sic, ostende pedē siue plantam. Aliud significatum שׁוּב spica. Genes. 41. Septem spicę. & Iob 24. Et sicut summitas spicę conterentur. sic ludicū 12. Dic igitur שׁוּב at ille dixit שׁוּב Aliud significatum, alueus quem fluctus corraserunt, ut Isaie 27. Ab alueo fluminis usq; ad torrentem. & hoc putant illud esse, ludicum 12. Dic schibolet.

* שׁוּב Ornamentum muliebre, & appellant lunulas, Isaie tertio. Et lunulas & torques.

* שׁוּב Septem. Levitici 23. Septem hebdomadas: & infra, Offeretisq; cum panibus septem agnos immaculatos. Inde deriuata ut in grāmatica & frequenti

lectione biblie hebraice. Aliud significatum שָׁפַר iurare, Genesis 25. Iurauit ei Esau. & Deute. 6. Et per nomen eius iurabis. Inde deriuata $\text{שָׁפַרְתָּ$ iuramentum. Iudicum 21. Grandi enim iuramento se constrinxerant; & $\text{שָׁפַרְתָּ$ adiurare. Genesis 24. Ut adiuuem te per deum cœli. Aliud significatum שָׁפַר & $\text{שָׁפַרְתָּ$ saturare & satiare. Deuteronomij 8. Vt cum comederis & saturatus fueris benedicas domino deo tuo. & 1. Paralip. 23. Igitur David senex & plenus dierum, id est, satur diebus. sic 2. Paralip. 24. Senuit autē Ioiada plenus dierum, id est, satiatus ætate. Inde שָׁפַרְתָּ satietas & saturitas, & alia deriuata.

* שָׁפַר Auro ligauit, strinxit, coartauit, Exodi 28. Stringesq; tunicam bisso; & supra, tunicam lineam strictam; & infra. Inclusi auro erunt, quali constricti aureis caprellis: quas uncinos traduxit paulo superius. Facies & uncinos ex auro. Hinc nomina שָׁפַר & שָׁפַרְתָּ inclusorium.

* שָׁפַר Fregit, contriuit, perdidit, destruxit. Isaie 14. Contriuit dominus baculum impiorum, uirgam dominantium. Iere. 19. Et conteres lagunculam in oculis uiro- rum; & infra. Sic ceteram populū istum & ciuitatē istam, sicut cōteritur uas figu- li; & transumitur pro tribulatione & cō- sternatione. Psal. 51. Sacrificium deo spi- ritus cōtributus, id est, animus fractus & consternatus, sic transumptiue dicitur de uiro, qui de uirginat uirginem fractis claustris ut pariat. Isaie 66. Nūquid ego qui alias parere facio nō pariam; & sic no- minatur matrix siue uulua parientis mul- tieris שָׁפַר ab apertura & fractura. O. seæ 13. Nunc enim non stabit in contri- one filiorum; quod uerbū ē uerbo sicile,

gitur. Quoniam tempus nō stabile in ma- trice seu uulua filiorum. Aliud significa- tum שָׁפַר annona & prouentus alimen- torū & esca generaliter siue uisualia per sex puncta. Genesis 42. Audiens autem Iacob quod alimenta uenderēt in Æ- gypto; & uerbum gerundium eiusdem quadragesimoprimum. Vt emerēt escas, pro, ad alimentandum; & sic significat emere & uendere.

* שָׁפַר Sperauit, expectauit, sustinu- it. Isaie tricesimooctauo. Non expecta- bunt qui descendunt in lacum ueritate in- tuam. & Psalmo centesimoquinto. Ocu- li omnium in te sperant domine.

* שָׁפַר Finiuit, uacauit, quieuit, ocia- tus est, sabbatizauit, cessauit. Threnorum quinto. Defecit gaudium cordis nostri, pro, cessauit, Genesis secundo. Et requie- uit die septimo ab omni opere quod pa- trarat. Inde שָׁפַר sabbatū a requie. Isaie 66. Eterit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato. Inde sabbatum sabbatorum & alia deriuata.

* שָׁפַר Deliquit non dedita opera, peccauit ignoranter, impræmeditate de- liquit. Leuitici quinto. Qui orabit pro eo quia nesciens fecerit. Inde שָׁפַר delictū non de industria, per paragonem he: simi- liter peccatum per ignorantiam. Leuiti- ci 4. Anima quæ peccauerit per igno- rantiam, &c. Inde nomen שָׁפַר Iob 19. Nempe si ignorauim tecum erit igno- rantia mea, id est, si per imprudentiam lapsus sum, tecum habitabit impruden- tia & simplicitas mea.

* שָׁפַר Magnificatus excreuit, auctus est, multiplicatus est. Iob 8. Aut crescere cœtum sine aqua. & eiusdem 37. Digne cum inuenire non possumus, magnus

magnus fortitudine. & Iob duodecimo. Qui multiplicat gētes & perdit eas; & inuenitur etiam scriptū per he loco aleph. ut Iob octauo. Et nouissima tua multiplicentur nimis. quod in nouis codicibus scribitur per aleph, sed in uetustissimis & emendatis scribitur per he loco aleph. Inuenitur etiam duplicatum.

* עָלָה Exaltauit, extulit, eleuauit, releuauit. Deuteronomij 2. Non fuit uicus neq; ciuitas quæ nostras effugerat manus, iterum rhetorica interpretatio non grammatica, sed uerbum ē uerbo sic legitur; nō erat ciuitas quæ leuaret se super nos seu à nobis. Isaï 9. Et eleuabit dominus hostes Razi in super eum. Et in passiuo eiusdē 33. Magnificatus est dominus, pro, exaltatus est: translationes nostrę plurimum interpretantur protectionem, ut Psalmo 91. Protegam eum quoniam cognouit nomen meum. sed rectius Hieronymus sic, exaltabo eum, Hinc nomē עָלָה exaltatio.

* עָלָה Errauit, ignorauit. Iob 6. Et si quid forte ignoraui, instruite me. & Leuitici 4. quod si omnis turba filiorum Israël ignorauerit, Et mutatur he in aleph quandoq; Psalmo 19. Delicta quis intelligit; rectius Hieronymus errores. sic Aquila Symmachus & Hieronymus titulum Psalmi 7. traduxerunt pro ignorantione. Omnia inde deriuata, ut יָלָה & יָלָה significant peccatum ignorantie crasse. uel secundum alios etiam curam & laborem, ut Prouerbiorum 20. Qui cumq; ijs delectatur non erit sapiens. pro qui laborat in eo, uel sollicitatur & negociatur in eo. Inde faciens errare. Iob 28. Qui decipit iustos in uia mala. & Deuteronomij 27. Maledictus qui errare facit

cœcū in itinere. Aliud significatū apprehendere. Deute. 28. Et apprehēdente te.

* אָסַף Aspexit, prospexit, respexit. Canticorum 2. Respiciens per fenestras.

* אָסַף Violauit, subagitauit. Zacharię 14. Et mulieres uiolabuntur. Inde uxor אָסַף coniunx, mulier. Psalmo 45. Assit regina à dextris tuis. quod rectius uertit Hiero. Stetit coniunx ad dexteram tuam. & Deuteronomij 8. Vxorē accipies & uir alius dormiet cū ea, id est, subagitat eam.

* אָסַף Furit, amens fuit, insensatus attonitus stupens fuit. Deuteronomio. 28. Et stupens ad terrorem eorum quę uidebūt oculi tui. Inde nomen אָסַף aliud paulo superius, ut in eodem. Percutiat te dominus amentia & cœcitate. Inde אָסַף furiosus & maniacus.

* אָסַף Pecus recens natus, seu fructus pecoris. Exodi 13. Et quod primitiuū est in pecoribus tuis. & Deuteronomij 7. Et iumentis & gregibus ouium tuarum.

* אָסַף Mamma, uer. Threnorum 4. Sed & lamie nudauerunt mammam; & pluraliter Genes. 49. Benedictionibus uberum & uulue. & Canticorum 1. Inter ubera mea commorabitur. Aliud significatum אָסַף per zere, dæmoniū. Exodi 32. Imolauerunt dæmoniis & non deo.

* אָסַף Vastauit, depopulatus est. Ezech. 32. Et vastabūt superbiam Ægyptiorum, & participium actiuum & passiuum. Isaï 33. Vē qui prædaris non he & ipse prædaberis, uerbū ē uerbo sic. Hoc deuastans & tu nō deuastatus; & nomen אָסַף uastitas & depopulatio. Amos 5. Vastitatem super robustum, & depopulationem super potentem affert. Aliud significatum אָסַף sadai, fortis, magnus,

omnipotens. Genes. 17. Ego deus omnipotens. & ab illo honore intelligūt uersiculum Ecclesiasticus 2. Scyphos & urceolos in ministerio ad uina fundenda; quod sic exponunt atque uertunt honore & magnificentias, nam quod dicitur ad uina fundenda, non est de textu, & ideo obelisco effodiendum. Aliud significatum ארץ agricolare. Osee 10. Confringet sibi sulcos Iacob. Inde ארץ ager siue campus. Genesis 4. Cumque essent in agro; & sic regio, uallitas siue locus campestris: & sic amittit unum dalet h & accipit in fine he, significatque terram siue tellurem.

* ארץ Cata paragonem he finalis feminini generis incultum significat, & aridum. Isaie 37. Et herba tectorum que exaruit antequam maturesceret: et pluraliter Deuterono. 32. De uinea Sodomorum uinum eorum & de suburbanis Gomorre, pro, syluestribus & incultis campis Gomorre. Aliud significatū, uallis, 4. Regum 23. Foras Ierusalem in conualle Cedron: & quia per eam uallē decurrit torrens, ideo pro torrente sepe sumitur, ut Chagū indicat, sic Ieremie 31. Vni uersam regionem mortis usque ad torrentem Cedron; ubi Hieronymus diuisit uocabulum hoc in duo, sed unum uocabulum est quod septuaginta intactum reliquerunt, & asaremoth posuerunt, sicut etiam in quibusdā antiquis codicibus hebraicis legitur, quanquam inueniam ad notationem illic signatam non ארץ Cedron sed ארץ esse legendam. Est autē Cedron quod hebraice נחל דוד dicitur nomen quondam obscurę uallis prope Ierusalem ab obscuritate atque tenebris sic nominatę, per quam defluit torrens quandoque obscure apparens, quandoque aridus

& exiccatus; nam Hieronymus in prefato Ieremie loco kidron interpretatur tenebras in commentarijs, unde uidentur errare qui passionem Christi exponunt trans torrentem cedron pro cedrorum, quamuis enim ארץ Cedron Gręce significet Latine cedrorum, tamen nō sic est in hebraico ubi ponitur kidron nomen proprium uallis.

* ארץ Exaruit, arefactus est. 4. Reg. 19. Herba tectorum que arefacta est ante quā ueniret ad maturitatē. Inde ארץ ariditas, quod translatio nostra aerem corruptum interpretatur, Deuterono. 28. Et aerē corrupto & rubigine.

* ארץ Tabulatum: translatio nostra laqueare uertit, 3. Reg. 6. Textit quod domum laquearibus cedrinis.

* ארץ Pecus. Ezechie. 34. Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue & macilentū. sed translatio nostra transumpsit hoc uocabulū ad uictimā. Gene. 22. Vbi est uictima holocausti; et infra, Deus pro uidebit sibi uictimam holocausti filii mei, pro, pecus ad holocaustū; & est generis cōmunis, quia est genus & translumitur pro omnibus alijs pecudibus, presertim pro oue & capra. Cum affixis mutatur he in iod.

* ארץ Testis, conscius. Iob 16. testis meus & conscius meus in excelsis.

* ארץ Onyx, uel onychinus. Genes. primo. Ibi inuenitur bdellium & lapis onychinus.

* ארץ Ornamentū equorum seu camelorum, quas uocant lunulas; nam & chaldeis luna dicitur ארץ. Iudic. 8. Et tulit ornamenta ac bullas de collo camelorū.

* ארץ Clamor, fremitus. Zacharie 4. Et exequabit gratiam gratiæ eius:

rede

recte sic. Et educet lapidem primarium. Clamores grates grates tibi. uel sic fremitus et clamor gratia gratia ei. Aliud significatum **אֶוֶן** uacuū, uanum, inane, frustratoriū, Iob 7. Sic & ego habui men ses uacuos. & Exodus 30. Nō assumes nomen domini dei tui in uanum.

* **שׁוּב** Vertit, reuertit, cōuertit, absolute. Isaia 6. Et conuertatur & sanem eum. & Canticorum sexto, Reuerrere reuerrere Sulamithis, non sunamithis, sed sulamith, id est, integra & perfecta. & Ecclesiastis 1. Et in circulos suos reuertitur. Inde uerba grauiā & transitua **שׁוּבִי** & **שׁוּבָה** quæ significant facere reuerti, id est, reddere, donare, & respondere ac similia. Psalm. 51. Redde mihi læticiam salutaris tui: & quādoq; patitur beth geminatum, Psalm. 23. Animam meam conuertet. Et Ieremie 8. Et qui auersus est nō reuertetur: quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentio sa. Aliud significatum residere, quiescere, habitare, ut in iam citato Psalm. & ut inhabitē in domo domini. Hieronymus sic, Et habitabo in domo domini. Inde **שׁוּבָה** sessio, residentia, sella, cathedra, Psalm. 1. Et in cathedra pestilentiae non sedet, pro, & in sessione derisorum nō habitauit. Aliud significatū **שׁוּב** cū smol, decrepitem seu canum esse, primo Regum duodecimo. Ego autē senui & incanui. Hinc **שׁוּבָה** canities.

* **שׁוּב** Liniuit uel obduxit calce uel gipso. Deuterono. 27. Et leuigabis eos calce: & paulo ante, Eriges ingentes lapides & calce leuigabis eos. Alij per **שׁוּב** cinerē putant significari. Isaia 33. Et erunt populi quasi de incendio cinis. scribitur autem saepe samech pro schin.

* **שׁוּב** Aequauit, adæquauit, parificauit. Isaia 28. Nonne cum adæquauerit faciem eius: & eiusdem quadagesimo, Cui assimilasti me & adæquasti dicis sanctus. Inde **שׁוּב** æquum, par, & æquabile, siue placitum. Aliud significatū effecit, fecit, posuit. Psalm. 89. Posui adiutorium in potente. & Psalm. 16. Providebam dominum in conspectu meo semper: rectius autem Hieronymus preposui dominum, omnia deriuata eius significant ponere.

* **שׁוּב** Inclinauit, incuruauit, prærupit. Prouerbiorū 2. Inclinata est ad mortem domus eius. Inde dicitur **שׁוּבָה** fouea in quam aliquid inclinat. Ieremie decimo octauo. Foderunt foueam animæ meæ, & sic sepulchrum corpori.

* **שׁוּב** Locutus est, sermocinatus est Psalm. 69. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta. & Psalm. 119. In mādatis tuis meditabor, id est, loquar meditatam orationem. & Psalm. 143. In factis manuum tuarum meditabor, id est, mentis conceptum omnem expromam & eloquar: hæc enim est proprietas uocabuli, ut Isaia 53. Generationem eius quis enarrabit, id est, præmeditate & compositæ secundum mentis suæ conceptū eloquetur. Sic in titulo Psami 102. Ecce coram domino effundit precem suam, rectius Hieronymus. Effunderet eloquium suum: sed & supra auditum est quod **שׁוּב** significat etiam meditationem, machinationem, & practicam aliquam latentem hominis.

* **שׁוּב** Spaciatus est, circiuiit, Numeri 11. Circuibatq; populus & colligēs illud frāgebat mola. & transitue **שׁוּבָה** Ieremie quinto, Circuite uias Ierusalē,

& sic geminat literam teth. Aliud significatum **ט"ו** crepitus flagelli aurigæ. Nahum 3. Vox flagelli & uox impetus rotæ, & est negocium aurigæ quadrigarum; & sic flagellum, baculus, uirga. Aliud significatum **ט"ז** ligna picea. Exodi 25. Ligna setim: & paragoge he cum epenthesi iod **ט"ח** loco uau, genus arbuti quod uocatur acanthus, à nostris spina. Isaïæ quadragesimo primo, Cedrû & spinam & myrtum.

* **ט"ט** Sepiuit, uepribus & spinis & frondibus circumplexis uallauit. Oleg secundo. Ecce ego sepiam uiam tuam spinis. Hinc nomen **ט"י** sepes.

* **ט"י** Fimbria, quod nostra translatio circumloquitur. Exodi 28. Deorsum uero ad pedes eiusdem tunice per circuitum, hoc totum hebraice legitur, super fimbriam.

* **ט"י** Posuit, reposuit, fecit, aduertit. Exodi 4. Quis fecit os hominis, aut quis fabricatus est mutum & surdum. & Haggei 2. Antequâ ponetur lapis super lapidem in templo domini. & 4 Regum 9. Depinxit oculos sibi: uerbum è uerbo sic, Et posuit in fucos oculos eius: quàm constructionem ita uertunt grammatici. Et posuit fucum in oculos eius. Aliud significatum **ט"י** allium. Numeri undecimo, Porriq; & cepe & allia.

* **ט"י** Clamauit. Psalm. 18. Clamauerunt necerati qui saluos faceret, & nomen **ט"י** Ieremię 8. Ecce uox clamoris filij populi mei, & transfertur ad ululatum 1 Reg. 5. Et ascendebat ululatus uniuersiusq; in coelû. Aliud significatû **ט"י** oblinere, inungere, leuigare. Isaïæ 6. Et oculos eius claude, pro, obline: secundû hoc rabi Ioseph pater Dauidis kimhi ex

ponit uersiculum, Ezechi 16. ubi nos legimus, Et aqua non es lota in salutem; aliter sic, Et aquis non es lota ad leue, id est, ut sis leuis instar glabrius & quasi uncta. Aliud significatum **ט"י** diues, honoratus, potēs. Ezechielis 23. Nobiles tyrannosq; & principes. uult dicere uerbum è uerbo sic. Præfectum, diuitem & potentem: sic Iob 34. Nec cognouit tyrannum cum disceptaret contra pauperem, pro, & non agnitus est diues præ paupere, uel ante pauperem.

* **ט"י** Conquassauit, percussit, contudit, contriuit, conculcauit. Genesis 3. Ipsa conteret caput tuum & tu insidiaberis calcaneo eius. Aliud significatum obsecrare, obtenebrare. Psalmo centesimo tricesimonono. Et dixi forsitan tenebræ conculcabunt me: ubi interpretatio est de prima significatione, sed rectius postea Hieronymus in suo psalterio, forsitan tenebræ operient me, pro, obscurabunt me.

* **ט"י** Appetiuit, desiderauit, concupiuit. Psalmo 65. Visitasti terram & inebriasti eam: pro quo legunt, Et concupiscere fecisti eam, scilicet ut satiatur: sic Genesis tertio, pro eo quod legimus. Et sub uiri potestate eris: hebraica ueritas habet **ט"י** Et ad uisum tuum desiderium seu concupiscentia tua. similiter eiusdem quarto. Sub te erit appetitus eius. Aliud significatum **ט"י** crepere, stridere & sonare in modum rei onustæ atq; exagitatæ, ut Iob 2. Et redundabunt torcularia uino & oleo. Aliud significatum **ט"י** platea. Ecclesiasticis duodecimo. Et circuibunt in platea plangentes: sic paulo superius. Et cludent ostia in platea. Aliud significatum **ט"י** crus. Cantico rum 5. Crura illius columnę marmoreę, & transumitur

& transfumitur ad armum pecoris: Exodi 29. Armumq; dexterū: & à primo significato deriuatur uerbum commune, Nahum 2. Collisæ sunt in plateis, pro, crepuerunt uel stridore sonuerunt.

* צָוַח Cecinit, cantauit: ut Psalmo septimo in titulo. Pro ignorantia Dauid qui cecinit domino. Inde צָוַח nomen: Ecclesiastis 2. Feci mihi cantores & cantatrices. Item uerbum grane Exodi 15. Tūc cecinit Moses & filij Israhel carmen hoc dñō: & titulus Salomonis צָוַח צָוַח Cantica canticorum. Aliud significatum aspicere, intueri. Numeri quarto. Intuebor illum sed non prope: & Canticorum 4. Coronaberis de capite Amana, rectius sic: prospice de uertice Amana &c.

Aliud significatum, offerre, donare, primo Regum nono. Et sportulam non habemus ut demus homini dei: rectius sic de uerbo ad uerbum. Et צָוַח oblatio nulla ad offerendum uiro dei. Aliud significatum צָוַח murus. Genesis 49. Illic discurrerunt super murum: & Psalmo de cimo octauo. In deo meo transgrediar murum. Aliud צָוַח bos, taurus. Leuitici 22. Bos, ouis & capra.

* צָוַח Dominatus est, principauit, regnauit: Iudicum nono. Regnauit itaq; Abimelech super Israhel tribus annis. Inde צָוַח nomen. Iosue quinto. Sum princeps exercitus domini. Aliud significatū per præpositionem mem & paragogen he צָוַח mensura. Leuitici decimo nono. In pondere & in mensura.

* צָוַח Exultauit, lætatus est, gauisus est. Deuteronomij 28. Et sicut antea lætatus est dominus super uos bene uobis faciens, sic lætabitur disperdens uos: & uerbum graue Psalmo septuagesimo.

Exultent & lætentur in te. Inde nomen צָוַח Psalmo quinquagesimo primo. Auditui meo dabis gaudiū & læticiam.

* צָוַח Locauit, posuit, fundauit: Genesis quarto. Vocauitq; nomen eius Seth dicēs: posuit mihi deus semē aliud: & Palmo 73. Ponere in deo meo spem meam: rectius, posuit: & eodem. Posuerūt in cælum os suum, aliter interpretatur: Psalmo decimo septimo. Et oculos suos statuerunt declinare in terram. Hieronymus. Oculos suos posuerunt declinare: & recte quidem statuere quoq; significat & inslituere & componere. Prouerbiorū septimo. In ornatu meretricio, rectius sic, Inslituens meretricem. In imperatio habet plerumq; צָוַח cum iud. Inuenitur etiam צָוַח pro natibus: secundo Regum decimo.

* צָוַח Aspexit, intuitus est: Iob 28. Nec intuitus est eum oculus uulturis: & Canticorum 1. Quia decolorauit me sol, rectius sic, Quoniam aspexit me sol.

* צָוַח Retortum & duplicatum, sicut solēt duo fila conduplicari in funiculum. Exodi 27. De bisso retorta.

* צָוַח Humiliauit, curuauit, inclinauit absolute: Iob nono. Et sub quo curuantur: & Isaiæ secundo. Et incuruabitur omnis sublimitas hominum: & Micheæ sexto. Et humiliatio tua in medio tui. Inde uerbum צָוַח in forma hithpaël adorare, genuflectere, seu inclinare: Genesis tricesimo tertio. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies, id est, inclinauit. Inde nomina & alia deriuata eiusdem significationis,

* צָוַח Munus, donum. Psalmo de cimo quinto. Et munus super innocentē non accepit: & primo Regum octauo.

LI 4 Accepe

Acceperunt munera & peruerterunt iudicium. Et uerbali ter lob 6.

* נָחַשׁ Natauit: Isaiæ 25. Sicut extendit natans ad natandum: & Ezechielis 47. Intumuerant aquæ torrentis qui non potest transuadari. Inde dicitur remus & remex. Porro נָחַשׁ cum iamin significat incuruare: & hinc uerbū hithpael נִחְנַחֲשָׁן adorauit pronus.

* שָׁח Occidit, imolauit, iugulauit: Leuitici 1. Imolauitq; uitulum coram domino: sic 2. Paralipomenon 30. Imolauerunt autem phasē: & infra, Imolauerunt Leuitę phasē ijs qui non occurrerāt sanctificari domino: rectius uerbū ē uerbo sic, Et Leuitę super occisione uel iugulatione paschatum unicuiq; non munda to. Aliud significatum metallare & tractare malleo. Inde malleare uel diducere, & sic significat metallum ductile siue tractabile: 3. Regum 10. Fecitq; rex Salomō ducenta scuta de auro purissimo: rectius de auro ductili & tractabili. Item שָׁח cum smol, expressit: Genesis 40.

* לֵוִי Leo, alij putant leopardū, translation nostra uertit aspidem: Psalmo 71. Super aspidem & basiliscum ambulabis: sic lob 4. Rugitus leonis & uox leonę. In lingua magistrorum est species nota, sed nihil ad hunc locū. Item לֵוִי species quedam aromatis: Exodus 30.

* פֹּשֶׁת Pustula, scabies, ulceratio, lichenæ: Exodus 9. Erunt enim in hominibus & iumentis ulcera & uesicę turgentētes in uniuersa terra Ægypti. Nota plagam qua terram nostram percussit deus ab anno domini 1497. usq; in hunc diem & nondum finis.

* שֹׁחַח Quod ex radice primum pullulat per metathesin samech & schin:

ut 4. Regum 19. In secundo autem anno quæ sponte nascūtur. נִחְשָׁן Tumor. translatio nostra uertit egellus: Deuteronomij 28. Percutiat te dominus egellate. Aliud significatum נִחְשָׁן uolucris genus quam larum uocat nostra translatio. Leuitici 11. Et larum & accipitrē, Hebræi quidam ardeam nominant.

* נָחַשׁ Superbum, superbia: lob 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ.

* נָחַשׁ Contudit: Exodus 30. Cumq; in tenuissimum puluerem uniuersa conruderis. Aliud significatum נָחַשׁ nubes: Psalmo 89. Quis in nubibus aquabitur domino. Aliud significatum נָחַשׁ derisit, iussit, illudit, lasciuiuit: Threnorum 1. Et deriserunt sabbata eius: & Ecclesiastis 2. Risum putauī errorem: & eiusdem 10. In risu faciunt panem: & ludicum 16. Ut uocaretur Samson & ante eos luderet. Est autem נָחַשׁ & נָחַשׁ risus.

* נִחַשׁ Nigrescebat, denigratus est, obfuscatu s est: lob 30. Cutis mea denigrata est super me. Inde nomen נִחַשׁ Leuitici 13. Et capillum nigrum: & Canticorū primo. Nigra sum sed formosa, & geminatur quandoq; ultima syllaba נִחַשׁ נִחַשׁ ut in eodē. Nolite me considerare quod fusca sim. Ab hoc uerbo nominant artifices uitriolum. Aliud significatum נִחַשׁ aurora, luciferus, matuta, mane: Genesis 32. Ecce uir luctabatur cum eo usq; mane: & infra, Iam enim ascendit aurora. Inde נִחַשׁ iuuentus uel iuuenta nominatur, quia sicut ea est omnibus animantibus in ortu, sic senecta in occasu. Ecclesiastis 11. Adulescētia enim & uoluptas uana sunt, pro, puericia & iuuenta. Aliud significatum נִחַשׁ querere, inuestigare, inquirere. Prouerbiarum 11. Bene confurgit diluculo

luculo qui querit bona: Hebraei sic, Querens bonum querit desiderabilia: sic Iob 7. Et si mane me quesieris non subsistam.

* חָרַפָּה Corripit, putrefecit, dissipa-
uit, subuertit, perdidit: Genesis 6, Corru-
pta est autem terra coram deo: & iterum
Cumquidisset deus terram esse corru-
ptam, omnis quippe caro corruerat ui-
am suam: & Genesis decimo octauo. Nō
delebo, id est, non perdam seu subuertā:
& eiusdem 19. Quia delebit dominus ciui-
tatem hāc: & supra. Delebimus enim lo-
cum istum: & significat חָרַפָּה instru-
mentum rumpendi & diruendi aliquod
edificium: Ezechielis 9. Et unusquisque uas
interfectionis habebat in manu sua, pro eo
quod unusquisque instrumentum euer-
sionis &c. Aliud significatum חָרַפָּה fouea:
Psalmo 94. Donec fodiatur peccatori fo-
uea, sed de illo supra notatū est in sin ante
uau. Aliud significatum חָרַפָּה laqueus:
Threnorum 4. Captus est in peccatis no-
stris, pro laqueis nostris.

* חָרַפָּה Auertit, diuertit: Numeri
5. Vir cuius uxor errauerit, pro diuer-
tit: & infra, Deserto uiri thoro: interpre-
tatio rhetorica plus quam grāmatica mo-
re solito: sic Proverbiorum 7. Ne abstra-
hatur in uis eius mens tua: de uerbo ad
uerbum sic, Ne diuertat ad uias eius cor-
tuum. Inde stultum dictum putant.

* חָרַפָּה Extendit, expandit, sparsit:
Ieremiæ 8. Et expandent ea ad solem &
lunam: & Numeri undecimo. Et siccaue-
runt eas per gyrum castrorum: pro quo
rectius Nicolaus de Lyra, & extenderunt
eas: & hebraice quoque sic legitur, Et ex-
pāderunt sibi expansionem circum castra:
sic Psalmo octuagesimo octauo. Expan-
di ad te manus meas.

* חָרַפָּה Odiuit, odio habuit: Gene-
sis 27. Oderat autem Esau Iacob: & eius-
dem 49. Inuideruntque illi habentes iacu-
la, pro, oderant. Hinc nomen חָרַפָּה
inimicitia.

* חָרַפָּה Impediuit, aduersatus est, re-
traxit, detraxit: Zachariæ 3. Et satan sta-
bat à dextris eius ut aduersaretur ei. Inde
חָרַפָּה detractor latine, græce diabolus, he-
braice satan: Psalmo 109. Pro eo ut me di-
ligerent detrahebant mihi.

* חָרַפָּה Lauit: Leuitici decimoquin-
to. Non lotis ante manibus: hebraice sic,
Manus suas non lauit aqua: & 3. Regum
22. Et lauerunt currum eius in piscina Sa-
marie. Inde חָרַפָּה inundatio per sex
puncta. Nahum primo. Et in diluui-
o pretereunte.

* חָרַפָּה Satelles, preco, exetutor, ap-
paritor, caduceator: Deuteronomij 16.
Iudices & magistrōs constitues in omni-
bus portis tuis: pro quo rectius, Iudices
& caduceatores siue lictores qui uirgas
aut baculos gestant.

* חָרַפָּה Munus, donum: Psalmo 68.
Tibi offerent reges munera.

* חָרַפָּה Occupatio, negocium: 3. Re-
gum 18. Forsitan loquitur aut in diuerso
rio est, pro, uel meditat̃ uel negociaf.

* חָרַפָּה Frutex, uirgultum, arbolus:
Genesis secundo. Et omne uirgultum a-
gri: & pluraliter Genesis 21. Abiecit pue-
rum subter unam arborem.

* חָרַפָּה Messias, sic interpretatur
Onkelus Chaldæus Genesis 49. Donec
ueniat Silo, id est, Messias. Aliud signifi-
catum Silo: tertio Regū decimo quarto.
Vade in Silo ubi est Ahias propheta.

* חָרַפָּה Ornamentum, armilla: Isaïæ
3. Et torques & monilia & armillas.

* מַרְמָרִים Marmor: 1. Paralippomeno 29. Et marmor parium abundantissime: & abiicitur quandoque per syncopen מַרְמָר Esther 1. Smaragdino & pario stratum lapide, paulo ante, per zere. Columnis marmoreis: magistri Hebræorum in lingua sua scholastica uidetur duas species marmoris in loquutione sua insinuaré cum dicunt de lapidibus faisa & marmora: & est simile quod nostra translatio dicit de pario & marmore.

* שִׁית Spinæ genus: Isaï 7. Vepres enim & spinæ erunt in uniuersa terra.

* שָׁכַח & שָׁכַח Quieuit, cessauit, sedatus est: Esther 7. Et ira regis quieuit.

* שָׁכַב Iacuit, concubuit, dormiuit: Genesis 47. Sed dormi cum patribus meis: & Ecclesiastis 4. Et si dormierint duo fouebuntur mutuo, id est, concubuerint: & eiusdem 2. Nec per noctem mentere requiescit. Inde מִשְׁכָּב lectus siue cubile ubi cubatur: Psalmo 4. Et in cubilibus uestris compungimini: & Canticorū 3. In lectulo meo per noctem quæsiui, & transiui pro coquere, scilicet quando quis rem aliquam facit iacere ad comparationem alterius: sic 2. Regum 8. Coæquans ea terræ. Item Exodi 16. Mane quoque ros iacuit per circuitum castrorū. Omnia eius deriuata iacere significant & descendere: unde urceolus sic dicitur ex quo descendit aqua ad lauandū manus.

* שָׁכַח Imaginatus est, fabrefecit, insigniuit, titulauit: Leuitici 26. Nec insignem lapidem ponetis in terra uestra: & pluraliter Numeri 33. Confringite titulos, pro, subuertite insignia & spectacula fabrefacta in lapidibus: & ab imaginatione nominatur sic cor hominis quod fingit, cogitat & imaginatur שָׁכַח Iob

38. Quis dedit cordi intelligentiam: uocatur eo nomine aliàs gallus, & eum sic magistri Hebræorum nominant teste rabi Simeon filio Lakisch. Item מַרְמָר figuratio: Prouerbiorum 25.

* שָׁכַח Oblitus est: Psalmo 77. Aut obliuiscetur misereri deus: & Isaï 49. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum &c. & si illa oblita fuerit ego tamen non obliuiscar tui.

* שָׁכַח Orbatus fuit, absq; liberis fuit, sterilis fuit: Genesis 43. Ego autem quasi orbatus absq; liberis ero: & eiusdē 42. Absq; liberis me esse fecistis: & Genesis 31. Oues tuæ & capræ tuæ steriles nō fuerunt. Aliud significatum præpositione aleph שָׁכַח botrus: Michæ 7. Nō est botrus ad comedendum: & pluraliter Canticorum 7. Vbera tua botris.

* שָׁכַח Nauauit, prudenter fecit, intellexit: 1. Regum 18. Prudentius se gerebat quam omnes uiri Saul. Inde uerbum graue שָׁכַח Psalmo 2. Et nunc reges intelligite, id est, fiat is prudentes: & iterum 1. Regum 18. Vidit itaq; Saul quod prudens esset nimis: & paulo superius. In omnibus quoque uis suis David prudenter agebat, exponit prosperabatur, quia qui prudens est & prouidens prospere agit. Inde nomē per sex puncta שָׁכַח & quādoque per quinq; ut Psalmo 11. Intellectus bonus omnibus faciētib; ea, & שָׁכַח intelligēs: Psalmo quadagesimo primo. Beatus qui intelligit. מַנֵּה Mane surrexit: 2. Regum 15. Absalom mane cōsurgens stabat in introitu portæ: & illud mane quod est inclusum in uerbi significatione aliquando etiam ei expresse coniectitur: ut 1. Regum 1. Et surrexerūt mane & adorauerūt coram domino. Aliud signific

catum שׂוֹמֵר humerus, scapula: Genesio nono. pallium imposuerunt humeris suis: & eiusdem uicesimo quarto. Cum hydra quam portabat in scapula. Aliud nomen propriū loci Sichem: Genesio duodecimo. Vsq; ad locum sichem. Aliud significatū שׂוֹמֵר pars, portio, latus: Gen. 48. Do tibi partē unā extra fratres tuos.

* שׂוֹמֵר Moratus est, habitauit: Exodi 25. Et habitabo in medio eorum: & Psalm. decimo quinto, pro eo quod nos legimus, Aut quis requiescet in monte sancto tuo: hebraica ueritas habet sic, Et qs habitabit in monte sancto tuo, sic etiam Hieronymus interpretatur: & Leuitici decimo sexto. In medio sortium habitacionis eorum. Inde שׂוֹמֵר tabernaculum in quo habitatur: Psalm. 74. Tabernaculum nominis tui. Inde שׂוֹמֵר uicinus qui prope habitat. Prouerbiorum uicesimo septimo. Melior est uicinus iuxta. Aliud significatū sepelire. Nahum tertio. Sepelientur principes tui: & Psalm. septimo. Et gloriam meam in puluerem deducat, pro, sepeliat.

* שׂוֹמֵר Culter: Prouerbiorum 23. Et statue cultrum in gutture tuo.

* שׂוֹמֵר Inebriatus est, Isaiæ 29. Inebriamini sed non à uino: & Genesio nono. Bibensq; uinum inebriatus est. Inde nominatur omnis potus qui inebriare potest שׂוֹמֵר sicera: Leuitici 9. Vinum & omne quod inebriare potest non bibetis. Deuteronomij uicesimo nono. Vinū & siceram non bibistis. Item שׂוֹמֵר ebrius & שׂוֹמֵר ebrietas. Aliud significatū per præpositionē aleph שׂוֹמֵר munus, donum: Psalm. 72. Reges Saba & Arabum dona adducent.

* שׂוֹמֵר Mercede conduxit: Deute

ronomij uicesimo tertio. Quia conduxerunt contra te Balam filium Beor. Inde שׂוֹמֵר merces, & שׂוֹמֵר mercenarius, & stipendiarius: Genesio decimo quinto. Ego merces tua nimis. Item Malachiæ 3. Et qui calumniantur mercedē mercenarij.

* שׂוֹמֵר Rapuit, spoliavit, prædatus est: Ezechielis 29. Deprædabit manibus eius & diripiet spolia eius, & erit merces exercitui illi: & Habacuk 2. Quia tu spoliasti gentes multas.

* שׂוֹמֵר Cōmissura, iunctura: Exodi 26. In calstraturę fiant quibus tabula, alteri tabulę connectatur, quod alias traduxit à plectendo plectas & iuncturas: 3. Regum 7. Inter iuncturas & inter coronulas & plectas. Hebræorū magistri dicunt hoc nomen de scalarum gradibus.

* שׂוֹמֵר Nix: Ieremiæ 18. Nix libani: & Psalm. 51. Super niuem dealbabor: & ex hoc oritur uerbum שׂוֹמֵר quasi licet dicere à niue niuare: Psalm. 68. Niue dealbabor in Zelmon.

* שׂוֹמֵר Felicitatus, prosperatus, fortunatus, beneficiatus est uel fuit: Ieremiæ duodecimo. Bene est omnibus qui præuaricantur & inique agunt, pro fortunatur seu prosperantur omnes. Inde nomen שׂוֹמֵר Iob 21. Diues & felix. Aliud significatum שׂוֹמֵr temeritas, error, imprudentia: secundo Regum sexto. Et percussit eum super temeritate. Item שׂוֹמֵr secunda: Deuteronomij 28.

* שׂוֹמֵr Coturnix: Psalm. 105. Petierunt & uenit coturnix: & pluraliter Num. 11. Arreptas trās mare coturnices dedit.

* שׂוֹמֵr Milit: Psalm. 105. Misit ante eos uirū: & late inuenies hoc uerbū Exo. 3. & 4. & Ezech. 2. Mitto ego te, & infra. Ecce manus missa ad me. Inde שׂוֹמֵr

munus

munus seu munera: Micheæ 1. Dabit emissarios super hereditatem Geth: exponunt alij donationes uel dotes: sic Exodi 18. Tulit Sephoram uxore Mosi quam remiserat & duos filios eius, Hebræi sic, Et sumpsit Iethro socer Mosi Zephoram uxorem Mosi post dotes eius etiam duos filios: & aliter Psalmo 78. Immissiones per angelos malos, id est, plagam. Aliud significatum נחללש propagines. Isaie 16. Propagines eius reliquæ sunt: & ab his nominatur hortus plantatus, eo quod rami artificialiter tendunt huc & illuc: Canticorum 4. Emissiones tuæ paradisus malorum puniceorum, pro, plantationes tuæ, & puto quod ab irrigando plantationes prope Ierusalē nominata sit aqua Siloah, ut Nehemie 3. Et muros piscinæ Siloeh in hortum regis; & Isaie 8. Abiecit populus iste aquas Siloeh quæ uadunt cum silentio. Aliud significatum חלש gladius. Iob 33. Ut non transeat in gladium. Aliud significatum חלש cata paragonem nun literæ, mensa: Psalmo 23. Parasti in conspectu meo mensam.

* חלש Dominatus est, potestatem exercuit, præfuit: Ecclesiastis 8. Dominatur homo homini in malum suum: & in eo loco inuenies sepe חלש dominiū & potestatem ab hoc uocabulo deriuari & in sceminino: Ezechielis 16. Opera mulieris meretricis & procacis, pro, meretricis & potentis atq; domine. Aliud significatum חלש scutum siue armatura: Canticorum 4. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Aliud significatum, exuere: Iosue 5. Solue calceamentum de pedibus tuis.

* חלש Projecit, abiecit, iecit: Threnorum 2. Projecit de caelo terram; & Ge-

nesis 21. Abiecit puerum. Inde uerbum graue חלש de quo multa deriuata eiusdem significatiōis. Aliud significatum חלש auis quam nostra translatio uertit mergulum, Leuitici 11. Mergulū & ibim. Item nominatur sic quædam porta in domo sanctuarij, quam nostra translatio, licet improprie, appellat portam ascensionis: 1. Paralippomenon 26. melius cum porta projectionis.

* חלש Reddidit, retribuit, restituit: Exodi 22. Quinq; boues pro uno boue restituet: & Psalmo 35. Retribuebant mihi mala pro bonis: & Micheæ 7. Et iudex in reddendo est; & nomen חלש Psalmo 91. Et retributionē peccatorum uidebis. Aliud significatum חלש complere, perficere, consummare: Genesis 15. Nec dum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usq; ad præsens tēpus. Aliud significatum חלש integrum & probū. Genesis 34. Viri isti pacifici sunt, rectius sic, integri sunt & probi. Aliud significatum bene ualere, saluum esse atq; sanum. Genesis 43. Sanus ne est pater uester senex. Aliud significatū חלש pax: Isaie 57. Pacem pacem ei qui lōge est & ei qui prope: & Psalmo 38. Non est pax ossibus meis. Inde uerbū graue & ab eo חלש pacare, pacificare, & cetera. Leuitici 3. Hostia pacificorum. Inde legitur Canticorum 6. Reuertere reuertere חלש Sulamith, id est, pacificata, non sumamithis ut mendosi codices habent.

* חלש Vestimentum, uestis: Exodi 22. Et oue ac uestimento: & est metaphorice literarum, in eodem enim significato inuenitur חלש literis lamed & mem transpositis: Deuteronomij 8. Vestimentum tuum nequaquam uetustate deficit

deficit, cætera obelisco notantur.

* **עָוַגַּנְתִּי** Expeditiuit, euaginauit, exiuit; ludicum 9. Euagina gladium tuum & interfice me; & Ruth 4. Soluebat homo calceamentum suum. Thargum Hiero-
solymitanum expedire exponit.

* **שְׁלֹשָׁה** Tres, tria; Exodi 23. Tribus uicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis; & ab eo multa ueniunt deriuata tam cardinalium quam ordinaliū numerorum, uide supra in arte grammatica de nominibus numeralibus.

* **נָשָׂא** Nomen; Genesis 2. Nomen uni phison. Aliud significatum **נָשָׂא** illic uel illuc uel ibi; Ecclesiasti primo. Et ad locum suum reuertitur ibi; sub eisdem literis significant etiam alio nomine **נָשָׂא** cœli uel cœlum; Genesis primo. In principio creauit deus cœlum & terrā, & non reperitur in numero singulari.

* **שָׁמָּה** Perdidit, deualauit, desolauit, deferuit; Threnorū 5. Propter mortem Sion quia dispersit; & eiusdem 1. Facti sunt filij mei perdit; & in fra cap. 3. Posuit me desolatam; & sæpe abiicit unum mem; Ieremiæ 2. Obsuuescite cœli super hoc, pro, desolamini & pereatis; & iterū geminato mem; Ezechielis 12. Terra quæ deserta. Inde nomen **שָׁמָּה** locis 3. Ægyptus in desolationem erit; & pluraliter Danielis 9. Et post finem belli statuta desolatio, & per mem cata prothelin **שָׁמָּה** quando autem idem uocabulū in hoc significato inuenies, uidebis illud per dages in uētre mem notari ad denotandum alterius mem defectum.

* **שָׁמָּה** Stellio; Prouerbiorum tricelimo. Stellio manibus nititur; rabi lo nas putat hirundinem esse quæ nidificat in domibus regum, nostri Hebræi uo-

cant araneam, & sic in sermone magistrorum est in usu.

* **שָׁמָּה** Dissipauit, deleuit, attriuit, contriuit; Ezechielis 32. Et dissipabitur multitudo eius; & Prouerbiorum 14. Dominus impiorū debetur; & Isaïæ 48. Non fuisset attritum nomen eius à facie mea. Inde uerbum gaue Ezechielis 14. Et delebo eum de medio populi mei Israhel.

* **שָׁמָּה** Letatus est, gauisus fuit; Psalmo 105. Lætata est Ægyptus in profectiōe eorum, & Prouerbiorum 11. Lætare iuuenis in adulescentia tua. Inde nomen **שָׁמָּה** Isaïæ 55. In læticia egrediemini.

* **שָׁמָּה** Remisit, declinauit; 2. Regum 6. Calcitrabant boues & declinauerunt eam, hebraice sic, Quoniam declinauerunt seu remiserunt boues; & Psalmo 141. Absorpti sunt iuncti petrae iudices eorum; nescio quid translatio hec eblecterat, sed hebraica ueritas sic habet: quoniam declinauerunt propter petram iudices eorum, quod magistri quidam Hebræorum de Moïse & Aaron iudicibus filiorum Israhel intelligunt, qui propter petram declinauerunt à fide. Beatus uero Augustinus hunc uersum de Aristotele intelligens, nescio quo somnio motus, scribit eum tremere apud inferos. Tu uero memento uerborum dei Exodi 33.

וְהָיָה אִתְּךָ אֶת-אֲשֶׁר יִרְחָקוּ אֶת-אֲשֶׁר יִרְחָקוּ Verbum à uerbo sic: Miserebor cui miserebor, & ignoscā cui ignoscā. Iuxta nostram autem translationem, & miserebor cui uoluerō, & clemens ero in quem mihi placuerit, ab hoc uerbo dicitur **שָׁמָּה** remissio; Deuteronomij de cimoquinto. Septimo anno facies remissionem.

* **שָׁמָּה** Tegumentum, operto-
M m rium;

rium: nostra translatio uertit pallium: ludicum 4. Et opertus ab ea pallio.

פֶּרֶפֶתְהִין aleph pro uau, sinistra: Iob 23. Si ad sinistram, quid agam non apprehendam eum: sic 3. Regū 16. A dextero & à sinistro eius. Inuenitur etiam sine aleph 2. Regum 14. Domine mi rex neq; ad dexteram neq; ad sinistram: & quamuis impressi quidam libri habent aleph, tamen antiquissima uolumina scripta monstrant defectum aleph sicut & massora indicat, & rabi David Kimhi eo in loco ita canonizat. Aliud significatum per paragogen he finalis פֶּרֶפֶת uestimentum seu uestis per metathesin lammed & mem, de quo paulo superius scriptum.

פֶּיֶשׁ Pinguedo, oleum, unguentum: Leuitici 24. Ut asperant tibi oleum de oliuis purissimis, similiter Exodi 27. Oleum de arboribus oliuarū purissimū: & Psalmo 133. Sicut unguentum optimum in capite: & pluraliter Canticorum 1. Fragrantia ungentis optimis: Genesis 27. Et de pinguedine terræ. Significat etiam uerbaliter absolute פֶּיֶשׁ pinguescere, incrassari: Deuteronomij 32. Incrassatus est dilectus, & infra: Impinguatus dilatatus: & Nehemij 9. Et saturati & impinguati sunt, sic quoq; transitiue significat ungere, oblinere, obturare ungento seu pingui aruina: Isaïæ 6. Excœca cor populi huius, pro inunge & obline siue obtura pingui aruina. Aliud significatum numeri פֶּיֶשׁ octo: 4. Regum 22. Octo annorum erat Iosias: & Genesis 16. Octoginta & sex annorum erat Abraham.

פֶּיֶשׁ Audiuit: Genesis 34. Quod cum audisset Iacob, pro, Et Iacob audiuit: Inde פֶּיֶשׁ rumor & fama, siue audi

tio: Ieremię quinquagesimo. Audiuit rex Babylonis famam eorum: & Ieremiæ 51. Veniet in anno auditio.

פֶּיֶשׁ Insinuans, portendens, innuens, pauxillum, breue, diminutum: Iob quarto. Porro ad me dictum est uerbum absconditum, pro, portendens aut innuens aliquid. Aliud significatum פֶּיֶשׁ nota, infamia, ut eiusdē uicesimosexto. Et cum uix paruam stillam sermonis eius audierimus, pro, & quam notabilem seu famosam rem audiuius in eo: sic Exodi 32. Propter ignominiam sordis,

פֶּיֶשׁ Seruauit, custodiuit, obseruauit: Genesis tricesimoseptimo. Pater uero rem tacitus considerabat: & eiusdē uicesimooctauo. Et custodierit me in uia. Inde nomen פֶּיֶשׁ Isaïæ uicesimo primo. Custos quid de nocte, custos quid de nocte, dixit custos: & Genesis 42. Et tradidit illos custodiæ. Aliud significatū proximum huic פֶּיֶשׁ cauere, premonitum esse, Isaïæ septimo. Vide ut sileas, id est, caue. Aliud significatum פֶּיֶשׁ adamas siue smerillus quo perforantur lapides preciosi atq; gemmæ: Zachariæ septimo. Et cor suum posuerunt ut adamantem. Aliud significatum פֶּיֶשׁ fex 48. Et requieuit in fecibus suis. Aliud significatum פֶּיֶשׁ spina, id est, quoddā genus spinæ: Isaïæ septimo. Et in spinas & in uepres erunt.

פֶּיֶשׁ Sol: Habacuk tertio. Sol & luna steterunt: non ponitur & coniunctio, sed punctus pro articulo sic: Sol, luna, steterunt. Aliud significatum fenestra per quam sol domum irradiat: nostra translatio habet propugnaculum. Isaïæ quinquagesimoquarto. Et ponam iaspidem propugnacula tua.

fecissent secundo, de uerbo ad uerbū sic, Et dixit reiterare & reiterarunt.

* דצו Accinxit: tertio Regum decimo octauo. Accinctisq; lumbis currebat ante Achab: rectius sic, Et accinxit lumbos, & currebat.

* דפפ Despexit, uilipendit, cōculcauit, translatio nostra legit diripuit: Psalmo octogesimo nono. Diripuerunt eum omnes trāseuntes uiam, sed hoc est à uerbo proximo sequenti. Hinc nomen נפפ despectio.

* נפפ Diripuit: Osee tredecimo. Ipse diripiet thesaurum omnis uasis desyderabilis: & primo Regum uicesimo tertio. Ecce Philistin oppugnant Keila & diripiunt areas. Assumit quandoque aleph loco uau & quandoque sin loco samech, cetera exquire.

* פפ Fidit, diuisit: Deteronomij decimo quarto. Omne animal quod in duas partes findit ungulam: & Leuitici primo. Confringetq; ascellas eius, hebraice sic, Et findet eam in alis seu pennis suis, hoc est, findat pennas in summitate earum. Hinc nomen פפ fissura.

* נפ Concidit in frustra: primo Regum decimo quinto. Et in frustra concidit eum Samuel.

* נפ Aspexit, respexit: Genesis quarto. Et respexit dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera illius non respexit: Aliud significatū uertere, aduertere, animaduertere: Isaie decimo septimo. In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & non inclinabitur ad altaria quæ fecerūt manus eius, pro, uertet se homo ad deum & non ad altaria: & Exodi quinto. Et non acquiescant urbis mendacibus, pro, & non ani-

maduerūt uerba mendacij. Aliud significatum caligare, obduci caligine, cœcuti re: Isaie tricesimo secundo. Non caligabunt oculi uidentium: multi ab hoc uerbo intelligunt uersiculum Isaie sexto. Et oculos eius claude ne forte uideat oculis suis. Aliud significatum enarrare, describere, enumerare, translatio nostra meditari uertit: Psalmo centesimo decimo nono. Et meditabor in iustificationibus tuis semper, & per reduplicationem uocabuli in eodem: & lex tua meditatio mea est. Hieronymus uertit delectatio: sic ibi, in iustificationibus tuis meditabor, uerbum hithpael פפפפ Aliud significatum, נפפ hora: Danielis quarto. Cœpit intra se tacitus cogitare quasi una hora.

* נפפ Incessus, gressus, calcatio: Ieremie quadragesimo septimo. A strepitu pompæ annorum: rectius sic, à sonitu calcationis ungarum equorum eius.

* פפ Vestis lanea & lineæ: Deteronomij uicesimo secundo. Vestimento quod ex lana & lino contextum est.

* פפ Pugillus: Isaie quadragesimo. Quis mēsus est pugillo aquas. Aliud significatum פפ uulpes: Psalmo sexagesimo tertio. Partes uulpium erunt: & Canticorum secundo. Capite nobis uulpes, uulpes paruas.

* פפ Accubuit, appodiuuit, innixus, suffultus est: Numeri uicesimo primo. Et recumbent in finibus Moabitarum: & Isaie quinquagesimo. Et innitatur super deum suum, pro accumbat in deo. Inde dicitur פפפ Isaie tertio, ualidum & fortem omne robur panis & omne robur aquæ, id est, fulcimentum & sustentatio seu sustentaculum.

ⲙⲓⲛⲓⲛ Occulta machinatio, cogitatio, nostra translatio horrorem uertit. Iob 4. In horrore uisionis nocturnæ, id est, in secreta cogitatione. Inde ⲙⲓⲛⲓⲛ cogitabundus & machinator mali: Psalmo 119. Iniquos odio habui. Hieronymus tu multuosos. Rabi Salomon cogitabundos quos Græci *κωλύους* uocant, id est, dissimulatores.

ⲙⲓⲛⲓⲛ Modius, mensura. Genesis uicesimosexto. Seuit autem Ishac in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplū, pro centum modios siue coros. Aliud significatum ⲙⲓⲛⲓⲛ & ⲙⲓⲛⲓⲛⲓ turpitudine, mala mens, malus animus, & praua cogitatio: Ieremię 23. Et in prophetis Ierusalem uidi similitudinem adulterantium, rectus secundum Nicolaum de Lyra turpitudinem adulteri. Aliud significatū ⲙⲓⲛⲓⲛ porta: 4. Reg. 7. Iuxta introitum portæ, & pluraliter Psalmo 87. Diligit dominus portas Sion, & etiam oppida. Aliud significatum ⲙⲓⲛⲓⲛ hordeū: Exodi 9. Quia hordeum Iesum est. & pluraliter masculine. quarto Regum septimo. Duo modij hordei statere uno.

ⲙⲓⲛⲓⲛ Metuit, coluit, reueritus est. Deuteronomij tricesimosecundo. Quos non coluerunt patres eorum: & Ezechielis secundo. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te. Aliud significatum ⲙⲓⲛⲓⲛ hircus: Leuitici 4. Hircum de capris immaculatum. Aliud significatum ⲙⲓⲛⲓⲛ erinis, pilus, capillus. Cantico rum sexto. Capilli tui sicut grex caprarū: Isaie septimo. Caput & pilos pedum. & Psalmo 68. Verticē capilli: & 4. Regum 1. Vir pilosus, rectius sic, homo tenens pilos. Inde ⲙⲓⲛⲓⲛ pilosus, hispidus, hirsutus, ulgima per hirek, Genesis 27. Nosti

quod Esau frater meus homo pilosus sit. Aliud significatum ⲙⲓⲛⲓⲛ demones, fauni, satyri, fatuelli, Isaie 13. Et pilosi salta bunt ibi: quod intelligitur testante Hieronymo in commentarij, de demonibus: & dicit rabi Abraham quod iccirco sic uocentur demones quia & phantasmate suo faciant horripilare homines, & apparent etiam uidentibus hirsuti, de quibus philosophissimi cabaliste sincere scripserunt in arbore decem numerationum, & uir supra modū doctus rabi Moses Gerundensis memoriæ tradidit super uersu Leuitici 17. Et nequaquā usq̃a imolabunt hostias suas dæmonibus, ubi ponitur præsens uocabulum. Inde ⲙⲓⲛⲓⲛⲓ portentum, monstrum. Ieremię 5. Stupor & mirabilia facta sunt in terra: sed hoc locum habet in præcedenti uocabulo; hoc est, sub schin iamin.

ⲙⲓⲛⲓⲛ Serpens, cerasites. Genesis 49. Cerasites in semita.

ⲙⲓⲛⲓⲛ Festinauit. Numeri uicesimotertio. Cumq̃ abiisset uelociter, aliud eleuauit. Isaie decimotertio. Super montem caliginosum eleuate signum, pro monte eleuato: sic eiusdem quadagesimoprimo. Aperitq̃ in supremis collibus flumina, pro, excelsis & eleuatis. Significat etiā ollam ponere super tripodem. Item nomē ⲙⲓⲛⲓⲛ locus eleuatus: Isaie 41.

ⲙⲓⲛⲓⲛ Labium, Sophonię tertio. Quia tunc reddam populis labium electum: & significat extremitatem atque oram: tertio Regum septimo. A labio usque ad labium rotundum in circuitu. Item ripam uel litus: Genesis quadagesimoprimo. In ipsa amnis ripa: & transmutatur pro lingua: ut Genesis undecimo. Erat autem terra labij unius.

* **אנעלל** Ancillauit. & **אנעלל** ancilla, Psalmo 123. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ. & pluraliter Ioëlis 2. Sed & super seruos meos & ancillas meas. Inde **אנעלל** profapia & familia. Leuitici 25. Vnusquisq; rediet ad familiam pristinam, Genesis quarto. De cognatione mea & de domo patris mei: & sic gentem significat. Zachariæ 15. De familijs terræ ad Ierusalem. Aliud significatum **אנעלל** decaluare. Isaïæ tertio. Decaluaabit dominus uerticem filiarum Sion: & per samech quandoq; scribitur.

* **אנעלל** Iudicauit. 2. Regum 18. Iudicauit enim pro te dominus hodie. Inde **אנעלל** iudicium. Deutero. 27. Maledictus qui peruertit iudiciū. Significat etiam exemplar, formam, figuram, regulam, modum, ingenium. Exodi 26. Iuxta exemplar quod tibi in monte monstratum est. & quarto Regum primo. Cuius figure & habitus est uir.

* **אנעלל** Euerit, fudit, effudit. 4. Reg. 21. Sanguinem innocentem fudit. & Genesim nono. Quicumq; effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius.

* **אנעלל** Demisit, humiliauit. Psalmo 75. Hūc humiliat & hūc exaltat. & Psalmo 18. Et oculos superbiorū humiliabis. Inde nomen **אנעלל** secundo Regum sexto. Et ero humilis in oculis meis. Hinc **אנעלל** humilitas. Ecclesi. 10.

* **אנעלל** Mandibula superior siue labrum superius: Ezechielis 24. Nec amittas os uelabis, perbum ē uerbo, Et non circumuolues super labrum superius.

* **אנעלל** Chærogylus, echinus, ericinus. Leuiti. 11. Chærogylus qui ruminat. quod mendosi codices habent cyrogylus, & Psal. 104. Per eum refugium erinaceis.

* **אנעלל** Abundantia, multitudo, copia. Deuteronomij 33. Quia inundationem maris quasi lac fugent.

* **אנעלל** Suffecit, satisfuit. 3. Regum 11. Si suffecerit pulvis Samariæ, & sape inuenitur scriptū per samech. Hinc **אנעלל** sufficientia.

* **אנעלל** Pulcher, speciosus, præclarus: Psalmo. 16. Etenim hæreditas præclara est mihi, & **אנעלל** pulchritudo: Genesis 49. aliud significat **אנעלל** tuba, cornu: Psalmo 47. Dominus in uoce tubæ. & Psalmo 98. In tubis dulcibus & uoce tubæ cornæ. Inuenitur significare frustum carnis per præpositionem aleph, **אנעלל** secundo Regum sexto.

* **אנעלל** Posuit, reposuit, auxit. Isaïæ 26. Domine dabis pacem nobis. uel secundum septuaginta da pacem nobis, pro, auge pacem: & Psalmo 22. Et in puluerem mortis deduxisti me, pro, reposuisti me ac sedere fecisti: Hieron. uero traduxit, detraxisti me, sed non cōuenit lingue proprietati, ut probatur Ezechielis 24. Pone ollam pone inquam: & à ponendo sic dicuntur **אנעלל** limites: Psalmo 68. Si dormitis inter medios clericos: Hieron. terminos, hebræi limites siue marcas.

* **אנעלל** Momentū, subitaneum, breue: Isaïæ 54. In momento indignationis abscondi faciem meam à te; idem cum præcedenti, & uocat in rhetorica *παροξυσμα*.

* **אנעלל** Saccus, cilicium: 4. Regum 19. Et opertus est sacco: & Isaïæ 3. Pro fascia pectorali cilicium: & Genesis 42. Apertus unus sacco.

* **אנעלל** Fremuit, rugiuit. Prouerbio: rum 28. Leo rugiens & ursus esuriens. Alij exponunt uagari, incedere, & uagabundum esse. Ioëlis 2. Urbem ingredi

entur

entur, alij efurire & inanem esse, alij fero-
cem & cupidum. Hinc quidam putant
deriuari **קפץ** Genesis 15.

* **קפץ** Curauit, uigilauit. Psalm. 127.
Nisi dominus custodierit ciuitatem fru-
stra uigilat qui custodit eam: uerbū ē uer-
bo sic. In uanum uigilauit custos. Aliud
significatum **קפץ** amygdalus: Ecclesia-
sticus 12. Florebit amygdalus. & pluraliter
Numeri 17. Qui folijs dilatatis in amy-
gdalos deformati sunt.

* **קפץ** Notauit, pūctauit, iniunxit,
ascripsit. translatio nostra interpretatur
secundum præcedens uerbum uigilauit:
Threnorum primo. Vigilaui iugū ini-
quitatum mearum.

* **קפץ** Irrigauit, potauit. Ioëlis 3. Et
irrigabit torrentē spinarum. & eiusdem
2. Et redundabūt torcularia uino & oleo:
& Genesis 24. Nam & camelis tuis hau-
riam. & in eodem. Et dedit ei potum. In-
de **קפץ** pincerna. Genesis 41. Magi-
ster pincernarum.

* **קפץ** Quieuit, siluit, ocio uacauit.
Isaie 14. Conquieuit & siluit omnis ter-
ra: & Iosue undecimo. Quieuitq; terra à
p̄gelijs. Ezechielis 15. Et quiescam & non
irascar: & paulo inferius. Et ocium eius.
Hinc **קפץ** tranquillitas.

* **קפץ** Librauit, ponderauit. Isaie
40. Et librauit in pondere montes. Inde
קפץ, siclus mensura ponderis. Leuitici
27. Siclus 20 obolos habet: Inde **קפץ**
pondus, p̄positione mem literę. Leui-
nici 19. In iudicio, in regula, in pondere
& mensura.

* **קפץ** Surrexit. Iudicum 5. Donec
surgeret debora, surgeret mater in Israël,
Munf. Hoc loco Schin est litera serui-
lis, & radix incipit à litera Kuph. Aliud

significatum **קפץ** sycomorus. Amos
7. uelicans sycomorus.

* **קפץ** Absorpsit, profundauit, de-
mersit. Amos 8. Et defluet quasi riuus
Ægypti, pro, demergetur. Numeri 11.
& absorptus est ignis, pro, demersus est.

* **קפץ** Tendit, protendit, respexit.
Numeri 21. Quod respicit contra deser-
tum: & Psalm. 85. Iusticia de celo prospe-
xit. Aliud significatum superliminare,
eo quod protendatur: Exodi 12. Superli-
minare & utrumq; postem.

* **קפץ** Abominatus & detestatus
est, spreuit, abhorruit, despexit. Psalm.
22. Quoniam nō spreuit neq; despexit de-
precationem pauperis. Deuteronomij
septimo. Quasi spurci ciem detestaberis.
Inde nomē **קפץ** abominabile, execrabi-
le. Leuitici 11. Abominabile erit uobis.

* **קפץ** Mentitus est, negauit. Isaie
sexagesimotertio. Filij non negantur. In-
de nomen **קפץ** mendaciū, falsum. Pro
uerbiorū decimo octauo. Proferat autem
mendacium dolosus testis: & Exodi uice-
simo. Non loquaris contra proximū tu-
um falsum testimonium. & Psalmo septi-
mo. Et peperit iniquitatem: & Psalmo
centesimouicesimo. Domine libera ani-
mam meam à labijs iniquis, id est, falsis
& mendacibus: significat etiam **קפץ**
gratis, frustra, inuanum. 1. Regum 25.
Vere frustra seruauit omnia.

* **קפץ** Literis appensibilibus additis
קפץ significat gestulationes, nu-
tus, figmenta, seu effectiones. Isaie tertio.
Et nuu us oculorum ibant.

* **קפץ** Umbilicus. Canticorum se-
ptimo. Umbilicus tuus sicut crater tor-
natilis: & Ezechielis decimosexto. Non
est præcisus umbilicus tuus: & res litera
daggeffatur

daggeſſatur propter defectū alterius res literę, ut שֶׁרָר & in alia forma רָרָר Iob quadrageſimo. Et uirtus eius in umbilico uentris eius. Aliud ſignificatum רָרָר & רָרָרָר prauus & machinator mali. & iniuriator. Deuteronomij 29. Et ambulabo in prauitate cordis mei. & ſeremig 3. Poſt prauitatē cordis ſui peſſimi.

* רָרָר Dominatus eſt, preſuit, principauit. Numeri 16. Niſi & dominatus fueris noſtri. Inde רָר princeps, magiſter, preſectus 4. Regum 1. Miſitque quin quagenarium principem. & Genef. 41. Magiſter pincernarum, item magiſtrum piſtorum, item principis militū. per apocopen ultimę literę preſ. Inde רָרָר Sara, quia domina.

* רָרָר Aridum, ſiccum, deſertum, æſtus. Iſaie 49. Non percutiet eos æſtus & ſol. & eiufdē triceſimo quinto. Et quæ erat arida in ſtagnum.

* רָרָרָר Sceptrum, baculus, uirga. Eſter 4. Rōc aureā uirgā ad eū tetēderit.

* רָרָר in pual. Perplexus eſt, irretitus eſt. Iob 40. Nerui teſticulorum eius perplexi ſunt. & quia uites perplectūtur propaginibus, iccirco denominantur ab eo רָרָרָר propagines; Genef. 40. Vitem in qua erant tres propagines.

* רָרָר Superſtes fuit, reliquus erat. Ioſue 12. qui Iſrael eſſugere potuerunt in greſſi ſunt ciuitates munitas: uerbum ē uerbo ſic. Et reliqui ſuperfuerant ex eis & uenerunt in ciuitates munitas. & eiufdem octauo. Ita ut nullus de tanta multitudine ſaluaretur, uerbū ē uerbo ſic. Vt non relinqueretur ſuperſtes & euafor. Hinc adiectiuum רָרָר reſiduus. Item רָרָר runcina, creta; & רָרָר miniſterium; Exodi triceſimoprimo.

* רָרָר Saturauit, ſatiauit. Ieremiæ 15. Si non reliquę tuę in bonum. Rabi loſeph kimhi exponit, Si non ſatiaui te bonis, tametiſi poſſit à ſuperiore uerbo deriuari quod ſignificat reliquias, ut in ſchin ante aleph ſcripſimus. Aliud ſignificatū רָרָר campus, planicies, rus; Canticorū ſecundo. Ego flos campi. Aliud ſignificatum רָרָר lorica: 1. Regum 17. Lorica hamata induebatur.

* רָרָר Conſeruit manum, cōfixit. Genefis 32. Si cōtra deum fortis fuiſti, id eſt, cōfixiſti cum deo: ſic Oſeę 12. Et in fortitudine ſua directus eſt cum angelo pro cōfixit. Hinc רָרָרָר principatus.

* רָרָר Lacerauit, concidit, ſcidit, inſcidit. Zacharię 12. Conciliſione lacera bunt. & Leuitici 19. Super mortuo nō incidetis carnes ueſtras, pro, incilionem dabit. ſcribitur enim רָרָר ſex punctis eo loci. & eiufdem 21. Neque in carnibus ſuis facient inſciſuras.

* רָרָר Corigia. Genefis 14. Viſque ad corrigiam caligę. & Iſaie 5. Nec rumpetur corrigia calceamenti eius.

* רָרָר Membrū monſtroſum plus iuſto: Leuitici 21. Si uel paruo uel grandi.

* רָרָר Succendit, cōbuſit, exuſſit, ardere fecit; 4. Regum 23. Succendit etiam lucum: & infra, Et combuſſit ea ſuper altare: & ab ardore dicitur רָרָר ſerpēs æneus quem fecerat Moſes in deſerto: Numeri 21. Fac ſerpentē æneum: & paulo ſuperius, Miſit dominus in populum ignitos ſerpentes. Item ſignificantur ſic רָרָרָר angeli ardentes quos nos ſeraphim appellamus.

* רָרָר Cogitatio, & mentis inſtitutio: Iſa. 139. Et cognoſce ſemitas meas. Hiero. rectius. Et ſcito cogitationes meas.

* **רָרַץ** Motare & mobilitare animantia. Genesis 1. Animam uiuentem atq; motabile quam produxerant aquæ, pro, quam mouerunt aquæ, similiter ibidem. Producant aquæ reptile, pro, moueri faciant aquæ reptile. Est autē **רָרַץ** reptile.

* **רָרַץ** Sibilauit. Isaïe 5. Et sibilabit ad eum de finibus terræ: & Threnorum 2. Sibilauerunt & mouerunt capita sua. & Isaïe 7. Sibilabit dominus muscæ.

* **רָרַץ** Pampinus, trāslatio nostra uerbi uineam. Ieremiæ 2. Ego autē plantauit uineam electam: & Genes. 49. Ligans ad uineam pullum suū & ad uitē pullum suum & ad pampinum asinam suam. Aliud significatum, spadix color. Zacharię primo. Equi rufi uarij & albi.

* **רָרַץ** Radix. Isaïe 53. Et sicut radix de terra sitienti. Inde uerbū **רָרַץ** radicare. Ieremię 12. Plantasti eos & radicē miserunt, pro, radicauerunt. & Psal. 80. Plantasti radices eius, uerius sic, radicasti radices eius: significat & per cōtrarium eradicare, extirpare, delere. Iudicum 5. Ex Ephraim deleuit eos.

* **רָרַץ** Catene. Exodi 28. Catenas sibi inuicem coherentes.

* **רָרַץ** Ministravit. Numeri octauo. Eruntq; ministri fratrum suorum. & primo Regum 2. Samuel autē ministrabat ante faciem domini. Inde **רָרַץ** minister, & cum sin sinistro **רָרַץ** significat sartaginem.

* **רָרַץ** Dorsum, translatio nostra habet nates: secundo Regum decimo. Vestes eorū medias usq; ad nates. Item uerbum **רָרַץ** posuit. Psalm. 73.

* **רָרַץ** Bibit. Exodi 34. Panem non

comedit & aquam non bibit. & perdit sꝑe literam he: ut Genesis 9. Bibensq; uinū inebriatus est, pro, & bibit uinum. Inde **רָרַץ** symposium, cōbibitio, conpotatio, conuiuiū. Ester primo. Fecerat grande conuiuium principibus suis. Aliud significatum **רָרַץ** stamē. Leuitici decimotertio. In stamine atq; subtegmine.

* **רָרַץ** Plantauit. Ezechielis decimoseptimo. Et plantabo super montem excessum. In monte sublimi Israhel plantabo illud. & passiue psalmo primo. Sicut lignum quod plantatum est. Inde plantatio & planta & surculus, &c.

* **רָרַץ** Apertus. Numeri 24. Dixit homo cui obturatus est oculus: quod rabi Dauid kimhi & rabi Salomon exponunt, aperto oculo.

* **רָרַץ** Minxit. primo Regum uicesimoquinto. Si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent usq; mane mingentem ad parietem.

* **רָרַץ** Quieuit, sededit, sedatū, pacatum, compescitum est. Ionę 1. Quid faciemus tibi & cessabit mare à nobis.

על כל איש אשר עליי חתר אל תגשו

תַּחַת Thalamus ædificiorū, exedra. Ezechie. 40. Et thalamum uno calamo in longum & uno calamo in latum, & inter thalamos quinq; cubitos.

* **תַּחַת** Appetiuit, desyderauit, concupiuit: Psalmo centesimo decimonono. Ecce concupiui mandata tua. & in eodem. Concupiuit anima mea desyderare iustificationes tuas. Aliud significatum **תַּחַת** per contrarium, detestari, abominari. Amos sexto. Detestor ego superbiam iacob.

Na תחת

* **חָסָה** Circumscripsit, circūduxit, circūlimitauit. Numeri 34. A mari magno termini incipiunt peruenientes ad montem altissimū, uerbum ē uerbo sic. A mari magno limitabis uobis Hor montem. & infra. Inde metabuntur fines, proficietis circumscribi seu limitari fines. Aliud significatō **חָסָה** mutando he in uau, oryx, Deuteronomij 14. Orygem camelopardalim.

* **דִּידִּים** Gemellus, didymus. Genesis 38. Apparuerūt gemini in utero. & Canticorum quarto. Sicut duo hinnuli ca, preſ gemelli; & inde uerbū ut in eodem loco. Omnes gemellis ſcētibus, pro, omnes conſeminatæ. Male igitur apoſtolum Thomam aliqui non ſatis literati aſſeuerant uocari didymum ob id quod dici uolunt incredulum. Nam Thomas hebraice & didymos Græce idem eſt quod geminus latine. oritur autem error inter Germanos quod eodem uocabulo teutonico dicimus incredulum & geminum zuifling.

* **תְּחָנָה** Ficus. Ieremiæ 8. Et nō ſunt ficus in ſiculnea: & loēlis primo. Et ſicū meam decorticauit.

* **מִינֵהוּ** Species, forma, figura, qualitas. Iſaie 53. Nō eſt ſpecies ei neq; decor; & Genef. 39. Erat autem Ioseph pulchra facie, pro, pulcher ſpecie.

* **תֵּבָה** Arca. Genesis octauo. Egredere de arca; & Genesis ſexto. Fac tibi arcam de lignis leuigatis.

* **תֵּבָלָה** Orbis. Iob 34. Aut quē poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt. & Pſalmo 98. Iudicabit orbem in iuſticia.

* **תַּבַּל** Palea, ſtramen. Genesis uiceſimo quarto. Palearum quoq; & ſcēni plurimum eſt apud nos,

* **חֲהָהוּ** Pro he final poſito uau **חֲהָהוּ** inane chaos, rudis indigeſtaq;ue moles. Genesis primo. Terra autem erat inanis & uacua.

* **אֲבַיִס** Abyſſus. Genesis primo. Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Ezechielis 31. Abyſſus exaltauit illū. & Pſalmo 42. Abyſſus abyſſum inuocat, & declinatur in ſceminino.

* **תִּנְיָה** Signauit. Ezechielis nono. Signa tau ſuper frontes uiroꝝ. Inde nomen **תִּנְיָה** ſignum.

* **רִבִּי** Inter, medio. Exodi 14. Filij autem Iſraēl perrexerunt per mediū ſicimariſ: Exodi tertio. Vocauit eum de medio rubi. & Pſalmo 22. In medio uentris mei. Inde **רִבִּי** dimidiare, partiti, findere, pertranſire. Exodi 26. Qui mittentur per medias tabulas, pro, qui pertranſit. uel intimus eſt. Aliud ſignificatum **רִבִּי** uſura, fraus, iniquitas. Pſalmo 72. Ex uſura et iniquitate redimet animas eorum. Inde **רִבִּי** pauo; tertio Regum decimo. Simias & pauones.

* **חַוִּי** Indagauit, cogitauit, inueſtigauit, contemplatus eſt. Eccleſiaſtis 2. Cogitauit in corde meo abſtrahere à uiuo. Aliud ſignificatum, Turtur. Leuitici 5. Offerat duos turrures. Aliud ſignificatum tempus determinatum. Eſter 2. Cum autē ueniſſet tempus ſingularum per ordinem puellarum, Aliud ſignificatum cata paragogen he **חַוִּי** lex, inſtitutum: Pſalmo 19. Lex domini immaculata. Aliud ſignificatū ordo & lineamentum: Canticorum 1. Pulchræ ſunt genitæ ſicut turturis, rectius ſic, Genæ tuæ in ordine lineamentorum.

* **חָתַל** & **חָתַל** Abſcidit. Iſaie 18. Et quæ dereliſta ſunt abſcindentur.

* תֵּלָה Telorum & iaculorum generale nomē, quod alij nouaculam uertūt: translatio nostra interpretatur malleum. Iob quadragesimoprimo. Quasi stipulam aestimabit malleum: rabi David kim hi dicit generaliter significari omnis generis tela.

* תַּחֲרִי Contextum collariū. Exodi uicesimooctauo. Sicut fieri solet in extremis uestium partibus ne facile rumpantur: ubi hæc dictio circumscribitur.

* תַּחֲרִי Amulatus zelatus est, inuidit: Psalmo 36. Noli emulari in eo qui prosperatur in uia sua. quidam putant à uerbo תָּרַח deriuatum, de quo supra in beth anteres.

* תַּחֲרִי Animalis nomē quod taxus dicitur. Aquila & Symmachus ianthinum. Theodotio & Hieronymus hyacinthinū traduxere; Ezechielis 16. Et calceiaui te hyacinthino. & pluraliter Exodi uicesimoquinto, Pelles hyacinthinas, pro, pellibus taxorum.

* תַּחֲרִי Pro, infra, sub, subtus, subter. Exodi 21. Oculū pro oculo, dentem pro dente: & quamuis sit significatiuum, tamen recipit post se omnia subiunctiua affixa sicut solent nomina & uerba. & in prima persona interponit nun hiatus prohibendi causa, ut תַּחֲרִי ut Psalm. 18. Diuersi gressus meos subtus me. & sic de alijs. Inde nomen תַּחֲרִי inferior, infimus: Psalmo 86. Eteruisti animā meam ex inferno inferiore: & Psalmo 63. Introibunt inferiora terræ. Item aliter Ezechielis 41. De inferioribus ascendebatur ad superiora & in medium.

* תַּחֲרִי Aries syluestris, Prouerborum tricésimo. Gallus succinctus lumbos suos, & aries.

* תַּחֲרִי Fœnus, usura. Prouerbiorum uicesimonono. Pauper & creditor obuianerunt sibi, rectius sic, Pauper & uir uisitarum, de hoc uocabulo scripsimus supra in thau ante uau.

* תַּחֲרִי Adhæsit, adortus est, appropinquauit. Deuteronomij 33. Et qui appropinquant pedibus eius.

* תַּחֲרִי Color hyacinthinus. Exodi uicesimooctauo. Ligabis eam uitta hyacinthina.

* תַּחֲרִי & תַּחֲרִי Effecit, fecit, opificauit parauit. translatio nostra uertit confirmauit. Psalmo 75. Ego confirmauit columnas eius, & tanquam hesitans semper uariatus: Isaiæ quadragesimo. Et celos palmo ponderauit. Item in eodem. Quis adiuuauit spiritum domini, ecce adiuuauit. Item Prouerbiorum decimosexto. Spirituū ponderator est dominus, pro, & effecit uentos dominus, sed rectius: Psalmo 65. Parasti cibum illorum quoniam ita est præparatio eius. Munus. Hinc uariæ formæ nominum תַּחֲרִי תַּחֲרִי תַּחֲרִי numerus, summa, dispositio.

* תַּחֲרִי Tumulauit, cumulauit, acerrauit. Ieremie quadragesimonono. Eerit in tumulum dissipata. Deuteronomij decimotertio. Et tumulus sempiternus, & Ezechielis tertio. Ad aceruum nouarum frugum: & thau daggestatur propter apocopen lamed: & geminatur, ut תַּחֲרִי Canticorū quarto. Comæ eius sicut elatæ palmarum.

* תַּחֲרִי & תַּחֲרִי Suspendit. Gen. 40. Ac suspendet te in cruce. Deute. 21. Maledictus à deo est qui pendet in ligno, uerbum è uerbo sic. Contumelia dei, suspensus, subaudi est: recipit quandoque per epenthesin aleph,

* סולס Sulcus. Iob 31. Et cum ea sulci eius deflent. & Psalmo 65. Riuos eius inebria, reſtius, ſulcos eius.

* חלץ & חלץ Vermis. Iob 25. Et filius hominis uermis. & Iſaï 14. Et operimentum tuum erunt uermes; & pluraliter Exodi 16. Et ſcatere cœpit uermibus. Aliud ſignificatum חלץ & חלץ coccus. Exodi 26. Purpura coccoꝝ bis tincto. Inde uerbum חלץ purpuratus eſt uel coccinatus eſt, id eſt, uestitus uestibus coccineis; Nahum ſecundo. Viri exercitus in coccineis,

* נפץ Cecidit, conſumptū eſt, ſubuerſum eſt, defecit. Genetiſ 47. Cumq; defeciſſet emptoribus precium; & in eodē. Deficiente pecunia pecora ſimul defecerunt, ſed eſt intricata translatio. & Deuteronomij 2. Donec conſumeretur omnis congregatio hominum bellatorum, ſimiliter Numeri 32. Donec conſumeretur uniuerſa generatio quę ſecera malum. Aliud ſignificatum נפץ perfectus, integer, probatus, innocens; translatio noſtra habet immaculatus. Pſal. 119. Beati immaculati in uia; & Pſal. 18. Et cū innocente innocens eris; & Canticorum 5. Columba mea immaculata mea. Inde נפץ integritas, ſanitas, &c. & ſicut apud nos ualere, ita apud hebræos in bonū ſumitur & quandoq; in malum.

* נפץ Perpetuus, continuus, iugiter. Leuitici 6. Ignis perpetuus qui nunquam deficiet in altari.

* נפץ Stupuit, admiratus eſt, Pſal. 48. Ipſi uidentes ſic admirati ſunt. Inde נפץ admiratio, ſupor, & cetera.

* נפץ Idolum, imago. Ezechielis octauo. Mulieres ſedentes plangentes Adonidem idolum proci ueneris.

Munſt. Eſt & tamuz nomen menſis.

* נשך Suſcepit, ſuſtentauit. Exodi decimoſeptimo. Suſtentabāt manus eius ex utraq; parte; & Iſaï 41. Suſcepit te de xtera iuſti mei.

* נשך Nuper, heri, nudiuſtertius & ultra. Exodi quarto. Non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius; & ſecundo Regum decimoquinto. Heri ueniſti & hodie compelleris nobiſcum egredi; & primo Regum uiceſimoprimo. Continuimus nos ab heri & nudiuſtertius. & per protheſin accipit quandoq; aleph in principio נשך ut Micheę ſecundo. Ete contrario populus meus in aduerſarium conſurrexit, id eſt, ab antea; putant tamen aliqui docti hebræorum eam dictionem cōpoſitam eſſe ex נשך & ex נשך id eſt, aduerſum, quod translatio noſtra uidetur ſentire, quę ex aduerſum ſeu e contrario interpretata eſt.

* נשך & נשך Palma, arbor dactylorum. Canticorum ſeptimo. Scultura tua aſſimilata eſt palmæ; & Ioëlis primo. Malo granatum & palma & malum; & pluraliter Numeri 63. Duodecim fontes & ſeptuaginta palmæ. Significat etiam נשך ſuſſumigationem ſciſciculorum aromaticorum; Canticorū tertio. Sicut uirgula ſumī.

* נשך Draco, coluber, ſerpens. Exodi ſeptimo. Et uertatur in colubram. & infra. Quę uerſa eſt in colubrum. & proiecerunt ſinguli uirgas ſuas, quę uerſæ ſunt in dracones. & quandoq; mutatur nun litera in mem נשך ut Ezechielis uiceſimono. Draco magne quicubas in medio fluminum tuorum. Inuenitur etiam in alio ſignificato pro lectitare, ſed tunc eſt Chaldæ.

* מֶרְכֶּדֶם Mercedem dedit, conduxit, appreciauit. Osee octauo. Munera dederunt amatoribus, rectius sic: Conduxerunt amatores, & nomen per prothesin recipit aleph in principio מֶרְכֶּדֶם & מֶרְכָּה Osee secundo. Merces hæc mea sunt, pro, merces hæc mihi est, & sic etiam cetera paragonem nun, uel potius commutatione he in nun, dicitur quoque merces. Deuteronomij 23. Non offeres mercedem prostrubuli, significat transumptiue aliquando retributionem: cetera deriuata legendo inuenies.

* חֵזֶר Cartilago, auricula: Exodi 29. Super extremum auspicula dexteræ.

* חֵזֶר Furnus, clibanus, fornax Lemiti decimo. Siue chani siue chitro, podes destruentur.

* חֵזֶר Illudit: Genesis 27. Timeo ne putet sibi me uoluisse illudere.

* חֵזֶר Abominatus est: Amos 5. Et loquentem perfecte abominati sunt: Psalmi 107. Omnem escam abominata est anima eorum. Inde חֵזֶר abominatio & alia deriuata. Isaia 1. Incensum abominatio est mihi.

* חָטָא Errauit: Psalmi 119. Errauit sicut ouis quæ perijt: & Isaia decimonono. Et errare fecerunt Aegyptum in opere suo sicut errat ebrius. Inde חָטָא errans & error & cetera.

* חֶבֶר Nouacula: Numeri sexto. Omni tempore separationis sue nouacula non transibit per caput eius: & Isaia septimo. Radet dominus in nouacula conducta. Aliud significatum per paragonem he חֶבֶר uagina: Ieremix 47. Ingredere in uaginam tuam.

* חֶבֶר & חֶבֶר Tympanum: Isaia quinto. Cithara & lyra & tympanum &

tibia & uinum in conuiujs uestris: & lob uicesimoprimum. Tenent tympanum & citharam: & sic perdit alteram geminam, sed tenet eam in Psalmo sexagesimo octauo. In medio iuencularum tympanistrarum.

* חֶבֶר Pomum, malum, arbor & fructus: Canticorum secundo. Sicut malus inter ligna sylvarum, & infra. Stipate me malis.

* חֶבֶר Insulsum: Iob sexto. An poterit comedi insulsum quod non est sale conditum.

* חֶבֶר Consuit: Iob decimo sexto. Saccum cõsum super cutem meam: & Genesi tertio. Consuerunt folia ficus.

* חֶבֶר Apprehendit, attrahit, trahit: Deuteronomij uicesimoprimum. Apprehendent eum & ducunt ad seniores: Genesis quarto. Pater canentium in cithara & organo, pro, tractantium citharam.

* חֶבֶר Ignis infernalis, translatio nostra uertit exemplum: Iob 17. Et exemplum sum coram eis.

* חֶבֶר Direxit, correxit: Ecclesiastis primo. Pueri difficile corriguntur, & non sequitur ut cõmuniter allegatur, stultorum infinitus est numerus, sed ueritas hebraica sic legit: Curuitas non potest dirigi & defectus non potest dinumerari. Inde חֶבֶר rectitudo, directio & correctio &c.

* חֶבֶר Clanxit: Ieremix sexto. Et in Thecua clangite buccina: et est hic Thecua nomen loci, sed in Isaia nomen tubæ clangibilis. Aliud significatum fixit: Genesi tricesimoprimum. Iamq; Iacob extendat in monte tabernaculum, pro, fixit. Aliud significatum stipulari, cõprimere

Nn 3 manus

* **חֶלֶם** Sulcus. Iob 31. Et cum ea sulci eius deflent. & Psalmo 65. Riuos eius inebria, rectius, sulcos eius.

* **חֶלֶץ & חֶלֶץ** Vermis. Iob 25. Et filius hominis uermis. & Isaïe 14. Et operimentum tuum erunt uermes: & pluraliter Exodi 16. Et scateat corpus uermibus. Aliud significatum **חֶלֶץ** & **חֶלֶץ** coccus. Exodi 26. Purpura coccoꝝ bis tincto. Inde uerbum **חֶלֶץ** purpuratus est uel coccinatus est, id est, uestitus uestibus coccineis; Nahum secundo. Viri exercitus in coccineis.

* **חָרַם** Cecidit, consumptum est, sub uerbum est, defecit. Genesis 47. Cumq; defecisset emptoribus precium: & in eodē. Deficiente pecunia pecora simul defecerunt, sed est intricata translatio. & Deuteronomij 2. Donec consumeretur omnis congregatio hominum bellatorum; similiter Numeri 32. Donec consumeretur uniuersa generatio quę fecerat malum. Aliud significatum **חָרַם** perfectus, integer, probatus, innocens; translatio nostra habet immaculatus. Psal. 119. Beati immaculati in uia: & Psal. 18. Et cum innocente innocens eris; & Canticorum 5. Columba mea immaculata mea. Inde **חָרַם** integritas, sanitas, &c. & sicut apud nos ualere, ita apud hebræos in bonū sumitur & quandoq; in malum.

* **חַיִּים** Perpetuus, continuus, iugiter. Leuitici 6. Ignis perpetuus qui nunquam deficiet in altari.

* **חִיּוּת** Stupuit, admiratus est. Psal. 48. Ipsi uidentes sic admirati sunt. Inde **חִיּוּת** admiratio, stupor, & cetera.

* **חַוִּי** Idololum, imago. Ezechielis octauo. Mulieres sedentes plangentes Adonidem idolum proci ueneris.

Munfi. Est & tamuz nomen mensis.

* **חֲזָקָה** Suscepit, sustentauit. Exodi decimo septimo. Sustentabāt manus eius ex utraq; parte: & Isaïe 41. Suscepit te de xtera iusti mei.

* **חֲזָקָה** Nuper, heri, nudius tertius & ultra. Exodi quarto. Non sum eloquens ab heri & nudius tertius: & secundo Regum decimo quinto. Heri uenisti & hodie compelleris nobiscum egredi: & primo Regum uicesimo primo. Continuimus nos ab heri & nudius tertius. & per prothesin accipit quandoq; aleph in principio **חֲזָקָה** ut Micheas secundus. Ete contrario populus meus in aduersarium consurrexit, id est, ab antea; putant tamen aliqui docti hebræorum eam dictionem cōpositam esse ex **חָזָק** & ex **לָמָח** id est, aduersum, quod translatio nostra uidetur sentire, quę ex aduersum seu contrario interpretata est.

* **חֲזָקָה & חֲזָקָה** Palma, arbor dactylorum. Canticorum septimo. Scultura tua assimilata est palmæ: & loelis primo. Malogranatum & palma & malum: & pluraliter Numeri 63. Duodecim fontes & septuaginta palmæ. Significat etiam **חֲזָקָה** suffumigationem fasciculorum aromaticorum; Canticorū tertio. Sicut uirgula fumi.

* **חָדָר** Draco, coluber, serpens. Exodi septimo. Et uertatur in colubrum. & infra. Quę uersa est in colubrum. & proiecerunt singuli uirgas suas, quę uersę sunt in dracones. & quandoq; mutatur nun litera in mem **חָדָר** ut Ezechielis uicesimonono. Draco magne quicubas in medio fluminum tuorum. Inuenitur etiam in alio significato pro lectitare, sed tunc est Chald.

* מֶרְכֶּדֶם Mercedem dedit, conduxit, appreciauit. Osee octauo. Munera dederunt amatoribus, rectius sic: Conduxerunt amatores, & nomen per prothesin recipit aleph in principio מֶרְכֶּדֶם & מֶרְכֶּדֶם Osee secundo. Merces hæc meæ sunt, pro, merces hæc mihi est, & sic etiam cetera paragonem nun, uel potius commutatione he in nun, dicitur quoque merces. Deuteronomij 23. Non offeres mercedem prohibuli, significat transumptiue aliquando retributionem: cetera deriuata legendo inuenies.

* מֶרְכֶּדֶם Cartilago, auricula: Exodi 29. Super extremum auriculæ dexteræ.

* מֶרְכֶּדֶם Furnus, clibanus, fornax Leuitici undecimo. Siue clibani siue chitropodes destruentur.

* מֶרְכֶּדֶם Illudit: Genesis 27. Timeo ne putet sibi me uoluisse illudere.

* מֶרְכֶּדֶם Abominatus est: Amos 5. Et loquentem perfecte abominati sunt: Psalmi 107. Omnem escam abominata est anima eorum. Inde מֶרְכֶּדֶם abominatio & alia deriuata. Isaia 1. Incensum abominatio est mihi.

* מֶרְכֶּדֶם Errauit: Psalmi 119. Erraui sicut ouis quæ perijt: & Isaia decimono. Et errare fecerunt Ægyptum in opere suo sicut errat ebrius. Inde מֶרְכֶּדֶם errans & error & cætera.

* מֶרְכֶּדֶם Nouacula: Numeri sexto. Omni tempore separationis sue nouacula non transibit per caput eius: & Isaia septimo. Radet dominus in nouacula conducta. Aliud significatum per paragonem he מֶרְכֶּדֶם uagina: Ieremiæ 47. Ingredere in uaginam tuam.

* מֶרְכֶּדֶם & מֶרְכֶּדֶם Tympanum: Isaia quinto. Cithara & lyra & tympanum &

tibia & uinum in conuiujs uestris: & Iob uicesimoprimo. Tenent tympanum & citharam: & sic perdit alteram geminam, sed tenet eam in Psalmo sexagesimo octauo. In medio iuencularum tympanistrarum.

* מֶרְכֶּדֶם Pomum, malum, arbor & fructus: Canticorum secundo. Sicut malus inter ligna sylvarum, & infra. Stipate me malis.

* מֶרְכֶּדֶם Insulsum: Iob sexto. An poterit comedi insulsum quod non est sale conditum.

* מֶרְכֶּדֶם Consiuit: Iob decimo sexto. Saccum cossi super cutem meam: & Genesii tertio. Consiuerunt folia ficus.

* מֶרְכֶּדֶם Apprehendit, attrahit, trahit: Deuteronomij uicesimoprimo. Apprehendit eum & ducit ad seniores: Genesis quarto. Pater canentium in cithara & organo, pro, trahentium citharam.

* מֶרְכֶּדֶם Ignis infernalis, translatio nostra uertit exemplum: Iob 17. Et exemplum sum coram eis.

* מֶרְכֶּדֶם Direxit, correxit: Ecclesiastis primo. Pueri difficile corriguntur, & non sequitur ut communiter allegatur, stultorum infinitus est numerus, sed ueritas hebraica sic legit: Curuitas non potest dirigi & defectus non potest dinumerari. Inde מֶרְכֶּדֶם reductio, directio & correctio &c.

* מֶרְכֶּדֶם Clanxit: Ieremiæ sexto. Et in Thecua clangite buccina: et est hic Thecua nomen loci, sed in Isaia nomen tubæ clangibilis. Aliud significatum fixit: Genesis tricesimoprimo. Iamq; Iacob extenderat in monte tabernaculum, pro, fixit. Aliud significatum stipulari, cõprimere

manus. Nahum tertio. Compresserunt
manum super te.

* נחם. Pœualuit: Ecclesiasticis quar
to. Et si quis præualuerit contra unum
duo resistent ei.

* נחם. Ilex: Isaïæ 44. Tulit ilicem
& quercum, nostri dicunt pinum.

* נחם. Antenna seu potius malus
navis ad quem pendunt attinge: Isaïæ 30.

Qualis malus navis in vertice montis.

* נחם. Idolum: Genesim 31. Abcon
dit idola subter stramenta.

* נחם. Lapis preciosus, nostra
translatio uerit chrysolithum: Ez echielis
28. Chrysolitus & onyx: & à calore dici
tur sic mare: Isaïæ 23. Vlulate naues ma
ris: sic insula Tharsis & Cartago, & alia
quæ tu ipse uideto.

* נחם. Nouem: Deuteronomij 3.
Nouem cubitos, uidebis in grammatica.

Habetur optimo iure gratia regi no
stro Messig maximo, cuius nomini excel
lentissimo quod est Iesu, hunc tantum &
tam negociolum laborem in conquiren
dis hebraicorum uocabulorum primiti
uis noctu & inter diu uigili studio adhibi
tum dedicamus: orantes pijs supplicij
ac iugi uoto, ut post completos hæcenus
duos libros manum meam ad tertium o
pus instituat, quod cum suo felici afflato
perfectum fuerit, contemplatissimis ho
minibus ad arcanarum rerum inuestiga
tionem & mentis humanæ cum diuinis
connexionem iter præbeat.

~~Idem~~. Nos hos tres libros in
duos cōtraximus: ut iam supra quoq; con
testati sumus. Id enim magis in studiofo
rum rem & cōmodum esse uisum fuit,
nempe ut tota Grammatica priorem occu
paret locum, & Lexicon posteriorem.

FINIS.

BASILEAE PER HENRICVM PETRVM,
MENSE MARTIO, ANNO
M. D. XXXVII.

2000

6 Rab

108

7

